BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III

LV
G
63
NAPOLI

LV G 63

Sancti X Andreæ

LITERÆ ANNVÆ SOCIETATIS IESV

Anni 1606. 1607. & 1608. datæ de more ex Prouinciis

AD R. P. N. GENERALEM Præpoſitum, eiuſdemq; authoritate typis expreſſæ.

BIBL. MAX. COLL. NEAP. SOC. IES. IHS

MOGVNTIÆ
Ex Architypographia Ioannis Albini,
Anno M. DC. XVIII.

LAVDABILE NOMEN DOMINI.
IHS

Lectori Salutem.

COngregatio Generalis ſeptima, non ignara quantum emolimentum adferant annuæ Societatis literæ, ſiue ad ſpiritum adeo ſancti Inſtituti fouendum, ac promouendum, ſiue ad perfectæ vitæ, ſolidarumque virtutũ ſtudium animis Noſtrorum incendendum; concorde ſententia decreuit, *Annuas præteritorum annorum literas, per varias Prouincias primo quoque tempore imprimendas diſtribui. Inſequentium vero annorum, Pa-*

tri Noſtro commendandas cenſuit, vt certum aliquem, totius Societatis ſumptibus, ſi aliter commode fieri non poßit, alendum, illi operi præficere dignetur, ne diutius tanto ſpiritualium narrationum fructu vniuerſa Societas careat. Congret. 7. Decr. 15. Occaſionem præbuit prior ſanctionis illius pars, vt in executionis, & laboris partem vocaretur Collegium Moguntinum, deſtinatis ad illud trium annorum literis annuis, quæ ibidem recognitæ, typiſq; creditę lucem adſpicerent. En factum. Sed vt inoffenſo pede Lector pergat, demẽdi de via primo ſunt ſcrupuli: Vnus, vt ne rei agamur, ſi quarundam Prouinciarum deſunt literæ. optabamus

mus quidem omnes inſeri, verum cum priuatis vrgeremur ad vmbilicum literis, & illę non aduenirent, morâ ſuâ, non voluntate, aut incuria excluſæ ſunt. Alter, vt ne ſtili varietas teretes aures percellat. Sua cuiq; oratio nihil fere immutata relicta eſt, eo conſilio, vt ne dum verba ſectamur, ſenſus, reique veritas (quod vſu frequenter euenire ſolet) detrimentum non leue pateretur. Expuncta tamen ſunt nonnulla, quæ recognitoribus abundare viſa. Sed & admiſſa cumplura, non quia maiore quidem iniuria ſpongiæ fuiſſent incubitura, ſed quod illis in Domino ita viſum, & non raro de iis, quæ quibuſdam momenti minoris ap-

)(3 parent,

parent, aliis non exigua commoda enaſcantur. Verum quis è Typicorum errorum ſeſe tot pedicis extricabit? Peritus quiuis, & prudens, non operoſe. Vti typos non abſoluo penitus, ita neque plane condemno. Correctiora enimuero prodiiſſent omnia niſi tam inuenuſte deſcripta fuiſſent exemplaria nõ pauca, vt vix etiam peritiores coniectando aſſequi poſſent, quid ſub adeo miſeris characterum inuolucris boni ſenſus lateret. Deſcribenda erant illa mundiore manu; & factum foret, niſi nos ad imponendum operi finem, ſatiuſq; ducendum, aliquid, minus etiam exactum, de annuis dare, quam tantum, tamque deſideratum

tum earum fructum diutius ſuſtinere, totius Societatis non ignotum deſiderium perurſiſſet. Noſtram itaque hanc operam boni conſuli rogamus, & ad multorum in Spiritu profectum prodire totis votis exoptamus Moguntiæ 7. Cal. Apr. 1618.

I.

ANNVÆ LITTERÆ PROVINCIÆ MEDIOLANENS. ANNI M.DC.VI.

HAbuit hoc anno Prouincia Mediolanenſis ſocios trecentos triginta ſex. In Domo Profeſſa Mediolani triginta duos. In Collegio Brerano ſeptuaginta tres. In Genuenſi Profeſſorum Domo duodetriginta. In Collegio tredecim. Quadraginta tres in Domo Probationis. In Taurinenſi Collegio vigintinquinque. In Monte Regali quindecim. Duodecim Vercellis. Aronæ quadraginta quatuor. Quatuordecim Cremonæ. Nouocomi tredecim. Baſtiæ in Corſica ſeptem. In Reſidentiis, Alexandrina ſex, Ticinenſi quinque. Nicææ duos. In Miſſione ad Vallem Clauenam unum. Migrarunt e vita duo. In Societatem adſciti duo ſupra viginti.

DOMVS PROFESSA MEdiolanenſis.

DIuturnę de cõtrouerſis bonis inter principes uiros ciuitatis compoſitæ lites, cum maximè timendum eſſet, ne multis ultro, citroq; offenſionibus exacerbatis animis, ius omne cum publica multorum pernicie ad arma transferrent. Geneuenſes duo ad auitam Religionem perducti. Turca a noſtris Chriſtiana myſteria edoctus, deſerto

Mahomete baptizatus eſt. E vinculis tres corrogata pecunia exempti. Omnium peccatorum Indulgentia conceſſa ijs, qui rite ſacramentis expiati ad noſtram ædem ſupplicatum irent. Solemnioribus diebus Diui Fidelis, cui dicatum templum eſt, Circumciſionis Domini, & publicarum precum quadraginta horarum bacchanalibus feriis, templum noſtrum confitentium & communicantium longe ſolito majoi e frequentia magis, quam ſplendido de more apparatu inſigne reddidit. Magni ieiunij tempore, vt ternis tantum quaque hebdomada diebus concio haberetur, fractæ ſenio concionatoris vires effecerunt. Sed compenſauit alterius diei ceſſationẽ alterius frequẽtia & fructus. Sit ſatis uno tantũ exemplo notare, ut uſitata magis omittantur. Nobilis mulier difficultate partus acerbè conflictata, cum valde periclitaretur, ſuadente noſtro ſacerdote, ꝑ ſe ut in templo sã ctiſſima Hoſtia exponeretur, cum petijſſet, gratam fuiſſe Deo pietatem exitus comprobauit, ſiquidem ſub veſperam incolumis mater incolumem fœtum edidit. Fuere pariter multis præſens remedium, & ſpectris Dæmonum abſterrendis, & morbis corporis depellẽdis, à noſtris cereæ cœleſtis Agni imagines ſuppeditatæ.

Senſit & muliercula noſtrorum opem. Hæc mariti acerbitate in deſperationem verſa, ad ſuſpendium voluntarium tamquam miſeriarum vltimum confugit. Aptat trabi reſtem, collum inſerit, deſilit è ſcamno, ſed quæ Dei miſericordia eſt, vicini forte proſpicientes per feneſtram infœlicem fœminam

minam de trabe pendentem aſpiciunt, accurrunt protinus, effringunt fores, funem reſecant, mulierem adhuc ſpirantem animaduertunt. Accerſitur vnus è noſtris non inuento Parocho; Aduolat hic; mulierem reuocato animo meliuſculè habentem magno pietatis ſenſu admiſsi facinoris admonet, tum ſcelus exaggerat; Maritum vocari jubet, eiuſdem grauibus verbis increpat ſeueritatem, denique multis aſtantibus vtrumque conciliat, mulieris prius animo Confeſsione criminum expiato, quæ non ita multo poſt conualuit. Vir æquè nobilis, & potens famulis dumtaxat quatuor comitatus, ab inimico inuaſus armata manu, uno è ſuis amiſſo, duobus vulneratis, vix ipſe cum quatuor euaſit è pugna. Hæſit altius animo accepta iniuria, vt non niſi de vindicta cogitaret, ſed illi præcipuam explendi odij materiam ſubitanea inimici mors ademit. Ergo in ſuperſtites ſocios facinoris ira conuerſa, omnes ut proſcribantur impetrat.

Ex illis vnus cum non ſibi ſatis cauiſſet, in vincula conjectus ſecuri percutitur. Alterum ipſe per ſicarium è medio tollit. Sed horum ſanguine expletur vlciſcendi libido, donec unus ſuperſit.

Dum igitur reliquis numerata peccunia per nefarios homines ex inſidiis mortē molitur, fit certè Deo volente vni è noſtris obuiam, cum quo aliàs egerat. Excipit ſacerdos noſter iniuriæ tenacem hominem, atque vltionis auidum, iucundo atque hilari colloquio. Mox ſeſe paulatim ac prudenter, idē ille noſter inſinuans, cum

 huiuſmodi

hujuſmodi ſermonem inſeruiſſet,& quà precibus quà rationum momentis à concilio cædis deducere conatur. Quid plura ſic appoſita oratione iratum hominem expugnauit, ita prorſus ex animo omnem abſterſit ulciſcendi cupiditatem,ut paucis poſt diebus, quæ dederat necis mandata commutarit. Capitalis facinoris reus præteritæ vitæ peccatis apud noſtrum ſacerdotem depoſitis,ita eſt ab eo ſalutaribus monitis confirmatus, ut non modo ſe promptum ad noxas ſupplicio libenter luendas præbuerit, ſed præterea magno ſenſu doloris prædicaret,nullum eſſe tam turpe genus mortis, nullos tam acerbos cruciatus, quam ſuis ſceleribus, ac flagitijs deberentur,quoſq, etiam eſſet hilari animo ſufferre paratus; eademque conſtantia mentis pie mortem obiit.

Tres in ſocietatem admiſſi;Aliis idẽ expetentibus res in præſens negata, data tamen ſpes in poſterum, ſatis enim ex procellis vicinæ Prouinciæ numerus præſertim coadiutorum eſt auctus. Nec vero mulieres pietatis palmam viris conceſſerũt. Virgines multæ ex iis, quæ noſtrum templum frequentant ad varia cœnobia animum appulerunt. Aliæ tenuioris fortunæ domi ſuæ ſeſe DEO conſecrarunt. Gubernator Ciuitatis quam ſit in nos propenſo animo,frequens ad ædem noſtram aduentus, ſæpe ſubmiſſa cibaria, aliaque eleemoſynæ nomine permulta aperte declarant. Illuſtriſſimus Cardinalis Borromæus ſe nobis in omnibus longe quam alias beneuolum præſtat. Eius eſt in nos tanto Præſule digna liberalitas, & manſuetudo, præſertim ampliſſimis beneuolentiæ verbis condita,

quæ

quæ quanti nos faciat, non obſcure teſtantur. Deus hanc illi in nos propenſam voluntatem conſeruet, ut eſt in nobis illi quaqua ratione gratificandi ſtudium.

Præter ea, quæ ad neceſſarios vſus in dies pia ciuium liberalitas ſuppeditat, vnus, cuius haud eſt jampridem in nos obſcura beneficentia, centum aureos attribuit, alterius liberalitate, cuius nomen non ignorat, qui cuncta tuetur. Argenteus lychnuchus quinquaginta ferme aureorum ante aram Transfigurationis appenſus eſt, eiq; ad ignem perpetuo alendum redditus attributi. Reliqua quæ ad templi ſacram ſuppellectilem acceſſere hoc anno, trecentorum aureorum ſummam excedunt.

COLLEGIVM MEdiolanenſe.

Illuſtriſsim. Cardinalis Borromæus inuitatus a P. Prouinciali in noſtro templo rem Diuinā fecit, diſcipulosque omnes ſacro epulo excepit, ad eosdemque non elegantem minus, quam ad omnem pietatem accommodatam ſub ſacro adhortationem habuit. Poſt hæc Domum ingreſſus, familiariter variis de rebus diſſerens cum P. Prouinciali aliisque Patribus, nonnihil commoratus eſt, futurus alioquin apud nos tota die, uti ſpem dederat, niſi minus commoda valetudo prohibuiſſet. Noſtrorum Beatorum fama augetur in dies, & mi-

raculis etiam comprobatur. Adoleſcens quidam tertiana laborans, cum febris acceſsio expectaretur, illam B. Stanislai ope implorata, non modo planè depulit, ſed qui debilitatis viribus vix moueri poterat, repente exiliens è lecto, magna omnium admiratione ad noſtrum Collegium conuolauit.

Alter è Societate doloribus ex inteſtinis obnoxius, cum is vrgeretur acerbius aliquando, ita vt prope exanimaretur, B. Aloyſii Gonzagæ fama excitatus, contra vim morbi eius implorauit auxilium, plane confidens non minus benignum futurum in ſuos, quam quotidie in alienos fuiſſe referretur. Haud ſpe fruſtratus eſt ſua. Dolor continuò remittere cæpit, omniq́ue prorſus moleſtia intra dimidiæ horæ ſpatium liberatus eſt. Idem eodem B. Gonzaga deprecatore vſus, non mediocrem etiam à Deo peccatorum ſuorum dolorem impetrauit. Ipſis verò B. P. Ignatio, & Xauerio ſacris diebus, vtriuſque, quæ in templo eſt, magnifico apparatu exornata effigie, ſacrum Scholaſtici tam domeſtici, quam externi omnes iniere conuiuium. Quod ad domeſticos pertinet, non minus pietatis officia, quam ingeniorum ſtudia vigent.

In varias Vrbis partes diſtributi noſtri diebus feſtis doctrinæ ſtudium acriter promouent. Per Quadrageſimæ tempus in finitimis pagis multi conciones habuerunt. Alij vicatim per Vrbem, alij ad templi valuas, quo tempore Diſcipuli ad ſacrum conueniunt, eleemoſynam petunt pauperibus vinctis diſtribuendam. Res ſacra Tem-

pli

pli ſacrificantis ſacerdotis non exigui precij ornatu, argenteo calice, quatuor item argenteis candelabris affabrè factis eſt aucta.

COLLEGIVM GENVENSE.

TRes à Mahomete ad Chriſtum adducti. In ergaſtulis noſtrorum hortatu adducti non pauci ad expiationem criminum. Domi nunc primum iis ex diſcipulis, qui B. V. ſodalitatem non frequentant, feſtis diebus in ipſis exedris Catechiſmus explicari cœptus. Pacificationes aliquot compoſitæ. Noſocomiis tanto ardore ſodales inſeruiunt, vt nonnihil moderandi fuerint, cum præſertim increbuiſſet, nos Adoleſcentes in Societatem admittendos, hoc prius Chriſtianæ pietatis & humilitatis officio experiri. Nouem in Societatem admiſsi, quinque ſupra triginta eandem habent in votis. Aliis Religioſis ordinibus vndecim adſcripti. Quatuordecim idem meditantur.

Adoleſcens quidam à procaci fœmina ad facinus inuitatus, non ipſe modo de ſe, verum etiam de impudica muliercula glorioſè victoriam reportauit. Eam ſiquidem genua flectere adegit, ſibique coram DEO polliceri, nil tale in poſterum auſuram. Adoleſcens natura alioquin præferuido ingenio, à petulāti ſocio colapho exceptus, non alia ratione, quam altera oblata maxilla, iniuriam ultus eſt. Alter ſeminudi pauperis miſeria commotus, detractum à digito annulum illi ad coëmendas veſtes, quibus tegeretur, dono dedit. Quidam etiam ſuam in Societatem beneuolentiam egregiè ſignificauit. Is in quoſdam cum incidiſſet B. Ignatij, ac Societatis nomen carpentes, veritatis, ac Societatis amore

impulſus facere non potuit, quin eorum verbis ſaltem linguæ petulantiam caſtigaret; idemque interrogatus, nunquid innocentiam B. P. Ignatij ſanguine tueri paratus eſſet, prouolutus in genua, hilari vultu gladio, quem perditus intentabat, aperto ſinu pectus obtulit. Etſi enim ut credibile eſt, mens fuit tantum nefario illi adoleſcentis experiri conſtantiam, aut à ſe repellere, non tamen per hunc ſtetit, quin ſuam erga B. P. Ignatium obſeruantiam vere contempto vitæ periculo teſtaretur.

Parthenius Sodalis cum uniuerſæ vitæ noxas ſacra Confeſſione delere peroptaret, nec facile peccata reuocare poſſet in memoriam, id a B. P. Ignatio enixe petere inſtitit, voto etiam ſe Societatis obſtringens, ſi fieret voti compos. Mira dictu res. Eodem puncto temporis ita ſeſe illi vniuerſæ vitæ crimina ante mentis oculos obiecere, ut plane ſibi ea in tabella depicta intueri videretur.

TAVRINENSE COLLEGIVM ac miſſio Bibiana.

OCto bonæ ſpei Adoleſcentes ſocietatem ſunt amplexi; Plures expectant. Alij in alias Religioſorum familias admiſſi. Veneratur in dies magis Ciuitas tota Beatos noſtræ Societatis, præſertim B. P. Ignatium, & B. Aloyſium Gonzagam, ob accepta ſingularia ab ijs beneficia. Sereniſſimus Dux pro ſua ergá Societatem voluntate, non deſiſtit de nobis bene mereri.

Filios, & filias natu minores duas de Societate ſacerdotem à Confeſſionibus habere voluit. Reliqui Aulici maximam partem expiandis animi noxis pariter noſtros adhibent. Redeuntes ex Hiſpania maiores natu Principes, atq; præter ædes noſtras procedẽtes honorificè à noſtris excepti. Alter è noſtris in vicino oppido tanta confluentium multitudine auditus eſt, vt cum peramplo alioquin templo excluderẽtur multi, ſcalis admotis ad feneſtras plerique aſcenderent, ne diuino eloquio fruſtarentur. Audiendi ſtudium non magis fauſtæ ſæpe acclamationes, gemitus, & lachrymæ, quam mutationes morum & vniuerſæ vitæ expiationes comprobarunt. Doctrina Chriſtiana non ſolum in multis templis vrbis, ſed etiam in vicino pago rudibus magno concurſu, & fructu explicata. Quo tempore maxime efferueſcit ſtultorum inſania, ornatu quam maximo hoc anno primum in noſtro templo quadraginta horarum ſupplicatio habita, ciuitatem vniuerſam à ludis ad Deum conuertit, tantique fuerunt ad ædem noſtram concurſus, vt maturè præoccupatis locis, multo plures, quam quibus pateret ingreſſus, aditu templi prohiberentur. Supremus Cancellarius ter fruſtra conatus multitudinis agmen perrumpere, denique per Collegium in odæum conceſsit. Auxit etiam Sereniſsimus Dux ſua præſentia collaudata pietate celebritatem. Nec ſolum Catholicis auxilio, ſed etiã Hæreticis noſtri ſaluti fuerũt. Geneuę quidã qui apud Theodorum Bezam inſignem hæreſiarcham impias à puero opiniones hauſerat, piorum quorundam hominum conſilio ad nos diuertit. Hic à noſtris exceptus, & in ſutrina occupatus, donec errores de-

diſceret, variis modis grauiter ſæpe à Satana oppugnatus eſt. Nunc n. ad odium noſtrorũ extimulabat, aliàs alliciebat ad amorem Patriæ, interdum vt ad vicinos hęreticos adiret, aliquando ēt vt ſeſe præcipitē daret è feneſtra, auctor erat. His perturbationũ fluctibus æſtuantem forte Gallus quidã, qui & ipſe non ita multo ante, dãnata perfidia, ad Catholicos ſe receperat, cõuenit, ex toto vultu, & ſermone amicum dæmonis inſidijs obnoxiũ facile deprehendit. Amicè monet, dehortatur à cõcepto ſcelere, ſedare quacunq; ratione poteſt, perturbatam mentem aggreditur. Libellum etiã diſcedés ad id ſatis oportunum tradit. Sed Hæreticus eo perlecto, quod Pontificis authoritatem tueretur, Hæreticorumq; inſaniam refutaret, ita exarſit, vt & amicũ maledictis proſcindere, & fugam acrius meditari cœperit. Interea noſtri ſalutaribus conſilijs hominem iuuare, errores detegere, argumentis conuincere, inſtare, obſecrari, vt reſipiſcat, ſed fruſtra. Deniq; moræ impatiens ſacra ſyndone ſolẽni die, inſalutato hoſpite, Geneuã verſus iter corripit. Mirũ dictu, vix alterum miliare progreſſus vir bene robuſt⁹ repẽte virib⁹ deſtituitur, ſedenti præ laſsitudine liberali admodum facie adoleſcentulus fit obuiam, ſaluteq; de more dicta, mœroris, qui ſeſe in facie prodebat, idiomate Gallico cauſam ſciſcitatur. Conſilio cognito: O te miſerum, excepit. Ita ne ſuadentis Satanæ calliditates ignoras? Quid furis demens? Quid mortis laqueos repetis, è quibus Dei beneficio ſemel euolaſti? Redime ſi ſapis ſtultitiam ſaniore conſilio, mecumque in vrbem redi. Durus, atq; obfirmatus animus his vocibus emolliri ac flecti nonnihil viſus eſt. Saltem conſilium da-

mnare

mnare cœpit, quod tanta cum ingrati animi ſignificatione Patres deſeruiſſet, quorum in ſeper du⸗s menſes omne genus officij, & charitatis fuerat expertus. Ergo verbis adoleſcentis acquieſcens e: ſe comitem adiungit, eiuſque in itinere mirificè ſermonibus delectatur. Vt autem appareret cauſa defatigationis, cum ſanitate mentis rediere vires. Ad vrbis portas cum peruentum eſſet, dum aliò forte flectit oculos, fidus ac ſalutaris ſocius apparere deſijt, repente ſubductum ex oculis cum diu quæſijſſet, ac ſæpe vocaſſet fruſtra, tandē ad Patres perueniſſe rat⁹, vt tota de re certiores faceret, citato & ipſe gradu ad Collegium aduolat. De adoleſcente percunctatur. Admirantibus illis quid hoc rei eſſet, magis ipſe admirabundus rem totam aperit. In ipſaque narratione, quaſi ea obductas nubes diſsiparet, miram quandam mentis ſerenitatem intueri cœpit. Haud dubitandum, Cuſtodem Angelum ſuæ curæ commiſſo acceptabili forma adoleſcentis conſuluiſſe. Paucis poſt diebus abiurata publicè Hæreſi Eccleſiæ Catholicæ reſtitutus eſt, cumque ab Archiepiſcopo ad amplexum admitteretur, ſe flammam ſibi è pectore erumpentem ſenſiſſe teſtatus eſt, qua liberatus perfectam tranquillitatem inuenit. Is poſtea ſatis in fide confirmatus, conquiſitis eleemoſynis, Romam ad Apoſtolorum limina peregrinationem ſuſcepit.

Qui Patres Bibianæ reſident, haud inutiliter in locis hæreſibus infectis operam poſuerunt. Tenera ætas Catholicæ Religionis rudimentis magna cura inſtituta. Hæretici quinque à Caluino ad

Chriſtum

Chriſtum traducti, confirmati nutantes in fide. Ad defectionem ſpectantes ab incœpto deterriti. Catholici ad omnem pietatem inſtituti, ad eamque morum integritatem redacti, vt eos vel ipſi Hæreticorum miniſtri admirentur, &(quæ vis virtutis eſt) pro ſuggeſtu ſuis ad imitandum proponant. Praua etiam conſuetudo omninoque à Chriſtianis moribus abhorrens, quę his in locis inueterauerat, debacchandi per ſacri Aduentus ferias, in honorem S. Nicolai, & Catharinæ Virginis Dei auxilio ſublata eſt.

COLLEGIVM MONTIS REgalis.

INductus frequens ſacrorum vſus, cum vix præter paucos admodũ reperirētur, qui ſæpius quam ſemel aut iterũ ſingulis annis ſacrę menſę accumberent. Epiſcopi incredibilis eſt erga nos beneuolentia. Declarant hoc apertè rerum noſtrarum tutela, liberales eleemoſynæ, facultas omnis, quam habet à quibuſcunq; conſcientię vinculis peccatores eximendi, noſtris ſacerdotibus liberaliter conceſſa, ad confeſsiones excipiendas admiſsi noſtri confeſſarij ſola Patris Rectoris approbatione. Familiaritas cum noſtris, vt nonunquam præmiſſo prandio apud nos eſſe non nolit. Accidit quod tantam in nos beneuolentiam augeret, & noſtrorum pariter in Ciues amorē teſtaretur. Nocte intempeſta neſcio quo caſu peracerbum in æde primarij ciuis incendium excitatum eſt. Datum campanæ, tubarumque ſignum notum ciuibus ad poſcendam opem terruit ciuitatē vniuerſam. Subito experrecti noſtri ſacerdotes atquę

tes atque Magiſtri, ac fratres omnes ad propulſandum periculum primi omnium conuolant, omni ope vagantem ignem cohibere aggrediuntur. Alij flammarũ voragini rem domeſticam ſubtrahere, alij aquarũ plena vaſa conuehere, alij catenas appendere ad ea facilius ac citius vacua; ac plena ſuſtollenda viciſsim, ac demittenda, alij ſingulis officia diſtribuere, ne mutuo impedirentur. Vicit conſtans charitas flammarum iras, breuique omnis ignis licentia compreſſa. Hæc non obſcuri amoris argumenta nobis ciuitatem antea beneuolam deuinxerunt, vt per multos dies, domi, foris, in cõpitis ac vicis, omnes de noſtrorum humanitate ſingulari & charitate loquerentur. Auxit hic etiam mirum in modum noſtrum nomen in Venetorum inobedientia ſingularis Societatis erga Pontificem obedientia, ſic enim palam dictitant, eam demum eſſe veram virtutem, quæ rebus aduerſis nitet, aurum contemnit, & opes, proprias ædes deſerit, omniaque potius libenter perferat, quam vt aliquid ſibi labis adſpergi permittat. Accedat his quæ diximus velut in cumulum, concionatoris è Dominicana familia, propter ſenectutem, vitæ integritatem & doctrinam ſummæ apud omnes auctoritatis, atque de Religione Taurini Quæſitoris, noſtræ ſocietatis encomium. Is enim pro cõcione in æde principe noſtros ſacerdotes & magiſtros viros ſolidæ virtutis, ſanctiſſimæ vitæ atque doctrinæ ſingularis eſſe, addiditque ad extremum, à ciuitate inter præcipua ſui vel ornamenta, vel præſidia collocandum eſſe, quod noſtros ſuo foueret amplexu. Sereniſsimus Sabaudiæ Dux cum duobus minoribus natu filijs, aliis duobus prin.

cipibus

cipibus ex Hiſpania redeuntibus aliquot milliaria obuiam profectus, aliquandiu in hac vrbe ſubſtitit. Donauimus domeſtici horti munuſculis, eumque omnium nomine Collegij Rector inuiſit.

COMENSE COLLEGIVM.

Aliquot ex Domeſticis Rhetoricis huc miſsi ſtudiorum cauſa, & numerum noſtrorum duplo fore auctiorem credidere, & vt denuo in hoc Collegio ſublata ſuperioribus annis paucitate Diſcipulorum, Rhetoricę claſsis reſtitueretur, effecerũt. Sparſos per vrbem quorundam inuidorum opera minus honorificos de noſtrorum diſcipulorum proceſſu in literis rumores, impluuium Collegij quantum quãtum eſt, vario genere carminum in laudem B.P. Ignatij conueſtitum, & Tryphon datus ſcenico apparatu totius corcurſu ciuitatis & approbatione, nõ ſine rubore aduerſariorum, quod fere noti erãt, non modo planè compreſsit, verum etiam magnum gymnaſio nomen, & gratiam conciliauit. Mulier addicta Luthero, in eiuſque erroribus ita obſtinata, vt nulla ratione de ſententia dimoueri poſſet, aut ſi argumentis vrgeretur, obdurato ingenio ignorãtiam excuſaret, nec bonitatem cauſæ, aut magiſtris ſuis doctrinam, ſed doctrinæ cauſæque ac ſibi deeſſe magiſtros diceret, noſtri ſacerdotis multo labore ac precibus, quibus aſsiduè miſeræ ſalutem deprecabatur, ad ſanitatem mentis redijt, vniuerſæque vitæ peccata confitẽs, Eccleſiæ reconciliata eſt. Sacerdos è noſtris ab Epiſcopo diœceſim obeunte ſocius adſcitus, confeſsionibus audiendis & Cathechiſmo

tradendo

tradendo, nec parum, nec ſine fructū laborauit, ſed dum in ſalutem animorum toto pectore incumbit, propius abfuit, vt ſalutem ipſe corporis amitteret, ſiquidem in itinere fallente veſtigio lapſus à prærupto admodum præcipitique loco, qui profundiſsimæ valli imminebat, tamdiu deuolutus eſt præceps, quam diu ad ſaxum imminens alliſus hæſit, à quo & vitam habuit & vulnus, ſemiuiuus domum relatus, verum cruribus, brachiis, ac toto corpore contuſus, cum ſæpius in lapides & petras impegiſſet, breui etiam conualuit. Hæc Dei prouidentia in vno ſeruando in tam aperto diſcrimine, illuſtrius domi apparuit in cōmuni luctu ac mœrore ab omnibus auertendo. Nam Auguſto ineunte nocte tacta de cœlo domus, cum fulmen totam pene domum oberraret, ſibique per multa cubicula feciſſet iter, noſtris in ijs decumbentibus audito fragóre, dum alter alterum ruina oppreſſum credit, (quæ Dei bonitas fuit) illicò omnes incolumes apparuere, nec magna admodum ruina domus conſecuta eſt. Superioris deambulationis particula diſiecta, decruſtata prorſus interius cubicula, quæ illi obuiam fuerant, dum in ſacrarium Dei in templum viam quærit, vbi ſacræ Iconis ad aram maximam decorata ornamenta per interualla labefecit, poſtera luce periculo diuulgato, confluentium ad nos concurſus, quibus res miraculi inſtar viſa eſt, ciuitatis in nos beneuolentiam declarauit. Sodalitas etiam quædam ſuo præſidi reconciliata, ſodaleſque ipſi confirmati, ne exacerbatis animis pietatis quædam opera deſererent. Ex his cum ſatis pateat, omnia totius fere inſulæ incom-

commoda ex inteſtinis odiis naſci, quæ incredibile eſt quantum diſcordiarum foueant, vt radicitus malum aliquando extirpare poſsint noſtræ diſciplinæ alumni, ijque præſertim, qui B. V. Sodalitatem frequentant, quæ hoc anno primariæ Romanæ aggregata eſt, ad iniurias Chriſti cauſa æquanimiter ferēdas edocerent. Et ſane habet hoc in his adoleſcentibus magnā admirationem, qui ferociam parētum ſuxerunt cum lacte nutricis. Inductus etiam ſingulis annis generalis confeſsionis vſus.

DOMVS PROBATIONIS Genuenſis.

LAborauit hoc anno Domus Probationis Genuēſis anguſtia rei familiaris, quę neq; annuo reddi-tu capita tantummodo 20. alere potuiſſet, hoc anno præter ſacerdotes 4. cum 2. adiutoribus veteranis, Nouitijs ad 40. ſumptum ſuppeditauit. Non minus capite laborarunt Tyrones aliqui: quippè à craſsiore cœlo, liberioreque vita, ad ſubtiles auras, & arctius viuendi genus traslati cum fuerint, nō mirum in ipſis nonnullam valetudinis factam mutationē eſſe. Enimuero rerum omniū ſapiētiſsimus gubernator, & moderator Deus vtrique bene prouidit incommodo, ſiquidem ad ſubleuandam inopiam plurimis hinc inde collatis eleemoſynis, aureorum quadrigentorum quinquaginta ſumma completa, & ineunte autumno partito numero Nouitiorum cum Aronenſi Probationis domo, ſumptus non parum imminuti. Acceſſere etiam ad annuos redditus quingenti nummi aurei

aurei huic domui in perpetuum dono dati à viro nobili, qui vna contentus diuina gloria, nomen ſuum vulgari noluit. Eccleſia S. Ioan. Bapt. decollato ſacra, octauo ab hinc anno ab Abbate Fliſco ſocietati donata, ſuperatis multis difficultatib⁹, ipſis ēt non modo nō refragantibus, ſed ſuffragātibus Dominis, Pontificio diplomate obtento, noſtris vſibus peroportuna hoc tandem anno conceſſa eſt. Ægræ porrò valetudini, ne progrederetur, terminum poſuit Deus, tum vero etiam ampliore illam animi ac mentis robore compenſatam mitigauit, tantus enim hoc anno fuit Tyronum omnium ad omnem perfectionem ardor animi, nihil vt propemodum meditari, nihil habere in animo viderentur, quam vt animi impetus ratione coërcerent, proprias cupiditates frāgerent, & vt verbo dicam, totius perfectionis exemplar Chriſti Domini in ſe effingerent. Duxit originem tam præclarus in virtute progreſſus ex illo vberrimo Societatis noſtræ fonte virtutum omnium (hoc enim nomine B.P.N. Ignatij commentationes appellari poſſe vidētur.) Nouembri exeunte ſuperioris anni, in eius locum, qui Collegij Genuenſis moderandi munus ſubierat, alter Nouitiorum magiſter ſuffectus eſt. Huius & prima cura fuit, vt & ipſe, & Tyrones omnes mentes ſuas ad cœleſtes ſatus accipiendos, Beati P. Ignatij commentationibus præpararent. Et quidem pij otij conſtitit fructus; namque ijs ſunt inflammati deſideriis, mirum vt videri debeat nemini, ſi inter paucos dies, & menſes tot, tam crebra, tamque inſignia ediderint exempla virtutum. Anno vertente alter Nouitiorum magiſter in proximi locum ſucceſsit, quod Aronam ille vete-

rem Tyronũ coloniam, nouos colonos deduxiſſet,

DOMVS PROBATIONIS Aronenſis.

EX Logicorum, & humaniſtarum noſtrorum ſeminario iterum domus Probationis conſtituta, ineunte Autumno, vt ſupra dictum ſcholaſtis per varia Collegia diſtributis. Nouitij omnes recens in Societatem admiſsi, quinq; exceptis, qui ex Genuenſi Tyrocinio huc commigrarunt, quibus haud ſalubris cœli illius ſubtilitas. Pergratum ſibi oppidani, ſed pręſertim illuſtriſsimos Cardinalis Borromæ hanc Tyronum in antiquam ſedem reſtitutionem accidiſſe, nõ obſcurè declararunt. Conſuetæ Tyrocinij exercitationes paulatim & experimenta reſumuntur, quibus Deo bene iuuante effectum iri ſperamus, vt ſolida iaciant, & iacta confirment fundamenta virtutum.

NICÆÆ SEDES.

ADoleſcens quidam annos decem & ſeptem circiter natus, ad B. Virginis cætum inuitatus à ſociis, ægre primum id ſibi perſuaderi paſſus eſt, mox ſimulac in æde veſtigium poſuit, illico iterum mutata voluntate, nullis Sodalium ſummis vel infimis precibus retineri potuit (tunc abhorrebat ab hoſpitali domo, in qua primis menſibus degerunt noſtri) recedit ſolus, rectà natatum proficiſcitur, ſtatimque ingreſſus hauritur aquis, nec niſi efflata anima appareret. Dimiſſo Sodalitio vulgatus repentinus caſus, explicari non poteſt, quantum metum omnibus intulit, & cum, qua hora tam horribile ſpectaculum euenniſſet,

niſſet, ſecum ipſi reputarent, mirabiliter ſunt omnes ad B. Virginis cultum, & pietatem excitati. Sicque vnius infelicis exitium in multorum ſalutem radundauit. Mahometanus iam ſenex triremium captiuus, quod à patruo viro docto audiſſet adoleſcens, legiſſe illum in ſuis libris, cæteras quaſcunque ſectas in Chriſtianorum fidem tandem aliquando deſituras, eſſetq; ad noſtram religionem vir valde propenſus, hoc viſo ad eandem inflammatus eſt. Videre ſibi viſus eſt in ſomnis ſacerdotem è noſtris, à quo manu prehenſus, hilari vultu, vt ſecum iret inuitatus, cum petijſſet quonã ?audijt: in hortum Domini. Annuens ergo in paruum quendam hortum perductus eſt, ſed tanta amænitate his fructibus conſitum, ac floribus ſuauiſsimum odorem afflantibus diſtinctum, vt omnes delitias mũdi ſuperaret. Viſum cõprobauit euentus; Ab eodem enim Patre, quem ſibi videre viſus erat, catechiſmo imbutus eſt, baptiſmumque poſtea ſuſcepit.

RESIDENTIA TICINENSIS, ET Alexandrina.

ADoleſcens è cætu B. Virginis, animi cauſa è nauicula dũ piſcaretur in Ticino, ea vi decurrẽtis aquæ ad molendinum alliſa, ac diſtracta, ſociis, qui cum eo erant in naui, tabulas, lignaq; alia, vltimum naufragorum effugium arripientibus, ſolus ipſe repentino periculo correptus, inops conſilij, iam iam aquarum vorticibus abſorbendus erat, niſi tutela B. Virginis implorata ſaluti fuiſſet. Vix Dei parentem inuocarat, cum repente illi iniecta cogitatio eſt, vt ſe in profundum aluei ſub molen-

dini rota deijceret, ſicque præter omnium opinionē apud quos iam erat illius deplorata ſalus, diuinitus incolumis euaſit.

Alexandriæ etiam conſueta Societatis officia magno concurſu ciuitati præſtita. Illud nouum ad ciuitatis in nos beneuolentiam declarandam, ab ea videlicet, nobis inſciis, ab admodum Reuerendo Aulerio ducentorum aureorum annui redditus impetrati, qui iam aliis deſtinati fuerant. Trium fratrum inimicitia, qui ſæpius ad arma confugerant, in amicitiā verſa. Coëmpta domus ad futuri Collegij exædificationem neceſſaria. Eluxit in hoc pia Sodalitatis B. Virginis liberalitas, quæ ad id dimidiam pecuniæ ſummam vltrò attribuit.

PRO-

PROVINCIA VENETA.

VErſabantur in Prouincia Veneta initio anni 1606. ex ſociis quadringenti circiter quadraginta quinque, ſexdecim in domicilijs varijs muneribus occupati, nō ſine magno profectu ſpirituali ipſorum, & proximorum etiam vtilitate; cum ecce tibi ob eā, quæ infra narrabitur, cauſam exturbati ex omnibus Dominij Veneti ciuitatibus, ad reliqua ſe domicilia è ſex, quæ in Venetorum ditione habebamus, recipere coacti ſunt. Deinde poſt non multos dies, cum neque ſatis loci eſſet ad habitandum, neque rei familiaris anguſtiæ tam multis ſuppetere poſſent, dimiſsi ſunt in alias Prouincias ad ſeptuaginta. Quare circa Calendas Iulias remanſere in Prouincia ſeptuaginta quinque ſupra trecentos: & quidem in Parmenſi Collegio ſex & octoginta, in Bononienſi vndequinquaginta. In Placentino quadraginta ſex. Sexaginta in domo Probationis Nouellariæ. Ferrariæ quadraginta. Mantuæ triginta quinque. Foroliuij duodeuiginti. Mutinæ quinque & viginti. Imolæ quinque. Parmæ in Collegio Nobilium ſex. Poſtremo Pater Prouincialis & ſocij eius duo Prouinciam luſtrantes. Fatis octo conceſſere, tres ſacerdotes, quatuor adoleſcentes litterariis diſciplinis addicti, vnus è Coadiutori-

bus. In eorum locũ quatuordecim ſuffecimus: plurium votis quo minus ſatisfieret, fecit communis Prouinciæ calamitas. Hæc in vniuerſum trium ſacerdotum, quos hoc anno vita functos prædiximus, acta, & virtutes, hoc loco referre cogimur, breuius quidem quam par eſſet, & ſeparatim à priuata Collegiorum hiſtoria, quòd ij ex locis illis vita migrarunt, vnde litteras nullas habuimus.

Et primus quidem Pater Ioannes Baptiſta Sortes patria Nouocomenſis, annorum circiter triginta duorum, ſua morte multis nos commodis priuauit, quæ opera eius ad plurima vtiliſsima præbuiſſet. Is maioribus diſciplinis tradendis occupatus, quæſtiones conſcientiæ, & Philoſophiam etiam Brixiæ docuerat. Demum Venetias ad nouum Philoſophiæ curriculum aduocatus, in ipſo laborum initio in grauiſsimum morbum incidit, deinde in ſtudiorum noſtrorum familiarem phtiſim incidens, magno ſui nobis deſiderio relicto deceſsit, paulo ante quam Veneti tumultus excitarentur.

Alter fuit Pater Octauius Gondius, quatuor iam ante multos annos vota profeſſus, concionator in hiſce regionibus celeberrimus. Omnibus fermè in huius prouinciæ ciuitatibus duos, tres alicubi, alibi quinque annos concionem tenuit, magna ſemper cum populorum approbatione, fructu maximo: Vere enim de eo illud affirmari poteſt, magnæ vtilitatis concionatorem fuiſſe. Inſigni erat apud omnes authoritate, inſigni

in vi-

in vitiis reprehendendis libertate, ita tamen vt neminem offenderet. Extant Parmæ, Mutinæ, Rhegij, Lepidi, Placentiæ, Salodij, & in aliis, in quibus concionatus eſt ciuitatibus, laborum & induſtriæ eius perpetua monimenta. Orphanotrophia, Xenodochia, domus mendicantium, loca, in quibus vel puellæ, virgines ante lapſum, vel lapſæ mulieres poſt naufragium neceſſariis ad vitam ſubſidiis ſubleuantur. Extant multis in locis erectæ ab eo Chriſtianæ doctrinæ Sodalitates, extant alicubi cætus Virginum, quæ ſub Diuæ Vrſulæ tutela in priuatis domibus ſuam DEO virginitatem dicatam ſumma cum laude conſeruant.

Homo fuit orationi, & voluntariis corporis pœnis apprimè deditus. Ante concionem binas ferme horas ante CHRISTI crucifixi imaginem proſtratus, multis cum lachrymis ea cum Deo conferebat, quę mox ad populũ erat è ſuggeſtu pronunciaturus. In Sacro ante ſanctiſsimæ Euchariſtiæ ſumptioné multum temporis in auguſtiſsimi illius Sacramenti, quod manibus gerebat, contemplatione conſumebat. Conciones omnes præuia flagellatione, & aliis corporis afflictationibus præueniebat, quod mirum ſane eſt, in homine multis, vt poſtea compertum eſt, morborum generibus vexato. Venetiis concionatus erat poſtremo per Quadrageſimam, à Paſchate morbo vexari cœpit, quoaduſque inde ſumus eiecti: reparata nonnihil valetudine, Florentiam, patrij cœli captandi cauſa, miſſus eſt, ſed nimirum hominem

cœlo maturum DEVS ad laborum ſuorum præmia euocabat: ingraueſcente itaque valetudine, animam Deo reddidit, paulo poſtquam illuc aduenerat.

Poſtremum in ordine locum tenuit Pater Alexander Truſsius Brixiæ natus, multos & ipſe annos Societati fidelem operam nauauit, pietatis inprimis ſtudioſus, & magna in inſtituendis ad pietatem hominibus dexteritate. Magnam nactus erat rerum ſpiritualium peritiam, in praxi præſertim virtutum, cui rei multum operæ ſtudijque impenderat. Redegerat etiam in commentarium varias & breues methodos ad omnium virtutum genera exercenda, quas deinde filiis ſuis ſpiritualibus, pro cuiuſque captu tradebat, non ſine ingenti ipſorum vtilitate. Singularis præterea fuit in eo peritia doctrinæ Chriſtianæ pueris tradendæ: quare cum ei ſe rei, vt aliis etiam omnibus ſolebat, totum ſe daret, mirum in modum eam vbique promouebat. Eripuit illum tandem nobis terminum dolor vehementiſsimus Mutinæ circa Calendas Octobris, annorum natum plus minus quadraginta.

PARMENSE COLlegium.

HIs à Pentecoſte tres laborum ſocios addidimus: quo etiam tempore excepit hoc Collegium Theologiæ ſtudioſos, quare ex ſcholaſticis numerauimus quinquaginta. Summa collegarum

ſex & octoginta. Noſtros Theologiæ auditores Patauia huc miſſos peropportuna ſereniſsimi Ducis liberalitas mirifice recreauit: Is enim aureos ducentos eleemoſynæ appellatione nobis quamprimum numerauit: miſit præterea duodecim lectos ad vſum pene perfectos, ideſt, cum fulcris, culcitris, & opertoriis, offerens alia, ſi qua opus forent. Omnino certare nobiſcum videtur paterna charitate, qua incenſis nobis aduerſus aliquos maleuolos præſto fuit, non ſine fructu. Valetudine, ut in tantis tum domus, tum rei familiaris anguſtijs, vſi ſunt plurimi ſatis commoda & hilari: at quinque, hoc eſt, quatuor ſcholaſtici, & ſacerdos profeſſor vnus, grauibus periculoſisq́ue morbis vexati; quorum duo inter hos natu minimi deſiderati ſunt. Prior quidem Hieronymus Baldinus Ferrarienſis annum attingens. 23. miro candore animi, prudentiq́; ſimplicitate præditus: eum in ipſis Philoſophiæ carceribus lenta phtiſis aggreſſa, & ab inchoato curſu, & à vita etiam deſiſtere coëgit. Hunc non ita multò pòſt ſubſecutus eſt Carolus Caſarius Bononienſis. annos natus viginti vnum, magnus pietatis, & religioſæ diſciplinę ſectator: de quo, vt multa, quæ dici poſsét omittamus, illud verè dici poteſt, eum ſi diutius vixiſſet, futurum fuiſſe Societati noſtræ perutilem, cum videretur ad animos priuatis colloquiis valde iuuandos, ad egregiè concionandum, ad tradendas pro dignitate grauiores diſciplinas, atque ad bene gubernandum aptiſsimus: ſed nimirum Deus illum cœlo iam maturum accerſiuit.

Quidam, cuius inopiam onerabat liberorum multitudo, conquiſita noſtrorum ſtudio pecunia,

eductus è carcere, ſuiſque redditus eſt. Puellæ duæ nubiles, quarum virginitas, cuius votum expreſſerant, non longe aberat à naufragio, in tuto poſitæ. Aliæ in matrimonium collocatæ. Alia quæ ſanctiſsima ſacramenta in noſtro templo frequenter obire conſueuerat, eorum vi, & Beatiſsimæ V. ope, ſuam caſtitatem inuiolatam in præſenti, grauiſſimoque periculo conſeruauit. Sacrarum Cœnobitidarum moneſteria piis cohortationibus, aliiſque quibus licuit, auxiliis adiuta. Meretrices duæ inſignes in ſacro pœnitentium monaſterio impuros amatores cum cœleſti ſponſo commutauere: harum alteri dos neceſſaria paucis diebus emendicata. Ad ſoluendos periculoſos animorum nodos, aliaſque graues dubitationes explicandas, frequens ad nos eſt concurſus tum popularium, tum clericorum, tum religioſorum hominum, ex omnibus pene familiis. Quidam multis aureorum millibus reſtituendis obnoxium ſe opinabatur, is ſolida noſtri ſacerdotis doctrina omni dubitatione, ac reſtitutionis neceſsitate liberatus eſt: tantique factum eſt iudicium eiuſdem Patris ab Illuſtriſsima quadam fœmina, vt ea ſeuerè affirmarit, nullo vnquam pacto quieturam ſe animo fuiſſe in quadam conſcientiæ difficultate, vel omnium hominum ſententijs auditis, niſi huius ſacerdotis iudicium acceſſiſſet. Scholæ inferiores florent vt quam maximè. Eæ diem Beati Aloyſij Gonzagæ natalem in templo noſtro inſigni plane apparatu illuſtrem fecere. Adfuere Illuſtriſsimus Papyrius Picedius, tum temporis Iulienſis Epiſcopus, Illuſtriſsimus atque Excellentiſsimus Octauius Farneſius Ducis ſereniſsimi

niſsimi filiolus, qui etiam eadem die nobiſcum humaniſsimè prandere & verſari voluerunt. Scholæ altiores hoc anno, dimiſsis à principe anno ſuperiore in alias ædes legum & medicinæ ſtudioſis, inuſitata quiete ac tranquillitate vſæ ſunt. Floruere tum nobilitate, tum multitudine; quanquam æſtate iam media plurimos adoleſcentes, præſertim è Collegio nobilium ſane frequenti florentique, propter res nouas inter ſummum Pontific. & ſenatum Venetum obortas, repentinus quidam ſinus Adriatici æſtus abripuit: quorum tamen in locum, vt alios taceam, ſuffecit multos Ianuenſes adoleſcentulos hyeme appropinquante, mare Lyguſticum. Ex congregatione Annunciatę Virginis tres ad Cappucinos aggregauere ſeſe, vnus ad Benedictinos, quatuor noſtram Societatem in votis habent, vni tamen hoc anno ſoli patuit aditus, ceterorum deſideria in commodius tempus tranſlata. Quidam in communi ſodalium oblatione, cum ſui victor egregius plus etiam contuliſſet, quam ſtatuiſſet, quamque præſens eius neceſsitas ferre videretur, Deiparam expertus eſt erga ſe liberaliſsimam: paucis enim interiectis diebus pene centuplum recepit in pecunia numerata, ab vno, qui diceret eam ſe illi debere, cuius tamen ipſe nullo ſe pacto creditorē agnoſceret. Duæ viduæ nos hęredes teſtamēto ſcripſere, altera ex ſextāte, altera ex aſſe, parentatū vtriq; more ſocietatis. Ex harum alterius hęreditate percipitur ſumma aureorum octuagenorum. Sacram ſuppellectilem auximus ſacerdotalibus veſtimentis ſane multis, pretio à piis amicis per eleęmoſynam collato, ſed

ſed multo pretioſiora duo aræ maximę peripetaſmata, cum ſacerdotum ornamentis ex eadem materia, eodemque opere perfectis. Accepimus præterea dono datum ab amico tabernaculum hexagona figura, ſeſquicubitali altitudine, latitudine cubitali.

Hoc anno, Illuſtriſsimo ac Reuerendiſsimo Ferdinando Farneſio abdicante ſe Parmenſi Epiſcopatu, Illuſtriſsimus ac Reuerendiſsimus Papyrius Picedius prius Epiſcopus Iuliæ, vulgo Burgi S. Donnini, è Iulienſi ad Parmenſem cathedram honorificentiſsimè translatus eſt. Is cum antea ſeſe noſtri amantiſsimum palam oſtendit, tum creatus Parmenſis Epiſcopus, ſuam erga nos beneuolentiã præclaris indiciis probatam, teſtatamque voluit. Itaque paucis diebus poſt ſolemnem eius in vrbem ingreſſum, ad noſtrũ Collegium inuiſendum venit humaniſsimè. Excepimus illum inter prandendum latina gratulatione, duplicique poëmate, atque aliis permultis carminibus tum Latinis, tum Gręcis, tum Hebraicis. Idem aperte ſignificauit id religioſæ humanitatis officium gratiſsimum ſibi fuiſſe, ac fore etiam periucundum, omniaque apud ſe habere voluit, vel noſtri amoris pignus, vt nobis placuit, vel ſui officij, vt ipſe affirmauit, monimentum ſingulare.

MISSIO IVLIENSIS.

IVlia ſita in via Claudia, oppidum eſt antiquum & nobile agri Parmenſis, de quo paulo ante meminimus. Parma diſtat quindecim millibus paſſuum; quod à S. Donnino, qui juſſu Maximiani Imperatoris ibi pro Chriſto obtruncatus eſt, vulgo nunc

Burgum ſancti Donnini dicitur. Id oppidum tribus ab hinc annis opera ſereniſsimi Ducis Parmæ, cuius paret imperio, à Clemente VIII. Pontif. maxim. felicis memoriæ perpetuo Epiſcopatus iure donatum eſt, primumque habuit eum, quem non ita pridem nominauimus, egregium virum Papyrium Picedium. Ea in vrbe, dum adhuc illa Picedium paſtorem agnoſcebat, per æſtatem jubilæi tempore miſsi ex hoc Collegio ſacerdotes duo; qui Epiſcopi rogatu extraordinarias virginum monialium confeſsiones audirent. Verum hoc miſsionis præluſio potius dici poteſt. Ea proprie miſsio, qua ſacerdos alius cum Nouitio ibidem per menſem Decembrem vberrimo cum fructu commoratus eſt. Data inprimis opera, vt opiniones de Societate noſtra partim ab ignaris noſtri inſtituti, partim ab æmulis perperam conceptæ, in lucem prodeuntes euaneſcerent: idque iuuante Deo, uſque adeo perfectum eſt, vt omnis illa voluntatum abalienatio in amorem, ac deſiderium Societatis maximum verteretur. Teſtati ſunt id publicis vocibus, populus quidem, ſanctos nos identidem inclamans; Eccleſiaſtici vero, qui præ ceteris male de nobis ſenſerant, tum laudibus apud populum magnis, tum literis & legatione ad Illuſtriſsimum Parmenſem Epiſcopum publico nomine data, quibus illi vt-pote miſsionis auctori maximas egere gratias. Mirum quomodo ſacerdoti noſtro ſe totus tradiderit populus regendum ad pietatem, vt illi ſatis propemodum eſſet quid vellet innuere, victis, vt aiebant, vinctiſq;

vinctisq́ue omnium animis noſtra concionandi ratione, cum tamen varios ibi ex aliis religioſis familiis inſignes concionatores non raro audiuiſſent. Ad concionem ita properabant, vt poſt duas primas, is concurſus ac tumultus fieret omnino, qui in ſolemnibus natalitiis eſſe conſueuit, aut etiam maior. Milleni minimum quotidie auditores numerabantur; ſæpiſsime duplo plures. Interroganti concionatori de re aliqua, nutibus, lachrymis frequentiſsimis, atque etiam vocibus reſpondere. Hortanti ad confeſsionem ita dedêre ſe, vt per eum menſem, á primo fere diluculo ad veſperam ſedendũ illi fuerit pro tribunali ſanctæ pœnitentiæ. Confeſsione generali expiati circiter centum & ſexaginta. A turpi vitæ genere abducti multi. In his inſignis meretrix omnia veræ pœnitentiæ documenta dedit. Porro ſacra communio diebus Natalitiis tàm frequenti concurſu celebrata eſt, vt cum antea pro magno haberetur, ſi trecentum conuiuæ ad ſacram illam menſam accederent, hoc anno bis mille conuenerint. Cetera pro initiis meliora expectantur in dies. Doctrinæ Chriſtianæ pueris tradendæ ratio ac ſtudium propemodum iacens, noſtra opera reuixit, atque etiam mirifice inualuit &c.

COLLE-

COLLEGIVM BOnonienſe.

COmmunis cauſa auxit etiam in hoc Collegio numerum noſtrorum; nam illi triginta, qui in eo commorabantur, alios præterea 20. in contubernium admittere coacti ſunt. Aucto tamen numero Sociorum, auctus eſt etiam fructus erga proximos. Tres ab imminentis mortis periculo liberati.

Alius ab inhoneſta vita ad meliorem & Chriſtiano homine magis dignam reductus. Cuiuſdam ſalus eo venerat, vt ſe ad viaticum & ad mortem mox ſubſecuturam compararet; monitus ab vno è noſtris, vt ſe Beato Aloyſio commendaret; paruit conſilio, particulamque reliquiarum eius è collo ſuſpendit, quo facto leuatum ſe morbo ſtatim ſenſit, eademque die incolumis plane ſurrexit è lecto. Congregatio Beatæ V. Annunciatæ tres nobiles, bonæque expectationis adoleſcentes Societati dedit, tres aliis religionibus.

Quidam iuuenis cum valde pecunia egeret, neque aliunde ſeſe offerret commoditas, qua ſuæ inopiæ ſubueniret, peſtilens init conſilium; diabolo ſe dedere ſtatuit, ea conditione, vt ab eo optatum pecuniæ ſubſidium reciperet: ſcribit itaque manu propria ſchedam nefariæ pactionis: ſed Deo, vt credere par eſt, non permittente, nihil prorſus pecuniæ eidem allatum eſt à Dæmone:

quare

quare ille moræ impatiens, alteram proprio ſanguine exaratam flexis genibus humani generis hoſti offerebat; ſed irrito vt prius, euentu: eandem in arca reponit, ratus fore, vt nocte ad eam recipiendam noctis & tenebrarum amator adueniret, ſed illa in eodem loco mane immota reperta eſt. Ille igitur indignatione correptus, ſchedam vltricibus flammis adurendam commendauit: creſcente tamen egeſtate, tertiam ſanguine item de corpore extacto tertia vice deſcripſit, offerebatque: Sed nummularius videlicet, ſi Deus velit, nummis deſtitutus nuſquam ſe videndum exhibebat. Iuuenis itaque tandem tædio affectus, execrandum chirographum chartis libelli piarum precationum inſerit, oblitusque eſt ibi ad dies aliquot. Incidit aliquando occaſio, vt ſadali ſuo libellum illum accommodaret, à quo reperta eſt chartula: is erat ex congregatione B.V. monet pius adoleſcens confeſſarium, eiuſque ſuaſu perditum adoleſcentẽ adducit in Collegium. Noſter multis rationibus ſui illum piaculi admonet, ſummam admiſsi criminis grauitatem demonſtrat; tandemque perficit vt ad mentem rediret, peccata confiteretur, & aliam ſchedulam prioris reuocatoriam, non quidem ſanguine, vt ille ſe facturum pollicebatur, ſed atramento deſcriberet. Ad pias alias in proximos exercitationes duas nouas piorum hominum ſodalitates addidimus: mercatorum alteram, alteram opificum. Vtraque eos fecit progreſſus, vt ſeptimo menſe aggregationem ad primariam Romanam obtinuerit. Mercatorum ſodalitas vt pluribus initio difficultatibus agitata eſt, ita maiores de ſe fructus polliceri videtur. In ea

præcipue

præcipuè agitur de rebus ad munus eorum ſpectantibus. Cum quid controuerſiæ, vt fit, inter mercatores ortum deprehenditur, ſunt qui ad diſsidentes in concordiam reuocandos ſtatim authoritate, & opportunis remediis accurrant. Horum opera fœmina quædam 20. circiter annorum, quæ plurimis ſcandalo eſſe cœperat, à praua conſuetudine abſtracta cœnobium ingreſſa eſt earum, quæ poſt reſipiſcentiam, Deo ſearctius dicare maluerunt: iidem adoleſcentes illos, quibuscum fœmina malè vixerat, ad honeſtiorem vitam, facta generali peccatorum omnium confeſsione, pertraxerunt. Alia multa pietatis munera in dies edit hæc congregatio. Sodales numerat ſexaginta. Minutiorum opificum congregatio paucis menſibus centum & ſexaginta ſodalibus ditata eſt. Hi Purificationem B. V. peculiari ſibi ſtudio celebrandam ſumpſere: magnum omnium feruorem indicarunt omnium de toto vita confeſsiones auditæ, inſignis morum mutatio: quidam ſe Patri in omnem vitam obſequentes obtulere. Piis caritatis operibus diligentiſsimè incumbunt vniuerſi: adeunt hoſpitalia, decumbentes ibidem viſitant; ſubſidia pro cuiuſque opibus diſpartiuntur. Lege inter eos ſancitum eſt, vt cum quis è ſodalitio in morbum inciderit, viſitent illum deſignati, & omnia ei, quibus indigere deprehenſus fuerit, communibus ſumptibus ſubminiſtrent. Ei qui primus inter illos Præfectum egit, apparuit in ſomnis ſpecioſus quidam puerulus, qui hominem ad Doctrinæ Chriſtianæ explicationem per ſe, & ſodalitatis Socios promouendum hortabatur. Expoſuit viſionem ſodalibus, quibus

rem mirifice comprobantibus, ſeſe fere omnes in varia vrbis templa diſtribuēdos dederunt. Illud etiam ad maiorē inter ipſos vnionē augendam excogitatum eſt, vt quicunque aliena opera in ſuis muneribus exercendis indiguerit, non niſi opera hominis, qui ex ſodalitio ſit, vtatur; cumq; vix ſit vllum opificii genus, cuius non ſint in congregatione aliqui profeſſores, aliena ope neminem indigere cōtingit: quoniā autem plures ſæpenumero eandē artem profitentes sūt, qui indiget, viciniorē ſibi aſſciſcere ſolet. Magno Societatē noſtrā amore proſequuntur, quod multa oſtenderunt, id inprimis, quod aliquando inter ſe egerant clam noſtro ſacerdote, vt pecunia ab vniuerſis corrogata, non leuis ſummæ eleemoſyna Collegio noſtro donaretur. Rē reſciuit noſter, eoſq; acriter propterea reprehenſos, à conſilio deſiſtere præcepit. Auxit hoc factū Patris, eorum in nos beneuolentiam. Seceſſerat in villulam per autumnales intermiſsiones ſacerdos vnus cum aliquot è ſcholaſticis, ſuis in Schola caſuū conſciētiæ auditoribus, ibi ne nulli etiā è vinea dominica fructus colligerentur, adiere Eccleſias ruſticorū, Chriſtianæ fidei rudimēta explicarunt: diebus verò operi deſtinatis, adibant in pratis & campis pueros armētorū cuſtodes, eoſq; fidei myſteria edocebāt, immo etiam genib⁹ in terram flexis coronam B. V. & alias pias preces cū opilionibus percurrebāt. Duæ ex hoc Collegio miſsiones factæ, non ſine ingenti eorum, quos adierunt emolumento.

COLLEGIVM PLACENTINVM.

DEcē ſacerdotes, tres humaniorū literarū præceptores, 20. ſcholaſticos, tredecim domeſticorū

operum adiutores habuimus in hoc Collegio poſt exilium Venetum. Vnus è vita migrauit Bernardinus Aleotus Foroliuienſis, humaniorū literarum auditor, optimus ingenio & pietate adoleſcens. Duos in eius locum ſubſtituendos miſimus ad tyrocinium. Hoc anno primùm Beati Patris Noſtri Ignatii & Aloyſii Gonzagæ nomine, feſtos dies magna populi, & præcipue nobilitatis frequentia egimus: Orationes, Poemata, Emblemata, inſignia, celebriorem faciebant ſolemnitatem. Doctrinam Chriſtianam non pueri ſolum, ſed adulti etiam in hac vrbe docentur à noſtris. Numerat ex his vnus ſingulis feſtis diebus auditores trecentos, & aliquando etiam quadringentos. Peperit etiam hic annus copioſum cœtum artificum, labore & induſtria vnius è noſtris: fructus vero in dies leguntur copioſiores. Quod multò antè ſummo ſtudio peroptarat Arcis præfectus Leolazarus Haller, noſter in hac vrbe parens amantiſsimus, hoc tandem anno mira cum animi ſui lætitia & noſtro bono effecit. Sextenos ſingulis annis nummos aureos ad ſcholaſticorum noſtrorum ſeminarium in hoc Collegio alendum dabat, incerta res, ſi repentinæ mortis illum ex hac vita vis nobis abſtuliſſet, & certe non in perpetuum tempus duratura, ut ipſe percupiebat: propterea bonam pecuniæ ſummam in rem vtilem collocauit, ex eaque certos, ac perpetuos ſeminario redditus aſsignauit. Ducentos præterea aureos nummos nobis donauit, centum quidem ad templum periſtromatis exornandum, centum vero ad inopiam, quam ex nouorum ſociorum aduentu contraxeramus, ſubleuandam.

Suam etiam nobis liberalitatem luculenta ſane ſignificatione teſtatus eſt Illuſtriſsimus Comes Claudius Rangonius huius Ciuitatis Epiſcopus. Hunc imitata fœmina nobilis, pietatis ergò, pannos omnes eorum qui acceſſere, vt ſibi eluere liceret, ſummis obtinuit precibus, glorioſi horum exilii quodammodo conſors, & eorundem cœleſtis præmii particeps futura.

Duodecim patres qui tertium probationis annum hic agunt, à Paſchate demiſsi in varia oppida, magno cum omnium locorum ad quæ acceſſerunt bono, ingentem ex agro dominico meſſem collegere: Ceterum quoniam ex reditu tyronum, qui Patauio fuerant expulſi, huc ipſi non rediere, peculiarem de illis narrationem hic non attexemus. Domus itaque, quæ uſque ad Idus Maii 30. circiter ſocios habuerat, ab ea die ſeptuaginta recenſuit; quatuordecim Sacerdotes, quindecim coadiutores veteranos, nouitios quadraginta. Duo à nobis euolarunt in cœlum: alter ſenex ex coadiutoribus: alter nouitius, ex iis qui ſunt ad ſtudia deſtinati. Priori nomen fuit Ioannes Baptiſta Florentinus. Florentiæ in Hetruria natus hic, 45. totos annos in Societate vixerat magna cum omnium ædificatione. Vir fuerat multorum laborum, inſignis paupertatis amator. B. V. maxime ſtudioſus. Nouitius patria fuerat Vicetinus; Domitium Valmaranam vocabant. De eo illud veriſsime dici poteſt: Conſummatus in breui expleuit tempora multa; vix enim poſt alterum menſem ab ingreſſu Societatis, ad eos qui in cœlis Deo clarius fruuntur ſocios commigrauit. Brixiæ, vbi à Deo vocatus erat, ſodalitium

etiam

etiam noſtrum obtinuerat à Præpoſito Prouinciali, quare cum inde proficiſceretur Patauiū ad probationem, ecce tibi vix peruenit Vicetiam, cū morbo decumbit. Interim promulgatur Pontificium Interdictum; noſtri à Venetis & abeunt & expelluntur. Itaque ille conſilii inops, ad duos menſes in patria manere cogitur: tandem venit in mentem ſibi iam admiſſo integrum eſſe ire ad tyrocinium, fore etiam, Deo, qui talia conſilia ſuggeſſerat, bene fauente, vt ne à nobis reijceretur. Viſa eſt diuina bonitas adoleſcenti fauere voluiſſe: pridie enim quam Vicetia diſcederet, allatę fuerant illuc ad eum litteræ à P. Prouinciali, quibus ad Septembrem vſque expectare iubebatur, ſed neſcio qua tandem ratione factum eſt, vt illi non redderentur. Venit itaq; ad nos Nouellam, vbi cum per aliquot hebdomadas ſanctiſsime vixiſſet, Deo illum ad ſe vocante, per ſumma compendia ad metam peruenit, ad brauium ſupernæ vocationis. Singulare ſolidarum virtutum ſpecimen præbuere Tyrones omnes, cum nobis Patauio fuit abeundum. In noſtri Collegii direptione, inter tumultus militum, inter ſatellitum & apparitorum inſolentias, inter confertam turbam amicorum & propinquorum, etiam noſtrā calamitantem quà gemitibus, quà lachrymis deplorantium, ſoli ipſi ſiccis oculis & ſerena frōte naues aſcenderunt, quibus armatis vndique militibus circumſepti, extra ditionem Venetam omnes erant aſportandi. Agnouiſſes veros Chriſti ſectatores, ita alacres exibant, ac ſi non in exilium ex patria, ſed potius ab exilio reuocarentur in patriam. Et erant ex 44. tyronibus (tot enim eo tempore numera-

bantur) duo ſupra viginti ex Veneta ditione, quidã etiam Venetiis & Pataui orti. Satis magnã voluptatem & ſolatium præbuit antiquioribus tanta adoleſcentium hilaritas. Nouellariæ humaniſsimè excepti ſunt à noſtris: poſt aliquot vero dies, vbi ſe ab itineris labore recrearunt, ad ſolitas rediere exercitationes, quà domi, quà foris, in pagis & villis, ad quas Chriſtianæ catecheſeos cauſa frequenter accedunt, magno cum rei Chriſtianæ emolumento. Non eſt ſilentio prætereunda quorundam in ſua vocatione conſtantia. Vnus enim qui ante aliquot menſes noſtrorum quidem numero fuerat aſcriptus, ſed nondum domi receptus, vbi noſtros Patauio vidit abeuntes, ingreſſus & ipſe nauim, vt Nouellam cum illis veniret, non eſt tamen paſſus illum Magiſter Nouitiorum, ſed ad totius Prouinciæ moderatorem remiſit, qui licet in maximis anguſtiis verſaremur, homini denegare nõ potuit, quod ipſe tanta conſtantia & feruore depoſceret.

Alterius valide quidem impugnata conſtantia, ſed Deo bene fauente, non expugnata. Hic honeſto genere natus Venetiis, cũ ſocietatẽ ingreſſus eſt, domi matrem & duos fratres perampli patrimonii reliquerat adminiſtros, qui tamen omnes paucis dieb⁹ vitam cum morte commutarũt. Supererat tertius adhuc frater, ſed is in Germania negotiis multorũ milliũ aureorum diſtinebatur, ita, vt ad rem domeſticã Venetiis procurandam illi nequaquam venire liceret. Tunc propinqui & amici Nouitium multis precibus & hortationibus pertentarunt, vt relicta, quam paulo ante iniuerat, religioſa viuendi ratione, domum

domum ſe ad ſua curanda conferret. Ille tamen, cui præ Deo omnia vilia effecta erant, nullatenus adquieuit.

Quare is, qui in Germania verſabatur, tandem coactus eſt ad breue aliquod tempus, in Italiã redire, vt domeſticis rebus nonnihil compoſitis, ad ſua ipſe poſtea remearet. Vix ille venerat Venetias, cum ecce tibi nos inde eijcimur, & ille eodem tempore in phreneſim incidit, in qua cum publice in ſenatum & Ducem ipſum acerrimè inueheretur, laudaretque Pontificem, carceribus amandatur, cumque à reprehenſionibus non deſiſteret, arctiſsimis vinculis etiam tunc detinebatur, quo tempore hæc poſt octauum menſem ſcribebamus. Hic iterum in Nouitium propinqui nullum non lapidem mouentes, vt ipſum ad ſecularia pertraherent, rem maximam proponebant procurandam, tum Venetiis, tum Viennæ in Auſtria, fratrem & captiuum, Virginem ſororem nubilem, & omni cuſtodia denudatam: maximis etiam ſtudio & prenſationibus obtinuerant à Rep. vt ille, licet nos perpetuo exilio mulctati ſimus, relictis habitu & religione, Venetiis ad ſua curanda verſari poſſet. Is tamen ad omnia ſurdus, quamuis res maximi momenti eſſe videretur, nunquam ſibi paſſus eſt perſuaderi, vt tanto cum ſui diſpendio ad rerum terrenarum curam pertraheretur.

Interim noſtri vt aliqua ſaltem ex parte propinquis ſatisfieret, tyronem Viennam miſerunt, vt ibi aliqua ratione fratris rebus iam derelictis conſulat.

Hoc

Hoc vnius conſtantiam indicauit, quod ſequitur, eſt ad multorum ſimul virtutem commendandam. Inter alia, quæ tempore Interdicti tum in nos, tum in alios religioſos viros Venetiis decreta publicata ſunt, illud etiam vnum fuit, quo cautum eſt, ne quis Tyro, cuiuſcunque tandem religionis eſſet, vllum amplius in paterna bona ius haberet, in Veneta ditione, niſi intra vnius menſis ſpatium relicta religione domum ſeſe contuliſſet. Id à noſtris auditum, tantum abeſt, vt cuiquam eorum aliquam titubandi occaſionem præbuerit, vt inde etiam magis in ſua vocatione conſtantes ac firmi redditi ſint.

Sed vt à Tyronibus ad veteranos veniamus, magnus eſt numerus eorum, qui ad nos confeſsionum & ſacræ Euchariſtiæ cauſa quotidie ventitant. Circa feſta natalitia mille & ducentos numerauimus, qui in templo noſtro ſacram ſynaxim percepere. Inſignis exempli eſt ciuibus ſuis Illuſtriſsimus Co. Camillus Gonzaga, nepos Comitis illius Camilli, qui nobis hanc domum fundauit: is non pietatis minus optimi pijſsimiq; patrui, quàm bonorum & ditionis hæreditatem adijſſe videtur. Cum enim iam ad quintum & vigeſimum ætatis annum perueniſſet, quo tempore ex patrui teſtamento, à matre vidua ditionis adminiſtrationem erat accceptutus, eodemque tempore vxorem ducturus Marchionis Vaſti filiam, ſeſe Deo diligentius, quam antea feciſſet, dicare ſtatuit, & ſanctiſsimæ Euchariſtiæ Confeſsioniſque ſacramenta ſingulis Dominicis, reliquiſque feſtis diebus frequentare: quod ſemel inceptum conſtantiſsimè ad hoc vſque tempus ſeruauit, ita vt ne in longis quidem itineribus pias ſuas exercitatio-

citationes omittat. In prima nuptiarũ ſuarum hebdomada, cum oppidum & aula plena eſſet Principibus & nobilibus viris, qui ad ea feſta cohoneſtanda conuenerant, ipſe vt perciperet Indulgentiam & Iubilæum, quod per id tempus à Sanctiſsimo D. N. Paulo Quinto conceſſum fuerat, ieiunare voluit illa hebdomada, & ſacrum Chriſti corpus ſumere. Interdum dum choreæ agerentur, & ludi ſolemnes, ſubtrahebat ſe à turba in ſecretiorem locum, ibique ſummo cum animi ſenſu Eccleſiaſticas preces perſoluebat: eſt. n. illi iam à multis annis hoc in more poſitum, vt quotidie nullis ita ſe occupationibus quantumuis maximis diſtineri patiatur, quin eos pſalmos deuotiſsime recitet, quos ex Romani Pontificis præſcripto ſacerdotes omnes percurrere conſueuerunt. Ab eo tempore, quo duxit vxorem, ſingulis diebus feſtis domi noſtræ ſuum adit confeſſarium, ibique cum eo poſt expiatam confeſsione animam, mediam minimum horam de piis rebus, de vita Chriſti Domini deque Chriſtiani Principis officiis diſſerit, inde in templum noſtrum ſe cõfert, vbi ſumma cum pietatis ſignificatione omniumq; aſtantiũ ædificatione, tribus ſemper, & quatuor etiam interdum ſacris intereſt, & cœleſti menſæ communicat, genibus ſemper in nuda humo proſtratis, nulloque ſuppoſito, quod nobiles Principes ſolent, puluillo. Die natali Chriſti Domini nouem ſibi ſucceſsiuè ſuccedentibus ſacris interfuit, vtroque vt ſupra dixi, poplite in terram fixo. Hoc Principis exemplo non eſt dictu facile quantopere oppidani ad pietatem omnem ſint excitati. Indicant magna ſacramenta adeuntium multitudo, magna frequentia ad

xam,quæ Dominicis diebus in noſtro templo Chriſtianæ catecheſis habetur,explicationē. Docētur aūt pueri ſeparatim & puellę.In alijs etiam locis ſunt qui hominibus & mulieribus capita fidei explicent,tanta cum eorum approbatione, vt multi eorum, qui domum habent duobus aut tribus milliaribus hinc diſtantem,nec viæ lutulentæ,& difficillimę difficultatibus deterreantur, quominus & ipſi alacres veniant, & alios multos ſecum ſtudioſi animarum venatores adducere conentur. Non defuere, qui cum procul Nouellana diſtarent, totam diem hic morari maluerint impranſi,ne cōcione matutina,& pomeridiana doctrinæ explicatione carerent.

COLLEGIVM FERRARIENSE.

DVodecim ſacerdotes, duo humaniorum Magiſtri,& nouem illis inſeruiētes Coadiutores habuere hoc anno Ferrariæ,vſque ad quartū Idus Maias, à quo tempore ob aduētum eorum,qui à Venetis expellebantur, vſque ad congregationem Prouincialem, quæ habita eſt circa Idus Septēbris, numerus ſociorum varius fuit & inſtabilis, non minus tamen vnquam ſexaginta,& interdum etiam plures quam octoginta fuere. Poſt abſolutā Prouincialem congregationem,remanſere ſoli quadraginta: è quibus ſacerdotes 18. Magiſtri non ſacerdotes tres, reliqui domeſticis munerib⁹ occupati. Fruct⁹ laborū hi fuere.Solitus erat quidā in mortale quodpiā crimē ſæpiſsimè labi, cumq; accerrime increparetur à Cōfeſsario,motus tū vera ſpiritualis patris rephēſione, tū internis conſciētiæ ſtimulis, imprecatus eſt à Deo ſibi magnum ſupplicium, & ipſam etiam mortem,

cum

cum primum contingeret, vt relaberetur. Audiit Deus hominem. Vix reus erat effectus, cum ſclopo à cognato ſuo percutitur ad mortem: agnouit diuinam in ſe vindictam: errata magno pœnitudinis ſenſu confeſſus, Dei benignitate & corporis & animi ſimul ſanitatem recuperauit. Fructus concionum quadrageſimalium quantus fuerit, illa indicãt: Tantus erat auditorum concurſus, quantum nemo in hac vrbe memoria repetere poteſt, & quidem vniuerſa nobilitas confluebat: tanta populi frequentia, vt impleretur non templum modo, ſed ea etiam omnia, è quibus cõcionator vel videri vel audiri poterat. Via publica quaqua verſum concionatoris vox ſe extendebat, ſua non carebat, & ea quidem conferta multitudine. Motus auditorum maximus, attentio inſignis, in digreſſu ſilentium & modeſtia ſingularis: non pauci etiam cum lachrymis abſcedebant. Satis amplam laborum ſegetem confeſſarijs præbebant pœnitentium cateruæ, vixque omnibus poterat à non paucis ſacerdotibus ſatisfieri. Eleemoſynæ præter conſuetudinem huius ciuitatis magnæ, 30. 40. & 50. aureos ſingulis diebus explebant: cumque quadam die pauperes nonnullos populo commendaſſet, dixiſſetque, eos cibis & ſtratis ad cubandum eſſe deſtitutos, præter pecuniariam eleemoſynam, quæ maior ſolito tum fuit, culcitræ à prandio non paucæ & varij generis veſtes multæ miſſæ ſunt ad nos in Collegium, ad eorũ inopiam ſubleuãdam. Multi è præcipua nobilitate, quibus vix noti eramus, quique alieniore à nobis animo eſſe videbantur, occaſione concionis, nobiſcum agere familiariter, & non leuia ergo nos beneuolentiæ ſigna ede-

re

re cœperunt. Singulare fuit, & non vulgaris in vniuerſa ciuitate ædificationis illud, quod accidit ea die, qua narratur hiſtoria peccatricis, anteactæ vitæ maculas ad Chriſti pedes abluentis. Res autem in hunc fere modum ſe habuit. Pridie eius diei inuitauit meretrices omnes ad concionem in ſequentem diem: hortatus præterea matronas, quæ tum aderant, vt adducerent omnes illas, quibus hoc perſuaderi potuiſſet. Non ſurdis auribus ea accepta adhortatio: fecerunt diligenter matronæ id, quod rogatæ fuerant, corrogarunt non paruum numerum earum muliercularum, eaſque ſecum in templum adduxere. Inchoauit concionem noſter, vt illi ſolemne erat, ab hiſtoriæ euangelicæ explicatione, inde ad meretrices ſermonem ſe conuerſurum dixit, rogata tamen prius vniuerſa concione, vt aliquoties precationem dominicam & Angelicam ſalutationem ſecum recitarent, id enixe à Deo poſtulantes, vt efficacitatem & vim verbis concionatoris elargiretur, illuſtraretque mentem mulierum illarum, vt miſerandam vitæ ſuæ rationem perfectè dignoſcerent, ſtatimque ſe cum vniuerſo populo in genua deiecit. Finita breui illa precatione, exorſus eſt, quæ Dominus ſuggerebat, pronunciare, vitæ genus illud infeliciſsimum deplorando, plurima eius incommoda præ oculis exhibendo, hortando, monendo, minando, & alijs id genus rationibus efficaciter inhærendo. Ad extremum monuit eas, quæ ſibi à Deo meliorem mentem inſpiratam ſentirent, ne domum amplius regrederentur, ne dæmon eas iterum ad vomitum pertraheret: non defuturam piarum matronarum, & totius ciuitatis ſollicitudinem, quæ illa-

rum

rum curam ſuſciperet, & omnia neceſſaria ſubminiſtraret. Dedit efficaciam Deus verbis ſuis: dimiſſa concione, ad quadraginta remanſerunt. Excitatus eſt interim tumultus incredibilis eorum, qui demādari ſibi curam illarum certatim efflagitabāt. Accurrit ad tumultuantes Rector Collegij cum nonnullis ex Patribus, tandemq; diſtributis illis omnibus, ſedatū eſt murmur. Curata ſunt poſtea ea omnia, quæ ad eas in tuto loco collocandas ſpectant. Exijt ipſe Concionator ad congregādam oſtiatim eleemoſynam pro illis: patuit ciuitatis vniuerſæ in ea repietas, præter enim pecunias plurimas tam multa ſupellex ea ipſa die miſſa eſt ad nos, vt omnem ſuperaret expectationem: ſexcentorum aureorum eleemoſynæ ſumma fuit. Nuptui igitur traditæ octo & viginti, aliæ aliis in locis honeſtè collocatæ. Non defuit nobis occaſio exercendæ charitatis, quà erga noſtros, quà erga alios etiam religioſos viros, & ſeculares, qui Dei cauſa aut ſuis ædibus fuerant exturbati, aut ſponte violandi Pontificij Interdicti occaſiones ipſi fugiebant. Circa quartum Idus Maias aduenere noſtri omnes, qui Venetiis Profeſſorum domum incoluerant, eos alij eadem die, & proximè ſequentibus ex aliis domiciliis conſecuti. Summa omnium fuit octoginta & amplius capitum: tamen in tanta multitudine nulli, quæ Dei benignitas fuit, ſuus defuit ad cubandum lectus, aut alia neceſſaria, neque in vlla re immutata eſt conſueta Societatis ratio in victu aut alijs. Fuit piorum amicorum in nos beneuolentia inſignis, præfecti in primis cuiuſdam hoſpitalis, is enim quinquaginta nobis nouas culcitras cum reliquo apparatu ad lectum inſtruen-

ſtruendum humaniſsime accommodauit:iuuerunt multæ eleemoſynę nobis ad eam rem traditæ:quare factū eſt,vt licet annui Collegij redditus nō pluſqu ā duos aut tres ſupra viginti alere poſſent,hoc tamen toto tempore ad multos menſes 60. aluerit Collegium,& nunc alat quadraginta. Iuuit liberalitas Illuſtriſsimi Cardinalis Spinulæ huius vrbis legati, qui præter alias ſummæ bonitatis ſignificationes, centum aureos eleemoſynæ nomine donauit. Subuentum etiam inter domeſticas illas anguſtias, externis multis, qui ob eandem cauſam ſolum vertebant. In ijs nouem fuere ex Eremitis Camaldulenſibus, qui ex cœnobio ſuo, quod in monte Corona habuerant, eijciebantur. Alijs procuratæ eleemoſynæ, vt aliò ſe conferre poſſent: alijs etiam honeſtæ, quibus ſeſe in hac vrbe exercerent, occupationes inuentæ. Non defuere, qui ex varijs Venetæ ditionis vrbibus ad nos venirent, alij cauſa ſacramentorum, alij vt nos conſulerent, quomodo ſeſe in his negotiis tuta conſcientia gerere poſſent: alij quibus venire non licuit, ex ipſis etiam Venetæ nobilitatis proceribus, certos homines ad nos clam transmiſerunt, ſuas nobis dubitationes proponendo. Omnibus, Deo bene fauente, factum eſt ſatis. Non videtur ſilentio prætereundum id quod accidit tribus virginibus, quæ vna cum aliis 22. in priuata domo Venetiis eam, quæ Cappuccinorum propria eſt, viuendi rationem ſectabantur. Hæ cum viderent multos in ea vrbe vi compellli ad violandum Interdictum, timentes ne ſibi id accideret quod aliis, aufugere ſtatuerunt. Conſilio communicato cū viro quodam nobili pariter, ac pio,

ac pio, acceptisque ab eo litteris, ad matronam Ferrarienſem, fœminam piam & hoſpitalem, itineri ſe dederant. Reſciuere hoc Veneti Magiſtratus, qui miſsis militibus eas in via captas iterum ad ſeſe Venetias duci iuſſerunt. Hic tum minis, tum blanditijs illas ab inſtituto remouere tentarunt, ſed cum fruſtra ſe laborare viderent, lictorum præfecto cuſtodiendas tradidere. Habuit ille domi ſuæ ad quindecim dies: quo tempore nullus non lapis motus eſt, vt alia illis mens perſuaderetur: Vbi in dies magis conſtantiores eſſe viſæ ſunt, dimiſſæ tandem cum eodem præfecto, vt Ferrariam ad matronam illam perducerentur, ad quas ipſæ prius ire deſtinarant, exilio tamen in perpetuũ mulctatæ. Venere Ferrariam, & ab illa matrona ad nos deductæ, apud quos ſacramenta percipiant. Hoc vbi nunciatum eſt Illuſtriſsimo Prolegato (erat is tum Illuſtriſsimus Spinula, de quo modò dicebamus, Archiepiſcopus Ianuenſis, nunc autem S. R. E. Cardinalis ampliſsimus, & huius vrbis legatus) ſpopōdit ſe ij s ære proprio omnia quæcunque ad victum & veſtitum neceſſaria futura eſſent, tamdiu ſubminiſtraturũ, quamdiu in hac vrbe ſub eius tutela manere voluerint, & ad eas ſtatim aureos viginti tranſmiſit, identidem autem reliqua hucuſque liberaliſsimè ſubminiſtrauit. Hæc Ferrariæ.

COLLEGIVM MANTVANVM.

MAntuæ propter magnam ſcholaſticorum Prouinciæ multitudinem, cœptum erat hoc anno ſeminarium eorum, qui humanioribus ſeſe litteris exercent.

exercent. Sex fratres huc à P. Prouinciali tranſmiſsi, cum ſe antiquioribus Collegii habitatoribus adiunxiſſent, viginti ſociorum numerum expleuere. His alios quindecim aggregauit Veneta procella. Omnibus vt in ingenti rerum omnium caritate res neceſſariæ ſubminiſtrari poſſent, fecit piorum amicorum nunquam ſatis laudata liberalitas, Illuſtriſsimi præſertim ac Reuerendiſsimi Franciſci Gonzagæ, huius ciuitatis Antiſtitis optimi, qui ſtatim atq; de noſtrorum exulum aduentu certior eſt factus, illico centum aureos nummos Collegio donauit. Illum pleriq́ue ciues imitati; frumentum, vinum, pecunias & alia ſubminiſtrarunt. Quidam aureos ducentos poſt obitum nobis legare ſtatuerat, is cum animaduertiſſet, quantis in præſentia vexaremur incommodis, maluit, ſua vt nunc viuentis, quam multo poſt defuncti beneficentia frueremur. Præter conſuetum numerum eorum, qui in hac ciuitate peccata apud nos expiare ſolebant, acceſsit ingens etiam multitudo eorum, qui ex locis legitima ſacrorum celebratione carentibus, Patauio, Vicetia, Brixia, & Verona maximè ſubinde ventitarunt. Id non viri ſolum, ſed & mulieres fecere, ita vt quandoque integræ familiæ ſimul venerint: & in iis aliqui ſenes, ac decrepiti, claudi, ac cœci, qui domi ſuæ ante Interdictum vix præ uirium imbecillitate loco moueri, atque ad Miſſæ ſacrum accedere poterant, nunc Deo pietati vires ſubminiſtrante, alacres ſe ad hanc vrbem conferebant: tantus erat ardor religionis

Iubilæi vero tempore præter eos qui Mantuam venere, mittendi etiam fuerunt nonnulli ex

ſacerdotibus ad fines Veronenſis territorij ad multorum nobilium confeſsiones excipiendas, & ſacram eis ſynaxim rite impertiendam. Hac occaſione plurimæ de tota vita confeſsiones auditæ. Iſte vero congreſſus Veronenſium cum noſtris plurimũ momenti habuit ad Pontificium Interdictum in ea ciuitate obſeruandum: quare Magiſtratus Veneti edixerunt, ne quis in poſterum verbo vel ſcripto nobiſcum ageret. His edictis factum quidem eſt, vt nobiles viri cauerint ſaltem, ne deinceps adeo publice nos conuenirent: multi tamen vel ea non veriti ſunt, vel occultè ventitabant. Doctrinæ Chriſtianæ inſtitutio in dies magis augetur. Docentur trecentum virgines nubiles ſpe ſubſidij ad matrimonium, quod illis ſorte contingit, ſperatur ab iſtis magna morum conformatio inter tenuiores familias. Duo ex noſtris tertium probationis annum agentes, in agrum Vicentinum fuerant miſsi, ſed cum ob Interdictum ſuam ibi meſſem relinquere cogerentur, ad nos reuerterunt. Eos Illuſtriſsimus Epiſcopus benigne exceptos ſuam diœceſim luſtrare voluit. Profecti illi ad viginti pagos incredibili cum paganorum fructu peragrarunt. Scholæ & numero diſcipulorum, & ſtudiorum alacritate, ſuum curſum retinent. Pyxis argentea ad ſanctiſsimum Chriſti corpus aſſeruandum, & altera ad illud publice populo exhibendum, dono nobis datæ, pretium vtrarumque eſt centum & triginta aureorum.

COLLEGIVM FOROLIVIENSE.

QVidam, qui iam multos annos in peſsima blaſphemandi conſuetudine conſenuerat, poſt-

quam apud nos confeſſus eſt, omnem plane execrā-di vitij habitum exuit. Alter qui vulnera inimico, & mortem etiam machinabatur, noſtrorum opera prauam voluntatem depoſuit, & totius etiam vitæ crimina confeſſus eſt magno doloris ſenſu. Quidam duodecim ipſos annos ab vxore diſsidebat, præterea à nobis etiam alienus eſſe cæperat, quod filio ſuo ſocietatem conceſſeramus, audita vnius è noſtris concione, in gratiam cum vxore rediit, nobis reconciliatus eſt, & generali confeſsione peracta laudabiliorem viuendi rationem inſtituit. Aucta etiam hoc anno res familiaris liberalitate vnius è noſtris, qui aureos bis mille, quos ſocietati dicare ſtatuerat, huic potiſsimum Collegio voluit aſsignari.

COLLEGIVM MVTINENSE.

FAmiliam Mutinenſem, quæ iam quindecim, nunc vigintiquinque capitibus conſtat, quid ita auxerit, ex ſupradictis ſatis eſt manifeſtum. Omnes proſpera ſatis vſi valetudine, ſi vnum excipias, qui è viuis exceſsit, P. Alexandrum Truſsium, de quo in ipſo initio litterarū Prouinciæ dictum eſt. Fecit piorum liberalitas ab ipſis etiam Venetijs tranſmiſſa, vt & nemini quicquam neceſſariorum defuerit, & nihil in hac Sodalium multitudine æris alieni contractum ſit. Acceſſere ad ſacrum inſtrumentum ſacerdotales veſtes duę, pretio centum & amplius aureorum. Fructus confeſsionum, cōcionum, ſcholarum, excurſionum in pagos & oppida diœceſeos magni illi quidem, ſed quia ex omnimoda penè ſimilitudine facile intelligi poſſunt, ſatietatis vitandæ cauſa prætermittuntur.

Qui ſcripſere res domiciliorum Venetæ ditionis, toti fuerunt in exilio noſtro deſcribendo: de fructu, qui non paruus extiterat ſine dubio, toto illo ſemeſtri, altum omnino ſilentium. A Vicetina reſidentia hæc habuimus.

RESIDENTIA VICETINA.

QVatuor ex ſociis, quamdiu licuit, habitarunt Vicetiæ, duo ſacerdotes, duo Coadiutores, fructus laborum non pœnitendi. Mittimus communiora, hæc ſingularia. Mulier nocturnis ſpectris & inſultibus à dæmone exagitabatur, hæc vbi noſtrorum perſuaſione votum B. Ignatio nũcupauit, omni Tartareorum nebulonum moleſtia liberata eſt. Quidam à fictis amicis domo extractus adducebatur ad mortem, ſenſit inſidias, ſummoque terrore perculſus roſarium cœpit recitare, & pendentem ex eo Chriſti effigiem deoſculari: interim incertum quanam tandem ratione, ab illis auulſus eſt, & domum retractus. Agnouere vim diuinam tum ille, tum proditores, qui eum poſtea adeuntes, nefarium ſuum conſilium confeſsi ſunt. Homini ſaluti fuit hoc periculum: nam ſtatim confeſſarium adiuit, priorìſque vitæ maculis expiatus, de melioris vitæ genere inſtituendo conſilium iniuit ſalutare.

EGRESSVS NOSTRORVM E VEneta ditione.

VEnio nunc ad noſtrum è Veneta ditione egreſſum ne? an exilium? an potius vtrumque? Nã & nos ſpõte, vt Sanctiſsimi D.N. Pauli V. præce-

ANNVA PROVINCIÆ TOLETANÆ ANNO M.DC.VI.

SVnt in hac Prouincia Socij 507. Horum Sacerdotes ſunt 194. Coadiutores 199. Scholaſtici 70. Nouitij 44. Obiere hoc anno Presbyteri 19. Scholaſtici 11. Coadiutores 19. ſunt omnes 49. Habet domus Toletana Sacerdotes 21. Fratres 19. Collegium Matritanum Sacerdotes 40. Fratres totidem. Sunt hic Magiſtri Grammaticæ quatuor, vnus Rhetoricæ, vnus moralis doctrinæ. Complutenſe Sacerdotes 17. Scholaſticos 22. Coadiutores 24. ſunt hic Lectores duo Scholaſticæ doctrinæ, poſitiuæ vnus. Ieſus montanus Sacerdotem vnum, Fratres 4. Naualcarnerenſe Sacerdotes 3. Totidem Fratres, eſt hic vnus Magiſter Grammaticæ. Murcianum Sacerdotes 17. Scholaſticos 10. Coadiutores 22. ſunt hic Magiſtri Scholaſticæ doctrinæ duo, poſitiuæ vnus, moralis Philoſophiæ vnus, Grammaticæ 3. Placentinum Sacerdotes 9. Fratres 11. Hic ſunt Magiſtri Grammaticæ 3. Oropeſanum Sacerdotes 10. Scholaſticos 13. Coadiutores 9. ſunt hic Magiſtri Philoſophiæ 3. moralis doctrinæ vnus, Grammaticæ 4. Talabricenſe Sacerdotes 8. Coadiutores 5. ſunt hic duo Magiſtri Grammaticæ. Toletanum Sacerdotes 3. Fratres 4. ſunt hic Magiſtri Grammaticæ 3. Occanienſe Sacerdotes 10. Fratres 8. ſunt hic Magiſtri Grammaticæ 3. Moralis doctrinæ vnus. Huetenſe Sacerdotes 6. Scholaſticos ſeminarij 8. Coadiut. 7. ſunt hic Magiſtri Grammaticæ 3. vnus Seminarij.

Conquenſe ſacerdotes 5. totidem fratres, in his duos Magiſtros pueritiæ. Belmontanum ſacerdotes 7. Fratres 10. ſunt hic 4. Magiſtri humanitatis. Carauacenſe ſacerdotes 10. fratres 12. ſunt hic Magiſtri duo pueritiæ, vnus Grammaticæ. Securitanum ſacerdotes 6. Coadiutores totidem, in his eſt vnus Magiſter pueritiæ. Domus probationis Matritana ſacerdotes 7. Nouitios 23. Coadiutores 7. Domus probationis Villaregij ſacerdotes 10. Nouitios 21. Coadiutores 9. ſunt hic Magiſtri duo pueritiæ. Reſidentia Almagri ſacerdotes 5. Coadiutores 3. Omnes, vt dixi, inito ſunt numero 507. Quibus omnibus addendi duo, videlicet Pater Prouincialis, & eius Comes.

DOMVS PROFESSA
Toletana.

NIhil hoc anno peculiare fuit in hac domo, præter ſolita miniſteria Societatis. Sed hæc cum maiori frequentia & ædificatione, quàm antea. Cuius rei cauſa tota referenda ad Congregationem Virginis Annunciatæ, quæ, cum prius Eccleſiaſticis tantum pateret, hoc anno datus eſt aditus ad illam Laicis hominibus. Vix autem dici poteſt, qua auiditate Laici rem arripuerint Eccleſiaſticorum exemplo permoti. Creuit intra paucos menſes magnus illorum numerus, ſtatuerunt ſuæ eſſe curæ pauperes alere, qui eſſent in vinculis, partitis inter ſe vicibus, quæ omnia fiunt ad præſcriptum vnius è noſtris, qui præfectus eſt Congregationi. Hæc res

mirum in modum ciuitatem affecit, adeo vt ſuis eleemoſynis rem iſtam adiuuerint pietatis plenam. Non ſolum autem illorum ſtudium enituit in adiuuandis his qui ſunt in vinculis, ſed itum eſt magno cõcurſu tam Eccleſiaſticorum, quam Laicorum, ad noſodochia, ad ſepeliendos defunctos, magno Toletanæ vrbis exemplo. Bis ſingulis menſibus aduentant ad ædes noſtras, audituri ſpirituales conciones. Speramus fore, vt res iſta magna indies incrementa accipiat.

COLLEGIVM MATRITANVM.

CReuit in hoc Collegio poſt reditum Curiæ Valliſoleto noſtrorum numerus ad octoginta, in quibus omnibus viſus eſt ſemper ardor virtutis, & perfectionis ſtudium, cum maxima omnium ædificatione. Tres morte abrepti ſunt, reliquis ferme valetudo ſemper commoda. Dici vix poteſt, qua frequentia Concionator noſter ab omnibus audiatur, cum nemine Concionatorũ, qui nunc ſunt in curia conferendus, cum omnium opinione omnes ſuperet. Habet ſæpe cõciones corã Rege in ſacello regio, magna omnium non ſolum laude, ſed ſpirituali profectu. Ea eſt apud omnes, ea apud Regem in primis authoritate, vt hoc iubente accerſatur inter alios principes, & regni proceres ad res magnas, & regni negotia ſpiritualia, quibus etiam intererat illuſtriſsimus Archiepiſcopus Toletanus, in quo grauiſsimorum hominũ conſeſſu, auide & admirabunde, quicquid diceret, ab omnibus accipiebatur, & probabatur. Congregatio hominum, quæ abhinc biennio

inſtituta, ita quoque eodem curiæ reditu aucta eſt, multis quotidie deuotione ſanctiſsimæ Virginis cõfluentibus, vt omnibus non ædificationem modo afferat, ſed inijciat admirationem. Adeũt hoc inſtitutum colendæ Virginis homines ſingulis hebdomadibus viginti plus minusve:quo numero magnas congregatio hæc vires cepit, noſtriſque curam inijcit non mediocrem, qui tandem locus capax futurus ſit tantę hominum multitudini. Neque verò homines tantum è plebe inſtitutum hoc amplectũtur, ſed etiam viri principes non pauci, interq; iſtos regij quoque Auditores, nihil dedignati ſe turba hominum admiſceri. Adoleſcentium numerus qui ſcholas noſtras frequentant, creuit quoq; mirum in modum. Rediit claſsis Rhetoricorum, quæ abolita fuerat curiæ abitu. Adeuntur ſcholæ noſtræ à liberis non ſolum honeſtiſsimorum ciuium, ſed etiam Principum. In hoc Collegio habita eſt congregatio Prouincialis, alimenta ſuppeditante ciuitate. Inter reliqua memoratu digna, non vltimum locum obtinet ardens quoddam omnium ſtudium in Beatum Patrem noſtrum Ignatium, cuius canonizationem omnes ardentiſsime exoptant. Nec defuerunt viri multi, atque honeſtiſsimæ Matronæ, qui ſe promptos eſſe dicerent ad teſtificandam beatiſsimi Patris ſanctitatem, & merita, tum etiam peculiares fauores, quos in ſe quiſque expertus eſſet. Abiere è viuis in hoc collegio hoc anno tres, videlicet Frater Ferdinandus Molina, frater Ioannes Armengal, Pater Hieronymus Acoſta, viri omnes ſpectatæ virtutis. Prim⁹ vix dici poteſt, quo ſtudio arripuerit cultum templo noſtro exhibere in ſingulis cele-

britatibus

britatibus anni, comparata ad hanc rem omnigena florum & herbarum varietate, in fatigabili quodam labore, adimens ſibi ſomnos, & quietem, vt huic rei operam daret. Vixit alter cum magna omnium ædificatione perplures annos in ſocietate. Tertius fuit Concionator eximius, quod munus exercuit cum magno auditorum ſpirituali prouentu, in præcipuis Caſtellanæ prouinciæ oppidis. Fuit hic in omni genere virtutum excellens, ſed præcipue in extrema ſenectute, qua obiit, ita ſe geſsit, vt nihil vellet ſibi propter ſenectutem remitti.

COLLEGIVM COMPLVTENSE.

VExata eſt hoc anno valetudo noſtrorum variis morbis, è quibus ſex è viuis adempti, videlicet presbyteri duo, ſcholaſtici duo, Coadiutores duo. Horum loco cooptati ſunt ad numerum noſtrorum ſcholaſtici ſeptem, vnus Theologus, duo Canoniſtæ, cæteri Philoſophi. Scholaſtici noſtri non minus virtute animum, quam litteris excoluerunt, idque inprimis meditationibus exercitorum: hæc data externis quoque ſunt cum magno fructu. Opinio ſocietatis in litteris creſcit in hac Academia in dies maior ac maior.

COLLEGIVM MVRcianum.

STudia noſtrorum Theologica & Phyſica, miniſteria circa externos, puerorum inſtitutio, Sodalitium vtrumque, exhortationes in plateis, concio

conciones in templis eodem curſu obita, quo annis ſuperioribus, nec vulgari cum fructu. Fuit in hac ciuitate hoc anno magna ſeges laborum, & nunquam fortaſſe maior, propter ſæuiſsimum morbum, qui peruagatus contagio iſto nouem è noſtris paucis menſibus abripuit, presbyteros quatuor, fratres quinque. Noſtri omnes ſtrenuam operam poſuerunt in adiuuandis ciuibus omni rerum genere, & quidem ex confeſsionibus collectus magnus fructus.

COLLEGIVM PLACENTINVM.

IN hoc Collegio duo morte deſiderati: cæteris ſalus conſtantior fuit, quam ſuperioribus annis. Obſeruantia noſtrorum, fructus externorum, tam in confeſsionibus, quam in concionibus, eadem cum aliis annis, vtraque congregatio adoleſcentium & virorum obita cum ædificatione. Excurſum eſt à noſtris in oppidum vicinum, iubente ſic Illuſtriſsimo Epiſcopo, cum ſpirituali oppidanorum prouentu. Magiſtri claſsium inferiorum tres ſunt, & vnus moralis doctrinæ. Reſtitutus eſt quibuſdam hominibus, conſilio & prouidentia noſtrorum, honos à duobus extremo ſupplicio affectis, qua diligentia factum, ne mala erumperet quæ timebantur.

COLLEGIVM TALABRICENSE.

SAlus noſtrorum hoc anno variè tentata magnis multiſque morbis, adeo vt pauci ſupereſſent, qui ægros curarent, ſed duo tantum extremum diem obiere, nimirū Pater Ioannes Franciſc⁹ de La Penna,

&

& Pater Ioannes Hurtado, vterque iuuenis, & magnæ vterque ſpei. Iſtorum obitus magnum toti Prouinciæ deſiderium reliquit, tum propter ingenium ſatis iam ſtudiorum curſu probatum, tum propter ſingularem morum humanitatem, qua præditi. Sed in tanta ſalutis inopia diuina ſemper virtus fulſit. Itum eſt ad miniſteria, vt alijs annis. Et duo tantum ſacerdotes, qui ſupererant à morbo, ita rem geſſerunt, vt aliorum opera deſiderata non ſit. Eleemoſynæ hoc anno acceſſerunt fere ad ſcutos ducentos, quibus aucta eſt res ſacra calice vno peregregio, vrceolis argenteis & patena, ad miniſterium altaris, tribus caſulis.

COLLEGIVM TOLETANVM.

ADditi ſunt hoc anno redditibus huius Collegij ſcuti aurei 125. ab domina Magdalena de Ripalda. Reliquit illos teſtaméto ſuo pro ſingulari deuotione, qua in noſtros fuit. Dñs etiã Carolus Venerus Toletanæ Eccleſiæ Canonicus nobis teſtamento bibliothecã ſuam reliquit: & quamuis ab ægritudine, in qua tunc erat, conualuerit, tamen ſtatim voluit libros omnes ad nos tranſmitti.

COLLEGIVM BELMONTANVM.

COllocatę hoc anno à noſtris ſunt multorũ Sanctorũ reliquiæ, & in his corpus integrum ſancti Martyris Celeſtini. Factũ id magna populi celebritate. Eſt in hoc oppido Collegialis Eccleſia. Prior (ſic vocitãt primatem huius Eccleſiæ antiſtitem) & reliqui Ca-

nonici

nonici petierunt à Patre Rectore celebritatem hanc fieri in ſua Collegiali. Conceſſum eſt illis, portatæq; ad eum locũ reliquiæ ſecretò ſunt. Vbi dies collocationis aduenit (præceſſerunt quippe die ſuperiore proximo Veſperæ ſolemnes) excitata eſt ara in medio maioris ſacelli cum apparatu eximio, vbi locatæ reliquiæ ſanctorum. Celebrata Miſſa cum magna populi frequentia; habita concio à quodam è noſtris: inita veſpertino tempore ſolemnis admodum ſupplicatio, qua ad Collegium noſtrum ducerentur collocãdæ reliquiæ. Comitabãtur hanc ſupplicationem viri quique honeſtiſsimi, Franciſcani etiam, & noſtri omnes. Quacunque per vias publicas ibatur, excitata erant altaria, ad excipiendas reliquias, in his ſuauiſsimi hymni canebantur. Auditi ſunt ſæpius ſclopetorum bombi, & militaria tonitrua, quibus applauſum eſt euntibus per vias publicas reliquiis. Hoc rerum apparatu ſupplicatio ad Eccleſiam noſtram proceſsit.

COLLEGIVM CARAVACENSE.

VIx dici poteſt, quantum laboris noſtri poſuerint in viſendis ægris, recreandis, reficiendis, adeo vt oppidani mirarentur. In qua re propitia admodum nobis diuina bonitas fuit. Nam cum lues infrænatè in omnes vagaretur, neque vlla eſſet domus intacta ab hoc malo, noſtros nunquam læſit, itaque in ſumma populi calamitate ſoli nos integri fuimus. Quod beneficium deberi Beati Patri Ignatio exiſtimamus. Nam Rector Collegij vt luem irrepentem in populares agnouit, ſtatim cereum in honorem

norem Patris noſtri ſuſpendi iuſsit, ſupplicans omnium nomine, vt nobis propria ſalus conſtaret, quo melius tueri alienam poſſemus. Exitus indicauit non fuiſſe irratas preces. Neque vero ſolum fauorabilis Ignatij aura in noſtros fuit, ſed etiam in externos. Ad eius effigiem multa vota ſuſpenduntur, fiuntque novenaria. Duæ puellæ ex honeſtiſsimis familiis, quæ admodum ægræ, reſtituteç ſanitati ſunt, ad contactum nominis eius ſuſcripti. Gratiæ ab illis actæ ſunt, miſſo ab vna aureo agno, ab altera argenteo cymbalo, quę appenſa puero Ieſu iuxta effigiem Ignatij. Æger quidam in Noſodochia deſperata erat ſalute, non ſolum corporis, ſed animæ, nam adempto mentis ſenſu, & vocis vſu, fateri pęccata ſua nequibat iam moribundus. Accerſitus eſt quidam è noſtris, hæſit ad illud ſpectaculum, redijt ſtatim ad effigiem Beati Ignatii, nuncupans pro miſero ægroto. Vix finierat preces, cum accerſitur à nuntiãtibus ægrum rediiſſe ad ſanitatem mentis, & accepiſſe vſum linguæ, ſic factum, vt æger decederet receptis ſacramentis. Multis feminis partu laborantibus adfuit præſentiſsimum remedium ex inuocatione Beati Ignatij. Vna earum poſt longam eluctationem, & grauiſsimos partus dolores per horas viginti quatuor, cum neq; eniti ad partum poſſet, neque vitæ ſalus affulgeret, appenſo ad collum, Ignatii nomine, ſtatim peperit infantem incolumem ipſa incolumis. Idem ferme duabus aliis feminis accidit. Acceſſere nobis eleemoſynæ ab aliquibus, facta enim tapetia ad cultum templi, quæ conſtitêre ſcutis aureis ducentis: & crux argentea ad noſtrorum funera, cuius pręcium centũ ferme aurei ſcuti.

DOMVS

DOMVS PROBATIONIS Villaregij.

NOuitiorum ardor idem qui ſemper. Miniſteriorum obitio magno cum fructu. Recepti ſunt in ſocietatem decem, quinque morte deſiderati, dè quibus dicenda peculiaria quædam exempla virtutum. Primus omnium abreptus eſt frater Bartholomeus Perez Coadiutor, vir magni laboris, ſimplicitatis eximiæ, excelluit in caſtitate, rogatus enim, cum admiſſus eſt in Societatem, quo ſtudio ſæculum relinqueret, reſpondit, quærendæ caſtitatis ardore. Media, quibus aſſecutus eſt excellentem virtutem, hæc ferme fuere: ingens ſinceritas cum ſuperioribus, qua nihil illis vnquam occultum eſſe voluit: paupertas, & ſui vilipendium eximium: pœnitentiæ magnæ verberum, atque etiam victus, nam ferme in agro, vbi res noſtras curabat, ſcutella tantum iuſculi vitam aluit: aſsiduitas in rebus ſpiritualibus; nullus enim agri labor ademit illi tempus ſpiritualium exercitiorum.

Secundus Pater Ioannes Ponce, domus iſtius Rector, in quo præter alias virtutes enituit ardor charitatis in ſubditos, præſertim ægros, quorum res ita curabat, vt ipſe ſuis manibus cibos illis pararet. Coluit eximie paupertatem. Fuit amantiſsimus caſtitatis & obſeruantiſsimus rerum omnium, quibus virtus illa comparatur. Hinc natus incredibilis ardor colendæ Virginis Mariæ, in qua re ſummè excelluit. Dilexit in primis humanitatem, nam cum eſſet filius Ducis de Arcos, nunquam auditus eſt nominaſſe

naſſe patrem ſuum, neque affines alios: adeo iſtá contemnebat. Fuit feruentiſsimus in oratione. Cum iacuit in lecto ex ægritudine, qua obiit, mira edidit exempla virtutum: noluit medelam vllam precii magni ſibi exhiberi: doluit vehemẽter ea peſte abripi (tabardillũ nominant) quam vt plurimum phreneſis ſequitur, & addebat rationem, ne videlicet priuaretur vel tantillum temporis cognitione Dei, quoad viueret, Deumque enixe precatus eſt, ne fieret phreneticus, exauditæ ſunt preces quodammodo, nam & phreneſis exigua fuit, & quoad durauit, locum dedit exercendis actibus pietatis, charitatis, ſanctimoniæ. Prædixit in ipſa ægritudine diem, quo eſſet obiturus. Poſt recepta ſacramenta omnia, efflauit animam verſans ore verba illa: elegi abiectus eſſe in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Vix dici poteſt, quas dederit notas iucunditatis, & riſus adhuc ſpirans, veluti præſenti iam gloria. Spolium corporis efflata anima venuſtum admodum & tractabile permanſit. Interfuit illius morti Abbas quidam Benedictinus, dixitque nulla ſe vnquam vidiſſe maiora exempla virtutum, id quod poſtea in concione quadam ſerio & ſedulo repetiit.

Tertius frater Ioannes Diaz Coadiutor temporalis. Quartus Marcus Antonius Cauallon Nouitius. Fulſere in vtroque magna exempla virtutum.

Quintus frater Franciſcus Morenus Coadiutor, in quo fulſerunt magna virtutum exempla, eius vita integra aſſeruatur à noſtris multis ſcripta paginis. Operam præcipuam poſuit in erudiendis pue-

ris, quos docebat, non ſolum vt arriperent prima elementa litterarum, ſed impenſius virtutem. Dici vix poteſt, quo ardore incubuerit in hanc rem, nam eo Zelo puerorum ſalutem tractabat, vt ori & pectori infantulorum imprimeret veram effigiem virtutis, Chriſtum, ſanctitatem. Felixque profecto fuit in hac re: Nam neſcias quibus illecebris pueros ad omne genus ſanctitatis adducebat. Fuit admirabili morum compoſitione, adeo, vt omnes ad ſui amorem facile alliceret: compoſitionem morũ adiuuabat corporis compoſitio, oris habitus, grauitas vultus, ſed ſine moleſtia. Quicunque illum videret, diceret ſe meram ſancti viri imaginem videre. Mortificationi adeo inſtitit, vt corpus in extrema etiam ſenectute grauiter affligeret: animum vero ita ſedulo & ſerio, vt nulla in re ſibi parceret, ſibi guſtus omnes adimens, amputanſque occaſiones omnes, in quibus vel ſuſpectu quodam eſſet viuendi laxitas. Orationi & rebus ſpiritualibus intentiſsimus fuit, examinis vtriuſque curam, ſi quiſque alius, apprime geſsit: inde eſt, vt libenter viueret in hac domo probationis, etamſi in alijs Collegijs miniſterium ſuum obierit, quod eam diceret aptam vacandæ orationi, excolendo animo, exercitiis ſpiritualibus perficiendis. Obedientiam mire coluit etiam in rebus arduis & difficillimis. Obedientiæ adiuncta mira ſimplicitas & claritas cum ſuperioribus, qua nunquam illis quicquam celatum eſſe voluit, aperiens intima animi ſenſa. Nihil viro hoc humilius diceres: nouitijs ipſis iam ipſe grandæuus exemplo virtutis huius præibat. Fuit pauperrimus. Excelluit in deuotione

uotione Virginis , & morum caſtimonia. Nihil vnquam niſi Deum ore verſabat, hinc eſt, vt quicunque ab illius conſortio, & familiari colloquio diſcederet, nouos in pectore ſtimulos deuotionis referret. Prætereo multa non ſolum ornaméta virtutum, ſed exempla, quibus firmari iſta poterant.

Obiit vt vixerat, receptis inſuper ſacramentis, eluxeruntque in illius obitu mira exempla virtutum.

ANNVÆ LITTERÆ ARAGONIÆ PROVINCIÆ ANNI M.DC.VI.

VErſati in hac Prouincia ſocij ſupra trecentos amplius ſexaginta, quatuordecim domiciliis diſtributi. Valentiæ in Profeſſorum domo 42. Sacerdotes 20. Coadiutores 21. Nouitius ſcholaris vnus. In Collegio 48. ex quibus ſacerdotes decem, in his quatuor interpretes Theologię, vnus Philoſophię, Scholares 23. Theologiæ 16. Philoſophiæ 7. reliq Coadiutores; Inter quos Tyrones duo. Gandię 26. ſacerdotes 7. ex quib' vn' Philoſophiæ Profeſſor, Scholares 11. quorum duo Grámaticę P ræceptores, 9. Pholoſophici. Coadiutores reliqui. Cæſarauguſtæ 33. Sacerdotes 16. horum vnus legendis conſcientiæ caſibus intentus. Scholares caſuiſtæ duo, cæteri Coadiutores. Bilbili 17. Sacerdotes decem, quorum duo latinæ linguæ Doctores, totidem ſcholares Grammaticæ Magiſtri, cæteri Coadiutores. Turiaſone 13. Sacerdotes 7. ex his duo, itemque Scholaris vnus Grammaticam docent, cæteri coadiutores. Oſcæ 5. Sacerdotes tres, Coadiutores duo. Barcinone 31. ſacerdotes 14. quorum duo Theologiæ Profeſſores; Scholares Theologi 8. Coadiutores 10. Tarracone 48. Sacerdotes 10. in quibus Tertiani duo, quatuor ex ijſdem Tyrones, reliqui, præter quinque, Nouitij omnes, Scholares ſcilicet quatuor & viginti, Coadiutores 9. Gerundæ 32. Sacerdotes 8. quorum duo Magi-

ſtri,

ſtri, alter Philoſophiæ, alter Rhetoricæ, Scholares humaniſtæ 13. Latinitatis Doctores duo, veterani, ſi vnum excipias, Coadiutores reliqui. Vrgelli 12. Sacerdotes 6. quorum vnus Nouitiatus biennium nondũ exegit; Scholares duo iuuentutẽ Grãmaticã inſtituunt, Coadiutores alij. Maioricæ 33. Sacerdotes 13. quorum quinque Profeſſores, vnus caſuum, alius Philoſophiæ, tres Grammaticæ, Scholares 9. Vnus horum Grammaticæ Præceptor, reliqui in Philoſophia diſcipuli, Coadiutores 11. in quibus vnus Tyrocinij ſpatia nondum emenſus. Ilerdæ 11. & ex quinque ſacerdotibus vnus muneri docendi latinitatem præficitur, eidemque Scholares duo. Coadiutores reliqui, vno minus. Perpiniani, ſacerdotes quinque, totidemque Coadiutores.

DOMVS PROFESSA VAlentina.

ADoleſcens in hæreſi enutritus per ſex & viginti annos, quo tempore Italia, Gallia, Hiſpaniaque peragrata, huc tandem appulit, mercatum adit, cum forte ſacerdos noſter audientibus multis concionaretur, audit & ipſe; ſed primũ, quod procul à Patre aberat, audire ſibi viſus eſt mugientem bouem non ſine riſu, accedit propius maioris riſus captandi gratia, ſed ſtatim, Deo veritatis lumen oſtendente, cœpit eum ſuæ vitæ atque perfidiæ pœnitere; hinc veri agnoſcendi cupidior, paucis elapſis diebus eundem repetit locum, Patrem eundem auditurus, cuius verbis permotus nihil iam cunctandum ratus, ad nos rectà contendit, vt ille, qui hortatu ſuo velle de-

derat, daret etiam perficere. Cum primum domus noſtræ limine pedem infert, vi quadam, mali nimirum dæmonis arte, ſenſit ſe ab ingreſſu retrahi, ſimulque timore quodam incuſſo deterreri: igitur ſiſtit, nec vltra progredi auſus, ſecum tamen ſtatuit, quoties Pater ad populum concionem haberet, affuturũ, quod & præſtitit per ſemeſtre ſpatiũ, nec irritus labor: nam interdũ occurrebat præclarum ſibi fore, ſi peccata confiteretur, ſed vetabat tot tantorumq; flagitiorũ memoria: illorum præſertim, quæ in Catholicorum ſacrarumque imaginum odium impie perpetrarat. Mirum dictu! Dum quodam die æquis auribus concionantis verba excipit, tantus menti diuini luminis fulgor affulſit, tenebras vt omnes longe lateq; diſpulerit: quin mox Patrem ipſum vltro compellat, & quidem orſus à prima ætate, tanta doloris pietatiſque ſignificatione, facile vt intelligeres, diuinam miſero adfuiſſe manum. Itaq; cum Eccleſia reconciliatus, nihil ſibi ducit antiquius, quã ſacramenta frequentare. Narrauit aliquãdo, quoties, inquit, orationem Dominicã recito, illa tacitus verba prætereo: Adueniat regnum tuum. Indignũ me ſiquidem reputo, memor peccatorum, qui cœlo potiar.

Cuidam Valentia Segobrigam proficiſcenti homo repente obuiam proceſsit, cui etiam mox: Quæ eſt tuo infixa animo cura? Quæ ſollicitudo mœrentem exedit? ſi mihi fueris dicto audiens, hac te eximam moleſtia, iam tu mihi plane notus: Ad hæc verba cœpit ille talia loquentem attentius intueri: ſed qua ratione nouiſſe poterat, quem nullo vnquã

tempo-

tempore viderat? Rurſus ignotus: ſcito me virum eſſe potentiſsimũ,&Segobrigæ hoſpitiũ diſignans, ad illud,inquit, diuerte, cito adero,& fuſius ibi colloquemur. His dictis inſtitutum iter viator repetit. Segobrigam vt venit, ad noctem præſtolatur, vbi condictum fuit, cumque alter eſſet in mora, hic ſe cubitum recipit, ſed tenebrarum Princeps denſas inter noctis tenebras non diu deſideratus, quippe qui attactu ipſo, ac voce cubantem adigebat, vt laqueo animum eriperet ex vitæ mortalis ærumnis. Itaque pallio, quod iuxta ſe habebat manum admouens, ſparteum funiculum manu inſcius apprehendit, quem commodiſsime dæmon aptatum obijciebat. Hic repentino terrore correptus ſigno ſe Crucis munit, & id quod erat ſuſpicatus, probe nouit, non hominem, ſed acerrimum hominum hoſtem in itinere offendiſſe. Hunc ergo toties (nam quater illi reſtim ſubminiſtrarat ad ſuſpendium) ab aduerſario petitum noſter ſacerdos ſolitis ſuis concionibus ad ſaniorem cogitationem non ſolum erexit, ſed etiam poſt confeſsionem omni moleſtia liberum dimiſit. Infames mulieres alius infami domo deducere, quoties pro concione licuit, deſignatis anni diebus non deſtitit: qui omnes in ſua ſtatione egregie, laudabiliterque ſe geſſere, vt non pauca pro teſtimonio ſunt, quæ quia breuitati ſtudeo, libens prætermittto. Hic annus nobis ademit Patrem Michaëlem Vendrell, & Patrem Michaëlem à Fontibus. Ille Coadiutor formatus 24. ipſos annos in Societate egerat; vir ad homines iuuandos apprime factus.

Alter hic Valentię altus educatuſque fuit, decennio ab ingreſſu Religionis ad Profeſsionem admiſſus, qua 37. annis ſe vel maxime dignum probauit; miſſus namq; ad Indos, diu ibi moratus, annos ſcilicet viginti, vbi laborum & incommodorum abunde percepit, non ſine magnæ patientiæ documento. Tenui victu veſtituque ſemper contentus, orationis ad Deum cultor egregius, cui antequam alij euigilarent, iam ipſe per duas treſve horas vacarat, quam nihilominus in aliam horam cum domeſticis continuabat. Nullus abibat dies, quin ſacrum faceret, audiretque, ſtudium in hoc æmulatus eximij Doctoris Aquinatis, & vt erat ad parendum facilis, facile impetrabat ab eo ſuperior, vt ſi ob anguſtias temporis opus eſſet, intra vnius aut alterius horæ ſpatium, ſe ad concionandum accingeret, quo tempore illi familiare erat, coram Domino è cruce pendenti ſe ſupplicem ſiſtere, à quo tanquam à Magiſtro docebatur, quæ alios poſtea docturus erat; quo pacto fiebat, vt multorum dierum labore parata concio videretur. Nihil de ardore atque æquitate animi concionando remittebat, etiamſi à paucis audiretur. Pedibus iter faciebat, cum vel circumiecta oppida ad fructificandum in vinea Domini obibat, vel ad conuentum totius Prouinciæ Patrum proficiſcebatur, quod & ſaxagenarius fecit itinere leucarum 50. In India cum aliquando laborum incommodis conſternatus iaceret, fulgens Maria Virgo ſeſe palam oſtendit, cui poſtquam bono eſſe animo iuſsit, fidem fecit, eas ipſas pœnas vltricibus Purgatorij flammis non daturum, quin rectà poſt beatorum ſedes conſcenſurum. Quo viſo ac dicto mirifice re-

crea-

creatus, ærumnas quaſcunq; in poſterum æquo animo tolerare non dubitauit; qui dum vixit beneficij memor, ſecunda cuiuſque hebdomadæ feria humi ſedens prandebat, cænabatue, lances detergebat. Accipiendum attentis auribus quod ſequitur In vrbe quadam dum aliquando iter faciens concionaretur, percontatus eſt quidam eximiæ ſanctitatis Religioſus, quis & cuias Eccleſiaſtes ille eſſet, cui ſatisfactum cum eſſet, ſubiunxit, ſe diuinitus accepiſſe, ideoque certum ſibi, hunc ipſum Societatis Ieſu Patrem, cœleſti Patriæ ciuem eſſe deſignatum. Conſentit apertius, idemque locupletius teſtimonium viri ſanctitatis atque doctrinæ opinione clari, ob idque digni ſane, vt Franciſcani, qui Nudipedes nominantur, hoc tanto alumno glorientur: hic, inquam, cum Parentis noſtri Ignatij ſanctimoniam apud Antiſtites à Pontifice ad id muneris deſignatos teſtaretur: paucis, inquit, retro annis ex hac vita migrauit è Societate quidam, cuius anima cœli regna conſcendens obuios habuit Deiparam, Apoſtolorum Principem, & D. Iohannem, S. denique P. Ignatium; geſtabat veneranda Dei Mater ſuis ipſa manibus coronam, qua mox beatam illam animam honoris ergo donauit. Hanc vero animam præfati fuiſſe Patris, aperuit poſtea Monachus ille Archiepiſcopo ſeorſim ſciſcitanti, ægre etiam ferenti, quod intima huiuſce Patris familiaritate vſus non eſſet, dum in viuis ille agebat. Hæc pauca de multis, quæ de hoc religioſiſsimo Patre dici poterant. Multis eſt in his oris Parentis noſtri ſanctitas teſtata miraculis, in quæ diu multumque optabamus, vt ſummi Pontificis auctoritate inquireretur, quod

tandem hoc anno Deo bene iuuante ſumus confe-
ti. Placuit huiuſce Diœceſeos Archiepiſcopo raræ do-
ctrinæ, prudētiæ atq; pietatis ſeni, eiuſq; Coepiſco-
po Monacho Franciſcano, qb⁹ huiuſmodi fuit ne-
gotiū demādatum; vt patentes ex vrbe litteræ, (Ro-
tulum appellant,) in æde ſacra auguſtiſsimi ſui Col-
legij ſibi reſignandæ traderentur: quanto autem cū
apparatu paucis dabo. Ad diem dictam multitudo
ciuium adfuit cuiuſq; ordinis, recentis auida ſpecta-
culi, Ciuitatis Proceres, Dynaſtæque, ſenatus etiam
capita; omnium tandem religionum viri grauiſsimi,
hi omnes ad pulſum campani æris acciti, pridie huius
diei ſub noctem, & hoc ipſo die ſub lucem, meridie
tempus deniq; reſignandarum litterarum nihil niſi
ſacri æris fragor duobus è Templis, Maximo, atq; al-
tero Archiepiſcopalis Collegij audiebatur. Erat ſpe-
ctatu digna ipſa Templi facies interior, quę varijs or-
nata picturis omnium oculos in ſe animosq; conuer-
terat; tum vel maxime ingens ara præter cætera vi-
ſenda fuit ornatu pulcherrimo, quæ quia tot tantaq;
ſanctorum ſigna ad eorum reliquias aſſeruandas ele-
ganter efformata non caperet, altera vtrimq; neceſ-
ſario fuit excitanda: Effigies duæ ad viuum effictæ
P.N. Ignatij, cui tota celebritas dicata, ſacrariū mediū
habebāt. Non longe hinc tabulatum aberat, Antiſti-
tum ſedes, pendebat in eo ad vtriuſq; ſubſellij orna-
tum periſtroma opere Phrygio magnifice pictū, ſi-
ue artificis manū, ſiue Ieſu nomen ſocietatis inſigne
conſideres, opus ſane tanti Præſulis auctoritate di-
gnū, & in huius diei vſum dūtaxat comparatū. Quæ
omnia vt à ciuibus animaduerſa fuere, tanta conflu-
xit vndique turba, vt nulli iam in templum pateret
aditus

aditus, vel Patri, cui totius rei promouendæ prouincia incūbebat; is enim in communibus Templi foribus, cum non paucis è noſtri ordinis primoribus ingredi conabatur, præferens in argenteo quodam ferculo mire cælato Pontificium diploma, cum aureæ veſtis inuolucro. Sed alia tentanda via. Vt autem in omnium conſpectum cum Diplomate ventum eſt, cæperunt omnia confeſtim ſymphoniæ cantu, carminibus etiam P. N. Ignatij laudem percrepare, mox muneris ne, an mandati ex vrbe tranſmiſsi oblatio ſubſecuta; at vero accepta debita cum obſeruantia; nam vterque Antiſtes venerandum Diploma & oſculatur, & capiti ſuperponit, traditque legendum: interim pius Archiepiſcopus toties ad Ignatij nomen caput in terram inclinat, quoties legendo iteratur. Decurſis per duas horas huiuſmodi litteris, deſignatis officiorum præfectis, diſpoſitiſque neceſſariis ad teſtes citandos, tandem repetito, vt antea, cantu, ſymphoniaque res feliciter admodum confecta eſt.

COLLEGIVM VALENTINVM ET Gandenſe.

E Sociis vnus vita functus. Is fuit Ioannes Dias ex oppido S. Stephani à portu, iam quadragenarius vndeviceſimo ab ingreſſu anno, & vno ferè à nuncupatione votorum ſolemniorum: is cum incideret aliquando peſtis in vrbem Tarraconenſem, noſtroſque inuaſiſſet, ſatis gnarus Martyrij genus eſſe humanæ ſalutis cauſa obijcere ſe peſtilentiæ, affectos omni ope iuuit. In huius locum

ſuffect

ſuffecti quatuor;in ijs adoleſcens bene litteris excultus,& præclaris ad munia Societatis dotibus inſtructus. Litterarũ ſtudia in hoc Collegio pręcipuo totius prouincię ſeminario maxime viget:nam præter quatuor Theologiæ Doctores,quintus Philoſophiæ,decurſis feliciter ſpatiis,ad metas peruenit,ad quas alter iam cogitat è carceribus exiens. Theologicæ,Philoſophicæque concertationes, magna & nobili frequentia celebratæ, maiore quam vnquam, quod mirandum magis, quo plura impedimento fuere ad huiuſmodi frequentiam; nam publicæ Academiæ Doctores,quę in hac vrbe celeberrima eſt, illas non ſolum cohoneſtare ſua præſentia recuſarunt,ſed alios etiam ab hoc officij genere reuocare nitebantur. Vicit tamen irritos eorum conatus mutuus in noſtrum ordinem ciuium,religioſorumque amor: Neque vero inter litterarias exercitationes officia in proximos neglecta. Catechiſmus explicatus, tum in ipſa vrbe, tum in oppido ſuburbano,in quo multos per annos verno ieiunio pomeridianis horis concio ab vno è noſtris haberi ſolita;tum vel maxime hoc anno,quanto cum animorum commodo, hinc coniecta. Res eſt ſpectatu digna,videre hominum cætum, vnoquoque die feſto ſe verberantium, inter quos ſunt nonnulli ferventioris ſpiritus, & probatæ virtutis,qui tanquam Anteſignani rem ipſam, quâ hortando,quâ operando promouent: Quantus autem ex piorum exemplorum narratione perceptus ſit fructus,multorum ad meliorem vitam conuerſiones confeſsionesque de tota vita declararunt. Ex horum numero Adoleſcens induſium ſibi exuere feſtinabat, in ſtipem

mendici

mendici, quòd aliud nihil in promptu haberet, dediſſetque, ni ſui vetuiſſent. Operæ pretium erit apponere actus mali Dæmonis, quibus homines à laudabili hoc opere conatur auertere. Ægre ferebat ille commodum, quod vnus ex exemplorum narratione, verberibusque pro Christo ſuſceptis referebat; Quocirca vxorem mouit, quæ marito per ſummam impudentiam, illuderet, eidem crebro ludibrij cauſſa Beati ac Ieſuitæ nomen obijciens, addebatque, ſe libentius audire, eum ludis, aut alio vitiorum genere implicari; quam huiuſmodi corporis afflictationibus occupari, & harum cauſſa in noſtrum Collegium ſtatis diebus itare. His & ſimilibus facile annuit miſer, ſuique diſsimilis, cœpit bona ſua (& erant ipſi non modica) ludendo abſumere, ita vt breui illa omnia peſſum irent. Vnus duntaxat domi reliquus erat annulus, & hunc cogitabat ludo, ſeu iacturæ potius exponere. Hæc inter rebus omnib' deſperatis, ſubijt eum cogitatio ſuæ miſeriæ & indigentiæ, cuius vt finem inueniret, laqueo ſibi vitam finire ſtatuit: loca quærebat extra vrbem ad ſuſpendium opportuna, cum incidit in virum ex cætu ſe verberātium; is hominem intuitus, agnoſcit vultu indicante graui aliqua moleſtia affici: rogat cauſſam; promittit, quoquo modo poſsit abſterſurum, ſi detegat; abnuit, tantumque hæc ab eo verba extorſit: ne mihi gradum remorere, cum ſit in præſentia feſtinandum: quæ ſæpius interrogatus, repetebat; orat ſaltem vt ad ſacram ædem ambo diuertant, auguſtiſsimum Miſsæ ſacrificium audituri, hic tandem annuit, importunum modo deprecatorem à ſe repellat. Profuit hanc capeſsiſſe viam; nam cum

à ſacro

à ſacro rurſus cupidius inſtat, alterius vicit ſilentium, qui rem totam à capite arceſſens, ſalutaribus amici monitis non ſolum omni moleſtia liberatur, ſed etiam ad intermiſſa illa virtutis opera réſtituitur. Nec defuit ſuum mutationi præmium, nam breui in poſſeſsionem rei familiaris, ex qua luſionibus deciderat, reſtitutus, cum Deo etiam, quod lōge excellentius eſt, in gratiam redijt. Et vt aliud ex alio, addā & illud, vt diuina animaduerſio in eos, qui ab hoc virorum cœtu ſe ſegregant, animaduertatur. Conuitia in quendam vicini iactabant, non aliam ob cauſam, quam quod ſe ſponte cædentibus immiſceret. Non deerant alij æquiores iudices, qui eundem in propoſito confirmabant, ſed vt eſt hominum genus in malum procliue, deterius conſilium ſecutus ab incepto deſtitit. Piſcatoriam is exercebat artem, de more piſcatū cum ſociis ſe contulit, cymba, qua vehebantur in altum abrepta, vi ſubitæ tempeſtatis mediis jn tenebris fluctibuſque iactatur. Ad hæc imbrium, niuium, ventorum immanitas tanta, vt iam conſilij inopes, amiſſo præſertim gubernaculo, ac rigentibus totius corporis artubus, ſpes ſalutis ablata videretur, & erat haud dubie, ni vna oēs ad Cœlitum opem, tanquam ad ſacram anchoram confugiſſent: is in primis boni operis deſertor, qui hac de cauſa offenſum ſibi numen veritus, Apoſtolum, cuius antea Templum ac Collegium ſe verberaturus inuiſebat, enixe orat, vt ſe ſuoſque, qui in eodem erāt lembo, ſeruatos velit, quod ſi fecerit, ſibi in animo eſſe, illa eadē loca ſuo dicata nomini verberationis die grato animo in poſterū reuiſere. Non in caſsum fuſæ preces: nam in obiecto quodam oppido ignea lux emicans,

cans, ſuo adſpectu deficientes animos recreauit; mox littus eos incolumes excepit, qua freti vi, incertum: hoc certe conſtat, ventum per id temporis è terra furere, ideoque nulla ratione ipſis ſecundum. Inter eos qui ad nos flagellationis cauſa conueniũt, vnus erat adoleſcens, qui perditorum adoleſcentium conſuetudine ſuos ipſe perdidit mores, corruptos ebibens: monetur ab amico apertè & acriter ne erret, neue ſeductus verberationem intermittat: aduertat quam præclara, quamque feliciter ſecum ageretur, eo vel maxime tempore, quo ad cohibendos animi motus, flagra ſponte ſubibat. Reſpondet ſe non inficias ire, tranquilliorem multo, pacatioremque duxiſſe vitam, cum piorum ſtudium æmulatus, pijs exercitationibus verberum, & colloquiorum interera, nec me latet, inquit, quantum mutatus ab illo ſim. Hæc fatebatur, vel inuitus conſcientiæ ſtimulis agitatus, nulla tamen in eo morum mutatio. Rurſus boni ille ſuaſor ad minas conuerſus, monet iratum in ſe Deum ſaltem pertimeſcat, ni velit exitialem exitum ſortiri; futura viſus eſt præſagiſſe, nam triduo poſt in publico totius vrbis foro pugione confoſſus corruit mortuus, nullo interim edito doloris ſigno. Smile quiddã alterius adoleſcẽtis in medium afferre non eſt opus, qui ob peſsimam cum muliercula conſuetudinem, ſub eius ipſius domus tecto interfectus, non impune tulit, ſe à volũtaria ſtatis diebus in Templo noſtro verberatione ſubduxiſſe, ad quam vt reuocaretur, nullius ſuaſu adduci vnquam potuit.

)?(

COLLEGIVM CÆSARAVGVSTANVM & Bilbilitanum.

ADoleſcẽs Geneuę hęretico patre natus, hæreſis abiurandę cupidus, relicta patria in Hiſpaniam, ac demum in hoc Collegium venit, vbi noſtrum conſuluit Sacerdotem, qui cum illi pręclara omnia conſuluiſſet, curauit tandem vt ſanctum Baptiſma, quo nondum erat luſtratus, ſuſciperet: ex eo tempore inferno hoſti vires imminutæ: nam cum antea iuuenis eum coram cerneret, interdum vt ſenem verendum, interdum vt puerum egregia forma, eius iam liberari cœpit adſpectu, ac verbis, quibus acriter ipſi ſuccenſebat, monebatque terrendo, ne fidem Catholicam amplecteretur, alioqui futurum, vt damnatus errati pœnas daret; ſi vellet, ſpondebat ſe facturum, vt breui horarum ſpatio Geneuam perferretur, ſed conſtans iuuenis peruicaciam Dæmonis ſuperauit Deo nixus, neque pia Regis munificentia nouo Catholico deſiderata, aſsignatis reditibus ad honeſtam huius ſuſtentationm.

EX COLLEGIO BILBILITANO hæc ſunt.

SAcerdos, qui licet alijs exẽplo pręibat, de frę̃nãda tamen libidine non admodũ curabat; ægrotabat is leuiter corpore, grauius animo, cui decumbenti mulier noſtrorum opera ad honeſtatem inſtructa adfuit, ſeu miniſtrandi, ſeu inuiſendi cauſſa. Occaſione nactus mulieris, quod ſæpe alias inſinuarat, non erubuit manifeſto pertentare, illa tamen abnuendo ꝑclarũ dedit ſuæ virtutis ſpecimẽ; at quid non cogit

cæca

cæca libido? Vult ille lecto deſilire in abnuentis amplexum ruiturus, hæc tamen conando repentinè moritur.

Ad ceteras vtilitates, quæ à noſtrorum opera promanarunt, illa non leuis momenti. Capuccini ædibus incommodis ad habitandum & parum ſalubribus vſi adhuc erant; at ſuaſu vnius è noſtris iam eis vir nobilis cœnobium à fundamentis commodiori in loco erigit, quo mirum quantis beneuolentię vinculis religioſiſsimorum Patrum animi nobis deuincti ſint, imo quanta apud Ciues vniuerſos noſtri ordinis exiſtimatio fuerit excitata, hinc facile coniectu. Quidam Eccleſiæ ſacerdotio inſignis factum laudauit, ea noſtrarum laudum teſtificatione, vt diceret, ſi pro facultatibus poſſet, libenter noſtri Collegij parietes aureos erecturum. Mulier difficultate partus triduo laborabat, iamque videbatur extremum antea ſpiritum editura, quam fœtum. B. P. Ignatij effigem oſculatur, & dicto citius puerpera incolumis incolumem edit puerum tantæ molis, vt medicis admirabundis pro miraculo eſſet, tantum potuiſſe emitti. Quinque alij iam prope depoſiti, recuperatam valetudinem B. P. Ignatio acceptam referũt, trina orationis Dominicæ & Angelicæ recitatione. Eiuſdem procul dubio meritis & precibus femina nõ obſcuris orta natalibus, è febri emerſit, quæ bis quotidie incrementa ſuſcipiens, ægram diu noctuque inſomnem male vexabat; nulla cibi retentio, totius corporis debilitas ſumma; quid faceret tot malis afflicta, niſi ad diuinam opem confugeret, quam à B. P. Ignatio fidenter implorat, hortante vno è noſtris, qui hac de cauſa triduo in honorem

I ſanctiſſi-

Sanctiſsimæ Trinitatis rem diuinam fecit, factum pro ſua bonitate Deus probare viſus eſt; nam quo primum die Pater ſacris fuit operatus, vnum duntaxat febris ſuſcepit incrementum, nullum poſtridie; febri tandem ac morbo liberatur. Non defuere ſolemnes, & ſolito cum fructu in vicina loca excurſiones, in quarum altera noſtri ab oppidanis non humaniter primum accepti, in magna præſertim annonæ caritate, quam ob cauſam coacto cætu de admittendis Patribus inter ſe agunt, qui diem fere totum deliberando conſumpſere; Noſtri ieiunando in Templo rei exitum expectantes, quò cum aliqui conueniſſent, eos ſibi concione habita deuincire cœperunt; at vbi cæteris Societati miniſteriis agreſtes homines excolere aggrediuntur, iam rubore ſuffuſi ſuſpiciunt, quos antea admittere in ſua tecta renuebant; ijdem ipſi nos illuc aduenisse ex animo gratulantur, & ad grates habendas, veniamq; petendam pro iniuria illata conuerſi, habendi atque petendi finem nullum faciebant, quorum vna hæc erat vox: Obſecramus pro veſtra lenitate Patres, ne præterita quaſi repulſa offenſi, nos ſæpe inuiſere dimittatis, contendemus profecto officiis, quoties veſtra præſentia frui dignabimur, vt intelligatis, nos tanti beneficij memores in perpetuum fore.

COLLEGIVM TVRIACONENSE.

MAleuoli falſum crimen homicidij affinxerant ſacerdoti, qua de cauſa in carcerē detruſus, & tantò atrociori ſupplicio puniend⁹, quātò crudelius facinus ei falſi teſtes impoſuerāt; accitur à ſacerdote

ex

ex noſtris alius, ſolatium aliquod, ſi poſſet, miſero allaturus, ſolatium attulit & libertatem: nam veritas, quæ in occulto latebat, ſe palam oſtendit noſtri ſacerdotis opera, qui cum Præſule ſerio egit, vt inſontem exſolueret.

RESIDENTIA OSCENSIS.

QVo die ſolemnia naſcenti Virgini totus orbis concelebrat, priore arcta nimis & tenui relicta domo, ad laxiorem demigratũ, quæ ſuperiore anno noſtris fuerat impẽſis coëmpta, eo ẽt die prius ſacrũ, concionãte è noſtris ſacerdotibus vno, totã pœne ciuitatem illuc exciuit. Obita à noſtris ſolita Societatis munera multiplici fœnore. Ad ſacra confeſsionis & Euchariſtiæ ſacramenta frequentiſsimi Incolæ, adeo, vt ẽt accolis præeuntes exemplo ex ipſis ſe ferrent mõtibus, copia vt ipſis pariter fieret tantorum chariſmatũ. Non teritur otiũ à ſocijs, imo ad Xenodochia, & carceres ad ſubleuandos miſeros cum cõtentione itum. Inimicitiarũ æſtu huc illuc agebantur nõ pauci, noſtrorum opera facta trãnquillitas. In captura iuuarunt duo è noſtris huc Cæſarauguſta profectis, & huiuſce Diœceſeos per celebriora vagantes oppida, quibus toto tẽpore, quo illic morati, tãta certatim occurrit multitudo, vt reficiẽdis cibo ſomnoque corporibus locus ægre concederetur. Arcebantur noſtri aliquibus ex oppidis, quod iactarent ſe noſtrorũ opera minime egere, tulere æquo animo repulſam, vsq; dum hoſpitio piorũ accepti; cœpti concionibus oppidanorũ animi deliniri, quos dein adeo facti pęnituit, doloris vt maximi nõ ſolũ dederint indicia, ſed ẽt optima quęq; officia ſumma grati animi ſignificatione eis præſtiterint.

COLLEGIVM BARCINONENSE.

FVit hic annus Barcinonenſi Collegio P. Petri Domenech funere inſignis. Vir fuit in ſocietate antiquiſsimus, quinque enim ſupra quinquaginta in ea vixerat, & in eadem magnis muneribus perfunctus, Rectoris ſæpiſsime in hac Aragoniæ, Caſtellæ, & Toleti Prouincia, quin & primus Toletanæ domui profeſſæ præfuit. Septimancis cum ageret, ad B.P.N. Ignatium litteras dedit, à quo etiam viciſsim accepit. P.N. Frãciſco à Borgia comes datus, biennio fere itineris, laboris & muneris Cõmiſſarij generalis: qui iam Generalis creat⁹ hunc eundẽ Madaurã Affricæ oppidum munitiſsimũ miſit, vt ſummo Monteſæ Magiſtro à confeſsionibus eſſet, qui præſidium illud pro rege Catholico aduerſus Turcas ſummo cum imperio tuebatur. Sed milites interim negligebantur, ad quos conſilio & ſacramentorum adminiſtratione iuuandos remeare iuſſus. Romæ conuentui Patrum interfuit, cum de eligendo P.N. Generali Aquauiua agebatur: Vnde non prius diſceſsit, quam de Collegio Gerundæ extruendo cum Pontifice maximo actum, multis licet cõtranitentibus; ſed vicit Patris conſtantia & ſedulitas, quæ tantum apud Pontificem valuit, vt res ei ceſſerit ex ſententia. Plurimarum virtutum laude excelluit. Diſcretionis in primis ſpiritu, vt breui quæ fuſam poſtulãt narrationẽ perſtringam, quæ conſummatæ ſapiẽtiæ virtus eſt. Caritatis in domeſticos & externos, Prudentiæ in rebus domi, foriſq; accurate diſponendis: Sollicitudinis in rebus ſibi cõmiſsis, æquitatis & magnitudinis animi in aduerſis, tollerantiæ ad internos

cuiuſ-

cuiuſque motus tolerandos. In obedientiā tanto ferebatur ſtudio, vt iuſſa præpoſitorum quam accuratiſsime exequeretur, à quibus etiam, vt ne latū quidem vnquem alij diſcederent, omni opere contendebat. Communem victūm, veſtitumque perpetuo amauit, vnde nihil ſibi proprie apponi volebat vnquam; hunc vitæ curſum ad octogeſimum ætatis annum continuo, exacteque ſeruauit, quando iam vacillantes manus nec verrere, nec lances à menſa perpurgare valebant, vt ad hanc vſque ætatem conſueuit; præter alia, quibus ſponte corpus affligebat, ſingulis ſe noctibus verberabat. Societatis miniſteriorum indefeſſus adminiſter. Quinquaginta quinque annis in ſocietate actis, & in hac vita octoginta duobus, ad parata præmia breui morbo translatus creditur. Duo impetrauit in exitu, quæ valens ſæpe optauerat, paucorum ſcilicet dierum morbo, & placidiſsimo quaſi ſomno extingui. Tres Societatem ingreſsi, eius vicem aliquo modo compenſarunt. Menſe Martio Roma perlatæ ſummi Pontificis litteræ, quibus ampla fiebat poteſtas Barcinonenſi & Auſetano Epiſcopis inquirendi authoritate Pontificia in acta moreſque Parentis noſtri Ignatij, quibus nouum ille vitæ genus in hoc tractu inſtituens, Barcinonem, Mōtem ſerratum, Minoreſſam denique in omne æuum nobilitauit. Reſignandis huiuſmodi litteris indictus fuit dies decimus Aprilis. Illud autem ſplendoris acceſsit, quod per eos dies hic Barcinone prouincialis Patrum conuentus opportune celebrabatur, qua de cauſa in magna tum ciuium, tum noſtrorum frequentia, prædicta fuit litterarum apertio. Ad negotium iſtud vrgendum de-

ſignatus fuit P. Petrus Ægidius, huius Collegij Rector, qua in re ſolerter, vt aſſolet, ſe geſsit. Illud etiam hac in parte ſingulare, quod inter alia totius Hiſpaniæ diplomata ex vrbe tranſmiſſa, hoc ipſum conſtat primum omnium fuiſſe reſignatum. Re Barcinone ex ſententia tertio Idus Iunij confecta, reliquum erat vt Minoreſſæ, ac in Monte Serrato idem continuo negotium vrgeretur, ſed expectandum fuit initium menſis Septembris, quando Auſetanus Antiſtes è morbo conualuit. Gratus ſane fuit Minorenſibus duorum Antiſtitum aduentus, gratius tamen quod ſequitur. Laurentius Nieto Benedictinus Monachus, in Epiſcopum Alenſem (Sardiniæ eſt diœceſis) erat conſecrandus, ratus hanc ſibi occaſionem duorum Epiſcoporum, eam minime prætermittendam duxit: accito itaque tertio Solſonæ Antiſtite, ſumma cum cæremonia obſeruatis rebus omnibus, vt ſolemnia, ac iuſta conſecrationis poſtulant, conſecratus eſt, quod eo magis habuit celebritatis & plauſus, quo nouitatis, ſiquidem ex hominum memoria nil tale Minorenſes conſpexere: agnoſcebantque omnes liquido, P. N. Ignatij beneficio ſua in vrbe talia contigiſſe. His Minoreſſæ peractis, nulla interiecta mora, duo illi ſacrorum Antiſtites celeberrimam Beatæ Virginis Ædem in Monte Serrato ſitam adeũt, quicquid illic Parens noſter Ignatius edidit, grauiter indagaturi, id negotij triduo optatum ad finem perductum. Aytonæ Marchio in curia Pontificia Regis noſtri legatus, hinc in Italiam nauigaturus, antequam cum excellentiſsima coniuge mari ſeſe committeret, nõ modo noſtrum Collegium ſæpe inuiſit, ea beneuoli

animi ſignificatione in Societatem, quam cum lacte nutricis omnes illius familię proceres ſuxiſſe, vetera eorum in nos beneficia immortali memoria digniſſima teſtantur; verum etiam ipſo nauigationis die ambo diuinis epulis apud nos paſti. Dux ipſe Montalti Regni Prorex, cum ſub natalitia Chriſti Domini in periculoſum morbum incidiſſet, concepto voto inuiſendi Beatam Virginem Montis Serrati, ſpecum etiam, quam Minoreſſæ Parens noſter Ignatius orationis locum ſibi delegerat, valetudini reſtitutus, votum exoluens non ſolum antrum adiuit, vti promiſerat, ſed & in Sacello ſupra Cryptam ab Auſetano Præſule exædificato, cœleſti menſæ accubuit, vti in ſacra Virginis æde fecerat, cuius exemplum ſecutæ pari religione & pietate Mater & Vxor, item eius conſanguineus Dux alter à Terra noua. Ciuitatē nobis officioſam habemus, vnde complures non obſcuri nominis ac dignitatis homines noſtris confitentur, nihilq; fere grauius decernitur ſine noſtrorū conſilio. Cœnobium duplex ſacrarū Virginū hortationibus pijſque ſermonibus ad curſum perfectæ religionis excitandum curauit ab vno è noſtris Barcinonenſis Antiſtes, antequam ad ea luſtranda accederet, qua in re nec quidquā ſtatuit Patre incōſulto. Data eſt opera, vt ſocietas eorum, qui mercaturam exercēt, grauibus damnis, quibus afficiebatur, leuaretur, cū in cambij, vt vocant, cōtractu multū pecuniæ amitti oportebat, pro ea, quæ alibi ſoluenda dabatur: lucrum namque in huiuſmodi re minui debuit, lata ob id annua lege ex conſenſu Proregis, eorūq;, quibus Societas ipſa negotiū detulerat, magno plurimorum bono, qui egeſtate coacti bonis tan-

tum non ceſſarant; & quod mirere, tum ij quibus danda, quam quibus accipiēda pecunia erat, factum laudarunt. Annua penſio decem aureorum, quam hoc Collegium iam inde à nobiliſsima fundatrice Maria à Iara ſoluebat, hoc anno redempta; auctum prætérea annuum Collegij vectigal 50. aureorum hæreditate piæ cuiuſdā feminæ, cui P. N. Generalis permiſſu ſepultura in Templo noſtro data eſt.

COLLEGIVM GERVNDENSE, ET domus probationis Tarraconenſis.

GErundæ hoc anno apud noſtros, vti aſſolet, & animi pietatis, & corporis valetudo. Vnus dumtaxat deſideratus Fr. Andreas Gaſca, qui eadem die, qua ſolemnes agebantur feriæ, quibus Chriſtus liberando humano generi, è ſtipite pendens Patri ſpiritum reddidit, reddidit ipſe ſuum; vt qui Ieſum erat æmulatus in vita, eundem æmularetur in morte. Is ſcholaris erat ſingularis ſpectationis, obſequio, & caritatis ardore conſpicuus. Præpoſtera tñ alterius adoleſcētis ſors, qui cum diu multumq; Societatem expetiiſſet, eius precibus victi annuêre Patres: ſed vnus renuit natura pater, ſenectam præferens ſuam, cui, vt aiebat, ſolus reſtabat leuamento. Votum obtinuit parens, haud tamen impune: nam illico profecti vnà ad eundum in poſſeſsionem cuiuſdam Prioratus, vixque reuerſos morbus excipit: filius in Hectica contabeſcit. Scholæ etiam cum aduerſantis Ciuitatis impedimento, vberiores hoc anno fructus dedere, ſingulari præceptorum opera

publicas

publicas ſolemnitates, lemmatis, poëmatis, varijsq; litterarum ornamentis illuſtrando. Hinc annuæ Theſes, & frequẽtiam, & probationem nactæ. E Sodalitate ſcholaſticorum, quæ in dies frequentior, ſex varijs ſe religionibus addixere: coniugatorum alia ſodalitas etſi opulentiorũ numero decreſcit; pauperum tamen ſpiritu ſolecti multitudine recreſcit; eſt in Noſocomiis, in ſoluendis vinctis, alijſque pietatis operibus ſedula.

Tarracone benignius eſt hoc annno actum nobiſcum, licet tres tantum tertiana febri laborarint, & deceſſerit vnus Pater Ioannes Labrador natione Catalaunus, annum agens ætatis 32. Societatis vero nonum. Vir abiectione ſui & deſpicientia non vulgari. Cum in hac vrbe, in qua nulli non notus Societatis tyrocinium poſuiſſet, ad ſui victoriam libentiſsime foras ibat aquatum nulla toga, nedum pallio; ligna etiam ad domeſticum vſum è littore domum adſportabat, pauperes inter inglorius latebat, atque ijſdem, quibus illi, cibarijs emendicatis veſcebatur. Menſę accumbens antequã cibum ſumeret, cogitabundus nonnihil hærebat interim, dum edenda, quantum in ſe erat, egentioribus ſe affectu erogaſſet. A pueritia voto ſe caſtitatis obligauit, quam ad vitæ finem & corpore & animo ſeruauit. Caſtiſsimæ omnium Virginis famulatui ſe deuouit, in cuius gratiam ſabbathis in abiectis culinæ operibus inſeruiebat. Virginis in ſermonem quoties delabebatur, iucundè admodum quid de eadem inuenire, audireve poterat, id omne in papiraceos codices referebat. Idem ſtudium ac cultum ſacroſanctæ Euchariſtiæ deferebat. Vbiuis gentium cathecheſim ex-

plicabat, non ſine inſolita puerorum, ac natu grandium frequentia, ſingularis quippe in eo erat hoc in munere peritia. Phreneticis proprium aliena loqui: hic verò eo vel maxime tempore in ôre habebat, quæ valens verſauerat animo, ad ſui nimirum vtilitatem pertinentia. Carus non ſolum domeſticis, ſed externis etiam, qui pro eius ægrotantis valetudine in preces effuſi, quanto eum amore proſequerentur, declararunt. Magno in pretio apud ipſum erat vocationis beneficium, ea propter dicere ſolitum accepimus: Si (quod Deus auertat) è Societate dimitterer, nullum non lapidem mouerem, vt in eandem rurſus dimitterer, quamuis mundo vniuerſo, ſi eius eſſem Dominus, me abdicari oporteret. Cum à prandio vel cœna eò conueniebat, quò Domeſtici quietis cauſa ſolent, in Crucifixi effigiē oculos intendens, hæc tacitus cum Chriſto: Domine, ſi quæ cœlum ambit, mea eſſent, his me omnibus volens libenſque denudarem tui cauſâ, quem è ſtipite nudum pendere coram intueor: hinc toto illo relaxationis tempore nihil niſi circumſpecte & loquebatur, & agebat, imo de Deo libentiſsime ſermocinabatur, & audiebat. Hæc quamuis ita ſe habeant, nihilominus extremo in morbo ſeruum ſe inutilem reputabat. Notauerat ad memoriam quidquid eorum quæ legebat, ad concionandi, catechizandique munus facere videbatur, quam rem veritus, ne curioſius feciſſet, ad eam corrigendam aiebat ſerio: nullum apud ſe librum habiturum, ſola Crucifixi effigie & flagello contentum, ſi ſuperſtitem vitam ſibi Deus conceſsiſſet. In extremis iam conſtitutus, ad obedientiæ vocem dicto citius obtemperabat.

bat. Tandem cum ſe vltimo coram Chriſto Domino, antequam cœleſte viaticum ſumeret, votorum nuncupatione religaſſet, ad promiſſa præmia euolauit: ad cuius demortui manus exoſculandas Ciues non pauci conuenere. Templi ſuppellex aucta periſtromatis, quæ totum conueſtiunt ſacellum maius: Domus pars loci huius ſalubritati valde conueniens deſtrui cœpta, & ad primam contignationem perducta. Duo ex hac Domo in Ciuitatem, quo noſtri nondum penetrarant, profecti, alter negotijs, quorum cauſa iter ſuſceperat, operam nauauit: alter rei Catechiſticæ, cuius cum inſolentia, tum vtilitas fecit, vt accurrentium frequentia numeroſa admodum eſſet: & vt Religioſus quidam inter ſuos primarius eandem Prouinciam docendi Catechiſmum ſponte ſubiret, quæ res vt facilem euentum ſortiretur, viam & rationem optimi Catechiſtæ à noſtro tanquam à magiſtro non erubuit ſciſcitari. Ex hoc illud etiam vtilitatis emanauit in proximos, vt multi, in quibus meretrix, de omni noxa auditi, ad meliorem frugem traducerentur. Dum excurreret Nouitius in vicinum oppidum ad inſtituendos pueros ſumma rectæ fidei, vt moris eſt, per occaſionem inuectus eſt in nimiam hominum licentiam, quæ triduo illi Cineralia antecedenti in magnum malum euadit, nec operam perdidit: nam ſeueris magiſtratuum edictis huiuſmodi ſcelera ſunt prohibita, & qui contra egêre, puniti. Tarracone obuiam quoque itum per eoſdem dies prauæ huic conſuetudini, quadraginta horarum ſupplicatione, tanto cum apparatu, quanto fieri potuit, nec

de ſu

deficit pia ſodalis liberalitas ad rem hanc promouē-dam, qui moriens viginti aureos in ſingulos annos ſodalitati legauit.

COLLEGIVM ILERDENSE.

HIc ineunte anno noſtri decimum numerum expleuere, ſed eo labēte, illos quaſi voluit Deꝰ decumare. Calen. Nouemb. qui dies ſanctorum omniū feſto ſacer eſt, P. Ioſephus Sabaterius & Colegij, & loci huiꝰ è noſtris primꝰ, hīc ad ſuperos euolauit, poſt diuturnos & aſsiduos vacillantis valetudinis dolores, & duplicatam tertianam febrim, qua per dies 50. vexatus eſt, cui dein Hectica febris acceſsit. Hic ſeu Phyſiologię, ſeu Theologię nauans operam, eximiæ ſemper virtutis, & præcipuè obtemperandi ſtudij documenta dedit, etiam cum rei litterariæ detrimento. Acri erat ingenio, & valde propenſus ad litterarum iuxta ac virtutis ſtudia, recuſandi oneris cauſa nunquam adibat ſuperiorem, ni à Confeſſario iuberetur, ne diuino nutui aduerſari videretur, quod ſi iuſſus adibat, & verbis, & vultu facile indicabat, neutram ſe in partem propendere. Sæpe hoc ore vſurpabat; ſe libenter, ſi maiorum voluntas ſtatueret, ad Collegium illud reuerſurum, in quo propter cœli inclementiam, vires, valetudinemque amiſerat. In Cæſarauguſtano Collegio Miniſtri officio cum fungeretur, eius modeſtia, ſubmiſsio, caritas denique in imperando mire ſemper enituit. In conſuetudine & colloquiis minimo quidem cedebat, quoties in aliquo eum ſibi aduerſari cerneret, etiam in re certa, & manifeſta. Nullum vnquam verbum, quod in proprium cederet honorem, effutiſſe

viſus;

viſus: Linguæ difficile inſtrumentum ita compeſcuit, vt mentem nunquam præcurriſſe videatur. Si quem inſciens verbo læderet, ter quaterque læſo ſatisfacere conabatur. Nulli non hunc carum, gratumque benignitas reddidit. Multis annis moleſto afflictatus morbo, ſumma ſemper æquitate animi diuinæ ſe attemperauit volũtati. A peculiari victu vehementer ſemper abhorruit. Paupertatis, caſtimoniæque magnus fuit Eraſtes: hinc ſi quid à ſuis dono mittebatur, accipere renuebat, quos non niſi perraro, & præcipiente ſuperiore, inuiſebat: Hinc etiam mulierum collocutiones omnino fugiebat; earundem nihilominus confeſsiones, vt ſe totum ad Societatis inſtitutum effingeret, audiebat non inuitus. Et quoniam confeſsionum incidit mentio, non omittam quod ſequitur. Ad eas excipiendas primus omnium accedebat, vltimus receſſurus. Deiparæ Roſarium voto adſtrictus, quotidie recitare; quotidie etiam conſcientiam per confeſsionem expurgare ſolebat. Chriſti patientis vulnera & tormenta præmeditatus fuerat quàm ſæpiſsime: cum ergo iam fere animam exhalaret, vulnerum & tormentorũ Crucifixi recordatione delectabatur maximopere; rogabatque adſtantes, vt quiddam de venerandis illis Chriſti vulneribus atque doloribus in memoriam reuocarent. Tandem extremo in morbo bis totius vitæ confeſsione animum expiauit. Deinde ſacramentis munitus, cum cœleſti æternaque vita patrium ſolum commutauit, ætatis an. 34. Socie. verò 15. Affirmauere nõ immerito, prędixiſſe, ſibi die ſanctis omnibus ſacro è corporis ſtatione eſſe excedendum: nam afferenti cuidam, quod iam

melius

melius haberet, breui eum fauente Deo ſanitati reſtitutum iri, ita reſpondiſſe accepimus: Sanctorum omnium die tui aſſerti veritas comprobabitur.

Apertæ ſunt Humanitatis ſcholæ omnium conſenſu, atque ſuffragijs, quæ emolumenti non parum, vti ſperamus, huic Vrbi, Academiæque perantiquæ conferent: Siquidem aucto vectigali ſociorumque numero, maior etiam erit fructus miniſteriorum ſocietatis.

COLLEGIVM BALEARICVM

IN Minoricam Inſulam non longe ab hac ſitam, in quam noſtrorum nullus pedem poſuerat, duos è noſtris profectos Præſulis Vicarius, Prætor, & magiſtratus ſumma cum gratulatione exceperũt, quorum quiſque domum ſuam hoſpites deducere contendebat: nullus tamen impetrare potuit, quin noſtri pauperum more ad hoſpitalem domum deuerterent, & fuit operæ pretium noſtros eò ſe recepiſſe, ne in poſterum refugerent inſulani illuc accedere, nedum ibi decumbentes inuiſere (egregia ſane laus pietatis) quod tanquam vile, & abiectum aſpernabantur, imò, ſi Dijs placet, dedecori ducebant: ergo quam alta fuerit inſcitiæ rubigo detergenda, quilibet vel mediocriter ſapiens conijciat. Ex quo autem noſtri pauperum domicilium incolere cœperunt, incolæ etiam, tanquam noſtro exemplo ſuum errorem dedocti illud frequentarunt, munuſcula eleemoſynæ loco miſerunt, tot & tanta, vt ẽt pauperibus ad multos dies ſuppeterẽt. Iam vero inſulæ Prætor, & qui illi iuriſperitus aſsidet, quando non ſunt aſſequuti noſtris prandentibus vel cœnantibus

tibus adeſſe, ne quid eis forte deeſſet, ſuos certe filios tanq̃ famulos miſerunt, qui mẽſæ miniſtrarent. Digreſsi Patres ad opus, ſtrenuè conſueta Societatis noſtræ munera exercuerunt. Inprimis noſtrorum concionibus excitata egregie ciuium pietas ad inopiam domus hoſpitalis ſubleuandam.

RESIDENTIA PERPINIANENSIS.

DVo familiæ noſtræ addicti, quorum alter parœcia oppidi non ignobilis ſuæ cõmiſſa curę ſe abdicauit: alter ſpei eſt optimæ adoleſcens, ſpectatæ et virtutis & conſtantiæ: diebus.n.decem hinc mater, filij cognito conſilio, verbis, lacrymis, omnibus deniq; machinis: hinc propinqui amici crebris ſuaſionibus, ſe præclaris eius conatibꝰ oppoſuêre. Quæſtubꝰ complebat omnia mater. Quid me, inqt, deſeris in ſenili ætate orbam? Verum eſt præter te duos mihi eſſe filios, cæterũ non te latet, alterũ iam ad Capuccinos: alterum vero ad Societatis Ieſu Patres, quo tu properas, ſe contuliſſe. Duæ inſuper filiæ, quas diuino munere acceperã, nonne altera Monialis iam vota emiſit? altera vero, & ſi adhuc penes me ſit, nunqd ſororis ſuæ veſtigiis inſiſtere non cogitat? His cum ita ſe habeant, qui mihi iure ſuccenſeat, ſi orbitatem meam defleã, cum te, quẽ baculũ ſenectutis meæ fore ſperabã, corã intuear talia moliẽtẽ? Tantũ abfuit, vt his & ſimilibꝰ emollitus ſtrenuꝰ Chriſti miles manus daret, vt iacta in ſe tela omnia inuicto animo retundens, veniam noſtrum inſtitutum amplectendi extorqueret, maternamq; tandem benedictionem impetraret. Triduo ante primũ ſolemnis ieiunij diẽ noſtro in templo ſacratiſsimũ Chriſti corpꝰ ſub hoſtia

ſtia conſecrata populo adorandum patuit, non ſine magna concentus muſici varietate & copia, pari ciuium concurſu, præeuntibus ſuo exemplo Epiſcopo, Vrbis Prætore, patribus etiam iuratis. Sodalitas ſuos parit fructus. In vrbe cæteræ quæ ſolent vtilitates extitere. Itum ſæpe extra vrbem, oppidaque multa Societatis muneribus adiuta: duo præſertim frequentiora: in quorum altero, vt ſolita ſolito more prætercam, crebra ſacramentorum vſurpatio: confeſſarijs etiam audiendi alios de peccatis ſtudium iniunctum: excipiendis enim confeſsionibus antea cũ difficiles ſe præbuiſſent, facile alios à peccatorum expiatione auocabant. Flagellorum vſus ibidem tanto ardore ſuſceptus, vt ter in hebdomada ſummo ſtudio & contentione repetatur, etiam à ruſticis diurno labore defatigatis; nec mirum in hominibus præſertim peccatorum odio ſtimulatis: fatebantur multi, nunquam tam bene, tamque ex animo culparum pœnituiſſe, proque ipſis tam dignas ſe pœnas dediſſe. Alterius oppidi culturam aggreſsi, tam auerſis omnium animis excepti ſunt, vt nullus in eo locus, nec xenodochium quidem, illis ad habitandum concederetur. Negabant oppidi Magiſtratus neceſſariam noſtrorum ibi operam videri, ob Franciſcanorum Patrum vicinitatẽ, qui ibi verſabantur: Parochos deinde grauiter officio ſuo fungi. Noſtri magna animi conſtantia vno Deo freti, cuius cauſam agebant, ſtatuunt appoſitis rationibus, & quod caput eſt, inuicta patientia, aſpera ingenia, & auerſas voluntates mitigare. Dies ad noctem extractus id fruſtra conando; intendentibus ſe iam tenebris, parochos demum adeunt rogatum, vt ſe hoſpitari

tari

tari vellent; hi tamen haud alijs humaniores, ſua indigentia, & domus anguſtijs alienatam à patribus voluntatem obtendebant. Cæterum commendatitijs litteris ab Epiſcopi Vicario nonnihil inflexi, magni beneficij cauſa noſtros comitati ſunt, dum hoſpitium oſtiatim perquirerent, repertus tandem aliquando ſacerdos, qui eorum vicem miſeratus noſtros apud ſe habuit, donec Magiſtratuum permiſſu in noſodochium admitterentur. Hic ſtatim quæ vbique ſolemnia fuere, adminiſtrari cœpta; Quo in ſtudio octiduum elapſum, magiſtratus tamen à ſua ſententia neutiquam deiecti. Iſtorum tenacitatis cauſa ridicula ſane: Reſpondebant vagos nos eſſe, & miſsiones exterorũ à Societatis alumnis ſuſcipi, tanquam opportunum negotiandi genus, vt victus oppidatim comparetur, per ſimulationem iuuandi proximos. Nec dubium, ſi huiuſmodi hominibus fiat poteſtas ingrediendi hoſpitalem domum, quin eius reditus occupare intentent, iuſque in illos acquirere conentur. Singulari Dei beneficio factum dicerẽ, vt cum per ferme eoſdem dies vigilãtiſsimus Antiſtes, cui cordi Societas eſt, diœceſim luſtraret, huc forte deuenerit, qui re cognita domum deſignauit, in qua ſeorſim Patres, nemo præterea viueret, quibus vt victus neceſſaria eſſent, ſacerdoti negotium dedit illa ſubminiſtrandi: ergo noſtri hanc felicitatem conſequuti, impenſius cœpere audiendis confeſsionibus, concionibus habendis, & Chriſtianæ doctrinæ rudimentis explicandis, Chriſtianam rem promouere: & à pauperibus in noſocomio degentibus auſpicati, ipſis prouiſum eſt, vt Pontificiæ indulgentiæ noſtrorum peregrina-

grinationibus indultæ ijs ante alios paterent, quod multum iuuit ad agreſtes animos deliniendos. Hebdomadis quinque hic noſtri ſubſtitere, quibus nullo die à concionandi munere ceſſatum, ex quo tot in numeroſam adſtantium multitudinem fructus dimanarunt, quot fletus, lacrymarum effuſio, genarum verberatio, indicio erant, dixiſſes ſextam adeſſe feriam maioris hebdomadæ, quoties præſertim concionator ad Crucifixi ſignum conuerſus, quod ad dexteram iuxta ſe habebat, crebros ſerebat cum eo ſermones, quos tunc ciebat in alijs ex intimo cordis affectus ad dolendum de commiſsis! hinc confeſsiones pleræque à pueritia, hinc profligatæ vitę mutationes, hinc rei male partę reſtitutiones, pacificationes, vt nullibi fere plures. Inter eas vna in primis memorāda. Inter ſacerdotes (duo erāt & viginti) ita diſsidia ſuccreuerant, vt noua indies inimicitiarum capita, lerneæ Hydræ inſtar, aſſurgerent, nec erat à quo illa reſecari poſſe viderentur, quod multi multum in hac re operæ poſuiſſent. In optatis erat Antiſtiti, vt noſtrorum opera res ab aliis fruſtra tentata felici exitu concluderetur, & Præſuli res ceſsit ex ſententia. Ad ſacerdotes non ſemel habitus eſt ſermo de bono pacis & concordiæ, ſermonē ſequuta eſt fauēte numine animorū coniunctio, tanta clericorū omniū aſſenſu, vt facile appareret ineſſe cunctis cor vnum & animam vnam, ſcilicet ingenti animo lætitia concepta, ſibi gratulabantur Dauidicum illud iterantes; Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea, & Deo immortales gratias agebant, quod è tantis diſcordiæ malis cœtus ipſe ſacer tandem emerſiſſet, in quorum

rum gratiam Te Deum laudamus, ad finem vſque decātatum,idq; datis ad canonicum quendam literis ſacerdotū vnus deſcripſit. Placuit ipſam epiſtolam literis inſerere, vt vel alterius teſtimonio res tota certior appareat. Benedictus Deus qui nos ſemper ex alto benedictionibus cumulauit, nouiſsime vero diebus iſtis legans ad nos Patrem N. maximarum ſane virtutum atq; exempli virū, in quo Spiritus ſanctus inhabitat: nam quandiu inter nos fuit, non deſtitit cum priuatis tum publicis concionibus de noſtro nos officio cōmonere, quibus eam nobis mentem iniecit, ea in nobis ineundæ pacis deſideria ſuſcitauit, qualia ab homine cœlitus miſſo ſperare licebat. In cunctis ſuis & dictis & factis noſtri omnium boni ita cupidum ſe præbuit, benignum cum mitibus, aſperum & ſeuerum cum peruicacibus, vt niſi diuina illi virtus ineſſet, haud potuiſſet ſuis ipſe hortationibus tam præclarum abſolutumque opus moliri. Quando nos vltimo alloquutus eſt, quem non mouit ipſe lapidem? Quid non aggreſſus? quam demum viam intentatam omiſit, vt nos ad veram amicitiam alliceret? Non is ego ſum qui poſsim referre. Vnum hoc duntaxat. Poſtremum ſermonem ad nos de pacis bono habitum egregiæ clauſit ſubmiſſionis exemplo: ſingulorum quippe oſculari pedes non erubuit, vt nos tandem ad mutuos amplexus beneuolentiæ teſtes prouocaret, ibi erat fletus interim, dum amplexibus pacem, amicitiamque confirmare nitebamur. Alia ibi contigēre, quę ſi pergerem ſcribere, vi proculdubio lacrymarum conſumerer. Egreſſo Patre ad confeſsiones audiendas, iterū nos ipſos ibidē adhuc cōgregatos ad pacis fœdera hortabamus

bamur non ſine ſuſpirijs ex intimo cordis eductis: neque tunc à clamoribus hiſce in preces effuſi abſtinebamus: Confirma hoc Deus in perpetuũ quod operatus es in nobis. Tertio poſt die ad pacem adhuc magis magiſq, ſtabiliendam, vna pranſi ſumus, neque ibi nos ab amplexibus continuimus; iam nullus eſt noſtrûm qui non præclare ſecum actum putet, qui non mœſtitiam omnem à ſe depulerit, qui denique occaſiones non quærat dandi ſe communi amicorum ſalutationi. Si tibi, mi Canonice, innoteſcerent quę nuper inter nos agebantur, quidq; in præſenti fiat, quot argumentis ad Deo gratias agendas abundares! Cætus iſte noſter non qui antea, viris conſtabat elatis animo, nunc ad omnem ſubmiſsionem propenſis, qui paulo ante perturbationis, ijdem nunc virtutis amantes: Quocirca quidquid erat apud nos diſcordiæ, idipſum modo ad pacem, amorem, concordiamque traductum. Sit Deus proinde benedictus in ſæcula. Quanto triumphauerit gaudio Antiſtes, vbi de hac ipſa pacificatione fuit certior factus, breuibus hiſce litteris ad ſacerdotem noſtrum iſtiuſmodi pacis auctorem teſtatur. Non occurrit memoriæ iucundiorem vnquam allatam mihi fuiſſe epiſtolam ipſa, quam hoc temporis articulo abs te accepi. Benedicamus Patrem & Filium cum S. Spiritu, laudemus & ſuperexaltemus eum in ſæcula; Ego, Eccleſiaſtici, reliqui etiam eius oppidi incolæ, iure vtriuſque Tobiæ patris & filij verba vſurpare debemus: Quid poſſumus dare viris iſtis ſanctis? aut quam mercedem dabimus eis? aut quid dignum poterit eſſe beneficijs eorum? rerum tam præclare geſtarum dignum vobis præmium rependat

pendat Deus, hæ meæ ſunt preces, & vt etiam diu vos incolumes ſeruet, ad ſimilia in poſterum alibi patranda. Iamque Patribus hinc abeundũ erat, cum oppidanos omnes ad ſacrum conuiuium inuitarunt Dominico ſequenti die futurum, quod quam gratum omnibus extiterit, argumento ſit multorũ ieiunium ſabbati præcedentis diei, ex quibus ẽt nonnulli pane & aqua contenti diem illum traduxere; templi facies interior peripetaſmatis operiebatur; ara maxima pereleganti ornatu & cereorum luminibus viſenda, in qua detectum Chriſti Domini corpus ad maiorem feſti celebritatem cernebatur, eius vero diei confitentiũ, communicantiumve numerus tantus, vt iniri non poſſe videretur, omnes paſſim ſibi inuicem gratulabantur, quod nullum diem tam lætum, ſanctum, tamque iucundum ſe vnquam traduxiſſe perhiberent. Hiſce maximè rebus commentitia illa, quæ prius in nos iactauerant, prorſus ſopita, actumque, vt multi depoſitis odijs amore nos tandem proſequerentur. Res familiaris in dies magis magiſque augetur liberalitate multorum, quorum ope factum, vt templum vnius ferme anni decurſu ſuis iam hinc inde conſtet parietibus, & tecto arcẽdis aquis. Bibliothecam iam ſatis amplam habemus, adiectione præſertim alterius, quam ſibi Epiſcopus pararat; cui etiam parochus ille, de quo ſupra, libros non paucos, quotquot ſcilicet habebat, attribuit; noſtris quoque pecunijs alios quotidie his addere non ceſſamus. Præſidiarij milites è ſtipendio ſibi propediem ſoluendo, aureos ſupra quingentos nobis donarunt. Epiſcopus vir ſanè de nobis optime meritus, & omni beneficentiæ laude

cumulatus, quippe ad conſuetam eleemoſynam ſæpe aliam de nouo adiungit; Quem ſolitum dicere accepimus, ſe ita paratum ad munia Societatis promouenda, vt victum, & quibus tegebatur indumenta ſibi detrahi facile patiatur, tantus eius in nos amor, tamque ardens deſiderium videndi noſtrum hoc Collegium vectigalibus auctum neceſſarijs ad complures in eo è Societate alendos, qua de re ſerio & quanta poteſt ſollicitudine agit.

ANNVÆ

ANNVÆ LITTERÆ SOCIETATIS IESV PROVINCIÆ BÆTICÆ anni 1606.

RΕcenſuit Prouincia hæc anno milleſimo ſexcenteſimo ſexto ſocios circiter quingentos. Sacerdotes centum octoginta duos. Totidem fere fratres coadiutores. Scholaſticos nonaginta tres, cum 47. tyronibus. In octodecim eſt diuiſa ſtationes. Domus profeſſa Hiſpalenſis. Collegium Cordubenſe, Granatenſe, Hiſpalenſe, Montelanum, Malacitanum, Triguerenſe, Aſtigitanum, Marcenenſe, Gaditanum, Biacenſe, Zerenſe, Caporlanum, Frexenalenſe. Guadixienſe, Anglicanum Hiſpalenſe, Reſidentia D. Luiſij Hiſpalenſis, Reſidentia Antiquarienſis.

DOMVS PROFESSA HISPALENSIS.

ALuit domus hæc ſocios ſeptuaginta, Sacerdotes viginti quinq;, Adiutores viginti quatuor, reliquoſque tyrones. Mirandum ſane, in tantis annonæ, pecuniarumque anguſtiis, ad quas vniuerſa eſt redacta Bætica. Septem ad miniſteria domeſtica ſtrenui admiſsi ſunt fratres. Diem obiêre ſuum P. Franciſcus de la Fuente, quatuor adſtrictus votorum vinculis, ætatis trigeſimooctauo, Societatis verò vigeſimotertio anno, qui tunc Rectoris Collegij

Aſtigitani munere fungens, ad comitia venerat Prouincialia, ſed phthiſi confectus nobis ereptus eſt, additusque cœleſtibus, non ſine ingenti ſui deſiderio.

Item Pater Iacobus de Guſman, vir vere religioſis inſignis virtutibus, quarum ſuauiſsimum odorem Italiæ, vniuerſæque afflauit Hiſpaniæ. Fuit Pater Iacobus de Guſman filius natu minimus germanus Roderici Ponce deleon, & Plancæ de Sandoral comitum de Bailen. Pater exceſsit de vita dum ipſe ſecundum ætatis agebat annum; educatus tamen à matre honeſte ac pie. Decennis Illuſtriſsimi patrui Alfonſi Manrique Cardinalis Hiſpalenſis Archiepiſcop. generaliſq; fideiq; cenſoris addictus fuit patrocinio, vt ipſum aliquo in Eccleſia Hiſpalenſi Eccleſiaſtico afficeret beneficio: cum autem canonici obitus locum relinqueret vacuum, in quem ipſe ſuffici poſſet, à matre Cardinalis memoria crebris petitionum flatibus excitabatur: animus Iacobi matris petitione commotus fuit, ita vt effuſus ingemitus ad ſtabulum ſe receperit, laxiores lacrymis habẽas ſolutus. Conſpicitur à famulis, Comitiſſa fit certior, euocatur Iacobus, planctus exigitur cauſa, libẽter aperit: exuere igitur (inſtat mater) his veſtibus, eccleſiaſtici ſiquidẽ munere fungi renuis: amplector (reddidit ipſe) toto pectore clericalem conditionẽ, ſed ſine redditibus annuis. Reſpõſio ſane ætatẽ illam longo ſuperans interuallo.

Adeiat quidam è noſtris animam exhalanti, ſolitam in illo diſcrimine operam nauaturus, pijſsimis inſtruens monitis, quibus animum moribundi erigebat, & quaſi de induſtria adſtantis clerici conſanguinei perditiſsimæ vitæ, fortunæ bonis affluentis

fluentis, mores perſtringebat, qui ita auide ſalutaria arripuit verba, vt illinc egreſſus ad Patris aduolutus pedes, integram vitę totius peregerit confeſsionem ad meliorem receptus frugem. Cum legitimam alter domo excluſiſſet vxorem, pellicemque ſub vxoris ſpecie admiſiſſet, iter agens fortè cuidam è noſtris ſeſe obuium obiecit, à quo nil minus cogitante ita ſalubria interhauſit hortaměta, vt Hiſpalim regreſſus in morbum incidēs, ſacerdotem è noſtris aduocauerit, cuius permiſſus induſtriæ pellicem amandauit, vxorem debito donauit contubernio.

In melius ſemper prouehuntur Sodalitates, ex quibus mirabiles ſeſe quotidie fructus oſtendunt. Quendam è Sodalitate Præsbyterum, nulla iuſta laceſsitus iniuria, dum vterque accinctus eſſet veſperis decantandis, alter contumelioſis verbis accepit, mores, & genus acerbiſsimè perſtringentibus: de quibus eam illico ſumpſit vindictam, vt ſeſe ad pedes exprobantis ſubſternens coram fuerit oſculatus, & ipſa eadem nocte in illius gratiam rigidè ſeſe contuſerit flagris. Dum ſacrum Miſſæ perageret ſacrificium, ea fuit perfuſus dulcedine, vt iam ſibi cœli videretur eſſe compos effectus.

Non minus in B.N.P. Ignatio, quam in eius filijs, ſeſe Dominus præſtitit admirandum, præſentiſsimam afferens operam ijs, qui in aduerſis caſibus illius opem implorant. Nobiles 3. fœminæ per ſyngrapham B. N. P. maximas pariendi anguſtias ſunt præteruectæ, & infantula pene iam à medicis deſperata fere reuixit, & integræ eſt reddita ſanitati.

Vigeſima quinta Martij die tabulæ aræ principis affabrè pictę primo explicatum fuit velum, quę non

ſolum nouos tunc oculos rapuit, ſed vſitatos etiam noua tenet ad mirationē defixos. Tota eſt tabula aureis incruſtata folijs, nullo colorum pigmento ſubſtrato, à ſolo ad tectum, à pariete in parietem diſtenta ſtructura ſubrigitur, integram ſacelli maioris faciem exæquans: quæ in altitudinem quinquageſimum nonum, in latitudinem verò quadrageſimum quintum pedē tenditur, duplici coagmentatur corpore, primum templi totius alam, ſecundum tecti attingit fornicem, cui gypſi tectorium aureis diſtinctū filis inductum eſt. Non paruum nobis horrorem incuſsit id quod in hac vrbe eiuſque confinijs aliquibus ex ſocietate dimiſsis fortuitò contigit, licet honeſtam vitam, ſocietatiſque diſciplinam aliquo modo redolentem tranſigentibus. Pater Aloiſius de Barba, antea in Societate concionatoris, Rectoriſq; munere functus, ſellæ inſidēs, repentina fuit morte correptus. Pater Ioānes Plauiſo, qui trigeſimū octauū annū in noſtra vixerat ſocietate, egregius Grāmaticæ inſtitutor, indefeſſuſque confeſsionum auditor, dum in cœnobio monialium ſacris eſſet indutus veſtibus ſolēne ſacrificium celebraturus, coram ſacerdote quodā è noſtris concionaturo, ſubito neruorum totius corporis, ſenſuumque ſtupore deuinctus, poſtero die exceſsit è vita. Nobilis Franciſcus Medrano, qui in Prouincia Caſtellana philoſophiam profeſſus eſt, ſacramque Salmanticæ paginam explicauit, cum lectulo leuiter affectus recubuiſſet, paulò ante quendam è noſtris officij ergo inuiſentem alloquutus, poculo aquæ ſimul mortem exhauſit. Quidam alter ipſius conſanguineus nobilis Alfonſus de Satillanan, cum ad Indos traiecíſſet, Hiſpaniam

niam

niam repetens, ſimul cum naui ſummerſus eſt.

COLLEGIVM CORDVBENSE.

NVmerauit Collegium hoc octo & ſeptuaginta, vnum viginti Sacerdotes, Scholaſticos triginta, reliquos adiutores. Ex huius corporis vinculis expediti ſunt duo: Pater Ioannes Serrano domo Biacenſis, vigeſimum ſecundum ætatis annum agens, qui Theologiæ candidatus, Philoſophiæ ſimul & vitæ curriculum emenſus eſt. Prouinciam omnem in ingentem ſui expectationem erexerat. Peculiari quodam boni Societatis nominis adſtringebatur affectu, atque ideo cautam tranſigebat vitam, ne aliquo vel leui defectu aliquam Societati inureret maculam. Pater Ioannes de Reyna domeſticis addictus miniſterijs, patria Hiſpalenſis, ad trigeſimum prouectus annum, qui intra breue octo ſolummodo Societatis initæ annorum ſpatium, ita anhelanti animo pietatis culmen affectauit, vt arripuiſſe videretur; obedientiæ, ſilentij, paupertatiſque apprime ſtudioſus, vel leuiſsimum ſuperiorũ nutũ præuertere, frequenteſq; ſermones ad diuina ſolebat obuertere beneficia. Fælicisſima, dicebat moriens, mihi obtigit ſors, vt extremum in Societatis lectulo claudam diem. Non ſine moleſtia ſupinus ſemper incubuit, ne vnquam ab Crucifixo auerteret oculos, donec ſuauiſsima cum illo, & cum B. Patre noſtro Ignatio colloquia miſcens vixit, &c.

Sacra doctrinę agmina frequenter ducuntur, hæc

quanti

quanti habenda ſint, aperte ſane renuentis hominis vindicta indicatum eſt. In imminentium Cordubæ montium præruptis ſaxis ſibi cellulas excauarunt veterum æmuli eremitarum, pij ſane viri, monaſticam vitam peragentes, hi ferè omnes ſingulis ſabbathis cōfluunt ad nos, conſcientiæ explicant ſinus, pœnarum quas ſibi infligunt, reddunt rationem, eluunt animi ſordes, ſacramque ſuſcipiunt ſynaxim. Mahometani quidam Hiſpanicæ peritiſsimi linguæ in eandem graſſatorum mentem conſpirantes, vt tutius ſe gererent, fictas ſibi agaſonum perſonas impoſuerunt, inſigniaque perpetrarunt latrocinia, opulenta diripientes ſpolia ; ex his intercepti ſunt quinque Cordubę, vbi peruicaces ſeſe doctrinę Mahometanæ ſectatores profitentur, ijs Chriſtianam fidem blaſphemiis proſcindentes, vt pias ſane lacerarent aures. Ad fidei cenſores delati ſunt, qui eos de obfirmata cōdemnantes perfidia, ad profanum iterum relegarunt forum, vt latam capitis ſuſtinerent ſententiam: duo ex noſtris aduocati ſunt ſacerdotes, qui ferrea illorum emollirent pectora, ſed adamante reperiuntur duriores: ictus repetunt, diuinaque victus gratia cedit vnus ætate prouectior, cui reliqui iuniores nitebantur, confitetur Chriſtum, ſed ita vt Mahometē renuat diffiteri, inſtauratur oppugnatio, tandemq; ſupplices veritati ſubdidit manus, quo perculſi ſocij, fidei iugo cōtumacia ſubmiſerunt colla, integra confeſsione anteactæ vitæ expiant crimina, piis lacrymis abluentes, & iam editi in patibulo à circumſtanti populo veniam exigunt, laqueoque ſuſpenduntur.

COL-

COLLEGIVM HISPALENSE.

IN Hiſpalenſi Collegio ſeptuaginta & octo morati ſunt, viginti quinque ſacerdotes, quatuor & triginta ſcholaſtici, reliqui res curant familiares. Tercentum accepit aureos in ferculum ſanctiſsimæ Euchariſtiæ argenteum, in thecas reliquiarum, & crucem affabrè ex argento factam.

COLLEGIVM GRANATENSE.

COllegij Granatenſis ſedes incoluerunt ſexaginta ſex, Sacerdotes viginti, Scholaſtici totidem. Fratres in re domeſtica occupati reliqui. Sacerdos vnus, & 3. Adiutores fratres ad ſuperos abierunt. P. Andreas de Mora trium votorum profeſſus quadrageſimum ſextum ætatis, vigeſimum quintum Societatis annum emenſus, iugi quadam morborum acerbitate perſtrictus, ſuſtinentia tamen inſignis ſingulari. Melchior de Herreca ad ſexageſimum prouectus annum, ex quibꝰ quadrageſimum in Societate tranſegit, omnibus virtutum numeris abſolutus: erga inopes, ægrotanteſque mira pietate perfuſus, ad ianuam confluentibus eleemoſynam vndique collectam ſummo ſtudio porrigebat, hilares omnes, parique catecheſis doctrina inſtructos dimittebat. Lucas Martini, cum trigeſimum tertium ætatis annum, & decimum quintum Societatis initæ compleuiſſet, ea morum præditus ſuauitate, vt domeſticos omnes, ac externos ſibi mirè deuinciret. Franciſcus Correa Luſitanus vigeſimo iàm ſecundo, bino autem Societasis nondum anno clauſo, ſed breue vitæ ſpatium longo prouentu ſuperauit.

uit. Morbida tabe, & fame Africæ ingruente, quadraginta Mauritani conſtricti ad Hiſpanicam appulerunt oram, cibum corporis quæſituri; Granatam perueniunt, vbi & ſpiritales eſcæ ſunt affatim miniſtratę: quidam enim è noſtris ſacerdos extremę illorum conſcius inopię, ſedula pietate ipſis & veſtes, & cibum conquiſiuit: tanto Chriſtianæ charitatis exemplo, & crebris de noſtra religione collatis ſermonibus commotis, ſenſim ſacrę fidei amor illapſus eſt. Ritè Pater catecheſis præceptis imbutos Illuſtriſsi. Archiepiſcopo offert ſacri Baptiſmatis vnda tingendos; qui non ſolum facultatem conceſsit, ſed & tam illuſtri ſpectaculo voluit intereſſe, in eandem mentem Cenſores fidei, vterque, & profanus, & ſacer Senatus conſpirarunt: in templum ſacri montis ſolenni pompa deferuntur, exactoque baptiſmo primis tenebris reducuntur, quibus accenſæ candelæ interlucentes, ad pietatem ſpectantium, animi lacrymis ex oculis emicantibus, mouebantur. Tantæ rei nouitas fama per Africam diſperſa tribus Hebræis admouit ſtimulos, vt ad idem diuinum obtinendum beneficium fugam ipſi adorirentur, iterq; arripiunt, ſed eos inſequuntur Mauri: vnum intercipiunt, fuſtibuſque internecant impactis: duo præteruolantes Granatam attingunt, & non minori pompa inſtructi catechiſmo, ſacro ſunt Baptiſmate abluti: ex his vnus ad fratrem inuitantes ſcripſit litteras, vt eiuſdem vellet fieri ſortis compos: qui diuini ſpiritus inflammatus igniculis, fugam arripit, ſed præoccupatur à Mauris; fuſtes minantur vſque ad necem incutiendos, niſi ad perfidiam regrediatur paternam; ille tamen ſemel concepti animi tenax, impijs reſtitit

monitis

monitis, donec quia præſtanti erat genere ortus, ſecuri percuſſus proprij ſanguinis imbutus baptiſmate fuit.

Duplex eſt erecta Sodalitas nobiliũ & mercatorũ. Singulis feſtis diebus aliqui ex maturioribus ad ianuam domus meretriciæ aſsiſtũt, integrũ vſq; ad intempeſtam fere noctem tranſigentes diem, meditationi, lectioni, pijſque conferendis ſermonibus vacantes, quo diuino plane artificio luxuriæ veneno infecti illuc confluentes arcentur, & ſcorta in officio continentur. Quidam è cõgregatione cum turpi pepigerat fœmina, ingenti promiſſa pecunia, vt nocte ſaltem maiori hebdomadæ proxima ſeſe ab infami abſtineret quæſtu: pecuniam accepit, ſed ſponſionis oblita à laſciuienti nolebat egredi domo, ſed dum dormiente ipſa ignis à lucerna conceptus eſt, qui manum recumbentis combuſsit, quo mirando illic ſe è turpi obſequio expediuit. Septingentorum aureorum acceſsio ſacræ eſt facta ſupellectili, ædificioque inchoato vlteriores admouentur.

COLLEGIVM MARCENENSE ET Gaditanum, & Domus Probationis Montellana.

IN Marcenenſi Collegio ſeptendecim fuere, Sacerdotes nouem, è quibus duo Grammaticæ præſunt ſcholis, ſeptem Coadiutores rei familiari, duoque primis rudimentis pueros inſtituunt.

Gaditani Collegij ſumptibus vixere quatuordecim, ſex Sacerdotes, Fratres reliqui, è quibus

Scho-

Scholaſticus vnus primam ſuſcepit grammaticæ claſſem, duo pueris edocendis incumbunt. Sacerdos è noſtris Anglus egregiam præſtat induſtriam ad Catholicam religionem reducendis eiuſdem nationis mercatoribus, qui in hoc Gaditanum emporium confluunt, labori autem reſpondet euentus, nam præter complures adoleſcentes, quorum mentes Caluini errorum depulſa caligine, Catholicę religionis ſunt ſplendore ſuffuſi, viri maturi duo ad veritatem ſunt adducti, quorum alter poſt longam cum Patre diſceptationem, humiles tandem manus veritati permiſit.

In Collegio Montelano duodequinquaginta vixere, Sacerdotes nouem, è quibus tyrones duo. Tredecim adiutores veterani; Scholaſtici ſeptemdecim; Adiutores nouem tyrocinium ſubeuntes. Vltimum ſpiritum excepit Collegium hoc Patris Ioannis Martines ſpiritualis adiutoris, ſeptuaginta ſeptem annos nati, & Fratris Bernardi Caro, dum vigeſimum tertium ætatis, & tertium ageret probationis annum. Plenus eſt in ſcholis addiſcentium numerus. Grammaticæ illis præcepta tradunt ſacerdotes duo: ſcribendi & legendi rudimentis imbuunt totidem Fratres.

COLLEGIVM ASTIGITANVM.

IN Aſtigitano Collegio duo & viginti egerunt, Sacerdotes nouem, Scholaſtici ſex, reliqui rebus ſtudent domeſticis, Sacerdos conſcientiæ explicat caſus, alter Philoſophiam, duoq; & Scholaſticus frater ad grammaticam & eloquentiam adoleſcentes inſtituunt. Magna huic Collegio continentium

ædium

ædium acceſsio facta eſt, quas ſibi adſciuit, vt & illis prioris domus laxaret anguſtias, & templum ſatis idoneum extrueret; ad cuius ſtructuram nobiliſsima Colegij fundatrix ex ſuis redditibus bis mille ſexcentos ſcutatorum impendit, impendetq́; quod reliquum ad vltimam templo manum imponendam, fuerit neceſsarium.

COLLEGIVM VBETENSE ET Cazorlanum.

OCto in Collegio Vbetenſi verſati ſunt, Sacerdotes quatuor, fratres rei familiaris miniſtri, totidem. Vetuſta inter quatuor nobiliſsimas familias odia compreſſa, ex quibus vniuerſę Vrbi miſera impendebat ſtrages, vtpote incolarum animi ſunt ad arma capeſsenda procliues. Ex anni ſuperioris ſterilitate fames exorta hanc vrbem eſt adeo violenter aggreſſa, vt ipſius procellis fuerit obruta multitudo, ſed Societas tantam calamitatem pia ſuorum induſtria ſubleuauit, quatuor millibus octingentis ſubuenit pauperibus.

Habuit Collegium Cazorlanum ſexdecim Socios, Sacerdotes octo, è quibus vnus cum Scholaſtico fratre ſcholarum Grammaticæ curam gerit, reliqui Adiutores, duo ex quibus pueros ad ſcribendum legendumque informant. Diem obiere ſuum P. Martinus Abreu natione Gallecus, & Fr. Ioannes de Queſada domo Vbetenſis, Adiutor, in quorum vicem ſuffecti ſunt duo. Rei familiari acceſsêre denuo bis mille quingenti aurei, à duobus teſtamento addicti. Noſtrorum ſpiritus in miſerijs proximorum

ſubleuandis ſeſe affatim explicuere. Famem anni præcedentis grauiſsimus ſubſequutus eſt morbus, qui per oppidum ita graſſari cœpit, vt vulgaris iam cenſeretur lues, deſerebantur ægri, nec erat qui multis fruſtulum porrigeret panis, ſed Societatis charitas eos ita deſtitutos excepit, vt & corporibus, & animis ſtipem conferens, ad ſui admirationem & exemplum oppidum excitarit. Conuictus ædes iam laxatæ ſunt, continueruntque plures ſolito adoleſcentes, qui eximiæ virtutis & doctrinæ exemplis reliquis affulgent ſcholaſticis. Virginis Sodalitium ſua item habuit Sodalium incrementa, qui ſeſe vtilitatis exercuerunt munijs.

COLLEGIVM TRIGVERENSE.

Collegium Triguerenſe decem & ſeptem tenēt Socij; Sacerdotes octo, Fratres Adiutores nouem, quorum vnus primorum elemētorum Scholæ præfectus eſt; alter faber ferrarius totius Prouinciæ. Animam efflauit F. Michael Sanches Coadiutor, omnibus religioſis virtutibus, ſilentio potiſsimum, obedientia, & ſingulari quadam comitate conſpicuus. Magno Duces de Beiar erga Societatem afficiuntur amore, duciſſa potiſsimum, quæ è noſtris quendam ſibi Confeſſarium adiunxit, magno cum totius aulæ fructu, nobiles enim famulæ quantumuis delicatæ ſeſe crebrò flagris cædunt, apprimuntque cilicia.

COL-

COLLEGIVM MALACITANVM.

IN Collegio Malacitano ſuam operam poſuerunt tres & viginti Socij, octo Sacerdotes, ex quibus vnus cum fratre quodam ScholaſticoGrammaticæ adoleſcentes præceptis erudiunt, reliqui ſunt in domeſticis miniſterijs adiuuãtes. Denuo adſcripti ſunt Societati Scholares duo, & familiaribus munijs addicti tres. Diuino adſpirante numine duplex eſt conflata Sodalitas; ex nobilibus vna, ex opificibus altera; ex vtraque mirus pietatis odor erumpit. Singulis hebdomadis precarios bini colligunt cibos, vinctosque quotidie reficiunt; Xenodochia benefici frequenter inuiſunt, ægrotanteſque omni recreant genere pietatis, eos autem quos ab eleemoſyna mendicanda pudor abſterret, præſentiſsimis anteuertunt ſuppetijs, quibus multorum criminum eſt anſa præciſa, fœminarum præcipuè, quarum honeſtas ruinam minitabatur. Anglus ex noſtris Sacerdos ſeptem eiuſdem gentis mercatores ad Catholicæ fidei deflexit veritatem.

COLLEGIA FRAXINETENSE, BIAcenſe, Quadixienſe, Seminarium Anglicanum.

TRedecim numerauit Collegium Fraxinetenſe, Sacerdotes ſex, Fratres ſeptem, ex quibus tres Philoſophiæ operam dant. Sacerdos alter Madriti Collegij ſumptibus alitur. Scholaſticus Frater ex humanis exceſsit. Cum morbida huic oppido ingraueſceret lues, quæ plurimis vitam violenter eripuit, ſpiritualia ex hoc Collegio præſentiſsimè ſuge-

geſta ſunt medicamina, quo oppidanorum maximè ſibi ſocietas conciliauit affectus. Sacerdos quidam è noſtris Confeſsionem fœminæ lethali morbo correptę excepturus adijt, eam loquendi aditu interclusam, ac propè iam reperit deſperatam, ad diuinas cōfugit preces, & B.P.N. Ignatij effigiem capiti morientis adiungit, ad cuius tactum ferè recepit animam, ac confeſſa eſt. Duo item è noſtris animi cauſa ſecedebant in agrum, ad quorum aures clamor appulit miſerabilem quendam ſe laqueo ſtringentem prohibentium, illuc illicò gradum obuertunt, implicitum laqueo collum adſpiciunt, temeritatis cauſam exigunt, dæmonem ſibi Æthiopis ſpecie reſpōdit apparuiſſe ad tam immane facinus incitantem, funem ſparteum eximunt, roſarium inſerunt, & in Collegio Confeſsione expiatum ſibi reſtituunt.

Decem Sociorum numerus in Collegio Biacenſi fuit, trium Sacerdotum, ſeptemque Fratrum res domeſticas curantium. Obiere ex illis duo, treſque ipſorum loco Scholaſtici ſunt ſubſtituti, qui nō mediocrem nobis excitarunt ſpem, ac licet Collegium in maximas rei familiaris anguſtias, in breuemque fuerit Sociorum numerum deuolutum, plurimos ſe in laborando præſtitere. Duplex erecta Sodalitas eſt, nobilium, vniuerſitatiſque doctorum vna, opificum altera, vtraque tam impendendis, quam corrogandis eleemoſynis vacat, ad vinctos inopes alendos, ipſorum cauſas expediendas, & æs alienum diſſoluendum. Xenodochia frequentant, ægrotis lectulos ſternunt, pedes abluunt, vngues amputant, ciboſque lautè conditos miniſtrant.

Rem

Rem Guadixienſem duodecim è Societate curarunt, Sacerdotes quinque, ſeptemque Coadiutores Fratres, ex quibus Sacerdotes duo Grammaticæ, Fratres totidem elementorum Præceptores agunt,

Aluit Seminarium Anglicanum decem ex Societate, Sacerdotes quinque, Coadiutores totidem, Alumnos 35. Nouem famulos. Sacerdotes Angli ſedulò incumbunt hæreticis, qui ex Anglia in vrbem Hiſpalenſem cum mercibus commeant, ad Religionem Catholicam redigendis, & reductis in officio continendis. Obeunt carceres, vinctos reficiunt, laxari curant, ægrotantes in Xenodochijs recipi ſtudent: quæ induſtria octo Romanæ peperit Eccleſię, quorum vnus grauiſsimo reſipuit morbo, & ingenti animi lætitia vltimum edidit ſpiritum. Iidem fidei cenſoribus non contemnendam ſubminiſtrarunt operam, venenatis Hæreticorum libris correctionis ſpongia eluendis, alijſque ad ſacrum illud tribunal ſpectantibus. Alumni illuſtriſsima & literarum, & virtutis ſpecimina prætulerunt, Societatiſque ineundæ permulti inflammati ſunt deſiderio. Ad Tyrocinium emiſſus eſt Sacerdos, de quo egregiam concepimus ſpem: Sacerdotes duo excurſum in Angliam fecerunt.

ANNVÆ LITTERÆ PROVINCIÆ SARDINIÆ SOCIETATIS IESV.
Anni 1606.

SOcij hoc anno in Sardinia fuère triginta quatuor ſupra centum. In Collegio Saſſaritano quadraginta duo, Patres viginti, & ex his Magiſtri ſex, Scholaſtici vndecim, & ex his duo Magiſtri, reliqui rerum domeſticarum adminiſtri. In Calaritano quadraginta octo, Patres decem & octo, ex quibus Magiſtri quinque, Scholaſtici decem & nouem, & ex his Magiſtri duo, cęteri Coadiutores. In domo Probationis Calaritana ſex & viginti, Sacerdotes tres, totidē Scholaſtici, qui in tertia Probatione verſabantur, Scholaſtici Tyrones vndecim, Coadiutores veterani quidem nouem, Tyrones verò circiter tres. In Collegio Vallecclefienſi vndecim, Sacerdotes quatuor, Scholaſticus vnus, iſque Magiſter, reliqui Coadiutores. In Algarenſi nouem, Sacerdotes quatuor, & ex his vnus Magiſter, Scholaſticus vnus, iſque Magiſter, cæteri Coadiutores. Abijt vnus è vita: vndecim in Societatem aggregati ſunt.

COLLEGIVM SASSARITANVM.

NOui templi futuræ profeſſæ domus ædificium eò perductum eſt, vt vnus, iſque ſupremus, ac medius tholus ſuperſit imponendus, vt toti operi

extrema

extrema manus accedat: quod Deo benè iuuante videbit inſequens annus. Beneficium hoc Illuſtriſſimo debemus Ampurienſi Epiſcopo, cuius tanta eſt erga nos & beneuolentia, & liberalitas, vt ad ſummam peruenîſſe videatur: pietatis autem eius argumentum eſt huius Templi domuſque inſtitutio, vnde tãtus ac tam copioſus fructus expectatur in animarum ſalutem redundaturus, quantus ex noſtris profeſſorum domibus, pro noſtrorum munerum ratione, colligi ſolet. Scholaſticorũ numerꝰ ita creuit, vt infima Grammaticæ Schola in duas fuerit diuidenda: atque idem in prima Claſſe Grammaticæ, & in ſchola litterarum humaniorum ac Rhetoricæ fieri optimè poſſet, cum diſcentium multitudo adeò numeroſa ſit, vt ſingulæ Scholę centenis quadragenis quinquageniſque diſcipulis contineantur, quorum ardor ad ſtudia magnam, & ingenijs parem in animis æmulationem accendit.

APPENDIX AD COLLEGIVM Saſſarianum.

OBijt hoc anno Frater Ioannes Brauus Hiſpanus Theologiæ alumnus, magnæ expectationis adoleſcens, qui & acri donatus erat ingenio, & pari conatu ad litterarum, & probitatis vitæ ſtudium incũbebat. Cæperat olim ex fracta pectoris vena vomere ſanguinem, ſed cum adhibitis remedijs ſiſti non potuiſſet, lento morbo interijt: quo in morbo non leuia nobis reliquit patientiæ documenta.

Cum annona valde cara eſſet, nec ad emendũ frumentum nobis peccunia ſuppeteret, multorum ci-

uium liberalitas ad centum modios contulit ad noſtram inopiam ſubleuandam, præter totidem alios, quos Senatus quotannis conferre ſolet.

Cuiuſdam tyronis vocationi illa addenda ſunt. Is à quodam in quem fortè incidit, cum de nulla re minus, quam de inſidijs cogitaret, auertitur ab itinere. Exiſtimabat noſter eum eſſe itineris comitem, quo cum de diuinis rebus ſermonem miſcuit: ſed cum longius ab inſidiatore deductus eſſet, & flumen eſſet traijciendum, inſidiator habenis equi, quo vehebatur noſter, apprehenſis: Deo, inquit, age gratias, Pater: Domo egreſſus obibam loca, vt te ad necem quærerem, ſed parco: dixit enim Deus, nolite tangere Chriſtos meos: caue, ne in alios incidas, qui cum eodem, atque ego, conſilio per diuerſa loca vagantur: neque à me tibi vitam eſſe condonatam indicaueris, mihi enim vitam eripient, ſi hoc reſciuerint. Hęc cum dixiſſet, noſtrum & reduxit in viam, & dimiſit incolumem.

Alius Adoleſcens Sartor ex Sodalitate Adoleſcẽtiũ externorũ, qui nõdum vxoribus alligati ſunt, in noſtrã Familiam translatus eſt. Quidã alius Scholaſticus ille quidem cooptatus eſt in noſtram Societatem: & huic multa erat non ignobilium propinquorum cognatio; cum Calarim ad Tyrocinium diſceſsiſſet, & Sacerdos quidam de noſtris inſequenti, aut altero poſt die, ad eum aſſequendum profectus eſſet, vt probationis domum deduceret, ecce in itinere inter ſyluas, in hominem incidit ſclopo armatum, qui, & alij non pauci armis inſtructi per diuerſa loca vagabantur, eo conſilio, vt noſtrum Sacerdotem occiderent, & ſecum, ſi poſſent, Adoleſcen-

leſcentem aſportarent. Sed humana conſilia ceſsêre diuinis, nam & huius armati hominis mens immutata conſilium necis abiecit, & noſter Sacerdos dimiſſus incolumis in aliorum armatorum neminem incidit: quare factum eſt, vt & Sacerdos noſter, & Tyro incolumes Deo duce peruenerint Calarim.

Bacchanalium tempore tantus fit ad noſtrũ templum ſexus vtriuſque concurſus ad expianda peccata, & ſacrum pabulum percipiendum, vt templi anguſtijs magna multitudo non capiatur. Cuius rei tanta eſt celebritas, vt iam Bacchanalium furor frangi paulatim & extingui videatur. Qua de re licet quotannis multa dicantur, tanta verò ad eam confluit multitudo, & tantus eſt omnium applauſus, vt res noua ſemper eſſe videatur. In hac Ciuitate ſic more comparatum eſt, vt noſtri ægrotos adeant & inuiſant, vt nullus ſit angulus, nulla fermè ſit domus, ad quam & à nobilibus, & ab ignobilibus non accerſantur ad ægrotorum confeſsiones audiendas, & ad eos, dum è vita diſcedunt, benè iuuandos. Quod officium ſic probat Deus, vt aliquandò ægroti & corporis & animi ſalutem aſſequantur. Quidam cum grauiter iaceret, ab vno de noſtris Sacerdotibus inuiſus, & recreatus, ac per ſacram confeſsionem Deo reconciliatus, pronuntiato ſupra caput eius Euangelio (vt noſtrorum eſt mos) iam tum à febri omninò relictus eſt, & ad priſtinã ſalutem reſtitutus. Nec minor erga alium fuit Dei beneficentia, & miſericordia. Biennium fermè erat, cum quidam vnà cum filio maiore natu erat occiſus, alius, qui relinquebatur, ad patris & fratris iniurias vlciſcendas intentiſsimus erat, nec ſolum ipſe, verum

nec eius mater de danda venia cogitabat, immò vterque aduerſus interfectorem ſtudioſè iudicium vrgebat. Ecce in morbum hic incidit adoleſcens, qui autem eum inuiſebant, cum vererentur, ne cum eo odio ex hac vita migraret (propè namq; abeſſe à morte videbatur) eum admonere & adhortari conabantur, vt ſacra peccatorum confeſsione animum expiaret: renitebatur ipſe ſemper, nec eius rei fieri mentionem pat ebatur. Quidam igitur miſericordia ducti vnum de noſtris Sacerdotibus accerſiuerunt, quem obſecrarunt, vt eius animam Deo lucrari ſtuderet: exiſtimabant enim rem fore difficilem, cum adoleſcens in vltione animum obfirmaſſet, & negare veniam pertinaciter decreuiſſet. Admonent noſtrum, vt ad ægrotum diſsimulanter accederet, ne ille eum eſſe accerſitum intelligeret. Diligenter igitur, vt par erat, eius domum noſter accurrit, & cum ad oſtium domus perueniſſet, eum extemplò conſpexit ægrotus, ac magna cum celeritate ſurrexit in lecto, & quodam terrore perculſus, & clamans: Ecce, Patres, ait, nolo eos accedere, nolo confiteri: ſic autem clamans, & fuſus in lacrymas, ſe in ſindones penitus abdidit, cum illi tunc aliud non liceret: nec ſe oſtendi patiebatur ſeipſe perturbans, & quam maximè poſſet, recondere nitens, inſtar hominis à malo Dæmone obſeſsi, cum exorciſmi pronuntiantur, crucem & aquam luſtralem fugientis. Eius animum noſter mitigare ſenſim cœpit, donec victus ex ſindonibus paulatim caput exeruit, & continenti oratione lenitus eſt: Noſter ergo cum ſe diſcedere velle ſimulaſſet, Euangelium & orationem pro ſalute ægroto impetranda

pronun-

pronuntiauit, quæ piè pariter & attentè audiuit adoleſcens: cui noſter, bonum eſſe, ſi ſe ad peccatorum confeſsionem compararet: tum ille ſe id facturum eſſe reſpondit: nec mora, ſtatim confeſsionem iniuit, quam ita piè ac ſtudioſè peregit, vt ſi multis antè diebus ad eam ſe comparaſſet. Confecta confeſsione Patrem obſecrauit, vt iterum & ſæpè ad ſe inuiſendum rediret: ſi quid fortè confeſſioni addendum occurreret: ſe velle optimè Deo reconciliari: atque ea veri doloris peccatorum argumenta dedit, vt eos qui aderant circumfuſi, in admirationem rapuerit, cum adeò immutatum viderent, quem antea omni conatu & ſtudio reclamantem, & obnitentem animaduerterant. Cuius mater cum tribus circiter poſt diebus morbo correpta eſſet, filius ei perſuaſit, vt ſuas rationes Deo committeret, ad eius fidem & tutelam, & ad peccatorum confeſsionem confugeret. Pio filio paruit pia mater, & ſuam voluntatem ad diuinam accōmodans, eidem noſtro Sacerdoti accerſito peccata confeſsione aperuit, & magna cum omnium approbatione veniam ei dedit, qui marito & filio mortem intulerat. Nec minus in eo, quod ſequitur, diuina vis cernitur in iniurijs condonandis. Cuidam primariæ fœminæ tres filij, quos tantum habebat, familiæ ſpes, atque vnus frater, iuuenes omnes, & in ipſo ætatis flore necati ſunt. Hæc duorum annorum ſpatio adduci non potuit, vt iniuriam concederet inimicis: imò cum lacrymis à iudicibus flagitabat, vt interfectores, qui non pauci erant, punirentur: ac ipſa cum ſuis alioqui agebat, ita ſe gererent, vt iniuria ſatis vindicaretur. Et cum in hoc conſilio animum ob-

mum obfirmaſſet, denique duobus poſt annis per vnum de noſtris Sacerdotibus eſt perfectum, vt inimicis ignoſceret: quæ iam tum accuſationem vrgere deſtitit. Huius fœminæ ſoror, quæ non minorem doloris ſenſum ex huiuſmodi necibus hauriebat, non minori cupiditate vltionis erat accenſa, & in eam non ſegniori ſtudio incumbebat, pium idem veniæ dandæ conſilium eſt ſequuta. Quidam alius fuſtis ictibus malè mulctatus in foro palam, pertinaci animo Confeſsione, atque omni alio officio diù abſtinere decreuerat, donec eſſet vltus iniuriam, noſtrorum opera ad bonam mentem traductus eſt, & ex animo conceſſa venia percuſſori, Sacramenta, recta viuendi ratione inſtituta, frequentat. Magnus præterea fuit ex magno confeſsionum numero perceptus fructus, toto quidem anno, ſed eò præcipuè tempore, quo Iubileum promulgatum eſt. Ad excitandum in animis omnium erga ſaluberrimum, ac diuiniſsimum Euchariſtiæ Sacramentum ſtudium, noſtrorum conſilio & opera erectum eſt Sodalitium in Templo maximo, cui Sanctiſsimi Sacramenti cognomen eſt datum, quod idem in reliquis quatuor parœcijs Vrbis factum eſt. Cum autem per concilij Prouincialis occaſionem adeſſent Epiſcopi, voluerunt ipſi cultui tam diuino & vtili præſentia ſua fauere, & initium dare: Immò ſanctum hoc & laudabile ſtudium æmulati, cum conſilio idem in ſuis diœceſibus faciendi diſceſſerunt: etiam per pagos Vrbi proximos, & Vrbes, idem fieri cœptum eſt, & ſpes eſt fore, vt breui huiuſmodi Sodalitia per totam Inſulam erigantur. Sodalitatis huius inſtitutum illud eſt, vt ſingulis menſibus ſingulæ fiant in

quaque

quaque parœcia die Dominico ſupplicationes, in quibus ſacra Euchariſtia deferatur. Dies autem Dominici ita diſtributi ſunt, vt Dominico quoque die Euchariſtiæ ſupplicatio celebretur in Ciuitate: in qua videre licet valdè pium proſequentium ſtudium, & magnum accenſorum numerum cereorum, & facium. Illud prætereà ad horum Sodalium munus attinet, vt, dũ ad ægrotos Euchariſtia defertur, eã aut ipſi, aut eorũ famuli cum accenſis cereis & facibus proſequantur: quod dum fit, cernere eſt iam famulos, iam ipſos heros ex domibus cum cereis & facibus prodeuntes ad Euchariſtiæ comitatum. Coactum eſt hoc anno ab Archiepiſcopo Turritano Prouinciale Concilium, & quo die pro eius initio facta eſt ab Epiſcopis ſupplicatio, vnus de noſtris Sacerdotibus perelegantem habuit orationem, perſonis & muneribus Epiſcoporum aptiſsimam. Huic concilio præter Archiepiſcopum, tres Epiſcopos, duos Abbates, & reliquam doctiſsimorum hominum, & curionum multitudinem, quidam de noſtris interfuerunt: ac eorum auctoritas, diligentia & induſtria in rebus omnibus commendata fuit: quo tempore Ampurienſis Epiſcopus apud nos diuerſatus eſt, magnis erga noſtram Societatem beneuolentiæ argumentis inſignis, cuius liberalitatem tum ſemper, tum etiam hoc tempore potiſsimum experti ſumus. Habitus etiam eſt in hoc Collegio Prouincialis Noſtrorum Conuentus, quo tempore non exigua fuit ciuium erga nos liberalitas, quæ ad centum aureorum ſummam peruenit. In aduentu Proregis ad hanc Vrbem datum eſt in noſtro Collegio drama perelegans, Theatrum

autem

autem erat vario tum poemate, tum etiam emblemate decoratum: quod antequam daretur, per breui oratione facta eſt eidem Proregi gratulatio. Nec ſolum domi laboratum eſt, verum etiam foris, hoc eſt, in pagis. Exciderat illud, ab Archiepiſcopo Turritano, & à reliquis trib' Epiſcopis ſuffraganeis datas eſſe literas ad ſummum Pontificem de noſtro B.P. Ignatio in Sanctorum numero referendo, antequam concilium dimiſſum eſſet.

COLLEGIVM CALAritanum.

SOdalitas equitum, & virorum primariorum, quæ paulatim labebatur, erigitur ſtudioſiſsimè, & quidam eius numerum augent. Quo die felix in cœlum diſceſſus noſtri B.P. Ignatij commemoratus eſt, innumera in noſtrum templum pœnitentium multitudo confluxit, quod indè cōijcere licet, nam in vno ſacro, quod Pater Viſitator fecit, amplius quingenti ſacræ menſæ accubuerunt. Neque omnibus ad confeſsionem paratis ſatisfieri potuit præ confeſſariorum inopia. Tempore Iubilei maximè à noſtris Sacerdotibus laboratum eſt, multis, præcipuè eorum confeſsionibus audiendis, qui peccata voluerunt à pueris commiſſa repetere. Voluit Archiepiſcopus noſtrum templum vnum eſſe ex ijs, quę aſsignanda erant, vt Iubilei tempore adirentur, ad quod ipſe pontificio ritu veſtitus in eadem ſupplicatione venit, quæ reliquas omnes in hac ciuitate olim factas & pietate & frequentia ſuperauit. Sexies enim (tanta erat ſupplicantium multitudo) templum ipſum repleri & vacuari oportuit. Appulerunt

lerunt huius Vrbis portum Melitenſium triremes, ad quas Patres aliquot ire iuſsi fuerunt, vt Chriſtianos remiges & conſolarentur, & fidei præcepta docerent, & ad peccatorum confeſsionem adhortarentur. Quo officio ab equitibus illis Melitenſibus magnam ſibi beneuolentiam conciliarunt. Quare ſtatim ad Collegium conuenerunt, & eorum multi apertis confeſsione peccatis, ſacro conuiuio ſunt excepti, & octiduo illo, quo in eo portu tenuerunt, quotdiebus ad Collegium, vt cum noſtris agerent, ad eas conciones, quæ & in Sodalitio B. Virginis, & in templo haberi ſolent, audiendas concurrerunt. Vnde magno erga nos affecti ſtudio diſceſſere: nam vt ipſi aiebant, Societatem vnam eſſe omnino in omni loco compererunt. Quiddam accidit in cuiuſdam Hebræi adoleſcentis conuerſione hiſtoria dignum; quod vt clarius intelligatur, erit paulo altius & à capite repetendum. Venit in Collegium Hebræus adoleſcens duos & viginti natus annos, acribus febribus, & profluuio ventris laborans, adeo affectus, vt animam exhalare videretur. Collegium ingreſſus flagitauit, vt iuberetur accerſi Pater is, qui cum huiuſmodi gente agere ſolebat, quem ipſe viſum à ſe aliquando cum duobis Hebræis Magiſtris diſputare cognoſcebat. Accurrit noſter, quem vbi ille conſpexit, cum lacrymis & magno cum ſtudio per Chriſtum obſecrauit, vt ſe ſacro baptiſmate ablui iuberet, antequam huius lucis vſuram amitteret, (vt enim ipſe fatebatur, à morte non longe aberat.) Ad preces & lacrymas ſuſpiria accedebant ex intimo cordis emiſſa, & apprehenſio manuum Patris. Rogauit Pater, quanam
cauſa

de cauſa ad baptiſma ſuſcipiendum impelleretur: tum ille ſe ſuæ ſalutis cupiditate adductum, & ea certitudine, qua certò ſciret præter Chriſti fidem & legem fieri nō poſſe, vt ad hanc ſalutem aſpiraret: id & ſe audiuiſſe, & ſibi perſuaſiſſe partim miraculo quodam, quod ſuis viderat in terris, impulſum, quadam ſcilicet animaduerſione, quam ſingulis diebus Veneris Maioris Hebdomadæ, experirentur Hebræi, cuius narrationem morbi grauitas impediebat: partim etiam internis aculeis agitatum, quibus non ſolum ad Chriſti fidem amplectēdam permoueretur, verum etiam ſtimularetur, vt moram abijceret, quaſi eo affirmare vellet ſe morti proximum eſſe. Confirmauit eum noſter, & paulum ſacræ fidei rudimentis inſtruxit: quamuis, ne nimium eum fatigaret, domū ſuam redire iuſsit, facta ſpe futurum, vt breui voti compos fieret. Proficiſcitur Hebræus ex Collegio, noſter autem Archiepiſcopum adit eius rei rationem redditurus, ac inde rectà domum Hebræi, quem, propter incommoda loci, mala paſſurum perſpiciens, & ſimul veritus, ne ob eam cauſam eius vitæ dies minuerentur, egit, vt in ſella quam quatuor homines ſuſtinebant, deferretur in Noſocomium, quem ipſe Pater cum alijs vrbanis viris proſequutus fuit. Quæ officia profuerunt, vt mentem in ſuſcepto conſilio confirmaret, & animos reſumeret ad eam legem & fidem incundam, quæ tantam doceret miſericordiam. Acceptus igitur in Noſocomium, doctrina Chriſti breui eruditus eſt. Quia verò morbus vrgebat, & ardor atque conatus, quo baptiſmum ille flagitabat, ſic augebatur, vt Phyſicorum iudicio vel vnus ille conatus ſatis

eſſet ad

eſſet ad eius ſpiritum breui extinguendum, ei parere neceſſe fuit. Sacro igitur baptiſmate, in quo iacebat lecto, luſtratus eſt; multis, qui accurrerant prę-ſentibus, atque adeò ſupra modum admirantibus, quanta cum pietate, quantoque cum ſtudio Hebræus ille ſanctiſsimum baptiſmi Sacramentum acciperet. His peractis voluit noſter illum ea doctrina informare, quam de ſacratiſsimo Euchariſtiæ Sacramento Eccleſia Catholica docet. Quod vt commodius & efficacius faceret, longè & à capite repetens in memoriam ei redegit, quæ diuinæ litteræ in veteri Teſtamẽto de magna Dei prędicãt poteſtate, deq; ea virtute, quã ad miracula edenda quibuſdã Patriarchis & Prophetis impertiuit, maximè vero Moyſi, eiuſque virgæ, in qua confitebatur Hebræus Dei latere virtutem. Excepit illico noſter, Chriſtum Sacerdotibus tribuiſſe virtutem, quæ in corporis oculos non caderet, & poteſtatem, qua conceptorum verborum formula pronunciata, panis vinique ſubſtantia in Chriſti corpus ſanguinemque tranſiret, qui à fidelibus dignè ſumptus eorum animos recrearet. Vt audiuit Hebræus diuini cibi nomen, ſuſtine, inquit, Pater, ſcio hæc, quæ dicis: ac ſtatim cum lacrymis, Pater mi, ait, per Chriſti ſanguinem, hunc mihi præbe cibum, vt meum animum dies hic ſolatio cumulet: tum Pater, mox eum accepturum. Interim dum in templum miniſtri contenderent ad ſacram Euchariſtiam deferendam, cum vellet Pater rationem exponere, qua ſe ad eam accipiendam comparare deberet, miraculum narrauit Hebræus, quod alij cuidam Hebræo contigerat, qui cum curioſè inter Chriſtianos, qui ad ſa-

crum pabulum accedebant, ſe intuliſſet, & ſacrum panem ipſe quoque ſumpſiſſet, inſtar duri lapidis hæſit in faucibus, quin demittere poſſet, donec ad Chriſti fidem conuerſus ſacrum Baptiſma ſuſcepit. Ad hæc pia quædam adiunxit verba, quibus beneficium indicabat, quod ſibi fiebat à Domino. Ecce perueniunt, qui ſacram Euchariſtiam afferebant, quam ijs recepit pietatis argumentis, vt præſentibus vim lacrymarum excuſſerit, ſeptem autem poſt diebus in cœlum, vt ſperamus, eſt vocatus à Domino, cum in extremo ſpiritu maxima dederit doloris peccatorum, & ardentiſsimi erga Chriſtum, eiuſque ſanctiſsimam legem amoris argumenta, quemadmodum, qui aderant, conteſtantur. Vndè apertum eſt, internos illos mentis impulſus, qui in flagitando, & maturando Baptiſmate extrinſecus apparebant, & quibus certò ſignificare videbatur proximè adeſſe mortem, à Deo fuiſſe commotos, cuius miſericordia illius animum ad ſalutem conſequendã ſatis opportune huiuſmodi motibus anteuertit.

Quidam cum præter conſuetudinem (vt humanum eſt errare) ſe lapſum animaduertiſſet, in tantum ſui pudorem, & animi ægritudinem eſt adductus, vt ob eam cauſam ad deſperationem impelleretur à dæmone, & cum lacrymas continere non poſſet, ex ſuo pago aliquot paſſuum millibus remoto in Collegium conſilij & remedij cauſâ venit ad noſtros; quod cum inueniſſet, domum remigrauit ad priſtinam animi æquitatem reuocatus. Experti ſumus hoc anno ciuium liberalitatem: ſed in eo genere Marchioniſſa Sorrenſis fuit inſignis, cum dederit periſtroma, quod quingentis aureis æſtimatur.

tur, ex holoſerico rubro, & veſte Damaſcena contextum, quo bona templi pars ornari poteſt. Huius liberalitatem penè æquauit Franciſcus Georgi, cuius erga nos aſsidua beneficentia, largitus enim eſt & altaris, & ſacerdotis ornatum, qui aureos valet amplius quadringentos, ex Attalica veſte. Miſsi duo de noſtris Confeſsionibus accipiendis, concionibus habendis, & Chriſti fide tradenda: aliquot pagos obierunt, quorum opera multorum inimicitiæ ſunt extinctæ, & compoſita pax inter duos primarios viros, qui cum aliquot annos alienos à ſe inuicem animos gererent, totum populum offendebant. Corrogata etiam pecunia magnus egeſtate laborantium numerus eſt veſtitus.

DOMVS PROBATIONIS CALARITANA.

PArs ædificij, quæ cœpta fuerat erigi, ſic vrgetur indies, vt paucorum menſium interuallo Deo duce manus extrema ſit imponenda: quæ vt probatur omnibus, ſic noſtris vſibus eſt maximè commoda. Tyrones vna cum ijs, qui tertium Tyrocinij annum ponebant, fictiles vrnas aqua plenas per æſtatem frequenter in cuſtodiam publicam comportarunt, non ſine leuamine eorum, qui clauſi & vinculis oppreſsi detinebantur, nec ſine approbatione ſpectantium. Ad templorum ob anniuerſaria ſolemnia celebrium aditus, eleemoſynas ad ſui demiſſionē petierunt. In Noſocomio & ſolatio fuere, & lætitiæ nō exiguæ ijs, qui varijs morborū generibus laborabant, domo verrenda, lectis cōponendis, doloribꝰ ægrotātiū apto ſermone leniēdis, & excitādis animis ad ſimiles labores inpoſterum perferendos.

ANNVÆ LITTERÆ PERVANÆ PROVINCIÆ SOCIETATIS IEſu Anni 1606

PAtet hæc Prouincia Peruana ſimul cum duabus Viceprouincijs à nouo regno (vt aiunt) Granatenſi, vſque ad Chilenſe, & Paraguaienſe leucis amplius mille & ducentis. In Limenſi Collegio nonaginta nouem habitant, Sacerdotes triginta, ex quibus tres ſacram Theologiam explicant; vnus Philoſophiam, Latinitatem & Rhetoricam duo, Scolaſtici quinque ſunt & triginta, tres & viginti Theologi, philoſophi ſeptem, quinque Rhetorici, quorum vnus pueris explicat Grammaticæ rudimenta. Coadiutores triginta quatuor. In domo probationis nouem & quadraginta verſantur, Sacerdotes quatuordecim, è quibus vnus Nouitius, decem poſt abſoluta ſtudia tertiam agunt probationem. Tres alij veterani: è fratribus quinque ſunt Coadiutores, votis emiſsis duo tertium etiam agunt probationis annum. Nouitij Scholaſtici vnus ſupra viginti, Coadiutores ſeptem. In Martiniano Collegio nouem, Sacerdotes duo, quinque Scholaſtici, duo Coadiutores. In D. Iacobi ſede, duo Sacerdotes, cum totidem Coadiutoribus. In Cuſquenſi Collegio tres & viginti, Sacerdotes decem, Scholaſtici tres, duo Humanitatis, & Grammaticæ Præceptores, Coadiutores reliqui. Collegium Potoſinum alit vnum & viginti, vndecim Sacerdotes,

cerdotes, quorum vnus Latinæ linguæ docendæ operam nauat, & nouem Coadiutores. Arequipenſe duodecim, Sacerdotes ſex, totidem vno minus Coadiutores. Pacenſe Collegium quatuor ſacerdotes, ſcholaſticum vnum Latinitatis præceptorem, & ſex Coadiutores. In Chuquiſaquenſi viginti manent, octo Sacerdotes, quorum vnus Aymaranam Indorum linguam, alter è ſcholaſticis Latinam profitetur, ſeptem Coadiutores. Decem & ſeptem incolunt Chilenſe Collegium, Sacerdotes ſeptem, vnus præceptor eſt Philoſophiæ, Humanitatis & Grammaticæ magiſtri ſcholaſtici duo, quatuor Coadiutores. Nouem ſunt in Huamangenſi: Sacerdotes quinque, vnus Grammaticæ magiſter, quatuor Coadiutores. In Iulienſi ſede decem conſiſtunt, ſacerdotes ſeptem, Coadiutores tres. In expeditione Iucumana & Paraguaienſi ſeptem cum vno Coadiutore ſacerdotes diſcurrunt. A ſanctæ Crucis ſtatione quinq; ſacerdotes & Adiutores duo, huc illuc diſpartiti peruagantur. In Collegio Quitenſi primo, & Viceprouinciæ noui Regni Granatenſis viginti quinque numerati, terdecim Sacerdotes, è quibus duo caſus conſcientiæ, alter Philoſophiam docet, Tyrones adhuc Societatis reliqui duo, Scholaſtici quinque, Theologus vnus, duo Metaphyſici, totidem Grammaticæ ac Rhetoricæ profeſſores, Coadiutores quinque, tres in tyrocinio verſantur. D. Ludouici Seminario Quitenſi vnus Sacerdos præeſt, cui duo Adiutores adiuncti. In Panamanſi manſione ſex habitant Sacerdotes, quorum vnus tradit Grammaticam iuuentuti, Fratres Coadiutores ſeptem, quinque iam votis emiſ-

ſis, quinque nondum exacto Tyrocinio. In Sanctæ Fidei ſede decem & octo, Sacerdotes duodecim, è quibus Latinæ linguæ præceptores duo, Coadiutores ſex. In Statione Carthaginienſi decem commorantur, ſex Sacerdotes, Magiſter vnus Grammaticæ, Coadiuotres tres, vnus ad Tyrocinium admiſſus. Bini Sacerdotes, binique Fratres hoc anno ſunt ad cœleſte (vt ſperamus) regnum translati: quorum loco, octo & viginti ſe Societati ſpreto ſæculo deuouerunt: è quibus Sacerdotes tres, Scholaſtici quatuordecim, vndecim Coadiutores.

COLLEGIVM LIMENSE.

Collegium hoc (cum domus profeſſa deſit) totius eſt Peruanæ Prouinciæ caput, nec non maximum, & vnicum Seminarium, in quo tum virtutibus, tum doctrinis, penè omnes noſtri inſtituuntur. Quarum rerum hoc anno perilluſtre teſtimonium reddiderunt illius incolæ, præſentibus triginta & octo noſtræ Societatis ſuperioribus, & profeſsis, qui huc ad Patris Procuratoris deſignationem ex locis diſiunctiſsimis conuenere. Quibus omnibus admirationi maximè fuit noſtrorum, tum in litteris & virtutibus magnus proceſſus, tum ciuium ad nos confluentium, vt ſuæ ſaluti conſulerent, incredibilis multitudo. Neque minus ipſi toto congregationis tempore proximis profuerunt. Crebræ enim conciones habitæ, & Confeſſiones plurimæ exceptæ, quibus percepti fructus vberrimi. Hoc anno domeſticis laxatis anguſtijs reddita commodior habitatio: non pauca enim cubicula

bicula ædificata, quibus adiunctæ porticus quadratis, ex latere constructis columnis, atque arcubus ad perpetuitatem firmæ, & ad ſpeciem magnificæ videantur. Iam de germanis Societatis muneribus. In litterarum ſtudijs conſuetus fuit rerum curſus, tribus ſcholis, ſacra Theologia, vna Philoſophia, tribus alijs Grammatica, Humanitas, ac Rhetorica pluribus auditoribus tum domeſticis, tum externis plus quam trecentis, magno cum diſcipulorum fructu explicata. Quod Theologi Philoſophique, pluribus aſſertionibus defenſis ſæpius oſtenderunt. A Rhetoricis etſi totius anni decurſu non ſemel, maxmè tamen in N.B. P.Ignatij, Stanislaique diebus lætiſsimè celebrandis, pietatis, ingenij, & eloquentiæ multis orationibus & carminibus egregium ſpecimen datum. Tanta in Stanislaum omnium ſcholaſticorum pietas, animique deuotio, vt illius imitandarum virtutum deſiderio flagrantes, ex vna Rhetoricæ Claſſe duodeviginti ſæcularem vitam cum Religioſa commutarint. Ex quibus non pauci in Societate recepti conſtantiſsimè perſeuerant. Nec minor ex tribus Deiparæ Sodalitijs in hoc Collegio ſuperioribus annis inſtitutis, fructus perceptus. In Sacerdotali auctus numerus ad centum & quinquaginta, in quibus nonnulli maximo ſuorum animorum emolumento Societatis meditationibus mētem applicuerunt. è duobus alter Societati nomen dedit, alter familiam Franciſcanorum, qui nudis incedunt pedibus, adijt. In Laicorum hominum Sodalitio, etſi nihil acciderit noui, antiqua tamen pietatis officia retenta, in quibus Sodales ita ſe diligenter exercent, vt cæteris præluceāt exem-

plo: ſacris concionibus frequenter interſunt, haud exiguas pauperibus eleemoſynas erogant, crebra confeſsione expiatum maculis animũ cœleſti pabulo paſcunt. Nec eorum erga ægrotos miſericordia ſolito minor, ſingulis enim Dominicis diebus (vt de more eſt) Noſocomia inuiſunt, ægriſque benè conditis epulis reficiendis, àc omni ope iuuandis diligenter incumbunt. Externi etiam ſcholaſtici in ſuo Sodalitio præclara ſæpè moliuntur & præſtant. De puriſsimo Deiparæ conceptu celebrando per octo continenter dies (vt aſſolet) à Poetis Oratoribuſque præclarè, linguis calamiſque certatum, vniuerſo interim Scholarum impluuio mira poematum varietate, alijſque artis & ingenij opibus exornato. Præmia extremo die diſtributa, ac Dialogus datus, cui Præſes Regij Senatus ſodalitij patronus, alijque ſenatores adfuerunt, quod ſatis oſtenſum eo decreto, quo de nobis mira prædicant, indigenisque huius vrbis ſeuerè præcipiunt, vt ſingulis Dominicis diebus in noſtrum templum conueniant, Catecheſim à noſtris, ac de rebus diuinis concionem audituri. Quod tanti fuit ponderis ac momenti, vt intra paucos menſes inde plusquã ducenti ſceleratiſsimi à concubinis atque pellicibus ſint abſtracti, & à portentoſa compotatione ſint deterriti. Quidam concione Patris, de contritione verba facientis, ita in ſeipſum concitatus eſt, vt ſtatim propero gradu montem petierit remotiſsimum, atque ibi per octo continenter dies ligulis & inedia grauiſsimam egerit pœnitentiam: indeque reuerſus quæſito Patre, totius anteactæ vitæ crimina per confeſsionem eluerit. Alius etiam ex Indorum Sodalitate

dalitate

dalitate, audita Sacerdotis noſtri concione, ſic ſuæ ſalutis flagrauit cupiditate, vt domum noſtram receptus, ſua ſartoris opera noſtris vſibꝰ inſeruiat, alteri adiunctus indigenæ, qui in domo Probationis iam plures annos inhabitat: maximo cum Indorum exemplo. Vterque igitur multũ temporis quotidiè in tacita oratione conſumit, & octauo quoque die confeſsione præmiſſa, ſacra Synaxi ſe munit. Alius ex Incarum, hoc eſt, Regum ſtirpe, veſtem ſerici leuis cum ſago pauperis commutauit, & parte capillorum detonſa (qui maximo ſunt illis tum honori, tum ornamento) domum ſe noſtram contulit ſummo diuino numini ſeruiendi deſiderio, quod adhuc conſtantiſsimè præſtat. Virtutis probatæ fœmina annum octogeſimum agens frequenter ſe flagris acriter cædens, & aſperrima vti ſolita veſte, in noſtroque templo quotidiè ſacris aſsiſtens, vita functa ſuum in illo corpus voluit ſepulturæ mandari, bis mille quingentis aureis teſtamento Societati relictis. Alia eſt erecta Sodalitas ex indigenis partim cœcis, partim morbo ad laborem impeditis: quod huiuſmodi genus hominum vehementer ſit otio, cibis ac ſomno deditum: atque adeò in ſummo verſetur ſuæ ſalutis diſcrimine. His ergo (qui iam numerum quinquageſimum explent) cautum eſt, vt ſtatutis temporibus confiteantur, concionibus interſint, ſingulisque diebus ſub veſperum pro noſtri templi foribus adſtent ad Deum orandum, & pios hymnos concinendum, & ignaros indigenas noſtræ fidei rudimenta docendum. Nullus dies præterijt, quin vnus è Sacerdotibus noſtris Noſocomium Indorum inuiſerit, ciboſque delicatos, à viro quo-

dam pio liberaliter impartitos, pauperibus ægrotis detulerit. Ex quo ingens ægrotantium bonum peccatorum abſolutione, emendationeque morum eſt ſubſequutum. Alius etiam eſt Æthiopum cœtus diu iam in hoc Collegio coniunctus, quod gens hæc (quæ quindecim millium numerum in Vrbe, & prædijs eius excedit) ob ruditatem & imperitiam, de animorum obtinenda ſalute vehementer periclitetur. Illis ergo ſingulari quadam ratione hoc anno conſultum. Nam ab generali ſedis Metropolitanæ Vicario, nobis precantibus, eſt decretum, vt veſpere diebus Dominicis hora ſignata Æthiopes iuncti ad Vrbis templa conueniant, quo noſtri ſcholaſtici diſpertiti coeuntes Chriſtianam illos doctrinam edocent. Deinde his miſeris eſt prouiſum puerorum Æthiopum inſtitutione: die quouis Dominico huc plus quam ducenti concurrunt, ſummo deſiderio fidem noſtram addiſcendi, quam poſtea domi ſuæ grandioribus natu explicãt. Quare ex eorum mentibus ignorantiæ diſcuſſa caligo, multaque ſcelera ab illis non raro perpetrari ſolita, è medio ſublata, meliori viuendi ratione ſuſcepta. Argumento ſit Æthiops quidam, qui cum ægrotaret, à ſenſibus aliquandiu abſtractus, ad ſe tandem reuerſus, Beatorum plures ſe conſpexiſſe, & illorum aliquos agnouiſſe dixit: Archangelum potiſsimum Michaelem. Suæ etiam mortis horam prædixit, aliaque plura tanta proprietate ac viuacitate narrauit, vt ſatis clare veram eſſe viſionem appareret. Quos autem fructus ex concionibus ad Hiſpanum populum habitis Societas noſtra collegerit, ſi ſingula velim referre, longior ſim neceſſe eſt.

Qua-

Quapropter pauca de multis attingam. Sceleratus quidam, diu iam in malorum profundo demerſus, tametſi diuina bonitas, vt inde emergeret, porrigebat opem, adeo, vt in ſolitudine frigoribus, atque gelu miſer penitus conglaciaſſet, niſi repente tugurium apparatum ſibi cœlitus reperiſſet: ipſe tamen reſiſtebat, donec multis Sacerdotis noſtri concionibus è fœdiſsimo luto emerſit. Alium Deus Sanctiſsimus, qua eſt in homines bonitate, in concione cuiuſdam è noſtris, vt nuncium mundo remitteret, euocauit, ipſe vero quaſi ſagitta confoſſus grauiſsimè doluit; ac ne iterum tali voce premeretur, iurauit ſe nequaquam deinceps illum concionatorem auditurum: ſed pœnituit hominem peſsimi iuramenti, atque iterum eundem Patrem de bono ſtatu Religionis dum auſcultat, conſtanti mente decernit, ſacrum illum ſtatum tota ſua vita complecti. Attamen iam eum ad Religionem gradientem duo penitus ignoti homines, ad pugnam ineundam prouocant, & malè fuſtibus cœſum derelinquunt: qua iniuria ſuſcepta protinus mentem mutauit, ſed rurſus audita concione, noluit amplius diuinæ vocationi reſiſtere, & religionem ingreſſus, adhuc immota mente perſiſtit. Alius ter clarè vocem percepit, qua cuidam è noſtris expreſſo nomine crimina ſua detegere iubebatur: quare voci cœleſti aſſenſus eſt, incredibili animi gaudio. Liberatus eſt à morte Eques nobiliſsimus noſtri Sacerdotis hortatu ſuaſuque, quam Sabbato hebdomadæ ſanctæ quidam improbiſsimus, acceptis ducentis aureis, facere deſtinarat. Duæ excurſiones quotannis ex hoc Collegio fieri ſolitæ, incredibilē hoc anno fructum retulerũt.

lerunt. Prima ad portum duarum ab hac vrbe Ieucarum interuallo, Callao nuncupatum. In illo erectæ duæ congregationes, altera Hiſpanorum, Indorum altera. Prima ſub inuocatione & patrocinio Virginis Lauretanæ, cuius Præfectus eſt deſignatus, qui & præcipuus Peruanæ claſsis: atque in illam cum Parocho, & nobilioribus oppidi frequens populus receptus. Primum Sodalitij ſolemnē diem inſolita pompa Sodales omnes peregerunt, adhibita à templo maximo ad noſtrum vſque celebri ſupplicatione omnium Sodalitatum inſignibus exornata. Pater Rector Limenſis illa die ad populum verba fecit, mira omnium approbatione. Altero die Dominico Sodales omnes cœleſti pane refecti: atque vt animum in nos gratiſsimum pro tanto bono ſuſcepto maioribus pietatis officijs compenſarent, per totum Quadrageſimæ tempus, illuc duos Sacerdotes cum Fratre miſsi, qui populum Societati noſtræ maxime deditum, exhortationibus, exemplis, concionibus, ſpontaneiſque verberibus, quibus ſe ſingulis hebdomadis in noſtro templo plectunt, adiuuarent. Ergo vitia maxima diu iam inſita, radicitus auulſa: inueterata odia inter Principes viros penitus ſublata. Altera Sodalitas Indorum erecta ſanctiſsimi pueri Ieſu deuotioni addicta, maximos quotidie in virtute progreſſus facit. Singulis diebus Dominicis duo illuc Fratres mittuntur: vt tàm Indi, quàm Æthiopes (quorum eſt maximus numerus) de noſtræ fidei initijs doceantur: ex quo ipſi ſummam vtilitatem percipiunt. Secunda expeditio in Villam, & Conuallem Ichenſem, quàmplura commoda illarum habitatoribus attulit. In-

uenit

uenit enim Pater cum Scholaſtico noſtro miſſus, plures indigenas, qui nec Cruce faciem conſignare in tota vita didicerant, tunc tamen diligenter edocti, & ſacra confeſsione criminibus expiati. Senex quidam octogenarius alijs præibat exemplo, quippe qui algens, ac tremens cum ipſo lucis exortu ad fores veniebat Templi, vt Catechiſmum perciperet. Vidit Sacerdos noſter in quodam vico parochũ duos pueros baptismate ſacro initiantem, idque ampulla ſacris inſeruiente: acceſsit illuc de facto dubius, & infantes reperit ablutos vino: itaque errore comperto, iterum ſacro fonte luſtrati. Duo è noſtris hoc anno ad cœlum, vt confidimus, emigrarunt. Primus Pater Didacus Cuenca ſolemnibus quatuor votis emiſsis, anno ſeptuageſimo vitæ, & trigeſimo ſeptimo in Societate completis, inſignis ob naturæ dona, inſignior tamen ob dotes animi: Indorum conuerſioni maximè deditus, iam grandæuus linguam Indicam vniuerſaliorem didicit, & optimè tenuit: aſperitas, ieiunia, verbera, & cœleſtium rerum contemplatio in illo continua fuere: & tandem vt patientia perfectus euaderet, vehementi, longoque morbo correptus, poſt annum animam egit. Breuius, celeriuſque vitam reliquit miſeram, Frater Antonius Farfan Scholaſticus, qui vigeſimo primo anno ætatis, & ſecundo ac duobus menſibus in Societate expletis, propter virtutes, quas breui comparauerat maximas, extinctus apud omnes ſui deſiderium reliquit. Tanta eſt fama virtutum, rerumque mirabilium, quæ ad nos de Beatiſsimo noſtro Ignatio quotidiè perferuntur, vt etiam in ijs remotiſsimis mundi partibus in ipſum

pietas

pietas & religio in dies magis augeſcat. Narrantur aliqua mirabilia, ſed quia communia, prętereo. Atq; vt res huius Collegij finiam; hoc anno primum indicta eſt ſupplicatio in horas quadraginta diſtincta, quæ ampliſsima conceſsione gratiarum à ſummo Chriſti Vicario Beatiſsimo Paulo quinto facta, vt nullus, omnium opinione, ſolemnis dies, poſtquã hæ Prouinciæ habitari cæperunt, lætior & illuſtrior fuerit. Tanta vis hominum ad noſtrum templum confluxit, vt non Bacchanalium tempus, ſed hebdomada ſancta videretur: exornatum erat templum aulæis ſericis, & ſacris imaginibus mirè depictis, tum quæ Sanctiſsimi Chriſti vitam exprimerent, tum quæ Beatos noſtros, & Martyres oculis ſubijcerẽt. Ara maxima fulgebat ſanctarum Reliquiarum argenteis, aureiſque thecis, admixtis multis luminibus ſuper candelabra ex argento, miro opere perfecta, & inter maximam herbarum, florumque varietatem ſummo ordine collocatis: huc accedebãt thymiamata, aromata, vaporariaque, totum templum ſuaui quodam odore complentia; quæ omnia ingẽtem, & ſenſibus voluptatem, & animis afferebant pietatem, & religionem. Hoc igitur apparatu commoti homines, relictis fœdis delitijs, ad cœleſtes properabant, atque is erat omnium ardor, vt multi non hora ſolum vna contenti, quæ cuique ad orandum præfiniebatur, longiora etiam interualla requirerent. Confitentium numerus ex omni hominũm genere penè innumerus, & eorum qui ad ſacram Euchariſtiæ menſam acceſſerunt, in noſtro templo ferè bis milleſimum attigit: eademque fuit in alijs totius Vrbis templis pœnitentium, ſeque di-

uinis

xinis epulis reficientium; frequentia. Habitæ à noſtris Sacerdotibus tribus illis diebus ſex conciones, tanto animi conatu, viquc verborum, vt mentes audientium ad ſeſe facilè raperent. Quapropter vehementer confidimus fore vt quotannis magis ac magis hi ſolemnes ſupplicationum dies maiori deuotione colantur. Sed de Regum Collegio hactenus, nunc ad alia veniamus.

DOMVS PROBATIONIS LImenſis.

Cum duodecim annis hæc domus in Diui Iacobi ſede extra Vrbis mœnia conſtitiſſet, hoc anno ad commodiorem propinquioremque locum intra muros ſuum mutauit domicilium. Iuuit hanc migrationẽ Domin⁹ Antoni⁹ Correa huius domus fundator, viginti & octo millibus ducatorum, ex quadraginta duobus millibus, quos promiſit, ſtatim liberaliter impartitis: eſt enim vir cum ipſa nobilitate maximam probitatem, modeſtiam, & animi ſummiſsionem coniungens; vt præclara ſigna dedit, cũ primum D. Antonio Abbati ſicut noui templi Patrono, Societas in hac domo lætiſsimum diem egit. Cereum namque Fundatoris ſibi, vt mos eſt, collatum, ad maximam aram remiſit: inuitatusque Crucis oſculo inter ſacra ſolemnia, terram ipſe eſt oſculatus: tantus denique eius in nos amor exiſtit, vt ſemper occaſiones quærat illum nobis ſignificandi. Itaque duas nouo templo Cruces ad altaris exornationem, quarum altera ducentis, altera quingentis aureis conſtat, munificentiſsimè condonauit: & quotidie

tidie ab illo maiora expectamus beneficia. Acceſſerunt ad Societatem optimæ indolis & expectationis Scholaſtici quatuordecim, ex ijs vnus Regij Senatoris frater: à quo multa illuſtria munera non fruſtra ſperare poterat, ſed ſpem huiuſmodi maior alia gloriæ ſempiternæ deuicit; Fraterque noſter effectus eſt. Sacerdos etiam Theologus iuris vtriuſque peritus, ac totius Metropolis Viſitator, graui febri laborãs, ſeſe Deo voti ſponſione conſtrinxit, & vt primũ potuit, ſe domum noſtrã recepit. Quidam præterea Cantaber, homo potens & locuples, ſuarũ diuitiarum dimidium ad directionem Collegij noſtri in ſua patria, non procul à B. noſtri Ignatij natalitijs, elargiri decreuerat, cum tamen meditationibus Societatis dies aliquot animum applicuiſſet, diuino numine colluſtrat⁹, noſtris eſt aſſociatus. Tam hi, quam Tyrones alij præclara virtutis opera præſtant, atq; omnium oculis vt lumina ſplendidiſsima lucent: ita ſuis imperant cupiditatibus, iam dum publicè, in triuijs & compitis, mendicorum amictu ſtipem colligunt: iam dum menſes Noſocomijs inſeruiunt, iam dum admixti pueris noſtræ fidei ſumma capita canũt, & alia abiectiſsima munia libenter exercent. Sed de probationis domo ſatis.

COLLEGIVM SEMINARIVM D. Marini.

QVi è noſtris in hoc Collegio conſiſtunt, in inſtituendis & gubernandis centum & triginta Collegis, tempus omne conſumunt. Illud nouum & ſcitu dignum, erectum ex ipſis Collegis pium reli-

religioſumque ſodalitium Lauretanæ Virgini dedicatum, cuius ſacellum in interiori Collegij parte, eadem qua Lauretanum ipſam menſura, & omnino ad illius exemplar conditum. In hoc Sodalitio recipiuntur ſummo delectu collegæ ætate iam prouectiores: ſuũ exornare ſacellũ minimũ eſt quod præſtant, duo pietate Virginis allecti, prius tapetibus ſericis eius parietes induerunt, quàm tale ornamentum fieri à quopiam intelligeretur. Sed præcipuè operam nauant in diebus cœleſtis Reginæ ſacris, eius maximè Annuntiationis, Natalitiarumq; ſummatum veneratione, tum concentu vocum, inſtrumentorum atque neruorum concelebrandis. Quauis die Dominica commiſſa ſacerdoti detegunt, ſingulis menſibus noſocomia inuiſunt, per hebdomadas diſtributi, aliaque pietatis munera lubenti animo præſtant. Quidam præterea collega ſuis ſumptibus Angeli Cuſtodis pulchrè depictam imaginem ad latus alterum aræ maximæ collocauit, quæ alteri B. Ignatij penicillo mirè expreſſæ reſponderet. Itaq; hac occaſione ſodalitium alterum Cuſtodis Angeli inter collegas impuberes erectum, iiſdem religioſis officijs, quæ iam retulimus ſe totos alacriter deuouent. Quapropter Deus Optimus Maximus plures illorum indies ſingulos ad ſacras familias eligit, quibus Religioſa cœnobia mirificè gaudent, quoniam virtutibus deditι onera religionis grauiſsima nulla difficultate ſuſcipiant. Inter illos probitate, litteris, ingenioque præſtantes Societati noſtræ duodecim adſcripti.

SEDES S. IACOBI.

HOc anno res Chriſtiana ſummopere amplificata, primum concionibus frequenter habendis, ex quibus perceptus vberrimus fructus. Indica fœmina diues ac nobilis viro perſuaſit, vt mutata ſede, multarum leucarum ſpatio ad hoc caſtellum commigraret, quòd locus ſibi commodior videretur ad ſalutem animi conſequendam, ergò cum multas ex noſtris audiſſet conciones, tandem ſe dixit animaduertere ſuorum ariolorum falſitatem, atq; mendacia, quæ ſe grauiſsimis criminibus onerasſent. At licet ita ſentiret, præ nimia verecundia ſacerdotem noſtrum alloqui non audebat, quem tamen libenter audiebat. Vis demum diuini verbi ſic mentem fœminæ compulit, vt finita illa cõcione, Patrem effuſis lacrymis adiret, ſæpiuſque repeteret, vulneraſti cor meum Pater, amplius iam expectare non poſſum, meam quæſo excipe confeſsionem, & grauiſſimo mœrore, quo crucior, meum animum eripe. Liberauit igitur eam Deus peracta ſalutari criminum pœnitentia, ad eandemq; virum cum impuliſſet, vterque nunc mutatis moribus perſtat. Alterum etiam ex Indis maximo dæmon timore, verecundiaque retrahebat, ne grauiſsima quæ patrarat, crimina confiteretur, pridie igitur eius diei, quo ad genua ſacerdotis tenebatur accidere, apud ſe ſtatuit, talia ſcelera minime declarare. Attamen nocte illa, cum iam cubitum diſceſsiſſet, in ſomnijs (vt ipſe refert) ad templum noſtrum ſe deferri perſenſit, ibique Chriſtum Dominum in excelſo magnificoque throno conſidentem conſpicit á pluribus cœlitibus

litibus circundatum, præcipue Diuo Iacobo templi patrono: atque inde Iudex rectiſsimus iracundiam fronte, oculiſque demonſtrans, quid tu, inquit, ſceleratiſsime, peſsima flagitia meis miniſtris celare conaris? num forte ſi illos fefelleris, meipſum poteris fallere, qui tua nefanda ſcelera penitus calleo? quî igitur audes in improba mente perſiſtere? at illius, vt æquum eſt, grauiſsimas pœnas dabis. Itaq; duo nefarij ſpiritus ſanctiſsimi Chriſti iuſſu, ad inferos raptant miſerum, ſed reductum ex itinere grauiſsimè denuo hominem timore perterritum Chriſtus obiurgat, imperatque vt verè, & integrè omnia ſua ſcelera patefaciat; & viſio mox euaneſcit. Primo mane noſtram domum indigena properat, noſtroque ſacerdoti rem omnem aperit, ad eiuſque pedes iacens vniuerſum nefas exponit, maxima peccatorum deteſtatione: poſtea pœnitens verus, ſic prauos mores correxit, & in incepta virtutis via adhuc ita conſtans permanet, vt facile appareat, non illud vanum inſomnium, ſed diuinam admonitionem fuiſſe.

Deinde nouo quodam religionis officio, quod in puriſsimæ Virginis honorem exercent, multi ex indigenis à peccandi conſuetudine retrahuntur. Nouem enim diebus, noſtrorum hortatu, imagini pulcherrimæ Reginæ cœleſtis, ter illi ſingulis diebus aſsiſtunt, eiuſque ſingulare præſidium ſummis precibus implorant, vt tandem peccatum aliquod, quo grauius perurgentur, penitus ex animo pellant. Hoc tempore mente vitiis expiata, cœleſti pane ſe muniunt, ſtipem egenis erogant, ſe à cibis permiſsis abſtinent, & aſperrimam vitam

ducunt. Neque minorem fructum attulit huius caſtelli accolis id conſilium, vt nullus prætereat dies, quin ſacro interſint ſacrificio, quod primo mane conficitur, vt ipſi poſsint vel prædia excolere, vel alia munera propria obire. Feria ſecunda horis antelucanis ſacrum pro animis fit purgatorio igne cruciatis, tanta populi frequentia, atque in ſuos vita functos miſericordia, vt Hiſpani conſpicientes admirentur, & aliqui eiuſmodi Sodalitati velint adſcribi, ne tot ſuffragijs priuentur. Erecta eſt hoc anno maxima Crux & ſpecioſa eo ipſo in loco, vbi antea damnati ſupplicijs debitis plectebantur, ad illiuſque cultum, & reuerentiam ita ſunt exhortatione noſtri ſacerdotis inducti, vt diem quo illhic eſt conſtituta, ſolemni pompa, ſuauiſsimiſq; cantibus, inſtrumentorumque dulci modulatione peregerint. Ad eam iam conſtitutam multi noctu concurrunt, vel crucibus, vel ſaxis grauiſsimis onerati, vt opem à Chriſto Domino per ſuam Crucem, & per Paſsionem implorent. Quidam turpium cogitationum pōdere miſerrime preſſus, diuinum auxilium ad Crucem accedens, onuſtus ingenti pondere, illicò ſenſit, atque ita orto ſole lætus & alacris, vt accepti beneficij gratitudinem oſtenderet, confeſſione crimina diluit. Hæc in hac ſede præcipua.

COLLEGIVM CVSQVENSE.

HOc anno meſſem copioſam ex hoc Seruatoris agro Societas noſtra collegit, quod multi in illo operarij diuino ardore ſuccenſi laborarint; Itaque noſtrorum conciones frequens populus exaudiuit, maior numerus pœnitentium domum noſtram

ſtram vndique concurrit, & diuino ſe pane refecit. Tria ſodalitia in hoc Collegio ſtabilita, conſuetum animi cultum, & reuerẽtiam ad res diuinas, & præclara virtutum opera retinent, noſocomia, cuſtodias, inopum domos frequenter adeunt, maximo totius vrbis exemplo. Laïcorum ſodalitium imagines quaſdam bellè depictas in ſuo ſacello ſtatuit, quæ illi ſtant duobus millibus aureorum, quo ornamento ditiſsimum & pulcherrimum ex omnibus huius regni putatur eſſe futurum. In ſtudiis litterarũ Humanitatis, Philoſophiæ, ac Theologiæ mediocris numerus auditorum, maximam in doctrina fecit progreſsionem, quam publicis diſputationibus demonſtrauit. Ad varia religioſorum cœnobia ſe multi è ſcholaſticis cõtulerunt. Puerorum deinde cõiunctus cœtus, vt ſingulis diebus Dominicis primo veſpere Catechiſmum ediſcant, ac de noſtræ fidei initijs diſputationibus habitis, ad honorum gradus inſignibus Doctorum condecorati prouehantur, atq; his ſtimulis mirum eſt, quantum in doctrina Chriſtiana proficiant. In vincula coniecti maxime noſtrorum cõcionibus adiuuãtur: vnde Societatis opera iudices ſemper vtuntur, cum aliquis grauioribus ſupplicijs eſt plectendus. Tanta pietate ex his vnum ſacerdos noſter hortabatur, vt ad exitum vitæ ſe compararet, quam ſuſpendio erat finiturus, vt miles quidam eiuſdem manſuetudinem cernens, ſe minime continere potuerit, quin altero die grauiſsimè ſuis ſceleribus dolens, quę per triginta annos ſceleratè commiſerat, ad pedes huius ſacerdotis iacuerit, vera ſcelerum confeſsione ad diuinam ſe gratiam obtinẽdam diſponens. In hunc

ipſum annum Illuſtriſsimi Quuſquenſis Præſulis, in vigilia Principum Apoſtolorum, mors incidit præclariſsima, maximo totius huius vrbis & regni doloris ſenſu, noſtrorum tamen acerbiſsimo, quod hæc Prouincia, imo vero cuncta noſtra Societas eius interitu, verum parentem atque patronum amiſerit, illam enim vnice diligebat, & omnibus eius neceſsitatibus, quaſi in illa natus & altus eſſet, auxiliabatur. Præcepit vt ſua oſſa in noſtro templo deponerentur. Vnde funus ampliſsimum Pater illius Collegij Rector, vniuerſa ciuitate ad ſui Paſtoris exequias cohoneſtendas luctu maximo confluente, illius cadaueri faciendum curauit. Hic à prima ætate Præſul illuſtris maxima cura litteris operam dedit, & Bononiæ in ampliſsima totius Italiæ Academia, tum artes liberales ac Theologiam, tum ius canonicum & ciuile, clariſsimo in illo doctoratus gradu ſuſcepto, mirifice comprehēdit. Rectorque Hiſpanorum Collegij in illa vrbe iam pridem erecti, Concilio adfuit Tridentino. In Hiſpania deinde præclariſsimis ſacræ fidei Inquiſitoris, Vicarijque generalis, per decennium Eccleſiæ Iaenſis, & alijs ampliſsimis muneribus functus, Pontifex tandem Cuſquenſis à Rege Philippo, & ſummo Eccleſiæ Paſtore renuntiatur. Perpendit vir tum prudentiſsimus, tum ſummiſsione mentis inſignis, cum illo honore maximum onus eſſe coniunctum, atque ita totis viribus contendit in alium illud reijcere. Regem adit Philippum, ſuaque illi vitia detegit, vt hac ratione in ſuam ſententiam illum adducat. Rex vero tantam animi demiſsionem miratus, primam deſignationem ſemel iterumque confirmat:

mat: ergo diuinæ voluntati ita perſpectæ reſiſtere non auſus, munus ſuſcipit, & latiſsima maria traijciens, poſt innumeras procellas atq; labores, Cuſcum demum peruenit; vbi ſtat in nobis animum patefecit ſuum, quantumq; ſibi res Societatis cordi eſſent, verbis & operibus demonſtrauit. Nihil arduum & difficile vnquam ſine noſtrorum conſilio egit, & quod maius eſt, vnum è noſtris ferè ſemper electum habuit, cui animi labes oſtenderet, cuiuſque ſalutaribus monitis acquieſceret. Ex ampliſsimis opibus, quas ex vniuerſa diœceſi quotannis colligebat, nihil vnquam quo laxiorem vitam duceret, reliquit ſibi. Omnia namque ſua bona, vt ad ſe peruenerant, large pauperibus condonabat: ex illis noſtra Societas maximã partem obtinuit, nam in Domum Probationis Bæſanam & Collegium Guamanenſe, ſupra centum mille aureos maxima liberalitate diſtribuit, alios quindecim mille Cuſquenſi dedit; Profeſſæ Domui Romanæ bis mille remiſit. Longior eſſem, ſi vellem ſingula huiuſmodi recenſere, quare illa omnia vno verbo complectar, hunc illuſtriſsimum Præſulem ſicut verum parentem, cunctam Societatẽ habuiſſe chariſsimam, & vt ſingularem patronum noſtris rebus fuiſſe maximo præſidio, commodo, & ornamento. Sed illud certe mirabile, tantam liberalitatem cum mira quadam paupertate iunxiſſe, nunquam enim in eius corpore veſtis ſerica fulſit, ſed lanea talari toga Princeps clariſsimus tegebatur; quo ſæpe amictu veſtes cilicinas occultabat. Non dixerim medias, vigilias, verbera, aliaque quamplurima pœnarum genera, quibus etiam ſenectute cofectus ſuum cor-

pus excruciabat. Vnde mirum non eſt profectò, ſi tanta in illo extiterit puritas, vt tota vita virginitatem ſeruarit. Æquitas tandem atq; iuſtitia in ipſius gubernatione mirabiliter eluxit. Pater Illefonſus à Pozo obijt, quadraginta ſeptem annis natus, ex quibus ſeptem in Societate conſumpſit: ſed breui tempore ingentes virtutum diuitias comparauit, nam cum ipſa natura nimium ad iracundiam raperetur, nemo tamen illum vnquam iratum vidit; tanta fuit modeſtia præditus, vt in quadam expeditione Indicæ fœminæ dicerent, Patri ſe cæco peccata explanaſſe ſua (Patrem Illefonſum intelligentes) Ita in ſe aſper erat ac durus, vt quotidie ſe acriter verberaret, adeo vt vicini Patres, illi carnificinæ modum imponeret, ipſum admonerent. Charitate in proximos maxima ardebat, ſemperque indigenas quæritabat omni ope deſtitutos: ijs ergo præclaris operibus Deo placens, demum ſe ad fœlicem exitum quadam à vitę primordio criminum expiatione, decem ante morbum diebus comparauit. Poſtmodum graui vexatus ægrotatione, omnibus ſuſceptis Eccleſiæ ſacramentis, fœliciter diſceſsit. Quem paruo interiecto tempore Frater Illefonſus Ortizius ſubſequut⁹, annum octauum, & quinquageſimum agens, decem & octo in Societate completis, omnium virtutum exercitationi deditus, verùs obijt religioſus. Sed iam res ipſa poſtulare videtur, vt aliquid de præcipuo munere, quod Societas in his remotiſsimis mundi partibus pręſtat, ipſas indigenas omni ope iuuando, conſueta breuitate dicamus. Eſt in hac vrbe quondam Incarum Regia, ingens Indorum numerus, ita noſtræ fide, ac totius

Reli-

Religionis officijs excultus, vt nulla fere veſtigia antiquarum ſuperſtitionum in illa reliqua ſint. Indorum Sodalitas quotidie augeſcit, numero, diuitijs, & præclaris ad diuinum cultum ornamentis; quorum valor quindecim millibus ſcutatuum penditur. Templum quod eſt in noſtro Collegio indigenis ſolummodo dedicatum, hoc anno pulcherrimè tectum, ſpecioſoque opere cælatum, & laqueatum: ad eius ornatũ ara ditiſsima, pulcherrima, abſoluta, & ipſius aræ tabernaculum opere mirabili omni ex parte perfectum. Confluxit vndique tanta pœnitentium multitudo, vt multi è noſtris ſacerdotibus à primo mane ad primas tenebras vſq; (ſi prandij tempus excipias) illorum excipiendis confeſsionibus ſæpe in noſtro templo perſtiterint. Itaque duo tantum è noſtris quadringentos indigenas totius anteactæ vitæ ſceleribus abſoluerunt, inter quos multi triginta annorum, & quadraginta ſordes eluerunt. Indigena quidam nobilis minus milliario diſtans à vico, extremum agebat ſpiritũ; cum eius vxor Patres aduentaſſe conijciens, domum ſuam illos propere accerſit, occurrit illico illorum alter, & cuncta à pueritia peccata repetita cum exaudiſſet ab ægro, & illum ſacro vnctionis oleo perunxiſſet, loquendi vſum amiſit. Hanc Prouinciam miſerrimè vaſtant quatuor hoſtes immaniſsimi, idolorum ſcilicet cultus, veneficorum numerus ingens, ebrietatis vitium, & aliqua latrocinia. Contra hæc igitur immania vitia aſsiduis diuini verbi telis coniectis, plurium mẽtes expugnatæ, & à dæmonum caſtris ad Chriſti ouile traductæ. Itaque cum in fulminis venerationem ſacerdos noſter

acriter verbis inueheretur, vi concionis quidam conuictus, multa nefaria Patri patefacit, totis artubus contremiſcens, illique tremoris cauſam quærenti, ne putes, inquit, me non difficillimum quid præſtare, dum tibi nunc ea explicem, quibus quindecim annos, ſicut verbis diuinis, credidi. Sacrificia enim quamplura malo dæmoni ſæpius obtuli, vt malis meis omnibus mederetur: quod quinq; ſcelerati venefici mihi faciendum eſſe ſuaſerant: neq; ijs contentus vnus ex illis, meam mentem perpulit ad credēdum, duos quos mihi vxor pepererat, non ex me, ſed ex fulmine concepiſſe, quā ob cauſam inteſtina diſsidia inter me & illam, ſeptem annos interceſſerunt. Tunc Pater vt maculas animi confeſſione lauaret, hominem exhortat⁹, cum id feciſſet, ingentes gratias pro mentis tranquillitate identidem Chriſto Domino referebat. Improbiſsimus dæmon cœcæ mulierculæ perſuaſerat, vt ſe tanquam Deum veneraretur, quod illa tribus vicibus præſtitit, promittens in quouis malo quo premeretur, ſe opem ab ipſo poſtulaturam. Poſtea vero facta confeſsione, miſerum deceptorem execrabatur. Nec minus extitit admirandum, quod alij ex indigenis accidit, qui totum idolorum venerationi ſe dederat, & cum grauiter ægrotaret, ſalutis ardens cupiditate, ſeptem conſuluit ariolos, quorum vnus ad altiſsimum præruptumque ſaxum impium hominem detulit, vbi decies inſenſibili lapidi genua flexit, & victimas obtulit execrandas; ſed cum nullum remedium reperiſſet, tandem audita cōcione, reperit diuinum auxilium, quo demum impulſus, ſummo animi dolore commiſſa crimina cōfeſsione deleuit.

deleuit. Mendacij pater indigenis ruſticis perſuaſerat, nequaquam illos amplius poſſe bibere, ſi vel ſemel tantum cœleſti fuiſſent conuiuio recreati, quare in oppidis mille hominum vnus aut alter inuentus, qui ſacram Euchariſtiam ſuſcepiſſet, noſtri tamen diuino ſpiritu concitati, eiuſmodi timorem ex illorum animis eijcientes, ad frequentem vſum huius admirabilis ſacramenti ipſos perpulerunt, ita vt iam frequentes populi ſe inedijs, vigilijs, & verberibus compararent, ad bonorum omnium fontem in ſuis pectoribus excipiendum, & hac ratione vberius copioſas gratias peccatorumque remiſsiones his miſsionibus conceſſas conſequendum. Quare duo inter Indos nobiliſsimi, capitali duorum annorum odio ſublato, priuſquam ad ſacram menſam accederent, ad familiaritatem priſtinam redierunt. Alij etiam duo fratres, quorum alter ab altero læſus alapa multis ſpectantibus, ſeptem annos ab illo odio terribili diſsidebat, nunc nocenti ignoſcens, ambo inimicitias depoſuerunt, & poſt ſacrum cibum ſuis ſumptibus pauperib⁹ miniſtrarunt. Multę ſunt pręterea magni momenti nummorum, aliarumque rerum factæ reſtitutiones (quod Indorum genti nimis eſt arduum) & ex ea pecuniæ ſumma, cuius domini ignorabantur, templum ſatis grande tectum, multorumque pauperum inopia ſubleuata. Alius indigena viginti integros annos ſua ſcelera non confiteri ſtatuerat, etiamſi certus eſſet ſempiternos damnatorum cruciatus ſibi ſubeundos, attamen diuino conſilio de cœlo fulmine tactus, quo diem vnum mutus permanſit, mutata ſententia, magno animi ſenſu à primo rationis vſu contractas

maculas

maculas confeſsione diluit. Periurus quidam innocēti ſacerdoti per ſummũ ſcelus duas cędes affinxerat, eiuſque teſtimonio falſo abdicatus beneficio, adhuc grauiſsimè premebatur, quouſque iniecto à noſtris æternæ mortis ſupplicio, quo apud inferos periuri puniantur, miſer tandem reſipuit, noſtroſque duas leucas comitatus, ſuum illis crimen aperuit, cuicunque ſatisfactioni ſe liberaliter offerens, dum ſuo animo mederetur: noſtri per literas à læſo ſacerdote veniam obtinuerunt, ea conditione, vt ipſe cum vxore delicti conſcia, coram multis teſtibus impoſita crimina retractaret. Deuentum tandem conſultò ad celeberrimum quendam locum, vbi dæmon fœdiſsimus ab indigenis colebatur. Erat hæc ſummæ magnitudinis rupes, ſua natura candida, quatuor minoribus ſaxis nitens, ea proportione, vt induſtria hominum illhic appoſita videretur. Rupes ab inferiori parte ita erat excauata, vt medium orbem conficeret; quo illis qui eam à longe proſpicerent, terribili incuſſo terrore, trucis belluæ capitis ſpeciem præ ſe ferret. Mirum eſt (cùm non longe à via publica diſtet, qua ſemper multi prætereunt) quot illa dæmon animorum ſtrages effecerit. Multis igitur indigenis ingenti timore territis illuc adductis, fallacias dæmonum Patres illis explicarunt, ac demum in rupem lapides coniecerunt, quo exemplo Indi commoti, idolorum cultum execrantes, multis illam ſaxis appetentes, Crucē maximam & pulcherrimam in eminentiori loco poſuerunt. Atque hæc de Cuſquenſi Collegio dicta ſint ſatis.

COL-

COLLEGIVM POTOSINVM.

SAcerdos vnus cum Fratre villam noſtram viginti leucarum ſpacio ab vrbe diſtantem incolit, ex cuius fructibus Collegium alitur: ſunt in illa ſerui noſtri viginti quatuor, operarijque quadraginta annua mercede conducti, omnes prædiis culturam adhibentes; quorum animis Pater conſulit. At in Collegio, etſi noſtri omnes ſummo ſtudio Societatis munia peragunt, non tamen tantæ hominum, tum multitudini, tum varietati poſſunt animo ſatisfacere. Verſantur enim illic Hiſpani quamplurimi, Æthiopum maxima multitudo, numerus indigenarum innumerus. Laicorum Sodalitium, ſicut cætera huius regni, omni genere pietatis & bonorum operum, ſummopere ſtudet excellere. Cum indigenis etiam vehementer à noſtris laboratur, qui hoc in municipio in maximo ſalutis diſcrimine maiori ex parte verſantur: quapropter infinitæ illorum multitudini diuini verbi pabula Societas tribuit, & ipſi famelici cibum huiuſmodi libenter ab ipſa ſuſcipiunt. Tandem meditatio illa perpetua in horas quadraginta diuiſa, cuius iam ſupra memini, non minori celebritate, pietate & cultu, tum externo templi, tum animorum interno, hic à noſtris, quàm Limæ, peracta. Sed de huius Collegij rebus hactenus.

COLLEGIVM AREQVIPENSE.

CVM hæc ciuitas ex florentiſſima regni ad ſummam miſeriam paupertatemque deuenerit, noſtrùm etiam Collegium omnium illius laborum neceſ-

neceſſario particeps eſt futurum:attamen benigniſſimus Deus ita noſtros cœleſtibus donis cumulat, vt ipſi ſummo gaudio tot incommoda perferant, & ciues lacrymis & mœrore confectos,ad tot mala æquo animo toleranda, verbis & exemplis exhortentur. Cum Prætor ciuitatis longius abeſſet ab vrbe grauiter ægrotus, à Patre Rectore ſuis litteris enixe petijt, vt vnum è noſtris ſacerdotibus mitteret,qui ſe conſolaretur, & adiuuaret. Miſſus Pater ſuo conſpectu tanta lætitia Prætorem affecit, vt ſtatim ſe melius habere confirmaret. Sacellum maximum noſtri templi iam Deo fauente tectum, & reliqui parietes ex dolatis quadriſque lapidibus ad altitudinem quadruplicis humanæ ſtaturæ, erecti. Statutum præterea hoc anno, vt cuiuſuis menſis ſecunda Dominica, omnes qui ſunt ex Virginis Sodalitio, ſimul in noſtro templo cœleſtibus epulis reficiantur. Egentiſsimus quidam, tametſi graui febri laborans, maiori tamen triſtitia premebatur, adeo vt animi ſalutis oblitus penitus videretur; at eius amicus vicem hominis grauiter dolens illi ſuadere cœpit, vt ad mortem, quæ videbatur inſtare, ſe criminum expiatione pararet, cum renueret, ſacerdotem noſtrum amicus accerſijt, vt ægro penè deſperanti remedium adhiberet; cœpit Pater ægrum pauperem pijs meditationibus commouere, at ipſe tacēs perſiſtebat; inde tamen licet coactus, ad noſocomium deductus, & maximis hortationibus incitatus, diuinis ſacramentis ritè ſuſceptis, breui è vita migrauit. Alius etiam ſceleratiſsimus inopia ſumma compulſus dæmonem euocare cupiebat, vt ſe tanta miſeria liberaret; ſed cum factum impium

vellet

vellet exequi, è cœlo admonitus ſuum conſilium cum noſtris communicauit; cœleſtique Numine colluſtratus, à ſe tenebras obſcuriſſimas repulit, ſuamque paupertatem patienter ſuſtinet, donec diuina liberalitate leuetur. Duo prætereahomines ſuſpicionibus adducti, ſuas vxores ſtatuerant iugulare, noſtrorumque tamen hortatu ab improbo facto repulſi, domi ſuæ pacato animo viuunt. Indorum Sodalitas eoſdẽ hic, quos in reliquis Societatis domicilijs, fructus attulit. Vnus ex hoc Collegio ad Condeſuiórum Prouinciam miſſus, omni ope, diu noctuque miſeros indigenas adiuuando, maximam vtilitatem illorum animis attulit. In quadam fluminis ripa decem leucarum interuallo Indorum quingentos reperit, piſcibuſque capiendis inténtos vel, colendis agris occupatos: quorum neminem ſine confeſſione reliquit, multoſque turpes diremit concubitus, & maximas diſſenſiones ſedauit: inteſtina potiſſimum odia inter Parochum, & oppidi Dominum (vulgo encomendero) quæ index bis ad id delegatus, non modo non minueat, ſed mirum in modum auxerat: verbo tamen Domini, quod penetrabilius eſt omni gladio ancipiti, ſacerdos illa diremit, & ipſorum animos ad concordiam reuocauit.

COLLEGIVM PACENSE.

AVcta hoc anno Collegij huius habitatio quadam noua ædium parte iam pene omni ex parte conſtructa. Crux etiam ex argento deaurato ſeptuaginta ſex aureorum pondo perfecta: noſtrumque templum duabus imaginibus pulcherrimè pictis ornatum;

tum; altera laicorum Sodalitio deſtinata, ad cuius vtrumque latus ſingula maxima Reliquiaria ſunt fabrefacta. Altera Indorum Sodalitati addicta: tandem quatuor æra campana conflata. Ex noſtrorum concionibus maxima Hiſpani commoda perceperunt: ex illis quidam vehementiſsimis grauiſsimorum ſcelerum conſcientiæ ſtimulis ita crudeliter vexabatur, vt damnatorum ſupplicia ſibi perpeti videretur: cunctos homines odio ſummo proſequebatur, atq; illos potiſsimum, qui ſibi beneficia conferebant, quibus vitam eripere peroptabat. Interdum miſer crudeli mœrore confectus, illius remedium morte, atque ſuſpendio quærere conatus: diuinum illi lumen affulgebat, quo ſua flagitia ſacerdotibus exprimere volebat. Mox tñ tanta tamq; vehementi triſtitia premebatur, vt omnibus penè ſenſibus caperetur. At inter tot ærumnas auxilium à Diua Virgine Guadapulenſi flagitare non deſiſtebat, quam ſibi ſemper Patronam Aduocatamq; delegerat. Aduenit celeberrimus dies, quo Virginis Natiuitas magnifico templi apparatu colebatur, quo die cum afflictus miles minus conſideraret, adeo efficaci motione de cœlo præuentus eſt, vt illico ſtatuerit ſordes animi confeſsione detergere, & cum ſecum ipſe perpenderet, quem ſacerdotem adiret, quadem interna voce viſus eſt admoneri, vt à noſtri Collegij Rectore Patrem depoſceret, cui ſuum animum aperiret. Conſenſit admonitioni iam verus pœnitens, & Patri ſibi conceſſo cum interna vulnera genibus flexis vellet oſtendere, perfrigido ſudore manans, deliquium animi patitur. Poſt tamen ad ſe nonnihil reuerſus, à Patre petit, vt

abeat,

abeat, ſeq; miſerum relinquat. Annuit petitioni Pater, ſatis de fœlici euentu ſolicitus, itaque ſe totum in præces effudit, clementiſsimum Deum orans, vt hominis illius miſereatur. Poſtea in idem cubiculum reuerſus, genubus terram prementem hominem reperit à diuina clementia auxilium poſtulantem. Senſit illico tanta largitate cœleſtem opem, vt mira perfuſus lætitia corpus à tantis anguſtijs, & animum à tot ſceleribus vindicarit. Ex Indorum etiam meſſe latiſsima vberiores fructus percepti, cum non ſolum ex vrbe, ſed ex vniuerſo confinio domum noſtram conueniant, non ignari quantis à Societate beneficijs afficiantur; vt quædam Indica fœmina ſuo Parocho quærenti, cur ad nos auri & argenti cupidiſsimos veniret ſæpius, perſpicuè ſignificauit, dum reſpondit; ſe à pueritia ſemper ad templum noſtrum acceſsiſſe, nunquam tamen à ſe, vel ab alio nummum Patres poſtulaſſe: ſed illos potius propria bona cum indigenis ſæpe communicare; neque etiam pro ſacris, nuptijsve celebrandis, ſicut alios parochos vel religioſos, Societatis Patres argentum depoſcere; quo reſponſo conuictus ſacerdos, rubore perfuſus abijt. Hoc anno argenteæ tonſæ operæ præclaro cœlatæ confectæ ſunt, quæ Indorum Sodalitati amplius duobus millibus & quingentis aureis conſtant. Incredibile eſt quanti momenti fuerint exhortationes, aliaque pietatis officia, quæ in hac Sodalitate exerceri conſueuerũt, ad ebrietatem atque luxuriem, maxima ex parte tollendam, ſiquidem nimium potum ignominiæ loco iam ducunt, & ipſam venerem fœdiſsimam, & turpiſsimam iudicant: vnde centum amplius, qui

O luxurioſè

luxurioſè viuebant, vel quatuordecim, vel viginti, vel etiam annos triginta, à pellicibus ſunt auulſi, vel cum illis matrimonio copulati. Multi Sodales, vt hoc vitium potiſsimè à ſua mente depellant, tempus totum Aduentus à carnibus abſtinent, & nonnulli ſolummodo pane veſcuntur: Verberibus etiam, veſteque cilicina corpus torquent, adeo vt nō defuerit, qui annum integrum ſetis acerbiſsimis ſe excruciarit, vt turpium cogitationū moleſtijs ſe liberaret. Fœmina indigenam peregrinum inuenit grauiter ægrotantem, ſtatimque domum noſtram accurrens, illuc Sacerdotem acceſſijt, qui reperit ægrotum nondum baptiſmate ſacro luſtratum, quod inter pecudes in ſyluis natus, & educatus, poſtea iam grandior præ verecundia tantum bonum omiſiſſet: tunc cæleſti lauacro purgatū hominem, ſtatim ipſa vis morbi & omninò tandē morb⁹ deſeruit. Alia fœmina iam diu à peſsimo dœmone grauiter horrificis ſpectris vexata, & capillis tota domo raptata, ad Indorum Sodalitatem admiſſa, mox ab illa graui vexatione libera extitit. Quidam ariolus peſtifer ab impio dœmone deceptus, multos à uia ſalutis auerterat, ſed tamen ſuo peccato dolens domum noſtram confugit, vt tot grauiſsimis malis remedium efficax adhiberet. Non ſic accidit alteri deceptori, qui ſeipſum Chriſti ſanctiſsimi fratrem prædicabat, & innumeris præſtigijs, atque fallacijs ignaros indigenas ſeducebat: hic ergò in ſuis maleficijs deprehenſus, multisque conuictus teſtibus, grauiſsimas pœnas dedit. Duæ tandem à noſtris expeditiones tum ad Indos, tum ad Hiſpanos ex hoc Collegio factæ, maximè, ſicut ſperamus, Deo ſanctiſsimo placuerūt

cuerunt, quòd multis proximis ſalutaria remedia ad ſuam ſalutem fuerint adhibita, & plures ex pueris & adultis apud Indos lauacro cœleſti abluti; alijque complures vniuerſæ vitæ delictis abſoluti, & à morum prauitate ad honeſtam vitam traducti.

CHVQVISAQVENSE COLlegium.

Omnia Societatis munera maximo totius ciuitatis commodo, & probatione, à noſtris hoc anno ſunt præſtita. Tribus diebus in Quadrageſima ſub noctem cœpta ſunt exempla referri, ingēti hominum turba vndique confluente, ac ſeſe poſtea acriter verberante. Attamen maxima multitudo, quæ ad noſtrum templum conuenit, cum celebris illa oratio habita eſt per horas quadraginta, vix poterit hac litterarum breuitate percenſeri. Atque ita id vnum dicam, excogitata fuiſſe præclara media, vt res fœliciſsimum quem habuit, euentum ſortiretur. nam multo ante dies illos ſolēnes Senatus, tum Regius, tum Eccleſiaſticus, tum Vrbanus admoniti, pro ſe quiſque rem illam Deo gratiſsimam ſicuti propriam ſuſcepit. Primum diem ſumma veneratione cultuque celebrauit vniuerſum canonicorū Capitulum, illius Decano maximum ſacrū faciente, ſumma omnis generis vocum inſtrumentorumque varietate, eademque reuerentia & ornatu Virginis puriſsimæ Sodalitium feriam ſecundam ſibi colendam ſuſcepit; & finem tandem omni pietate pleniſsimum his ſacris meditationibus feria tertia Senatus

Regius impoſuit, aureis quinquaginta præmiſsis ad templum multis luminibus illuſtrandum, quo die Archidiacon⁹ ſacra peragens, Senatus Præſidē, cunctosq; Senatores diuino pane refecit: quod religioſiſsimum exemplū cunctus populus imitat⁹, ad ampliſsimas gratias diebus illis conceſſas ſacratiſsimis Pœnitentiæ, Euchariſtiæq; ſacramētis ritè ſuſceptis ſe comparauit. Neq; minorem pietatis ſignificationem vniuerſa gens Indorum oſtendit, quorū amplius tria millia in platea noſtro templo propinqua, eodem tempore diuini verbi ſemen à noſtris concionatoribus ſparſum libenter in ſuis cordibus exceperūt. Vnde bonorum operum vberrimi fructus proceſſerunt. Sodalitas enim Indorum in carcerem detruſos conquiſitiſsimis epulis pauit, quod miſericordiæ munus ſingulis hebdomadis erga pauperes ægros exercet, & alia quamplura præſtat, quæ quia cum a ijs Collegijs communia, prætermitto. Hiſpanorum ſodalitium (ſicut & alia huius regni) ingentes gratias habet & refert pro maximo beneficio, quo ad iſtud primarium ſodalitium maximum publicis litteris eſt aſſociatum; vnde Sodales omnes denuo vehementer accenſi ad præclara pietatis officia. Sed illud inter cætera inſigne, quod in ſeſe receperunt toto anno vnum ex publicis carceribus copioſiſsime ſuſtentare. Hoc tandem anno Scholaſticorum ſodalitium erectum, qui, Grammaticæ ſchola maxima totius ciuitatis lætitia reſtituta, iam in ipſis initijs numerum quinquageſimum ſuperant. Vnum ex noſtris tyronibus, Hieronymum à Montenegro nuncupatum, Deus, vt confidimus, ad cœleſte regnum vocauit: nam humillimæ de-

miſsionis atque patientiæ præclara ſemper præbuit exempla, tum valens, tum accerbiſsimo preſſus hydrope, qui tandem illi vitam eripuit.

COLLEGIVM D. IACOBI Chilenſe.

PRiuſquam res præcipuas huius Collegij referam, breuiter illa percurram, quæ in noſtra nauigatione, cum illud viſitatum contenderem, acciderunt. Vehebantur vna nobiſcum præter plures nautas & peregrinos, militum manus, partim ſua ſponte, partim inuitatu ductorum; inter quos etſi frequentes ſolent eſſe contentiones & rixæ, tunc verò aſsiduis exhortationibus, concionibuſq; noſtrorum tanta pax floruit animorumq; concordia; vt ipſimet milites mirarentur. Tribus diebus in hebdomada vnus è Patrib⁹ ad illos verba faciebat: & diebus dominicis ſacris ſine conſecratione peractis omnes adeſſe ſolebant: quotidie ſub veſperum B. Virg. letania, vel eiuſdem, vt mos eſt, conſalutatio in puppi concinebatur, quam pij cuiuſdam facti narratio ſubſequebatur. Neq; pueris & ſeruitiis idoneum Chriſtianæ doctrinæ pabulum diebus ſingulis deerat, quam multi etiam militum & nautarum libenter excipiebant. Legebantur præterea contēta voce interdiu rerum ſacrarum libri, vt hac ratione multi à ludis vel maledictis abſtinerent. Ergo huiuſmodi mediis multa mala in nauigiis perpetrari ſolita, impedita, & maxima religionis opera præſtita: omnes enim qui aderant in nauigio, ducibus illis exemplo præeuntibus (tempus enim erat Quadrageſimæ) animorum ſordes confeſsione diluerunt.

luerunt. Neq; minor ſuſceptus labor in vrbe Conceptionis; ad cuius portū feria 4. poſt Dominicam in Paſsione nauis appulit, erat enim vrbis Epiſcopus pene ſacerdotibus deſtitutus, ipſe tamen maxima cura exaudiendi confeſsiones, & concionandi muneri incūbens, atq; ita quindecim dies in eiſdem officiis exercendis toto conatu poſuimus, & vniuerſa ciuitas libens ad nos confluxit, vt peccatis commiſsis facta confeſsione liberaretur. Quibus officiis gratum animum præbens, omnia ad victum neceſſaria nobis præſtitit, & ad iter quod ſupererat copioſiſsimum commeatum. Non inanem extitiſſe puto noſtrorum in naui laborem, ſed fortaſſe multis militum occaſionem fuiſſe ſempiternæ gloriæ breui conſequendæ: nam cum vniuerſam cohortem Dux eius ad caſtra Gubernatoris deferret, vt ſeſe cuncto exercitui, qui in hoſtium regione verſabatur, adiūgeret, decimo die, quo illuc iter faciebat, in hoſtium inſidias incidit, in anguſtijs viæ illius aduentum expectantium; tantoq; impetu aduerſarij in noſtros irruperunt, ad pugnam imparatos, vt viginti quatuor ex valentioribus, & dux inter illos ſtrenuus atq; fortiſsimus interierit, nō ſine magno illius regni dolore. Qui Dux (Antonius Villanoe) robuſtiſsimus quidem, maximarumque virium, ita vt, (quemadmodū ipſe dicebat, & experimentis in naui factis, verū id eſſe, credi facilè poteſt) talenta ſex Græca, & libras ſeptuaginta quinq;, quæ viginti ſeptē Hiſpanis arrobis reſpōdent, ſimul & vno impetu dētibus manibusq; è terra in altum ſuſtuliſſet. Hic, inquā, incredibili animi robore, inter cæteros, qui naui quadam ad Philippicas Inſulas vehebātur,

auſus

auſus fuit altera manu apprehenſo rudēte, altera effigie depicta B. Ignatij delata, inter ingentes pelagi fluctus, nauiſq; ad ſcopulos adhærentis vehementē agitationem, ad ipſius vſq; proram accedere, atq; in eo foramine, quo rudens nimis attritus & penè confractus prodibat, ſanctam imaginem alligare: vnde factum eſt, ne rudens prorſus concideretur, totque homines deperirent: Idque ſingulare beneficium, nouo quodā, & inaudito miraculo per merita B. Ignatij obtentum, eſt iam Hiſpaniæ nouæ annalibus explicatum. Sed iam ad res huius Collegij venio. Sacerdos è noſtris hoc anno cunctæ Philoſophiæ exponendæ finem impoſuit, quindecim externis auditoribus, qui penè omnes optimi euaſerunt. Templum noſtrum properè ædificatur; maxima enim liberalitate hui⁹ vrbis ciues ad hoc opus nobis eleemoſynam tribuūt; ſed totius Regni Gubernator cœteris hoc beneficentiæ genere præſtat. Noſtra etiā res familiaris in ſingulos dies maius habet augmentū; at animorū cura, & ſalus multo pluris à nobis, quam res familiaris habetur, ideo magis ac magis indies creſcit. Hiſpanorum Sodalitiū (vt in alijs Collegijs retuli) vniuerſæ reipublicæ clariſsima bonorū operum præbet exempla. exiſtimāt enim omnes, qui ad huius Sodalitij cœtus frequēter accedunt, inde rerū ſuarum fœlicem exitum depēdere, vt quidā ex ipſis diues ſatis animaduertit, qui cum his ſacris cœtibus, vt ſolebat, aliquandiu non adfuiſſet, & nulla, illis diebus, ex rebus, quas agebat, ex animi ſententia cecidiſſet, ſuā deſidiam illorū caſuum fuiſſe cauſam animaduertens, mutata mente nunquam ab ijs cœtibus abeſſe decreuit. Diſsidia

etiam grauiſsima inter viros Principes à ſacerdote cõgregationis præfecto penitus extincta. Quædam ex Indis fœmina adhuc Ethnica, cùm fidem noſtram diutius ſuſcipere renuiſſet, dicens ſe corpore & animo immortalem, cum tamen grauiſsima febri laboraret; vltimo tandem ſacerdos noſter, cum aliis remediis nihil proficeret, ad diuina confugit, initium ſacroſancti Euangelij ſecundum Ioannem recitans ægrotanti, illico mulier diuinitus mutata, in hæc verba prorupit, credo, inquit, abſque vlla dubitatione, quidquid mihi de illo præpotenti Deo refers, etſi mihi antea penitus inauditum: chriſtiana fieri cupio, & mei animi ſempiternam ſalutem vehementer exopto: igitur accerſito Parocho mulier illa ſacro baptiſmate abluitur, & tertio die iam morti proxima eidem Patri, ſe maximè confidere, dixit, fore vt hanc miſeram vitam cum illa fœlicißima commutaret. Alia rurſus Indica fœmina, quæ turpi amori viginti ſex annis procaciter inſeruierat, aculeis conſcientiæ ſuæ grauiter preſſa, à primo rationis vſu cuidam è noſtris omnia flagitia manifeſtauit, neque his contenta, amatori deſipienti prudentiſsimè perſuaſit, vt ſe ad meliorem frugem cõuerteret; quo medio miles Hiſpan⁹ caſtam vitam inſtituit, & vterque dæmonis ſuggeſtionibus conſtantiſsimè reſiſtit. Maximus Indorum amor in noſtros facit, vt in ſuis malis & morbis ad eos, tanquam ad parentes, confugiant; quapropter obtẽta ab Epiſcopi Vicario facultate, vt ægrotis iã morituris cœleſtis panis à noſtris ſacerdotibus præbeatur, illi vt tantum donum de manu noſtra ſuſcipiant, ſe ad noſtrum templum deferri curant. Indorum

dorum Sodalitas magis quotidie in conſuetis pietatis officijs perſeuerat. Singularis erga B. P. noſtrum Ignatium totius huius ciuitatis religio, etſi ſemper magna, nunc tamen in ipſorum animis maior exiſtit rebus mirabilibus, quæ ab ipſo parente noſtro diuinitus perficiuntur. Pia etenim fœmina à religioſis hominibus poſtulauit, vt ſacrum facerent, quo diuinam benignitatem per merita ſanctiſſimi Ignatij, infinitã multitudinem locuſtarum, vt ex ſuis fugaret agris, deprecarentur, ſimulq; in eodem agro crucem defixit huius B. Viri inſignitã effigie, quo pietatis opere factum eſt, vt cum in vniuerſo confinio maxima vis locuſtarum crudelem ſtragem efficeret, in eius prædijs nullum damnum reperiretur. Cuius exemplum alius vir imitatus, in agro ſuo, quem iam locuſta vaſtabat, crucem in honorem B. Ignatij collocauit, atque ita locuſta vim diuinam perſentiens, inde penitus aufugit. Facta eſt hoc anno à noſtro ſacerdote quædam excurſio per Hiſpanorum prædia, cuius aduentu tantam ad diuinum cultum in animo ſuo mutationem indigenæ perſentiebant, vt illorum domini & ipſimet mirarentur.

COLLEGIVM GVAMANGENSE.

Præter ea quæ ſuperiori anno de huius Collegij erectione retulimus, pauca nũc ſeſe offerunt præcipua, quæ dicam. Excolitur certè hæc noua domini vinea omnibus noſtræ Societatis officijs, ſicut maximus ciuium in noſtros amor expoſcit. Itaque ſublata ex illorum animis plurima & inteſtina diſsidia; quæ ante noſtrum aduentum, ciuitatem maximè perturbabant. Hiſpanorum Sodalitium indies augeſcit, tum numero, tum virtute. Amor Indorum & gratitudo, quæ noſtris oſtendunt, eos vehementer inuitat, vt maxima diligentia illorum ſaluti conſulant: Itaque non deſiſtitur ab Indorum cultura concionibus, exhortationibus, exemplis, alijſque omnibus medijs, quib⁹ deſertos indigenas Societas adiuuare conſueuit. Subuentum turpi mulierculæ iam penè collum in láqueum inſerenti, quòd ſe contemptam á fœdo amatore cenſeret, & pijs exhortationib⁹ ab vtroq; malo liberata eſt. Imagine quadam picta, qua ſempiterna damnatorum ſupplicia ſpectantium oculis ſubijciuntur, tanta eſt Indorum facta commotio, vt multi totius vitæ ſcelera confeſsione purgarint. Tandem Scholaſtici noſtri, quorum numerus vehementer augetur, tum litteras, tum virtutes amore maximo complectuntur, atque ita omnes illas exercitationes, quæ in Societatis ſcholis fieri ſolent, ſummo illi ſtudio proſequuntur. Omitto ſingula, quia ſæpius repetita.

MANSIO IVLIENSIS.

TOta noſtrorum cura in hac Sede ad excolendos Indorũ animos ordinatur quapropter illorum in virtute profectus eò magis indies creſcit, quò herbæ veneno infectæ plures euelluntur. Itaque veneficus quidam audita concione grauiter ſuis flagitijs doluit, & collectis omnibus inſtrumentis, quibus antea ſeruierat dæmoni, ſe cum illis ad Patris pedes abiecit, enixè poſtulans vt ſuo animo mederetur, qui ſæpius eſſet dæmonem allocutus, non tamen in oppido, quòd peſsimus deceptor ſe id noſtrorum cauſa facere poſſe negaret. Alius miſer ariolus in ſuis veneficijs deprehenſus, & in cuſtodiam coniectus, nunquam potuit à ſua prauitate conuerti, itaque poſt quatuor menſes forſan adiutus à dæmone, liber è carcere fugit. Conantur noſtri omnibus modis hoc vitium ex hoc oppido radicitus tollere, quòd innumeris malis ſoleant cœteros afficere decepti indigenæ, in quibus vitium huiuſmodi altas radices egit. Erecta eſt hoc anno quædam Sodalitas in honorem Sanctiſsimi Euchariſtiæ Sacramenti, ad hunc maximè finem, vt cum cœleſtis hic panis ad ægrotos defertur, omnes qui poſſunt indigenæ illum comitentur, quod hactenus dato ſigno factum, & tanta illorum frequentia, admixta ſingulari pietate, vt ſint ipſis Hiſpanis exemplo: ſemel ſingulis menſibus noua fit huius admirabilis Sacramenti conſecratio, incredibili vocum, inſtrumentorumque concentu. Hoc anno primum ad ſpontanea verbera tẽpore Aduentus, & Quadrageſimæ

indigenæ inducti, multi in noſtro templo bis in hebdomada ſe ligulis ceciderunt. Tandem ſolemnis illa oblatio ad Bacchanalia tollenda celebrata perilluſtri ornatu ſuauiſsimoq, concentu, & ingenti Indorum multitudine, ita vt illo triduo præter plures Hiſpanos mille & quingentis indigenis cōfeſsione præmiſſa, cœleſtis cibus fuerit impertitus. Neque cæteris oppidanis defuit debitus cultus & reuerentia, quandoquidem illis diebus nullus tam vecors inuentus, qui ludis ſolitis, vel ebrietati vacaret.

EXPEDITIO TVCVMANA & Paraguaienſis.

SEptem ſacerdotes toto anno has latiſsimas Prouincias diuiſi luſtrant, niſi cum ſtatuto tempore ad Societatis meditationes obeundas, & res agendas communicandas in deſignatum locum conueniunt: Hoc anno Cordubam confluxerūt: ex quorum litteris, quos labores ſubierint, quoſque fructus collegerint, intellexi. Sed leuibus & communibus prætermiſsis, ſingularia ſolummodo, præcipuaque recenſebo. A Patre Ferdinando Monrroy, & Patre Iohanne Viana excurſio facta ab Auguſto Ianuarium vſque, in qua tanta ſunt vbique charitate ſuſcepti, vt cum fames valida terram occupaſſet, numquam tamē illis ad victum neceſſaria defuerint, imo vero tanta ſæpius ciborum copia redundarint, vt cum multis egenis illos communicarent: & aliquando contigit, vt cum dimidium panis,

panis, qui tantum domi ſupererat, pauperi tribueretur, paulò ante horam prandij tot panes à ciuibus mitterentur, vt & Patribus, & alijs multis egenis ad victitandum ſufficerent: quapropter verum illud experiuntur dictũ Apoſtoli, nihil habentes & omnia poſsidentes. Sed vt hæc beneficia maioribus officijs compenſarent, omnibus noſtræ Societatis muneribus Hiſpanos, & indigenas adiuuerunt. Scholaſticus quidam decem & octo natus annos concione noſtrorum impulſus, vt ſuam conſcientiam ab omnibus vitæ ſordibus emũdaret, quod cum præſtitiſſet, & ſacrum cibum ſumpſiſſet, paulò poſt inopinato morbo correptus, & cunctis ſenſibus captus, intra horas duodecim vitam finiuit. In ea excurſione vnum & viginti caſtella, & villæ decem & nouem à Patribus luſtrata, in illis mille amplius & quingenti generalem confeſsionem fecerunt. Segetes cuiuſdam oppidi nimia ſiccitate deficiebant, cum ſummis precibus à noſtris eſt impetratum, vt ſupplicatio ſolemnis pro pluuia fieret à diuina benignitate obtinenda; illa abſoluta, tanta vis imbrium de cœlo decidit, vt ſegetes arefactæ denuo reuixerint, & maxima frugum vbertas ſecuta ſit. Neque illud caruit prodigio, quod cum omnes à Patribus admoniti, ſe frugum ariditate ab irato Deo puniri, quod ſuis ſceleribus minimè mederentur, reliqui noſtrorum hortatibus & monitis paruiſſent; duo tantum Iuuenes conſilium Patrum ſpreuerunt, ſed non abſque manifeſto ſupplicio, ſiquidem nec minima imbrium gutta in illorum ſatis apparuit, cum reliquorum agri confines

fines copioſis imbribus abundarent. Luſtrata præterea Indorum Prouincia, qui propria lingua Lules dicuntur, hi cum triennio ante ab eiſdem Patribus ſacro fuiſſent baptiſmate mundati, nunc pecudum more viuentes, ſacerdotum qui ipſos docerent penuria ſunt referti, ſed noſtrorum conſpectu maxima lætitia pleni, ad eos, ſicut pulli ad matrem ſolent, properabant. Itaque denuo rebus noſtræ fidei inſtituti, & ſuis criminibus confeſſione facta liberati, tandem, etſi maximo cum dolore, à noſtris relicti ſunt, qui vt omnino deſertorum hominum curam haberent, famem, ſitim, æſtus intolerabiles & ingentia ferarum diſcrimina perpeti, lucrum maximum reputarunt. Neque ſilebo factum ſatis quidem mirabile, ſi iam miraculo careat. Erexerant noſtri ſanctiſsimæ Crucis ſignum in quodam loco, vbi diuina ſacra peragerent, ſed cum illa in ſolitudine remanſiſſet, temporis decurſu, & ingentibus ventis agitata, ad terram inter alias arbores euulſas decidit. Hoc autem anno cum quidam Hiſpanus id ſolum aratris vellet proſcindere, quod ſatis ſibi pingue ad producendas ſegetes videretur, ignem in ligna coniecit, collapſam crucem minime animaduertens, & cum omnia ligna maximo illo incendio combuſta & in cineres eſſent conuerſa, ſolummodo (mirum dictu) crux illa ſacrata flammis illæſa remanſit, ſigno tantum fumi notata, vt prodigium illud clarius conſpiceretur. Quædam Hiſpana fœmina in oppido Diui Iacobi iam quinque menſibus grauida, vehementi morbo cruciata, ad vltimum vitæ finem peruenerat, cuius vicem tametſi

vir

vir eius atque cognati grauiter dolerent, illos tamen grauiſsimè commouebat filij, quem geſtabat in vtero, interitus ſempiternus; ergo accerſiti noſtri, vt tanto malo remedium aliquod adhiberent, facta cõſultatione, cognati matris vterũ poſt mortem aperiendum eſſe cenſebant: at noſtri efficacius remedium inſpirante Deo repererunt. Itaque ſacram B. P. N. Ignatij effigiẽ cum quibuſdam ipſius Reliquijs ægrotæ fœminæ dum imponunt, intra breuiſsimum tempus viuum fœtum in lucem edidit, & aqua ſalutari perfuſum cœleſtis Pater ad gloriam detulit, quem ſtatim mater ſequuta, piè creditur ad eundem locum tranſmigraſſe. Tucumanus Pontifex ita nos amat, vt ſæpe ſæpius palam confirmarit, ſi noſtra Societas Prouincias illas deſereret, illico ſe ſuo Pontificio munere abdicaturum. Vt Patres animos hominum ad pietatem compararent, pridie eius diei, quo ſacri cineres Chriſtianorum capitibus imponuntur, cœleſte illud ſacramentum, in quo CHRISTVS ſanctiſsimus continetur, in ara maxima noſtri templi manifeſtum omnibus poſuerunt, à prima luce ad primas tenebras vſque inuſitato populi totius concurſu, Prouinciæ Prætore ad hoc religionis officium exemplo ſuo cæteris præeunte. Cumque ſub veſperum eques quidam in equum conſcendiſſet, vt ſicut aſſolet, ſtadium curreret, ex equo in medio decidens curſu vehementiſsimè corpus offendit, adeo vt eius parentes eo ſe filio orbatos arbitrarentur: illum tamen ad ſe reuerſum frater leuiter reprehendit, ipſum admonens, ideo tam infauſtum euentum eius curriculum habuiſſe,

quòd

quod Societatis ſolemne feſtum neglexiſſet. Hoc anno inſtaurata excurſio Paraguaienſis, & vt optima iacerent fundamenta, duo illuc ſacerdotes miſſi, qui ex Vrbe Aſſumptionis Regni præcipuâ, ad me ſcribunt, maximos ſe labores in itinere, terra, fluminibuſque tuliſſe, multarumque rerum, quas deferebant, feciſſe iacturam, maxima tamen mentis lætitia, vtpote qui vitam ipſam pro diuino Chriſti amore libēti animo profundere ſint parati, nedum libros, & ſuppellectilem: dicunt tamen eam bonorum amiſsionem optimè compenſatam fortunatiſſimo longo itineri impoſito fine, quandoquidem vniuerſa ciuitas eorum aduentum appropinquare cognoſcens, ſeſe tota ad illos inuiſendum & comitandum effudit, tanta animi alacritate, vt nō ſolum lætari, ſed geſtire & exultare cuncti viderentur, quo tempore alij alijs congratulari, quaſi aliquod incredibile bonum vel munus excellētiſsimum ſinguli obtinuiſſent: igitur illorum conciones exauditæ mira Hiſpanorum & indigenarum frequentia, in templo maximo rogatu Decani Presbyteri ad cunctum populum m habitæ.

EXPEDITIO AB SANCTA Cruce.

ETſi noſtri in hac miſsione ſumma rerum externarum inopia premantur, & innumeris vndique periculis circumueniantur, incredibilibus tñ de cœlo gaudijs abundant, quibus omnes ærumnas minimi faciunt. Eorum quæ ab ipſis hoc anno ſunt geſta, hæc digna, quæ referantur. In Vrbe S. Laurentij

rentij ſtudia latinitatis inſtituta, quæ diu iam illius ciues exoptarant. Iudicatum enim remedium inter omnia efficax valde, vt deprauati ciuium mores corrigantur, qui quaſi hęreditario iure à patribus in filios dimanabant, & pręterea iuuenes nimium torpentes otio ad omnia vitiorū genera facilimè labebantur, itaque tantum Deus huic recenti muneri fauet, vt aperte demonſtret è cœlo cogitationem huiuſmodi in animum Patris Viceprouincialis iniectam ad ſumnum bonum illius diſperatæ iuuentis. Quod iam paruo tempore in illorum mentibus ineſſe conij citur, ac deinceps inſeſſurum eſſe ſperamus. Viginti namque & ſex Scholaſtici qui in noſtris Scholis verſantur, totidem Angeli in terris degentes, modeſtia vultus, pietate animi, vitiorum odio, & omni denique genere virtutis eſſe videtur, in ipſisque litteris iam mediocres progreſſus faciunt. Attamen pręcipua cura & labor in indigenis Chriſtiana fide erudiendis à noſtris adhibetur, vt ex litteris Patris Anentiq; Oliuæ, quē illuc biēnio ante miſimus, facile conſpici licet, ait enim ſe miſsū cū P. Angelo Monitola ad nationes Chanonū et Gogotocorū (quidiuerſa abillis vtūtur lingua) & ſex oppidis cōfeſſiones audiuiſſe, ait præterea, maxima difficultate perſuasū ægrotis iā morituris, vt ſua delicta ſacerdoti patefacerent, quod falſo errore decepti ſtatim ſe morituros arbitrarētur. Sed tamē negotiū ità arduum diuiuo iuuante ſpiritu perfectum, & peſsimo dœmone ſuperato, ſacrę confeſſionis veritatem iam indigenis innoteſcere, tantoque deſiderio hoc illos expetere ſacramentum, vt à primo diluculo ad multam noctem vſque, hoc vnicum ſuæ ſalutis re-

 medium

medium magno ſilentio, animique dolore expe-ctantes perſiſterent, vt noſtris ſacerdotibus nõ niſi ad feſtinũ prandiũ locus relinqueretur, tum cõfeſ-ſione facta ita præteritã viuendi conſuetudinem e-mendare, vt ſatis appareat non illos ſimulatè de cõ-miſsis peccatis doluiſſe. Hæc rurſus memoria dig-na. Habitabat ruri in paupere quodã tugurio puel-la virgo, nõdum decimũ quartum annũ egreſſa, cũ duabus ſibi cognatis fœminis; cum repente indige-na iuuenis igne turpiſsimo flagrans, honeſtas illas aggreſſus fœminas, ad turpe factum pellicere co-nabatur. Sed cum nihil blanditijs proficeret, cœco libidinis impetu vim imbecillibus adhibebat, at vir-go tenella non ferens improbũ facinus, viri veſtita robore, hominem primum grauiter verbis obiur-gat, deinde cum in illam inſanũ ipſe furorẽ cõuer-teret, maximo caſtitatis amore virgo ſuccenſa ar-dentẽ de foco torrem arripiens, in impudicum im-petum facit, & illum eijcit de tugurio: quapropter ipſe nimio pudore ſuffuſus, re infecta triſtis abſceſ-ſit. Vt ſimile diſcrimen effugeret alia eiuſdem ętatis & conditionis puella, quã Hiſpanus quidam tur-piter diligebat, artificio mirabili fœdum amatorem deluſit. Nam cum agri culturam, vbi Hiſpanus ille degebat, minime poſſet relinquere; ne tamẽ agnoſ-ceretur, pectus, brachium, ipſamq; faciẽ atro colore fœdauit, vt indecora nimis atq; deformis humanis occulis appareret. Quo remedio etſi ſæpius ab Hiſ-pano quęſita, nunquã tamẽ inuẽta eſt. Anus quædã decrepita morbo quo laborabat ingraueſcẽte, frigi-da mẽbra igne calefaciebat, atq; in ipſo cinere mi-ſere cubitabat, ſed cũ in tãto diſcrimine verſaretur, nihil minus quã de confeſsione cogitabat. At Pater An-

Annellus pietate cõmot⁹ad pœnitentiã aniculã exhortatus, tandẽ ipſa illi⁹ precib. annuit, & paulo poſt è corporis vinculis eius anima euolauit. Ab Oppido ſanctæ Crucis ſeptentrionem verſus vrbs 50 leucas abeſt, ſolũ habet ſatis accõmodatũ, optimæ tẽperationis, & aquis puris abundat, & ſuauib. Cũ illa primũ condita fuit 14. abhinc annis, crudele bellũ indigenæ noſtris hominib. intulerunt, & venenatis ſagittis Hiſpanorũ multi traiecti quaſi rabidi canes interierunt, atq; ita grauiſsima dãna ab Indis nimium elatis ſuperbia, tũc tẽporis ſunt perpeſsi, at poſtquã peſtilentiũ herbarũ antidotum eſt repertũ, Indi mitiores effecti Hiſpanis ſeſe ſummittunt, quod maxime iuuat Pater Ortiſius, qui cũ indigenis ſit chariſsimus, & illorũ animos Chriſtianis morib. imbuat ipſa religioſa pietas homines feros, & barbaros efficit mãſuetiores. Itaq; iã Hiſpani trãquilla pace fruuntur. Hic Pater Ortiſius incredibiles in intinere paſſus labores, cũ vrbẽ D. Frãciſci peteret, q; neceſſe fuerit maximis viarũ anfractib. illuc tendere ꝑpter ingentes Guapai fluminis alluuiones; dum eò peruenit, vehemẽter de via feſſum grauiſsimus morb⁹ corripuit, qui tres integros menſes Ortiſiũ crudeliter vexauit: Sed indefeſſa animi virtus illi ſic ægrotanti animos addidit, vt in ipſo lectulo iacens tot ſępi⁹ pro ſalute proximorũ labores, ac ſi ſanus eſſet, ſuſciperet; Attamen vt Ortiſius iã tandẽ aliquantulũ cõquieſceret, ab vrbe S. Laurẽtij Pater Angelus illuc miſſus, qui eius pondus grauiſsimũ ſuſtineret, & ad D. Laurentij ipſum remitteret: ille vero vbiq; ardẽs in proximos charitate, diuini verbi ſemen effudit, & ſegetẽ illã copioſam, & ſi pene ſol⁹ excoluit, ſemper immenſã deprecãs bonitatẽ, vt mittat operarios in meſſem ſuam.

 A Col-

A Collegio Quitenſi Viceprouinciæ noui regni, nihil quod in annales referatur accepimus.

SEDES PANAMENSIS.

VIr quidam maximo timore ſolicitus, ne vi morbi perimeretur, vnum è noſtris accerſit, & pro iniurijs illatis Deo confeſſione ſatisfecit, tum vero Pater homini perſuaſit, vt ad cœtus accederet ſodalitij, ſi per B. P. Ignatij ſubſcriptionem optatam ſalutem conſequeretur: cōſenſit ægrotus monitis, & impoſita ſubſcriptione melius ſtatim valere cœpit. Eadem B. P. ſubſcriptione quidam è noſtris Fratribus præmunitus moleſtiſſimam tertianam febrim, qua vexabatur, effugit. Noſocomia etiam, publicaſque cuſtodias noſtri frequenter inuiſunt, & innumeram vim Æthiopum penitus deſertorum fidei principijs & Chriſtianis moribus imbuunt. Hoc anno illorum ſodalitas domi noſtræ iampridem erecta diem ſacræ Præſentationis Mariæ ſolemnem publica à templo maximo ad noſtrū vſque ſupplicatione celebrauit, iuſtiſq; ſacris peractis, illorum plures cœleſti accubuerūt cōuiuio. Excurſio a noſtro ſacerdote facta, multa animorum emolumēta reportauit. Perſuaſum cuidam ne inimico vitā eriperet, quod diu iam peroptabat, multi à cœno turpi luxuriæ ad honeſtatem extracti, & huiuſcemodi multa ſpolia è dæmonum caſtris erepta. Duodecimo kalendas Februarij ara quædam in noſtro templo ſtatuta imagini B. P. Ignatij, maximo totius ciuitatis erga illum ſtudio, amore, & pietate; factum hoc præclariſſimum non tantum approbante ciuitatis Antiſtite, ſad etiam publicis illud litteris, &

teris, &

teris,& verbis honorificentiſſimis decernente. Solemnibus illius diei ſacris, quæ cuſtos cœnobij D. Franciſci celebrauit, vniuerſa curia regia & ciuitas frequens interfuit. Atque vt maior exiſteret in B. Ignatium huius prouinciæ pietas,& religio, mirabili qnadam ratione quendam è noſtris Fratribus in vrbe Portusbelli febri grauiſſima laborantē ad integram reſtituit ſanitatem. Iacebat ille in Noſcomij publici lectulo iam deſperata ſalute morti propinquus, & ſummo præterea mœrore confectus, quòd in illa extrema pugna, quæ vndique ſolet eſſe grauiſſima, nullum haberet è Societate, cuius precibus, & auxilio in dœmonem victor euaderet. Igitur in illo poſtremo vitæ diſcrimine conuertens oculos mentis ad parentem noſtrum ſanctiſſimum, vt ſibi ſalutem redderet poſtulauit: illico voce clariſſima ęgrotantis aures inſonuerunt, nihil, aiunt, timeas, ſurge, ſalutem enim optatam conſequeris. Hac voce promiſſioneque confirmatus acutè & fortiter exclamauit, cui ſtatim vnus è Fratribus B. Ioannis Dei accurrens, cibos optime conditos detulit, quos, cum triduo iam nihil quo poſſet ali cepiſſet, tum bono animo edit, paucíſque poſt diebus ex deſperato morbo conualuit, non ſine maxima omnium admiratione, qui diuinitus illum a B. ſuo parente ſanatum prædicabant. Miſſus ſacerdos è noſtris ſenatu regio petente, ad Indos Ethnicos adhuc, cum tamen triginta annos Hiſpanis inſeruierint; illuc anno præterito quidam ſenator acceſſit, vt ruſticos homines montibus ac ſyluis ferarum more vagātes in cœtus populares con-

iungeret, quod adhuc donec perficiat conſtanti mente perſequitur, cum inde incredibilis animorũ vtilitas expectetur, & indidẽ ianua pateat ad plures alias nationes ad fidem Catholicam conuertendas, quæ diuina orbatæ notitia in interitum ſempiternum miſerè detruduntur, atq; de hac Sede ſatis.

STATIO SANCTÆ FIDEI noui Regni.

IN hac vrbe noſtrarum ædium habitatio ſatis idonea eſt, vt viginti è noſtris in illa degant, optimo loco ſunt ſitæ, & minimo à foro maximo ſpatio, octoque millibus aureorum Societati conſtant, quos maxima ex parte liberalitas ciuium ſuppeditauit. Tantus eſt illorum erga nos amor, quibus tamen maximo ſtudio de nobis bene merendi Illuſtriſsimus Ioannes Borgia, Beati Patris Franciſci nepos, Senatus præſes, & illius prouinciæ prætor excellit; qui in ſingulos annos quingentis aureis noſtram ſubleuat egeſtatem: ipſe vero præſes Reuerendiſſimus Archiepiſcopus, alijque pij homines, aureos amplius ſexcentos donarunt, quibus ſubſidijs, & mediocri copia annonæ, quæ tempore meſsis ſtipe corrogata colligitur, abunde ſatis eſt ad quotidianum victum, quin cura ad vitam neceſſaria quęrendi Societatis impediat miniſteria ad proximos adiuuãdos. Tãta viri principes experiũtur ex munerib. noſtris emolumẽta, vt Archiepiſcop⁹, ſenatus regi⁹, eiuſque viſitator vno animo à Rege Philippo enixè petierint, triginta illuc è noſtris mittat, qui barbariem, inſcitiam, idolorumque cultum penitus inſitum ex multarum nationum animis ſtirpitus

tus euellant;ſicut ipſam ciuitatem regni totius caput noſtri qui illam incolunt,auſpice Deo, ab improbiſsima in optimam conuerterunt; per illos enim multæ conuentiones illicitæ ſublatæ;adulteria multa,odia atq; diſsidia innumera penitus ſublata. Erectum etiam Monialium cœnobium Patris Didaci Viceprouincialis monitis & hortatu, ex quo ingens bonum ſperatur;ab eodemq; donec aliud præpoſitis maioribus videretur, cuiuſdam Indorum Oppidi, Caxica nuncupati,cura à noſtris habenda, ſicut fit in Iulienſi ſede,ſuſcepta,cuius indigenæ ipſi Regi vectigal pendunt, eiuſq; templum præclarum ſatis,&optimis ad diuinum cultum veſtibus exornatum.Itaq; locus ille maxime videtur idoneus,vt noſtri difficillimam linguam Muſcam addiſcant, quam aliqui poſt laborem quatuordecim mēſium, multis ſuperatis difficultatibus,ita tenent,vt ſumma fidei capita magna verborum proprietate in eam linguam tranſtulerint, quæ tranſlatio,ab Archiepiſcopo,& Præſide, facto examine, comprobata; decreto quodam publico omnibus Parochis imperatum, vt illa indigenis explicetur, quam ipſi facillimè diſcunt, & ex Chriſtianæ religionis notitia magnam in illorum animis morum mutationem in dies ſingulos experimur: nam cum antea pauci vellent vxorem ſecundum ritum Eccleſiæ ducere, quod ex corruptela naturæ multis implicarentur pellicibus, id iam eſt illis facillimum, ita vt paucis diebus ducenti amplius fuerint matrimonij vinculo ritè conſociati.

COLLEGIVM SEMINARIVM D. Bartholomæi.

IN eadem vrbe adminiſtratio ſeminarij collegij, (cui a D.Bartholomæo nomen eſt) à noſtris ſuſcepta. Ædes habet optimas ciuitatis, ab Archiepiſcopo ad hoc egregiũ opus coëmptas; in illis octo & quadraginta Collegæ reſident, ex quibus octo, qui ad ſeminarium Eccleſiæ ſpectant, ſuis ſumptibus Antiſtes alit, pro ſingulis centum aureis perſolutis, hi focalibus vtuntur pulli aut liuidi coloris, & templo maximo temporibus aſſignatis deſeruiunt, cæteri ſunt conuictores, & expenſis proprijs aluntur, quibus focalia pendent è collo rubea ſiue coccinea, vt à primis diſtinguantur. Omnibus præeſt vnus ſacerdos è noſtris adiutore Fratre ſociatus, qui tāta diligentia hanc iuuentutem litteris & virtutibus educat, vt multi doctrina, & pietate præditi in locum hominum ignorantiũ poſſint eccleſijs ſuffici.

MANSIO CARTHAGINIENSIS.

HAc noua apud Indos Carthagine concepta, de noſtris hominibus & muneribus præclara opinio indies magis apud omnes ciues creſcit, nec mirum, cũ noſtri totum ſuum laborem impendant in hominibus omnis generis excolendis, quorum vberrima meſſis alios plures operarios expoſcebat, ſiquidem ciuium amplius tria millia, Æthiopum ſepties mille, pluſquam octingenti nautarum, & militum fere trecenti, diuini verbi pabulo reficiuntur. Quibus accedunt claſſes Hiſpanicę, quæ ſingulis annis hunc portum tenentes, ingentem vim ægrotantium ſecum apportant, quibus remedijs cœleſtibus

leſtibus à noſtris ſtatim occurritur. His pietatis officijs gratiſſimos ſe ciues præbent, ciuitateſque confines ardenti tenentur deſiderio tanto bono perfruendi, vt Meſochorus Cathedralis Eccleſiæ inſulæ Hiſpanæ huius ſedis ſuperiori litteris ſuis oſtendit, illum enixè deprecans, vt aliquos eò mittat è Societate: quod nemo ſit qui inſulę illius habitatores in vitiorum cœno demerſos, inde velit extrahere. In hac igitur vrbe maxima concurrit ad noſtrum templum hominum multitudo, vt peccata confiteatur, & ſacras audiat conciones, ex quibus maximus colligitur fructus.

Æthiopum ſodalitas maximè iuuat, vt huiuſmodi cœteri de rebus fidei, & morum emendatione doceantur. Hæc noſtrorum opera ciues magna liberalitate compenſant: ſiquidem anno ac ſex menſibus amplius aureorum quatuordecim millia noſtri ab illis acceperunt. Templum etiam pulcherrimo tabernaculo, & argentea deaurata pyxide ad ſacrã Euchariſtiam aſſeruandam amplificatum, ſanctiſſimique pueri IESV pulcherrima ſtatua decoratũ. Miſſi ab hac ſede ad oppidum ſanctæ Martæ, triginta illinc leucarũ interuallo diſiunctum, à ciuibuſque magnæ lætitiæ ſignis excepti: ſtatimque tota commota ciuitas, vt peccata confeſſione lauaret, multa ſublata diſſidia inter viros Principes, ex quibus mala grauiſſima timebantur. Sed tamẽ indigenis propter linguæ ipſorũ inſcitiam minime conſultũ, qui pene omnes huius prouinciæ hac de cauſa Ethnici remanent, nec ſolum ipſi, ſed triginta Ethnicorum millia ab hoc oppido ad sãctiſsimę Triados vſq;, eos qui ſe de fidei veritatibus doceãt, vehemẽter expo-

ſcunt. Excurſum denique à Patre Viceprovinciali, & Patre Illefonſo Sandoual ab hac vrbe in Ethnicorum prouinciam, Vraba dictam, ex Epiſcopi, & Gubernatoris ſententia; Cacicij enim præcipui ſuæ gentis legati Carthaginem venerant, ſacerdotes, qui ſe Chriſtiana doctrina imbuerent, poſtulatũ. Octo diebus aduerſo ſcaphæ curſu renitentibus vẽtis illuc peruentum, vbi nonnullis ægrotis infantib. baptiſmate ſacro ablutis, & aliquibus Indorum de fidei rebus inſtructis, Lauretanęq; Virginis ſtructo ſacello, in vrbem, vnde Patres exierant, reuerterũt, aliqua gentis huius accepta notitia. Terram enim incolit ſyluis, nemoribus, fluminibus, præruptis montibus, & conuallibus cœno infectis profundiſſimo plenam; ſterilem deinde nimis & calidam; nullis argẽti vel auri venis copioſam; radicibus arborũ, & illorũ exiguis fructibus, ſylueſtriq; carne barbari veſcũtur, & quindecim oppidis in collium altitudine ſitis habitant; quibus aliæ quinq; Prouinciæ ſunt conterminæ, eadem lingua, vt apparet, ad diſcendũ facili. Idolorum cultu carent, præterquam quòd qui ægrotis medentur, cum Dœmone colloquuntur, ſua quilibet vxore contentus viuit, viri omninò nudi, & vnguento rubeo obliti incedunt, deſuper varijs depicti coloribus; fœminæ honeſto habitu indutæ, tantum id curant, vt ſuis viris inſeruiant; illi verò otio deſidioſiſsimo diffluunt; iter tamen facturi, arcu & ſagittis veneno infectis inſtruũtur, eligunt ex ipſis concionatores, qui voce contenta abſque vlla actione loquuntur.

ANNVÆ LITTERÆ PROVINCIÆ PHILIPPINÆ SOCIETATIS IESV

Anni 1606.

NVmerat hæc Prouincia Philippenſis tres & nonaginta Socios: ex his triginta ſeptem ſunt ſacerdotes, Scholaſtici viginti tres, ſex & viginti Coadiutores temporales, reliqui Tirones. Continet vniuerſa prouincia Collegia duo cum Hiſpanorũ Seminario: Sedes vero ſex, duob. etiam Indorum Seminarijs adiunctis. In Manilenſi Collegio cũ Seminario quatuor ſupra quinquaginta e noſtris commorantur, è quibus tredecim ſunt ſacerdotes, tres & viginti Scholaſtici, Adiutotes 11. Nouitij vero 7. è quib. Scholaſtici tres recenſentur. Duo Theologiæ Profeſſores, vnus Philoſophię magiſter, alter grãmaticæ. Theologiæ aũt auditores noué, 11. Philoſophię; duo Grãmatices. Ex his tres Seminario præfuerunt ſacerdos cũ duob. Fratribus, Adiutore altero, altero Theologo. In Antipolitana Sede tres ſunt Patres, totidem adiunctis Fratribus, in Silanẽſi duo Sacerdotes. In Zebuano Collegio tres Patres cum quatuor Fratribus, ex his Sacerdos cum Fratre Octonienſi miſsioni adfuit. In Dulachienſi, quod Collegij nomen tantum, Sedis vero rem habet, quatuor habitant ſacerdotes, duoq; Fratres & Seminarium. In Carigarẽſi Sede tres Patres cum duobus Fratribus: adde Patrem Superintendentem. In Boholana tres item ſacerdotes, Adiutoreſq; duo cũ Seminario Indico, in Tinagonenſi Patres quinq; cũ duob. Fratrib. Admiſsi in Societatẽ duo Scholaſtici

cum

cum Fratre Coadiutore. Reuerſus eſt Roma Pater Petrus Chirinus Procurator cum vno ſacerdote, quinq; Scholaſticis, ac duobus Coadiutoribus.

Mortuus eſt pater Chriſtophorus Cerecellius quarto idus Auguſti. Is patria erat Senenſis, Romę in Societatem adſcriptus. Studuerat Philoſophiæ ac Theologiæ. Sacerdotio initiatus Tagalenſibus Indis operam dare cœpit hoc eodem anno, pari animi demiſsione ſuiquę contemptu; vir patiens ac humilis raptus à Deo, breui interuallo expleuit tēpora multa, illi placens cui inſeruierat.

MANILENSE COLLEGIVM.

Adhuc & nos ſub ſpe ac metu: quantumque illa addit animi, tantum hic incutit terroris: fauerat illa hoc anno, glorioſa noſtris de Malucenſi regno parta victoria: ſed obfuit ille, repentino optimi ac præſtantiſsimi Mahilēſis Gubernatoris interitu: illa Mindanaenſes cōmunes hoſtes, priori victoria profligandos ſperabat; hic vero poſteriori morte audaciores futuros timet.

Perrexit ſuperiori anno noſter Gubernator inſigni Hiſpanorū claſſe ſtipatus ad bellum, voluit tamen, Malucenſes Inſulas expugnaturus, aliquot è noſtris ſecum mitti: & quidem miſsi ſunt quatuor, è quibus tres fuêre ſacerdotes, omnes ex Indica Prouincia, qui ad nos appulſi obſactā in ſuas ſedes irruptionē ab Olandenſibus hæreticis, nobiſcū etiā ſunt hoc anno verſati. Miſsi ergo ſummo fuerunt bono vniuerſis, Gubernatorem conſilio, aliorū ordinum viros exemplo, duces ac milites verbo, ope ac induſtria miſeros, infirmoſq; iuuerunt, eximio vbiq; verę religionis odore relicto. Poſtquam autē,

Deo

Deo dante, victoriam ſunt noſtri haud magno periculo cõſecuti;data eſt ſtatim Patribus à Gubernatore antiqua eorũ Eccleſia,quæ à Diuo Paulo nomẽ habet,quæ cum in præcipua Terrenatenſi Inſula ſit ſita,pręcipuam etiam inter reliquas illam efficit Sedem.Qua in re cùm Patres ipſi de omni euentu Paternitatem veram ſint facturi certiorem, ijs omnibus,quæ ibi acciderunt,prętermiſsis,ad noſtra tantummodo breuiter narranda,me ipſum impendã.

Redijt ergo victor Gubernator,noſtraq; Silanẽſi domo haud exigua lætitia viſitata, Manilam ingreſſus eſt ouans: vbi paulo poſt Deo gratus, illi gratias exhibere voluit in noſtro templo,pręuia tota vrbe,clero,religioſiſq; ordinibus,qui omnes non minori pompa, quã animi gratulatione glorioſum ſunt principem,eumque humilem ſociati: ibi rite decantato ſolemni ſacro, concionem habuit grauẽ Epiſcopus Segouienſis, qua in re vtriuſq; Principis patuit animus in noſtrum ordinem.Sed lætitiã hanc turbauit ſubſecuta poſt quindecim dies Gubernatoris nobilis mors, qui ſcripta nobis Epiſtola ſenſu pleniſsima,noſtrorũ ſe ſacrificijs, precibuſq; moriens commendauit. Sed iam propius accedamus.Tirones altera anni parte Manilæ ſunt cõmorati,altera vero apud Antipolum: vtrobique cum fœnore,nec minori propriæ perfectionis ſtudio vacant,quam alienæ deſiderio.

Sacerdotum vero miniſteria cum Hiſpanis, Indiſque aucta ſunt alterius ſacerdotis lingua,quam Malaiam vocant (hoc præcipuum inter Mindaenſes Patribus emolumentum,eorum linguam ediſcere,captiuitatis ſuæ non exiguum trophæum) quæ

cum

cum ſit inter Manilenſia mancipia frequens, haud parum illis profuit, tum reliquo anno, tũ præcipue quadrageſimali tempore, quo maior eſſe ſolet vniuerſorum concurſus ad ſalutarem pœnitentiã. Porro Pater idẽ Seminario D. Ioſephi præeſt, è quo ſcholaſtici duo Societati noſtro dedere nomen, æmulis relictis, qui cum noſtrorũ diſciplina imbuantur, frequẽtiores in ſtudijs, firmiores in ijs, quæ ad ſalutem expectant, eſſe ſolent, maioriſq; culturæ fructus referunt non ſpernendos.

Sed dum ſuo quiſq; operi inſudat, ecce hora ferè nona, Patre Rectore Collegij in maximo Templo exhortationem habente de ſanctiſsimo Chriſti Domini corpore, infra Octauã eius diei, quo ãniuerſaria eius celebris eſt memoria in Eccleſia vniuerſa; accẽſus repente ignis, cui mirum in modũ ſubiacet hæc tellus, tum ob tabulatas, arundineaſq; domos, tum etiam ob furẽtes ventos, qui accenſo igni aſſociati, ſuo flatu per obiecta quæq; incredibili impetu bacchantur. Ignis ergo non longe à noſtra domo furẽs, plures repente vorat domos; ſed dum iam expectatur Collegio appulſurus, flante (quæ Dei benignitas fuit) alio vento aliò pergit, flagrás vrenſq;, noſtroq; Collegio noſtriſque domibus intactis, plures deuorat ædes, Auguſtinianenſiq; inſigni domo, Diuæque Potentianæ Collegio abſumpto. Nec in alio ignis diſcrimine defuit nobis Deus, dum paleis incenſis vrgente vento, noſtra in horto quodam domus proxima igni, periculo libera euaſit, vnde nec ambuſta ceſsit, nec ignis, pellente vento, illam abſumere valuit. Sed licet liberi ab igne perſtrepente euaſerimus, non tamen euaſimus aquam, quæ apertam

tam quodammodo domum pluuiali tempore petens magno fuit noſtris incommodo: In cauſa fuerant ablatæ propter ignem è tecto paleæ, quibus domus hæc magna ex parte tegebatur: quare factum eſt, vt male tegulatam domum penetraret imber, qui nobis noſtriſque rebus non ſemel offecit.

Noſtrorum autem animus in vtroque periculo firmus, tertium etiam frequentis terræmotus ſuperauit, Diuo Polycarpo Patrono, (cuius ſacras reliquias ſacellumque habemus domi) nos vrbemque tutante, quæ iam miſſis paleis tegulas adhibet domibus, cautior in futurum. Porro tribus elementis agitati, haud quarto liberi omninò, tutique ſeruati ſumus: quia tamen pro conſueto hoſte habetur ventus, non adeo nos terret in vrbe, ſicut in mari aſſolet, vbi nauigantes nullo alio tutamine quam diuino, ingruentes ſuperant tempeſtates.

Sed & noſtrorum opera in graui quadam perturbatione ſedanda enituit, quæ haud modicum tum Hiſpanis periculum, tum Iaponenſibus detrimentum minari viſa eſt. Iaponica gens armis aſſueta magis quam paci, dum hîc mercaturæ vacat, moræ ſtudens diuturniori, quam Manilenſibus placebat: factum eſt, vt oblato inter Hiſpanum ſatellitem, ac Iaponenſem hominem, graui diſsidio, is à noſtro milite breui interuallo necaretur, dumque hæc à paucis incaute patrantur, maioris interim creſcunt cauſæ diſsidij: Iaponenſes

etenim,

etenim,ſocio interempto,arreptis ſtatim armis accurrunt celeres, in vindictam ne, an in defenſionem,ambiguum adhuc; Hiſpani vero coniurationem ſuſpicantes, furore actos Iaponenſes perdere tentant, antequam audeant maiora. Ecce parua ſcintilla contempta magnum excitat incendium. Accurrunt vndique nulla acie inſtructa, qui adiuuent ſocios, hoſtes comprimant, diſsidentes ſaltem concilient: adfuit etiam Manilenſis Collegij Rector, qui mox iratos Hiſpanos coërcet, mox Iaponenſes adit, ne irrumpant, monet vt ſe in propria vrbique proximas ædes recipiant, eoſdem ad petendam veniam inuitat, noſtros vero ad clementiam impellit, militarem illum fuiſſe furorem, popularemque tumultum, non coniurationem. Sed Hiſpanos ira mouet magis, Iaponenſes autem furor agitat, vtrique conſentiunt ad bellum, nec tamen deſiſtit Pater, donec ſuadeat Hiſpanis, vt ſe ad opportunius tempus ſeruent, Iaponenſibus vero inſinuat vt cautius agant, neue ſint inpoſterum pacatis Hiſpanis offendiculo: Dein Patrem Miniſtrum mittit, qui cum Iaponenſibus pernoctet, ne aliquo ſiniſtro conſilio ſuſcepto, à recto deſiſtant; tota tamen nocte laborat ille cum Sacerdote quodam ex Franciſcana familia, ſub quorum diſciplina ſunt Iaponenſes. Sequenti die accedit illuc è noſtris alter, Iaponenſes adhuc dubios terret Hiſpanorum potentia, eorum milites ad futurum diſcrimen paratos oſtendit, tormenta bellica paraſſe; ſuadet, ne ſe tanto periculo opponant, quin & arma exhibeant vt Hiſpanis petentibus, monet, manuſque vt dent, inuitat, nullum diſcrimen metuen-

tuentes,nec fruſtra. Deo namque bene fauente optatum tandem ad exitum perducta res eſt. Sed ſequenti adhuc nocte, prope Iaponenſium ædes repentino incendio flagrare incipiunt nonnullæ eorum domus, viſoque igne idem Pater, qui in propinqua noſtra æde tunc temporis morabatur, accurrit velox, Iaponenſes que inſidias ſuſpicantes, miſſumque à noſtris illum ignem (qui caſu accéſus eſt) arbitrantes ad ſuorum internetionem, ſedauit iterum, noſtros haudquaquam talia fuiſſe machinatos probat, verbis reque facit palam, Deoque bene fauente, rem totam nouum periculum minitantem iterum componit, inito vtrinq; fœdere, amicitiaque veteri iterata.

Iam vero, hoc fugato periculo, aliud mox ciuium animos perturbauit : ventura ſcilicet aliquot Iaponenſium millia, quæ inſulam quandam noſtris hiſce Philippinis proximam, Formoſam nomine, expugnatura erant. Verum licet in Iaponia hæc agitarentur ob mercaturam potius exercendam cum Sinenſibus quàm ob bellum cum noſtris ineundum Iaponenſes tamen ex militibus mercatores, imminenti nos metu liberarunt. Quare nos hîc commorantes ſpes ſæpè, ſępius vero metus agitat, nec mirum, pluribus namque iiſque gentilibus, vallati nationibus, exigui numero, aſsiduo ferè concutimur metu, ſed nec ſpe fruſtramur, adfuturum nobis vbique Deum, qui & nos exiguos ſeruet, hoſtesque licet plurimos contineat ne perdant, ſeu fuget ne audeant.

Sed neque hoc ſatis : pacatis namque Iaponenſibus,

ſibus, Mindanaenſes antiqui hoſtes haudquaquam ab incepto iam dudum facinore deſtiterunt. Continuerant namque ſe ad tempus ab armis, Patre Melchiore Vrtado (de quo infra) ſuadente. Moxque victis Malucenſibus, non parum territi, ſe ad pacem aptabant: at vero audito nuncio, diem extremum clauſiſſe Philippinarum Inſularum præſtantiſsimum Ducem; armata denuo claſſe, quidam ex illis haud magni nominis, Pictas iam pluries expugnatas Inſulas petiere, non ſine Chriſtianorum damno noſtrorumque periculo, de quo in Dulachienſi Sede. Nunc autem lubet breuiter exponere, quicquid actum ſit apud Mindanaenſes cum Patre Melchiore Vrtado, Fratreq; Didaco Roderico in ea, quam ad eoſdem, Manilenſis præſidis, vrbiſque nomine, ſuſcepere expeditionem, ad quam vt legati miſsi, vti captiui habiti, vti liberi tandem aliquando euaſere. Porro hæc ipſe Pater ad me de ſuo itinere, commoratione, redituque perſcripſit.

Vt iniuncto muneri faciam ſatis, teque vti par eſt, de mea Fratriſque Didaci Roderici reuerſione & Mindanaenſi Inſula faciam certiorem; ad maiorem Domini gloriam, meique ipſius contemptum, hanc ſcribo epiſtolam, breuem illam quidem, quantum rei ipſius opportunitas exigit, non tamen oblongam, ſicuti reuera temporis longinquitas varijque euentus poſtulabant.

Quare prætermiſsis maris iniurijs, quibus nauigantes quique, etiam nolentens laceſſuntur, initium ab ipſo nauigationis fine ſumam. Peruenimus ergo ad Mindanaenſem fluuium maximum,

ximum, ibique à principibus Indis excepti primò ſumus magna lætitiæ ſignificatione, quæ quidem aucta delatis à nobis Regijs donis tamdiu durauit, quandiu eorundem lenitus animus ad priorem reuerſus eſt duritiem: munera namque, vt aiunt, durum quodcunque emolliunt, ſed nullo vnquam ſapore nigra Æthiopis cutis albeſcet.

Paulo poſt omnes quicquid fictum intus latebat, fecere palam. Pacem quam inierant nobiſcum verbis, opere ipſo fregerunt: primo namq́ue Silonga (is eſt Mindanaenſium quaſi Rex & anteſignanus, niſi illum tyrannum voces) per fallaciam, quæcumque ferè ad captiuos redimendos mecum attuleram, arripuit hoc conſilio, ne quiſquam illa prius à nobis auferret, ſolum apud nos remanſere exigua quædam, quæ vix ſatis erant ad victum comparandum ad tempus.

Nec multo poſt, eo ipſo die, quo duobus antè annis è Dulachienſi Sede captus captiuus primum factus ſum; noſtram adijt domunculam dux is à quo captus fueram, nullaque re inuenta, quam ſecum abſtraheret, iuſſit vt me aptarem ad iterum nauigandum, futurum iterum captiuum Regis Malucenſis, ea tantum de cauſa, quod pro me nondum illi ſolueram pecuniæ loco, tormentum bellicum, quod quidem attuleram, ſed haud talem, qualem ipſe exoptabat.

Tandem minis ſolummodo illatis contentus, ſecum detulit Hiſpanos aliquot homines, qui etiam capti ac captiui apud me alebantur, præ commiſeratione potius, quam facultate; à quibus cum certior factus noſſet nos non exigua inopia laborare, nullumque argentum poſsidere, illos iterum ad nos miſit.

Poſt hæc ſoluente Hiſpanica claſſe Malucum verſus, ipſe Regius Gubernator D. Petrus de Apuna aliquot ſtipatus triremibus, illuc ad fluminis Mindanaenſis oram (recto prætermiſſo curſu, non ſine claſsis periculo ob aduerſos ventos) nauigauit, tum vt initum cum Mindanaenſibus fœdus ſtabiliret, tum etiam vt nos inuiſeret pro captiuis habitos: Illi vero è conuerſo, non ſolum non rependunt amoris vices, quin potius nec inuiſunt viſitantem Principem, nec per litteras ſalutant, ſed ad ſuperiora fluminis aufugiunt infidi: interim prȩſtolatur ibi aliquādiu illos patiens Gubernator, nec apparent: quo viſo mittit triremem, quæ flumen ingreſſa exploraret loca, animóſque: meque ſimul cum ſocio, exhibito altero bellico tormento pro redemptione, ſecum inde auferet. Hoc audito, iterum me Silonga metuens ſatellitibus cuſtodiendum tradit, illud vſurpans, eundem futurum vtriuſque exitum. Imperat vt ſcribam Hiſpanis Epiſtolam, qua moneat illos, ne accedant: imperio ceſsi, ſed nec ſibi placens petijt vt illi ſignificarem, quidnam opportunius cenſerem faciendum? aſſerui illud optimum, obtemperare Gubernatoris voluntati, eumque inuiſere ad oram fluminis præſtolantem: paruit ille,

ille, duabuſque aptatis nauiculis, alteram conſcendit, alteram & ipſe conſcendi, ſed licet cito curſu, citiori nauigarunt Hiſpani Malucum verſus : illi namque Silonga non comparente, Indo cuidam tormentum exhibent bellicum, nulloque læſo receſſêre, relicta tantum Gubernatori Epiſtola, illàc (peracti bello Malucenſi) vela iterum daturi. Interim Mindanaenſes falſo nuncio, ſeu ſuſpicione tacti, velle nos Silongæ illudere, noſtram pauperem domum cum vniuerſa re diripiunt. Reuertens vero Silonga ad ſuos, facilè Hiſpanorũ fidẽ agnouit, qui pro glandibus tormenta ſuis dedêre hoſtibus, quique direptionem, furta, incendia, rapinas, occiſioneſque fuerant experti, nunc facili negocio Mindanaenſibus ſuperiores, nec minimũ quid damni aut læſionis machinati ſint : vnde ſæpius illud habebat in ore, Hiſpanos licet ſint Capres (gentilico nomine illos compellans, eò quod Sanctorum Imagines adorent) veritatis tamen eſſe amatores, ac datæ fidei cultores integerrimos. Interim ſe præparant ad futurum bellum, conſcientia potius negatæ fidei, quam Hiſpanorum metu perterriti: muniunt oppidum præcipuum, tum ligneo muro, tum aperto fluminis riuulo : ego vero iterum iam captiuus nec moueri loco valebam, nec aliò (vti antea) incedere, quin aliquando petitus ſum ad mortem, quam facile attuliſſet Sinenſis quidam, qui de nobis male obloquebatur, ſi illi conceſſum a Mindanaenſibus fuiſſet, qui non ſemel inito conſilio nos etiam confodiſſent, vti pro certo cognoui, niſi nos ſeruaſſet Deus : cuius conſilij participes facti qui nobiſcum

biſcum remanſerant Hiſpani, arrepta fuga ad oppida quædam amica ſe contulere, ne nobis in morte ſocij fierent, quam timebant. Sed factum deinde eſt, vt odium hoc in amorem conuerteretur, quique nos expetebant ad necem prius, poſtmodum ad ſalutem cuſtodiebant, hoc ſibi perſuaſi, nihil mali paſſuros ſe ab Hiſpanis, nobis apud illos verſantibus: ſicque recedendi facultatem verbis differebant, opere vero penitus denegabant, eòque magis, quòd certo nuncio cognouerunt, victos à noſtris Malucenſes Kalendis Aprilis, inſigni potitis Hiſpanis victoria, quam Mindanaenſes haudquaquam ſuſpicabantur futuram. Sed haud multo poſt delatæ illuc ad me ſunt Gubernatoris Manilenſis epiſtolæ, quibus monebar, vt quamprimum poſſem, inde recederem Manilam rediturus, Mindanaenſes viſis epiſtolis, certioreſque facti de noſtrorum victoria, Malucenſique Rege vna cum nobiliſsimis Terrenatibus, capto, territi, ceſſerunt tandem, factaque diſcedendi poteſtate; vbi primum potui, nauiculam conſcendi cum ſocio, eo ipſo die, quo celebris eſt Beati Parentis noſtri Ignatij memoria: quia tamen nauigaturis nullum aderat velum, duobus præſtolati ſumus diebus Indum, qui miſſus illud ad nos deferret rediens, ſed inſtante nouo nuncio, nos iterum euocandos, papilionibus pro velo vſi ſumus; his ergo vſi velis, quibus antea contra culices, quibus hæc terra ſcatet, vſi eramus; non aſſueto maris tractu, propter hoſtium pericula, vela ventis dedimus ſecuriores,

riores. Factumque eſt, vt tunc ex hoſtium manibus erepti rectum curſum habuerimus, quem quidem haud tenuiſſemus, ſi aliquantulum præſtolati, nuncijs de morte noſtri Gubernatoris, quæ iam Manilæ acciderat, interfuiſſemus.

Quare eo tempore ſumus Manilenſem vrbem ingreſsi, quo de reuerſione noſtra ſpes erat fere nulla. Audito tamen nuncio de Gubernatoris obitu, citiori curſu mare hoc traiecimus non ſine periculo, proiecto prius in mare victu, iiſque rebus, quas nobiſcum è Mindanaenſi ac Boholana Inſula detuleramus: ibi namque excepti fuimus à noſtris perhumaniter, pluribus ad iter neceſſarijs exhibitis: Eoque impetu ferebantur aquæ, vt quæcunque adueniens vnda vltima putaretur. Sed nec exigua bene de Deo merendi occaſio in hac ſeu legatione, ſeu potius captiuitate exhibita nobis eſt: nonus is menſis erat, quo res noſtras abſtulerant hoſtes, noſque haud in modica egeſtate verſabamur, adeo vt viſa neceſſarij victus penuria, non ſemel ipſa Silongæ ſoror, præ commiſeratione lachrymas fuderit, quæ etiam nobis recedentibus, oblato ad victum argento aliquo fauit: nec defuêre captiui captis nobis, quin & ipſi hoſtes adfuêre vtcunque, eo præcipuo tempore, quo populari furore res noſtra tota deperdita eſt.

Quadam etiam nocte euocatus ab infirmo captiuo, eoque Chriſtiano, vt ei in ſuo mortis periculo

adeſſem. Frater Didacus, demerſa exigua eius nauicula, non minori ſuiipſius periculo, quàm ingruentium Crocodilorum numero, ſed Deo volente euaſit periculum, non tamen pluuiam, qua ſatis madidi, omni alio indumento carentes noctem trans egimus laborioſam. Sed vt quid hæc refero glorioſè? Si quid (quod modicum quidem illud eſt) vel cibo laborauimus, vel veſtitu caruimus, vel alio quocunque mortis periculo territi, ſeu circumvallati fuimus aliquando: quot nobis Deus ipſe vel beneficia contulit, exhibuit munera, vel dona largitus eſt? Labores, ſi qui fuêre, ſupra debitum compenſauit, fugauit triſtitiam omni nos lætitia cumulans; pericula funditus arcens, noſtris nos reddidit incolumes, tutos que ſeruauit. Sed quid? in ipſa Mindanaenſi Inſula nobis adfuit cumulatiſsimè, deditque vt ei in aliquo famularemur intrepidi. In Dapitano oppido, graſſante peſte, baptiſmo nonnullos ablui, è quibus infans illo ſuſcepto ad cœlum felix advolauit: in Mindanaenſi flumine idem præſtiti captiuorum natis, è quibus aliquot ad ſuperos euolarunt nullo ad huc crimine fœdati. In ipſa reuerſione nonnullis iterum apud Dapitanum baptizatis, tempeſtateque ac fame vna cum ſocio iactatus, flumen quoddam ſumus ingreſsi, emendicantesque victum morienti infanti ad fuimus, quo baptizato, nec ſpirituali nec corporeo cibo caruimus. Nonnulli Chriſti fideles in Mindanaenſibus oppidis reperti ſunt, qui adulteria pro matrimonio fouebant, factumque Dei beneficio eſt, vt Chriſtiani Chriſtiano more uiuerent, catholicoque matri-

monio

monio contenti, illud omni relicto luxu, venerarentur. Aliquot qui è noſtra religione ad Mahometicam ſe ſectam contulerant, illa iterum abnegata, Chriſto colla dederunt, fortiores effecti etiam inter hoſtes. Ex his vnus Æthiops repertus eſt, qui cum, ob eximias corporis vires, magno in honore eſſet apud Silongam , è cuius latere nunquam diuellebatur, eò deuenit, vt iterum Chriſtianæ denegatæ religioni firmius adhærens adduci nunquam potuerit, vt inter hos nobilis, diues, captiuiſque vallatus viuere vellet , quin & oblata multa, tum à Silonga, tum ab eius vxore nobiliſſima fœmina, omnino recuſauit, paruulamque filiam potius ibi relinquere inter infideles voluerit, quam pluribus commodis, honoribuſque cohoneſtatus à Chriſtiana religione recedere. Et quod maius eſt, elegit libentius iterandam apud Hiſpanos ſeruitutem, ſuſcipiendoſque labores ac contemptum; quam ibi inter principes viros, liberoſq; commorari vna cum filia nunquam alteri ſeruiturus , æternam tantum libertatem exoptans, ſicque nullis precibus victus, nobis ſe adiunxit cum aliis triginta eoque amplius captiuis , quos nobis dono datos à Silonga ad ſuos duximus redituros : is vero priori iam domino Hispano iterum inter mancipia deſeruit fælix , ac negatæ prius fidei pœnitens, futuram cœleſtem libertatem ſperat.

Sed placet illud inter præcipua Dei erga nos noſtroſque beneficia referre. Parauerat Mindanenſes claſſem prægrandem pluribus refertam piratis, qua nil aliud intentabant , præter id quod iam

pridem fuerant patrati: noſtras puta Inſulas infeſtare, Chriſtianos vel capere vel trucidare, ſpoliare Eccleſias vel comburere, omnia vel ſolo æquare vel euertere, cunctiſque vti poſſent obeſſe, quæ quidem omnia ad noſtrum in eam Inſulam ingreſſum ceſſarunt ſumma Dei clementia: quod quidem patuit, cum eodem fere tempore plures alij gentiles, alterius loci coloni minoriſque nominis hoſtes, Pictas petiere Inſulas, non modico earum Chriſtianorumque detrimento, quod quidem longe maius fuiſſet, ſi claſsis illa Mindanaenſis vela quæ parauerat ſoluiſſet ad noſtros. Prouiſum etiam eſt in hac noſtra excurſione pauperibus captiuis, exhibita eis ea Eleemoſyna, quam ex Manilenſi vrbe ad illos vſque detulimus, magna Mindanaenſium admiratione; & quidem pluribus adfuiſſemus, niſi nos hoſtis fallax ijs expoliaſſet. Non ſemel de religione diſputatum eſt à nobis cum Capitis, Imamis, Labaiſque eorum ſacerdotibus, præcipue vero cũ eorum principe Silonga, qui ſępius cõceſsit, Deum eſſe verum, quem nos adoramus, eoſq; qui mente carent corrupto nos vocabulo gentiles compellare. Is vero qui vere princeps eſt Mindanaenſium, quẽ Raiam Moram vocant, de Imaginbus ſanctis mecum differens, veritateque conuictus reſpondit, ſe nunquam talia didiciſſe, quod quidem plures alij faſsi ſunt, qui licet Chriſtum Dominum vt Prophetam maximum venerantur, eius tamen ſanctiſsimis verbis quaſi alienis aut fucatis credere haudquaquam volunt, ſuis tamen Mahometicis fabulis contenti, qui cum firmiſsima noſtræ religionis principia aperte denegent, nullum argumentis, veritatiq;

locum

locum dare coguntur: quin firmiſsime ad hærent ſectæ, quam à pueris imbiberunt, quæ cum tanto luxui ſit dedita, tantamque in omnibus licentiam præbeat Mindanaenſibus, eradicari ab illis vix poteſt, eique adeo à prima ætate ſtudent, totque Magiſtris inſtitutoribus vallatam retinent, vt pueri ipſi adultis nulla in re ſint inferiores, tantumque calleant infantes, quantum ipſi ſenes callent, exiguoq; interiecto tempore diſcipuli in omnibus eius ſectæ dogmatibus Magiſtros ipſos æquent facilime: Sed proh dolor! in tanta viuendi cæcitate, tamque deperditis moribus, cultui ſtudent vrbano, falſæ religionis præcepta ſeruant maxime; Vniuerſis præeunt nobiles tum in frequentandis templis, tum in praua lege ediſcenda ſeruandaq;. Faxit vtinā Deus, vt aliquando vere ſapiant, qui in tanta nunc mentis imbecillitate verſantur, quiq; tali pollent ingenio ad malum, ad bonum etiam Deo diſponente comparentur, quo ſapientiores facti & Deum agnoſcant, & agnitum diligant, & dilecto tandem aliquando nunquam interituro æuo fruantur,

Vale.

ANTI-

ANTIPOLANA
Sedes.

PLura Sedes hæc continet oppida: Sed præcipua ſunt Antipolum, Taytaium, & cui Diui Iacobi à Cruce nomen eſt inditum. Sex è noſtris numerat Socios, quorum tres ſunt ſacerdotes. Horum opera elucet tum in Chriſti fidelibus conſeruandis, tum in Chriſti gregi gentilibus aggregandis; Horum facilitas, illorum profectus, ex vtrorumque prouentu poterit colligi: Gentiles enim vel excoluntur libentius, vel citius imbuuntur, ſuſcepto cum par eſt, ſacro baptiſmate: Chriſticolæ vero cæleſti diſciplina exculti magis, maiora appetunt ſuſceptæ religionis emolumenta.

Mos eſt in hiſce inſulis æſtiuo tempore, campos igne purgare: prægrande enim fœnum & craſſum falcibus eſt minus aptum, Indiſque magis difficile. Quare vbi cremādi tempus adeſt, monētur incolæ, vt vt primum poſsint, loca oppidis propinquiora concrement, quo facilius immiſſo in campos igni reſiſtant. Hoc anno vel caſu, vel inſcio oppido, adiacentes campi ardere viſi ſunt, ventoque impellente iam iā ignis propinquiora vaſtabat: accurrunt Indi; accurrunt & noſtri: ſed quis facile ventos depellet, aut comprimet ignem? iam nulla ſpes erat tutandi oppidi prægrandis: hinc advolant noſtri ad Eccleſiam, quæcunque poſſunt, quæ alicuius ſint ponderis ac momenti, auferunt vt ſeruent, ſed alij (fidentes forte) in genua procumbunt; Parentem Ignatium, vt ignem vel perdat, vel ſaltē diſijciat, rogant: extemplò ceſſante aduerſo

aduerſo vento, alter recens efflans noſtris propitius vaſtantem ignem aliò compulit, quò cunctis profuit, nec obfuit vlli.

Beatæ Virginis Sodalitas recenti ad Romanam aggregatione effloreſcit amplius. Incepta meditandi conſuetudo, Sacramentorum vſus frequens, aſsiduus de Chriſtianis virtutibus ſermo inditam pietatem excolunt, excultamque augent, ita vt exemplo ſint omnibus ſodales. Mulier quædam audaciam iuuenis in eam inſultantis, ſolo hoc reſponſo compreſsit: Cliens ſum Virginis Deiparæ. Conſcientiæ (quod vocant) examen quotidie ſub noctem peragunt, ſummoque mane, exhibitis Deo gratijs, ei quicquid ea die acturi, vel dicturi ſunt, pie offerunt, vnde factum eſt, vt horum exempla imitati adoleſcentes, ac pueri, ita ſe excolant, vt recentes Chriſto Domino adiũcti, videantur iam dudum excultis Chriſtianis perſimiles, & quod magis eſt, Chriſtianam mortificationem læto animo, quoties ſe occaſio offert, amplexentur libentiſſime.

Indus quidam propria neglecta vxore, alteri mulierculæ turpiter adhærebat, dum quę adamabat alienam, mulctabat ſuam. Hunc inſanientem Dominus tum immiſſo terrore, tum incuſſo metu, ad ſanam mentem inuitabat, mox ad lachrymas tum in templo, tum in domo ſedentem, orantemve euocabat. Sed inualeſcente turpitudine nitebatur in vetitum. Monet iterum atque iterum Deus, nec ſapit, vulnerat tandem graui morbo reluctantem, ita vt & amici dicerent illum eſſe peccati pœnam, ſimulque illum ſic iacentem

rem ad Eccleſiam deferunt, atque ad expianda ſcelera, ſi vitam cupiat, quodammodo compellunt. Stat ille iuſsis, aperit Sacerdoti vulnus, acceptoque remedio vtramque ſanior effectus recuperat ſalutem, corporis ſcilicet & animi.

Decreuerat Mulier alienæ ſe ſubdere voluntati, turpique quæſtui deſeruire: condixerat diem & horam. Sed ecce dum forte ante eam Imaginem, quam domi aſſeruabat, tacita ſecum penſitatione voluntarium crimen euoluebat; ſubito quodam tremore concuſſa paulo poſt futuri ſceleris pertæſa, mentem mutat, & cœptum. Eodem prorſus tempore leno è ſua domo ad mulieris domicilium proſiliens, (Deo ita diſponente) mutatæ alterius voluntatis ignarus, repentino etiam terrore interius vrgente, animum ad alia transfert, aliò etiam dirigit iter: fauit ſiquidem Dominus pœnitenti mulieri, homine ad ſaniora traducto.

Graui quodam morbo vexata mulier, animum confeſsione expiare cupiebat: aberat Pater, ſed illi per quietem vir grauis apparuit: ne timeas, inquit; Craſtina die ſub veſperum aderit Sacerdos, (ſimulque eius exprimit nomen) apud quem patrata in Deum ſcelera deteges.

Retulit hoc lætabunda parentibus, qui cum ſequenti die de Patris futuro aduentu nihil ſcirent; eam increpant, quaſi de mendacio conuictam: at illa, nil dubito, hodie quidem hac hora veniet Pater. Dictum probauit euentus; adfuit eadem hora Sacerdos, apud quem confeſsionem rite peregit,

peregit, priuſque animi ſalutem, quam corporis medicamenta recepit, meliuſque breui habuit.

Grandœua quædam Inda hûcè montibns ſe contulit, curioſitate potiùs impellente, quàm alio ſalubriori conſilio; vbi primum ad oppidum peruenit, morbo opprimitur: iniecit illi mentem Deus, vt ſacro Baptiſmate luſtrari percuperet: nullus tunc aderat Pater: Sed qui ſanam dederat mentem Deus, is dedit & vitam. Euocatus poſtmodum ſacerdos, infirmam ac iam iam periclitantem vtcumque inſtituit, ac baptizat: Baptizata ſalutem corporis conſecuta eſt ſimul ac animi, quò rectius ac perfectius, quæ crediderat infirma, ediſcat ad ſanitatem priſtinam traducta.

Plures hoc anno (demptis quotidianis infantulis) ſacro Baptiſmate luſtrati ſunt adulti. Ex his celebrior fuit quidam eorum dux, quos Itas vocant, montium incolas ſyluarumque colonos, is eorum ad facinora princeps, atque ad Idolorum ſacrificia Sacerdos (Catolonas appellant) ſuorum deinde ad Baptiſmum ſuſcipiendum caput fuit, & anteſignanus; qui priſtinis relictis moribus, vna eademque die, Chriſto Domino cum vxore ac liberis lætus nomen dedit, exemploque eſt alijs antiquioribus, ſiquidem non ſemel fiunt nouiſsimi primi, primique nouiſsimi.

De oppido Diui Iacobi, hæc breuiter: In editis mõtibus ſitũ eſt, ac ſicut incolas habet ruſticos, ita & accolas habet barbaros, nullius moris ſeu diſciplinæ

peritos.

peritos. Hos & illos excolunt noſtri nullis parcentes laboribus, ſicque fit vt ſæpius Chriſto Domino, etiam iumentis ſimiles aggregent, quippe qui homines & iumenta ſaluare percupit, quæ eius miſericordia eſt: aliquos ſiquidem rationibus conuictos; nonnullos munuſculis attractos; quoſdam priuilegijs communitos, omnes vero ſpe ſempiternæ gloriæ allectos, ad dulcia Domini paſcua aduocant indefeſsi, nec fallit illos ſpes: quot namque ſemina flentes mittunt, tot deinde manipulos cum exultatione reportant. Hinc frequentia etiam adultorum baptiſmata: hinc infidelium conuerſiones crebræ: hinc vniuerſorum prouentus emanat. Sed quod glorioſum nomen huic oppido addidit, id fuit Crux illa inſignis, de qua ſuperiori anno ſcripſimus nonnulla; quæ vt clariora fiant, hîc non admodũ breuiter inſeremus.

Mos eſt Crucem nouis oppidis concedere, quo veluti ſigno agnoſcantur fideles, qui ſub tã glorioſo vexillo militant. Accidit forte, vt huius oppidi Dux Chriſtianus, aliud infidelium Itarum oppidulum inuiſeret, placuit illi Crucem ligneam in medio erigere, monitis prius gentilibus, in eo ſigno veram ſalutem reperiri, oppidique tutamen. Vix inde abierat ad ſuos Dux, cum gentilis vnus: vt quid hoc ſignum, inquit, meam infeſtat domum? præſtat illud aliò transferre, antequam in domum meam peſtis ingruat. Euellit Crucem barbarus, quam dum non longe plantare contendit, Indus alter, ne, quæſo, hanc hîc, ſed longius erigas extra oppidum: timeo enim mihi, ſi ſit illa prope. Conueniunt ambo, eamque extra oppidulũ

(Cayan-

(Cayancangæ nomen habet)faciunt, foſſaque humo erigunt. Vix prior domum redierat, cum in febrim incidit furentem, linguaque introrſum recepta, fere per annum exemplo fuit cæteris ac terrori: alter vero licet firmis eſſet viribus, in morbum paulatim incidens, vno breui oculo orbatꝰ eſt. Prior poſt plura ſuis Idolis (amicos nominant) fruſtra oblata ſacrifici a, tandē vnius Chriſtiani monitu, Deo votum emiſit, ſe Diui Iacobi templum (tribus diſtat leucis) aditurum, oblaturumque aliquid quod eſſet animi ſui gratum indicium. Extemplò ſoluta lingua, mens ſanior reddita febriſque fugata eſt. Ad templum cum vniuerſa familia peregrinatus, ibi ſemiargēteum nummum dono dedit. Sed poſtmodū ad nos reuerſus, impeditioris factus linguæ, interdiu ægrotabat accerrimè, ſed inuocato ſæpius, vt fuerat edoctus, Dei nomine, morbi vis remittebat. Tandem Deo bene diſponente, ad Diui Iacobi oppidum vna cum vxore & filijs perpetuo moraturus aduenit, vbi à noſtris adiutus, empto campo inter Chriſtianos vitam degit Chriſtianus futurus. At vbi primum ad noſtros de hoc Crucis miraculo relatum eſt, idem de eorum conſilio Dux illam è Cayancanga huc detulit, quam deinde noſtri cum oppido vniuerſi obuiam facti, religiosè quidem exceptam in noſtro templo ad Altaris maximi Euangelium iterum erexerunt. Auxit miraculum eius materia, quæ citius putreſcere ſolet, nec diu durat; hæc verò tertium iam annum agit incorrupta, ad quam nec infideles falſum iurare auſi ſunt; quin ſiquis aliquid furatus, iuramento (quaſi ſuſpectus) ante illam obſtringi cogebatur, nequaquam faci-

nus negare audebat, ſed potius ſub noctem quicquid furatus fuerat, ad Crucis pedem deponebat timens.

Quia tamen iuſtis de cauſis, quatuor abhinc menſibus oppidum hoc ad Antipolanum pagum vnà cum oppidanis, Regio iuſſu, deduci ſtatutum fuerat, prior viſa eſt Crux deportanda, quod factum quidem eſt, celebri ſatis pompa: datúmque eſt alio die drama de eius euulſione ac miraculis, pluribus oppidis inſpectantibus, celebrique concurſu. Sed neque hoc ſatis. Placuit namque Deo, qui priorem Crucis ſedem inſigni illo miraculo decorauerat; ſecundam hanc frequentioribus ſignis cohoneſtare. Terra namque illa, in qua Crux in Diui Iacobi templo effoſſa fuerat, paulatim creſcens in modum pyramidis, pluribus miraculis locum dedit: hinc febres, dolores capitis, corporis, dentium, auricularum, euanuere: hinc plagæ, apoſtemata, vlcera, vulneraque ſanata. Creſcit indies miraculorum fides, creſcunt miracula, creſcit & terra, ad quam inuiſendam, non noſtrates Indi ſolum, ſed remotiorum longè locorum quotidiè ferè conueniunt, non ſine prouentu: ita vt iam nuncium ad Manilanam vrbem delatum, plurium Hiſpanorum, eorumque nobilium, nec non & religioſorum virorum animum accenderit, vel ad hæc inuiſenda, vel ad fruſtulum aliquod Crucis petendum, aut terræ huius particulam, piè ac religiosè exigendum. De quibus omnibus longior ſeparatim ſeries viſa eſt texenda.

Illa nequaquam prætermittenda in Crucis honorem. Indus quidam, viſa arbore pomis onuſta (Papaias

paias vocant, peponibus non abſimiles)illam ſcandere dum tentat,aſpicit ad radicem crucem arundineam,quaſi arboris cuſtodem. Hanc ille ſpernens euellit, euulſamque proijcit,ſed ad ſuperiora arboris mox ſcandens, diuino flagello vna cum arbore proijcitur,ſeu potius deijcitur in terram, ſicque ſupinus ab ipſa arbore oppreſſus, ibi detinetur trium dierum, duarumque noctium ſpatio, nullo cibo, nulloque potu,nec vllo quidem illi fauente. Poſt hoc tempus ab alijs, qui venantes illuc fortè tranſibāt,ſemimortuus ad oppidum defertur,poſteriori parte corporis,qua terram tetigerat,in plagę modum infecta,formiciſque vaſtantibus(quæ plurimæ hîc ſunt)repleta,vnde factum eſt,vt apud Itas in veneratione eſſet Crux, quam hucuſq; contempſerant, illud ſæpius repetentes: Vni mens ablata ac lingua introrſum acta: alteri deperditus oculus: tertio data trium dierum pœna ſub arbore detento, à qua puer poſſet facilè liberari, ſiquidem non multum habebat ponderis; ſit nobis exemplo ac experimento, nunquam inpoſterum Cruci eſſe illudendum.

Sed nec minus auxit Crucis venerationem aliud celebre facinus. Ita quidam Indus à Patre ea virga donatus, qua inter Hiſpanos Regij vtuntur ſatellites; dum illa gentilis & ignarus vti neſcit, quaſi piſcaretur, illam in prægrandi flumine in arundinis modum immiſit, ac iocans: nunquid, inquit, virga hæc piſces capiet? habebat ea parte, qua in flumen miſſa eſt, Crucē auro inſculptam, extemplò piſces ſurſum acti moribundi enatant, mox moriuntur vniuerſi, ac per duos ferè annos vix piſcis inuentus

eſt toto illo fluuio, in quo perpetuo plurimi ac copioſiſsimi reperiebantur. Et hæc de Cruce compendioſè dicta ſint, quæ cum alijs admiratione non exigua dignis non exiguum exigunt commentarium.

Illud tantum huic oppido adtexam, puerorum pietatem ſenum ignorantiã ſuperaſſe hoc anno, ſiquidem illi hebetiores memoriam excuſant aliquando, interdum etiam facultatem emendi ſacras corollas incuſant: prouiſũ eſt huic duplici malo puerorum diligentia: illi namque ſenes in his quæ addiſcenda ac recitanda ſunt, ſæpius edocent; ac ex vepribus ac frutetis roſarios ritè conficiunt, ſenibus, vt recitent, dono dandos: placuit quidem hæc puerorum induſtria: vnde factum eſt, vt præmijs quibuſdam incitarentur, quo cœptum hoc ſenum beneficium diu protractum perpetuum efficerent.

SILANENSIS SEDES.

PVerorum in hoc oppido (quod Manilæ ſubditur) profectum, ſecuta eſt ſchola puellarum, has religioſa mulier; illos cæcus ſenex edocent verbis, diſciplina imbuunt, exemploque ad omne bonum impellunt: & quod maius eſt, adultis prouectioribuſque Chriſtianis vel proſunt ad mores, vel ad religioſa munera obeunda prælucent. Confitentes inſtruunt, communicaturos præparant; afflictis adſunt: ſolantur mœſtos; inſolentes corrigunt, ad virtutem tendentes vrgent, morituros adiuuant: mortuiſque non deſunt: nec non & B. Virginis Sodalibus (inter quos numeratur) præſtò ſunt in omnibus. Hinc obita pietatis officia frequenter: adiuti

in

in Noſodochio infirmi; quibus præcipui tres Hiſpani viri proprijs ſumptibus libenter ſunt opitulati: Eleemoſynæ pius vſus vel introductus vel auctus tum incolis, tum accolis vel Indis, vel Hiſpanis pauperibus, quorum frequens numerus aliò pergens per Silanum gradum facit: Nec minor eluxit charitas in Iappones, quorum ducenti naufragantes non longius appellentes, hàc iter fecere, è quibus vel morbo affecti, vel pauperes pro viribus ſuſtentati ſunt.

Eccleſia ac domus vndequaque perfecta, auctaque vtraque ea ſupellectili, quæ pietatem potius redoleat, quam faſtum. Illam experti ſunt, prius harum Inſularum Gubernator, cum è Maluco victor rediret; poſtmodum Regius quidam Conſiliarius, dum hàc cum vniuerſa familia ad balneos quoſdam recens inuentos, ſe conferret; ambo piè recepti, & vt ruſticos decet ac Indos, ruſticano more donati. Chriſti Domini naſcentis feſto datum eſt drama ab Indio non quidem Indico more. Hæc generalia: illa præcipua.

Suſceptæ Baptiſmo ſunt à tribus Nobilibus Hiſpanis Indæ tres fœminæ, eæque ſeneſcentes iam, non ſine oppidanorum concurſu & admiratione. Mulier alia vetula cum duobus filijs & filia ad infideles aufugêre; ibi reperto alio chriſtiano homine, illi filia data eſt in matrimonium gentilico ritu: hi diu quæſiti tandem inuenti, atque ad noſtros adducti; aufugiente ſolum viro; qui poſt aliquot menſes vrgente conſcientia ſua ſponte ad nos venit, factique pœnitens, fictum adulterium vero matrimonio diſſoluit. Indam aliam alter Indus, quaſi debiti

pignus, è parentum domo, Chriſtianam gentilis ipſe ad ſuos traduxit, vxoriſq; loco habuit, filioſq; ex illa ſuſcepit. Illa vero tandem ad ſe reuerſa, ad ſuos etiam vna cum liberis aufugiens reuerſa eſt, quam deinceps ſecutus eſt gentilis, qui breui inſtructus, Chriſtique Domini ouili adiunctus, tandem cum illa verum cōtraxit matrimonium. Tantum ſiquidē pollet bonis eſſe principijs informatū.

LEBVANVM COLLEGIVM.

GEneralium confeſsionum fructus vberrimus collectus eſt hoc anno, quem vitę in melius mutatæ probitas comprobat. Indorum congregatio erecta, alumnorum feruore creſcit, exemploq; elucet. Interior puerorum ſchola: exterior per vrbem eorum inceſſus Catechiſmique recitatio, concione Patris poſt illā habita, non paucis ſunt emolumēto. Sedatæ plures diſcordiæ: excōmunicati aliquot viri, qui talem laqueum negligebant, Eccleſiæ reconciliati ſunt cum prouētu. Baccahanaliorum dies concionibus, ſacra ſynaxi populo expoſita, pijſq; cantibus, Quadrageſimę haud diſsimiles fuêre, nō minori ædificatione quàm fructu, Spiritualia exercitia cōceſſa nōnullis: voluntaria corporis verberatio adhibita frequenter. Noſodochium prolapſum, noſtrorum diligentia reſtitutum eſt. Plurima denique ſcandala oborta, repreſſa ſunt communi bono, ſed hæc præcipua.

Energumenus ad noſtrum templum delatus, vnius B. P. Noſtri Ignàtij reliquiæ contactu ſanatus eſt.

Qua die noui aduenientis anni curſus fælix initur;

tur; eadem in noſtro Collegio Auguſtiniani Patres ſacrum ſolemne, ſacramque concionem habuere, vbi plures B. Parentis laudes non tam memoriter recitatæ, quam verè & ex corde recenſitæ ſunt, nõ ſine audientium plauſu, noſtrorumque admiratione.

Nauigabat quidam ad hanc vrbem, ſed vrgente vento iamiam periclitari cœperat; plurium hic Sanctorum auxilium poſtulat, nec auditur: placuit nãque Deo, hanc Ignatio, recens inter Beatos adſcripto gloriam cõcedere. Euocat ergo Parentem Ignatium, Deoque volente ſtatim, fugata tempeſtate, tranquillum incolumis, & gratus curſum tenuit.

Inter ea bona quæ iniuſtè detenta, proprijs ſunt dominis reſtituta, illud fortè mirũ; ſomniabat quidam (qui non ad reſtituendum ſe facilem præbuerat) ſe graui morbo laborare, vnumque è noſtris illum de recta tum piè viuendi, tũ ſanctè obeundi ratione monere; expergefactus decreuit rem domino reddere, quam malè poſſederat, ſicque eum cũ pecunia Patrem adit, vt quo ſuaſore in ſomnis didicerat probè viuere, eodem reſtitutore, quo detinebatur vinculo ſolueretur.

Claſsis hoc anno parata eſt Hiſpanis, Biſaiſque commixta, ad Mindanaenſium audaciam comprimendam, vel ſaltem oram noſtram tutandam. Vnus è noſtris claſſem non ſemel eſt comitatus nonnullorum menſium ſpatio, magno cum fœnore. Singulis ferè diebus auditæ confeſsiones, communiones exhibitæ ſæpiſsimè vtrique genti. Dapitanenſe oppidũ luſtratũ, vniuerſorum conſciẽtiæ per

confeſsionem factum ſatis in Eccleſia, quam præſente Patre de nouo erexerunt Dapitanenſes ſacerdote orbati: duæ præcipuæ familiæ diſsidentes, ad priſtinam amicitiã reuocatæ, è quarũ diſſenſione plura damna timebantur. Centũ fere Indi qui inter captiuos numerabantur, eodem ſacerdote procurante, libertate donati. Ante feſtum Corporis Chriſti appulſa claſsis, portum tenuit, apud Butuanos: ibi breui compacta Eccleſia, celebrem egere diem, militari more ſclopis hinc inde diſploſis, dum ſolemni pompa, Sacroſancta Chriſti D. Hoſtia in ſacra pyxide per oppidum catholico more geſtaretur: ac ſequenti Dominico die communicati omnes: poſt hæc plures infantes baptizati, adultique non pauci inſtructi ſunt.

Apud Caragas ſuſtentati plures Indi, qui præ inopia fame enecabantur, nec minus infirmis ſubuentum eſt, emendicato per Sacerdotem cibo. Edocti Indi actum contritionis in extremo morbo vel neceſsitate vſurpandum, è quibus plures Sacramentali confeſsione multoties imbuti ſunt, & adiuti alij infideles, quorum oppida, quia cum Hiſpanis diſsidebant, factum eſt, vt inito deinceps fœdere, optata pace (venia prius delinquentibus data) potirentur vniuerſi. Hæc fuere vnius tantum ſacerdotis officia, dum claſsi noſtræ bis hoc anno vela danti ſe adiunxit. Ex his reliquorum colliges munera. Sed hoc ad ſolamen audi. Mulier quædam Inda & vidua (neque enim tales contemnit Dominus) pluribus ab hinc annis noſtrorum inſtitutione, diſciplinaque inſtituta, vt Chriſti Domini colloquia familiaritatemque promeruerit. Huic dormienti

infans

infans Dominus apparuit, cui illa ſupplex peccatorum veniam poſtulans adeò placuit, vt ei ſtatim extenſa dextra, placabilique ſermone, patrata prius crimina benigniſsimè condonauerit.

Eadem mulier infirmis qnondam viribus, morboque oppreſſa iacebat; atque à Diuo Iacobo Apoſtolo ſalutata, ab eo integram corporis ſanitatem eſt conſecuta. Sed hoc mirabilius: aufugerat ab eius domo eiuſdem mancipium Malucum petens, quò ibi è Chriſtiana religione ad Mahometicam ſectam, quam prius reliquerat, ſe transferret. Dolet illa, biſque captiuum deplorat: ſed à Domino adiuta inſtat iterum atque iterum orationi, Antonijque Confeſſoris, Antonia Inda (hoc illi nomen eſt) implorat auxilium: nec fruſtra, reuertitur mancipium, nullo duce: pœnitenſque refert Dominæ, ſe in fuga detentum, manibus, pedibuſque inuiſibili laqueo reuinctis, progredi non potuiſſe, regredi tamen facillimè; ſicque Deo duce, ad Dominum rediens, ad Dominum etiam reuerſus eſt, biſque dudum captiuus, bis liber euaſit.

MISSIO OCTONIENSIS.

Inter has Inſulas haud infimi nominis eſt Panaenſis: quippe quæ prima primos Philippinarum expugnatores hoſpites habuit atque colonos. In hac ergò oppidum eſt Hiſpanorum celebre, Octonienſi nomine inſignitũ. Eius incolæ noſtrorum Societate aliquando exculti; eandem hoc anno auidius expetierunt. Scribunt epiſtolas ſuæ voluntatis nuncias, mittunt procuratores præcipuos oppidi ciues, rogant, obſecrantque noſtros

frequenter; ſed fruſtratur ſæpius deſiderio, ob exiguum noſtrorum numerum, crebroſque in ſuis ſedibus labores. Accidit vt ſuperioribus menſibus vnus è noſtris ſacerdotibus cum Fratre claſſem, quæ è Lebuenſi portu ſoluerat, illuc primum, mox ad Malucum nauigatura, comitaretur; ibique milites non minus publicis ſermonibus, quam ſacramentorum pabulo ad iter, ad tempeſtates, ad pericula, atque ad Malucenſem Inſulam, pridem expugnatam, adeunda compararet. Quo factum eſt, vt Octonienſes Hiſpani oblatam detinendi noſtros occaſionem adeò arriperent, vt extemplò ad Lebuanum Epiſcopum miſerint, qui non modò facultatem ſuſtinēdi extorquerent, ſed & quodammodo cogerēt. Is verò, pro ea qua ſemper Societatē noſtram cōplex⁹ eſt, humanitate, adeò ſe facilē præbuit, vt nondū expectata Regia voluntate, aſſenſum libenter præſtiterit, noſtros ibi commorandi, additis minis, cenſuriſque cum anathemate contrarium audentibus. Mox Regius Senatus pari conſenſu facultatem præbuit eccleſiam erigendi, extruendique domum, cunctiſque in omnibus opitulandi. Ceſsimus imperio ad temp⁹, deſiderio fauimus, adfuimus petentibus. Edocuit itaque primò claſſem Pater Chriſtianos mores, qua Malucum tendente, oppidum luſtrat, excolit, inſtituit, diſciplinis, alloquijs, frequentique ad populum ſermone. Adeſt Hiſpanis, nec deeſt Indis, hos edocet, illos inſtituit. Prima iacet noſtri inſtituti fundamenta, pueros excolendo, mox volentes in templo, nolentes in foro ad efformandos Chriſtianos mores allicit. Videres inſitam oppidanorum de noſtris bene merendi cupidi-

cupiditatem. Templum maximum (necdum enim noſtris eccleſia erecta eſt) adeunt quotidiè, ſuæque ſalutis cupidi ſacramenta frequentant, orationi inſtant, concioni interſunt, cœleſti menſæ accumbunt, mores inde mutant, virtutibus inhiant, Chriſtianæque pietati paulatim adhæreſcunt: viret namque, quæ emarcuerat virtus, ſuique odore allectos propinquos attrahit, nemo eos inuitat. Vnus plura peragit miniſteria, iamque ad frequentem expiſcationem Socios euocat vt adiuuent. Epiſcopi Vicarius oppidique Parochus, qui noſtros hoſpitio, domoque recepit, illiſque in omnibus præſto eſt, præ cæteris lætitia exultat, gratijſque crebrò exhibitis, alumnos ad eaſdem excitat, atque ad tanto bono fruendum impellit. Alij proximorum oppidorum Vicarij noſtrorum operam ad ſua paſcua excolenda ſæpius poſtulant: ſed ob miniſtrorum inopiam eorum deſiderio ſatiſfieri nequit: quin & miſsionem hanc Malucenſi claſsi proficuam, Octonienſibus ciuibus vtilem, Indis quodammodo neceſſariam, nec non & Sinenſibus ibi commorantibus accõmodatam ſuſtinemus adhuc: nec tamen hoc cõtenti illi, qui Regia impetrata, nec nõ & Epiſcopali obtenta facultate, nos ibi perpetuò commoraturos ſperant: nos verò Paternitati veſtræ tantũmodò obſequentes, quicquid in Domino commodius viſũ fuerit, præſtolantes exequemur.

DVLACHIENSIS SEDES.

Licet Dulachium præcipua ſit noſtrorum Sedes, ibique commorentur, quia tamen Mindanaenſium incurſibus magis patet; viſum rem domeſticã noſtro-

noſtrorumque ſuppellectilem ad Dagamum tranſferre, non tamen relictis Dulachienſibus, quamuis ſit viſum tempori inſeruire ad tempus. Alit ergo Sedes hæc ſex è noſtris, quorum quatuor Sacerdotes ſunt, maiori, vt aſſolet, meſſe quàm meſſoribus. Excurſiones factæ ſunt plures mari, terraque: ſed præcipua eſt Ibabaenſis, ad quam per multas leucas iter eſt aſperrimum: ſi enim nauigandum cenſes, patet mare turbidum, tempeſtuoſum, ventiſque furentibus per ſex fere menſes innauigabile. Sed ſi terra iter agendum iudicas, vel cœnoſum tibi campum, ne dicam paludem, aperies, vel editos montes, abrupta ſaxa, pręcipitantes rupes tibi ſcandendum erit, at de his infra. Quod attinet ad noſtram Sedem, oppida quædam hoc anno, aliquantulum diſsitá, vel hoſtibus patétia, vel etiam exigua, ad maiora conuenere ac viciniora, noſtrorum commodo Indorumq; emolumento. Noſtrorum porrò diſciplina viget, pluraque pro Chriſto ferendi deſiderium ardet aſsiduum: mutata domus, non tamen mutati ſunt mores: priſtina inſtaurata munera. Antiquum ſeminarium, antiquę parentum maſſæ fermentum, iterum erectum, nomine tantum Indicum, re vera atque exercitatione vndequaque Hiſpanum, ſeu potius Chriſtianum dixerim, è quo vel oppidorum Duces, vel parentum Doctores, vel oppidanorum cultores euadunt plurimi, quin & noſtrorum pluribus in rebus adiutores. Ex his duo huc Manilam cum infirmo Fratre noſtro nauigarũt, qui modeſtia, animi ſubmiſsione, compoſitiſque moribus, Indis omnibus, Hiſpaniſq; fuerẽ ædificationi. Inſtitutum eſt hoſpitale non minus corpori-bus

bus, quàm animis curandis aptiſsimum. Sodalitas Deiparæ Virginis iam dudum inſtituta haud decidit, fructus reddit vberes, vberrimos aliquando datura: ſalutis æternæ deſideria creſcunt, pietate creſcente, vſu Sacramentorum aſsiduo irrigata cuncta ferè oppida noſtræ ſe fidei aggregarunt. Inter adultos tantum ſacro initiati baptiſmate trecenti ſupra mille hoc anno numerati ſunt. Infideles porrò ſiqui ſunt, noſcunt iam tenebras, in quibus vſque nunc verſantur, erroreſque quos antea imbiberãt, paulatim adhibito diuinæ gratiæ pharmaco reuomunt, non ſine vtriuſque hominis bono.

Luſtrante ſacerdote oppidum Abuienſe, primo infirmos inuiſere curat, quos vel audiat, vel baptizet. Adeſt Indus quidam nobilis, ſed gentilis, infirmo corpore, mente infirmiori. Quærit ibi Pater, num adſit infirmus qui curetur: negant domeſtici: ſed monitus idem ab Indo fideli, in ea domo infidelẽ ægrotare, ingreditur; ſcandit, accedit ad ægrotum, qui nec prius vocanti Deo, nec mox roganti Sacerdoti, vti par erat, reſpondit, hortatur illum ſocius, vt ſacrum ſuſcipiat baptiſma, cœleſti poſtmodum requie potiturus, quod ſi neglexerit, non euaſurum æternas inferorum pœnas, ille ſibi magis credens, hortanti nequaquam credidit. Pater verò circunſtantibus edoctis, infirmoque iterum inſtituto, receſsit triſtis, ſed triſtior euaſit gentilis, quippe qui paulo poſt cunctis inſpectantibus perijt, in æternum damnatus. Hac occaſione orationem habuit ſacerdos coram populo, in qua egit, quantum proſit homini, antiquo errandi genere prætermiſſo, ſeſe ad Chriſti D. paſcua aggregare: quantum

diſtet

diſtet fidelis ab infideli, qualiſquè ſit vtriuſque exitus ac finis, & quidem hæc non abſque prouentu concionatus eſt: poſt menſem namque illuc reuerſus, inſtructos iam reperit ægrotos, quos ſacro imbuit lauacro, qui vero valentes erant, doctiores effecti, breui tempore baptizati ſunt, tres ſupra ducentos. Nec hoc ſatis: nã in Bancaenſi oppido, hoc eodem exemplo ſupra alios ducentos, in Bitenſi vrbe ferè quinquaginta ſibi in filios Catholica adiũxit Eccleſia. Iam verò qui Chriſtiani ſunt, Chriſto ſe indies magis adiungunt: ſicque frequentius vſurpant Chriſtiana myſteria, Chriſtianorumq; moribus magis magiſque delectantur.

Crucem erexit Indus in ea fluminis ora, qua illud erat traiecturus, hac tantum de cauſa, vt eo ſigno à Crocodilis, qui ibi frequentes ſunt, liber tranans euaderet, & quidem euaſit. Alter è mari flumen ingreſſurus, quod ob multam illuc à ventis pulſam arenam, non minus periculoſum, quam difficilem reddit ingreſſum, prçuia peccatorum cõfeſsione, crucem figere iurauit in ipſa nauigij prora, Deum deprecatus, vt tutum ſibi fluminis redderet aditum, neuè in arenam impeteret: voto reſpondit euentus. Alij etiam aquam ſeminibus neceſſariam fuſis ad Deum precibus, cœleſti cadente imbre ſunt conſecuti, vera illis in Dominum fide fiduciam largiente.

Hiſpanus miles, viſa aliquando muliere (dœmonem puta) quæ ei in medio agro facta obuiam, Hiſpanis verbis, Biſaenſi tamen habitu ac corpore verba dedit amore pleniſsima; quo in ſermone cũ certum eſſet, nullam ibi fœminam eſſe, quæ Hiſpa-

nam

nam calleret linguam, ſuſpectam ſibi illam reddidit, malum aliquod ſuſpicatus, nec fruſtra; tertio namque die, recitato Virginis roſario, dormiens ſenſit ſibi vim inferri, faucibuſque cõpreſsis ſtrangulari: extemplò ſurgit, videtque duo ſpectra deformia, quorum viſu territus, fugamque arripiens, in ipſo ianuæ ingreſſu decidit, ipſoque corporis pondere, caſuque ſocios expergefecit, qui illuc cum alijs accurrentes, vident illum in ipſa ianua proſtratum, medio corpore ſupra arundineum pontem non exiguo periculo hærentem ad caſum: auxit periculum corporis ipſius agitatio tanta, vt vix à quatuor robuſtis hominibus detineri loco potuerit; addit agitationi voces, clamoreſque maximos: monitus à ſocijs vt IESVM inclamaret, aſſerit ſe non poſſe; dolent illi, orant, deprecantur, Eccleſiaſtica adhibet remedia; ipſe haud melior effect⁹ furit: applicant ori roſarium, illudque ſtatim aliò conuerſus conſpuit; euocant noſtrum ſacerdotem, ad cuius acceſſum deſtitit aliquantulum furere: dein imaginem allatã adorat, turbatione priori nondum excuſſa. Pater verò vbi primum ad illum peruenit, ſacram ſanctarum reliquiarum thecam vna cum noſtrorum Beatorum imaginibus profert, militique adorandas præbet, qui ex earum aſpectu recreatus, miſſo omni metu, terroreque pulſo, ipſo præſente Patre conualuit, illi gratus redditus, nec minus Deo deuotus. In animo erat nunc hic vel noſtrorum explicare labores, vel eorum referre pericula, quæ quidem tot tantaque ſunt, vt longum exigerent ſermonem, ſi vniuerſa referrem. Quot paſsi

ſunt

ſunt itinerum difficultates? quot vitæ diſcrimina obiere? quoties ſe ab hoſtibus captos, quoties ab iiſdem trucidatos exiſtimarunt? irrumpunt illi, fugantur noſtri: at in fuga difficile ſe præbet iter: pluuiæ frequentes decidunt: cibus null⁹, nullus potus, domus nulla fugientes recreat: ſocij aut diſperſi aut fugati: ſuppellex furto ſublata: Eccleſiæ incendio abſumptæ: res tota domeſtica deperdita. Si ſtas, inſtat periculum: Si fugis, affligitur anim⁹, diſperſo ac fugato grege: hæret anceps animus, ſuique impatiens, modò fugam arripit, modò ſtat dubius, nullus in itinere obuius, quòd ſi in aliquem incidas, illum vel vulneribus confoſſum, vel mortē confectū reperies: ſi clamanti aderis, compateris capto, captus iterum & tu. Si plorantem adieris, tu ipſe eius augebis dolorem lachrymas lachrymis nectēs. Te vocāt capti vt ſuccurras, vocant morientes vt adiuues: vocant ſuperſtites, vt conſoleris. Hinc plurium è noſtris infirmitates, morbique oborti perpetui, quos vel metus comparat; vel fuga concedit, vel dolor auget, vel rerum neceſſariarum penuria confirmat. quid plura? quotidiè (vt ita loquar) moriuntur noſtri, hoc tantum ſolamine contenti, quod legatione pro Chriſto fungētes, vt in iniuncto munere perſeuerent, nec morbos timent, nec itinera recuſant, nec laboribus cedunt, nec periculis deficiunt, nec deſpondent animos, hoſte quocumque furente, nō terret illos metus, nec torret ſol, licet maximus, nec pluuia madent, nec cœno inquinātur, nec fame deficiunt, nec ipſa tandem morte conficiuntur. Miſeris ſunt ſolatio, miſerijs etiam maximis circumuallati; alios ſatiant fame enecti; ditant pauperes ipſi paupe-

pauperiores: lachrymas pellunt lachrymis madentes, & quod caput eſt, laboribus ærumniſque pleni labores appetunt ac deprecantur aſsiduos, ſed ecquis pro Chriſto aliquid pati refugiet?

Irruptiones factæ ſunt etiam hoc anno à Mindanaenſibus ad noſtros: altera ficta non fictis noſtros obiecit periculis: vniuerſum turbauit oppidum; fugam capeſſentibus res deperdidit domeſticas; nōdum fugientibus incuſſum metum haud facile excuſsit. Noſtris tum fugientibus adeſſe, tum ſtantibus opitulari operępretium fuit: omnibus namque omnia fieri ſeruos Dei decet. Abfuit quidē Deo volente hoſtis, ſed non abfuit periculum cuncta perdendi: plurimum namq; poſſunt aduētantis hoſtis ficta etiam nuncia, dum non valet animus inijcere frena timori. Altera autem eorundem irruptio vera quidem, in qua qui capti, trucidativè fuere; non minorem noſtris auxere dolorem, quam ſuis pœnam viciniſque timorem. Guiquanum oppidum expugnarunt, pluribus captis, ac trucidatis. Patre Ioanne de Torrez diuina prouidentia ſeruato. Is forte illuc acceſſerat ad efformandos Indos; ſed audito de hoſtibus nuncio, Indos inſtruit ad pugnam, quos paulo ante ad Chriſtianam diſciplinam inſtruxerat; nec fruſtra: ſex namq; ex illis audaciores effecti, hoſteſq; in inſidijs præſtolati, ſeptendecim ex illis exiguo interuallo lanceis confoderunt, quo viſo ſpectaculo, hoſtes alio animum tendere coacti ſunt. Interim ingruēte nocte, vniuerſis hac illacq; diſperſis, Pater prominentem acuminatumq; petijt cum aliquot Indis locum, lapidibus compactū, refertumq; ſerpentibus, ibi in ſomnis non multo poſt canente

quodam gallo ferè detectus, mox latrante cane, quaſi palam factus, poſtmodum plorante infantulo in diſcrimen adductus. Nullo cibo aut potu, nudis ferè pedibus, per dies aliquot errans, ſingulis penè momentis vel ad occiſionem, vel ad captiuitatem quæſitus, tandem Deo benè diſponente, ſeruatus iis qui remanſerant auxilio ſolaminique fuit non modico: amiſit plura quæ ad victum faciebant, non verò ſpem iuuandi ſeruatos, ſeruandique eos quos illi Dominus commendauit. Hoſtes ad propinquiorem Inſulam appulſi, eius oppidis vaſtatis, plurimos (non tamen è noſtris) Indos ſecum captos aſportarunt. Et quidem hæc ferè eſt noſtrorum viuendi ratio in hiſce Inſulis, vbi Chriſtiani continuis aduerſariorum irruptionibus hucvſque expoſiti, commiſſo tamen gregi nequaquam deſunt: diu noctuque inuigilant non vt ſacerdotes tantum docturi, ſed vt duces ſuos ducturi cliẽtes, quò tutiores facti, hoſtium euadant inſidias. Vnde factum eſt vt haud exiguo incommodo, prioribus poſthabitis habitationibus oppidiſque, edita montium quæſierint ad commorandum, tutius exiſtimantes proprijs commodis priuari, quam inimicorum incurſibus opponi, non minori corporum periculo, quam animorum diſpendio. Quantum vero inſudent in Miſsionibus, quæ ferè quotidianæ ſunt, vel ex hoc tantum colliges quod ſubdam: eſt enim ſacerdotis cuiuſdam epiſtola. Mare, inquit, turgidum eſt, ventiſque patens nauigandi nobis aditum intercluſit. Iter fuit terreſtre agendum, oblongum quidem ac perdifficile: hoc vel acutis cacuminibus montium, vel cœnoſo ad genua ſolo perſoluendum eſt. Deuenimus

nimus tandem Deo duce ad deſideratum excurſionis noſtræ ſcopũ, nõ ſine incolarũ admiratione, quo tempore illis vetitũ eſt ob plurima vitæ diſcrimina iter arripere ad noſtros. Cum nox ingruebat, illam vel in ipſa ora maritima, flantibus ventis tranſigere, vel in abrupta rupis alicuius cauea, nõ ſine venenatorum ſerpentiũ periculo traducere opus erat. Noctem abſoluimus aliqñ in aperto montis foramine, venenoſa vipera in vnius è Socijs capiſtro cõmorante, quę quidẽ ſi nos tetigiſſet, in certũ nos vitę adduxiſſet diſcrimen: ſed adfuit Deus periculo: adfuêre etiam quandoq; Indi, qui nobis obuiã facti potum cibumq; miniſtrarunt, exiguum illum quidem atq; inſulſum, ſed præ amoris indicio multum, beneque conditum. Recepti ſumus ab illis magna vniuerſorum lætitia, qui tandẽ potiti deſiderio baptiſmatis, vbi primũ peruenim⁹, ſuos quiq; paruulos obtulere ad ſalutare lauacrũ; hi fuere ducenti. Adultos diſtuli ad temp⁹, quo Catechiſmo imbuti, erectiſq; aliquibus Eccleſijs, non iam in montibus errantes, ſed vere oppidani cẽſeantur Chriſtiq; cultores, quod quidem ſunt polliciti; quiq; vſq; nunc tres & quadraginta pagos coluerê, vno tantũ, aut altero præcipuo contenti futuri ſunt, reliquis circumcirca reſidentibus, quo facili⁹, ſuo adhærẽtes Paſtori, Dominicis pabulis recreentur. Hæc ille in vnica excurſione, ex qua quid in alijs accidere ſoleat, facile decerpes.

Sed iam ad aliam Sedem tranſeamus, in qua ſimilis quidem animus, labore tamen diſsimili perſeuerat. Hæc porrò eſt Carigarenſis domus, quæ licet ad Dulachium ſpectet, in eademque Leitenſi Inſula ſit ſita; quia tamen remotior ab hoſtibus eſt, Du-

lachienſi periculo edocta, ſibi hucvſque cauit, quare haud ijſdem eſt procellis agitata hoc anno, quibus Dulachienſes, quin & perpetua eſt pace potita.

DOMVS CARIGARENSIS.

PLura luſtrata oppida hoc anno, æquo Indorum bono, nonnullo hoſtium metu à tribus è noſtris Sacerdotib⁹, Fratribúſq; duobus: nec plures quidē habet hæc Sedes, niſi noſtris aduectum Hiſpanū hominē, qui relicto ſæculo noſtræ ſe Societati donauit, qui cūcta obit ſui ſtatus munia pari ſtudio ac humilitate. Niſi etiam velim⁹ hic adnumerari Patrem ſuperintendentem (vt in ſuperioribus annuis litteris fecimus) qui licet alias viſitet domos ſuo munere fungens; in hac tamen Sede, quæ media eſt inter omnes, reſidet frequentius, noſtris in omnibus ſtuens ac Indis. In ſingulis oppidis quæ ſunt communia, probè quidem exercuere noſtri; ea præcipue quæ ad ſacras Eccleſiæ Catholicæ cerimonias attinent, magno Indorū ſolatio, vel introducta, vel maiori quam antea apparatu ſunt acta. Quare ad ſacros cineres recipiendos cōfluxere auidiſsimi. Sacro purificatæ Virginis die non ſe cereis minus, quam peccatorum confeſsione luſtrarunt. Aſſuetam ad ſanguinem vſq; verberationem maiori in Hebdomada ſuſcepêre libenter. Palmarum ramis inſigniti eorum feſto interfuere, & quidem non ſine pietate. Solemnes audire Veſperas, vel ſacra, Proceſsionibus publicis aſſociari; Salue Reginæ vel Litanijs aſsiſtere, cōſuetum eſt. Sacras Virginis Corollas pie euoluere eſt frequens. Proficuas corporis pœnitentias, vel animi mortificationes obire, quotidianum

cenſetur.

cenſetur. Homines videres prægrandes Cruces, eaſque ponderoſas ſuis humeris ſacro ieiunij tempore per oppidum circumferre tunicatos: Audires mulieres ſuis quaſq; domibus incluſas, abſentibus maritis, voluntariæ verberationi operam dare ſub noctem, hos illaſque ab Eccleſia nunquam fere recedere conſpiceres, hunc recitantem, illam ſacrum audientem: illum catechiſmo inſudãtem, illam criminibus per confeſsionem abolendis ſe totam dantem, vniuerſos Chriſtianæ diſciplinæ ſtudentes diligenter. Sed hæc antiquiora, illud recens pietatem auxit, quòd præcedente ſolemniter populo, ſexta maioris hebdomadę feria, inſignia quædam Dominicæ paſsionis præcipua à nobilioribus Indis in medio incedentium agmine delata ſunt, non ſine ſpectantium lachrymis pietatiſque ſenſu.

Poſt Paſcha, audito nuncio de parta per noſtros Malucenſi victoria: certo die conuenere omnes ad Eccleſiam, vbi ſummo mane, præuia ſacramentali confeſsione, ſacro Chriſti D. corpore refecti plures ſunt, in gratiarum actionem. Dein poſt prandium Malucenſe bellum exprimere ad lętitiam volentes, probe ſeſe non Indorum, ſed Hiſpanorum more aptarunt ad prælium. Erigunt in medio foro Caſtellum (Malucum ſignificabat) vallant tormentis bellicis, muniunt militibus, elatis ſignis cohoneſtant; deinde militari more, qui ſe Hiſpanos fingebant, oppugnant, mox expugnant, tandem victis hoſtibus intrant magna lætitiæ ſignificatione. Videres fictum bellum verum exiſtimari, ſed fictum illud erat, ficti hoſtes, fictique victores, ſed haud ficta erat vtrorumque lætitia, gratique in Deum animi. Victi

ergo victoreſq; pari exultatione reliquam eius diei partem, nullo vtrorumque periculo aut detrimento tranſegêre. Hoc exemplo edocti Indi Chriſtianam militiam, ob frequentes Mindanaenſium irruptiones, audaciores effecti, eo animi deuenêre, vt vbi primum auditum eſt, Mindanaẽſes vicinum Dulachium petijſſe, non ſibi tantum cauentes, ſed Socijs, plures plura nauigia conſcenſi, illuc aduolarint cum armis, ſed Deo volente factum eſt, vt hoſtes tunc non apparerent, ſed ad præcipua tranſeamus.

Adultorum baptiſmata hoc anno fuêre alicuius nominis ferè ducenta, infantium ſiquidem quotidiana ſunt. Qui ad ſacram confeſsionem cõuenêre, non firmi tantum aut infirmi numerãtur, nec ſemel aut iterum, ſed à ſummo mane vſque ad noctem, at verò quod mirum quidem videtur, ſenes, leproſi, contracto corpore debiles, ſcipionibus innixi, reptãtes, alienisq; humeris aſportati, tanto ſunt bono potiti. Ex his vnus, qui nec oppidum antea luſtrauerat, nec vidêrat Eccleſiam, nec Patrẽ nouerat, Deo impellente, ad confeſsionis lauacrum acceſsit, qui ſequenti die repentinus obijt, quaſi ex vnico hoc ad Deum acceſſu ditatus in æuum. Puer & infans vna cum vetula muliere, non prius extremum clausêre diem, quam Deo fuerint vel per pœnitentiam, vel per ſacrum baptiſmum adiuncti. Voluit ſacerdos in oppido quodam Sacrum celebrare, ſed deficiente vino coactus eſt ad Carigaram redire, vbi euocatus, infirmo cuidam adfuit, qui peracta confeſsione ſacroq; intinctus oleo, obijt fœlix, infœlix obiturus, ſi Patri tunc in alio oppido cõmoranti Sacrum peragere

agere licuiſſet. Mulieri cuidam repentinus accidit dolor, ádfuit euocatus ſacerdos, curat vt pōt quam putabat mortuam; at eius fili⁹ pũer ætate, ſenſu vir, matris miſertus in genua gemebundus procumbit, Virginem Dei matrem orat, vt matri faueat in tãto periculo. Laborauit ægra tres, aut quatuor dies extra ſenſus facta: ſed nec defuit precibus natus, nec precanti defuit Virgo: ægra namque quaſi è graui ſomno excitata, ad vitamque reuocata, paulo poſt conualuit, ſibi rectius, quam antea conſultura.

Veteres ſunt aboliti mores, noſtris procurantib⁹, ita vt iã Indi quæ noſtræ ſint religionnis probe calleant, ea verò quæ prius quaſi gentilitia coluerant, miſſa fecerint omnino. Nobilis quidam Indus Deo vocanti nouem reſtitit annis, euictus tandem ceſſit, baptiſmoq; ſuſcepto, ſibi fuit lucro, pluribus exemplo. Alter cum vxore gentilis iamdudum (illa potius repugnante quam illo) nec ſibi cauit, nec vocantem audiuit Dominum: ſed illa extemplò infideli mortua, ipſe ſtatim alieno periculo cautior factus, inter fideles recenſeri voluit. Acceſsit ægrota mulier ad Eccleſiam, interrogata quid vellet? baptiſmum, inquit, vis ne, ſubdit Pater, CHRISTO adiungi? volo, reſpondit illa: magno namque teneor Dei deſiderio pluribus ab hinc annis, ſed ab longa infirmitate detenta, prohibita ſum: En ablue me Pater, vt illi adhæream, quem totis animi mei viſceribus hucuſque dilexi in æternum dilectura, quo reſponſo lætus, & admiratus Pater, mulieris voto, ſuoque deſiderio pari gaudio fecit ſatis. Hæc de ſacro baptiſmatis fonte. Acceſſit ad noſtros quidam Indus, qui licet nobilis, á

Mindanaenſibus tamen ſuperioribus annis captus, inter captiuos numerabatur. Hic dum ageret cum Patre, quantum illi ſtudeant ſemel captiuos, dupli-ci ſeruitutis laqueo irretire, dum efficiunt vt Chri-ſtiani ſe, relicta vera religione, Mahometicæ Sectæ addicant, dixit Pater adſtanti puero noſtro: Et tu ſi inter hos verſareris, quid animo verſares? Subſtitit ille aliquantulum, mox ſubdit; Deo tantummodo notum eſt, quid tum ipſe reſpōderem, quid ue age-rem libentius: nunc autem hic eſt animus meus, vt licet ad mortem vſque torquerer, quam ſemel ar-ripui, Chriſtianam fidem nūquam desererem. Sed hic eſt iam non vnius, ſed plurimorum ſenſus.

Sed audi in re diuerſa præcipuum facinus. Præ-cipuus quidam Indus imperauit aliquando alteri è ſuis, vt ſibi gallinam enecaret ad cibum, paret ille imperio, arreptaque lanceola coram imperante, v-nicoque ictu non gallinam errantem, ſed errante brachio ſtantem Dominum in inguine percuſsit, qui ſequenti die eo tantū vulnere accepto interijt. Viſa eſt hæc cœleſtis Numinis vindicta, in depra-uatos illius mores animaduertentis: ſed diuina cle-mētia factum eſt, vt corporis interitus animo ſalu-tem (vt ſperatur) afferret, illo prius per confeſsionē expiato, præteritorumque criminum deteſtatione coram multis, non ſine lachrymis patefacta. Is vero qui errans mortem alteri attulerat, nunc vere ſci-ens, licet adoleſcens in primoque (vt aiunt) iuuen-tæ flore, ſibi inpoſterum cauens, ad noſtram ſe con-tulit domum, in qua mutatis moribus omni ſtu-det humilitati, dictiſque noſtrorum obtemperans, non illatæ mortis metu, qui nullus ſupererat (iuſſe-

rat

rat namque moriens Dominus ſuis, vt ſiquid amoris erga ſe haberent, id miſerationis in occiſore oſtẽderent, neue, vti apud illos mos eſt, vel minimum quidem vindictæ ſignum darent, quod fecerunt) Sed chriſtiani timoris edoctus exemplo, voluntariẽ ſeſe tradidit ſeruituti, cunctis admirantibus talem in occiſore pœnitentiam, tantamque in occiſo clementiam.

Dux quidam Indus faſſus eſt Sacerdoti, ſe quidẽ matrimoniali iugo ſolutum eſſe velle, quò facilius noſtris adhæreret, ab illiſque nunquam recederet, ea ſolum de cauſa, quod ſciret ibi facilius ad cœlum ſe poſſe iter parare: dolereque ſe maximè aſſeruit, quod omnes vel ſanguine, vel amicitia ſibi coniuncti, non adeò perfectè noſſent viam ſalutis, per quã, ſi noſſent, facilius graderentur. Militum etiam Indorum dux vnicum natum domi noſtræ habet, nõ ſine quadam, vt ita loquar, æmulatione ſui: dixit namque Patri, ſummoperè ſe lætari, ſi id ſibi per parentes ſuos accidiſſet, quod accidit nato, vt à puero ipſe noſtrorum imbueretur doctrina, noſtriſque moribus inſtitueretur. Sed quod ſibi denegatum videt ob ſuorum patrum iniuriam, id totum nunc in filio deſiderat verè chriſtianus. Hæc dixerim, vt oſtendam, quanti Deo volente noſtros faciant Indi, chriſtianæque diſciplinæ quantum inhient. Duo nobiles fracta priori amicitia, eo ſe odio obcœcarũt, vt iam in aperto campo, arreptis lanceis ſeſe impeterent ad mortẽ; ſed vnius è noſtris diligentia factũ eſt, vt in mutuos ruerent amplexus, non minus amici redditi, quam chriſtiani.

Pueri, qui à noſtris peculiari cura inſtituuntur,

ſigna dant non exigua futuri progreſſus; cunctiq; in vniuerſum, qui à noſtris edocentur, veræ virtutis indicia præbent frequenter. Feſto quodam celebrique die adoleſcens vnus haud communicauerat (forte inſcius) ſed dum audit á Patre, non ita è re fuiſſe obliuionem illam in domeſtico Indo: triſtis ac dolens inde receſsit, ſumptoque flagello, nullo magiſtro ac iudice, voluntaria verberatione pœnas dedit ignoti erroris. Idem aliquandò inuitatus à nonnullis ad potum (qui frequens eſt apud Indos) adfuit, vixque ſemel hauſto modico vino, quaſi deliquiſſet maximè, rubore ſuffuſus, ac pœnitens Patrem ignarum adit, ab eoq; expetit errati pœnam, (ſed nec errauerat: bonarum namque mentium eſt ibi culpam agnoſcere, vbi culpa non eſt.) at Patre nil ei reſpondente, adoleſcens ſub noctem Eccleſiam adit, vbi precatus à Deo veniam, ſe iterum acriter verberauit. Alter ſexta feria ad eſum carnium euocatus, non modò non paruit, ſed arreptam è menſa carnem procul abiecit, indignanſque facinus abijt. In alium incidit Pater in ſolo iuxta chorũ Eccleſiæ iacentem infirmum: heus, inquit, quid hic agis? ſi morbo teneris aliquo, cubiculum, ac cubile pete: ſacrum namque haudquaquam audire teneris: at ille; ſacro iam interfui Pater: hic tamen quieſco, vt concioni futuræ adeſſe poſsim: longius namque abeſt cubiculum, quò audito ſermone pergam. Abeant nunc noſtrates, qui exiguo dolore detenti, nec concionem nec ſacrum audiunt, quin nec Eccleſiam adeunt ad recitandum. Sed hæc aliaque plura huiuſmodi noſtris ſunt iam communia adoleſcentibus, qui recens Chriſto dicati, ſpecimen præbent antiquæ religionis. In Og-

In Ogmucenſi oppido(quod ſuperiori anno ab Mindanaenſibus non parum habuit detrimenti, pluribus ei adiacentibus Eccleſiis vel ſolo æquatis, vel igni traditis)benè laboratum eſt à noſtris, tum adiutis Indis,tum etiam eorum oppidulis ad tutiora loca tranſlatis. In hac verò, ſicut & in alijs excurſionibus,non modò ſenes & adulti,viri ac mulieres, ſed infantes & puellæ à prima ætate inſtituti, Chriſtianis præceptis indulgent aſsiduè: illud inprimis vſurpantes, vt ſummo manè ſacris Virginis corollis ſtudeant diligenter, deinde lectioni, ſcriptioni, cantui,fidibuſque: Chriſtianam autem doctrinam hac illacque vagantes recitent quotidiè, nec minus in Eccleſia, quam in foro, ſicque paulatim exculti ætate ſimul ac pietate creſcunt,Deo illis vbique fauente. Sed quantum hoc Domino placeat, ex hoc colliges. Dum ſimul omnes in Eccleſia Chriſtianæ doctrinæ dant operam, ecce repentino vento commota tota cecidit Eccleſia, ſed illa corruente perterriti pueri, fugam arripiunt vniuerſi, & quidem periculum euadunt, duobus tantùm prætermiſsis, qui tardiori curſu ob ætatem (quinquennes enim erant)impediti,ipſo decidente tecto,euadunt mortem, non verò periculum; ſed in periculo ſecuri reperti ſunt : ipſo namque Eccleſiæ caſu contecti tantum,non compreſsi,non ſine difficultate repentes indè abſtrahi potuerunt; abſtracti tandem ſunt illæſi, mirantibus omnibus, qui non minus in Eccleſię caſu,quam infantium euaſione diuinũ beneficiũ agnouere.

BOHO-

BOHOLANA SEDES.

A Diuina prouidentiâ exordiendum eſt. Infans recens natus, informis quidem corpore, baptizatur à Patre moriturus, priuſque cœlorum requie eſt potitus, quam humanos noſſet labores. Hoc ſit reliquorum exemplum, quod certè frequens eſt: ſæpiuſq; accidit, diuturno ſociorũ labori, vnius tantummodo prædeſtinationem, veluti præcipuũ eius emolumentum, reſpondere. Audi aliud. Aberat à ſacro, & quidem frequenter, Indus quidam, qui Chriſtianus putabatur: aduertit hoc ſacerdos non ſemel: Indum perquiri iubet, aduocat, poſtulat, & expoſtulat, cur feſtis diebus ſacro vna cum reliquis non interſit? fatetur ingenuè, in cauſa illud fuiſſe, nempe quod Chriſtianus non eſſet, nec ipſe, nec vxor eius. Inſtituitur ergo libenter, amboque breui edocti, nomen Chriſto dedere, non minori ſacerdotis gaudio, quam ſui ipſius, vxoriſque prouentu. Illud præcipuè perpendente Patre, quod plures cum deeſſent, deſiderarenturque in templo Dominicis diebus, ille tantummodo Indus vix ſibi notus, negotium quodammodo faceſſeret, quò diligentius ad ſalutem quæreretur, ac vitam. Sed nec ſolus hic. Sabbato quodam die, ſub veſperum adit ſacerdos Eccleſiam, vt ibi de more Salue Virgini decantet; ſed dum præſtolatur tempus, & Indos, de more ét colloquia cum nõnullis de rebus ad Catholicã fidem pertinentibus miſcet, dumq; interrogat interrogaturq;, inuenit hominem infidelem pro fideli habitum, quem dum forte corripit, audit alterius Chriſtiani matrem etiam eſſe gentilem; curat ambos

ambos ad Cathechiſmum inſtitui, vt baptizentur. Hæc dum audiunt nonnulli ſenes, ijque gentiles, ſuadente nemine, in ſuiſque ſedibus Catechiſmo dant operam: adeſt tempus, quo ſacro baptiſmate luſtrentur illi duo Patri noti; ſed ecce ſenum magna multitudo Eccleſiam adeuntium, baptiſmumque petentium, non ſine adſtantinm admiratione, Patriſque lætitia, qui eadem die pluribus conceſsit id, quod duobus tantum fuerat pollicitus, nonnullis in opportunius tempus, quò perfectius docerentur, ſeruatis.

Sacerdote celebrante, exterior pars Eccleſię corruit nullo læſo, non abſque diuini Numinis prouidentia: ſi enim alio tempore vel paulo ante Miſſam corruiſſet, corruiſſent vtiq; multi nullo opē ferēte.

Dum idem Sacerdos vna cum populo ſolemni pompa procedit ad grates Deo perſoluendas, pro fœlici noſtrorum victoria contra Malucenſes parta, nullus in Eccleſia manſit præter cocum, qui in culina cœnam pro munere parabat. Ecce è candelis accenſis vna cecidit, quæ mappis applicat ignem, indeque ſericum pannum imagini proximum cōcremat, nemine flammam comprimente. Inijcit Deus mentem coco, vt Eccleſiam tunc temporis, præter morem adeat, videt ignem in Altari iamiam arundineo parieti proximum, accedit celer, manibuſque vt poteſt (aberat enim aqua) ignem coercet, ac ſopit, ac licet ambuſtus, Eccleſiam tamen cum omni ſuppellectile intactam ab igne ſeruat, cui nullo pacto, nec populus, nec ſacerdos in proceſsione incedentes, ob diſtantiam, opitulari potuiſſent.

Cœnantibus noſtris ſub noctem, adſunt duo latrones,

trones,qui nullo teſte, quam domi habebant ad victum pecuniam, furtim tollunt. Abfuit tunc, qui vel corriperet errantes, vel pecuniam deperditam recuperaret: ſed non abfuit ſpes noſtris amiſſam rem recuperandi; ſicque factum eſt, vt breui detecti fures, reſtituerent, quod abſtulerant, paululum diminutum, hac ſolummodò pœna pro patrato ſcelere inflicta, vt ambo generali confeſsione vniuerſæ vitæ maculas abluerent, vt eis qui pecuniam per furtum abſtulerant, per pœnitentiam crimina auferrentur, monitiſque potius, quam minis fierent ſaniores: noſtrique monendo, non minando prodeſſent alijs, alij dum tentant obeſſe.

Euocatus Sacerdos adeſt morienti Indo, ſed morbi vi correptus nec verbum quidem exprimere valebat, nec ſigna contriti cordis dare, inſtat, vrgetque ſacerdos, nec prodeſt. Vngit tamen ſacro oleo infirmum dolens: dumque domum redit triſtis, heu mihi (inquit) hunc primum oleo intinctum, ſacra confeſsione non ablui, doleo quidem: quid faciam? præſtat reuerti, fortè vox redijt ac ſenſus. Sed ecce, deſiderium pauperum exaudiuit Dominus, & qui periclitanti Indo ſuccurrit, deſideranti non abfuit Sacerdoti, redit iterum Sacerdos ad infirmum, redit infirmo vox, exprimit per confeſsionem crimina moriturus ei, qui per Apoſtolicas claues occluſam pridem cœlorum ianuam fœliciter reſerauit, nullo vtriuſque deſiderio fruſtrato. Hæc ſint diuinæ in hanc gentem prouidentiæ indicia.

Quæ ad Chriſtianam diſciplinam ſpectant probè callent vniuerſi Chriſti fideles; quod ſiqui aliquando deprehenſi fuerint minus habentes, ij correptione

tione lubenti animo ſuſcepta, vitam moreſque in melius mutant; qui verò recto itinere gradiuntur, ij perfectius excoluntur: Iamque Patres non curſitantes deſiderant, ſed colonos; non per feſtos tantum ac Dominicos dies Miſſam exoptant, ſed quotidianam; non aquam benedictam ſolum fronti applicant ad remedium, ſed corpori etiam ad ſanitatem; non vnus aut alter dato ſigno recitat orationem Dominicam, & Angelicam, ſed oppida ſingula, ſingulique oppidani, ita vt alijs alios, quaſi boni æmulatores, præueniant, vixque pulſum campanæ audiunt, cum Per ſignum Crucis, decantent vniuerſi, magna noſtrorum audientium gratulatione. Sed hæc fuſius.

Nobilis Indus ab alio laceſsitus ad diſcordiam, ab eodem pugno percuſſus, quaſi offenſus, domum cum vxore aliò furtim transfert: ſed dum aliquando reuerſus, matrem etiam ſecum tentat abducere, à noſtris euocatus & edoctus, iterum cum vniuerſa familia de reuerſione cogitat; ſuperioremque vitam præuia confeſsione deteſtatus, ab ijſdem enixè petit, vt coram populo, vnà cum percuſſore in gratiam redeat, placuit id Patribus, quare Dominica die, paulò ante Miſſam in Eccleſia Indis referta in amplexum corruunt mutuum, qui paulò ante hoſtes putabantur; læti quidem, quod per amicitiam populo facerent ſatis, qui per diſcordiam cunctis diſplicuerant. Principi cuidam Indo natus eſt filius: illum tertia die ad Eccleſiam adducit, vt baptizetur: interrogat Pater, quid ſit in cauſa, cur filium, Principum more tardius baptizari noluerit? ait: vt quid hoc Pater? nonnè Chriſto

Domino

Domino nomen dedi, qui prius diabolo eram addictus? cur ergo filium optem diutius ab eodem Domino eſſe alienum? ſatis ſit, his tribus diebus ſub dæmonis poteſtate fuiſſe, ne quæſo differas natum ſub eodem duce adſcribere, ſub quo militat parens. Audiere hæc Patres, miratique fidem tanti patris, natum ſacro ſtatim baptiſmate abluêre.

Hic idem (capto à quibuſdam Crocodilo prægrandi omnibus infeſto) facilè monſtrauit quantũ odiſſet priſtinos gentis mores, quantumque contemneret, quod maiores ſui antea ęſtimabant. Iubet igitur pater, vt ad Dei gloriam, auulſa à Crocodilo pellis in prominenti loco, cunctiſque ſpectanda locetur: abnuunt ſinguli, ſiquidē metu correpti, quo pridem parentes, qui vti Deum belluam illam venerabantur(Auum hucvſque vocant Crocodilum more patrio)At hic Deum potius venerans, quam belluam timens, irridens antiquum ſcelus, accedit interritus, feramque illam enecatam, cunctis inſpectantibus decorticat; facile demonſtrans, quanti verum Deum faceret, qui ab maiorum ſuorum idolo vitam cum pelle abſtraxerat.

Huius cognatus morbo correptus, Sacerdotem vocat ad ſacram confeſsionem; ſed paulò poſt alium illac tranſeuntem Patrem accerſit, rogat, vt eius audiat crimina, additque, ſe graui morbo laborare, bonumque eſſe non ſemel animo medicinam ſpiritualem adhibere, augetur mox morbus, ita vt ſacro ſit oleo perunctus, tertiò confeſſus, Pater verò eius intuens deuotionem, æneam B P N. Ignatij imaginē, quam ſuſpenſam geſtabat in Roſario, ei commodat ad tempus, illud vſurpans, Parentem ſcilicet

noſtrum

noſtrum pluribus opem ferre in neceſsitatibus laborantibus: accipit ille numiſma, Ignatium euocat ad ſalutem, quam breui conſecutam, illi retulit acceptam incolumis, quartò per confeſsionem expiatus, quo oſtendit quanti ſpirituale bonum faciat, qui recens baptizatus, toties ſacro pœnitentiæ lauacro, contractas peccatorum ſordes abluere procurauit. Eandem B. Patris clementiam expertus eſt adoleſcens, qui morbo periculoſo oppreſſus, prçuia confeſsione, oleoq; ſancto moriens intinctus, eandem B. Ignatij imaginem ſibi applicuit, qua veluti medicamento breui conualuit, noſtris ad domeſtica munera obeunda opitulaturus.

Laboccnſis oppidi Dux, inter præcipuos Indos nobilis, repeti morbo correptus decidit in lectum, vbi mox apud Patrem animum confeſsione expurgat: ſed domum reuerſus Pater paulò poſt euocatur, vt adſit morienti: vis namque morbi tanta fuit, vt venenato poculo, aut cibo deluſum illũ ſuſpicati fuerint domeſtici: quicquid tamen fuerit, iamiam efflaturus animam videbatur infirmus. Sacerdos verò eius adoleſcentiam miſeratus, circunſtantiumq; parentum lachrymis commotus, æneam B. Ignatij imaginem profert, infirmum monet, vt ei ſe commendet; nouies viſitaturus eccleſiá ſi conualuerit; ſpondet infirmus vt poteſt, ſe id facturum ſi viuat, quid plura? præter ſpem, melius habet, qui pro mortuo habebatur, ſequentique die ſanus repert⁹ eſt, promiſſumque impleuit gratus, alijs credens: adeò namque laborabat cum votum emiſit, vt nullo pacto recordari potuerit, quicquid ſpoponderit Ignatio, per quem ſibi ſanitatem reſtitutam firmus

iam cunctis fatetur. Quæ diximus ad Chriſtianos pertinent à Deo adiutos quaſi fideles, ſed audi nunc infideli allatam ab eodem opem, qui cunctis ſalutem parat. Morabatur in hoc oppido Labocenſi adoleſcens, qui cum eſſet infidelis, difficilem ſe præbebat ad fidem. Interrogatus non ſemel, quid cauſæ eſſet, cur inter Chriſtianos non numeraretur, illud reſpondebat, ſe Catechiſmum ignorare: ignorabat illum quidem, ſed lubens ignorabat. vel nè cogeretur, vel vt liberius viueret, vel ſaltem difficultate diſcendi ſuperatus. Monitus à Patre idem reſpondit; monitus poſtmodum ab alio ait, ſe primum aliò fore nauigaturum, poſtque reuerſionem Chriſtianis nomen daturum; verum in cauſa erat ediſcendi labor: ſed audit ab eodem, plurima eſſe nauigantium pericula, non paucas dæmonis inſidias. Dum hæc agitat, nocte quadam fluuium patrium traiecturus cum Chriſtiano ſocio arundineam ratem conſcendit: medium traiecerat flumen, cum inermis à Crocodilo impetitur, qui Chriſtiano relicto, infidelem hunc petebat: nec mora, dentibus eius arripit pedes miſerum enecaturus: is tamen licet gentilis noſtris aſſuetus precandi, ac deprecandi ritibus, vt primũ ſe morderi ſenſit, Ieſum Mariamq; frequenter elata voce inuocat: vix hæc dulciſsima nomina protulerat, cũ Crocodilus terrore præter morẽ percit⁹, illo relicto aufugit; ſed paulò poſt iterato curſu eundẽ iterum impetere tentans, fruſtratur, Ieſu tantum Mariaque ſæpius inclamatis; remigat vt pōt Indus, cum ſocio vſq; ad alterã fluminis orã, cuncto populo eius voces in vtraq; fluuij parte audiente. Sequenti mane adductus Indus ad

noſtros

noſtros refert, quæ fuerat expertus, oſtendit in vtroque pede morſus cicatrices, addit ſe accenſo titione (mos eſt ignem deferre nauigantibus, quo fugari ſolent Crocodili) nequaquam valuiſſe belluā effugare, effugatā verò & euictā fuiſſe ſolo Ieſu ac Maria cōpellatis. Quare grat⁹ redditus adoleſcēs, precibus ſtudioq; baptiſmū poſtulauit, quod breui callens nō tam ſua, quā aliorum ēt gratulatione eſt conſecutus. Crocodilus verò noſtrorū diligētia adhibito retiaculo capt⁹ occiſus, excoriatumq; ſuſpēdi curatū eſt, veluti Trophæū Sanctiſsimorū nominū Ieſu ac Marię. Sed nec pueris defuit diuina clemētia, quæ cunctis liberaliſsima eſt, nullique improperat. Viſum eſt ad rē, pueros ſeminariorū more in vnam domū euocare, vbi præuia diſciplina inſtructi, Chriſtianis imbuantur moribus, ſuis deinde parentibus magiſtri futuri. Inſtitutum eſt ergò hoc anno ſeminarium in hac Sede, ſtabilitum eſt legibus, puerisq; eſt auctum non minori admiratione noſtrorum, quam eorum prouentu. Adfuit (vti ſolet) dœmon, qui vero ſemini inmiſcet ſæpe zizania. Suaſit quibuſdam, hoc eſſe difficile, alienari natos à parentib⁹, eorum aſpectu orbari, futurum etiam vt alio à noſtris transferrentur, & quod maius erat; ſanctos illos efficiēdos. (ſāctos vocāt Deo dicatos ac cœlibes, quales hic nōnulli reperiūtur) qua in re ridiculū fuit ſenis cuiuſdam dictum; nolle ſe ſanctum fieri eius filium. Sed Deo benè fauente cœptum opus creuit non ſine prouentu, vt hinc patebit. Exemplorum ſunt appetentes, ijsque vtuntur ad bonum. Vbi primum audiere quanti ſit momenti generali confeſsione animum expiare, adeo arripuere

quod audierant, vt omnes ferè breui illã fuerint vſurpati, quorum exemplum alij ſunt ſecuti. Quæ ad caſtitatem ſpectant imbibunt præter conſuetudinem: repertus eſt vnus, qui non modo mulierum vitaret congreſſum, ſed nec illas adiret in eccleſia ad docendum, vti mos eſt pueris indoctas inſtruere, quin potius homines peteret, quos inſtrueret, tutiorem ſe ex.ſtimans coram hominib⁹ erubeſcere, quam cum mulieribus ſermonem etiam de rebus pijs commiſcere. Communis eſt illis aquæ benedictæ vſus: ſacrum Euangelium manuumq; impoſitionem dum morbo laborant, libenter exoptant: labores infirmitateſque corporis Chriſti D. paſsionibus adnectunt. Sabbatinum ieiunium in honorẽ Virginis Mariæ frequens eſt iam apud hos pueros, quod perdifficile adhuc eſt apud viros, quin & ipſo die Veneris ieiunant plures. Sacras Deiparæ coronas aſsiduè recitant. Sanctorum Tutelarium patrocinio ſtudent vniuerſi, moſque eſt apud illos eius feſti die vel confiteri crimina, vel etiam communicare præuia diſciplina, voluntariaque corporis verberatione: hanc non maiores natu tantum adhibent, quin & pueri adamant. Feria quinta maioris hebdomadæ, facultate accepta adulti iam alumni tunicati ſe ad ſanguinem verberarunt, adfuit puer, qui idem exoptans, multoties à Patre facultatem petijt ſe verberãdi; negat Pater ſe id conceſſurum, inſtat puer, rogat, precibus adiungit lachrymas, lacrymiſque ſingultus miſcet; ſed hoc tantum audit à Patre noſtro; ito ac facultate à parẽte impetrata (ſciebat n. vnicè dilectum natum non euicturum patrem) à me etiam idem impetrabis. Euolat puer, parentemque breui

breui adeò emollit verbis, vt victus cedat nato: lætus puer ob victoriam, Patrem etiam euincit, quod vbi audiere eiuſdem ætatis pueri, concito curſu, idem facilè aſſecuti, inſuetam verberationē publice ſuſcepêre. Nec alijs obſunt, qui ſibi tantū proſunt: parentes adeunt, edocent, monent, inſtruunt, corrigunt, informant, ad omnem virtutem ipſi prius à teneris annis edocti, proſūt exemplo, inſtruūt Catechiſmo, mouent ſermone, moribus informant cœteros. quid multa? hic eſt eorum viuendi modus. Manè dato ſigno ſurgunt: ſimul Deo gratias agentes recitant: eccleſiam adeunt ad orationem, mox ſumpto ientaculo ad ſcholam accedunt, quidam legendo, alij cantui ad numerum dant operam: dein ſacro interſunt, poſt ritui Miſſæ adminiſtrandi ſtudent vſque ad prandium, à prandio ludunt, deindè characteribus efformandis vacant vel lectioni: poſt hæc fidibus, ductilique tubæ indulgent vſque ad veſperum: inde intermiſſo aliquantulum ſtudio recreantur, quo peracto, ſacras Virginis corollas in eccleſia pro more recitant; ſub noctem aliquis è Patribus illos adit, Sanctorum exemplū narraturus: poſtea doctrinam Chriſtianam repetunt vniuerſi, qua repetita cœnant, ac paulò poſt conſcientiæ examinatione præhabita, ſe dant quieti. His pueris præeſt quodammodò Indus quidam cœlebs, qui olim in Dulachienſi Seminario efformatus, adeò profecit, vt huic Labochenſi nunc ſit exemplo, atq; adiumento. Sed & hic viuendi mos Seminarij alūnis haudquaquam diſſonus eſt ijs, qui domi noſtræ noſtriſque rebus adſunt. Cocus inuitatus aliquádo à ſuis ad eſum carnium vetito die, nunquá adduci

 potuit

potuit vt prohibitis veſceretur. Alius qui frequens eſt ſocius noſtrorum in excurſionibus; à quibuſdã mulierculis ad turpitudinem incitatus, indignans reſpondit, vt quid talia audetis Patrum ſocijs edíſſerere?

Alius miſsus à noſtris ad vicinam Inſulam, vt victum emeret, emit etiam ſibi ſocijſque neceſſaria: ſed dum redeunt nauigantes, oborta in medio mari tempeſtate, coguntur, quæ deferebant proijcere vt nauiculam leuarent. Sed nequaquam adduci potuit, vt noſtrorum victum in mare demergeret, quin prior quæ ſibi ſuiſque emerat, detruſit potius, ſocijſque ſuaſit vt id efficerent potius, quam Patrũ rem deturbarent, quam quidem intactam ſeruarũt, proprijs deperditis mercibus, non ſine noſtrorum admiratione, qui illis ſunt verè compaſſi: Et hæc de domeſticis. Quæ de externis breuiter dicenda videntur ſunt hæc. Quotidianus eſt iam roſarij vſus, ſingulis Sabbatis diebus ſub noctem voluntaria verberatio, iuuenum præſertim ac puerorum introducta: Senes ſecunda quaque feria inſtruuntur ad Catechiſmum. Singulis quibuſque Dominicis diebus colonia vna aut altera Chriſtianis moribus informatur. Vnde factum eſt vt præter alios tres præcipuæ dœmonis ſacerdotiſſæ abiurata idololatria, Chriſto Domino ſe aggregantes, publicè coram omnibus oſtenderint falſa fuiſſe quæ anteà docuerint, ſolamque Chriſtianam Religionem iter eſſe ad ſalutem rectum faſſæ ſint.

Dux alter inter Indos magni nominis, Patre pueros aliquot baptizante, petijt ipſe inter Chriſti fideles adſcribi, cuiꝰ exemplo reliqui Indi idẽ expetentes

tentes dixêre ſe Chriſtianos eſſe velle, ſiquidem quicquid in votis eorum Dux haberet, idem ab illis eſſet ſummopere deſiderandum.

TINAGONENSIS RESIDENTIA.

PLura de hac quam de alijs Sedibus dicenda videbantur, ſed factum eſt, vt immiſſo per gentiles igne, noſtra combuſta Iacobitana Sede; vniuerſa, quę de Tinagonenſi Domo ad nos vſq; deuenerant, cremarentur. Et quidem plurima oppidula in vnum aut alterum aggregata recenſebantur. Baptiſmata quamplurima edita adultæ ætatis gentilium. Confeſsiones, communioneſque aſsiduæ. Proborum profectus, prauorum emendatio narrabatur, haud modica noſtrorum lætitia. Sed Deo beneiuuante, in ſequenti anno (longe enim à Manilenſi Vrbe diſtat hæc Domus) noſtrorum labores vberiores referemus; allatiq; incendij occcaſionem, eiuſque prouentum futuris annuis litteris inſeremus.

ANNALES PROVINCIÆ FRANCIÆ ANNI 1606.

TRecentos quadraginta tres è Noſtris in duodecim domicilia diſtributos Franciæ Prouincia hoc anno complexa eſt; quinque fato ereptis diminuta, in Societatem adſcriptis aucta tribus ſupra quadragenos. Et Pariſienſis quidem Domus Profeſſa decem & octo habuit, quibus & duo Nouitij adiuncti; Collegium Claromontanum in eadem Vrbe ſex: Muſſipontanum quinos, & ſeptuagenos; Virdunenſe vicenos quaternos; Bituricenſe totidem, ſi binos excipias; Dolanum triginta & vnum; Biſuntinum vicenos quinos; Rothomagenſe parem numerum ſi tres dempſeris; Flexienſe triginta tres; Rhedonenſe octonos denos; Domus Probationis Nanceiana quadraginta quatuor; Rothomagenſis, cuius ad cætera domicilia hoc primum anno facta eſt acceſſio, quinque & viginti. Societas in hac Prouincia prolatis finibus (extenditur enim ab Armoricis & mari Britannico per Andegauos, Turonas, Cænomanos, Carnutes, Francos, Normannos, Biturigas, Niuernenſes, Rhemos, Ambianos, Lotharingos, Metenſes adusque Sequaniam, & Iuranos) Alumnos habuit in gymnaſijs ſupra decem millia, auditores in templis, ad aliquot centena millia.

PARI-

PARISIENSIS DOMVS PROFESSA ad D.Ludouici.

VIr clariſsimus, magnæquæ ob multam iam ætatē in Caluiniana traductam Secta inter ſuos authoritatis, in ſacerdotē noſtrum fortè cū incidiſſet, ab eo ſic veritatis lux oſtenſa, ſic diſcuſſa caligo eſt de hominis mente variis errorum tenebris obuoluta, vt ex ea nocte in qua iam ſenuerat extractus, quaſi ad primos ætatis dies priſtinis omnibus lætiores exultare videretur. Tantum eſt veræ fidei ſemel agnitæ ſolatium, præ falſi dogmatis peruicacia & inani religione. Alius item non genere modo vtcunq; clarus, ſed præcipui Dux nominis in aula regia, cum ea Patri noſtro propoſuiſſet, quę ſuę putabat eſſe fidei validiſsima firmamenta, tam appoſitas ad ſingula capita tulit reſponſiones, vt hæretica falſitate perſpicuè demonſtrata, victus cauſæ noſtræ æquitate, veritati manus dederit, & errorem abiurarit. Quin etiam totius vitę exacta confeſsione, palam aulicis alijs poſt conteſtatus eſt, tantam ſe percipere animo lætitiam, quantam humana mēs capere poſsit, nullius hominis lingua explicare poſsit.

Cadomum (vrbs eſt totius Normāniæ, ſi Rothomagum exceperis, clariſsima, Sedes nobilis Academiæ longè amœniſsima) profectus hinc è noſtris vnus, ſumma Regis voluntate iuſſuque, mirum eſt quantum Catholicorum res auxerit, quantum hæreticorum partes afflixerit. Agitatis enim pro ſuggeſtu controuerſis de religione quęſtionibus, mox ij motus animorum ſecuti ſunt, omnes vt ingenuè faterentur, ad eam ſe diem ignaros rerum fidei reli-

gioniſque vixiſſe. Hinc triumphare & exultare gaudio Catholici, hæretici abijcere haſtas, & ſuæ cauſæ diffidere: illi nutantes prius in ſuſcepta à maioribus fide confirmare; hi non ita pridem in errore obfirmati dare manus, ac lumẽ veritatis agnoſcere. Inde conciliatis inter ſe ciuium animis, quos aſsiduę de religione altercatiões varias in partes diſtraxerant, omnibus pacis & concordiæ iucundiſsima lux oboriri.

Mulier clariſsimo genere orta non ſupra fœminarum vulgus tantùm, ſed ſupra ſuæ ſortis mulieres, quæ aliquantò cæteris acutius vident, ſapiebat. Sed nimirum vt interdum frugiferum natura ſolum boni coloni opera deſtitutum, aut inutiles parit herbas, aut vepres, ſic acri ingenio ab ipſis penè incunabulis commiſſum hæres eos lolium mala ſeges, eas radices egerat, vt non niſi difficillimè extirpari poſſe videretur. Vexabatur interim mulier conſcientiæ diu noctuque ſtimulis, quos illi variæ de fide opiniones quas audierat inijciebant. Hac moleſtia vt liberaretur, inſignes quoſque noui Euangelij Præcones conſulebat, ſed incaſſum, cum illi rationum ſuarum fuco impijs mendacijs colorem quidem aliquem inducerent, cæterum veritatis Catholicæ, quæ ſola tranquillat animos, ſpeciem imprimerent nunquam. Sub hæc maritus homo Catholicus, quique dilectam coniugem cætera ſibi conſentientem, in re tanti momenti, quanti eſſet fides, diſsidere à ſe moleſtè ferebat, vxorem blandè impellere, vt ad conciones Patris noſtri audiendas in templum ſe conferret, illa viri conſilium haudquaquam aſpernari. Igitur tem-

templum adit, attentè quę docerentur excipit, mox etiam cum aliqua voluntate, Non deerant tñ fœminæ quæ opponeret ex doctrina ſanctorum Patrum, (vt ipſa putabat) quibus vt planius ſatisfieret, alijsq́; ſimilibus quæ afferri in contrariũ poſſe videbantur, placuit vt impugnantibus duobus miniſtris, reſpõdente noſtro, inſtitueretur de religione diſputatio, cui & ipſa intereſſet. Accerſuntur illi, veniunt, congrediũtur. Vbi Patrem aduerſus inanium telorum iactus, imò aduerſus machinas omnes, quibus nihil non euerti poſſe iudicabant, vel præ ſe ferebant, inconcuſſum nõ reperiſſent modò, ſed qui vim illam totam validiore correptã lacerto in ipſos retorqueret, tũ trepidare illi, de gradu moueri, circunſpicere ſi quà pateret è campo effugium. Negatur abeundi facultas, obſepiuntur timidis elabendi viæ; oportere vt quando pugnæ aleam ſubire voluerũt, duoq; vni certamen indixerunt, vel victores abeant, vel doctrinæ aduerſarij herbam porrigant. Itaque debellatis hunc in modum impiæ opinionis aſſertoribus, nobilis mulier, inſulſos eorum conatus in irritu cecidiſſe cum vidiſſet, impudentium hominũ inſcitiam deteſtata, Catholicam fidẽ profiteri cœpit. Quare ſtatuto die præmiſſa vitę totius confeſsione, in primario vrbis templo ſingularibus doloris ac pietatis indicijs, damnato quem tot annis coluerat, Caluiniſmo, Romana ſe in Eccleſia victurã deinceps, ac Deo benè iuuante morituram, palã profeſſa eſt, ibidemque de manu ſacerdotis noſtri auguſta Sacroſanctæ Euchariſtiæ myſteria religioſè ſuſcepit. Auximus habitationem noſtram cubiculis quindecim, Bibliotheca, triclinio: aula quotidiãę re-

creationi comparata; & ne incommoda ſub dio eſſet adeundi cubicula ratio, tres adiecimus tectas ambulationes; Quam ad rem ſumptus neceſſarios qui mille ducentorum aureorum ſummam explēt, ſuppeditauit bona ex parte inſigni erga noſtrum Ordinem liberalitate illuſtris Princeps Marguareta Valeſia. Senſimus etiam defuncti ante annos aliquot Ducis Mercuriani nuper munificentiam. Siquidem illius vxor vidua, ſpeculum omnis honeſtatis ac virtutis, quod intueri matronæ omnes debeant, nobis aureorum nummorum tria millia morientis mariti teſtamento legata, inchoati templi noſtri fabricæ impendenda, numerari curauit. Etſi autem toto anni decurſu variorum in nos liberalitatem experti ſumus, atque ita plures hæc domus alere, ſi res Prouinciæ permiſiſſent, potuiſſet, potiſsimum tamen quo tempore ad conuentum Prouincialem conuenêre Patres, non ciuium modò, Senatorum, Nobilium, Principum, verumetiam ipſius Chriſtianiſsimi Regis ac Reginæ larga & beneuola in nos beneficentia ſe effudit, cuius ēt propenſæ ac regiæ in nos voluntatis fuit argumentum, quòd cum nobis Vrbe cedentibus, pars ædium noſtrarum quæ hortos attingit, in vſum veniſſet polymitariorum, cumque poſtliminio iam nobis reſtitutis, ſub eodem nihilominus tecto hæſiſſent: hactenus, magno, ſiue propter habitationis anguſtias, ſiue propter moleſtiam externorum, quos opificium Vrbe tota & Orbe viſendum euocabat, noſtrorum incommodo, hoc demum anno, vt excipiendis ad Prouincialem congregationem Patribus locus eſſet, iuſſu Regis in aliud ſibi aſsignatum domici-

domicilium commigrarunt. Non nemo opinor expectat, vt de rebus in aula geſtis non modo ad priuatum domus huius aut Prouinciæ, verum etiam ad commune Societatis bonum & commendationem pertinentibus, nonnulla dicamus. Sed quoniam hæc narratio longiorem, & non interruptam orationem deſiderat, dabuntur ſeparatim ab ipſo inſtaurationis exordio perſcripta ſingula diligenter; rem hoc loco ſufficiat indicaſſe.

COLLEGIVM PARISIENSE CLAromontanum.

COllegium dicimus antiquo nomine, necdum antiquo ſplendore; Reſidentiam rectius appellâris, niſi quod ſtatas fixaſque Sedes nobis pollicemur ex Senatuſconſulto & regio diplomate. Cum enim Reuerendus P. Prouincialis animaduertiſſet, priuata tantum Regis fide & benefica in nos voluntate, nullo publico inſtrumento Lutetiæ adhuc eſſe nos, ex quo in Collegium ac Profeſſam Domũ reuertimus, commodùm iſti incommodo occurrendum ratus (huic enim, nomine totius congregationis Prouincialis & ſuo, pro tot collatis in Societatem beneficijs acturus erat gratias) ab Rege diploma petijt, & impetràuit ampliſsimum, quod etiam Senatus Pariſienſis confirmauit, quo & omni ſolicitudine liberi, & de certis in Vrbe regia Sedebus ſecuri deinceps viueremus. Tantùm iuſtis de cauſis Regi Societatis Parenti optimo viſum immaturum, conſuetas litterarum exercitationes in hoc Collegio repetere, in quo tamen nonnihil operæ collatum ad animarum lucrum. Confeſsiones

enim

enim auditæ pleræque de tota vita: ſacra cõmunio multis impertita: duo ab hæreſi reſiluerunt, octo ſpiritualibus exercitiis exculti fructu non pœnitẽdo: duo Societati ſe addixerunt: alij ad alias Religioſorum familias tranſierunt: lectiones Catechiſticæ habitæ in Xenodochiis, conciones in templis non ſine meſſe.

COLLEGIVM MVSSIPONTANVM.

SEriæ noſtrorũ & grauiori operæ tum Pariſiis nauatæ, tum ad alios extra vrbem profectæ, iuuentutis Muſsìpontanæ literariam modò palæſtrã ſubiungamus. Schola Adoleſcentium floret numero, vtpotè quæ mille ſexcentos habeat, & exercitationibus quibus in hac arena ſtrenuè deſudent, hoc anno non caruit. Quod cum antea ſemper, tũ eò maximè tempore illis contigit, quo exhauſti caloribus animi languere ſolent. Accidit enim tunc peropportunè optatus Sereniſsìmæ Barij Ducis Margaretæ à Gonzaga, in hanc vrbem aduentus, cuius cum rumor paucis diebus antequam digrederetur Nanceio huc venturæ, increbuiſſet, ciueſq; hac fama permoti ornadæ vrbi, vicorumque parietibus vario periſtromate veſtiendis, cæteroque huiuſmodi apparatu decorãdis intẽti eſſent; enimverò noſtri diſcipuli, indignum rati ſi à ciuibus propenſi in principem ſtudii teſtificatione vincerentur, ſeriò contendere cœperunt, doctrinæ & animi ſui ſpecimẽ edere. Cum igitur feſto tubarum ſono tormentorumque diſploſione, prædicta Sereniſsima Barij Dux Margareta à Gonzaga vrbem ingrediens, excepta fuiſſet, in noſtrum templũ venit, veſpertinaſque preces, quæ tum fortè decãtabãtur, audit:

audit: inde ad Collegij impluuium rectà contendit, ad cuius ingreſſum collocati fidicines, ac muſici alij ſuauiſsimo illam cantu exceperunt; neq; hac auribus data minor interius progreſſæ oculis oblata voluptas eſt: emblemata nimirum atque inſignia domus vtriuſque Lotharingæ & Mantuanæ ſuis expreſſa coloribus viſebantur; tum veſtiti omni carminum genere parietes; quæ ita placuerunt, vt eorum ſibi copiam fieri Sereniſsima Mantuæ Duciſſa, nec non Illuſtriſsimus Ferdinandus eius natu minor filius tum per ſe, tum per alios non poſtularint modò, ſed propè etiam flagitarint. Inde itum ad maiorem Collegij aream, cuius hòc fuit iucundior ſpecies, quod non tabellæ ſolum pictæ, & Mantuanæ familiæ ſtemmata ornamento eſſent, ſed pueri quoque noſtri decus adderent, qui ſuis hinc inde diſtincti ſcholis, libero ad tranſitum relicto ſpatio, identidem felix æuum tot vocibus ingeminabant, quot è mille quingentis pectoribus alacritate maxima eruperunt. Eo comitatu in aulam Academiæ deducitur, in qua datum drama Italicum fœlicibus auſpiciis, vt certante cum elegantia orationis actorum ingenio, diceres eos Italia pedem extuliſſe nunquam, ſic purè omnia efferebant, ſic in ea lingua peregrinos non prodebant. Et quando grandioribus etiam calcar veluti quoddam eſt laboris merces, delatique potiſsimum honores Theologis & ſtimulos addiderunt, & eorundem frequentiā fecere maiorem Eccleſiaſtica beneficia, quæ nunc Illuſtriſsimi Cardinalis noſtri mandato, ijs conferũtur, qui ſuſcepto doctrinæ cum ſuis competitoribus certamine, digniores iudicantur.

Præter

Præter hos verò Illuſtriſsimus ac Reuerendiſsimus antiſtes Virdunenſis ſeceſſum quærens animo colligendo ex negotijs Epiſcopatus, Collegium ſibi delegit noſtrum, vbi Sacellano tantum vno comite (qui poſtea Societatem eſt ingreſſus) magnam interiorum virium acceſsionem & cepit, & ad ſtudium virtutis nos ipſos tantæ moderationis exemplo incitauit. His rebus ita proſperè cedentibus interuenit funus vnius è noſtris, ſed nequaquam vti confidimus dignum luctu. Is fuit Gerardus du Hamel à B. quondam P. Ignatio in Societatem admiſſus, vir orationis ſtudio apprimè deditus, & pio affectu, quem ex recordatione ſubinde primorum Patrum velut ignem admota flammæ ſtipula, concipiebat, commendabat, vt nõ immerito ex huius vitæ ſtatione decedentem ad beatæ immortalitatis portum appuliſſe credamus. In numerunm autem noſtrorum admiſsi ſunt Scholaſtici ſeptem, Coadiutores tres: alij duo ſerui domeſtici expetitam Societatem non adepti, reformatum Præmonſtratenſe inſtitutum arripuerunt; ad quod & ſeptem è diſcipulis noſtris confugerunt: varijs alij ordinibus adſcripti ſunt, immortalis amore ſtipendij Chriſto militaturi. Longius detenti ſunt duo Patres inſpiciendæ Metenſi Diœceſi denuò vocati: quo in opere menſes duos laborarunt. Ac viſitationis quidem hic fructus extitit. Conſuetudo Pagis vel inducta vel reſtituta eſt, vſurpandæ ter in die ad pulſum campanæ Salutationis Angelicæ: Templa partim erecta de integro, cœmiteriaque partim inſtaurata: ſacræ imagines eleganter depictæ, ſublatis ijs quæ hæreticorum furore vel mutilæ vel contractæ

fractæ fuerant: altaria melius exornata: ſanctiſsimum Sacramentum auguſtiore loco honeſtius aſſeruatum: vaſa eccleſiaſtica repurgata: Sanctorum reliquiæ quæ iacebant neglectæ; lipſanothecis elegantiſsimis indutæ: Sacerdotes examinati, effectũque vt Iuri Conſcientiæ dent operam: Sacramẽtis adminiſtrandis, & diuini verbi pabulo ſuæ curæ commiſſas oues diligentius reficiant: detractæ illis ancillæ ſuſpectæ. Senex ferè nonagenarius obfirmato animo in errore pertinax magno plurimorum damno, oborta veritatis luce, publica hæreſis abiuratione fidem Catholicam profeſſus eſt. Illuſtriſsimus quoque Princeps Vademontanus eiuſdem & Epiſcopi & Cardinalis Frater, cuius obitam diœceſim modò diximus, nobis vti voluit, Patremque vnum habere comitem peregrinationis, quam ad ædem B. Virginis Montis acuti ſuſceperat. Nomeniaci prætereà toto Aduentu & Quadrageſima, conciones habitæ; quæ quadringentas vitæ totius confeſsiones, non exiguas animorum hoſti detractas manubias reportarunt. Ibi decreuerat quidam æui pertæſus confictis criminibus ſe ipſe apud iudicem accuſare, quò citius præſentibus miſeriis morte finem imponeret; is ab incepto reuocatus eſt. Capitali odio alij tres inter ſe ita diſsidebant; itáque de iniurijs illatis vrgebatur ab illis Iudicum ſententia, vt reduci in gratiam nõ viderentur poſſe: at Dei benignitate conatus Patris noſtri ſecundante, non eò ſolùm adducti ſunt, vt proprijs teſtarentur ſyngraphis offenſam ſe omnem remittere, ſed datis inuicem dextris, vultu, ſermone, & omni amicitiæ ſignificatione obliteratam ex animo penitus vete-

rum memoriam ſimultatum oſtenderent. Dum hæc Nomeniaci agebantur; alius è noſtris approbante Chriſtianiſsimo Rege, Metis, qua in vrbe ciuium magna pars Caluiniana laborat peſte, ſanam doctrinam explicauit, rudes Catechiſmo inſtituit & publica ſupplicatione indicta feſto die cum Eccleſiæ more procederetur, explorandæ puerorũ diligentiæ gratia in addiſcendis fidei capitibus, examẽ generale habuit. Supplicationis autem hæc inita ratio eſt. Prælato Crucis vexillo adoleſcentulorum agmen linteati magna ex parte iuſsi procedere, litanias B. Virginis (cui dies ille dictus ſacer) ſoluto cantu perſonantes: modico ſpatio ſeiuncti Symphonaici ſequebantur eaſdem litanias ad muſicum numerum concinentes: tertius penè ordo ſuccedebat puellarum ſummiſſa voce orantium, ſeruato itidem medio interſtitio. Tanta verò frementibus licet hæreticis, promiſcui vulgi multitudo vias ad ſpectaculum compleuerat, vt ſummũ templum, quod adibatur vacuum repertum iri putares, cuius tamen baſilicam concertationi deſtinatum locum plus tria millia occuparant. Ipſam ædem ingredientes pueri feſto æris campani pulſu, & cãtorum Epiſcopalium muſica ſymphonia excepti ſunt, ſequenti verò die ad præmium diligentiſsimi quique conuocati & collaudati.

COLLEGIVM VIRDVNENSE.

IN alijs præterea oppidis longius diſsitis diuini cultus promouendi, nobis anſam præbuit Scholarum ſolutio: nam exeunte Iunio cum inuaſiſſet Vrbem peſtilentia, rogatuque magiſtratus ad

tus ad ſuos abire iuſsi eſſent auditores noſtri, nos quoque non tuendæ ſolum valetudinis, verum etiam induſtriæ omnis ad curandam hominum ſalutem conferendæ cauſa, alius aliò amandati ſumus. Abiere Sacerdotes duo ad pagos aliquot Caluiniana lue infectos. Horum aduentus admirationi primum omnibus, mox etiam pleriſque ſaluti fuit; ibi enim frequentibus concionibus, & expoſitione doctrinæ Chriſtianæ exagitata hæreſis, confirmata religio, inſtaurata ſtudia pietatis, adiuti etiam hæretici, qui primum noſtros velut portenta quædam auerſati, depoſuere ſenſim odium, neque veriti ſunt illorum obire conciones, & Catechiſmo intereſſe. Hic verò illi de fidei ſuæ veritate dubitare primum, tum arguere miniſtrorum ſuorum inſcitiam, denique certiorem viam ſalutis exquirere; in ijs quidam hæreſim publicè eiurauit, in qua à prima infantia fuerat educatus. Eidem ſectæ renuntiauit vir magnæ authoritatis atque nobilitatis, pro cuius ſectæ defenſione & propagatione annos iam fermè quadraginta arma geſſerat: vbi detracti ſunt pueris Catechiſmi hæretici, qui vulgo eorum manibus terebantur, datique Catholici, veræque doctrinæ ſtudium iniectum huiuſmodi, vt vel antequam explicarentur, eius ſumma capita pueri memoriæ commendarent. Excepti deindè ijdem Patres perhumaniter à quodam viro, inprimis nobili, & illuſtris familiæ, aqud quem menſem integrum commorati, magna ipſius voluptate ſubditis eius, partim Catholicis, partim Hæreticis,

V 2 ſtre-

ſtrenuam nauarunt operam tum habendis de ſuperiore loco concionibus, tum familiari expoſitione doctrinæ Chriſtianæ, cæteriſque inſtituti noſtri officijs eò pertinentibus obeundis. Alius è noſtris ſacerdotibus, cum eodem tempore Varennis Lotharingiæ oppido iter forte haberet cum ſocio, rogatus eſt à primarijs ciuibus, vt quando ibi ſtatuiſſet conſiſtere, vbi ſpes eſſet operæ ad Dei gloriam, & ſalutem animorum vtiliter collocandæ, ne progrederetur vlterius, ſed oblatam illîc ſegetem exercendæ virtutis arriperet, ac ne ſibi fortaſſe parem deſiderio ſuo, caritatique deeſſe rei bene gerendæ materiam quereretur, docuere facile è vicinis pagis oppidis collectum iri magnum adoleſcentum eorum numerum, quos Virduno luis peſtiferæ metus exegerat, in quibus erudiendis tempus poſſet vtiliter collocari; nihil ipſi, nihil eius ſocijs, quotquot ad hanc meſſem euocare vellet, ad victum commodamque habitationem defuturum. Placuit æqua poſtulatio; additi ſocij duo, inſtaurandorum ad tempus Varennis ſtudiorum conſilium literis patefactum vicinis pagis. Confluxere ad centum & quinquaginta Virdunenſium ſcholarum alumni, datæ ſunt ædes amplæ & commodę ad docendum, ad quas repurgandas tanto ardore animi ipſe Vrbis Gubernator incubuit, vt vel vnus de plebeijs operis eſſe videretur. De habitatione vero noſtrorum magnum inter principes ciues certamen fuit, ſingulis magna ambitione eos apud ſe retinere volentibus, neque minor in curandis cæteris rebus neceſſarijs inter eoſdem ciues orta eſt contentio, quæ tandem his conditionibus compoſita eſt, vt domi

domi ſuæ Gubernator duobus per Hebdomadas ſingulas diebus noſtros aleret; cæteri ſuum quiſque diem huic officio caritatique tribuerent: in quo eniti videbantur ſinguli, vt cæteros vincerent ſignificatione beneuolentiæ: noſtris contra omni ſtudio peruincere conantibus, vt ſumptibus illi ſuperfluis parcerent, intelligerentque ſe hominibus religioſæ frugalitatis ac paupertatis amantibus victum ſuppeditare. Conſtans illa fuit duorum fere menſium vitæ ratio, quo tempore noſtri in eruditionem collectæ iuuentutis pro ſuis quiſq; viribus incubuere quotidie: diebus feſtis ac Dominicis ſingulis habitæ ſunt mane ad populum cõciones: Veſperi explicata pueris doctrina Chriſtiana, ad audiendum magna concurrente hominum frequentia. Simili fere modo adiuti pagi proximi. Denique quà audiendis confeſsionibus, quà miſcendis de Chriſtianæ pietatis officijs ſermonibus, quà ægrotis ac moribundis adiuuandis, obita ſunt munia noſtræ Societatis. Quæ res ſic affecit animos Varennenſium, noſtros vt homines vix à ſe diuelli paterentur. Cuius rei teſtes fuere lacrymæ, quas in ipſorum diſceſſu etiam primarij ciues fudêre, quam credi facile poſsit vberiores. Nam citius hominum opinione depulſo morbo, morbique metu, noſtri vndique ad inſtauranda Virduni ſub initium Septembris literarum ſtudia reuocati ſunt. Intempeſtiua illa ſcholarum ſolutio nonnihil minuit numerum auditorum noſtrorum. Nam cum ante eam fere octingenti nobis operam darent, vertente Nouembri numerati ſunt quinquaginta fere ſupra ſexcentos, ad quos tamen nonnulla ſæpe fit acceſsio.

COLLEGIVM BITVRICENSE.

NOſtri hoc anno Biturigibus ad viginti duo. Obiit vnus magno pietatis exemplo. Diſcipuli centum ferè ſupra millenos: his ad pietatem & eruditionem vehementer incenſis nouus ardor acceſsit, reſtituta Sodalitate B. Virginis. Sacræ ſuppellectilis & templi noua propemodum facies. Excurſum ad aliquot pagos vel adhortationum ſacrarum cauſa, vel Chriſtianæ Catecheſeos, qua cùm ad fidem Catholicam aggregati nonnulli, tùm è Catholicis confirmati plurimi, factumq; vt è pago haud ignobili ſummotus ſit hæreticæ prauitatis conuentus. Hæreticus Sacræ Euchariſtiæ nomine contumelioſius vſurpato, vix cõceptam pectore rabiem maledico ſermone eructarat, cum ecce tibi per nares vi quadam occulta fumum, quo ſibi ardere totus videretur, penetrare ſentit in reliquum corpus, qua repente animaduerſione diuinitus immiſſa ita cohorruit, vt ad noſtros confugiens ſuam hæreſim damnarit. Cæterum enituit inprimis pietas adoleſcentis Parthenij. Dabat is operam iuriſprudentiæ, qui cum lethali morbo conflictaretur, primum ſeſe nullius admonitu Sacramentis omnibus muniendum incredibili ſuo fructu & ſolatio curauit: deindè ſocios vehementer adhortatus eſt ad Dei timorem, deteſtationem peccati mortiferi, eoſque fugiendos, quorum familiaritas bonis obſit moribus, ad frequentem Sacramentorum vſum; pietatem ergaB. Virginem; cuius in præſidio, ſecundum Deum ſpem omnem ſuam & fiduciam collocatam aiebat. Tum iuſsit adferri menſtruas omnes ſententias, quę ipſi vnquam in congregatione ob-

ne obtigerant, Sanctis ſe Patronis nominatim cõmendaturus, cumq; quæ prima occurrit, mortem à pijs hominibus optari, vitam tolerari ſignificarét: Satis hoc, inquit, ſatis. Ergò perpetuis deinceps adſpirationibus mortem appellare, anhelare ad gloriã æternam; atq; ad fœlicem Beatorum ſocietatem. Cumq; intellexiſſet ſibi imminere horã tantopere optatam, literas quas à congregatione Muſsipontana habebat commendatitias, adhibet pectori, cũ iis mori ſe atq; humari velle profitetur, & Annunciatæ Virginis templum ſuo corpori optat in ſepulturam. Ad extremum ſuauiſsimè inter aſsiduas non tam precationes, quam diuinas conſolationes, puram piamque efflauit animam. Et quando de mortuis agimus, haud ab re videtur his attexere, quod vni contigit è conuictoribus pridiè eius diei, quo anniuerſaria fidelium defunctorum memoria in Eccleſia celebratur. Is cum ineunte nocte fuſis ad Deum precibus ſeſe dediſſet in ſomnum, viſa eſt ei ſecundum quietem imago mortis omnibus corporis articulis flammas expirans, ſic vt coſtæ ſingulæ & oſſa dinumerari facillimè poſſent: ſicque adoleſcentem compellauit; & cur, inquit, non oras pro me? quæ cum dixiſſet, repentè euanuit, & eum tota nocte tremebundum ac lacrymantem reliquit; qui ſe teſtatur notiſsimæ vocis indicio auum duos abhinc annos defũctum agnouiſſe.

COLLEGIVM DOLANVM.

VNus nobis ereptus, & annorum numero & Societatis initæ ſpatio (in qua biennium & quinque menſes egerat) iunior quidem, ſed ad inſtitutum noſtrum opportunus. Hunc violentus morbus nec opinatò correptum, continua quatridui vexatione è viuis abſtraxit. In eius locum ſeptem in Societatem adlecti, in quibus vnus Legum Doctor, quinque emenſo cum laude Philoſophiæ curriculo, rei domeſticæ adminiſter vnus.

Præter æs alienum, quod ſatis magnum fuerat, diſſolutum, acceſsit Collegio cenſus vicinarum domuum, vt niſi annuentibus nobis diſtrahi non poſsint: Quingenti aurei à generalibus Prouinciæ comitijs, ſuæ in hoc Collegium beneuolentiæ ergò; centum ab alijs teſtamento relicti, & ab hæredibus numerati; centū item à pia quadam matrona, quos graui conflictata morbo teſtamento legarat, ſunt recepta valetudine attributi. Sacra ſupellex piorum liberalitate non parum aucta, cùm alijs ornamentis ac precioſis veſtibus, tùm vero tabula magni operis, intus & foris egregiè picta, ad ornatum altaris in Deiparæ memoriam conſecrati: Profectum id ex munere & beneficentia nobilis matronæ, quę longè licet diſsita, centum nobis aureos in morte legauit. Templo noſtro (cuius veſtibulo hoc anno faſtigium impoſitum) nouus honos additus honorifica ſepultura Illuſtriſsimæ Comitiſſæ Vallipontanæ Petronillæ Balmenſis viduæ, cui vltimo laboranti morbo confeſsionis & Euchariſtiæ ſacramenta noſtri ſedulo miniſtrarunt. Hæc morti

vicina

vicina filio ſuo Marchioni Marnæo magnopere commendauit, vt corpus ſuum in ædem noſtram (quod R. P. N. Generalis quatuordecim ante annos conceſſerat) tumulandum curaret. Quod à filio piè ac diligēter præſtitum, non Sextili quidem, quo obijt, ſed Nouembri menſe, conſultò extractis ad id tempus exequijs, quo magnificentius à tribus Burgundiæ Ordinibus, qui ad comitia conuenerāt, celebrarentur. Huc igitur deportato viuæ tantiſper calci tradito cadauere, eâ pompâ ac magnificentiâ, quæ Principem decebat fœminam, inclinante iam die, funus ad ædem noſtram proceſsit. Cum omnibus retro annis aquam potui commodam ex publico puteo Collegium Conuictorum, eoque ſatis remoto, magno labore petere cogeretur, hoc demum anno in cella vinarja penui proxima venam fontis nobis aperuit Deus, qui in ſumma huius anni ſiccitate tantum aquæ continenter ſuffecit, quantum ad vſus domeſticos ſatis eſſet.

Aliqui cum audiſſent oſſa fidelium defunctorū in honore habenda, noctu ne agnoſcerentur (erant enim non infimi ciuitatis) quæ contemptæ iacebant reliquiæ mortuorum, eas tam aptè & concinnè diſpoſuerunt, vt earum adſpectus prætereuntes ad pietatem magnopere impellat. Ad maiorem reuerentiam ſanctiſsimi Sacramenti, & his locis inuſitatam obſeruantiam, excitati ſunt ciues, vt ad infirmos vmbella contectum deferatur, cumque ſit inſtitutum vt detur ſignum campanula cum defertur, multi magna ſignificatione pietatis accenſis cereis accurrunt. Quas impēſas vetus Corporis Chriſti Sodalitas faciebat ad ſolenne conuiuium inſtruen-

 dum,

iam atque etiam inſtitit, vrſitque vt in Collegium reportaretur; ſuam in id lecticam lectiſsima fœmina ſupra nominati coniux Marchionis lubens conceſſit. In quam dum primum fixit pedem, O me fœlicem! inquit, cui de Ægypto egrediendi poteſtas facta tandem eſt, vt in Collegium, domum Dei, promiſſam benedictionis terram traduci poſsim. Redditus Collegio quas non egit præpotenti Deo gratias? quibus non verbis cœleſte beneficium prædicauit? ſed hac lętitia breui tempore perfunctus eſt ad æternam migraturus. Nam non ita multò poſt diutina ſenſim tabe hominem depaſcente, magna animi æquitate animam exhalauit, cum centum ante aureos Collegio benefica volũtate cõceſsiſſet.

Pio populo data eſt ampliſsima pietatem teſtificandi ſuam occaſio, nam cum ex monte Martyrum (quem montem ideò venerari nos decet, quòd in eo prima noſtræ Societatis iacta ſint fundamenta, nam ibi primum B.P.N. Ignatius vota cũ ſociis emiſit) cum inquam ex illo monte, qui propter Pariſios eſt, ſacroſanctas ſociorum D. Dionyſij reliquas Abbatiſſæ dono Collegio Biſuntino datas, authoritateque Antiſtitis approbatas P. Rector attuliſſet, mirum dictu, quanta pietatis ſignificationę ad apparatum magnificum effuſus populus confluxerit. Ardor vęrò tant⁹ fuit, vt Chriſtianæ cupiditati non ante factum ſit ſatis, quàm à Patribus ad oſculũ ſacrorum pignorum fuerit admiſſa multitudo.

Pari coniugum nonnihil haud abſimile contigit. Quidam Caluino Bezaque plenus, noſtros ne videre quidem poterat, omnibus de nobis obloqui, & incredibilia narrare ſolitus, ſcilicet in odio vt

apud

apud omnes eſſemus, mutata breui diuinitus voluntate, admitti ſe in Sodalitatem precibus lachrymiſque extorſit, ſeque ita gerit, vt qui nunquam non male olim, nunc nunquam non bene dicere de nobis, noſtrum inſtitutum ad cœlum efferre laudibus geſtiat. Præclarum profectò in muliere virtutis exemplũ eluxit, nempe viſu carere maluiſſe, quam male vti. Illa ergo cum videndi ſenſum penè amiſiſſet, & ad manum parata eſſent remedia, ſic apud ſe ratiocinata eſt: Quid profuit hactenus tam multa vidiſſe? Quoties oculis hauſiſti venenum, quo animæ tibi vita periclitata eſt? Eruendi potius, viam ſi præbent ſcandalo, corpore ſatius, quàm animo cæcutire. Dum anceps conſilij, quid faciat ambigit, diuinæ ſe totam committit voluntati, in vtrumque parata, ſeu videndi vſum recipere, ſeu priuari luminibus, & non vti ne abutatur: Hîc diuinæ claruit egregium prouidentiæ argumentum. Nam ſtatim illa oculorum vſu, qui ſupererat, exiguo penitus priuata eſt, & ſimul in morbum incidit maritus eius inſanabilem. Igitur coniux marito, cui non poterat videns, nunc cæca multis hinc inde corrogatis eleemoſynis, quærit & præbet victum; ſic vtrique afflictio verſa eſt in beneficium. Gemino adoleſcẽtum duorum exemplo domeſtica vrbanavè munera claudentur; tum ad miſsiones aditus patebit. Alter à quodam rogatus, qui ſuſpendio breui moriturus erat, vt cadaueri ſuo ſepeliẽdo ſacrum locum impetraret, milliare feſtinus confecit, vt id Præſidem oraret: exorauit. Cum verò de deponendo ageretur, nec mulierum adſtantium eſſet munus, ille, quod alijs eſſet horrori, id ſibi honori ducens, penden-

pendentem è patibulo deponit, amplexaturque recens mortuum, ſtupentibus omnibus, & quod mirere magis, dum piam illam miſerando corpori operam præſtat, ſingulari quadam ſe voluptate perfuſum, vt ipſe retulit, ſenſit.

In Pontiſarlienſi, Balmenſi, Claræuallenſi, Vercellenſi, aliiſque Burgundi Comitatus oppidis, per Aduentum & Quadrageſimam ſopita diſsidia plurima parentum cum liberis, Procerum inter ſe, aliorumque bene multorum, qui noſtrorum in id peculiarem & propè diuinam prædicant induſtriam.

Senex non minus animi, quam corporis morbo diutino conflictatus, ad nos opem petiturus venire conſtituerat, dum ſe dat in viam; dæmon eius inuidens bono, quibuſcunque poteſt modis de via deducit, nunc ſpeciem auis induens ſuauiſsimo cãtu detinet hominem nè progrediatur, nunc alijs ſubinde formis aſſumptis ab incepto ſæpius reuocauit itinere. Ipſe tandem cerea Agni cœleſtis effigie ſeſe ab his præſtigijs liberauit. Alius implorata Diuæ Matris ope, audiendi facultatẽ aſſeuerauit ſe recepiſſe. Miles ferocioris animi litem, quam conſanguineo intẽtarat, morte ipſius finiturum ſe, deinde ad Mauritiana in Holandiam caſtra profecturum aſſerebat, ſtatim atque ſacroſanctam vidit ſindonem, planè à ſeipſo mutatus redire in gratiam cum aduerſario noſtrorum opera conſtituit. Miſerrimam finire vitam miſerrima muliercula; fratre conſcio & hortatore, decreuerat, ad profluentem iam ſeſe rapido ferebat impetu, cum intra ſe audire viſa eſt dehortantis vocem, & ad peccatorũ confeſsionem cohortantis. Quare à tam graui & inexpiabili per-

pertando

petrando piaculo pedem refert; Ignarum tamen ſanioris viæ ducem nacta miſera, eius conſilio ſeipſa miſerior eſt reddita. Verum noſtrorum tandem auxilio, quæ antea ſpem omnem abiecerat, ſpei plena ad ſe ſuoſque præter omnium expectationem incolumis reuerſa eſt.

Vulcano hæreticorum libri plurimi ſunt dati, multæ eæque periculoſæ ſuperſtitiones ſublatæ. Finiet hunc annum finis, vt pie credimus, matronæ noſtri ſtudioſiſsimæ fœliciſsimus: Huic erat vnicum ſtudium, pauperibus ægrotiſque adeſſe, & iuuare quos poſſet, procurare etiam, vt à vera religione deſciſcentes ad eam redirét; tandem in morbum, qui fuit illi vltimus, incidit; Ex noſtris vnum vocari curat, cubiculum ingredienti, ſe intra triduum morituram prædicit, nec vana prædictio: parat ſe, vt inquiebat, ad pugnã formidoloſam, opem diuorumque hominumque piorum implorat, vidiſſes in hoſtem, quà verbis, quà pugnis dimicantem, donec diuinis corroborata ſacramentis in nomine Ieſu & Mariæ magna voce inclamatis, finem loquendi viuendiq; fecit, vt ſperamus, beatiſsimũ.

COLLEGIVM ROTHOMAGENSE.

ALit Rothomagenſe Collegium è noſtris duos ſupra viginti. In his ſacerdotes duodecim, è quibus ſex ſunt Præceptores, Coadiutores ſeptem, vnus præterea Nouitius in ſingulos menſes à Nouitiatu ſubmittitur. Scholæ octo ſunt, vna câſuum conſcientiæ, Philoſophiæ vna, ſex humaniorum litterarũ, in quarum duabus duo non ſacerdotes docent. Atque ex hoc non magno numero fructus nõ exigui ſunt conſecuti. Magna inprimis ad conciones noſtrorum

ſtrorum populi frequentia, ieiunij præſertim Quadrageſimalis tẽpore, quo vnus ex noſtris in ſummo vrbis templo eſt concionatus. Numerabãtur in dies ſingulos profeſtos auditorum quinq; ſexuè millia. Feſtis aũt diebùs ad octo vſq; millia, nihil vt à multis annis ſimile viſum fuerit. In ſacello itẽ noſtro quod ferè mille quingentos capit, tantus fuit cõcurſus, vt in vico & area, pluuioſo licet vel æſtuãte cœlo, haud parua auditorũ multitudo circumſiſteret, qui ſe vtilitate concionũ allici ſentirent, ac præ ſe ferrent. Iubilęo aũt ſub Chriſti Natalitia propoſito, ne accurrẽtis populi pietas concepta ſpe ſui fructus fraudaretur, extra ordinem profeſtis ẽt diebus conciones ſunt habitæ. Nulla per eos dies noſtris quies à confeſsionibus audiendis; expetebãtur paſsim ab omnibus ea fiducia, vt præclare ſecũ agi putaret, quiſquis vni è noſtris rite poſſet confiteri.

Pictor huius Vrbis facile nobiliſsimus, audita vnius è noſtris Catecheſi, quà in obſcœnas imagines inuehebatur, religioſè ſpopondit, nihil ſe vnquam quod morũ honeſtati aduerſaretur, depicturũ. Vnꝰ emenſo Philoſophiæ curriculo Societati nomẽ dedit. Sex alij ad alias religioſas familias ſe contulerũt. Mille ſeptingenti circiter numerantur, è prima nobilitate plurimi, ingenio omnes & facilitate morum commendabiles, & quidem multo plures omnino futuri, ſi laxiora eſſent ſcholarũ ſpatia: permulti enim iam excluſi ſunt, & quotidie excluduntur locorum anguſtijs: Alij ad ianuam & feneſtras audiunt, nullaque nobis maior contentio, quam in ſedandis parentum querelis, qui ſuos admodum ægrè excludi patiuntur.

Atque

Atque inde fit, vt omnium Ordinum in nos beneuolentia exiſtat non vulgaris, quam & pleriqúe ſuis beneficijs teſtati ſunt, vltrò & liberaliter ad Collegij ædificij ſacelli ornatum, communemque vſum attributis eleemoſynis bene multis, & argenti quidem facti octingentis circiter aureis, tum varij generis rebus alijs permultis non exigui pretij. Ad ſacelli item ſacram ſupellectilem acceſsit pyxis argentea inaurata vario exornata emblemate: Calix inſuper argenteus cum binis ampullis & pyxidula ad ſacrum oleum aſſeruandum; ad hæc veſtes ſacræ plures cum multiplici ſerica lineaque ſupellectili; quorum omnium æſtimatio trecentorum minimū erit aureorum. Præſentia porrò ſua primores quiq; Collegium cohoneſtarunt, & inprimis Illuſtriſsimus Cardinalis à Ioyoſa, idemque Reuerendiſsimus Archiepiſcopus noſter, publicis Philoſophiæ diſputationibus intereſſe non eſt grauatus, theſes ipſi dicatas propugnante nuper ab hæreſi conuerſo Caluinianæ Sectæ prædicatore. Supremi etiam Præſides ſimili in cauſa ſinguli Philoſophicas alias concertationes condecorarunt, maximeq́ue probarunt. Sed & Illuſtriſsimus Princeps Montiſponſerij Dux, totiuſque Normanniæ Gubernator, luculenta admodum amoris erga nos ſui teſtimonia edidit: ſcholas noſtras aliquoties hoc anno viſit, vario epigrammate exceptus, iucundoque ſpectaculo vniuerſæ Coronæ diſcipulorum omnium, qui ſe tam magno numero in conſpectum eius tota area dederunt, mirè delectatus, nec dedignatus item eſt dramati vni Scholaſtico comiter intereſſe, familiares etiam de pijs rebus cum noſtris ſermones miſcere,

ſcere, omnem opem polliceri, beneuolè de nobis ſentire & loqui, teſtari Chriſtianiſsimi Regis hanc eſſe voluntatem & mentem, nobis vt in omnibus patrocinaretur. Ad ſacelli præterea noſtri conciones vna cum Illuſtriſsima coniuge noſtri Ordinis amantiſsima ventitare, omnia denique noſtri cauſa velle. Hæc in ciuitate.

Excurſum præterea eſt in vicina loca magno cum fructu Iubilæi tempore, atque inprimis in vrbem Pontedomarum tres è noſtris profecti magnos animorum motus exciuerunt. Octiduo toto conciones vnus habuit, ad quas frequentiſsimi quotidie ventitabant. Hac præuia præparatione omnes ferè incolæ peccata expiarunt, confeſsione apud noſtros à pleriſque facta; magna omnium gratulatio conſecuta ex tanti perceptione fructus noſtrorum opera & induſtria. Vndæfluctum vrbem item aliâ miſſus ſacerdos vnus è noſtris. Is benigniſsimè à clero, Gubernatore & ciuibus omnibus exceptus, curauit inprimis vt Iubilæi ſolemnitas, cuius haud magna erat cura, non ſine fructu labi ſineretur, ſacerdotes conuocat, inſtruit breuiter ac monet quid potiſsimum in confeſsionibus audiendis ſeruare debeant, hac ſibi illos caritate deuincit, & vnius eorum confeſsionem generalem excipit; concionatur toto octiduo ad frequentem auditorum coronam: conueniebant è remotis locis plerique tum Eccleſiaſtici, tum primæ nobilitatis inſignes viri; pios libellos certatim comparant, nullumq; Bibliopolæ reliquum faciunt. Breuiter à noſtri ſacerdotis ore & auribus pendent, omnes apud illum peccata ſua deponere contendunt, fœlices prædicant

X qui

qui id obtinent, ingemiſcunt qui non poſſunt.

COLLEGIVM FLEXIENSE.

FLexienſe Collegium, vt à numero Sociorum ducatur initium, alit triginta tres, ex quib. quindecim Sacerdotes, magiſtri duodecim, ſex humaniorum literarum, philoſophiæ tres, Scholaſticæ Theologiæ Profeſſores duo, caſibus conſcientiæ pertractādis vn⁹ addictus, Scholaſtici partim Theologiæ, partim Philoſophię ſtudijs occupati octo, Coadiutores quinq;. A nob.s ad cælos abijt B. Franciſcus Galbotius Cænomanus, qui annos natus quatuor & ſexaginta, ex his quadraginta in Societate conſumpſerat. Coadiutor formatus religioſa ſimplicitate admirandus; Hæreticæ prauitatis acerrimus hoſtis, quippe qui hęretici nomen ne ferre quidem auribus poterat. Chriſtianæ fidei tradendæ tanto ſtudio flagrabat, vt nihil ſibi in vita gratius accidere poſſe duceret, quàm ſi ei per ſuperiorem licuiſſet perpetuo in tradenda catecheſi verſari. Atq; hoc illi ſolenne ferme erat, ſi quando per pagos excurreret, nullum pagum præterire, in quo non diuini verbi ſemen ſpargeret: vulgò proinde in Collegio Augenſi, vbi per aliquot annos vixit, Apoſtolus vocabatur, hocque in eo animaduerſum eſt, adduci nunquam potuiſſe vt declamationibus, quæ minus aliquo celebri feſto die exhiberi interdum ſolebant, intereſſet, quod diceret, eo die ſi voluptati & delectationi quæ ex actione geſtuque puerorum percipi poterat, ſeruire vellet, iacturam vnius aut alterius animæ fortaſsis fieri, quæ audito Dei verbo mutata vitæ

vitæ ratione in viam iuſtitiæ redire poſſet; Affirmabatque quo candore erat animi, eo die à ſe perceptos fructus aut poſt concionem auditum aliquem, aut ſe vocatum ab aliquo qui ſibi ſcrupulum aliquẽ eximi vellet, quo eius conſcientia torqueretur. In Belgium miſſus poſt funeſtam Prouinciæ calamitatem neutiquam defuit obeundis illis miniſterijs quæ ad ſalutem animorum pertinent. Valencenis egregiam animorum ſaluti nauauit operam, ſuaq; caritate ciuium ſibi voluntates mirificè deuinxit. Reuocatus in Galliam Flexiam venit, quo in Collegio eius prçcipuè labor & induſtria verſata eſt in excipiendis ſtudioſorum Confeſsionibus. Cæterum cum perpetuo cruris alterius dolore conflictaretur, ac nonnihil ex eo claudicaret, iuuandorum tamen animorum in eo ardor non modo non intepuit, ſed, quod igni accidere videmus, vt aliquid aquæ inſperſum, calorem excitet, non ſopiat, idem in eo reperiebatur: ſic ægrotos iuuandi occaſiones quærebat, ſic inuentas cupidè arripiebat. Peſtilentia quidem viſa quandoq; ſerpere per vrbem, quæ familias aliquas varijs in vrbis partibus afflixit; nulli tamen aut pauci admodum noſtræ diſciplinæ alumni ſtudiorum curſum interruperunt, Patre Rectore ita res pro ſua induſtria temperante, vt & retinerentur, & nemini qui patriæ repetendæ ſtudio duceretur, facultas negaretur, ne ſi quem morbi contagio corriperet, de medioque tolleret, tanquam in auctores iacturæ & infortunij, male auſpicati conſilij crimẽ in nos à parentib. cõferretur. Ita tota hyeme ferme ant anno pugnatũ cũ peſte eſt; quæ ciuib. interitũ attulit, verũ ne ſcholaſticũ quidẽ appetijt.

Itaquod Dei beneficium eſt, ſtudiorum exercitationem non intermiſimus, ſed continenti labore ad finem vſque anni proſecuti ſumus, qua ex re magnam percepit voluptatē rex Chriſtianiſsimus, qui ſi quos nouerit ſuæ aulæ principes & nobiles velle ſuos liberos aliquò mittere diſcendarum literarum cauſa, confeſtim de ſuo Collegio Flexienſi mentionem ingerit, hortaturque ne aliò quam ad nos, filios deducendos curent. Vnde factum eſt, vt ex vniuerſa Gallia præcipua nobilitas Flexiam confluxerit, & certè Barones, Comites, Marchiones aduolant non ſine ſplendore comitatus, atque in his vnus filiorum Ducis Eſpernonij, qui vt inter eiuſdem palæſtræ commilitones generis claritate primus eſt, ita nec ſe diligentia, vel amore literarum poſtremum locum occupare patitur. Addam & illud de nobilibus adoleſcentibus, qui has ſcholas frequentant, tantum eſſe illorum & amorē in præceptores & obſeruantiam, vt, cum datūr ære campano ſignum, quo audito ſe ad docendum Magiſtri conferunt, eos ad ianuam Collegij præſtolentur, & quam officioſiſsimè ad ſcholas deducant. Rex cum non deſinat in noſtram Societatem congerere quæ poteſt beneficia, hoc anno centum mille aureorum largitione longè munificentiſsima Collegium locupletauit, quorum partem aliquam in ædificationem Collegij attribuimus. Quam ad rem conficiēdam is qui ſecundum Regem vnus maxime Societatis res in Gallia & promouit, & in dies promouet, vnà cum Architecto Regio miſſus Flexiam venit, Dominus Varanatus. Locus ædificationi regiæ opportunus delectus eſt, ædes ciuiū cōemptæ, quæ

ſolo poſtea complanētur.Iam vero ſi numerus quęratur eorum qui ſcholas frequentāt noſtras,ducentorum eſt ſupra mille,quorum pleriq; honeſtis familijs nati ingenio cum valeant, non pœnitendos fructus in ſtudijs faciunt. Sacramenta illi, etſi aula domeſtica pro ſacello vtimur,frequentes vſurpant, & ex ijs non pauci octauo quoque die ad ſacram Synaxim accedunt.Et quoniam natura ſunt ad pietatem propenſi, non deſunt qui vitam religioſam cogitent & complectantur.Duodecim Patrum Capucinorum familiæ ſeſe addixerunt. Quinque ad noſtrum Ordinem tranſierunt.

Quidam cum duceretur ad patibulum, Patris noſtri monitis non modo ita comparatus erat, vt mortem æquo ſe animo ferre diceret, ſed tanto diuinæ gratiæ lumine perfundebatur, vt & culpam magna lætitia & admiratione ciuium agnoſceret,& ſe ſupplicio dignum palam profiteretur. Ad excitandam ciuium pietatem ſcholaſtici quoque noſtri ſuum ſymbolum contulerunt,promulgati maxime Iubilæi tempore. Cum enim conſequendis Indulgentijs ſtationes certis templis fuiſſent conſtitutæ, ad quę itandum foret,viſum Patri Rectori, vt ſcholarum noſtrarum auditores terni ad ipſas Eccleſias longo ordinē procederent.Itaque cum aream Collegij ampliſsimam compleuiſſent,& inſtructum agmen eſſet,è Gymnaſio egredientes, Flexienſi ſeſe clero,qui nos ad portam S. Thomæ expectabat,adiunxerunt ea modeſtia pietatiſque ſignificatione, vt populus iſtis antehac ſpectaculis minime aſſuetus omni ex parte ad videndum concurreret, animaduertenſq; quo ſe ſtudio ad Letanias hymnoſq;

varios decantandos mutuò inuitarent, nullum eſſe pectus diceret adeo ferreũ & adamantinũ, ad quod emolliendum, pietatiſq; ſenſu permulcendum non ea ſpecies ſufficeret.

COLLEGIVM RHEDONENSE.

Collegium Rhedonenſe hoc ſecundo ab ingreſſu anno perpetuis reditibus bene ſtabilitum decẽ & octo è Societate incoluerunt. In ijs Sacerdotes vndecim, ex quo numero alter quæſtiones Caſuum Conſcientiæ explicat, alter Philoſophiam, quinque vero alij partim Sacerdotes partim nondum Sacris initiati, humaniores literas docent. Tanto omnes audiũtur concurſu, vt ad ducentos ſupra mille ſcholaſticorum numerus facile excreuerit, multò amplior futurus, ſi ſcholæ laxiores in quarum ædificationem ſedulò incumbitur, eſſent abſolutæ.

Ægrotantes ac moribundi, viſitati & adiuti, ac de illis vnus ob anginam qua grauiter angebatur, in maximo vitæ periculo conſtitutus, peccatis vt poterat confeſsione detectis, ac beatæ Virginis vnaque D. Blaſij precibus diuina ope implorata, priſtinã valetudinem recuperauit. A vana religione ad verã reuocati quatuor: in eadem vacillantes confirmati. Ad alia ſacelli ornamẽta acceſsit nobilis fœminæ aureorum ducentorum munus ſacræ pyxidi & calici coëmendis. Quidam, fama ſicut & vita perditus iuxta Collegium apud linteorum noſtrorum lotorem diuerſabatur cum vxore: cum autem aliquando lotor lintea Collegij exſiccanda ſoli expoſuiſſet in horto quem habebat domui contiguum, occaſionem nactus miſer ille, quod ei viſum eſt furto abſtulit,

ſtulit,& ne quo indicio clam admiſſum crimen proderetur, intextum nominis Ieſu notam ſedulo retexuit. Vbi autem ſub veſperam lotor imminutum numerum aduertit,primò conſternari animo intra ſe,tum apud vicinos lamentari;neque alium ſuſpectum habere, quam eum ipſum qui iam male audiebat,quique vnus loci illius gnarus erat. Itaque proteſtatur coram vicinis,non alios reos eſſe quàm domeſticos. Hîc ille ſe apertè notari ſentiens,quaſi labem ſuo nomini immeritò adſperſam pati nequaquam tacitus debeat, hominem iniuriarum poſtulat, & famæ reparationem apud Prætorem exigit. Pendente interim lite, dum infœlix in vicini cuiuſdam ædibus illatam huius rei mentionem audit, cœpit omnibus ſe diris & execrationibus deuouere, ſi quid eorum contigiſſet, aut vidiſſet, quorum inſimulabatur. Vicini qui hominis importunitatem norant, orare vt à tam nefandis execrationibus abſtineat: ille contrà vt videlicet tanto magis famæ ſuæ conſuleret,eadem iterare & exaggerare inſtitit. Et ecce tibi diuinam iuſtitiam minime dormitantem. Subitò enim terroribus animus, tremoribus membra omnia quatiuntur, vt à malo dæmone obſideri putaretur. Itaque ægre in cubiculum ſe retulit, vbi noctes aliquot viſis & ſpectris agitato officij & humanitatis gratia, modò hi modo illi aſſederunt.

Inter alia autem quibus animus vexabatur, tum Ieſuitas ſibi videre videbatur, quaſi ex imo in quo iacebat lecto prodeuntes (is erat locus in quem furtum abdiderat) tum fœminam quandam,

X 4 in cuius

in cuius etiam ſupellectilem gypſatas intulerat manus, & Ille fremens, quis huc inquit iſtos adduxit? eijcite quantocyus; aliò faceſſant; ne mihi ſua præſentia diutius ſint moleſti. Aliquot tandem noctibus ita tranſactis cum forte ſolus eſſet, ſub mediam noctem abiecta è collo cerea Agni effigie, è feneſtra cubiculi medium ſe in vicum præcipitem dedit. Accurrêre vicini protinus, ſeminecem inueniunt; ad Collegium aduolant vnum è noſtris petituri. At dum is eo ſe confert, ille loquendi facultatem amittit, nec aliud dicere potuit, quam quod animo maximè inſidebat, ne quis ad lectum accederet, ſicque miſer defungitur. Hîc lotor in magna vicinorum frequentia poſtulat vt lectus inſpiciatur, ſi forte illîc inuenirentur, quæ furto ſibi ablata querebatur. Cuius petitio cum æqua videretur, inſpectum eſt ſi quid lateret, amiſſaque omnia & inuenta ſunt & reſtituta. Ita diuina animaduerſione non obſcurè declaratum eſt, quanto in periculo verſentur, qui admiſſis ſceleribus periurij piaculum, nefariæque execrationis non dubitant adijcere.

PRO-

PROBATIONIS DOMVS Nanceianæ.

IN Nanceiana Probationis Domo fuerunt hoc anno ad quinquaginta quinque. In his veterani nouem, tertiani quatuor, Nouitij reliqui, quanquam numerus imminutus ob deductam coloniam in nouam Probationis Domum ad Rothomagum duobus temporibus, exeunte Nouẽbri ſuperioris anni, & ineunte vere præſentis.

E pluribus qui B. P. N. commentationibus ſunt exculti, Prælatus Religioſus fuit, qui cum monaſterij ſui diſciplinam quæ iam diu collapſa fluxerat ſeuerioribus adſtringere legibus aggreſſus eſſet, ab exercitatione noſtrarum meditationũ ſpiritum eius negotij perficiendi voluit vberiorem concipere. Alij præterea Religioſi quam mentem hinc hauſerant, vt manaret latiùs atque ſe funderet, alijs item religioſis hanc exercitationem perſuaſerunt. Quanta ciues pietatis laude floruerint, argumento eſſe poteſt in aſperrimo cœlo & tempeſtate perfrigida, ardor & frequentia omnium ordinum in obeundo templo noſtro in extrema vrbe ſito, ipſo Circumciſionis die, vijs pene ad duorum cubitorum altitudinem niue obſeſsis, eiuſque continenti lapſu in feſtis. Nihil enim tanti fuit, vt potirentur plenaria peccatorum Indulgentia, quam vt aſſequerentur, confeſſione expiati ſacraque menſa refecti ſunt homines eo concurſu & numero, qui vix cœlo pacato ſerenaque tempeſtate poterat expectari. Extremis Bacchanalibus ad frænandam quãtum in nobis fuit hominum petulantiam, non exiguum momentum at-

tulere coacti ab vno è noſtris Partibus ex omnibus fere vrbis Scholis pueri puellæq;,qui omnes ex ſtudio & voluntate parentum linteati ad noſtram tẽplum prodiere vno agmine in ſuas ſcholas choroſque diſtincto. Crux alta præferebatur dominicæ Paſsionis inſtrumentis inſignis,quæ rurſum ſingula affabre elaborata chorus vnus puellarum geſtabat manibus. Vbi vero noſtrum templum iniere, tempori accommodata noſter dixit ad concionem, quæ pio excitata ſpectaculo, ſacramque pompam proſecuta,ad duo capitum millia confluxerat: mox catecheſis attexta, tum denique puerorum puellarumque agmen per ampliores ac frequentiores vrbis plateas circumductum. Religionem auxit adhibitus ad ingenioſum apparatum ſacer Litaniarum concentus & modulatio. In communi totius Prouinciæ lætitia, & celebritate ob auſpicatas nuptias Sereniſsimorum Principum Henrici primogeniti Lotharingiæ Ducis, & Margaretæ Mãtuæ Ducis filiæ ab Sereniſsima Eleonora Medicæa matre eiuſdem Margaretæ,quæ primum rei diuinæ cauſa nos adijt,iterum ipſo Viſitationis Deiparæ ſacro die in noſtro templo ſacram Synaxim inijt cum alijs aulæ ſuæ Principibus fœminis,magno vtique Religionis ac pietatis exemplo.Secundum Miſſę ſacrificium noſter verba fecit Italicè in gratiam Sereniſsimæ Eleonoræ. Quæ res ob idiomatis inſolentiam concioniſque dignitatem,plurimum in ore verſata eſt.Matris exemplum ſecuta poſtmodum Sereniſſima Margareta ad partem meriti communicandā venit; humaniter nos inuiſit , ratumque habuit, quod mater à R. Patre noſtro Generali contenderat

vt ſibi

vt ſibi è noſtris vnus aliquis Gallicè & Italicè peritus eſſet à confeſsionibus. Ad Congregationem Parthenicam Principum virorum è Lotharingiæ nobilitatis flore collectam, ac ſuperiore anno cõſtitutã acceſsit hoc anno artificũ altera, vel potius prioris pars altera, quę intra mensẽ ad ducẽtos excreuit, cõiugibus etiam id adnitentibus, ſunt enim perſuaſæ, viris ſuis ex hac diſciplina ſe facilioribus eſſe vſuras & attentioribus in re domeſtica. Et vero laudandus feruor in hominibus operoſis, artes & rationes ex quibus quæſtum faciunt, ſeque ſuoſque ſuſtinent, ab ijs profeſtis omitti diebus, generales vt confeſsiones inſtituant. Omnino vt principia ſe dant, copioſam licet ex hoc cœtu meſſem ſperare.

Vnus ex ipſis, qui triduo aut quatriduo poſtquam admiſſus eſſet in Sodalitatem, vniuerſam vitam retextam ſacra confeſsione expiauerat, ingenti terræ mole interceptus ſubitò interijt. Quod factum permultis opportunum conſilium dedit, vt animæ ſuæ conſulerent in tam ancipiti vitæ diſcrimine, cuius demortui feretrum aliquot ex eodem ſodalitio detulerunt, & reliqui omnes quotquot admoniti fuere in medijs negotijs haud quaquam pietatis obliti funus proſecuti ſunt, tanta ciuium omnium admiratione, vt ea res vna multos ad Sodalitatem allexerit. Ad ſacram ſupellectilem facta eſt acceſsio adiunctæ argenteæ pateræ cum geminis guttulis, lanceque item argentea, liberalitate Sereniſsimæ Antoniæ Duciſſæ Cliuienſis, à qua præterea hæc Domus aucta

aucta & locupletata ſacris nobilibuſq; reliquijs Sanctorum Caſsij, Pontiani, Agnetis, Agathæ, Margaretæ, theſauro valde ſuſpiciendo, à quo vtique maiora domus incrementa meritò ſperamus. Thecis item incluſa ſunt recens bina Sanctorum Martyrum Treuirenſium capita vario & eleganti opere. Aliorum eleemoſynæ minores nobis ex ęre fuſili Angelum vnum conflarunt, pereleganti certè figura & affabrè factum. Subſeruit hic cereo qui ad conſecrationem accenditur.

Voſagia pars eſt Lotharingiæ, magis ad ſeptentriones pertinens regio, quæ non tam loci, & incolarum ingenio, (quanquam & aſpera & ſylueſtris eſt) quā operariorum penuria inculta ſylueſcebat. Ampliſsima itaque à Cardinale Lothareno legato, & Epiſcopo Tullenſi (in cuius eſt gens illa diœceſi) authoritate accepta, Iubilæum ibi promulgaturus noſter iter ingreſſus eſt, ſed Apoſtolico ritu, pedes ipſe vna cum Nouitio & ſacerdote parocho, illis locis inſigni pietatis opinione famaque iam noto, cui & laborum communicatio, & inſuper ſumptus fecit; nec minimum quid ab indigenis ad quorum ſalutem procurandam veniebant, vſurpantes, quidquam de animarum lucris & fructu, quæ vna ſperabant, decerpſerunt. Quod propoſitum ſuſceptūque conſilium mirificè Tullenſis Epiſcopus & ſuſcepit & complexus eſt. Tanti enim derepente motus animorum facti, tantus ad ſacramenta capeſſenda numerus hominum confluxit, vt hoc nomine profeſti quique dies ſacratioris hebdomadæ diebus, Dominici verò quique Paſchatis celebritati viderentur poſſe componi. Ab aurora ad mediam

diem

diem exigua temporis vſura corpori curando conceſſa: Ad intempeſtam noctem confeſsionem excipiendarum protractus labor; quod ferè duobus ſacerdotibus ſolenne fuit atque perpetuum. Accedebat quotidiana Catechiſmi explicatio, feriatis etiam diebus gemina cōcio; quo vtroque miniſterio magna inſcitiæ rubigo deterſa, magna rudibus populis & ſemotis lux illata. Duobus quidem locis hæſere potiſsimum, nec ceſſauit interea Noſter circumiectos pagos diuini verbi facibus incendere, eo ſucceſſu, vt ſæpe vrgente præſertim labore ruſtico & commoda inuitāte tempeſtate, nihilo ſecius obliti ſua ſe tantum ſuamque ſalutem reſpectantes, ad hęc diuina Sacramentorum præſidia ex remotiſsimis etiam interdum locis exciti properarent, ipſi nonnunquam integri pagi publica indicta ſupplicatione ad ea ſe loca contulere, in quibus intelligebant verſari noſtros. Accidit aliquando, vt cum ipſe Confeſſarius pertinaci ſtudio adhærentes ſibi nonnullos, quos non cura familiæ, non corporis, non locorum diſtantiæ, aliarumue rerum præterquam ſalutis tangeret, confractos fame debilitatoſque cerneret, coactus fuerit eis ſeuerè denunciare, ſe ad ſacram confeſsionem non ante admiſſurum eos, quam ſe ſumpto cibo recreaſſent: quinetiam in hac pietatis contentione cum viris certauere mulieres, non modo occaſionem confitendi diutiſsime præſtolantes, ſed etiam ne infantes in cunis poſiti pijs ſtudijs moras inijcerent, prouidebant, cunas ipſas cum paruulis circumferentes, & in templis apud ſe habentes tantiſper, dum erratorum ſuorum ſeriem confeſsione explicaſſent. Defuit interdū templi locive ſacri ad con-

ad Confeſsiones excipiendas opportunitas : tum in plateis exceptæ ſunt. Enimverò longum eſſet percenſere, quot ad publicam priuatamque rem commoda ex hoc ſacro miniſterio redundarunt, quotque ex alto vitiorum cœno ſunt extracti. Ad eius tamen præſentem opem adſpirare quidam non ſuſtinebant, ob fœdus quod in pactione ſacrilegi commercij cum Dæmone icerant, veruntamen tanta vincula omni diabolica fraude potentior vis diuina diſſoluit, & ſcilicet inferis deuota capita noſtris adnitentibus aſſerta ſunt in libertatem filiorum Dei. Cuidam affectæ iam ætatis viro, vires integræ ſuppeditaſſe videntur, dum confeſsione vitæ maculas abſtergeret, qua ritè perfunctus, dieque proxima percepta religiosê Euchariſtia, tertia denique cum valens vigenſque ad eam diem crederetur, præter expectationem quidem omnium, ſed tamen fœliciter hoc inſtructus commeatu, è ſtatione vitæ demigrauit. Non obſcuri tantum homines, ſed & plerique nobiles, qui quaſi hæretici malè audierant, inita confeſsione, & apud Deum gratiam, & apud homines exiſtimationem ſuam reſarſerunt.

Nec miraculo caruit, quod par nobilium coniugum tum expertum, qui cum eidem culpæ crederentur affines, morbo inſuper implicati tenerentur, Confeſsionis vſi remedio, animi corporiſque incolumitatem receperunt. Sed in hoc genere non videtur reticendum facinus nobilis fœminæ, & quidem prouectioris ætatis, quæ ex priuata confeſsione magnam vim diuinæ lucis hauſit, vſque adeò, vt cum varijs indicijs proderet quo arderet dolore,

quamq;

quamque vehementer conſuetudinem ſuperioris vitæ, quam in hæreſi traduxerat, deteſtaretur: tamen factum ſatis officio non putaret, niſi ſi publicam eius ſceleris exomologeſim faceret; & coram Deo quem palam offenderat, & proximis quibus ad impietatem facem prætulerat, de animo conteſtaretur, & ſibi ab omnibus poſtularet ignoſci. In ſacellum quoddam religionis auitæ perduelles hæretici inuolarant, idq; in tenebricolæ popinæ ſordes multis abhinc annis conuerterant, quod noſtri hominis contentione purgatum expiatumque; quin etiam illi ipſi qui indignis vſibus locum conſpurcarant, eum ſe ornaturos eſſe, priſtinæque dignitati omni ſquallore deterſo, reddituros receperunt.

Tres Nouitij in Batauorum hoſtium præcipitarunt inſidias, à quibus fuerat paulò ante Sacerdos interceptus & atrociter excruciatus; peregrinis tamen noſtris pepercere, vnius officio capti, qui obequitantibus ſepem importunam aperuit. Tres certam perniciem adituri erant ex errore viæ, iamiam pagum ſubeuntes graſſantis peſtis lue infectum, cum derepente adfuit, qui quò tenderent ſciſcitatus eſt; at illi proximum pagum cogitare ſubijcientes, ab eo cognouere periculum ſuum. Mox errore viæ, rectaque quam inſiſterent, indicata, benignè ab ſe dimiſit. Atque vt impiorum odijs ludibrioque ſunt exagitati, ſic etiam piorum beneuolentiam, prædicationemque ſunt experti. In hæretico loco ſtipem aliquando colligentes à feriatis pueris omni verborum licentia perſtringebantur, cum id aduer-

aduertẽs Catholica mulier primum pueros aggreſſa compeſcere, mox ad adſtantem conuerſa fœminam, quæ in illorum pétulantia conniuere videbatur, quin tu, inquit, hanc procacitatem coërces? tũ obmutientis hæreticæ loquacitatem paucis, pro pietate ſermonibus irretitam retardauit. Non ſemel pij honeſtique viri eos hoſpitio inuitatos tectis cupidiſsimè receperunt, exiſtimantes ſe vt Chriſtũ Dominum in ſuis peregrinis accipere; eos lautè habitos pecunia inſuper certatim iuuerunt; imo & ipſis, vna vicatim vrbem obeuntes ab alijs corrogare non erubuerunt. Quo etiam tempore quo ſit loco Societas ijs partibus, æſtimare apud ſe noſtri cœperunt, cum à ſene quodam magnæ auctoritatis viro ignorantiæ tenebras offuſas orbi terrarum à Societatis hominibus eſſe diſcuſſas ac diſsipatas audierunt: Sed religio maxime in eo apparuit honeſti ciuis, quod cum inuitatos apud ſe benigniſsimè habuiſſet, & in digreſſu nummos adieciſſet, ſecundum hæc antequam pedem tectis efferrent, ad illorum genua acciderit, ſeq; ab ijs benedici infimis precibus contenderit; tum denique perinde quaſi beneficium accepiſſet, ad multam viam abeuntes lætus ſit proſecutus. Pariſijs adoleſcens quidam Societatis ineundæ nobiſcum conſilium alebat, nec niſi vni, aut alteri è noſtris enuntiarat, cum in eam vrbem ex Ambianenſi eſt deducta mulier, teterrimis obſeſſa dæmonibus, cui liberandæ in patria parentes nihil intentatum reliquerant. Cum igitur aliquando vir quidam probitatis ac virtutis expertæ in magna hominum frequentia vexatores diabolos exorciſmis de more vrgeret, commodè adfuit adoleſcens

leſcens ille noſtri inſtituti appetens, quem inter cõfertam turbam micantibus oculis energumena cõſpicata, deridenſque: porrò, inquit, & pileum tibi veſtemq; nuptialem aſſume; quid cunctaris? Enimuerò benignè habitum à dæmone adoleſcentem multitudo circumfuſa referebat, quæ verborum illorum, pilei & veſtis nuptialis vim non caperet, cũ alijs occulta flagitia identidem exprobraret dæmõ, & in conſpectum hominum lucemque proferret. Moram Iuueni fecit veſtis nuptialis commemoratio, vtpote rerum noſtrarum adhuc rudi. Vſus igitur interprete vno è noſtris, viles accepit ſic appellari veſtes, quas in humilioribus exercendis miniſterijs Nouitij vſurpant, & maturauit vani auctoris indicio enuntiata non vana reddere, breui ad hæc vexilla Crucis aduolauit. Alius quidam paulò antequam ex paterna domo ad nos commearet, ſatis præclarum ſuæ patientiæ ſpecimen dedit. Nam cum illi, neſcio quis grauem colaphum impegiſſet, nihil hic tamen propterea commotus eſt, cunctis qui aderant ſtupore attonitis; Imò negauit ſibi quidquã contumelioſè factum, vbi vidit cæteros manus non abſtinere, quin ei factam iniuriam vlciſcerentur: Ignoſcite, dicebat: Quid enim adeò mirum eſt, ſi hominem incognitum ſibi ac prope non cogitans leuiter pulſauerit?

DOMVS PROBATIONIS Rothomagenſis.

FVit hactenus in Franciæ Prouincia vna Domus Probationis Nanceiana: Nunc verò poſtquam

Dei benignitate & Chriſtianiſsimi Regis inaudita beneuolentia, propagari cœpit Societas, & à multis regni vrbibus accerſi & vocari, acceſsit altera Rothomagi vrbe nobili, & copioſa collocata. Dux & princeps tantæ rei fuit Eliſabetha Moncella, nobiliſsima domina de Aubigny, quæ cum patriæ bene uellet ſuæ, & à noſtris in Chriſtianam Remp. haud dubias vtilitates & pietatis ornamenta ſperaret, decem nobis aureorum millia aſsignauit. Quæ pecunia haud ſanè par tantæ molitioni, non exigua tamen videri debuit in hoc motu turbulentiſsimarum tempeſtatum, quibus Gallia fuit per hos annos bellis ciuilibus attrita.

Ad hanc ſummam cum benignitas & piorum hominum atque locupletum eleemoſynæ acceſsiſſent (nam & Dominus à Bouuilla ſapientiſsimus præſes, & matrona nobilis alia redditus annuos attribuerũt) domus coëmptæ ſunt, extructa cõclauia, ſacellum exædificatum. Tandem incoli cœpta eſt hæc domus exeunte anno milleſimo ſexcenteſimo quinto, fœlicibus initijs, quæ non obſcuras diuini erga nos amoris ſignificationes ſuperatis difficultatibus habuerunt. Ad eam vero ſuis muneribus inſtituendam, & ponenda religioſæ vitę fundamenta, miſsi duodecim è Nanceiano tyrocinio, ad quos noui celeriter adiuncti viginti quinque numerum expleuerunt. Hoc primo anno, pij omnes & optimæ ſpei. De quibus, cum multa dici poſsint, nos inprimis ea referemus, quæ virtutis & diu nitatis expreſsiora & illuſtriora argumenta continent. Sunt enim quidam ad Societatem vocati, non communi more cæterorum, ſed abdita quadam prouidentia, latiſsi-

latiſsimo quidem euentu,ſed in expectato. Abſoluerat vnus Philoſophiæ curriculum,certuſque deſtinarat inanitatibus nuntium remittere, & de ſacris piorum familijs cogitanti, Capucinorum Ordo præ omnib. arriſerat. Petit igitur quod volebat copioſiſsimè, nec indoles iuuenis facta ad honeſtatẽ, diuturnam petitionem eſſe paſſa eſt; celeriter admittitur iuſſus redire cum vellet, patere aditum. Lætus nuntio res ſuas agit, valedicit familiaribus, viæ ſe committit. Iam vicinus erat monaſterio, cum incidit in Sacerdotẽ ſecularẽ, probũ hominẽ, & haud ignotę pietatis, cui cũ rem ipſam indicaſſet, plurimũ exhilaratus gratulatuſq; iuueni, comitabor, inquit, te, & in Dei domum lubens deducam. Sed placet ne ad Patres Ieſuitas tantiſper diuertamus? (Nam ad nos tum forte cõferebat ſe) eſtq; noſtra domus Capucinis coniuncta; Ambo ingrediuntur, idq; tum fuit temporis, cum Nouitij operi manuum de more incumbunt: Spectauere aliquandiu, & illa omnium alacritas modeſtiæ plena, & in rebus etiam vulgaribus pietatis ſignificatio ſic hominem perculit, vt queádmodũ olim Saul de grege prophetarum, ſic ab eo loco alius ſanè vir digredererur. Monet deinde Sacerdotẽ, ſibi quædam in animũ incidiſſe, de quib. eſſet maturius cogitandum, preces poſtulat, hoſpitiũ init publicũ. Sacerdos qui leuitate iuuenili (quãquam prudentem ſemper animaduerterat) mutationem voluntatis contigiſſe ſuſpicaretur, dat ſe precibus, & pro eo Deũ parentẽ ardore quodã inſueto rogat: ibi diuinũ ſibi viſũ obiectũ eſſe deinde narrabat, q. clariſsimè ſignificaret, duob. alijs Ordinib. repudiatis, qui quaſi in certamẽ cõcurriſſe videbátur,
Y 2 huc-

iuuenem noſtro diuinitus addici. Non fuiſſe mentis aut oculorum ludibria euentus declarauit; nam alter iam ab eo tempore nunquam ab animo potuit Societatem excutere, cumque ſuam in petendo conſtantiam, & conſtantia diuinæ mentis nutum ſatis oſtendiſſet, tandem admiſſus eſt. Is ipſe iam Nouitius peregrinationem de more cum ex obedientia ſuſcepiſſet, incidit in ſociũ quendam ſuum, qui cum eodem vitæ religioſæ deſiderio flagrauiſſet, impetu quodam influentis vanitatis de via deflexerat: Hunc aggreſſus modis omnibus hortando, monendo, rogando, vltionem etiã diuinæ man° denuntiando, cum videret difficultates eſſe perrũpendas, comminuenda vincula, & obices remouẽdos, quo in opere diuina vis & poteſtas requireretur, æſtu quodam elatus pietatis Deum obſecrauit, ſibi vt febres & alias corporis afflictationes iniiceret, quo ille iuuenis ad animi ſanitaté reuocaretur. non longe abierat, in grauem febrem incidit; diceres pactum & conuentum Dei probantis auctoritate ratum probatumque fuiſſe. Nam dum noſtri venas intimas ardor febris depaſcitur, tanta flamma diuini amoris pectus adoleſcentis inuaſit, vt non prius finem vrgendi fecerit, aditumque Societatis poſtulandi, quam à Patrè Prępoſito fuerit patefactus. Mittitur ergo ad Nouitiatum: quo in itinere, nouus pugil & miles adhuc in procinctu non indecoram lauream tulit, vehebatur rheda publica, incidit que in comitatum non nimis honeſtũ neque piũ, cum id agi videret, vt mulierculari blanditiis quæ aderant, & flagitioſis aliorum colloquiis caſtimoniæ labes inijceretur, ſe derepente de vehiculo quaſi de

ſi de incendio in mediam viam cõiicit, templũ Diuę Parentis, quod proximo in oppido eſſe ſciebat, ingreditur, vbi magna ſuauitate perfuſus & mirifice roboratus, victor laſciuiæ, atque adeò non iam hominibus, ſed Deo & cœlitibus viæ reliquæ ſociis adhibitis, ad Probationis Domum venit incolumis.

Diſsimile eſt quod ſequitur: parens vterque filium ſuum cariſsimum magnæ ſpei adoleſcentem lubens volenſque Societati tradidit, cum identidẽ præ ſe ferret nullum diem ſibi in vita lætiorem & iucundiorem illuxiſſe. Is adoleſcens iam inde à puero ad pietatem informatus ad expetendam Societatem eò maximè fine impellebatur, vt hæreticos ad ſaniorem mentem reuocaret, & Chriſtianam religionem propagaret. Et quiddam in eius indole iam à teneris annis præſignificaſſe Deus videbatur. Nam triennis adhuc cum eſſet, & in concione Pariſiis verſaretur, vbi noſter Eccleſiaſtes è ſuperiore loco verba faciebat, cumque vt fit, in multorum ignorantiam inueheretur, qui, quæ forent ad ſalutẽ neceſſaria, non tenerent; re multum exaggerata, ecquis, inquit, in hoc tanto numero ſubitò poſſet atque perſpicuè quid ſit fides explicare? tum puſio ſeſe erigens, infantili quidem voce, elata tamen atque diſtincta, ſic vt omnium admiratione exaudiretur, fidei definitionem attulit, quam in doctrina Chriſtiana didicerat. Atque hęc in uocando ſingularis Dei prouidentia pari beneuolentiæ coniũcta, non minus in conſeruando inſtituendoque fuit illuſtris. Quin & odor pietatis afflatus ex hac Domo ad Præſidem primum peruenit; hominem ſummæ auctoritatis in hac in vrbe, & gratioſum apud Re-

 gem

gem, qui cũ nobis anteafuiſſet infenſior, &ob communes iactataſq; maleuolorũ calumnias abalienata à noſtris hominib. voluntate, Nouitia:ũ tamen adijt, cum Nouitijs ſumpſit prandiũ haud vulgari beneuolentiæ ſignificatione, quæ tantò fuit iucundior, quantò minùs expectari debuit; in digreſſu etiam pollicitus eſt, ſe loci protectorē patronumq; futurũ, quod deinde in ipſa curia non ſemel cõfirmauit. Itũ etiã de more peregrinatũ, & nouo quaſi itinere peragrata Gallia, quæ noſtros vt de numero cœleſtium aliquos ſuſpexit. Tres inciderunt in Comitē Sueſſionenſem Illuſtriſsimũ, regiæ proſapiæ nobilem & inter Galliæ proceres non vltimũ. bat forte ipſe Pariſios, quò noſtris quoq; fuit iter, & carruca magnifice inſtructa vehebatur: vbi noſtros animaduertit, nullius in ſpeciem dignitatis, ſupplices & médicos; aduocauit, & ſeſſum recepit complexus humaniſsimè, haud vulgari ſignificatione honoris: & vt noſtri commodius vehiculo vterentur, liberiuſq; agerent, nam ijs pudorem benignitas tanta iniecerat, admiſit equum non ſine ſuo incommodo: ita duos dies vecti ſunt continuos, ſemper epulis adhibiti regifico pene luxu paratis, ſemper in hoſpitio ea in parte collocati, quæ videretur cæteris cõmodior; Iuſſerat enim bonus Princeps ſuis illis anteābulonibus, qui de more hoſpitia metari ſolent, vt non prius domũ cuiquam quàm Ieſuitis deſignarent, ita fiebat vt & circumpedes pueri, cæteriq; nobiles qui in comitatu erant, noſtros obſeruarent, eiſq; ad menſam diligentiſsimè inſeruirent. Digna profectò Principis illuſtriſsimi comitas & munificentia, quæ non modo hiſce chartis, ſed æternitati etiam commendetur.

ANNVÆ

ANNVÆ LITERÆ PROVINCIÆ AQVITANIÆ Anni 1606.

Socios omnino trecen‑s vno minus & altero, vndenis ſedibus diſtributos præceps hic annus numerauit. In Burdigalenſi collegio ſeptuaginta tres: in ijs ſeptem ſupra viginti ſacerdotes, è quibus duo ſubtiliorem illam Theologiam, tertius ſacras literas, quartus quæſtiones de iure conſcientiæ, tres Philoſophica, vnus Mathematica, Græcam alius linguam profitentur. Sex è magiſtris humanioribus ſtudijs iuuentutem imbuunt. Seni ac deni Theologicum, deni quaterni Philoſophicum ſtadium excurrunt. Reliqui domeſtici operis adminiſtri. In Toloſano, vno minus quinquageni. Ex his vndeviceni Sacerdotes, è quorum numero duo Scholaſticam Theologiam, alius cauſas ad conſcientiam pertinentes, duo Philoſophiam, Græcam eloquentiam vnus docet. Ex ijs qui Sacerdotes non ſunt, ſuauioribus Muſis illuſtrandis ſex nauant operam. Duo conſcientiæ caſibus ediſcendis, vndecim Philoſophiæ ſtudijs occupantur. Cœteri familiaris negotij adiutores. In Mauriacenſi collegio ſepteni, Sacerdotes quatuor, quorum vnus cũ duobus Fratribus, minorib. diſciplinis pueros inſtruit. Reliqu⁹ eſt vnicꝰ Coadiutor. In Ruthenẽſi, viginti. Sacerdotes octo. E Profeſſorib. vnus Philoſophiæ, humaniorib. literis quinq; inuigilãt, Scholaris vnus

 èd.u-

è diutino morbo conualeſcens, quinque operum adiutores. In Auſcitano, vndeviginti. Sacerdotes ſeptem, è quibus vnus Philoſophiæ præeſt, Humanitatis magiſtri quinque. Veteranus magiſter à valetudine nondum integer. Cœteri rem curant familiarem. In Aginnenſi ſedecim, Sacerdotes ſeptem, è quibus vnus Philoſophiâ; Magiſtri quinque, humanioribus artibus adoleſcentes erudiunt, quatuor rem domeſticam adminiſtrant. In Petrochorenſi vnus vltra viginti, Sacerdotes nouem, quorum vnus Philoſophiam docet, Humanitatis Profeſſores quinque. Auditores Rhetoricæ duo, quinq; Adiutores. In Lemouicenſi bini ac viceni. Sacerdotes octo, manſuetioris doctrinæ magiſtri quinque, diſcipuli Rhetoricæ quatuor, quinque laborum adminiſtri. In Cadurcenſi ſedecim, Sacerdotes ſeptem: amœnioribus literis præfecti quinque, Domeſticis miniſterijs intenti quatuor. In Reſidentia Pictauienſi ſex: Sacerdotes quatuor, adiutores duo. In Domo Probationis Toloſanâ quadraginta nouem. Sacerdotes quatuor: quorum duo tertium Probationis annum peragunt, Duo fratres Veterani. Cœteri Nouitij. In Societatem admiſsi quini ac triceni, iacturam duorum qui iam vixêre, affatim reſarſerunt.

COLLEGIVM BVRdigalenſe.

Iterum hoc anno ineunte Auguſto graſſabundus peſtilentiæ morbus Scholas occluſit. Cœteris aliò atq; aliò diffluentibus, ſubſtitere domi quatuordecim,

decim,&Burdigalenſib.fuere auxilio pariter ac cōſilio,quà confeſsiones excipiendo, quà quot Dominicis conciones habendo: nullus tamen eorum, quæ Deo ſint gratiæ, peſtilentem afflatum hauſit. Nihilo ſane minorem diuini numinis præſentiam experti, qui eluſo Burdigalenſi periculo in oppidum quod à S. Macario nomen habet,numero plurimi euolarant: In illud enim cum ferale contagium irrepſiſſet eo planè temporis,quo vindemiæ in manibus,atque adeo decumanam ſortem ad centum ferme capita colligentibus Operis noſtri præeſſent, Deo duce & auſpice factum eſt, vt à tabo & lue illæſi omnes illibatique permanſerint. Obijt omnino vnus febre nunquam remittente correptus, P. Raymondus Verderius, qui exactis in Societate annis tribus vltra viginti,cum & Miniſter annis pluribus, & Procurator,Magiſterque Nouitiorum pluſculis extitiſſet, ac diu in Macarienſi oppido res Prioratus noſtri curaſſet, magno relicto ſui deſiderio in meliorem cœli familiam cooptandus ereptus eſt ſuis, Vir vere pius, & ſingulari prorſus animi demiſſione eximius: ita comis ac benignus, omnes vt eum cum domeſtici, tum extrarij Bonum Patrem vulgo appellarent, funus ipſius quaſi communis parentis oppidani mœſti atque atrati proſequuti ſunt, non plebeij modo, ſed totius loci capita, Magiſtratus, Iudex, Sacerdotes externi, qui etiam pro Defunctis fundi ſolitas exequiales preces ſolenni pompa non ſine lachrymis ei decantarunt.

Pater iſte ex ſuo ſolenni de noſtrorum ſalute mire anxius ac ſolicitus, ingruente iam lue, &

minimo minus adoriẽte, cernuus in faciem, genib. prouolutus, ardenti & humili cordis affectu diuinæ clementiæ ſupplicauerat, vt quod cœteros noſtros maneret exitium, in ſuum vnius caput conuerſum ferret, dixit, ægrotauit, obijt, reliquis nihilo peius affectis, quam pio Patris deſiderio.

Quidam truculentæ, aiebat, aſpectu belluæ terreri ſolitus, & ſanguineis maculis toto corpore fœdari; nonnunquam etiam ſenſuum vſu deſtitui, interdum oppreſſo per vim gutture tantum non ſuffocari, quidquid contra parentes & amici conarentur, purgata ritè conſcientia, affixiſque domeſtico parieti paſchalis (vt vocant) cerei orbiculis, omni prorſus moleſtia & angore liberatus eſt.

Hæreticus eò vſque obſtinatus, vt de capite mallet quàm de hæreſi dimicare, concionatoris tamen noſtri & oratione, & ratione conuictus manum dedit. Triginta alij partim Caluinum, partim Lutherum eiurarunt. In his Anglus iuuenis perſpicacis ingenij, qui cum in officina patris, vbi varij codices boni, mali, promercales proſtabant, promiſcue, vt fit, hos & illos reuolueret, incidit in Catholicos authores, quorum lectione blandè pellectus veræ religionis amore ſenſim tangi cœpit, & verò vt eam liberè profiteretur, relicto lare domeſtico, inſalutatis parentibus, patrio ſolo valere iuſſo, Burdegalam quàm mox appulit, tam mox apud nos veniens, voti compos euaſit, iamque tum pietatis, tum doctrinæ egregium ſanè præbet documentum.

Adoleſcens ingenuus, ſed à puero hæreticus; nobis

nobis ſe tamen ſuperioribus annis, vbi primum ludum aperuiſſemus, ignaris parentibus informandum tradiderat, is ſimul audit Magiſtrum, ipſo primo ſabbato ab ingreſſu de re Chriſtiana pro more noſtro diſſerentem, ſubitò in lachrymas ire cœpit, magoque veræ religionis amore vehementius rapi, cum vero ſub finem Catecheſeos diſcipulis ijs, qui nondum ſacræ Synaxeos participes extitiſſent, Magiſter moram indixiſſet, ſiſtit ſe iſte licet grandior medius in grege puerorum, mox rogatus cur tantam Dei munificentiam in id ætatis diſtuliſſet, oculis fungens vice linguæ, in fletum erupit cum ſingultu: cumque vrgeretur, quorſum illæ lachrymæ? an non res digna omni lachryma, ſubdit ipſe, tamdiu veræ religionis expertem tanto Dei munere, quãtum eſt quod dicitis, miſere caruiſſe? nam, vt fatear quod res eſt, hæreticus ego, è parentibus hæreticis: imo equidem non amplius hæreticus, ſed iuuante Deo, cum primum licuerit, ex animo & bona fide Catholicus. Edoctus ſynceram fidem poſt dies aliquot hæreſim abiurauit. Hæc quamquam in præſentem annum non inciderint, altius tamen repetere libuit, quòd annuas ſuperiores, neſcio quo fato, res effugerit. Idem porrò pius adoleſcens hoc demum anno in patrium ſolum à parentibus, qui iam eum ad nos itare acceperant, accerſitus, nihil potius habuit, quàm vt bene paratus à ſpiritualibus armis, & ſuam fidem propugnaret, & illorum perfidiam acrius impugnaret, pergit ergo fretus fiducia retrahendæ familiæ à naufragio: domum appellit nocte intempeſta, eò forte

eo fortè die, quo carnium eſus Chriſtianis legibus interdicitur: has ei cum Pater præteritorum non plenè conſcius per aduentorias delicias propinaret, heſternas ille cauſari, ac ſubrancidas: iubet Pater recentes: ille queri ſtomachum ex labore, melius ſapere ad ſuum palatum bellaria quædam leuioris ſaliuæ: hîc neſcio quid odoratus homo ſuſpicax, ſubamarè, tuam tibi ſcilicet, inquit, ſi hæc guſtaueris, virgis vrent pelliculam preclari illi, tui Ieſuitæ, bellè mones, mi pater, ait hîc iuuenis, per riſum & iocum, præclare mecum agitur, quod monitu tuo re adhuc integra temporique meminerim. Proximo die de iuſſu patris vocatus miniſter adoleſcentis conſtantiam quaqua verſum agitat, nihilo tamen magis peragit, quam ſi nihil ageret, præſtò ſunt duo de conſanguineis vir, & vxor, qui partim argutijs, partim illicijs, & blandimentis adoleſcentem irretiant: at enim ille declinato vulnere ſuos iſtos glorioſos milites adeo verſat in omnem angulum, vt redacti ad incitas vterque coniux, nihil propiùs habuerint, quam ſecum inuicem iam relicto cognato pugnam ciere; eoque demum inter ambos & coniuges & hæreticos altercando ventum eſt, vt vir vxoris audaciæ, quippe quæ lauream ſuis ſibi clamoribus ſpopondiſſet, non amplius patiens, mutato medio, formaque ſyllogiſmi directa in FERIO, à verbis ad verbera coactus ierit, & quamquam eiulanti muliebriter impacto pugno caput abundè commitigarit; quid moror? patrem inter & filium pugnatum tamdiu, dum vtrinque ſpes fuit alterum conuertendi, alterum præuertendi: Sed cum ille tandem hæreſim ſuam

à con-

à conſtante filio pilam fieri ludumque haberi liquidò perſpiceret, exturbatum ædibus procul exulatum ire iubet, abibat ergo generoſus exul, cum ecce bene multi pueri petulantius effuſi facto grege quaſi grues ingruunt, clamoribus, ſibilis, ſaxis vſque vſque impetunt, dum longiùs ab vrbe ventum fuiſſet, huc demum Catholici plus quinquageni ſe agunt celeriter, & diſsipata nube puerorum, ſolantur ac roborant, quoquo poſſunt modo eum Chriſti militem, qui ſibi ſolatio hanc procellam verteret, & inde robuſtior eſſe inciperet, vnde cœteri fractum iri putaſſent: deductum igitur ad tertium aut quartum vſque lapidem, Burdegalam inde properantem Deo & Cœlitibus commendarunt: quo vbi primum à re imparatus perueniſſet (ecce oculus Dei) à viro & honorato & pio Matricis Eccleſiæ Archidiacono hoſpitio excipitur, à quo vt filius amantiſsime alitur, ac fouetur.

Prouectioris ætatis viri ſeptem cum hæreſeos labe infecti eſſent, neque dum, licet Catholicos ſimularent, Sacerdoti vnquam de iuſſu Chriſti & Eccleſiæ, animæ vulnera detexiſſent, rati nimirum id inane fore, & periculoſæ plenum aleæ, noſtro tamen Sacramenti huius neceſsitatem pro ſuggeſtu acriter valideque probante, illi etiam haud difficulter verbis & factis approbarunt. Aucta ſacra ſupellex nouo ſanctuario, adeo fabrè induſtrieque laborato, vt in ſimili genere terſius nihil & elegantius fortaſſe videat Aquitania. Aquæ luſtralis, cui Peruanæ Crucis fruſtillum immerſum fuiſſet, pellendis febribus vis eluxit.

Maca-

Macarienſes oppidani panegyricis aliquot Beatæ Virginis aure auida deuoratis, eius ſe fidei & obſequio communibus votis obſtrinxere: ſigno eſſe volunt, præter alia ampliſsimam iconem quam depingendam curarunt, qua Diuus ipſe Macarius loci patronus Deiparæ virgini cum incolis oppidum ſupplex deuouet.

COLLEGIVM TOLOſanum.

Diſcipulorum hoc anno recenſus mille quadringentorum capitum numerum ſupergreſſus eſt. Sodali morituro poſt conſcientiæ labes Sacramento elutas, & viaticum obeundo itineri quò itur ad cœlum, multa cum lachryma rite ſuſceptum, auguſtiſsima ſeſe Chriſti domini ſpecies videndam præbuit; ille nouum hoſpitem languidulis & intermortuis vocibus compellare: Quid me vis Chriſte? Si quem hinc ad te accitum expetis, me me adſum qui cupio, me me adſum qui flagito, cape me, atque inter has ſupremas voces, an ſuſpiria, innocentem animum iuuenis exhalauit. Alius de eodem numero febri æſtuans, luſtrali vnda, cui noſter Sacerdos Thomæ Crucis particulam immerſerat, magna cum fide ac fiducia pluſculum epota, è veſtigio reſtinxit ardorem. Puella item eodem igne penè abſumpta, eodem hauſtu recreata eſt. In Principe D. Virginis Sodalitio pia liberalitate facta eſt ſacræ ſupellectili aulæorum perelegantium acceſsio, quæ ipſis etiam acu pictis imaginibus pietatem ſpirent.

Hæretici quinque ac viginti aut ad fidem traducti,

ducti, aut, quia deſciuerāt, reducti; In quibus deſerto vnus ad ſuā familiā redire iuſſus, ſalutē ſe noſtris proximè à Deo acceptā referre luculēter cōprobauit. Nonnulli à præſtigiatorum & Ariolorum tendiculis expediti: de quorum numero fuit qui ſpe theſauri certo loco defoſsi, (ſic enim in audierat,) Magum conſuleret, de cuius conſilio cum ſiniſtros Genios in opem ciendos cogitaret, ſeque iam accingeret ad congreſſum: Ecce intempeſta nocte ſecundum quietem horrifica ſpecies Cacodæmonis, qui minarum plenus, & anhelans ſanguinem ſomniatorem illum adeo terrefecit, vt & euigilans plenus ſtuporis cohorruerit, & toto deinceps triduo incredibilem in modum totis artubus trepidarit. Sed fœlix tremor qui meliori propoſito principium feceris! Alium vna ſcelerum expiatio velut præſentiſsimum apotropæum à nocturnis ſtrigibus ac fœdiſsimis ſpectris vindicauit. Magici libri, & execranda illa cum Dæmone fœdera igni tradita, Quidam lethali accepto vulnere, depoſitæ deploratæque ſalutis Medicis habebatur, ſed peracta noxiarum expiatione, & voto Diuæ Deiparæ Sodalitatis principi nuncupato, mox meliuſculus eſſe cœpit, ac demum decretoriam illam & peremptoriam pœnam euaſit. Vir nobilis æque ac nummatus Societatem olim expetiuerat adoleſcens, is ægritudine male actus, magnis identidem clamoribus affirmabat, nimium quantum pœnitere ſe, qui male cautus id ætatis diuino Spiritui reſtitiſſet; Beati Patris Noſtri Ignatij, quas exorarat, reliquias ſæpius oſculatus, holoſerica faſcia inuo-

inuolutas religauit ad brachium, eiuſque imaginem prope lectum affixam iucundo animi ſenſu diu diuque irretortis oculis blande intuitus, poſtmodò eius ſe opera priſtinæ reſtitutum valetudini conſtantiſsime aſſeuerauit: nec verbo defuit fides, idem pòſt paulò memor beneficij centenos aureos nummos quaſi in ſoſtrum Probationis Domui numerauit.

Religioſa virgo non minus ingenij virtutumque ornamentis, quam generis claritate eximia, à neglectu vindicandæ atque excitandæ veteris diſciplinæ, quæ in ſuo cœnobio propedum exoleuerat, immensùm appetens, cum vno de noſtris communicauit conſilia; ſed quid ageret cum panculis Sororibus fœmina, alijs præſertim quaſi compoſitò reluctantibus? Quamobrem pertæſa illarum peruicaciam, & ſimul iuſto dolori ſuo impar, incidit in morbum; ad quam vbi noſter Sacerdos magnopere flagitatus expiandæ animæ accurriſſet, illa palam & contenta voce circumſtantibus lectulum virginibus, toto animi niſu, vereri ſe, ait, vt Deum, Diuoſque haberet iratos, acerrimis pungi ac diſcruciari conſcientiæ ſtimulis, quæ in illo regularum ſilentio, & ſitu, obſeruantiæque veteris intermiſsione vitam vixiſſet. Hæc alia atque alia tanto doloris ſenſu, tamque flebili voce pronunciauit, vt lachrymas expreſſerit vel inuitis; Solatus ægram noſter bono eſſe animo iuſsit: tres ipſos menſes decubuit, tam ſæuis doloribus exercita, vt tamdiu vixiſſe propius miraculum habeatur: Voluit quippe numen ſeruulæ exemplis, alloquijs, fletibus

& fir-

& firmare propoſiti ſocias, & repugnantes erudire: de quarum numero vna vetula inolitæ licentiæ & laxitatis nimis quam pertinax, nocturnorum terrore ſomniorum, & minacibus idolis conſternata, adeo contubernales exterruit, vt facta ſit non leuis morum mutatio. Ex ijs iuuenibus qui ad nos itant inuentus vnus, qui mortifero ictu ſaucius adduci moribundus numquam potuerit, vt vel tenui indicio proderet auctorem necis.

COLLEGIVM MAVriacenſe.

AVditores aliquot ſupra quingentos hoc altero anno recenſuimus. Vir nobilis liberalibus artibus non leuiter tinctus, ab Hæreſeos tenebris ad Euangelij lucem noſtrorum opera reuocatus, Catholicæ fidei fortiter propugnandæ innumeris tum erga ſubditos, tũ erga nos ipſos charitatis exemplis egregiam ſane nauat operam: & qui antea imaginibus, & religioſis ceremonijs atrociſsimum bellum indixiſſet, is iam id genus ſacra ſupra quam credi poſsit, toto corpore & animo ſanctè veneratur, qua tam fœlici mutatione vix cogitares, quanto primariam nobilitatem, plebem infimam, & vltra cœteros propriam gentem ac familiam gaudio perfuderit. Hic noſtros, quorum opera in Sacramentorum adminiſtratione frequens vtitur, ſæpius ad ſe vocat, peripetaſmate in ſacelli ornatum, atque optimis voluminibus in librorum ſupellectilem non ſemel donatos.

Mulier, etſi non adeo locuples, aureos centum

nobis impertiuit, nec illud Chriſtiana humilitate compulſa vllius in aurem venire voluit. Nobilis fœminæ pia liberalitate noſtrorum vſibus deſtinata ſumma, vnde ſeptendecim ſupra ducenos nũmi aurei in annuos redditus nobis emergunt. Nec ſilentio premenda videtur ſuperioris Aruerniȩ, nobilium præſertim atque adeò Hæreticorum in Societatem vniuerſam beneuolentia: Omnes enim communi conſenſu, ſi modo Rex pijs ipſorum votis indulſerit, librarum decem milla ad abſolutam Collegij noſtri inſtauratione libentiſsime ſpopondere.

COLLEGIVM RVthenenſe.

SCHolarum alumnos annus præſens ducentorum acceſſu auctiores vidit, adeoque ſane perfectum eſt, vt vltra nongenteſimum auditor abierit: de quo toto grege eximius vnus, cui Societatẽ Deus indulſit.

Ab obſcœno & lutulento cœno Caluinianæ hæreſeos quinque emerſere, atque inter alios inſignis miles, qui ſub illis vexillis, impietate & armis diu meruerat. Nec vero tacendus viri Nobilis fœlix exitus, is cum totius vitæ maculas abſterſiſſet, & ſacræ Synaxeos factus eſſet particeps, poſtridie eius diei à valetudine male habens decubuit, totoque illo tempore quo cum morbo luctaretur, in pietatem ardentior, ad vltimum ſe agonem magna animi cùm fortitudine, tùm demiſsione accinxit, affineſque & alios viros nobiles, qui ſe eò ſtiterant ex affe-

ex affectu, ex ſuo caſu grauiter affectos & ſolabatur ipſe egregie, & ad meliorem vitæ rationem ineundam pio conatu adhortabatur; ac denique, cum ſe angelicos coetus qui cœlo ducerent, agmine facto coram videre proteſtaretur, ſpiritum exhalauit ſuauiſsime, iam tamen aliquod aureorum millibus in aliquas Religioſorum familias, & pios vſus pauperum teſtamento legatis.

COLLEGIVM AVSCItanum.

VNus dierum & laborum plenus domeſtici muneris adminiſter, fœliciter fato functus, vir quidem & candidus & egregie pius. E ſodalibus Parthenijs duo Societati nomen dedere. Vnus ad Capucinos tranſijt. Noſtri concionatoris hortatu, honeſtorum virorum quos pœnitentes indigitant, inſtituta Sodalitas, quæ nocte proxima à Cœna Domini, ſtupente vniuerſa ciuitate, per ſolennem ſupplicationem longis ire ordinibus antè viſa eſt, quàm nata omnino crederetur: ea verò deinceps numeroſior facta ſacellum in vrbe, tertio poſt menſe, excitauit, in quo ſolita pietatis officia magno animi fructu & alacritate obeunt Sodales, qui & Societatem parentem agnoſcere, ac prædicare non ceſſant. Totius Præfecturæ plebs concenturiata & coacta in globum in nouum magiſtratum & exconſules acrius exarſerat, quos & ageret repetundarum, queſta ſe ſuperioribus bellis à potentioribus expilatam: Illi contra ire inficias, mirari, rationem pecuniæ

bellicæ cum ipſo bello ſepultam dicere ; Interea alios de populo in vincula rapere , alios alijs modis acerbe mulctare. Quid plura? cum aliquot annos in ea ciuili concertatione poſuiſſent , eo denique ventum erat, vt vrbe in duas partes diuiſa, timeretur ne nocte quadam intempeſta armatum vulgus grauius aliquid in primores vrbis moliretur ; & cauſa interim apud Iudices ſumma animi contentione diſceptabatur , cum incendium illud, quod reprimere multi fruſtra tentaſſent, nouiſſime ab eodem Sacerdote noſtro felici exitu conſopitum eſt. Vir aliquis non minus à vitijs quam à diuitijs copioſus, dum in carcere ſententiam ſuſtinet, in tertianam incidit , cum ægrotantem inuiſit vnus è noſtris , à quo monitus quamprimum abijceret ſarcinam peccatorum , non me adeo premit morbus, ait, noui vires corporis mei, noui animi : at enim amabo , ſubdit noſter, attende quid mihi Deus ſuggerat , fore nimirum , niſi me audis, vt abſque Sacramento pecudis more decedens, rigidum Dei iudicium ſubeas imparatus , quid moror? altera nocte repente moritur, cumque de confeſsione moneretur , abnuens capite, & conuerſus ad parietem magno terrore circumſtantium euomuit animam in æterna ſupplicia puncto temporis ruituram. Contraxerat morbum periculoſum & grauem concionator noſter, peractis igitur ineunte Paſcha concionibus, ad aquas calidas, quæ ſunt in ſaltibus Pyrenæis, de præſcripto Medicorum balneatum iuerat : ad eum locum cũ valetudinis cauſa, magnus nobilium aliorumque virorum vnde vnde concurſus factus eſſet,

ad eos noſter concionem habuit naſcente occaſione, quæ ſic habet.

Pomeridianis horis, vt tempus fallerent, haſtiludio ſe nobiles exercebant, orta, vt fit, inter duos grauiore rixa, ceſſatum quidem à ludo, ſed non ceſſatum ab odio, vnde mox omnem ſtomachum erumpentes, pugnæ prænunciam alter alteri ſchedam deſtinant, qua commodo loco ad tertium milliare deſignato, ſe vterque ſiſtere quàm citiſsime iubebantur: dictum factum, nocte concubia ſubducunt ſe ambo clanculo & quaſi furtim, ac bene ante lucem anhelo curſu præſignatum in locum male ſani perueniunt. Et vero, vt erant efferati in rabiem, & cruoris auidi, cœptam è veſtigio peregiſſent tragœdiam, ni communes amici & conſanguinei in rem peruigiles, celeri curſu conſequuti malum hoc imminens fauſto conatu diſturbaſſent: hinc ergo quà vi, quà prece, tandem abrepti, de conſilio noſtri in templum ad ſacrum ab amicis ducuntur. Erat forte Dominicus dies, eò igitur loci de duellorum immanitate & eorum ſupplicijs, iure diuino, humanoque irrogandis tam acriter & appoſitè Sacerdos diſſeruit, vt qui prius animos geſsiſſent hoſtiles, poſita omni ferocitate ſtatim miteſcerent, & ad concordiam ſeriò redirent.

Digreſſus inde cum ad aliud oppidum Bigorrenſis prouinciæ deueniſſet, rogatur ab aliquot Hæreticis Biernenſibus per viros Catholicos, vt eos concione dignaretur, optare ſe ſcilicet Ieſuitam audire, quod hominum genus crebris inter concionandum maledictis Miniſtri ſui tam ardenter

exagitent: Recipiebant inſuper ſe Miniſtrum qui aderat in concionem adducturos: ſpondet noſter, & ecce continuò vagus rumor ſpargitur, Ieſuitam cum Miniſtello congreſſurum. Conuolant Catholici plus mille, trecenti Hæretici cum Miniſtro, præſto eſt noſter, & magna animi contentione præcipuas de controuerſa religione quæſtiones ſic delucidè explanat, nullus vt non videret Hæreticorum falſiſsima dogmata, Catholicorum veriſsima, concione dimiſſa, ruboreplenus Miniſter ſeſe agit in pedes fugitiuus, & quamquam à ſuis vrgeretur in ſtadium, euinci tamen nunquam potuit ſtrix vmbratica, vt ſolem auderet: ex eo mirum in modum corroborati Catholici, Hæretici contra infirmati, vt vel inuiti palam dictitarent, ſi duo tales Ieſuitæ in ſuam prouinciam mitterentur, extemplò Biernenſes omnes ad Romanam Eccleſiam acceſſuros: quod cum iam animo fex miniſtella præſentiſceret, ab indigenis illis, quippe qui penè omnes hæreſis labe infecti ſint, facile impetrauit, vt in publico totius Prouinciæ conſeſſu noſtri regionis illius aditu nominatim prohiberentur. Hæc ibi. Pacatum eſt alibi oppidum odijs ante & diſcordijs infame, vt in quo Curio cum Conſulibus, cum Curione reliqui Sacerdotes, Plebs cum magiſtratibus, priuati cum priuatis, &, vt verbo dicam, omnes cum omnibus grauiter diſsiderent: ibi noſter ipſo Beati Ioannis Baptiſtæ eorum Patroni natali die, habita prius concione, omnium animos primò demulſit, quos deinde ſingulos domeſticatim inuiſit, ac poſtremò in hoſpitium

ſuum

ſuum conuocatos, triduo toto ita mitigauit, vt ſponte veteres inimicitias liteſque componerent.

COLLEGIVM AGINNENSE.

NOcte quadam intempeſta ſacrarium excrematis ibi linteolis ignem ita cõceperat, vt ab incendio non procul abeſſet, ſed dum dormiunt noſtri, vigilat Deus. Pulſantur fores ſolito vehementius, & concitatus ære campono iterum atque iterum crepitus exauditur, mira res, dum ſe ad ianuam vnus è noſtris agit properum, (an diuino nutu minime dubium) totum igne adytum collucere aduertit, accurrit tamen ad ianuam quæ propius aberat, inclamat quis roget, muta omnia; ibi tum noſter non ſine Numine rem totam peragi clare intuens, volat ad ſacrarium, iamque latè vagum ac ſerpens incendium opportunus extinguit. Sacra templi ſupellex ligneo tabernaculo, diuite tabula ſuis coloribus graphice depicta, cœteroque ornatu in altaria facta auctior.

Poſtulatum à Prorege Franciæ Mareſcallo, vt quibus diebus Patientem Chriſtum ac Reſurgentem Chriſtianus orbis ritè veneratur, ad ſe vnus ê noſtris concionabundus accederet, quod & egregie præſtitum concurſu non exiguo honoratioris ciuitatis. Viri duo è prima nobilitate Principes, ad ſingulare cer-

tamen diem ſibi & locum clam alijs aſsignauerant, ſed rem præſentiens è noſtris vnus, per ſummum magiſtratum, quo minus id ſceleris patraretur, impedimento fuit, qui & pòſt paulò ad pacem & concordiam diſcordes reduxit. E Sodalitio Beatæ Virginis tres Societati, vnus familiæ Capucinorum nomen dedit. Duodeviginti Hæretica labe miſere ſordidi, Chriſto & Eccleſiæ reconciliati: In his vir primarius cum vnum è noſtris concionantem audiuiſſet, mox ſpirante Deo adit hominem, fidei formulam propinat manu ſua deſcriptam, addat, detrahat, immutet, inuertat, vt lubitum fuerit, inſtanter obſecrat, Hæreſim palàm deteſtatur, animam purgat, ſumit Euchariſtiam, Catholicum denique magno ſuo, & omnium gaudio profitetur. Imminutum, & ex parte ſublatum Hæreticorum in noſtros homines odium, morumque facilitate, lenitate, modeſtia hoc tandem euicimus, vt qui ne iniquis quidem antea, iam æquis oculis videamur: ſic ſane vt dirimendis etiam quas habent cum Catholicis controuerſijs, nos in arbitros aliquando elegerint. Ab aliquot Hæreticorum liberis ſcholæ noſtræ liberè frequentatæ: Is huius commercij fructus extitit, vt vnus & alter Hæreſim abiurarint, eorum vnus nobilis adoleſcens cum aliquo die in templo noſtro precibus intenderet, tanta ſupernè, aiebat, ſuauitate recreatus eſt, nullum vt ſibi euellendis ſcrupulis, quibus ante non parum impugnaretur, adminiculum maius, aut animo in fide ſtabiliendo firmius adiumentum accidere potuiſſe fateatur.

Diuor-

Diuorſum ab aliquot excurſum eſt foras, quoties licuit, vnde præter cœtera, templa quædam ab hæreticis diſturbata, nunc poſtlimimò reſtituta, procurata inſuper ſacra ſupellectile. Ex Religioſorũ numero inducti quatuor, vt per aliquot dies animum pijs commentationibus applicarent.

COLLEGIVM PETRO-chorenſe.

NVmerauit hic annus diſcipulos plus minus ſexcenos, è quibus non pauci ſeſe diuerſis Religioſorum familijs, vnus etiam noſtræ aggregarunt. Parentibus hæreticis oriundi duo, huc ſtudiorum cauſa miſsi, vbi dies aliquot ſcholis ſe noſtris addidiſſent, peruerſis dogmatis amandatis ad Eccleſiæ partes inclinarunt. Terni alij pijs noſtrorum alloquijs hæreſim exuerunt. Duo pariter cum ſacris ritibus cæremonijſque, dubium quo animo, interfuiſſent, tam bene de noſtra religione, quàm de ſua malè ſentire cœperunt, quibus initijs ſuus exitus præclare reſpondit; nam poſtmodum ad veram Eccleſiam Orthodoxæ fidei mirè auidus ſe vterque tranſtulit: & alter quidem eorum totos iam ſenos & vicenos annos obfirmato animo, quam nunc ſequitur fidem acriter impugnarat: alter ſublimius & diuinius aliquid meditatus, Dominicanæ familiæ mox adhæſit.

Vir quidam nobilis nihil antiquius habuit, quàm vt coniugem à prima ætate inter Hæreticos malis ritibus educatam ab errore quanto-

cyus vindicaret: accerſitus igitur de noſtris vnus ita commodùm ad mentem mariti rem peregit, vt cum hæreſi diſsidij ſegetem & materiam, quod inter coniuges, ſocerumque ac ſocrum ex illa religionis diuerſitate quot pene diebus pullulabat, iam tandem radicitus amputarit. Ineunte Quadrageſima, iterumque adulto Septembri per promulgatum Iubilæum, plurimæ totius vitæ confeſsiones exceptæ, & quæ perperam factæ eſſent, non ſine fructu integratæ, multis vndelibet è ſubvrbanis & agris conſcientiæ cauſa noſtrum in templum conuolantibus.

Hoc ipſo anno per ineuntem Autumnum dyſenterica lues ſæuiter adeo graſſari cœpit, vt in proximum quemque transfunderetur, & quem ſemel inuaſiſſet, is durum interitum rarus euaderet, adeo ſane, vt & in vrbe, & in pagis qui ægrotantibus adeſſe vellet, reperires neminem, & ne ipſi quidem familiares & conſanguinei, ſuorum conſpectum, nedum contactum ſuſtinerent, vnde etiam fieret, vt non pauci hominum auxilio & ſolatio penitus deſtituti, inedia magis, quàm ipſa vi morbi extinguerentur, nec deſitum tamen à nobis, quin refocillati animis & corporibus bene multi, aut imminenti periculo erepti ſint, aut ab anima probe parati ac muniti, patrium in cœlum certius auolarint: & quæ ſumma Dei bonitas, è noſtris hominibus inuentus eſt nemo, qui non belliſsimè habuerit, ſi quando aliàs, mirante rem totam & diuinam clementiam prædicante ciuitate.

COL.

COLLEGIVM LEMO-uicenſe.

VNVS Caluinum, cuius venenum cum lacte ſuxerat, palam deteſtatus, totis decem diebus in pias commentationes apud nos incubuit, quas is demum progreſſus inſequutus eſt, vt cum in patriam rediјſſet, quotquot inciderent Hæretici ad Catholicam fidem, Catholicos vero longe plurimos, ad ſpiritales exercitationes & hortaretur & traheret. Idem ibi dirutum, & vetuſtate collapſum ſacellum in ſuos & familiæ vſus proprijs expenſis iuſtaurandum curauit: quin etiam vxorem ad horarias Beatæ Virginis preces quotdiebus ſecum recitandas piè pellexit. Præter hunc ſacris ijſdem meditationibus exculti plurimi, in quibus vir nobilis, Religioſi duo, Auguſtinianæ alter familiæ, dignitate proximus à Priore; Dominicanus alter Philoſophiæ Profeſſor: Parochi duo, quorum vnus pro ſuo munere concionatorem agit; Carthuſiam alter meditatus, necdum ex integro defunctus exercitijs, eò ſe contulerat, qui & pòſt paulò ab eiuſdem Ordinis Patribus redire iuſſus, antequam ſacræ militiæ adſcriberetur, quam inchoauerat, piam operam rite peregit.

Eiſdem Religioſis auxilijs præmuniti Theologiæ auditores duo, & Patronus vnus, qui

qui foro & pulpito valere iuſſo, ad Sacros ſe ordines breui ſiſtendus ſtudioſe parat. Monialis quædam nobili orta genere, permota exemplo aliarum, quæ id genus exercitijs ſuperioribus annis operam dediſſent, non iniuſſu Antiſtitæ duorum dierum itinere ad nos contendit, vt & à ſordibus animum elueret, & ab ea qua premebatur difficultatum mole ſe tutam & liberam præſtare poſſet, quod ei vtrumque præclarè cecidit è ſententia.

Pius quidam & Religioſus concionator, qui ſpiritualibus exercitijs, prælucentibus noſtris, iam ante animum plenè imbuiſſet, eodem hoc anno ſexaginta alijs ex eodem Ordine communicare non ante deſtitit, quam plerique omnes vltrò agnouerint ac prædicarint, ſe tum primum ſenſiſſe, quid à ſingulis religioſa profeſsio tandem exigeret. Hæreſim abiecere noſtrorum ductu duodeni, in quibus Pictones duo, quos, cum pater Caluiniano infectos contagio ad ſcholas noſtras adduceret, præſenſit tales futuros, neque id ſe tamen ægro admodum animo laturum ſignificauit, modo ne coactè fidem Catholicam complexos audiret: & complexi illi quidem libentiſsime: Parens tamen vbi eos ſolitò modeſtiores & ſtudioſiores aduertit, quod res habebat ſuſpicatus, à noſtris ſcholis auocatos Lutetiam Pariſiorum amandauit.

Auditores tricenos ſupra millenos in quinque ſcholis recenſuimus. Trecenis quinquagenis nummis aureis comparata domus ædificando templo. Quæ anno ſexcenteſimo quarto inchoata

fuerat

fuerat miſsio Tragnacenſis, ſuperiore intermiſſa, hoc denuo renouata eſt ab vno è Patribus, qui ſacro Quadrageſimæ tempore conciones habuit, & fratre vno Cathechiſta. Curatum vt nouem aut decem affabrè factæ cruces diuerſis extra vrbem compitis, vnde aliæ quadrageſimum ante annum graſſante hæreſi deiectæ fuerant, nunc demum magno apparatu, concurſuque multorum erigerentur; & fuere qui eis per maximam itineris partem geſtandis vltro humeros ſupponerent, magnoque verterent beneficio, illas vel extremis digitis attigiſſe.

Pij libelli pueris ac puellis, qui Chriſtianæ doctrinæ rudimenta ex memoria recitaſſent, abunde ſatis pro ſuo cuique merito diſtributi: Alij nec ſane pauci, profani & impij flamma vindice conflagrarunt. Templum vnum vrbi vicinum, quod ab Hæreticis ſolo æquatum fuerat, noſtrorum ſuaſu in priſtinum ſtatum ſplendoremque reſtitutum.

COLLEGIVM CADVRcenſe.

QVamquam ſub finem anni præteriti cũ Reuerendiſsimo Epiſcopo primoribuſque ciuitatis de fundatione collegij exarata ſyngrapha conuentum eſſet, atque Grammaticæ tres ſcholæ apertæ, quibus & deinceps quartam ſubiunximus, quia tamen quidquid erat rei Reuerendus admodum Pater noſter Generalis ſtatum ratumque nondum fecerat, ideo non Collegij, ſed Reſiden-

Reſidentiæ tantum hæc ſibi domus appellationem retinebat: Proximis ergo Lucalibus nouo Collegio nouus Rector, noua claſsis acceſsit, vtq; noua forent omnia, nouo ſplendore admiſsi Scholaſtici. Noſtrique omnes, quò felicioribus auſpicijs diuina ſubnixi gratia rem aggrederentur, cœleſtium rerum contemplatione, & ſpiritualibus exercitijs nouum in Deum & homines feruorem animi quæſiere, nec ſuus defuit præclarus operi fructus; Maximus Iuuenum hinc atque inde ad Scholas noſtras, maximus ciuium ad templum noſtrum concurſus factus, tum verò præſertim cum Reuerendiſsimus Epiſcopus ad Indulgentiam Iubilæi ſtatas preces apud nos indixiſſet.

Concionibus, quas duo de noſtris, alter quidem Quadrageſima, Aduentu alter in primario templo habuere, cùm alia multa, tùm illud denique extortum eſt, vt quibus diebus hominum licentia effuſius erumpit, Laruarum abuſus, & ſtrepitus ille inſolens nimium ſolens prohiberetur: qui tamen noſtrorum pius labor nouitate ſua multorum animos alte adeo penetrarat, vt etiam è probis & honeſtis ciuibus rarus eſſet, cui ſub initium ſatis è ſententia probaretur: nihilò ſecius eò demum res abijt, vt qui vel aſperius maledictis & ſcommatis concionatorem laceſsiſſent, cum inclinante Quadrageſima præ pœnitudine lachrymabundi veniam rogarent.

Pomeridianas conciones quot Dominicis & feſtis diebus in templo noſtro continuandas iam tandem

tandem iniens Nouember aperuit. Quanta vis inſit confeſsioni, conclamata à Medicis honeſta matrona fidem faciat, ea propemodum agens animam Sacerdotem noſtrum acciri iubet, aduolat ille in re tam trépida, mirum dictu, ſimul à labe expiauit animam, ſimul à valetudine melior eſſe cœpit: cumque iterum inſequente die quidquid de cœtero meminiſſet minutius ſecretam in aurem inſinuaſſet, ac ſeſe ipſa confeſsionis & Synaxeos in menſes ſingulos voto obſtrinxiſſet, eiuſque vir ad Montem Ferratum peregrinationem ſpopondiſſet, ſanitatem ex integro conſequuta eſt: ac ne cui dubium, gratumne Deo, Virginique votum, ſuppoſita affecto capiti ſacra Virginis ex cera icuncula, ſomnus pridem exul quaſi poſtliminiò reuocatus commodum adfuit: & iam voti damnatus vterque ædem noſtram piè frequentat.

Primarias matronas confitendi methodum parum edoctas à noſtrorum aditu pudor malus diu prohibuerat, ſed tandem detectæ & eluſæ technæ ſcelerati artificis, magno vtique illarum gaudio, maiore fructu. Eſt & Reis iam vltimo mactandis ſupplicio ſua præſtita opera, nec ſane irrita, tum eorum animis à peccato curandis, tum à iudice ſupremis iuſtis procurandis: qua parte alquid pene mirum accidit: Cum enim reo adulteratæ monetæ, priuſquam ad ſuſpendium raperetur, ius ſepulturæ, quod quacumque prece flagitabat, Sacerdos noſter à Iudicibus impetraſſet, illique Iudices poſtmodò quod iam

con-

conceſſerant, cum ſua ſententia, qua rogo cremandus addicebatur, pugnare perſpicerent, vellentque interim quicquid edixiſſent ratum fore, caſu, an diuinitus factum eſt, vt eo temporis puncto quo de furca pendulus deijciendus è ſcalis videbatur, crux, ſcalæ, reus, carnifex agminatim ad terram præcipites ierint, neque tamen vllatenus impetrari potuerit, vt dupondius aliquis & diſcinctus nacta de plebecula patibulum inſtauraret, vnde coacti ſint vltra pomæria raptatum hominem infelicem ad arborem ſtrangulare. Interea loci Sacerdos noſter, ne tantulæ lucis vſuram inanem à fructu elabi reo ſineret, monet ſeriò, Beati Patris Franciſci Xauerij, quem haberet cognominem, fidem imploret: quod ipſe pro illo exiguo vitæ reliquo, ſi quiſquam alius, cumulate præſtitit: nec ſuus effectus preces eluſit: cum enim ſub primam noctem cremandum eſſet cadauer, ecce repente de cœlo, quamquam ante ſereno, imber flammas anteuertere tanta vi, vt quod obnixius viuus exorarat, rite humatus tandem obtulerit.

Imo carcere iacebat alius ad triremes damnatus, iamque inedia an dolore, furens in Deum & cœlites ore ſacrilego ringebatur, ac niſi obuiam itum eſſet à cuſtode vigili, ſibi ipſe gladiolo quem habebat, vitam eripuiſſet, cumque nullius, ne iudicis quidem rationibus & alloquio ad ſaniorem mentem traduci poſſet, accitur Societatis Sacerdos, quem vt primum proprio ſe nomine compellantem audit homo Phanaticus, exſe-

ex ferociente leone mitior agno redditus ſtatim aduolat in amplexum Patris, à quo ſibi nullo negotio perſuaderi patitur, perpetui triennij, quo ſine Chriſtianis ſacris inter Hæreticos verſatus eſſet, noxias omnes confeſsione abſtergeret, quam verò citò animam eluit, tam citò corporis neceſsitati per honeſtas matronas abunde ſatis prouiſum eſt. Itum ſæpiculè per pagos & oppida, conciones habitæ, aliaque id genus pietatis officia proximis impertita, fructu vtique non pœnitendo: Pauca proferam in exemplum, è quibus cætera conijcias. Sacerdos vnus euocatus à nobiliſsimâ fœminâ olim hæretica, nunc hæreticorum ſalutem ſtrenuè quaqua viâ promouente, paucis diebus oppidanos magnam partem hæreticos, concionibus ſuis & colloquijs adeo perſtrinxit, vt fluctuare ac circumferri perplexis mentibus plerique omnes cœperint, quinque etiam oborta de cœlo luce ad eccleſiæ portum ſe receperint. In quibus vnus fluctuatione defunctus, tantam animi pacem ac malaciam, tantumque liquidæ caſtæq; lætitiæ præ ſe tulit, vt præ illo gaudio nec ſibi à lachrymis téperaret, nec ſuſpirijs gratias, quas Domino Deo multas & magnas agebat, permiſcendi finem faceret. Fuit & alius alio in oppido, qui abiurato Caluino, Eccleſiæ ſanctæ aggregatus eſt. Hæc ad ſpiritum, quæ reſtant paucula reſpiciunt commoda. Argenteę pyxidi in Euchariſtiam liberalitate quorundam ſuffectum pretium, à codicibus aliquot amici quidam inſtructiorem fecêre bibliothecam, ſacram, profanam ſupellectilem pari munificentiâ ampliorem hic annus expertus eſt.

RESIDENTIA PICTAVIENSIS.

TRes tribus in templis per Aduẽtum & Quadrageſimam concionati Sacerdotes, atque vnus quidem, è celeberrimo ferè vrbis auditorio tantam omnium ordinum ad ſe multitudinem & illexit & traxit, vt; ne abeſſe cogeretur, cõmuni decreto cõfeſſus ſuos frequens ſenatus in horam diſtulerit: fructus indidem is emerſit, qui ſperari potuerat, ſeu ſpectes malorum morum coërcitam licentiam, ſeu vagæ dubiæque fidei Catholicos firmius ſtabilitos, ſeu deindè deuios & errones è diuerticulo in ſemitam reuocatos. Mitto vel á prima ætate nec ſane paucorum expiatos animos, taceo ſacra myſteria ſolito caſtius ac frequentius vſurpata; prætereo alia pietatis munera, quæ quiuis facilè cuncta coniectet. De multis tamen pauca aliqua. Vir nobilis cõpactus in caſſes carcere tenebatur, blandè tamen aberrans, qua valebat gratia & potentia, in libertatem ſe poſtmodum aſſertum iri certa ſibi fiducia perſuaſerat: Sed cum ſecius ei quam crediderat cõtigiſſet, iamque damnatus capitis rapiendus eſſet ad cataſtam: deſtinatur è noſtris Sacerdos vnus qui hominem expiet, ſoletur, erigat: præſto eſt Pater accinctus operi, ſe in alloquium ſtatim inſinuat, nihil ſibi tale timentem pedetentim adoritur: ſerioque monet ſuæ ſaluti conſultum velit, inſtare ſibi ſupremam horam, è qua æternitas tota pendeat, quia breui & ſemel mori oportet, piè ſanctèque moriendũ. Hic homo ſubitò expergefactus, nouum vultum nouam mentem induit, nec quicquam queſtus duriuſculè ad eleuandam conſcientiã & mortẽ illam

quæ

quæ ducat ad vitam fortiter obeundam, magno vtique ſenſu totus incubuit. Excurſu in proximas vrbes & oppida, quorum incolæ maximam partem Hæretici. Loduni (ciuitas eſt Pictonum Caluiniana lue non parum infecta) è noſtris vnus tempore Iubilæi conciones habuit, vndè præter cœtera Hæretici libri non pauci exuſti. Quæ ferrent vterum fœminæ, nec edendo partui faciles eſſent, admota Cruce Chriſti Domini, mox feliciter peperere: & verò ad vnam aduocatus chirurgus lanienam miſeræ applicito ferro intentabat, ſed cruci illi meliori Cruce itum obuiam. Altera, quæ maxima ſemper difficultate enixa fuerat, ad hanc ſacram anchoram cum confugiſſet, nullo ſtatim dolore fœtum effudit. Rex Chriſtianiſsimus, vt ſæpè aliàs, ita etiamnum in hac noui Collegij inſtauratione, qua ſit in noſtrum Ordinem beneuolentia, egregiè ſanè patefecit: cum enim quidam ex ijs hominibus qui nos peſsimè oderint, de dimittendis & exturbandis ex vrbe noſtris mala conſilia Regi ſuggererent, neque parcerent per ſummam calumniam, quamcumque poſſent ignominiæ notam nomini Societatis inurere, Rex prudens ac pius impudenti mendacio os occluſit, noſtræ ſe cauſæ vtpotè piæ ſanctæque Patronum perpetuum haberi voluit, gratiſsimum ſibi fore dixit, ſi hæc ciuitas Collegium ſibi habeat de noſtris hominibus: vtque alios exẽplo ſuo ad præclarum facinus incitaret, quingentos aureos quaſi arrham comparandæ ſupellectili protinus erogauit. Quingẽtos alteros eleemoſynæ nomine ciues aliqui ſuffecêre. Argẽtea pyxis Euchariſtico ferculo

aſſeruando, ſacra alia ſupellex ex eadem vena, in vſum altaris pretioſa veſtis abundè conceſſa. Deni-que, vt in pauca contraham, benignam admodum ciuitatem experti ſumus.

DOMVS PROBATIONIS TOLOſana.

HIc rectè omnia, quà mente, quà corpore: nihil tamen aut ſingulare, aut nouum quod iure ſuo veniat in Annales, annus peperit.

ANNVÆ PROVINCIÆ GERMANIÆ SVPERIORIS Anni 1606.

HAc in Prouincia Domicilijs quatuordecim cenſi ſunt quindecim ſupra quadringentos. Deceſſerũt quinque; ſeptẽdecim acceſſerũt. Ingolſtadium cum R. P. Prouinciali & Socio eiuſdem, accenſiſque ijs, quos Biburgi & in Collegio Conuictorum habet, numerat nonaginta quatuor. Ex triginta Sacerdotibus, vndecim cum tribus Magiſtris, in Scholis occupantur, quadraginta ſex Philoſophiam audiunt, & Theologiam, quindecim domi curant. Dilinga cenſet cum ſuis, & quos in Collegio Conuictorum habet, triginta. Patres vndeuiginti; octo ex his docendi vacant muneri, à quatuor politioris litteraturæ Magiſtris adiuti, rei domeſticæ miniſtros habent quinque. Monachij degunt quinquaginta, quos diſtribuit in Sacerdotes viginti nouem, illorũ octoni, cum quatuor non Sacerdotibus Præceptores agũt, Studioſi Theologiæ ibidem numerantur terni, adiuuant familiam quaterdeni. In corpore Monachij Eperſperga quoque eſt, vbi de noſtris agunt Sacerdotes duodecim in tertio Probationis anno, cum tribus alijs; & Fratres 5. Oetingæ, quæ itidem Monachio ſubeſt, Patres habitant quinque, cum quatuor domus adminiſtris. Auguſtæ verſantur viginti nouem, ex tredecim Sacerdotibus quatuor, cum totidem Magiſtris in Scholis, artem dicendi diſcunt quinque, ſeptem domeſtica procurant

ſtant. Oenipontì viginti duo, Patres tredecim, quorum quatuor cum alijs tribus Scholis præſunt, ſeni domui curandæ. Halæ quindecim ſunt, Patres octo, duo cum duobus Magiſtris iuuentuti litteras tradunt, quinque rei familiari ſuccurrunt. Lucernæ viceni bini degunt, Sacerdotes quindeni, eorũ quini & duo Magiſtri in claſsibus litteras tractant, operas domeſticas quini. Friburgi ſeptendecim, & ex denis Sacerdotes tres cum duobus Magiſtris iuuentutem docent: quinque ſunt domeſticæ rei adminiſtri. Ratiſponæ octodecim, vbi Patres duodeni Scholis quaternos adhibent, cum vno Socio, domui curandæ quinq;. Bruntrutum alit viginti, Patres duodecim, cum tribus Scholarum Collegis, Sacerdotes laborant quinque, quinque item domus curatores. Conſtantiæ viginti habitant, decem Patres, è quibus terni Magiſtros quaternos adiuuant in docendo, ſex ſunt familiæ Socij. Landſpergæ degunt quadraginta nouem, illic cum triginta ſeptem tironibus, Patres agunt ſeptem veterani, & quini domus curatores.

COLLEGIVM INGOLSTADIANUM.

DVos abſtulit hic annus Ingolſtadij, Patrem alterum, alterum Adiutorem. Pater fuit Theodoricus Caniſius, Petri Caniſij B. M. ex altero parente frater. Nouiomagi apud Belgas anno Chriſti triceſimo ſecundo ſupra ſeſquimilleſimum natus, Societatem M.D.LIV. Romę ingreſſus, Philoſophiã & Theologiam docuit, votorum quatuor Profeſſus, vixit annos quatuor & ſeptuaginta; in Societate duos &

os & quinquaginta. Sub B. P. N. Ignatij Magiſterio duos. Rector poſtea trium in Germania Collegiorum, Monachij, Dilingæ, Ingolſtadij annis amplius triginta, religioſæ diſciplinæ acerrimus & cultor & vindex, vt facilè intelligeres, illum è B. P. Ignatij officina prodijſſe. Ingentibus in Societatis ſtadio laboribus perfunctus, operæ pretium immortale tandē hoc anno reportauit; exitus tanti viri notabilis fuit, annis abhinc octo, cum mors Petri Caniſij actaq; vitæ illuſtriora ad menſam referrentur, inopinata vi morbi (apoplexiam exiſtimabant) oppreſſus memoria ſimul excidit, & linguæ vſum amiſit, vt carere vtroque, & neutro tamen carere videretur. Verba formabat, ſed non ea, quæ maximè vellet, alijs pro alijs vocibus ſubeuntibus, præſertim cum ſua certis locis ac perſonis nomina eloqui deſiderabat, cum neque legere ipſe poſſet, nec pronunciare, lecta tamen intelligeret, & ab alio pronunciata, vel affirmaret, vel, vt res erat, negaret. Hoc inuſitatū morbi genus illi Petrus Caniſius, cum ad eum reuiſendum veniſſet, per ambages quaſdam inſinuarat, Theodorice, inquit, mortis meæ nuncius vide quid tibi allaturus ſit. Expoſuit hoc poſtea Theodoricus familiari, antequam vlla inualetudine tentaretur. Amplius indè ſeptennio malo hoc immedicabili laborauit, & nonnunquam in vltima iam vitæ linea, ſtare videbatur, præſertim cum ex Heluetia Auguſtam deportatus eſſet, inunctus tamen oleo ſacro & ſenſum & vocem quoque modo recuperauit, circumſtantique Patrum coronæ, vt abirent imperauit, abeundi tempus nondum eſſe, ſimulque petita Virginis Dei Genitricis imagine lecticæ obuertenda, dul-

da dulce cum Deiparente colloqium inſtituit. Saluti tunc creditur fuiſſe B.P.N. Ignatii pileus ægrotanti impoſitus. Hoc moleſtiſsimum patientiſsimo videri poterat, quod intra tot annos velut in ſolitudine poſitus, cum nullo communicare animi ſenſa poſſet, (quod maximum ſolet ægris adferre ſolatiũ, cum per ſermonis communicationem dolorum ſuoum quaſi partem aliquam in aliorum humeros exonerant, quos ſua cauſa dolere animaduertunt) conſcientiam tamen ita aperiebat ſemper, vt nihil deſiderare poſſet, qui illum audiebat, ipſeque ſi quid à ſe offenſum putaret, vel Patrem quæreret, vel ſi æger non poſſet, accerſiri iuberet. Pari modo cum ſuperioribus ſeriò acturus verbis, vtcunque dixit inſtructus. Cum verò etiam ab exteris, iiſque ſubindè Principibus viris conueniretur, ſuam infantiam cauſatus ipſo deinceps ſilētio & religioſa corporis compoſitione ſatis abundè locutus cenſebatur. Verum quantacunque in eo fuerit ad loquendum confuſa verborum dictio, tamen illa nomina Ieſus, Maria, ceu ſacræ militiæ teſſeram tam pertinaciter retinuit, edidítque quoties voluit, vt reliquorum verborum iacturam facilius ferre poſſe videretur. Cordi procul dubio iſta inſculpta hærebant, valenti namque & ægrotanti, ſedenti & ſtanti in ore ſine errore verſabantur. Maximè verò ægrè illi fecit à Miſſarum celebratione & horarum Canonicarum recitatione ceſſatio, qua de re ſeriò cum ſocio egit; cogitaret ſi qua ratio eſſet, velle ſe de integro litteras & earum elementa diſcere; cum fruſtra ſe velle animaduertit, grandiuſculo charactere inſcribi voluit libello ſuo precatorio gemina atque maximè ſa-

xime ſalutaria nomina, Ieſus, Maria, quę vti ſola effari ſine diſcrimine, ita legere ſine errore potuit. Quãuis autem alia legere ipſe neſciret, libentiſsimè tamen legentes alios audiuit, & facilè aſſecutus, ſeque interdum, lectoremque ſalubriter adhortando, vſque dum biennio proximè mortẽ antecedenti, nec prælegentem amplius caperet. Circa res diuinas, quas nunquam non reuerenter etiam æger habuit, tãtum quidem fuit illius ſtudium, vt ſacram Euchariſtiam ſuſcepturus noctem, maiori ſolicitudine, quam fractæ ferrent vires, non ſine periculo grauioris mali traduceret. Frequentes eius erant querelæ, nulla quod in re vſui eſſe poſſet, & tamen nihilominus benignè haberetur, nec ſuus geſtui omni ereptus ad pietatem eſt vſus: nam ea manus, quæ in alijs officijs & corporis miniſterio ferè deerrauit, in Cruce formanda admodum erat docta, & verò etiã ſalutaris: fuit ſiqidem, qui tum alias ſæpè & amanter Patrem viſeret, tum etiam cum ſe aduerſioris valetudinis tentari ſenſit initijs, certus de valetudine, ſi P. Caniſij ſe dexteræ ſubieciſſet, qua ille à ſe abeũtes pia quadam conſuetudine in Crucem formandam exercita proſequebatur. Hæc illi per ſeptennium & amplius vita fuit, quam optimus quiſque velut duram ſortem miſeratus, ille patientia ſuperauit. Iudicij bonam partem retinuit, cætera infanti ſimilior, maxime ſub finem. Hunc cum præſentiorem ipſe iuxta alios aduerteret, ſacro oleo inunctus, ad cœlum, ad cœlum quanta potuit voce clamauit, dehinc ad ſua ſalutis ſymbola (Ieſus, inquam, Maria) reuerſus, nunquam illa non reuoluit, & cum iam ad vtrumque amplius non ſufficeret, alterutrum

effatus eſt, linguaque magis hebetata, cum integrè Mariam non poſſet, inchoato nomine verbum tertiabat, dum elinguis deficeret: Dextera interim cruces effingebat, huic itidem obrigeſcenti ſiniſtra ſubijt, ſed illa officij huius inſolens in ipſo conatu elanguit. Tandem vt decenter occumberet, compoſito geſtu & admodum religioſo, præmortuo penè reliquo corpore, ſine voce & motu dormienti ſimilis horis amplius viginti ægrum & in ſolo pectore ſubſilientem ſpiritum leni tractu ductũ, ſub crepuſculum cum ſole è noſtro orbe digrediente, ad lucem perpetuam V. Cal. Octob. emiſit, omine ſcilicet non inani, cum à pleriſque ob vitæ innocentiam Angelus appellitaretur, Angelorum feſto imminente die, ſolennia eius apud ſuperos acturus. Ea facies porro extincti, vt ignorares an viuus mortuo, an mortuus viuo fuerit ſimilior. Vultus religioſam ſpirabat maturitatem, & in fronte Crucis in modum ante id non viſa figura, vt in numero ſignatorum amictus ſtola alba & palma in manu deinceps clamet, non tantum Ieſus, Maria, ſed ſalus Deo noſtro, qui ſedet ſuper thronum, & Agno. Funeratus eſt in eo templo, quod ipſe olim communi cura ædificarat cum Berchtoldo Leone, qui Patrem Caniſium ſextiduo anteuertit, poſtridiè D. Matthæi ad cœlum profectus. Rebus is domeſticis annos plus quadraginta in Societate magna fide & labore ſeruierat, inter Lutheranos in VVirtenbergica ditione Catholicis tamen parentibus veluti flos è ſpinis natus, primus huius Collegij incola, quod vſibus etiam noſtris ipſe architectus accommodauit. Hoc primum

primū anno, noua D. Virginis prima Cathedra, à qua antea omni ope arcebamur, nunc rogatu ipſius Parochi, cum gratia etiam populi fructuque, toto ſemeſtri procurata, ſacris meditationibus exculti quindeni. P. Gretſerus multa in populum volumina dedit; Anaſtaſium Sinaitam, Libros quatuor de peregrinationibus religioſis. Duos de ſupplicationibus. Tres de vſu diſciplinarum. Sex præterea opuſcula contra Hæreticos. Guilelmus Boiorum Dux, cum quatuor ę noſtris ſalutarem Deo hoſtiam litaturos intelligeret, correcto itinere, quod iam aliò intenderat, Ingolſtadium venit reique ſimul diuinæ, & triclinari epulo interfuit, in prandio & cœna oratores ę ſuggeſtu fauſta Neomyſtis gratulantes audiit. Habuimus & Pontificem Ratiſponenſem iteratò hoſpitem. Templo nobilis matrona calicem ſexaginta aureorum conſecrauit. Biburgi colonia Ingolſtadiana meſsis indies creſcit, tres Lutherum execrati.

COLLEGIVM DILINGANVM.

MAgno operæ fructu aſceticis exercitati domi ſeptem, nouem in geminis D. Benedicti cœnobijs. Expiati per confeſsionem octies milleni, ab hæreſi amplius ſexaginta, ternæ familiæ ad Catholicos á frementibus hæreticis conſilio noſtro perfugerunt. Viro nobili perſuaſum, ne pagum à Præfectis Principum Lutheranorum vexatum, ijſdem venderet, qua ratione ſeruati quadraginta. Negotiatores deni ſimul ex hæretica Vrbe ad pedes ſacerdotis noſtri acciderunt funere Sodalis, quem præco Lutheranus infecerat, ipſique reduxerant,

perculſi

perculſi. Parturienti & diu periclitanti lipſana B. P. N. Ignatij, ſalutem attulêre, altera enim hora, quâ appenſa fuerant, fœtum ſaluum incolumis effudit. Concordia iacturæ tricenorum aureorum prælatæ. Ad ægros, præſertim tenuiores aditum, qui ſine criminum expiatione, ni vltro noſtri ſæpius accurriſſent, è vita exceſsiſſent. Academia cenſet tricẽos ſupra ſeptingentos, inter hos Principem Illuſtriſ. Albertum Radziuilum ſingulari pietate Iuuenẽ, qui quarto decimo quoque die ſacramenta obit, quem æmulantur tres Dynaſtarum filij, aliaque magna nobilitas. Domus Conuictorum florem continet Academiæ, tricenos ſupra ducentos, religioſos ex varijs cœnobijs centum, conclamato ex his vni ſacrificium ſalutaris hoſtiæ, & Benno, hodie Monachij miraculis clarus, in opem vocatus, mirante medico hæretico, & medicinam humana potentiorem agnoſcente, ſanitatem ac prope vitam reſtituêre. Alius aqua luſtrali pedis vitium emendauit, qui ſoſtrum alioqui vulnerario dandum, in egentes ſe diſtributurum vouerat, ſi voti compos fieret. Odõtalgia alius S. Apolloniæ, quam eo menſe ſortitus erat, deprecatu leuatus. D. Virginis velut Prætoriana cohors ad ſolennia ſua hoc adiecit, vt cum alij per Liberalia ſibi liberè licere omnia arbitrantur, cœleſtibus illa ſtudijs vacaret, fuit enim qui per eos dies Noſodochium obiret, ſingulorum veſtigia lamberet, ſinglos argẽteo nummo donaret, peregrè alius frigido cœlo ad centem millia paſſuum profectus, totam noctem ad fores templi excubauit, ſimulque corpus inedia cruciauit. Senſit & Collegium & tẽplum non paucorum benignitatem. Vini quidam

tantum

tantum numerum miſit, vt quadringentis aureis æſtimaretur. Voto templa ſoluta, chlamydula magni pretij Chriſto in Euchariſtia ornando, aliaque haud pauca. Societatis tirocinio geminos Dilinga ſubmiſit.

MONACENSE COLLEGIVM & Domus Ebersbergenſis.

INdictus huc Prouincialis Patrum Conuentus numerat duo de quadraginta venerandos æuo virtuteque viros, omnes liberalitatem Principum expertos, qui ferinam, bubulam, piſcem, melioriſque notæ vinum ad Collegium miſêre, ſinguloſque ferè ſeorſim Guilelmus in ſua prætoria ſuburbana inuitatos, humaniſsimis & religioſiſsimis epulis excepit, viciſsimque ipſe vltro ad noſtram frugalitatem in triclinio ſæpius acceſsit. Euchariſtiam extra Gymnaſium obiêre in æde noſtra ſupra quinquaginta millia, nouem millia tempore Iubilæi. Caluinum & Lutherum exuerunt quadrageni octoni; ex quibus alij paternis bonis ob ſpem ſummi boni non ægrè caruêre. Vidua, magico carmine faſcinata, & fruſtra medicam manum iam quartum annum expertâ, quæ depoſita à iuratis medicis & humana arte potentiorem medicinam iuſſa quærere in funus ſuum intenta Patrem euocat, qui aures ſupremum confitenti præbeat, quas ei ſæpe aliàs & ante illud biduum dederat. Rogat vti per eum ſibi liceat altero die ante D. Michaelis aras procumbere, indeque viaticum difficillimæ expeditioni petere; non poſſe quidem ſe pedem extra lectulum efferre,

ſed

ſed neque ſub alari ſcipione niti, curaturam tamen, vt rhedę impoſita ad templi valuas exponatur, non negat poſtulata Pater, id tantum monet, eo ſe die ad D. Bennonem cōdixiſſe; proinde in noſtro templo ſe quidem id temporis facere non poſſe. Illa vbi eiuſce Diui mentionem fieri, & iam pridem à Patre admoneri ſe, intellexit, vt votum ad illas aras nuncuparet, diuinitus factum arbitrata, per quidquid Pater amaret, rogat, vti id ſaltem loci Patris ſacro communicaret, etiam hoc permiſſum. Quod noctis interfuit, vigiliis illa, precibuſque læta, & futuri præſaga traduxit. Sub diei crepuſculum ſella geſtatoria ad D. Bennonis defertur. Inibi cum ſiſtere, aut genibus niti fruſtra cuperet, reſedit; quoad operatur⁹ Pater progrediebatur. Tū enimuerò ceu nerui omnes ſubito caſu obſtupuiſſent, viſa templi moles, ipſiusvè terræ globus ipſi in ceruices incumbere, & quaſi mente à ſenſibus vocata hærere, donec hoſtiam contingeret, quam quidem nondum integre demiſerat, cum oculis recluſis in pedes vltrò ſe erigit; ſellam truſatilem retro agit, ſacriſque reliquum aſsiſtit. Hic lecticariæ accurrunt, & ſellam iteratò ſupponunt, quibus illa obiurgatis, an ergo, inquit, palam ſubſiſtere non me videtis? poſtea in genua deſcendit, ac rurſus aliquantò poſt ab humo ſe tollit, ſed nutanti ac mirè vacillanti paſſu, ecquando inquit, ſacra mihi hoſtia porrigetur? illis, datā verò acceptamque pridem dictitantibus, tum demum prorſus ad ſe rediit, actiſque Deo & Diuo gratijs, Patrem adhuc euentus inſcium, ad ſacrarium læta ſanaque inſequitur, porrectaque manu clinguis & flens ad aram reuertit; moram ibidem inter precationes

tiones facit, & remiſsis lecticarijs, domum ſola, omnibus æque mirantibus atque gratulantibus ſalua repetit.

In excurſionibus paganis magna meſsis fuit. Noſter pro concione ijs, qui confeſsi ad Chriſti Natalem fuerant, collaudatis, vt alij facerent hortabatur, ſe illorum ſtudijs non defuturum. De prandio cum ad pueros inſtituendos templum peteret, ſuperueniunt de adultis Pagani ſexaginta, omnes cōfeſſuri, quos poſthabita informatione cum in primam noctem audiſſet, & verò ſe ſatisfacturum omnibus deſperaret, ideoque abitum meditaretur, ruſticana plebs vim attulit; obſtructis tēpli valuis, negat Patrem prius inde egreſſurū, quam adamuſſim omnes audiſſet; id nimirum pollicitū eſſe; nunc fidem ſuam liberaret. Placuit Patri plebeculæ ſtudiū, & vniuerſis exolutis ad ſubluſtrē lunam Delzium, quod caſtellum Monachio abeſt iter vnius diei, vnde exierat reuertit.

DOMVS EBERSPERGENSIS.

QVi tertio Probationis anno ſunt in hac Domo exculti, per cineralia viciſsim alios excoluêre, auditi vniuersè octies mille octingenti. Cænobiorū diſciplina rogatu Antiſtitum per confeſsiones, adhortationeſq; & aſcetica inſtaurata. Votis ſolutis ſanitatem nonnulli corporis recuperarunt. Pagi vicini, remoti complures vſitatis Societati auxilijs emendati.

COLLEGIVM AVGVSTANVM.

NAtalis B. P. Ignatij ſingulari cultu in triclinio hoc anno primum celebratus. Imago publice propoſita,

poſita, flore coronata. Rhetor tres Panegyricos in laudem Parentis noſtri pronunciauit: Parietes eiuſdem virtutes verſu cecinêre. A factione Lutherana vnus ſupra ſexaginta ad noſtras partes tranſiêre. Adoleſcens quamuis Patre Lutherano oriundus, ab eodem tamen ſæpius eſt admonitus, vt ſe nobis adiũgeret, quod ipſe varias Germaniæ partes peragratus, obſeruaſſet alicubi ab hæreticis duo, alibi tria, in ſua autem patria quinque ſacramenta coli. Alius ex opificũ ſorte, dum ſupplicationem nocturnam Paraſceues attonitus ſpectat, & terga fluere ſanguine ſtupet, exanimatus concidit, reuocatâ fomentis anima ad noſtrum ſacerdotem accedit, animum aperit, hæreſin eierat, & fatetur ſe non horrore ſanguinis perculſum defeciſſe, ſed animi dolore, quod cogitarem, inquit, hi pro leuioribus noxis tam graues à ſe pœnas exigunt, ego perditiſsimus quid ago? Putabant paſsim homines me aſpectu inſoliti ſpectaculi concidiſſe, non hoc fuit, Pater, ſed conſcientia me abiecit mea, & conceptus de peccatis dolor. Vidua cum quatuor liberis concionibus permota, Catholicos ſecuta eſt: cui propinqui etiam mortuum (tanta facti fuit inuidia) dicam impegêre: abſoluta illa, & liberi, quorum cauſa maximè agebatur, tutoribus Catholicis iuſſu Magiſtratus relicti. Alia contra impia in Dei matrem, ipſo die Virgini aſſumptæ ſacro, horrifico mortis genere, contortis oculis, deprauato vultu, exerta lingua, infelicem animam euomuit.

Maximè verò mira mors fuit præconis Lutherani. Dum Catholici magno numero & fructu delictorum veniam à Pontificis maximi indulgentia oblatam

oblatam impetraturi, ipſo die D. Laurētij in ſupplicationem prodeunt; properabat ille ad ſuam cathedram peſtilentiæ contra ipſas Indulgentias iam ſecundo declamaturus; cum ecce tibi ad eam portam vrbis, quæ S. Crucis appellatur, exanimatus concidit, delatuſque ad proximas ædes illic expirauit, cuius vxor ſæpius furore correpta iam pridem illum Orcô deuouerat. Percrebuit infelix hominis factū ſubitò per totam vrbem, & omnes Catholicos, qui ſub ipſam ſupplicationem factum hoc intellexerāt, ad Deum celebrandum inuitauit. Impenſa ciuibus opera aſsiduè, ægris potiſsimum, quorum aliquot elingues voto confeſsionis concepto, & vocem & valetudinem recuperarunt. Elementa doctrinæ Chriſtianæ vicatim tradita. Repertus eſt ex cætu tironum duodennis, qui mira innocentia iuxta ac prudentia puer æger affirmabat ſibi Dei Matrem cum Diuis Petro, Ioanne & Andrea, cuius nomen ferebat, magnoque cætu Angelorum adſtitiſſe, credibilem faciebat rem fulgor è pueri velut radiati fronte emicans, & mors paulò pòſt inſecuta. Gymnaſium hoc anno ad quadringentos excreuit: quaternos numerauit Principes Io. Georgium, Adalbertum Vuladislaum, & Nicolaum Chriſtophorū Radziuilos trigeminos è Lithuania Duces. Quartus fuit Ioannes Miſcovvuizius Gonzaga, Aulæ Regis Poloniæ Magiſtri F. ab Illuſtriſsimis Gonzagis Māntuanis adoptatus, illis in Italiam profecturis Collegij nomine votum tutelare editum. Iacobus Pontan⁹ Theomitrica vulgauit, & Sodalitati Marianę inſcripſit, Matthæus Raderus Climaci Paſtorem Præſuli S. Crucis dedicauit. Partheniæ Sodalitatis (quā

tres Radziuili donis ampliſsimis, & ſingularibus pietatis exemplis; præſertim in Paraſceues ſupplicatione, & triumpho Corporis Chriſti exornarũt) ſancta ſtudia, quamuis & multa & illuſtria, breuitatis ſtudio, prætereo.

MISSIONES EX HOC COLLEGIO.

IN vicos oppidaque nõ ſubvrbana tantum, ſed ad centum ferè millia paſſuum remota, in Algoia ſita, miſſu Antiſtitis Auguſtani, itum. Et quamuis exiguus ſperaretur fructus, quod ſubiecti tum defectionem à ſuo Magiſtratu molirentur, nihilominus exceptæ confeſsiones mille, Patribuſque à Præfectis Prouinciæ omnia humanitatis officia, hoſpitiaque liberaliter oblata. Quòd niſi temporis anguſtijs fuiſſent excluſi, multo maiorem numerum relaturi videbantur.

COLLEGIVM OENIPONTANVM.

MIſſus hinc vti ſperamus, ad cœlum Chriſtophorus Oeſner Tyroli oriundus, rei familiaris curator fidus & ſolicitus, omnium horum talium, quæ apud nos exercentur miniſteriorum, is longo moleſtoque afflictus morbo oſtendit, quantopere per omnem vitam patientiam adamaſſet. Vixit annos quinquagenos quinos, in Societate quaternos ſupra tricenos. Cõcionibus profectum plurimum. Exomologeſin obierunt decies ſexies mille. Seni ex alienis ſectis ad Eccleſiæ concordiam traducti. E dæmonis nexu vindicati duo, quorum alteri ſemi tantum hora ad pactum perſoluendum, hoc eſt, ad

ad Orcum petendū, reſtabat. Hoc dignum relatu. Matrona mercedis parte ancillam apud noſtros frequentare Sacramentorum myſteria ſolitam, defraudârat, hæc prius extincta quàm ſatisfaceret, paucis à morte diebus ſecundum nocturnam quietem famulis ſe oſtendit, pacem & veniam delicti rogat, luctificaque voce teſtatur, ſe non antè de piacularibus flammis emerſuram, quam illa debitum ſibi condonaſſet, liberaliter ancilla pretium operæ remittit, vmbra euaneſcit. Immigratum hoc anno III. Nonas Nouembris (ad quem diem ſtudia reuocauimus) in auguſtum planè recenſque conditum Gymnaſium, inchoatum ante triennium, menſe Iulio, ab omni opificum ſtrepitu ſecretum, patet in longitudinem pedes centum, in latitudinem ſeptuaginta, trigeminis aditur portis, media præcelſa & magnifica, quæ epigraphen in medio fert, anni & conditoris indicem, quam hinc magni Ducis Auſtrij, inde Prouinciæ Tiroleos inſignia cingunt. Diſtinguitur quatuor veſtibulis, claſsibus octo, quibus imminet aula longa pedū nonagenûm octonûm, lata ſexagenûm ſenûm, egregiè ornata. Hortus ad Gymnaſium ex Collegio præbet viam. Fama noui & ſanè viſendi Muſarum palatij exciuit magnam nobilitatem noſtra cura erudiendam, in qua ſenos Comitum liberos numeramus, ex Religioſorū familijs octonos. Iuris ergo Canonici pars, quæ ſacerdotum officia tractat, noua claſsis cum Dialectica acceſsit. Dynaſta aureo ſyrmate trecenis aureis comparato primitias agentem ornabat; veſtem ſecundum actionem reſtitutam Diuæ Catharinæ ſtudiorum Magiſtræ ſingulari munificen-

cia conſecrauit, indignum ratus, illam in profanum vſum verti, quæ ſanctioribus rebus eſſet inaugurata. Clientes D. Virginis nouas inſtituêre ad Chriſti cenotaphium pompas, quæ tanto ſtudio ſpectata ſunt, vt tantum non aræ conſcenderentur, repagula effringerentur. E Sodalium numero liberalior, ſuo ære curauit legum immunitatumque Sodalitatis edi exemplaria mille ducenta. Organũ muſicum ab alijs eidem oblatũ. Diſcipulis aliena hîc miſericordia ſub vno tecto viuentibus donati aurei ducéti. A Sereniſsimo Maximiliano Archiduce veſtes auro argentoq; radiantes ad ſacrũ templi ornatũ dedicatæ. In eiuſdem vſum Virgo nobilis aureos octoginta contulit. Æterna quoque memoria cuſtodiendum beneficium hoc anno in Collegium Oenipontanum à Sereniſsimo Ferdinando Auſtrio Caroli F. Imperatoris, Collegij conditoris Nepote, Principe Stiriæ & Carinthiæ, &c. aureorum decies octies mille collatum, quibus annu' victus augeatur, ſubſidium in magna rerum & annonæ difficultate opportunum ac neceſſarium. Ad Domum Oenipontanam peregrini Principes reuisêre bini, Illuſtriſsimus Franciſcus Gongaza B. Aloyſij noſtri germanus frater, & Sereniſsimus Guilielmus Boiorum Dux, qui non erubuêre quamuis ad tenue & religioſum prandium accumbere, à quo cum Patribus in colloquium humaniſsimè & familiariſsimè noſtro more deſcendêre. Guilielmus Lauretum, quod inter Halam & Oenipontum eſt, duobus è Societate comitibus, pedes religioſiſsimè obijt.

COLLE-

COLLEGIVM HALENSE.

HVius Collegij ſtatus ferè nihil mutauit, tamen oratoris Eccleſiaſtici vox diem ſacrum Innocentibus hactenus ita neglectum, vt perinde paſsim in oppido opus fieret, ac ſi dies negotioſus eſſet, inſtaurauit. Olei ſacri vſus cum multorum recepta valetudine reuocatus. Societas Mariana bifariam diuiſa hoc primum anno, ſecreti ab adoleſcentibus viri, alteri alteros ad virtutis laudem inflammarunt. Erat inter ſuos vir honeſtiſsimo loco natus, qui diu D. Virginem, ad ſuorum contubernium occultis monitis vocantem, audire diſsimulauit, demum tantum non aperta voce hac via tractus eſt; parârat profectionem; iumento notiſsimo manſuetiſsimoque vſus, viæque certus, iter nullis antea vel latrocinijs, vel prædationibus infame, placidè ingreſſus progreſſuſque, altero die ad ſaltum accedit; ibi equum repente ſubſiſtentem, omni ope redire, quà venerat nitentem, magnopere miratur, fruſtraque in viam reuocare conatus, admouet calcaria; cædit, nec gradum tamen vllum promouet: vocantur accolæ; concurritur, ducitur, trahitur, vbique refractarius eſt: oculi velantur; cæcus etiam regredi paratus, progredi recuſat: aduertit tandem eques, an Balaamis memor? iumentum alioquin agno mitius promptiuſque cœleſti nutu retardari. Domum repetit, volat equus, redit eò, vnde paulo ante exierat: ibi diſcit eo ipſo die & hora in ſilua, quam equus ingredi recuſabat, cædem factam: agnoſcit clementiam Numinis, Virginis pietas venit in mentem, cuius nutus to-

ties reieciſſet: Præſidem, vbi domum reuenit, adit, prouidentiam Numinis exponit, Sodalem ſe Virginis futurum profitetur, itaque ſe nunc habet, vt omnibus ſit incitamento. Horam alius, quâ migraturus erat, prædixit, cui magno ciuitatis ſenſu parentatum. Ancilla pietate Sodalium commota, manus precium viginti quinque aureos Diuæ Virginis clientibus ſoluit.

Prædium ſuburbanum liberalitate multorum ciuium á fundamentis exædificatum. Guilelmus Boiorum Princeps, & maximus iam diu Societatis Patronus, biduo apud nos moratus, vbique virtutis & pietatis veſtigia reliquit. Collegij cauſam multis iam annis agitatam, tanquam ſuam egit, tam coram Archiduce, quam pòſt, nuncijs ad plures quorum intererat, vltro citroque miſsis.

COLLEGIVM LVCERnenſe.

ODia nobilium familiarum compoſita non pauca. Adoleſcens parentibus cædem, ædibus incendium meditabatur, noſtra auctoritate abiectus in pedes, petitaque à parentibus delicti gratia, impium conatum correxit. Sacram ſynaxin apud nos celebrarunt decies octies mille, nonaginta tres. Peruerſam opinionem fidei emendarunt quadrageni.

Epiſcopo Conſtantienſi Senatus in Collegio noſtro cum legatis apparatiſsimum epulum dedit, ſecundum quod tragædia in noctem vſque producta eſt. Antiſtes antequam ex Vrbe Conſtantiam rediret, Patres ſalutauit, & ex Rectore percontatus,

tus, an Collegio prodeſſe poſſet; Petiuit Rector, vt immunitates à ſuperioribus Pontificibus Conſtantienſibus nobis impertitas, ſua quoque ſententia & auctoritate ratas vellet; Annuit illicò, & mox vbi redierat, diploma miſit. Eâdem paulò pòſt beneuolentiam Proepiſcopus illius nobis oſtendit.

COLLEGIVM FRIBVRGENSE Noithonum.

SEctam mutarunt in veram religionem deni octoni. Vnius ratio, qua permotus eſt, aperienda: Innocens de falſo crimine poſtulatus apud hæreticos in vincula datus erat, diriſque cruciatibus ſæpè excarnificatus. Vxor huius olim apud nos Catholicam edocta fidem hæreſeos perfidiam poſuerat, hæc vicem morituri commiſerata, viro in carcere auctrix eſt, voti pro libertate recuperanda ſuſcipiendi, vti, ſi ſibi reſtitueretur, ad noſtros Patres Friburgum proficiſceretur, hæreſimque cum recta religione permutaret, paret monenti, ſimulque vbi diluxit, & patuêre carceres, & ruptas compedes attonitus miratur, ſpectantibuſque multis, prohibente nemine, & cuſtodia & vrbe egreditur, rectaque ſe ad noſtros Friburgum confert, vbi aliquot menſibus fidei myſterijs eruditus Catholicum ſe profeſſus, bona fortunaſque omnes haſtæ ſubiecit, & inde ad nos migrauit, vbi vitam ex præcepto ſacrarum legum honeſtè degit. P. Caniſius. B. M. paulatim quid apud Deum poſsit, oſtendit honeſtę matronę, cui altero iam die partus difficultate laboranti, ac iam de prolis incolumitate deſperanti, Roſario eius ſubuentum eſt, ſimul illud

oſculata fuit, & ex collo ſuſpendit, multis præſentibus in hæc verba prorupit: Deo ſit laus; quam extinctam verebar prolem, viuere ſentio; & pôſt paulò filium feliciter enixa eſt. Maiores B. Virginis Sodales, hoc anno per admodum R.P. Generalem decreto, Romanæ Sodalitati adiuncti, & Virginis aſſumptæ titulo inſigniti, magnum ceperunt incrementum. In vſum templi aurei donati ſexcenti; cuius ſtructura hoc anno vſque ad feneſtrarum arcus exſurrexit, liberaliter nō paucis in ſubſidium equis certè, ſi non velis, euntibus, ſed eius rei narratio plenior ſequentem ſpectat annum.

RATISPONENSE COLLEGIVM.

SEdecennis Parthenius nō tam prauꝰ quā ſolutus, dum claſſem petit, ſentit ſibi quempiam, ſed inuiſum adeſſe comitem. Vbi loco ſuo in Gymnaſio aſſedit, Magiſter ex Sodalitatis Enchiridio pro conſueta ſextæ feriæ adhortatione monet quædam iuuentuti opportuna. Hic illa puerum comitata larua, clam nunc à ſiniſtra, nunc à dextra velliare', identidemque in aures ingerere, nè crederet quæ à præceptore dicerentur. Puer ſibi proximè aſsidentes moleſtos ratus impatientiſsimus compellat, ceſſarent faceſſere negotium, vtroque mirante & per nutus negante, à ſe tactum: monetur ab alio nuſquam tamen comparente, præſide cœleſti, opinor, Magiſtri opem flagitet. Conatur bis, ter nequicquam ſurgere, vrgente verò & quaſi propellente occulto monitore, accurrit ad ſedem Magiſtri, pauiduſque & propè exanimatus adſtat, præceptor, quid adſit, blandè rogat, puer verbis ex trepidatione &

ne & fletu dimidiatis cauſam aperit: hic dubius Magiſter mentiſnè compos eſſet, forti animo, inquit, eſto, mi adoleſcens, & in aduerſarij caput tela, quæ in te iacit reijce: quæque perfidus ille negat, tu contraria voce audacter affirma. Retinetur interea in gradibus cathedræ, & iubetur (timoris eripiendi gratia) conferre Magiſtro opellam ſuam in audiendis corrigendiſque aliorum ſcriptionibus. Breui etiam ad ſedem propriam remittitur, hic ille vix pedem loco mouere, & gradus deſcendere, cum occulta vis abeuntem tenere, & manere cum Magiſtro, hortari, nihilo ſecius perrecturus, ecce vagina, vt ipſe referebat, velut aduſta ſude, fulmineque repulſus in vicinæ feneſtræ proiecturam interiorem relabitur, totoque corpore contremiſcit, & eiulatu ſublato ab aliquo ſe peti clamat. Horror ſubitus pallorque cunctos occupat tirones. At Magiſter intrepidus puero dextram auxiliatricem protendere, apprehenſumque ad ſe in cathedram pertrahere, ſacro rore conſpergere, Agni Dei Icuncula, qua tum puer ſuo malo fortè carebat, communire, roſarium è cingulo offerre, adhæret in latere Magiſtri toto ad eum conuerſus corpore, ceu columba minas accipitris eminus proſpiciens ac declinans. Vbi ſe puer per preces collegit, à Præceptore ad thema excipiendum dimitti poſtulauit. Abijt ſecurus periculi. Noſter vſus occaſione, multa tum diſcipulis ſalutaria tradidit vitæ melioris præcepta, & ne tot Magiſtrorum, aliorumve, quorum curæ eſſent mandati, monita, heu irrita ſæpenumero, temnerent deinceps, cauit. Mitto hic pleriſque Collegijs vulgaria, ſingularia expono. Malo dœmone textor

obſeſſus credebatur, funeſtiſque ſpectrorum vmbris terrebatur, redditus eſt ſibi vſu Sacramenti, Agni cœleſtis, ac B. P. N. panniculi tunicæ admotione. In hoſpitali domo, vbi oues cum lupis paſcũt, Catholicorum confeſsiones, quod vſit hæreticos, auditæ, quos Paſtor ipſe, Pontifex inquam Ratiſponenſis, pabulo cœleſti refecit. Aram D. Catharinæ, matrona nobilis (ſoror illius clariſsimi viri, qui altare D. VVolfgãgo curarat) nobili pictam manu poſuit. Magna edidit eadem pietatis documenta domi ſuæ: puellæ ægræ & inopi ſub cœnam Domini domum ſuam vocatæ, & menſam appoſuit, & ægra ipſa ægræ velut à pedibus ancilla miniſtrauit, ſtipeque lauta cumulatam dimiſit. Luthero renunciarunt vnus & ſexaginta. Rogatus quidam mutationis cauſam, ipſam ſectarum mutabilem inconſtãtiam oſtendit. Inſignis erga nos Epiſcopi noſtri & recens inaugurati Proepiſcopi nota beneuolentiæ, cum ille velut domeſticus inter nos hactenus fuit, ita porro futurum oſtendit. E ſilua, quæ Bauariam à Bohemia diſtinguit, duo per totidem menſes minimum quaternis millibus præbuerunt aures. Collectus hic numerus ex frequentiſsimis concionib⁹ & Catecheſibus, quæ intra tam breue tempus ad nonaginta celebratæ. Hæreſeos peſtem eiecêre tredecim. Horum vnus ex Miſſnia oriundus, cæteris leuior, & in errore pertinacior, cum ſalutares admonitiones ſæpius reſpuiſſet, vltimo die, quo noſter inde diſceſſurus erat, bene mane ad cubiculum eius, in quo cõcioni parandæ operam dabat, acceſſit. Rogatus amicè, ecquid tali tempore, tam inexpectatus adeſſet, confiterinè vellet? Annuit, atque ſubin-

ſubintulit; noctem illam pene totam inſomnem ſibi tranſiſſe, quotieſcunque ſe ad capiendum ſomnũ compoſuiſſet, ſenſiſſe Patrem extimulantem, ſi iacturam ſalutis facere pertimeſceret, illicò Eccleſiæ ſe redderet.

COLLEGIVM BRVNTRVTAnum.

PAſchaſius Tyrius Lutetiæ Pariſiorum natus, rei familiaris diligens curator, & nunquam otioſus, placida quiete ſopitus terram cœlo mutauit, vixit in Societate annos quadraginta nouem, vniuerſe ſexagenos ternos. Pontifex Baſilienſis Collegij, templi, Gymnaſii cõditor, extrema Quadrageſima aſceticis noſtris nouem diebus inſtitutus, adeò alte in ſe deſcendit, vt dimiſſus hac voce vteretur: ſi Patres Societatis in me nihil aliud contuliſſent, quam hoc cœleſte beneficium, ad vnum facilè æquaret omnia, quæ ego huius Collegij auctor præſtiti Societati. Adeo ſe religioſi Patris noſtri iudicio ſubiecit, vt nullus è Societate tiro. Ex quinis ad fidẽ Eccleſiæ ab hæreſi fugiẽtibus, quatuor praua dogmata, publice in templo noſtro, magna populi gratulatione, execrati ſunt, doctrinamque Catholicã profeſsi. Proepiſcopus Veſuntinus Archiepiſcopi ſui loco, ditionem hanc luſtraturus, Sacerdotem ex hoc Collegio comitem accepit, qui ad grauiores quæſtiones reſponderet, verba ad populum curioneſque faceret, peccata Sacramento deleret; facta ordine omnia, tanta auctoritate, vt Præſul ipſe tantum noſtro honorem haberet, quantum verecundia modeſtię penitus recuſaret. Legio Virginis Parthe-

Parthenia, & claſsis ſecunda Grammatices ob frequentiã diuiſa. Indictus ab Antiſtite cõuent⁹ curionum & Canonicorum, collatum æs duum millium quingentorum aureornm in annuos ſumptus decem alumnorum, qui in litteris & pietate ad vſum diœceſeos educarentur.

COLLEGIVM CONSTANTIenſe.

Maximus labor fuit pœnitentibus hic ſatiſfacere, (vicies ſepties mille ducenti auditi) præſertim gratiæ Põtificiæ tempore, quies nulla ſenis Patrib⁹ fuit. Deceſsit hoc anno Balthaſar Vorerius initiator & ſummi templi orator, cui pio parentare ſtilo ipſius in nos amor iubet. Vir erat ſanctimonia vitæ, animi demiſsione, ſui deſpicientia, germana ac priſca ſimplicitate etiam hoſtibus venerandus, noſtri verò Ordinis ſtudioſiſsimus. Antequã Conſtantiæ ageremus, crebra ipſius vox erat: non ante continget me mori, quam ſtabilem Patribus, certamque in hac vrbe ſedem fixam videro. Multis idem annis cathedram in vrbe principem procurârat, hoc onere illum Collegium Canonicorum iam annis & ſenio fractum leuare volebat, quibus ille: deſcendam equidem ex hac cathedra ipſe volẽs, cum Ieſuitam aſcendentem videro, ante ſpero me deturbabit nemo. Et verò vti eius præſagium de noſtra eo loci fixa ſede euentu non caruit, ſic in concionis ſucceſſu voti compos magna ſua voluntate & voluptate factus eſt. Triennio quam obiret, cum litare non poſſet, inter plebem decimo quinto quoque die ad ſacram Synaxin magno ſemper populi motu acceſsit,

nec

nec ſubinde à templo receſsit, quam inde à ſuis auelleretur, domique includeretur. Noſtris partim ante ſupremam horam viſentibus ſe, partim extremam eius animam excipientibus, qua poterat lapſante manu velut Pater liberis bene precatus in cœlum euolauit. Canonicus quidam horrẽdis territus exemplis, quamuis leuiori morbo, ſed repẽtino occupatus, concubia nocte ad Collegium aduolauit, animæque medicinam petiit. Virgo aliunde ad nos à cognatis delata ſalutem inuenit, inſtructa ſimul patientia & armis ad vltimam luctam opportunis, tantũque profecit, vti victrix ab hoſte, priuſquam expiraret, in ipſo vltimo propè ſingultu triſagium Angelorum pronũciauit, Sanctus, Sanctus, Sanct⁹. Illuſtrior alterius matronæ prædiuitis iuxta ac piæ deceſſus fuit, octauo quoq; die, dum valeret, cœleſti Agno paſta eſt, ægra condito teſtamento, de rebus humanis nullam fieri mentionem paſſa, ſoli inhærebat Deo. Cum ad iam defunctæ lectum adhuc ſtaretur, animaque conditori commendaretur, duodennis è claſſe noſtra puer ſubitò exanimatus iuxta funus concidit, curritur ad fomenta, ſopita mens fruſtra excitatur, tandem ipſe velut alto excitus ſomno, quid, inquit, me turbatum voluiſtis, & in gratiſsimo prorſuſque inuſitato ſpectaculo, auocatum? vidi ego, vidi immenſa cum animi voluptate circumfuſam ingenti ſplendore Dominam meam ad ſuperos à ſuperis mentibus deferri. Teſtatiſsimam rem fecit pueri innocẽtia, quem necquicquam parentes ad hæreticorum oras amandare conati nobis tandem volentem, gaudentem in diſciplinam tradiderunt. Ex tricenis biniſque à va-

rijs

rijs ſectis in viam reductis fuit Prçco verbi ad Iſnam, latinè iuxta ac græcè doctus, idemque Philoſophiæ laurea ſuprema inſignitus: hic dum infamē Flacciano dogmate cathedram multis annis obtineret, cum noſtro in colloquium venit, conuictuſque veritati aures patefecit, & in ſacello noſtro, quod adhuc pro templo nobis eſt, præſente, quanta loco capi poterat, turba, ad aram Chriſti, hæreſi eierata, fidei profeſsionem, confeſsionemque fecit. Calumnias poſtea ſuorum ſcripto egregiè repreſsit. Miſit ad nos librorum ſcriptorumque monſtra, & declamationes etiam ſua ipſius manu exaratas, quæ omnia conſtantiam religionis ſuſceptæ affirmant. Antiſtes Conſtantienſis cum Proepiſcopo ſuo omnia nobis humanitatis & clementiæ ſigna exhibuit: nuper nomen patrocinio Virginis inter Sodales dedit: in Genethliacis Chriſti bis apud nos fecit, quingentis cœleſtem Chriſti panem ſua manu porrexit: nobis pleniſsimam obeundi munia noſtra per totam diæceſim poteſtatem fecit, quæſtiones matrimonij inconſultis nobis à ſuo etiam conſilio noluit decidi. Vicarius omnes nobiſcum cauſas controuerſiaſque ſumma fide communicat, explorataq; ſententia noſtra, nulla vllius habita ratione conſtantiſsime perſequitur. Nouus hoc anno theſaurus Conſtantiam eſt illatus, S. Conradi Conſtantienſis æuo D. Vdalrici Pontificis, ſacroſancta ceruix, hæreticorum furore ante annos ſexaginta ſurrepta, & neſcio quo facto, Pragæ inter ſacras Imperatoris gazas repoſita. Inſtituta pompa ad ædem Petruſianam, inde ad princeps vrbis templum, Epiſcopi manibus venerandum caput delatum, ornantibus

tibus ſupplicationem vittatis Antiſtitibus totaq; ciuitate. Gymnaſij parietes, qua ſacer ordo prǽteribat, feſta fronde veſtiti, laudes S. Prǽſulis canebant. In ſede Antiſtitis Mariſpurgi vltra trimeſtre Parochi loco Cathedram, Catecheſin, ſacrumque confeſſionis tribunal adminiſtrauimus.

Templum hoc anno ad Collegium & ſcholas, adiecimus, iamque ſub tectum ſola piorum collata ſtipe, cum omnium admiratione perduximus, cuiꝰ, vt aliorum pleniorem deſcriptionem, ſequenti aňo reſeruauimus. Magiſtratus vrbis commodè ſuppetias iuit, & quadraginta millia laterum ſuo ære ſubuexit, clauſum hactenus aditum ad carceres patefecit, noſtros ab iniurijs externorum acerrimè defendit. Sacrarium domeſticum non paucis donis ornatum. In eo perpetuus ignis D. Sebaſtiano geminis cereis conſecratus, peſtem quotannis hic ſerpere ſolitam auertiſſe viſus eſt, ex quo enim hic ardet in ſacello noſtro, ex eo plurium retro annorum tempore nunquam vlla in vrbe labes morbi peſtiferi notata.

DOMVS PROBATIONIS LANDSpergenſis.

HInc ad cœlum, vti bene ſperamus, euocatus eſt Iacobus Biruua. VVerteriæ apud Belgas natus, rei familiaris adminiſter approbatus, vir omnibus religioſæ vitæ virtutibus & ornamentis præditus, ſibi mortuus, Deo & Societati vixit annos quatuor & quadraginta, duobus & octoginta totum vitæ curſum abſoluit. Meretur Iacobi ſingularis pietas, vt nomen eius exempli cauſa poſteritati commendetur

detur. Famularem primum operam Batauo viro nobili locârat, qua tempeſtate in Holandia ſumma hæreſis nō modo religionem euertrat, ſed iura etiā omnia diuina & humana peruerterat. Cum hoc Iacobus relicta patria Romam venit, totumque biennium non niſi in pijs Diuorum, Martyrumque monumentis colendis venerandiſque poſuit. Anno Chriſti M.D.LXII. à R.P. Iacobo Layne II. Præpoſito Generali Societatem impetrauit. Miſſus inde cum Patribus in Germaniam, cum Indias magnopere deſideraſſet; Dilingæ Oeconomi officium, aliaque miniſteria tanta cura obijt, vt quicquid illi Rector Collegij demandaſſet, dictum factum eſſet. M.D.LXX. vota ſolēnia Adiutoris formati edidit. Landſpergæ demum tres & viginti annos Magiſtrum tironum omni ope, operaque adiuuit: ſingularique moderatione animos Nouitiorum tractauit, vt & intelligerent, ſiquid exerraſſent, & reprehenſi tamen non dolerent. In communi Sociorum conſuetudine, vitaque ita ſe religioſe geſſit, vt graues in Societate viri, ipſique annis 30. aut 40. familiares, teſtati ſint, nihil in eo animaduerti potuiſſe, quod peccati ſpeciem haberet, linguam in poteſtate habuit; nec leuiores iocos aut alia hoc genus vitia, velut ille apud Caſſianum Maches, ferre potuit. Sacrificantem quotidie bis audiuit, bis per hebdomadam, & raro ſine lachrimis Virginis filium in Euchariſtia ſumpſit. A precibus nec domi, nec foris, inter opera ceſſabat. Aquæ luſtralis vſum ita frequentauit, vt vino, cibo, pharmacis omnibus admiſceret. Et fuit Dilingæ in magna vini caritate animaduerſum, vaſa vltra conſuetum numerum & tem-

pus

pus potionem præbuiſſe. Herniæ cruciatus fide & voto in D. Bennonem ita mitigauit, vt eoſdem rarò perſentiſceret. Sacras imagines memoranda pietate proſequebatur, ſicubi Patrem comitato in ædibus hærendum eſſet, prolata ex ſinu imagine, in proximo domus angulo in genua procubuit, vt dū ſacerdos cum hominibus, ille cum Deo Diuiſque colloquium inſtitueret. Cum de ramicum ruptorū acerrimis doloribus illi cum ſocio eſſet ſermo, alterque acerbitatem eius eleuaret, quam ſæpe grauiſsimam Iacobus perſenſerat, tacuit Iacobus: ſequenti nocte ſocius calculo cœpit tam grauiter excruciari, vt ferendo non videretur, culpam in temeritatem pridianam coniecit, Iacobum veniam & preces petijt, nec multò pôſt curatus eſt. Ægris nihil deeſſe vel ad morbum depellendum, vel ſpiritum retinendum, paſſus eſt. Viceſimus ſeptimus Decembris hoc in terris lumen Societatis extinxit, vt clarius in cœlo accenderetur. Ipſa ſibi Landſperga pro hoc defuncto alium ſubrogare viſa eſt, cum ex ea ciuitate futurum rei domeſticæ adiutorem nanciſceretur. Aſcetica noſtra deguſtarunt Curio, Iuriſconſultus magna in Imperio auctoritatis, qui illa hamum iuuentutis trahendæ exiſtimarat, nunc ipſe ſæpius eam eſcam deſiderat. Tertius inter Heluetios magiſtratu perpetuo clarus, eodem tempore filium apud nos habuit, habetque hodie, qui ſe tum Deo per vota, exacto tirocinio, deſpondit, accubuit vna parens ad ſacram Chriſti menſam, natum cum lachrymis velut Abrahamus Iſaacium, vnà Chriſto cōſecrauit. A partu ſolutæ plures ope B. P. N. Ignatij. Ex his iam ſua opinione depoſita, per ſomnum videt linteatum

Patrem ad ſe ingredientem, qui polliceretur & vitā & partum: vtrumque obtinuit. Supplicationes inſtitutæ cum ad oppidi templa, & foràs, vſq; ad Virginis Auxiliatricis; erecti cippi quindeni, quibus deſcripta Chriſti patientis acta & myſteria totidem. Coronæ B. Virginis Sodales in his principē locum tenent, duorum virtutem Deus facto á miraculo non abhorrente comprobauit. Socer generum glande ſclopi infra ſcapulas traiectum in vltimum diſcrimen adduxerat. Vulnerarij conclamarant, anima per vulnus ſtridebat. In hoc deprehenſus ille periculo, ad tribunal Sacerdotis appellat, cauſam totius vitæ exponit, votumque nuncupat, ſi reualeat, ad Sodalitatem D. Virginis acceſſurum, ſibi reſtitutus eſt.

Domum beneficijs ornauit Guilelmus vtriuſq; Bauariæ Dux cum filio natu minimo Alberto, qui vna nobiſcum in prandium familiariter diſcubuit.

DOMVS OETINGENSIS.

MVlta quot ferè diebus, ope magnæ Matris mira hic eueniunt, quæ tametſi commemorare poſſem, quia tamen germana noſtratium non ſunt, ſilentio transmittam, ſingulari volumine forſan explicanda. Ex cœno Lutherano viceni bini, alij ſua ſponte animi impulſi, alij diuinis monitis incitati, alij alijs caſibus adducti emerſerunt. Magna hic agreſtium in peregrinos illuxit charitas, quando gratis hoſpitia aduenientibus; morantibus alimenta; abeuntibus viaticum præbere conſueuerunt. Repertus in oppido quodam iuuenis, genere, doctrina, virtute nobilis, qui Societatem animo conceperat

ceperat, ſed parentes interceſſerant: coniectus in morbum antequam decederet, circumſtantes matrem ac ſorores hac voce compellauit; En ſtulta vota, & ſpes inanes, quas in me ſitas habuiſtis, me quidem ingenti præmio, Chriſtum ſequentibus promiſſo ſpoliaſtis; vos autem non leui culpa aſtrinxiſtis, ita vobis Deus ſit propitius, vt meritò doleatis. Non immeritò vulnerauit hæc oratio præſentem matrem, quæ lachrimis perfuſa ſanctiſsimè recepit, per ſe nunquam futurum, vt quiſquam impoſterũ à vita religiosa prohibeatur. Confeſsio criminum plurimis ſalutem cum corporis tum animi peperit: non paucioribus voti cauſa peregrinationes huc ſuſceptæ. Fœminæ hæreticæ claris ortæ natalibus, vir Catholicus, ante biennium à milite Bozkaiano inter alios Cæſarianos captus, & in Tranſiluaniam abductꝰ vinculis coërcebatur, reſciuit hoc coniũx, & mariti vicem miſerata, ceram in viri ſui ſpeciem effigiatam, votum á quinquaginta millibus paſſuũ Virgini Oetingenſi adfert. Noſter mulieri auctor eſt, ſi virum exemptum vinculis vellet, ſeſe prius ab errorum nexibus expediret, alioqui non ratum à Virgine habitum iri votum: Infenſiſsimum, inquit, parentem habeo Papiſtis: Deo magis obtemperandum ac homini, noſter docet. Abit illa, reditũ pollicita & fidem, nec fefellit, addit nouas preces ad D. Magdalenam, noſtris iam partibus addicta. Edidit & miles interim in carcere votiuas preces. Audiit clemens Deus vtrumque. Matitus è cuſtodia elapſus, Oetingã cum ferreis compedibus hoc anno venit, eaſque monumentum beneficii à Virgine accepti è tholo hic ſuſpendit. Dux Ferdinandus,

germanus Sereniſsimi Guilelmi, Præpoſiti Oetingenſis parens, perennem fontem in aream noſtram, ad peregrinorum etiam vſum deduxit, noſtroſque lauto epulo, cum in vicinia venationibus operam daret, recreauit. Lunælacenſis Antiſtes cum mille quingentis ſupplicantium ritu pulcherrime compoſitis huc venit. Dona ſacrarium noſtrum multa exornarunt. Sereniſs. quem dixi modo, Ferdinandus, hierothecas cum ſacris pignoribus Thebanorum nobili opere factas, Decanus Malticouenſis arculas geminas auro pictas cum pegmate, quod ſalutis nomen ex cruce formatum continet votum attulit. Alius ducentos teſtamento legauit ad olei vſum, alius quadringentos.

ANNVÆ LITTERÆ PROVINCIÆ RHENANÆ Anni 1606.

NVmerus eorum, qui hoc anno in Prouincia Rhenana verſati ſunt, excreuit ad quadringentos ſexaginta. In Colonieſi Collegio fuerē ſocij 35. Sacerdotes nouendecim; Magiſtri non initiati ſacris 4. Scholaſtici 3. Adiutores rerum domeſticarum nouem. In Treuireſi. 29. Sacerdotes 16. litterarum Profeſſores quatuor; Coadiutores 9. In Probationis Domo 76. Sacerdotes 5. quorum vnus tiro; litteris addicti Nouitij 51. ad vſus domeſticos deſtinati Veterani decem, totidemque Nouitij. In Moguntino Collegio 62. Patres 27. quos inter Theologiæ ſunt Auditores 6. alij verò eidem ſtudio dediti 18. Magiſtri ſcholarum 5. rei familiaris adminiſtri 12. In Spirenſi 30. Sacerdotes 19. è quibus 10. tertium obeunt Probationis annum. Præceptores iuuentutis 5. vno plures à domeſticis miniſterijs. In Herbipoleſi 49. Patres 17. Magiſtri 5. Philoſophiæ ſtudioſi 18. Coadiutores 9. In Fuldenſi 26. Sacerdotes 12. Præceptores 4. Diſcipuli ſcholaſtici 2. cæteri in ſorte Marthæ. Heiligenſtadij 18. Sacerdotes 11. Magiſtri 2. Adiutores 5. Molsheimij 30. Sacerdotes 12. E quibus Theologiæ Practicæ vacat vnus, cum alijs 5. non Sacerdotibus; Artibus docendis incumbunt 5. 8. domeſticis laboribus. Confluentiæ 20. Patres 8. Magiſtri 5. duo plures Coadiutores. In Paderbornenſi 18. ſacris operantes 7. artibus docendis 5. re familiari curanda 6. In Monaſterienſi

ſterienſi 20. 1 o. Sacerdotes, Præceptores 3. reliqui Coadiutores. In Hildeſienſi 12, Patres 5. Magiſtri 3. vno amplius temporalium adminiſtri. Embricæ 13. Sacerdotes 8. Præceptores 2. 3. Coadiutores. Aquiſgrani 10. tres Patres, totidemque Fratres ab officijs domeſticis, Doctores pueritiæ 4. In Reſidentia Bonnenſi, duo Sacerdotes cum vno laico. In Erfurdienſi 2. duntaxat Patres. In Altenenſi totidem cum vno Coadiutore. Duo item in Hagenoënſi cum totidem Fratribus. Ad ſuperos exceſsêre 8: in horum locum adlecti triginta nouem.

COLLEGIVM COLONIENSE.

Coloniæ 2. vita functi ſunt; 7. in Societatem cooptati. Mortem obijt P. Valentinus VVierus Coadiutor formatus. Hic magna ætatis parte alibi in Societate acta, ſupra viceſimum iam annum Coloniæ Ordinis noſtri laboribus occupatus, cum inualeſcente per Vrbem peſtilentia, ea tactos adeundi & adiuuandi (quod ſuperioribus annis ſæpius fecerat) à ſuperioribus facultatem, cana iam ætate obtinere conatur, apoplexia ipſe tactus ſeptimo die expirauit. Secutus eſt eum Rutgerus Verſpeken adoleſcens Gelder, mundo, ſibique mortuus, & ſatur iam vitæ adeo, vt vel producendæ vitæ ſpem facientes inuitus audiret. Grammaticam infima in claſſe in Collegio Aquenſi profiteri exorſus, morbo implicari cæpit, cuius depellendi cauſa Coloniam miſſus, ibi paucis diebus lenta tabe conſumptus ſanctiſsimè deceſsit.

Ab hæreſi ad Eccleſiam Catholicam traducti noſtrorum opera ſunt quinquaginta quinque circi-

ter, in quibus fuêre ex Hollandia prædones, qui cum lacte perfidiam, & ſcelerum conſuetudinem hauſerant. Alius fuit Saxonicæ ditionis adoleſcens, humaniorum litterarum, iuris ciuilis, & Theologię Saxonicæ valde peritus; per noſtrorum conciones emollitus primum; dein multarum ſeptimanarum diſputationibus & colloquijs ſubactus, tandem egregius ſui, & variorum periculorum victor, ad Eccleſiam tranſijt.

Domus integra noſtrorum opera magnis terroribus ſpectriſque liberata eſt. Hac etiam in re dæmoni nocitum fuit, quod effectum per noſtros eſt, ne aut quibus res ablatæ erant, aut qui alijs calamitatibus remedia quærebant, Magorum eam in rem opera vterentur. Labores nobis noſtros non auxit tantum, ſed periculoſos etiam fecit peſtilentia. Duo Sacerdotes ſeparati in id operæ, quando, & quò vocati ſunt, ſtudium ſuum circumtulerunt. Eorum alter cum clarum quendam in ciuibus confitentem audiſſet, peſtem domum retulit, ſed voto ille ex ſuperiorum conſenſu facto, ſi conualuiſſet, multo etiam alacrius homines peſte preſſos aditurum, pharmaciſque hauſtis vniuerſum hac nocte virus eiecit, & claro die ad labores priſtinos redijt. Ex Sodalibus præter eos qui Societatem impetrarunt, multi in varios ſeſe Religioſorum Ordines contulerunt 13. omnino numerati ſunt, creſcitq; idem deſiderium in pectoribus non paucorum. Fuit adoleſcens, cui de vitæ rationibus in poſterum cõſtituendis admodum ſolicito, noſtri Ordinis homines per quietem ſeſe conſpiciendos præbuerunt; Ex quibus vnus adoleſcentem, vt Societatem deligeret admonebat, & ille, ſcilicet audijt monentem. Cc 4 Alium

Alium adoleſcentem opera noſtrorũ ad Eccleſiam Catholicam aggregatum, & deindè in patriam reuerſum, Catholici, id eſt boni mores proditum, amicis hæreticis diuexandum tradidere, nam ille celeberrimo quodam nuptiarum die, quæ in paternis erant ædibus inſtitutæ, lautioribus epulis, choreiſque contemptis, otium ſuum ad ægrorum curã tranſtulit, quos, & allatis domo ferculis refecit, & vnum ex iis moribundum, ne ſub dio moreretur, in ſuum horreum ſuis ipſe humeris intulit, & quod Catholici Sacerdotis copia non eſſet, ad dolorem de peccatis concipiendum enixè eſt cohortatus.

Alius etiam Collegij & ſcholarum labor valde videtur Ciuitati, & vicinis profuiſſe. Auguſtus erat in exitu, & peſtilentia quæ per æſtatem vires auxerat, ſubeuntis autumni oportunitate adiuta, magnam hominum ſtragem factura videbatur. Accedebant perpetuæ per æſtatem pluuiæ, quæ continenti lapſu magnam agris, oppidiſque calamitatem aut afferebant, aut minabantur. Hanc offenſi Numinis iracũdiam noſtri, vt totius ciuitatis ſupplicijs in tempore deprecarentur, celebrem Litaniarum decantationẽ noſtro in templo indixerunt, ad quintam quotidiè veſpertinam. Confluxerunt non tantum ſcholarũ noſtrarum iuuentus, ſed ciuium, & tam multi, vt templo non pauci excluderentur. Horam ſemper ſolidam ea comprecatio tenuit, Muſicis per vicem, omnique iuuẽtute, cum multis ciuium Litanias; linteato demum noſtro ſacerdote, Collectas quas vocant, concinente. Atque hæc domi, & in vrbe geſta ſunt. Ex alijs etiam Diœceſeos oppidis, agriſque quantum per labores domeſticos & itinerum pericu

pericula licuit, aliquid meſsis collectū eſt. Cenſus Collegij annuus aureis ſexcentis auctus eſt. Ad tēpli ornatum, atque inſtrumentum varia, & pretioſa ſupellex acceſsit, mille quingentis aureis plus minus æſtimatur. Acceſſere multæ minoris nominis eleemoſynæ in omnem fere vſum familiæ, vniuerſæ. Aliæ itē donationes Collegio ab amicis factæ, vſu tamen rerum, fructuque ad vitam retento. Bibliotheca item multis, præclariſque libris teſtamento legatis aucta eſt, inſignis etiam in Collegium noſtrum fuit ſummi Pontificis Pauli V. munificentia, qui quidquid ſacrarum poſſeſsionum beneficio Sereniſsimorum Principum, Electoris, et Coadiutoris huic Collegio hactenus collatum eſt, id omne ſumma nobis ſententia ſtabiliuit, Annatis etiam, quas vocant, vltro, liberaliterque remiſſis.

COLLEGIVM TREVIRENSE, ET Domus Probationis.

PRæcipui ciuis filia tam naturæ, quàm fortunæ donis cumulatā, atque annis matura, iam tum à teneris virginitatis amorē & S. Claræ familiā animo erat complexa, nunq̃ tñ per parentes filię contrauenientes cōſilia ſua explicare potuerat. Quid faceret certa voti, incerta conſilij? dū pendet, & omnia circumſpicit; ecce tibi aliam eiuſdem mētis virginem, ſed ſortis felicioris, vt quæ à Sanctæ Claræ Antiſtita aditum expreſſerat, nec à parentibus illi obex: & tu, inquit, Timothea, (nam id Virgini nomen)quid vultu & colore animi, malo cuſtode prodis? Timothea nihil clam habet, aperit omnia. Itaque de ſummarei

ma rei conſilia conferunt, paucis decernunt, quod forte imitationi non pateat; ſed quis dubitet, quin Deo authore, cum exitus adeò ſecundus annuerit? certè non alium vtraque virgo conatuum ſuorum moderatorem elegit. Equidem ad Timotheæ conclaue altera virgo totius negotij ſecundum Deum moderatrix, ſub noctem clam omnibus ingreditur, ibi tota nox precibus tranſmiſſa, auſis Deum propitiari cõprecabãtur, & Sanctæ Claræ, aliorumque Tutelarium Diuorum itẽdidem interponebãt nomina. Mox, vt aurora adhuc dubia, tenebræ aperiri cœptæ, clanculum egrediuntur, muro Monaſterij Sanctæ Claræ diſterminatori ſcalas admouent. Hic vbi ſanctis oſculis ſibi collachrimãtes vale dixerunt, virgo generoſa, vt nomine, ita re Timothea, ſcalas adſcendens, ſaltu ſe in hortum Monaſterij dat, nec ſine corporis læſione, & doloris ſenſu grauiore. Ad tres horas frigido cœlo in horto hæret: ſed innoteſcit tandem; intromitti in monaſterium petit. Hic noua pugna. Sacræ virgines cum Præſide ſuo rei nouitate perculſæ, Timotheam egredi, & impetrata parentum venia redire iubent. Parentes de re tota edocti filiam repetunt, virgo in propoſito immobilis, & inuicta perſiſtit, nec equis ex ſacro loco extrahenda, nec vnquam ad ſuos reditura. Ergò res tota ad Confeſſarium ipſius defertur. Nihil illa tunc lætius, & ſecurius. Quis enim dubitet, cuinam ab hoc arbitro adiudicanda ſit virgo? ſcilicet ſponſo addicitur Chriſto, ea tamen cautione, vt parentum offenſam deprecetur, illi viciſſim ſolenni apparatu filiam ſacro habitu inueſtiant. Factũ vt conuenerat, atque dũ virgo ſolenni pompa

ni pompa ad altare ducitur, primum obuio parenti, inde matri fit ſupplex, & tota multitudine quæ ad ſpectaculũ conuenerat, contuente, in terram proſternitur, inconſulti ardoris offenſam humiliore oratione & lachrymis deprecatur. Ea Virginis ſubmiſsio vtriq; parenti iuxta, ac vniuerſę multitudini lachrymas exciuit. Poſtmodum vbi à noſtro ſacerdote pro concione res tota proponitur, cũ Virginis & parẽtum laude, mutuato rei, & tẽpori opportuno à Dauide verſiculo: In nomine tuo tranſgrediar murum, nouus quidam pietatis ſenſus, & inſolitum gaudium animorum triſtitiam abſterſerunt, nec aliud in ore hominum verſabatur, quàm præclarum Virginis facinus, quo Deus Pater eam ad filium ſuum attraxerat. Quatuor Magiſtri Societatem obtinuerunt, duos noſtra Prouincia, reliquos Belgium ſibi vẽdicauit. Quot verò totius anni decurſu in alias Religiones tranſierunt, nõ facilis cẽſus. Ab vna Logica de reliquis cape cõiecturum; Ex hac in noſtram Societatem vnus, tres in Carthuſianoram, totidem in Benedictinorum familiam cooptati. Hoc ſingulare, magnus ex ciuium & ſacerdotum numero ad maius ſodalitium confluxus, eoque tanta eius exiſtimatio percrebuit, vt Canonicus quidã etſi ſuum eidem nomen non dediſſet, tantæ tamen famæ nomini centum daleros teſtamento legarit. Nec interim defuerunt, qui noſtrum Collegium in extrema inopia conſtitutum eleemoſynis ſubleuarent. Eccleſiaſticus quidam 300. florenos teſtamento legauit; dederunt alij, quæ facile tantidem æſtimarentur.

DOMVS

DOMVS PROBATIONIS.

AD Domum Probationis quod attinet, eius interior expolitio magna ſumpſit incrementa piorũ liberalitate. Acceſsit hoc anno ſtabulum, horreumque lapidea ſtructura, aduerſus contagia flammarum prorſus à fundamentis excitatum, tum domuncula è vicino coëmpta, quæ propter alias opportunitates proſpectum vicinorũ auertit. Templum Reuerendiſsimi Principis impẽſa, maiorẽ elegantiã, & amplitudinẽ accepit, confert ad eam rem nõ pauca artificioſa tironũ noſtrorum induſtria, nimirum videas adoleſcentes non alijs quã Palladiis artibus innutritos, ſculpendo tamen, cælandoque id aſſequi, & ſubſeciuis quidem horis, vt in Phidiæ cuiuſpiam, aut Polycleti officina diu verſatos putes. Diuertit ad hanc vrbem, dum ad D. Virginem Aſpricollem votiuum iter intendit, Illuſtriſsimus Cardinalis Lotharingus, Argentinenſiũ, & Metenſium Antiſtes, magnitque honoribus acceptus, etſi ad Archiepiſcopi palatium inuitaretur, maluit tamẽ noſtro vti hoſpitio paupere, non ſine eximia ſignificatione beneuolentiæ; poſtridieque non ante ſe in viam dedit, quàm ſacra Liturgia & huic ſubiunctis Litanijs munitus, Deum ac Cœlites ſibi itineris comites adſciuiſſet.

COLLEGIVM MOGVNTINVM.

VNdecim hoc anno Moguntina Societas tirones dedit; è quib⁹ Magiſtri ingenuarum artiũ ſeptẽ. Peſtis non ſemel vrbem tẽtauit, cuius gratiã Sacerdos vnus cum ſocio alterum iam menſem abiunct⁹ à noſtra domo, homines malo contactos adit, alloquitur

quitur, ſacra pœnitentia curat; & ad meliorē vitam accingit. Recepimus in Eccleſiam in hac vrbe octoginta, quos iam hæreſis ad interitum deſignarat. In ijs fuit artifex inter ſuos non ignobilis, qui cum huc vitandæ contagionis cauſa Fracofurto confugiſſet, ad Patrem de noſtris talium rerum gnarum artem ſuam venditatum venit. Is vt hominis animum exploratum habuit, oſtendere ei cœpit lucem Catholicæ veritatis, & periculum in quo ipſe verſaretur, niſi aliquandò eam aſpiceret. Cum vno, alteroque cōgreſſu perfectum eſſet, vt ſtimulata hiſce ſermonibus conſcientia, identidem quaſi faces admoueret, ille ſcilicet eas comeſſationibus, ludis, alijs oblectamentis conabatur extinguere, cum id non procederet, domi ſe abdit, in ſuum opus incūbit impēſius. Sed neque in eo acquieſcebat animus, quando eum intemperiæ agitabant, vt vel adacto in viſcera præacuto ferro, qualia illi ſua ars præbebat, vel præcipitato corpore, mortem oppeteret. Dum hæc hominem ſolicitum habent, venit in mentem eorum quæ à Patre didicerat, plurimum prodeſſe, Diuam Virginem Matrem, alioſque Cœlites in auxilium vocare, iamque inducebat animum credere, poſſe tranquillitatem animi in Eccleſia Catholica reperiri. Non latuit communem humani generis hoſtem eius animi inclinatio; ergò nocte intempeſta cubanti, & quod anxia mens ſomnum arcebat, hæc cum animo ſuo trahenti, perfrigido quodam vento lectum ſuum afflat, qui ſe tanto frigore perfudit, quantum ante nunquam ſenſiſſe meminerat. Ibi ille tacitus quando vocem edere non poterat, preces ad Deum concipit. Exoritur deindè in eum

iam

iam manifeſtior infernus prædo, tantaq; vi fauces homini opprimit, vt tantum non elideret. Ille Catholico ritu ſe cruce munit; hoſtis tanto cum fragore ſe proripit, vt cubiculũ euerſurus videretur. Artifex hoc diſcrimine perfũctus, ſibique redditus, ſpondet ad Sacerdotem noſtrum ſe quamprimum confitendi cauſa acceſſurum. Pergit ſe Deo poſteà cõmendatum, tum iterũ ſurgere glacialis ille flat⁹, & ſiml exaudiri vox: Quid miſer Deum fatigas, quicum nulla vnquam tibi gratia futura eſt? Vehemẽter hoc altero inſultu timefactus, contenta voce Ieſum & Mariam inclamat. Domeſtici, quos diſcedẽtis iam ante dæmonis ſtrepitus experrexerat, clamore exciti aduolant, reque cognita trepidãtem erigunt & ſolantur. Non tamen priùs depulſæ ſunt animo ſolicitudines, quàm patefactis Sacerdoti noſtro totius vitæ erroribus ac noxis, in Dei gratiam & Catholicorum numerum reſtitutus eſt. Quid, quod tantus eſt Eccleſię Catholicæ ſplendor, vt hæretici & ſuis interdum ſint auctores, eius expetendæ? ita iuuenis patria hæreticus, cũ hũc ſe cõtuliſſet, parentis ſui hæretici hominis non hortatu modo, ſed & iuſſu Catholicus eſt factus. Confeſsionum etiam fructus conſtitit.

EXCVRSIONES AD DIVERSA loca.

Oppidulum fuit, cuius incolæ tam pertinaci animo Lutherum tueri, reluctarique decreto obſtinarant, vt Parochus ſpem, curamque omnem ſalutis infelciũ abijciẽdã rat⁹, ad duo milliaria noſtris eò aduẽtantibus obuiã egreſſus, rogaret, nè tantos

itineris docendiq; labores, fruſtra eſſe vellent, eam eſſe oppidanorum in dementia peruicaciam, nihil vt iam perfici poſsit. Non tamen hæc denunciatio, vel Satrapam, vel Sacerdotem noſtrum detinuit, quin eodem die ad eos profecti, animos pertentarent. Primò congreſſu, quæ Dei in nos volūtas fuit, ſenex vel ob id magnæ apud oēs auctoritatis, quòd nemo illum ſuorum ciuium ætate vincebat, manus veritati dedit, Eccleſiæque reconciliatus eſt. Lætus tā præclaro ſucceſſu Satrapa, apud cæteros quà hortando, quà minando inſtat: beneuolentia noſter vnumquemque adoritur, & prenſat. Quid quæris? abiecta omni cunctatione ad vnum omnes obſecuti, ad eamque mentem adducti, vt Catholici, ſaluique eſſe vellent. Ibi verò vterque geſtire gaudio: ſuorum laborum fructu recreari ac refici, ad illos porrò percurandos animos intendere: operas inter ſe partiri: noſter in templo multus eſſe: confitentium totius vitæ noxas expiare: Satrapa reliquos interea de elementis Catholicæ fidei erudire, & Catechiſtæ partes gnauiter agere. Itaque breui alia loci facies fuit. Fuerunt & alicubi, quos vel dies ipſa ſanauit, vel cōtagionis metus fregit. Duo, quos olim emerſos ex hæreſi, eadem lerna abſorbuerat, tandem nō ſine illuſtribus pœnitentis animi documentis indidem iterum educti, in ſolido Eccleſiæ Catholicæ ſunt collocati. In eadē vicinitate Hoffen oppidū eſt, cui item Elector Moguntin⁹ imperat, id à primordijs nouarū doctrinarū nefarijs erroribꝰ deprauatū, noſtrorū adhuc curam reſpuebat. Proxima tandem Iubilæi denunciatione, duo ſacerdotes ex hoc Collegio ad eos ſe contulerūt, alter confitentibus dedit

operam

operam cum parocho, & ſunt auditi admodum cē-tum; alter ad ſcholas ſe conuertit, pueroſq; omnes partim præceptis de ritu Catholicè confitendi inſtituit, partim confitentes culpis abſoluit. Taceo hic paſsim cùm è templis, tùm ex hominum manibus libros & carmina hæreticorum eiecta, rituales Catholicos, alioſque ad pietatem appoſitos codices ſuffectos. Veſtitum ſacrum & apparatum SS. Sacramento cōſeruando, procuratum, Koenigſtainiano Satrapa ſingulas ædes ſacras nobiſcum obeunte, atque omnia in tabulas referente. Denique his expeditionibus omnes ad ſtudium noſtri audiendi ſic excitati ſunt, vt palam quoque auditæ ſint voces profitentium, talibus Magiſtris non libenti ſolum, ſed etiam iucundo ſe animo Catholicos futuros.

COLLEGIVM SPIRENSE.

MVlier quædam vt animi cruciatus leniret, cœlum mutarat. Sperabat enim (vt ſtolida ſunt hominum in curandis animi vulneribus ingenia) loco mutato, animum quoq; mutatum iri. Fruſtra: tormentum conſcientiæ ſequitur, quo nunq̃ non, vt iniuſtè parta redhibeat, ſtimulatur: quin & ipſum cui fraudem fecerat, nō raro ſibi coram præſentem, ac velut iniuriarum agentem cernere videbatur. Hæc inter acerbum lucis vſuram ducebat, iamque deſperabunda ſalutem præcipitio quærere certum habebat, ſi prius alicui rationem facti ſui dediſſet. Commodùm accidit, vt noſter ad ea loca diuerteret, qui ſauciam mentem confeſsionis antidoto ſic

tranquil-

tranquillauit, vt multa nunc in pace viuat. Altera 40. annis grauiter à Cacodæmone tentata vſq; eò fuerat, vt omnia prorſus arma ſpiritalia abijceret, confeſsionis atque Euchariſtiæ remedia ſuſq; deq; ferret, adducta ad noſtrum, ſimul animum expiauit, concepit ſpem vincendi ſæpius, pugnandique fortius. Sed præcipuam frugem dedit ſanctiſsimi Domini noſtri Pauli V. iubilæum; ſuperauit numerum multitudo eorum, qui cœleſtis doni participes ſeſe noſtrorum opera reddiderunt, cum 12. aut etiam 13. ſacerdotes è Collegio extra Vrbem ita occuparentur, vt vnus eorũ in pago nõ magno, trium dierum interuallo, quingentis Sacramenta miniſtrârit. In ciuitatem vel oppidum ingreſsis prima cura fuit, ſcholas puerorum, & hoſpitalia pauperum, ſeu tuguria inuiſere, indeq; elicere Dominicæ menſæ conuiuas. Ceſsit ea res in corporum æquè, atque animorum commodum, dum propalam cõſpecta egenorum pietas, ditiorum in ſe dignitatem prouocauit. Numerus eorum qui cum Eccleſia in gratiã redierunt, capitum fuit 200. In quibus illuſtris fuit cuiuſdam nobili loco nati è Caluini ſectã conuerſio, quæ magno Catholicorum gaudio excepta eſt. Et apparuit multorum in fide ſolida conſtãtia, poſteaquam ſinceræ doctrinæ pabula, & Chriſtianæ vitæ dulcedinem ſemel deguſtarunt. Sacramenta teuiſunt frequentius, alios ad eadem pelliciunt; contumelias & opprobria religionis cauſa æquo animo tolerant. Pagus, cui Buer nomen eſt, vndeuiginti annos hæretico regnatus Domino fuerat, eum noſtri hoc anno repurgandum ſuſceperunt; reſtituti poſtliminio Catholici ritus,

ſacris Calicibus altaribuſque ſuus honor, & nitor redintegratus, populus ipſe rudis ac prorſus incultus, ad veram pietatem magnis laboribus reformatus. Horrenda fuit Magi cuiuſdam à dæmone vexatio. Sartor is fuerat opificio in Obergrumbach pago Spirenſis ditionis. Deuouerat is ſeſe nefario hoſti primò ſtipulata manu, quam ita mox ſenſit aduri, vt cum altera vice in teſſeram porrigere iuberetur, baculum eius loco obijceret, ſed reſtabat tertia, eaque perfectiſsima traditio, pudendis nuptijs & portentoſo naturæ dedecore, ipſo Paraſceues die ſtabilienda, quo ſe præſto futurum recipiebat Auerni procus, nec fefellit. Hora aderat, ſub crepuſculum veſpertinum immani ſtatura, cultu vario, oculis horrendum in modum ſcintillantibus, ore fumanti, manibus hirſutis, omni denique habitu ſuo dignoſcendus. Et primo ſi quid vellet diſcipulus, quæſiuit. Cui ille, nihil ſe, vt nunc res eſſent, velle reſpondit, tumultum tamen & ſtrepitum in loco deſignato ciere poſſe. Nullumne, inquit Magiſter, lædam aut perimam? Nullum. Tum ille pone fornacem cortices voluere, putamina nucum & raparum vibrare, lapides inſuper, nec ſine periculo, totiuſque familiæ examinatione, bene magnos in parietes iactare. Difficile videbatur valido hoſti, & irato ſpolium extorquere; Nullam infelix ille Eccleſiam inibat, de peccatis nunquam confeſſus, nunquam Cruce frontem, aut pectus armare didicerat. Prima igitur cura noſtris eò Reuerendiſsimi Principis voluntate acceſſitis fuit, vt hominem ſacra doctrina imbuerent, quam ille labore, & vigilantia inculcatā libenter admiſit.

miſit. Ter malè fido fœderi, magno pietatis ſenſu renunciauit, tres in partes ſcipionē, quem antea in fidei Symbolum porrexerat, confractum flammis vltro dedit; de peccatis denique confeſſus, deniquè Corpore Dominico ſe communiuit. Acerbe tulit aduerſarius ereptam prædam, ſemelque & iterum terrorum ſimulacris hominem adortus, ad deſperationem & reſtem adducere conatus eſt; ſed Cruce & oratione repulſus; incaſſum ſuas machinas eſſe videt, & inuidet. Triſtior cuiuſdam Miniſtri exitus fuit. In oppido quodam Imperiali ſacerdos noſter ducentos S. Euchariſtia refecerat, & poſtmodum honorificè lautitijs publico Senatus ſumpto exceptus erat. Enimuero ea cauſa ſic excanduit Thraſo ille, vt diceret, ſe abeunti pro vino verbera propinaturum, ſed fideli ciuium comitatu ſtipatus noſter domum redijt, ille triduo pòſt extinctus impiæ iactationis mercedem tulit. Claudat narrationem amicorum in nos beneuolentia in nos & liberalitas. Quidam 60. florenos legauit: ab alijs quinquè vini plauſtra dono venerunt, ſacra ſupellex inaurato Calice aucta. Reuerendiſsimus Amalthæus Attilius Archiepiſcopus Athenienſis, cum poteſtate Apoſtolici Legati hâc tranſiens, non aliud, quàm noſtrum hoſpitium delegit, exceptus à nobis vario carminum genere, à nobilibus Canonicis munifico ſumptu honoratus, operatus palam ſacris in noſtro templo, Societatis nomini opinionem & authoritatem adiecit malevolis inuidendam.

)?(

MISSIO VVORMATIENSIS.

ILluſtriſsimo præſuli VVormatienſi cum ſacrarum commentationum inieciſſet deſiderium Collegij ſuperior, miſſo deinde ſacerdote, eũ ſe diſcipulum præbuit nobilis Aſceta, vt nonnulla quę religioſo illo ſeceſſu geſta ſunt, ſilentio minime videantur prætereunda. Primo meditandi argumenta, detecto ſemper capite, magna cum animi ſubmiſsione audiuit, ac ferè audiens interfleuit. Incredibile dictu, quantum in ijs ruminandis poſtea lachrymarum effuderit.

Hiſce demum rebus effectum eſt, vt ardentiori voluntate pius Princeps in Societatem accenſus ſit, palamque dixerit, nec ſibi, nec Epiſcopatui ſine Patrum opera bonum eſſe poſſe. Igitur eius rogatu duo Sacerdotes VVormatiæ, quam ſuperiore anno per interualla duntaxat luſtraueramus, à ſecundo Maij continuo commorari cœperunt, & vt in ciuitate denſis hæreſeon vepribus obſita, haud parum profecerunt. Primariâ in Parochiâ noſter demortui Paſtoris munus, habendis ad Concionem ſermonibus, obit, quæ in dies fit frequentior. Accedit pomeridiana Catecheſis, ad quam ſubinde omnis ætatis, Ordinis, ſexus homines, Orthodoxi, Lutherani, Caluiniſtæ confluunt: nonnullique etiam in pugillares audita referunt. Recreat inprimis auditores innocentis pueritiæ certatim in pugnam, & præmium aſſurgentis alacritas. Septem Eccleſiæ recõciliati ſunt. Iubilæi tempore trecentis in S. Nicolai ſacello, vbi noſtri ſacra peragunt, ſacra communio data. Eluxit tum vel maxime Illuſtriſsimi pietas, inuſitato ſupra huius æui memoriã exemplo, ſacrum Domi-

Dominici Corporis ferculum in ſolenni ſuplicatione ipſe tulit: ipſe ſacris operatus Angelorum panem diſtribuit, gratulãtibus ſibi de tali Epiſcopo Catholicis, hæreticis ſtupentibus, & magno ſilentio religioſam pompam ſpectantibus, è quibus doctiores dicere auſi, tales ſi ſemper ætas tuliſſet Epiſcopos, rem nunquam eò deuenturam fuiſſe. Mitto quæ ad emẽdationẽ Cleri cum laude Societatis geſta. Illud periculi nonnihil habuit, ſed plus diuinę prouidentiæ, quod moribundo hæretica in ditione famulo præſtitum eſt. Petebat is ſacerdotem aliquem Catholicum, à quo ſupremis Sacramentis muniretur; ſed nemo repertus eſt, qui, quòd omnia haberentur ſuſpecta, in diſcrimẽ ſe dare vellet. Ergo venitur ad noſtrum, qui mox habitu mutato, fidoq; ędituo comitatus ingreditur iter, adit ægrum, & dum alij adſtant, familiari more ſolatur; tandem gratum forę ait ægroto, ſi omnes excedant cõclaui, quò liberius de rebus ſuis vltimam voluntatem aperiat. Succedit negotium, excubijs, ne arbiter profan⁹ interueniret, diſpoſitis peragit confeſsionem æger, accenſiſque cereis Dominici Corporis viatico donatur. Interea odorati neſcio quid domeſtici, rẽ Caluiniano Inſpectori produnt (grauis enim pœna cõſtituta eſt, ſi quis eiuſmodi aliquid tacitũ habuerit) & iam proximè aberat periculo ſacerdos: ſed Deo curæ fuit; vix domo abierat, cum rabula ille Caluinianus irrumpit, intuetur clinicum, omnes angulos perluſtrat, ſcrutaturque ſi quod rei geſtæ ſignũ deprehendat. Quid talpa cęcior videat? tandem mutus recedit; noſter fortunante Deo per occulta viarum elapſus, ante prandium reuenit domum.

COLLEGIVM HERBIPO-lenſe.

HErbipolitanum Collegium hoc anno ſeptem Adoleſcẽtes Societatis tirocinio dedit, in quibus artium Magiſtri quatuor, quinque Carthuſianis miſit; alios alijs Religioſorum familijs. Exercitationibus B. P. N. complures partim genere & dignitatibus clari; partim religioſæ vitæ cultores, animam excoluerunt. Magi duo reſciſſo impio fœdere cum nefario hoſte, Chriſto ſe reddidere. Ad Eccleſiam aggregati duo de quadraginta. In his Medicinæ Doctor patria Norimbergenſis è clara familia, vir magno ingenio: Lutherum à pueritia cõplexus fuerat, neque tamen opinionibus ſuis ſic adhæreſcebat, quin falli ſe, alioſque meliora ſentire arbitraretur. Ergò nè vel ſuis temerè crederet, vel alios inauditos damnaret, omnia eo vſque exploratum cõſtituit, dum certi quid comperiſſet. In Gallias profectus coëmptos vndique Caluini, cæterorumque eius ſectæ doctorum libros lectitabat, excerpebat argumenta, conferebat, nec interea conciones vel noſtrorum Patrum, vbi copia eſſet, vel aliorum Catholicorum negligebat.

Sepoſitis tandem cæteris omnibus venit Herbipolim, Eccleſiæ Romanæ primatum ex monumẽtis Gregorio magno antiquioribus oſtendi ſibi poſtulat; id ſi fiat, ſpondet Romanum ſe Catholicum fore; ſin minus, aliud afflictæ, dubiæque mentis perfugium quæſiturum. Acceptus eſt in Collegium humaniſsimè, nouem ipſos dies excutiendo bibliothecam & familiariter diſſerendo conſumpſit, ea

victus parſimonia, morumque modeſtia, vt omnibus fuerit admirationi & exemplo. Tandem vbi deſideratam lucem adſpexit, ante aram ſummam ex formula Pij quarti in Catholicam iurauit, ſolenniterque abſolutus, & Sacroſancto Corporis CHRISTI die cœleſti recreatus epulo, mox ſupplicabundus in publicam proceſsionem prodijt. Confirmationis deinde Sacramento nouus Chriſti miles roboratus, ſuſceptorem agente Reuerendiſſimo Principe Iulio, Pragam iter intendit, vbi nunc magna cum dignitate viuit, Societatis, & acceptæ per nos Religionis ſedulus defenſor. Non minus fortaſſe virtutis etſi minus ſplendoris habuit adoleſcentis cuiuſdam opificio ſartoris conuerſio. Is obſtinatus primò in hæreſi, cum familiari quadam ſodalium violentia ad concionem noſtri Sacerdotis abreptus eſſet, ſic probauit dicta, vt non inuitus deinde verba ſalutis audiret, tandemque ſe penitus Catholicis addiceret; id poſtquam Lutheranus Miniſter intellexit, continuò inter pocula, in ſuggeſtis, in tribunalibus debacchari & furere eò vſque, vt Lutheri ſui deſertor adoleſcens, defunctę ſororis hæreditate cum infamia deijceretur, quinimò ſemiſſe patrimonij iam ablato pergit agere furialis Myſtes, vt omnibus porrò facultatibus inoxium exuat. Hic tum nō modo conuitia, ſed & rapinam bonorum ſuorum cum gaudio ſuſtinet, adeòque dictitat, pro gemma fidei quã tanta Dei miſericordia conſecutus ſit, libenter ſe omne terrenum matrimonium velle paciſci. Admirationi fuit voluntarium exilium matronæ ex Haſsia huc profectæ: Caſſellis hactenus inter Lutheranos, vtcun-

que vitam traxerat: nunc poſtquam Luthero pulſo Caluinus illuc intruſus eſt, nec potuit mulier conſiſtoriali violētiæ obſiſtere amplius, patria ſibi cedendum duxit; idque eò magis, quod filioli quem vnicum habebat, ſimplicitati callidi ſerpentis genimina inſidiabantur. Venit ergo huc omnium rerum egena, & quanquam prima nocte ſub dio cum filiolo dormire coacta eſſet, non eſt fracta animo, petiuit Cōfirmationis Sacramētum, & quiduis elegit ferre potius, quam habitare in tabernaculis peccatorum; noſtro tum conſilio, & auxilio miſeræ ſubuentum. Alterius fœminæ caſtitatē illuſtrauit infortunium domeſticum. Ciuis honeſtus, qui æs alienum ad præſtitutum diem non ſoluiſſet, in carcerem ducitur; vxor eius inter alios potentem quendam & pecuniosum ſolicitat, vt mutuum det. Promittit ille, ſed non niſi infami pactione adulterij, iſta hominem execrata domo ſe proripuit, fidem marito datam, pecunia potiorem ducens. Clariorem etiam Sacerdotem quendam ſua paupertas fecit, quàm alios latifundia, & vndecunque conquiſiti Sacerdotiorum tituli. Agebat hic è noſtra olim diſciplina in oppido finitimo ſacellanum; iam eò redactus erat inopiæ, vt domi neque edulij, neque pecuniæ quicquam ſupereſſet, præter vnicum nummulum, & hoc candela erat emenda ad lucubrandum pro ſequentis die concione; ſed ecce dum mater vidua domus curatrix emptum ire parat, mendicus eleemoſynam petit. Iubet ille dari, vel vnicum concionis præſidium. Itaque incœnati ambo, filius cum matre in tenebris diuina luce pleni, & diuites in Chriſto ſanctis colloquijs perfruuntur. Quid fit?

Adeſt

Adeſt mox à Præfecto loci nuntius, ad cœnam vocat: quod cum fieret die profeſto, & ſerò, & ab eo qui ſciret altero die concionaturum, diuinam agnouit prouidentiam famulus Chriſti, & ad matrem: reſpexit, inquit, paupertatem noſtram Deus. Ego ad cœnam vado, tu me poſt horam ſequere, quaſi domum reductura. Sic ad menſam tu quoque adhibebere, & candela dabitur abeūti. Porrò inter cœnandum familiariter exponit Præfecto, quid actum ſit; Ille admiratione tantæ virtutis, & commiſeratione paupertatis, lachrymas tenere non poteſt; et immiſſa in ſaccum manu, quantum nummorum complecti valuit, obtrudit inuito. Accipe, inquit, eme tibi candelam; recuſat nihilominus Sacerdos, oritur iucundum certamen paupertatis, & liberalitatis, ſed vicit hæc tandem. Coactus ille munus accipere, poſtridiè, vt argenteæ monetæ miſtos aureos aduertit, redit, orat, ſaltem aurum per ignorantiam datum recipiat, Præfectus: At hoc, Deus, inquit, tibi dedit, non ego. Venio ad ægros, quorum non animis tantum; ſed corporibus ēt ſalutare noſtrorum auxilium fuit. Ciuis per iram iræque comites blaſphemias, ac iuramenta in grauem morbum amentiamque inciderat, huic Sacerdos noſter rei medicæ gnarus primùm corporis, mox etiam animi medicinam fecit. Idemque alium genere & dignitate Eccleſiaſtica clarum, quem ob vehementiſsimā phrenesin vinculis ex perpetua cuſtodia cohibere neceſſe erat, & furore liberauit, & á noxis expiatum ad ſacram communionem perduxit. Iam verò excurſiones in varia loca factæ multiplicem frugem retulerunt, Sub Natalem Domini Comburgum euoca-

tus noſter, ciuium, canonicorum, nobiliũ plurium excepit confeſsiones. Fuit in illis virgo nobilis, quæ vt falleret cognatos hæreticos, à quibus Halæ Sueuorum ſic obſeruabatur, vt nè in proximum quidem pagum eundi, ſacrorum cauſa poteſtas eſſet, per cauſam inuiſendi conſanguineas, iter extorſerat. Sereniſsimus item Archidux Auſtriæ Maximilianus, cum per ſanctioris hebdomadæ dies in Carthuſiam duobus tantum comitatus, ſeceſsiſſet, poſtulauit è Collegio ſpiritualium exercitationum Ducem, conſcientiæque arbitrum, de cuius manu & Sacroſanctam Euchariſtiam ſumere voluit. Sed latius patuit Catechiſmi fructus. Dominica Paſsionis ſeptem Catechiſtæ extra vrbem docere cœperunt magno concurſu, & approbatione etiam auditorum. De Agno Dei ſimilibuſque ceremonijs cum eſſent edocti, mirus ardor petentium ſacra munuſcula fuit. Et auxerunt venerationem ea, quæ diuina bonitas ſupra naturæ ordinem ad confirmandos ſimplicium animos dignata eſt operari. Inter omnes conſtabat, & puellam & adoleſcentem honeſti viri filium, à febribus aduerſus omnia remedia contumacibus, appenſa ſacra cera liberatos eſſe. Puerorum profectus vt in maiores natu redundet, hoc vno exemplo diſcere licet. Honorati ciuis filiolus cum domi parentem maledictis execrationibuſque pertonantem audiret, memor eorum quæ in Catecheſi didicerat acceſsit, obnixeque rogauit, nè Deum offendere, animæque ſuæ exitium adferre velit. Pater intempeſtiuum monitorem alapis reiecit; verum hic, quàm zelo diuini amoris ſucçenſus,

tam

tam paternæ iniuriæ tolerans, ſupplex ad genua furentis accidit, eademque illa per Chriſti ſanguinem rogat. Attonitus virtutis conſtantia parens, non modo in præſens iram poſuit, verum etiam in poſterum & verbis in DEVM, Sanctoſque iniurioſis temperaturum filio, amiciſque præſentibus promiſit. Porro ſcholas, quæ ſupra mille capita numerarunt, præter indigenas nobiles, Cathedralium Eccleſiarum Canonicos, variorumque Ordinum Religioſos non parum illuſtrarunt dynaſtæ Poloni, & in primis Illuſtriſsimi Principes Nicolaus Chriſtophorus, & & Stanislaus Albertus Raziuilij, Olicæ, & Nieſibicij Duces; tum Stanislaus Saphieha magni Cancellarij Lituaniæ filius, qui modeſtia, pietate, ac litterarijs exercitationibus pulchrum cunctis præiuere exemplum. Pietatem cæterorumque diſcipulorum varijs ex rebus ſpectare licet. Ex ſolis mediæ Grammatices Auditoribus quinquaginta confeſsionem generalem peregerunt, ad eandem peragendam 30. Catholicos, octodecim hæreticos impulerunt: alij integras familias adduxerunt. Vidiſſes hic puerum parentes ſuos cum reliqua familia (nouem erant) gregatim ante ſe, ad vnum ſacerdotem præmittere. Nouiſsimus confitetur ipſe, ac deinde ſimili ordine ad ſacram menſam præeuntes, quaſi Paterfamilias ante annos curamque gerens, animumque virilem, inſequitur, & vt recte omnia, decenterque gerantur, aduigilat. Die feſto B.P.N. communicarunt 300. Quatuor adoleſcétuli conceptum Societatis ineundæ propoſitum, vt ſecundo Numine firmarent, in

oppidum

oppidum Dettelbach B. Virg. patrocinium imploratum iuêre nudis pedibus, & velut Societatis experimentũ facturi, per viam mendicato vixêre, nunc etiam frequẽter ad colloquia pia, & corporum flagellationes conueniunt, vt religioſæ aſperitati ſenſim aſſueſcant. Non eſt prætereundum ſtudium, quo alius quidam puer Litaniarum vſum in familiam induxit. Audierat è Catechiſta, quàm ſancta ſit hæc conſuetudo quotidie Diuos inuocandi, multis precibus impetrat, vt Litaniarum libellus ematur, tum omnium domeſticorum animos pertentat, hortatur, trahit etiam vt vna comprecentur. Verum dum alios vrget, alij diffugiunt. Ergo cum irritos conatus ſenſit, ſtudium vertit in iuſtam indignationem, &, Quænam eſt, inquit, hæc ſegnities? nemonè eſt, quem orare delectet? Ego vero ſolus orabo & vos confundam omnes; ac tum quidem orationis ſocios aliquot habuit, poſtea die mõet patrem, ait ſe non poſſe familiam ad orationem adigere, ipſum eſſe patremfamilias, ipſius eſſe mandare, quid fieri velit; & hæc omnia confirmat authoritate Cathechiſtæ. Parens ergò pueri conſilio obſecutus totam familiam orationi intereſſe iuſsit, atq; ita ſanctam conſuetudinem domus vniuerſa complexa eſt. Partheniorum Sodalium pietatem, quàm gratam Dei mater habeat, re quandoque declarat. Ludimagiſter quidam ad Sodalitatem adſcriptus, difficili morbo conflictabatur, vouit Deiparæ præſidi decem florenos ex ſua tenui, ſi conualeſceret; mox conualuit, & voti reus Herbipolim veniens promiſſum ſoluit. Amicorum in nos beneuolentia teſtata eſt eleemoſynis, quæ trecentos florenos facile

cile

cile excedunt, & ſacra ſupellex calice, duobus ſcyphis inauratis, & marmoreis ſtatuis aucta eſt.

COLLEGIVM FVLDENSE.

FVldenſium Sociorum ſtudium ſingulare fuit in ijs quæ triennio parta, tuendis, & amplificandis. Et quoniam hæreſis iam palam excluſa, quadraginta tamen ab errore reuocati; in cæteris ſubleuante iam nos lege, quâ nemini ciuitas, aut tribus datur, qui non Catholicè viuere ſtatuat. Cuius legis tanta quoque ratio nunc habetur, vt cum è Senatu primarij de exulum reditu aliquid inaudiſſent, ſe potius Magiſtratu abituros, quam daturos locum exulibus, profeſſi ſint. Vſus quoque Sacramentorum, tum anni præcipuis feſtis, tum Iubilæo nuper à Paulo Quinto Pontifice conceſſo præcipue viguit. Incidit in hunc annum; & huic Eccleſiæ luctuoſus, & ditioni nimis immaturus, Reuerendiſsimi Balthaſari Principis Fundatoris exceſſus. Is per tritam tot annis à ſe pietatis & Religionis ſemitâ ingreſſus, templum aſsiduè noſtrum, & conciones frequentabat, hocque virtutis exemplo familiam & aulam trahebat, ciuiumque complures. Iam diſciplinæ veteris commouebat prope ſepulta fundamenta: iam gnarus breuis æui, memorque Eccleſiæ ſuæ, idoneum optabat ſucceſſorem: Iam Iudæorum fraudes, & exitialia huic ciuitati fœnora oppreſſum ibat: iam denique ditionis ſuæ ablata pignora, iuraque reuocabat, quo validius reſiſteret ijs, qui Eccleſiam hanc à prauis, vel erroribus, vel moribus conualeſcere nollent. Hæc, inquam, omnia intentior, ac vigilantior agebat,

agebat, cum mors acerba, iuxta ac inopinata cœptis interuenit. Octiduo ante, cum nuntium de Ioachimi Hersfeldenſis Abbatis. & Principis obitu accepiſſet, mira æſtuare cura viſus eſt, vt Eccleſiam illam ex inſidiantiũ, adeoq; iam imminentium hoſtium periculis eriperet. Literas itaq; ad Cæſaream Maieſtatem, & Nuncium Apoſtolicum vtrumq ue Pragam, Coloniamque dedit, omnique ſtudio hoc excitauit, ad opitulandum periclitanti Abbatiæ. Aderat decimus quintus Martij præcidaneus S. Benedicti, cum horis Canonicis recitatis mane ad quotidanum ſacrum audiendum, ſe parabat, paucos ante dies ritè expiatus ipſe fecerat. Senſit ilico rheumate opplente venas eum rigorem artuum, vt pileum quadratum vix capiti imponeret. Sed res diuina negligenda non erat; cum igitur ad exitum vſque hinc intendit, ſubiit ſtupor, rigorque membrorum & apoplexiæ comes Lethargus, erant autem in manibus Vincentij Bruni meditationes: & locus vbi deſtiterat, Agon erat Chriſti certantis in horto. Tenuit morbus horas circiter quindecim, cum in aulæ totius corona magno mœrore, luctuque circumſiſtentium ſecunda vigilia noctis inter aſtantium crebros ſiugultus & lachrymas, animam immortali memoria dignus Princeps efflauit. Affuêre de noſtris quatuor, qui opera ſedulò morienti nauata compoſuêre quoque exanimem: non humandum tamen loco, quem elegerat ſepulturæ. Vigeſimo ſecundo Martij, quæ ſanctioris hebdomadæ erat feria quarta, cooptatus in locum defuncti, ſucceſſor Ioannes Fridericus à Svvalbach, Decanus principis Monaſterij. Is ab adoleſcentia in

Socie-

Societatis diſciplina partim Fuldæ, partim Dilingæ educatus, & Moguntiaci demum ex Rhetoricæ ſtudijs,& noſtrorum Conuictu ad presbyterij honorē euectus. Moderandę ſucceſsioni Archiepiſcopus Moguntinus Elector tempeſtiuè legatum ſubmiſerat, doctrinæ, generisq; præſtantia virum egregium, qui in magna rerum fluctuatione dignitatem Catholici Principis præclare ſuſtentauit, & orthodoxæ pietatis hic inuſita documenta reliquit: nam ferijs ſacratioribus per aduenarum & hoſpitum acceſſum licentius agente aula, ipſe nobilium agmine comitatus ad Collegiū acceſsit; & quo paratior ad Paſchalia Sacramēta veniret, apud nos in otio ſancto diem poſuit, cæteros aulicorum ad idem inuitans ſtudium. Cæterum Balthaſari diulgata morte, res nouas ſpectare viſi non vno loco ſubditi, nam è nobilibus fuit, qui actutum Prædicante reuocato, Catholicum ſacerdotem templi foribus arcuit, & Hamelburgenſium ſentina veteris ſectæ deſiderio Paſcha Catholicum auerſabatur. Fecit ergo proinde nouus Antiſtes, vt illic expeditorum equitum miſſo globo Catholicū reſtitueret; hic publico propoſito edicto, quod ad totam ditionē manauit, Catholicam communionem iuberet: vtrimque Principis orthodoxi, & deceſſoris veſtigijs inhærentis exiſtimationem inferret. Hinc à ſuperiore Collegij recēs electus de honoris ingreſſu ſubmiſſo compellatus, & de patrocinio non deſerendo Societatis, benignè verbis promiſit omnia, & prolixius re præſtiturum affirmauit. Cuius animi hoc anno certè non obſcura varijs in rebus experimenta tenemus. Enimuero altaris longe ſumptuoſiſsimi reliquas impenſas lu-

beris

lubens ſuſcepit, omniaq; ex aula erogari ſolita ſubſidia ad hoc temp⁹ beneuolè præbuit. Ad hæc miſsitandis ferinis, & inuitatione crebra, alijſq; officijs eum ſe aduerſus Collegium exhibuit, vt animũ illi hunc manere perpetuum valde quidem optandum ſit.

Benignus Morellus ingenioſus & peritiſsimus ſcribẽdi Magiſter, varijs obitis Prouincijs, cũ in hac noſtra diuerſis in Collegijs adoleſcentũ ingenia ad accuratè ſcribendum ſua docta manu excitaſſet, artiſq; mercedes in exẽplaria typis exprimẽnda, quęque alias vſui, conſumpſiſſet, inops, æger, & omniũ egẽs rerum Fuldam venit. Hic graui in morbo, per noſtros hoſpitio, & medico procurato, ſuſtentatus eſt, & cum ob fœditatem hydropis, peregrinũ hominem, reiq; paruę, refugerent oẽs, noſtri ad extremum miſello aſsiſtere, ſalutẽ eius regere, & pie defunctũ funere honeſto efferre, pium duxère. Quin & orphanos ab eo relictos deſtinauerunt Bizontiũ in Sequanos, vnde ille oriund⁹ erat. Maior labor noſter fuit, in conſeruandis bonis nõnullis, qui à Principis morte, cuius gratia floruerant, incurrère in æmulorum inuidiam, odiaque. Horum nonnulli ex gladiorũ, & vitæ præſenti diſcrimine erepti, & cum primoribus vnde extrema illis imminebant, requiſita quoque in id Principis auctoritate, in gratiam reſtituti. Quo in genere virtus etiam ſpectata Vicecancellarij, qui cũ ex Vrbe reuerſus, impetrata confirmatione noui Pręſulis, Sodalitatis Parthenię Pręfectus eſſet electus, duos à quibus ſacra iuriſdictio ferè dependebat, cum eo recõciliauit, cuius in Cleri tuẽda diſciplina, defunct⁹ Antiſtes opera fideli vſus fuerat.

fuerat. Magna Collegio exiſtimatio acceſsit, cum Septemvirûm Legati Fuldam ad initium Autumni accerſiti, præſentib. Cæſaris Legatis Truckceſio, & weſternachio, hic diætam habuere. Venerunt ad nos perhumaniter, & ſæpè tum Cæſaris Orator Truckceſius, tum Catholicorum Principum tres Cancellarij, & his adiunĉti nobilitatis primores, ſeminarium & Conuictus diſciplinam collaudarunt. Cancellarius quoque Saxonicus diligenter quæſiuit in diſciplinam legeſque ſcholarum: & Exemplar Regularum, & Elenchi librorum ſecum abſtulit. Actũ & etiã impetratum à Principe nouo, vt quod fieri deſierat, alumni parochijs, & Eccleſijs olim præficiendi reſtituerentur, ſolitiſque auxilijs ſubleuarentur. Itaque varijs ex Scholis noſtro arbitratu adoleſcentes delecti, & nonnulli ad Sacerdotium promoti. Cœnobitæ Blaſiani ab vſq; Hercynia huc olim ad ſtudia miſsi, cum iam profectu haud mediocri auocarentur, curæ fuit, priusquam abirent, ex ijs maturiores quatuor exercitijs ſpiritualib. perpolire, ſpe redundaturi fructus in celeberrimum monaſterium.

COLLEGIVM HEILIgenſtadianum.

HEiligenſtadij noſtrorum opera domi, foriſque optatos manipulos tulit. E ſcholis duo adoleſcentes Rhetoricæ ſtudioſi in Societatem tranſcripti, alij ad alias Religioſorum familias tranſiere. Ad Eccleſiam Catholicam qui vrgentibus Archiepiſcopi mandatis, & noſtrorum indefeſsis ſtudijs

incitati, ac demum erroribus, & noxis expiati redierunt, nongentiſmũ numerũ attingunt, in quibus Ciues minimum centum, plurimi ſenes ac decrepiti, quos diuina prouidentia in hunc diem ſalutis reſeruaſſe videtur, non pauci quibus ad auitam fidem hæc feliciſsima calcaria iam pridem in votis fuerant, plurimi etiam, qui mire hactenus obſtinatos præbuerant ſeſe, adeoque duces cœterorum in errore fuerant. Facile in his primas tenet nobilis fœmina Archiſatrapæ noſtri coniux, quæ poſt tot annorum certamina, cum ægerrime deprauatas opiniones abijceret, tandẽ ceſſit veritati. Credibile eſt eius in pauperes, & morbidos quoque egregiam beneficentiam Deo curæ fuiſſe. Auſim dicere neminem vnum hic locorum, vbi medicus nullus, nullus pharmacopola, maximum, minimum ægrotare, quem rogata non conſilio, reque omni medica, quam ipſa habet & conficit, gratuitò iuuet, ac recreet.

Fuit alia in hoc genere ab infantia Lutherũ edocta. Hanc cum maritus laboraret Eccleſiæ adiungere, nihil magis obſtabat, quam altè olim de Euchariſtiæ myſterio ſcrupulus infixus, quem vt eximeret ſibi mulier, (nec enim reluctari diutius tutum putabat) pro candore, & ſimplicitate ingenij precatur Deum, ſi Catholici rectè ſentiant de ſanctiſsimo Sacramento, id ſigno aliquo compertum faciat; Exauditas fuiſſe preces id pro argumento habet. Vbi confeſsione reiecit hæreſin, & ſacram in templo noſtro menſam adit, ecce in manu Sacerdotis viſa eſt videre coruſcantem hoſtiam,

hoſtiam, ac velut rubeſcentem, mox etiam in ore viuo quodam motu ſe agitantem ſentire. Idemque ab illo tempore, quoties diuinam Synaxim repetit, ait ſibi euenire. Maritus re cognita peccatum aliquod vxoriæ leuitatis veritus, noſtri Sacerdotis iudicium exquirit. Is etſi fœminæ preces damnare non audet, monet tamen in poſterum, vt ceu confirmata iam fide, denuo precetur oſtentum illud ſibi tolli: nimium enim quam faciles dæmonum illuſionibus muliebres animæ. Nec vero impunè tulere; quibus neophytorum pietas ludibrio fuit.

In Pago Oberfeld non longe Duderſtadio, (quo noſtri ſub Paſchatis ferias excurrerant, operamque confitentibus dabant) vt quinque puellas citatiore gradu ad templum pergere cernit, occlamat ludibundus ſannio; Heus ferte gradum citius, ne indulgentiarum iacturam his nundinis faciatis miſellæ. Procedit deinde ad proximum pratum ſalices decapitaturus. Id dum agere incipit, amputat ſibi miſer digitum indicem ſtirpitus: medium vſque eò, vt extrema cute tantum hæreat, & poſtea vulnerarij iudicio reſecandus fuerit, annularem denique ſic conuulnerat, vt ægrè curationem acceperit. Agnouit tum Dei vindictam, & inter Chirurgi manus: O vtinam, inquit, cum puellis, & ego templum petijſſem: expiaſſem animum, & manum integram poſsiderem.

Porro Auxiliaris quoq; Mons Saluatoris, ex more noſtrã eſt operam expertus. Adſcribã quod inter

cœtera ſacri illius loci miracula iure numeretur. Eglingenrada pagus eſt in agro Duderſtadiano, huius incola Andreas Spilner, duob. tribulibus comitatus ſpecum quendam ingreditur, margam terram fœcundandis agris eruturus. Dum inſtant operi, ruit ſupernè maxima terræ moles, hominemque penitus opprimit. Accurrunt ſocij, magnoque niſu ad alteram vſque horam, in amolienda terra deſudant, tandem vt primũ cœpere caput hominis, ſed ſenſu deſtitutum conſpicere, reliquo adhuc merſo corpore, mortuum rati, domũ properant, triſtiſsimæ rei nuntij. Erat oppreſſo coniunx Margaretha nomine, quæ ſimulatque triſtem caſum accepit, in genua prouoluta votum vouet eiuſmodi. Virum, inquit, meque ipſam ſiſtam monti Saluatoris, ſi ſuperſtitem ipſum recipiam. Inde omnes pene è pago ad ſpecum. Eruitur reliquum infoſſi corpus, deforme, attritum: os quatuor in partes fiſſum hiat; dentes anteriores faucibus ingeſſerat terra, dorſi, quam vocant, ſpina confracta, comminutæ ſpinæ, rupta veſica. Vnus adhuc animus leuiter ſpirabat inter dolores. Opem negat medicus, ſed non negat Chriſtus votis imploratus, cuius Numine factum eſt breui, vt collectas vires attritus perſentiſceret. Veruntamen vt illuſtrius ſit Dei beneficium, malum malo excipitur. Pus enim, humorque multus in collo collectus, faucos intercludit ſpiranti, nec quicquam propius, quàm mors altera; quid faciat vxor? alterum votum concipit. Duas ex cera candelas vouet: alterum D. Virgini & S. Valentino Tutelaribus pagi; alteram Saluatori in monte, nec fruſtra, damna-

damnatur voti;detumeſcit humor, pus abit. Inſtat peregrinationi ſacer dies Pentecoſtes Ibi tum duobus nixus fulcris Andreas,ad ſalutarem locum per quatuor bene magna milliaria arreptat,tam fœlici conatu,vt,quo propior abeſt, eo vires animũq; ſentiat validiorem,quem vbi in monte confeſsione expiauit,rem omnem ex ordine vnà cum vxore Sacerdoti noſtro pandit.Demum à ſacra Communione ita ſibi reſtituitur, vt ſcipionibus quibus innixus fuerat,pro anathemate ſuſpenſis, pedibus ſuis eadem die(cum vna hora ante meridiem monte deſcendiſſet) domum ſuam tanto locorum interuallo ſanus,integerque reuerterit. Narrauit idẽ nõ multò pôſt Patri noſtro,nihil animæ ſuæ fortunatius hoc infortunio accidere potuiſſe, quod quidem viſus ſit ſibi illa ruina ſempiternam mortem euaſiſſe, qua etiam nunc dignißimus ſit, niſi immortales Seruatori ſuo gratias habeat. Vnicã ſibi ſub terrea illa mole ſepulto cogitationem hanc indidem recurriſſe.O quò iam abis hominum miſerrime Andrea?

Varias Diuorum Reliquias,quas Collegium noſtrum iam ab annis viginti velut depoſitum in priuata cuſtodia habuerat,nunc demum in publicum protulimus, & honeſtißimo loco circum altare ſummum in pictis,auratiſque thecis collocatas,populo venerandas propoſuimus. Erant eæ à Reuerendißimo D. Nicolao Elgardo quondam Suffraganeo Erfordienſi,viro optimo & noſtri Ordinis amantißimo,diuerſis ex locis hęreſi potißimum infectis magno ſtudio conquiſitæ, & Societati teſtamento legatæ,Sed incertum adhuc fuerat, huic ne

Collegio manerent, an in ſpem erigendi olim Erfurti Collegij reſeruarentur. Igitur exiſtimauimus minimè cōmittendum, vt diutius honore publico carerent tam precioſa Diuorum pignora.

Reuerendiſsimus Princeps annuum vectigal auxit nobis viginti quinq; modijs frumenti. Erfordiani Canonici ſemitria vini plauſtra dederunt. Alij alijs muneribus ſuam in nos beneuolentiam teſtati ſunt. Canonicus quidam D. Martini templo noſtro 90. daleros moriens legauit.

COLLEGIVM MOLS-heimenſe.

AD Eccleſiam ab hæreſi rediere 14. quorum vnus Saxo Latinè, Græceq; doctus, cum multas Germaniæ vrbes peragraſſet, paſsim cum varijs de fide diſceptando, aſsidueque legendo Bellarminum, tandem huc appulit, & octidui opera conuictus, hæreſim palam ex Formula Tridentini Concilij deteſtatus eſt, indeque cum multis lachrymis, ieiunijs, & aſsidua precatione ad diuinorum myſteriorum participationem acceſsit. In fide confirmati complures, & Sacramentis etiam præmuniti, præſertim opificiorum tirones, cum in hæreticorum ditiones peregrè abeundum fuit.

Multam dixere vicini hæretici 50. florenorum, ſi quis Catholicorum ſacris interſit: Sed impia decreta pijs maiores animos faciunt. Ad nos vſque frequentes audiendæ rei diuinæ, & Sacramentorum percipiendorum cauſa excurrunt. Nobilis matrona hanc ob rem ad magiſtratum delata, & rogata

rogata cur edicto non paruiſſet? Deus meus, inquit, non eſt mihi 50. florenis venalis, nec ſi hos vobis pendam, fame ſinet emori.

Alia ſub verni Ieiunij finem huc euolauit clam marito. Minatur ille rediturae mortem, filiolum, quem patre inuito mater ſcholis noſtris erudiendum tradiderat, miſerè flagellauit, vt eliceret an mater apud nos Sacramenta adiſſet, ſed vicit pueri genероſa patientia immanem patris feritatem, idemque poſtea inter cognatos ſuos opulentos homines liberè profeſſus eſt, ſummam nobis iniuriam fieri ab ijs, qui fidem & humanitatem noſtram calumniātur. Scholæ noſtræ poſt ferias Paſchales in nouum domicilium immigrarunt, excitatque diſcentium animos non modo loci ſplendor, & amplitudo, ſed lumina quædam nobilitatis, & in his Barones quinque, quibus ipſis & toti gymnaſio virtute ſua, & eximia diſcendi alacritate prælucet Illuſtriſsimus Princeps D. Erneſtus à Croy &c. iam plures annos noſtræ diſciplinæ alumnus, & modo ſummum inter Rhetores principatum egregie ſuſtinens.

Non obſcuro diuinæ opis indicio cuidā ê diſcipulis noſtris res accidit. Laborabat is dyſenteria 10. quintum iam diem non ſine acri dolore, & ingraueſcebat malum. Accerſitus Præceptor imaginem B.P. N. Ignatij oſculandam præbet ægro, ſimul hortans vt in eiuſdem honorem roſarium recitet. Fecit adoleſcens, & poſtridie incolumis prorſus ad ſcholas redijt. Ad noui Gymnaſij abſolutionem, acceſsit alterum ædificium, quod mole quidem minus, at noſtris vſibus per commodum

extruximus; Vtraque in ſtructura magnam experti omniū in nos Ordinum beneuolentiam. Illuſtriſsimus Cardinalis, ac Princeps noſter, duo millia contribuit, idemque cum æſtate pene media hanc ſuam Diœceſin luſtraret, humaniſsimè Collegium noſtrum & ſcholas inuiſit, exceptus à iuuentute vario carmine, mirificam oſtenditanimi ſui & vultus ſerenitatem, quæ & alibi paſsim relucens vniuerſam Alſatiam, adeoque & ipſos fidei hoſtes lætificauit.

COLLEGIVM CONfluentinum.

COnfluentiæ Pater Simon Lieb diem obijt extremum, quem diu in votis habuerat, accidit vt nimiopere vrgente vi morbi, abſoluta re diuina in templo, corporis ergaſtulo animam iam laxandam ſperaret, ſed retentante ipſa adhuc ſeſe, ſermone ad orantes cōuerſo: parcat, inquit, vobis Deus. Illis ſciſcitantibus quidnam verbis illis ſignificare velit? Cur, inquit, non permiſiſtis me emigrare? Annos habebat 42. quorum viginti quatuor in Societate egerat, humaniores, ac Philoſophicas diſciplinas fuerat profeſſus, concionibus etiam latinis cum laude habitis ad germanicas, ſpem afferebat magnam, puritatis animi erat ſtudioſiſsimus, obedientiæ ſeruans etiam in ardenti morbo; amorem pariter ſpirabat in Deum, & in Socios, vt merito & Simonis, id eſt, obedientis nomen, & Lieb cognomen, quod amorem apud Germanos ſonat, ſibi vendicare potuerit. Miſsi ad

prima

prima Societatis tirocinia duo, ex officina ſartoria adoleſcẽs vnus, alter ſutor. Grauiter ferebant parentes cuiuſdam nouitij in Societatem ingreſſum, & multo grauius Auia; hæc quodam die mane inopinatò inuenta eſt mortua in lecto; irato an Numine, vt quidam arbitrabantur, an pacato, haud planum.

Donauit ſenatus in Templi noſtri ſtructuram 100. daleros. Matrona nobilis in eandem rem 60. florenos largita eſt. Nobilis ſatrapa 200. florenos pro fœlici anni auſpicio. Quædam pia Virgo, pro perenni lumine ante ſanctiſsimum Sacramentum totidem. Clauſit ſuperiorem annum beneficium integerrimi viri ex Ordine Eccleſiaſtico 100. florenorum, vnde annua penſio Collegio cedere poſsit. Alius ex eadem Eccleſia Bibliothecæ 25. florenos moriens reliquit. Eccleſiæ ornatus alijs rebus, tum noua caſula, & candelabro penſili, cuius pretium non infra 50. florenos, Itemque bifronte effigie penſili B. Virginis faberrimè ſculpta auctus. Summi etiã Pontificis Legati tres, dum hac tranſirent, magnam erga nos declararunt beneuolentiam, partim quòd Collegium viſitarent, partim quòd noſtros ſibi in aula Principis adeſſe vellent, vbi ad commendationem noſtram, plurima apud aulicos de Societatis opera, & induſtria deprædicarunt.

COLLEGIVM PAderbornenſe.

Annus vnus plures Collegio abſumpſit, quàm omnes cæteri, quibus Paderbornæ degimus.

 Nam

Nam domi ſunt duo ; foris verò in caſtris totidem extincti. Inter quos iure primus nominatur P. Iacobus Riſvvick Nouiomagus; quatuor votorum profeſſus, vir obſeruantia erga ſuperiores ſingulari, morum ſuauitate domi, foriſque carus: litterarum humaniorum peritia Græcè, Latineq; eximius, habendis concionibus, ſcribendis litteris, promouendis negotiis, ad ſtuporem vſque promptus. Animarum Chriſto adiungendarum ità cupidus, vt magni Caniſii cognatum non tam ſanguine, quàm ſolida virtute diceres. In aula generoſorum Comitum Ritbergenſiũ annos omnino quinque operam nauauit perutilem. Illi de conuerſione ſerio conſilium agitantes, cum à R. P. Prouinciali veritatis Ducem, & vitæ Magiſtrum hunc Patrem impetraſſent, morum ille candor, & ſimplicitas, calliditate magis vacua, quàm prudentiæ expers, ita rapiebat, vt cuius virtute hortationeque perſpicuos modeſtiæ, ac pietatis flores per aulam paſsim emicare cernerent, multis eum precibus ſibi retinendum ducerent. Nec potuit tam feruens viri caritas anguſtis concludi finibus, foras exire geſtiit, in vicinas arces & monaſteria non ſine fructu. Multi hoc authore Lutherum & Caluinum deſerentes veritatem Catholicam reſpexerunt: multi vitiorum cœno emerſi magno ſalutis bono, meliorem vitam aggreſsi ſunt. Hic verò tam præclarus proximo iuuandi ardor, cum ſemper habuit ſegetem & materiam; tum hoc anno in caſtris, quò generoſum Comitem proſecutus eſt, inuenit ſingularem. Hic enim militi ob continuam cœli intemperiem morbis grauiter tentato, aut vrbium oppugnationibus attrito, cor-

poralem

poralem iuxta & ſpiritualem opem liberaliſsimè impendit. Sed dum indefeſſus morbidorum quaſi parentem agit, viſum eſt Deo, vt in opere caritatis tam illuſtri, ſibique grato, vitam poneret. Itaque Bercæ 15 Octobris maximo & noſtro, & externorum dolore migrauit feliciter ex hac vita, anno ætatis 48. quàm venit ad Societatem 30. Non diu pòſt, quem ſocium in caſtris habebat, P. Cornelius Arentz Bruxellenſis in ſimili caritatis opere, vitam amiſit temporalem, natus annos 53. quorum 24 in Societate conſumpſit. Vir erat parsimoniæ, & paupertatis ſtudio apprime deditus. Caritatis vero documenta, cum aliàs in contagioſa lue contactis forti animo adeundis, tum ſub vitæ finem in miſeria militũ ſubleuanda, dedit illuſtria. Iſti foris vixerunt. Domi diē clauſit extremum P. Franciſcus Nonhemius, Coadiutor formatus, natus annos 46. ex quibus in Societate 23. Deo conſecrauit. Præter comitatem qua gratus domeſticis æque, ac externis erat, hæreſeos paſsim extirpandæ ſtudio flagrabat ingenti. Nihil illi optatius, quàm doctrinæ Catholicæ hoſtibus meliorem credendi viam oſtendere, quem in vſum præſidia habebat parata. In vltimo tandem vitæ actu earum virtutum exempla præbuit, quæ tam excellenti vocationis beneficio, & huius Inſtituti alumnorum nomini ſunt conſentaneæ. Nam ex quo cœpit ob ingraueſcentis morbi vim affigi lecto, præter patientiæ exemplar, auidiſsime corporis diſſolutionem expectabat. Deinde fractis & ſemimortuis verbis palam dictitabat, ſe eam caritatem Societatis non eſſe promeritum, ſed dignum

potius

potius qui proijciatur,& ab omnibus conculcetur, quæ ſuprema eius conteſtatio ad circumſtantium animos & aures non ſine motu accidit. Subſecutus eſt illum non diu poſt operis extremi adiutor Martinus Gilsdorff, quem maligna febris abſumpſit. Vir erat miræ ſimplicitatis,obedientiæ,& toleratis per annos 26. in Societate laboribus Marthæ, inſignis.

Errores improba ſentientium exuere 16. Silentio preſsis qui domi foriſque in Miſsione Ritbergenſi cum proximi vtilitate geſta ſunt.Nam etſi nõ paruus eſſet numerus illorum, in quos emolumẽtum comportarant noſtri , ne tamen iſta ordine perſcripta ad nos deferrentur,mors inuida prohibuit. Tantum libet apponere, quę diligentiſsimus Pater Iacobus Riſvvick, paucis ante mortem diebus , ad R. P. Prouincialem properante calamo ſcripſit. Nobis,inquit, occupationum eſt affatim, apud Germanos, nauticoſqne,& multi ad cor redeunt,fidemque patrum,morbis, officijs, monitiſque pijs ſubacti. Erat Brunſcvvicenſis legio recens ex intemperie intemperantiaque obnoxia præcipue caſtrenſi morbo, quo tamẽ pauci exanimantur.Hęc dum tranſrhenanam in ſtationem migrabat,in mapalibus ægros humana ope deſtitutos reliquerat,vt fame,neglectuque curationis vel enecarentur, vel extabeſcerent. Factum caſu, vt hi ipſi à vicinis inuenirentur Hiſpanis, qui admirabili caritate ſtatim complexi miſeros , quamuis hæreticos,optabant adeſſe noſtros. Accurrit Pater Cornelius,in clinicos,inopeſque perquam officioſus,& adiuuantibus liberali impenſa Hiſpanis, ferme

me ad vitam mortuorum ſimiles vmbras reuocauit, pollicitique ſunt varij ad religionem, & Sacramenta percipienda. Qui autem exanimati in tuguriolis ſunt reperti, adiuuantibus libenter Iberis, ſunt conſepulti. Ab his manauit in noſtros quoq; milites languor, vt proinde iam potiſsimę occupationes meæ ſint, totus ferme dies circuire mapalia, ſolari ſemianimes, præbere Sacramenta, eſculentis, & pecunia infirmos recreare, perque eam occaſionem excitare alios ad pietatem. Nec deſunt hic ſatis bonę eleemoſynæ leuandis decumbētium neceſsitatibus. Comes enim, vti eſt pius in afflictos, è culina cibum languentibus oportunum perlibenter ſuppeditat, ac minaciter cogit Centuriones, vt accurate infirmos curent. Euocamur quoque ad baptiſmum, funerationem ac ſimilia, quæ Patres noſtri paſsim hic obire ſolent. Et iam iamque naualem operam, Ein Boetzgeſell, pie inſtructum Sacramentis, proſequente longa ſtipendiariorum nauticorum linea, ſepeliam. Vale in Chriſto mi Pater, memor noſtri & piorum Comitum, Ad ripam in conſpectu Pherckæ 20. Septembr.

E vicino oppidulo ciuis, noſtræ quondam diſciplinæ alumnus, in maritimum emporium Caluiniana fece oblitum negotiationis cauſa iter intenderat. Hic apud complures ſermo incidit de Ieſuitarum felicitate, induſtriaque iuuentutis formandæ: cuius rei fidem ipſe faciebat hoſpiti præſertim, quod cum exiguum, vt palam fatebatur, temporis obijſſet ſcholas noſtras, Gymnaſiarchæ tamē vrbis, qui tū forte aderat, palmā latine loquēdi præri-

di præripere videretur. Quid multa? Filium hoſpes licet Caluinianus Paderbornam adducit noſtro arbitratu erudiendum. At filius in literas ſtrenué incumbit, vt ſperemus eius exemplo plures, vt huc doctrinæ cauſa commigrent, aliquando commouendos. Alius quoq; qui Scholas adhuc obit, cum amicorum, vel inimicorum potius hortatu ad hæreticum gymnaſium ablegaretur, intellecto fidei naufragium imminere, quo équo venerat, eodem poſtridie reuolat Paderbornam, præoptans ſalua fidé, quaſuis deuorare moleſtias domeſticorum. Deo noſtram incolumitatem curæ eſſe, vel hinc liquet. Sacellum eſt ſuburbanum à Roma indigitatum, quod natu maiores ferunt prodigijs olim cœleſtibus claruiſſe, ſed ex quo Lutheri fermentum his in locis inualuit, neglectu, ſituque cœpit ſqualleſcere, vt tantum non rueret. Ad illud igitur reſtaurandum adiecit animum Reuerendiſsimus, & reſtauratum Societatis eſſe voluit. Id liuidi non ferentes, quanto niſu poſſunt, falſis rumoribus Principis voluntatem mutare ſatagunt, quæ licet aliquandiu nutare videretur, poſtea tamen confirmata eſt, nobis non tantum ſacelli poſſeſsione tradita, ſed etiam vectigali, quantum vini ad ſacrificandum ſufficeret, in templo noſtro attributo. Aliorum quoq; liberalitate ſupellex ſacta cepit incrementum.

Matrona quædam pia, domo quidem nobilis, ſed, vt eſt rerum humanarum inconſtantia, ad eam redacta inopiam, vt corrogata ſtipe victitet, cum ex more templum itaret noſtrum (vbi à pri-

primo pene ſacro ad poſtremum vſq; perſeuerat) fallente greſſu prolapſa frangit crus, in cuius curatione dum eleemoſynis adiuuatur, vetula, qua cum habitabat, pene centenaria, Luthero plena verbis blaſphemis exagitat miſeram, eoque progreditur os impurum, vt illam ſimulationis, priſcamque religionem ſuperſtitionis arguat. Quid agat ore tam effreni? opponit beneficentiam iniuriæ, rationem amentiæ. Sed incaſſum menti conuitiandi morbo tabefactæ pharmaca adhibentur, quæq; ſalutem allatura putabantur, in peſtilentius ea quaſi venenum exeunt. Deus tandem Innocentiæ cauſam ſuſcipit tuendam. Nocte quadam criminatrix illa protrahitur è lecto; protrahitur & altera nocte, 3. inſuper è feneſtra præcipitatur. Lapſum audiunt vicinæ mulieres, ſurgunt protinus, adeunt lectum, nihil reperiunt, vident patere feneſtram, ſuſpicatæ quod res erat præcipitem cecidiſſe: excurrunt in plateam, offendunt mortuam, blaſphema lingua ad dimidium vſque præciſa. In vicino oppidulo Præfectus arcis noſtrorum hortatu priſcos ritus, apoſtatæ cuiuſdam improbitate grauiter afflictos excitauit. Nam Curione boni exempli viro, qui è noſtra prodijt diſciplina, ſubſtituto in locum lupi, hoc tandem effecit, vt breui tempore Chriſtiana res faciem haberet lõge meliorem. Eodem loco accidit aliquid ad memoriam haud contemnendum. Vna è ſtrigibus, quæ morte tetrum crimen luerunt, dæmonis impulſu ſacram hoſtiam ex ore in linteolum repoſitam, aſportans

domum,

domum, porcis præbere molitur, ſed illi altiore quadam vi moti, poplitibus ſinuatis, quo poſſunt modo, Creatorem honorantes, eſcam appoſitam ſumere exhorreſcunt, donec triuenefica ſanctum Domini tolleret. Hæc coram Iudicibus ſic accidiſſe faſſa eſt. Nobilis fœmina licet hæreſeos caligo, quam à parentibus hauſerat, mentem occuparet, graui tamen in morbo vulgi de noſtro Inſtituto famæ tantum tribuit, vt ſi quid humanitus pateretur, 1000. daleros vellet Societati legatos, ſed reddita corpori mentique valetudine, hanc fecit in pietate progreſsionem, vt auſteriſsimum quemq; Ordinem cogitet amplecti.

Ab hæreſi abſoluimus amplius viginti, plurimos in orthodoxa fide nutantes ereximus, & confirmauimus, partim rudes ſana diſciplina imbuimus, nonuullos etiam ſacris B.P.N. exercitationibus excoluimus. Mercator hæreticus cum ſcripturæ quendam locum pro ſua Secta facere contendiſſet, ſponſione facta cum altero mercatore Catholoco, veniunt ad Collegium, loci germanum ſenſum exquirunt, oſtenditur tam manifeſtis argumentis veritas, vt victus hæreticus præter ludibrium. 10. daleros pendere cogatur.

Multi qui dies noctesque inſomnes trahebant, velut intemperijs, vel potius conſcientiæ ſcrupis agitati, peccatorum confeſsione, & participatione Dominici corporis, ſuſpenſa etiam ex collo Agni benedicti plagula, tranquillati ſunt.

Sparſerat in vulgus fœmineum Impoſtor quidam, defunctorum animas auxilium ſpirituale poſtulantes, ſibi nonnunquam apparere. Angelum

lum præterea Cœlo lapſum crebras ſecum miſcere ſermones, collectamq; à ſe pecuniam exigere; ad ſummam, adeo compoſito ſermonis pigmento impoſturam ſuam hanc adornabat, vt in fraudem deuotas mulierculas magno numero pellexerit, exiſtimantes magnum ſe Deo obſequium præſtare, ſi manium hunc inferorum nuncium eleemoſynis, munuſculiſque recrearent. Sed nimirum nullum fictum diururnum, prodidit ad extremum verſipellis nequitiam, dum ſedulò apud ſingulas cauet, ne quid Confeſſarijs Ieſuitis enuncient. Ea vox ſimul atque emanauit (vt fœminæ minimè ſunt arcanorum tenaces,) effectum eſt ilicò vt viſorum, oraculorumque fides nequam fabulatori abiudicaretur.

Obſeruantiæ ergaSodalitatē illud eſt argumentū, quod Iuriſperitus litem, quam aduerſus alterum Sodalem defendendam ſuſceperat, ſimul à Patre & Præfecto Congregationis monitus fuit, remiſit. Iſtud diuini zeli indicium. Decanus quidam Sodalitio adſcriptus, nouitio Canonico noluit ante, quam vocant inueſtituram dare, quam coram teſtibus & Notario ſanctè promitteret, ſe concubinam nunquam ſuperinducturum, & ſi fidem datam falleret, extemplò ceſſurum beneficio. Caſtimoniam alius fœminæ perſuaſit à Clerici impudica conſuetudine diuulſæ.

Ciuis erat lethali correptus morbo, de tempeſtiua confeſsione monebat vxor, filij, amicique, ſed vt in differenda pœnitentia procliues hominum animi, cunctabatur æger, negabatque paſſurum Deum vt ante lucem vita excederet: Illis

ergo conatu fruſtratis, accedit Sodalis conuictor, moribundum blande compellat, oratque ſaltem nunc velit, quod paulò poſt in omnē æternitatem non voluiſſe fruſtra pœniteat. Quid multa? obſequitur clinicus Parthenio, concubia nocte acceſſitur Confeſſarius, exhaurit conſcientiam, percipitq; ſacrum viaticum, nec longum fecit; antequam cœlum albeſceret, placidè in Domino obdormiuit. Teſtatus eſt ſuā in nos beneuolētiā Sereniſsimus Elector Erneſtus, cum præter vini plauſtrum ducentos quinquaginta daleros, alis ſummæ aræ depingendis attribuit, & Canonicatu D. Lutgeri in victorem Emmerentianæ cauſæ collato effecit, vt pridem abiudicatum nobis in Romana Curia ſacellum DD. Antonij & Magdalenæ Collegio noſtro rediret. Ad hæc in vſum ſacrarum Hoſtiarum quidam ciuis quinquaginta daleros donauit. Ad Inſtrumentum templi acceſſere quatuor argentea candelabra pretio 400 dalerorum; Ad Bibliothecam libri, qui ducentis facile æſtimantur.

COLLEGIVM HILDESheimenſe.

Hildeſii deceſsit P. Ioannes Hammerus anno ætatis 50. Societatis 31. cuius obitu nihil Catholicis ad dolorem acerbius accidere potuit. Fuit Coadiutor formatus, cum in ſtudijs Theologiæ ſemper infirma, atque adeò perdita valetudine eſſet, miſſus eſt Halberſtadium, vt patria ſeſe recrearet aura, & ſcintillam religionis Catholicæ ſicubi compareret, interim foueret, atque excitaret. In-

de

de Hildeſium ad Conciones euocatus, quibus populum ita deuinxit, vt Catholici de Collegio conſtituendo conſilium ſtatim ſuſceperint, Hæretici aũt P. Hammerum, ſi fidem ſuam eiuraret, vnum è Ieſuitis Superintendentem exoptarint. Præditus enim erat ſingulari facultate plane dicendi de quaquere; tum etiam facilitate quadam ſermonis ad Saxonum animos accommodata. Multos ex hæreticis ad veram Catholicorum diſciplinam traduxit; atque ipſos Catholicos, quorum ferè non conſtabat in religione ſententia, pro virili confirmauit. Tandem inchoauit Collegium hoc rexitque, in maxima ſæpe tempeſtate, inter fulmina & tonitrua hæreticorum. Ab eius morte nonnulli male nobis ominari cœperunt. Sed Deus adhuc res noſtras nihilominus promouit, & in dies oſtendit non humano conſilio niti. Sacræ conciones, catecheſes, crebræque exercitationes Societatis pari concurſu, & fructu domi procedunt. Vrbes quoque & cœnobia remotiora ſtudijs, muneribuſque noſtris adiuta; aliquot pijs commentationibus exculti: ad religionem Catholicam deducti duo & 40.

Scholæ nulla re magis commendantur ab hæreticis, quam aſsiduitate & diligentia diſcipulorum: proponunt illos ſuis diſcipulis in exemplum, qui foris aſsiduè quid lectitent, domi ita libris adhæreant, vt ab ijs ægrè diuelli, aut diſtrahi ſe ſinant.

At multo maior laus nobis videri debet, eos qui in tanta hæreſum colluuione ſunt alti, contra

hæreticos libros tanta concipere odia. Quotquot enim huius generis nacti ſunt libros, eos aut ad nos deferunt, aut ipſi ferè peſſundant, lacerant, cremant. Vnus in his familiam ducit adoleſcens, animi, naturæque donis inſtructus, qui præterea imaginem Lutheri, vbi eam reperit libris impreſſam, cultris exſcindit, eradit, euellit. Idcirco propinquos eius inſanire penè & furere ſignificant eorum literæ, quas ad illum dederunt plenas ſtomachi & querelarum. Poſtremis eum & hortantur, & orant cum lachrymis, vt reſipiſcat, aut in patriam veniat, & coram de religione mutata ſe ſuis excuſet, alioquin futurum vt bonis exuatur. Reſcripſit adoleſcens inuicto prorſus animo, ſe cum illis, qui deſipiunt, reſipiſcere non poſſe, nec in patriam venire, clauas enim & fuſtes timere, quibus forte conuinceretur, non illorum argumentis, ſi bonis ſe exuant, vti minantur, æquo animo hanc iniuriam propter Chriſtum laturum, dicturum cũ D. Franciſco; Pater noſter qui &c. nomen igitur eius diris pridem deuouere. Tres Friſones poſtquã Lutheri perfidia perſpecta, animum ad veritatem Catholicam appulerunt, libros Lutheri, & nonnullos alios hęreſi infectos trunco impoſitos alternis ictibus in fruſta diſſecuêre, reliquos de quibus ipſi dubitabant, noſtro iudicio ſubiecêre. Prædicantis cuiuſdam filius conuerterat ſe ad Eccleſiam, quo audito parens grauiter exarſit, ſubitò accurrit, & filium vi abſtraxit, ſed vt primum patrium ſolum ingreſſus eſt, ſtatim in morbum incidit, ac ſatis vehementer diuque ægrotauit. Vbi autem conualuit paululum, illicò ad nos repredauit inſcio parente.

parente. Tum ipſe furere, omnia minari & imprecari, niſi reuertatur, flocci pendere filius, ſe Christi patrimonium ait, in aliqua familia religioſa aditurũ, & nunquam ad patrem rediturum.

De Sacrificio Miſſæ in vicina Ciuitate propoſitæ fuerant à Rectore Gymnaſij aſſertiones, & adoleſcens qui nobis dederat operam, iuſſus oppugnare Ille ſubitò ad nos confugit, & argumenta petiuit Neganti igitur Rectori Apoſtolos vnquam ſacrificaſſe, adoleſcens obiecit locum ex Codice Actuũ ab Eraſmo verſo, quo ipſi vtuntur, ſacrificantibus autem illis &c. ad quem Rector omnia ſecum verſans, quod reſponderet, non inuenit. Deriſus poſteà à diſcipulis, quod vnum è tot millibus hominũ, quos dicebat ante Lutherum idem docuiſſe, nominare non poſſet. Sereniſsimus Elector Colonienſis Erneſtus Epiſcopus noſter, nullam non amplectitur occaſionem promouendi Collegium noſtrũ, hinc bis mille aureos hoc anno attribuit. Alij centum & quinquaginta, in vſum domus contulere.

COLLEGIVM EMbricenſe.

ACceſsit ad Collegij rationes Canonicatus Craneburgenſis, in quo obtinendo cum Sereniſsimæ Principis, & Conſiliariorum, tum maximè Nobilis Domini Ioannis à wachtendunck Camerarij beneuolentia adiuti ſumus: Eius enim ſtudio & auctoritate præcipue factum, vt Canonici bonis conditionibus beneficij eius fructus nobis permitterent, qui etiam noſtros non ſolùm ea cauſa Craneburgum profectos hoſpitio accepit;

verum etiam re confecta omnibus Canonicis liberale epulum præbuit. Noſtram quoque paupertatem idem liberali eleemoſyna ſubleuauit. Cum vero hactenus anguſtè, in Canonici vnius domo Embricæ habitaremus, hoc item anno per amicos, præter ſpem noſtram effectum, vt Moniales duæ Cœnobij nobis à Capitulo, vt primũ vacaret, promiſsi, in emigrationem conſentirent. Multis etiã eleemoſynis inopiæ noſtræ ſuccurſum, creuitque optimatum ac bonorum in nos mirificè propenſio. Exercitijs Spiritualibus informati quatuor. Scholæ ſupra 400. auditores habuerunt: qui numerus inter arma tota æſtate vndique circumſtrepentia non fuit contemnendus. Ex his Sacerdotes aliquot creati, tres ſe religioni addixerunt.

Non ſilendum quod in Iuuene honeſtiſsimo genere accidit; qui veneficio mentem amiſerat, in tantumque furebat, vt à decem viris ægrè cohiberetur. In re tam miſeranda auxilium à Collegio expetunt eius neceſſarii, miſſus igitur ad eum Sacerdos duorum milliariorum itinere, vix domum ingreſſus fuerat, cum ille modò ad loquendum prõptiſsimus, cum omnium ſtupore obmutuit, mox illum de ſtatu ſuo examinat Pater, & vnum alterumve exorciſmum rogatu ipſius ægri recitat. Ea prece ita veneni vis debilitata, vt ſibi redditus cuſtodia non indigeret, proximamque nocte ſomnum quem 5. diebus non viderat, caperet. Vulgata huius miraculi per oppidũ fama, cõplures ad videndã rẽ accurrere, Deoq; gratias agere, alii quò res euaderet, animo fluctuare, ſed Deo bene cœpta tinuante, ęger ad ſanitatẽ rediit, gratumq; ac beneficii

ficii memorem animũ nõ ſemel poſtea nos reuiſens declarauit. Per hanc occaſionẽ aliquot equitum iter obſidentibus, in arcẽ vicinã deflectens, mulierẽ deſperatione agitatam Cõfeſsione & conſilio erexit.

Duo è Zelandia Anabaptiſtis parentibus nati, nec baptizati, ad baptiſmum ſunt præparati. Alterius parentes edicto ducis Parmenſis Flandria ob hæreſin in Zelandiam olim ceſſerant, ibique educatus in errore 8. deinde annis ſtipendia ſub Hollandis fecerat, cum interea morbo comitiali grauius afflictaretur, hoſpitiũ Nautæ Catholici ſortitus eſt, qui hominem miſeratus, ſuadere ei cœpit votum D. Virgini vt nuncuparet, ſed ille à Catholicis moribus planè abhorrebat: ſuo tamen malo factus mitior, Salutationem angelicam & nonnulla alia didicit, votoque ſe etiam obſtrinxit, cuius ſoluendi cauſa è Zelandia clam profectus, ne tanquam deſertor militiæ comprehenderetur, per varios tandem caſus Embricam venit, & in noſtrum Sacerdotem in templo incidit, à quo inſtructus, tum peccata confeſſus, cum in Xenodochio ægrotaret, Euchariſtia etiam impertitus eſt, omnibus, baptizatum non non eſſe ignaris; ſed quia nocturnis terroribus infeſtabatur, cœpit meminiſſe, quod à ſuis, aliiſque audiuerat, baptiſmo ſe non eſſe tinctum, data ergo opera vt ablueretur, Chriſtoque inſitus in eo deinceps virtutis augmentum conſequeretur.

Publicæ ſupplicationes ſiuè in Rogationibus, ſiue in anniuerſaria SS. Euchariſtiæ circumlatione, ſiuè in Iubilæo ea frequentia & deuotione celebratæ, vt nihil hacten⁹ viſũ ſimile. In vna SS. Sacramẽti feriis inſtituta 80. albatorũ paria nudis pedib.

proceſſere,quæ pietas proximam ſecundauit, nam cum ingens tum caderet pluuia, ne ſupplicantiũ feruor minueretur, inter ipſam ſupplicationem nubes pluuiam ſuſtinuerunt,quam ea peracta, largam rurſus effunderent. In Iubilæo autem nouo more ab vna Eccleſia in alteram nobili pompa agmen eſt ductum, tota ad cœleſte ferculum perſequendum effuſa ciuitate,quo die, licet hyeme media,multa paria nudis pedibus inceſſerunt, totoque ſacrificio hoc habitu durarunt, adeo non pleriſque frigentibus,vt etiam aliqui ſudarent.

COLLEGIVM Aquenſe.

AQuiſgrani gymnaſium, quod mediam fere Collegii habitationem occupat, in proximas ædes recens coëmptas translatum eſt, mediaque Grammatices ſchola à ſuprema, cum qua adhuc cohęſerat,ſeparata. Diſcipulorũ ob graſſantis luis pericula, infrequentiam, conſtantia & virtus compenſauit.

Anglus quidam miles,qui pluribus annis pro patria hæreſi, ac Reginæ ſuæ tyrannide contra Catholicos terra marique pugnarat, Deo, vt credi par eſt duce,tandem huc venit,& poſt varias deliberationes, vt ipſe aiebat, oborta maiori veritatis luce,in Eccleſia B. Mariæ Virginis, veterem errorem non modo depoſuit, ſed in eius expiationem inſuper Capucinorum inſtitutum complecti ſtatuit.Puer itẽ tredecim annorum,matre natus Anabaptiſtica, per nos ſacro baptiſmatis fonte renatus

tus eſt. Repreſſæ ad hæc hæreticorum ſcholæ, quas illi partim in hac Ciuitate, partim in ſubiecto oppidulo diſsimulanter habebant. Nec verò dum hæc cum ſectarijs aguntur, inter Catholicos nihil eſt præſtitum.

Viſitati ægri, inopeſque, & opportunis ſolatijs, eleemoſyniſque releuati. Luſtrati carceres, duoq; homicidiū morte luituri, ſic inſtructi, vt caritatem laudaret Ciuitas, præſertim cum etiam ſacroſancta Euchariſtia (quod aliquamdiu in hac ciuitate deſitum) ad ſupremum illud diſcrimen reos communiſſemus. Reuocata item poſtliminio conſuetudo (quæ iam annos 28. ob petulantes hæreticorum, inter ipſos ſacros parietes nonnunquā ſclopos explodentium, inſultus, exularat) cantandi quotidie circa veſpertinum crepuſculum Laudes Deiparę, ſiue; Salue regina &c. in Baſilica magnæ Matris à Carolo magno quondam extructa, quæ res cum pro Concione primum denunciata populo fuiſſet, tantum valuit, vt quouis die etiam profano complures comprecatores acceſſerint. E diuerſo autem ſublatus inconditus clamor, quo pueri, à Dominicis natalitijs, ad Purificatæ Virginis ferias vſque, diuina officia in æde maxima turbare conſueuerant: ſiquidem eodem tempore ad Catechiſmum pellecti, quantum ante offenderant immodeſtia, tantum ſedula modeſtia nunc placent.

RESIDENTIA ERFORDIENSIS.

QVi apud noſtros Erfurti diuino epulo refecti ſunt, millenarium exceſſere, plures omnino futuri, niſi & maleuolorum inuidentia, & ſe-

uera hæretici Magiſtratus edicta , multos à ſacris noſtris abſterruiſſent. Interim nixi Deo minime nobis in Chriſti cauſa feriandum eſſe duximus. Libellis pijs multorum ignorantia ſublata. Exercitijs ſpiritualibus exculti ſex, ſolido cum fructu, quem non nemini inuidit inimicus, inſano ſtrepitu cubiculi quietem interturbans, dum ille diuina commentatur. Sed vt primum res Inſtructori patefacta, euanuerunt inania terriculamenta. Nec minus ægris domi, foriſque præſtitum, in quibus fœmina deſperabunda, quam fruſtra domeſtici, parochuſque erigere tentarant, à noſtro tandem Sacerdote ſuauiter animata, inter ipſum mortis luctam, quam triduum ſuſtinuerat, confeſsionem de tota vita peregit. Fidem Catholicam reſpexere 14. quorum in numero adoleſcens fuit Hußita, & duæ nobiles fœminæ, quæ magna ambæ conſtantia, fidem multo noſtrorum labore perceptam, aduerſus parentum, propinquorum aliorumque iniurias, & obtrectationes egregiè defenderunt. Et fuit alteri mox oblatum diuinitus Conſtantiæ præmium. Erat Virgo iam nubilis, & parens audito eam Catholicam eſſe, in hæredis ac filiæ loco nolebat agnoſcere. ſed cœleſti nutu factum eſt, vt vir Nobilis & doctus, hæreticoque Principi à Conſilijs, qui diu Catholicam quæſierat vxorem, vbi huius virtutem cognouit, ſine dote eam ſibi in Matrimonium deſponderet.

RESIDENTIA ALTE-nenſis.

SVſtinent pendentem adhuc Reſidentiam Altenenſem Sacerdotes bini, cum fratre Coadiutore vno. Varijs modis tentatum, vt ea firma conſiſteret, annuente Comite à Religione noſtra alieno, & comprimente furorem hæreticorum, qui eam omnibus machinis ſubruere ſtudent. Res ardua, in qua iam annis aliquot deſudatum, etſi fructu huc vſque exiguo, quod ſumptum immodicum exigat, cui parando impares ſimus. Occurrit tamen nuper occaſio ab ipſo Comite oblata, quæ eo efficiacior futura, quo Comitem magis tangit, ſi videat Catholicorum opera affinem in gratiam Regis Catholici repoſitum, ſuaſque in arces, quas modo Bataui tenent. Tantum ſupplicando effectum, vt de ſucceſſu bene ſperemus.

Ad Eccleſiæ Romanæ obedientiam reducti tres, qui ab ea nefariè ad Lutherum & Caluiuum defecerant. Sacram Synaxim obiere centum nonaginta octo.

Energumenis aliquot aqua luſtrali & Cera conſecrata, mentis, corporiſque tranquillitas reſtituta, non ſine rubore Miniſtrorum Lutheranorum, affirmantium euanuiſſe cum Apoſtolis omnem poteſtatem pellendorum dæmonum è corporibus humanis, quibus illa ſola conceſſa à Chriſto. Vnus ex eorum cætu clarus. Tanta pollebat is dicendi ſuauitate, vt ad conciones ſuas attraheret greges muliercularum, quæ & Conſcientiarum ſuarum grauamina libentiſsime apud

eum

eum deponebant, quo autem fine, euentus docuit. Vix menſis effluxerat ab obitu vxoris, cum noua nupta noua eum prole adauget. Varia de præcoce illo partu iudicia, fœminæ tribuebant ſanctitati viri, Prudentiores libidini barbati hirci, adulterumque vocitabant. Grauis inde in miniſterium macula, quam vt eluerent Eccleſiaſtæ, parabant certatim apologias. Producebant alij adulterio & homicidio inquinatum Dauidem, & tamen virum præ cæteris Deo carum: alij accuſabant naturam hominis protoplaſti vitio corruptam, adeo vt familiare illi in eiuſmodi ſordes præcipitem ruere, quas tamen protinus fide ſpeciali abſtergat. Quo magis purgare nitebantur nimis maculatum fratrem, eo magis maculabant miſerum, prodit proinde ipſemet cauſam ſuam acturus pro concione, ad quam coibant agmina muliercularum, quibus ille adeo placebat, vt ſi penes ipſas iudicandi poteſtas fuiſſet, abſoluiſsent reum, atq; in integrum reſtituiſſent, maxime cum diceret ſe vrgeri à Spiritu Sancto, ne talentum euangelizandi ſibi creditum defoderet, adderet etiam, communem Ciuitatis cladem ſuæ exautorationi acceptam referendam, quam rectius Catholici, imò ipſi Hæretici, tribuebant inſolentiæ Hamburgenſium, qua nos inſectati fuerant anno ſuperiore, cum flammam fœdè vaſtantem Altenam, domus noſtra euaſiſſet. Ipſis feriis Pentecoſtes ſumma luce oritur incendium non procul ſummâ æde B. Virginis, abſumit illud breui tempore domos multas, & par hominum enecat, quorum ambuſta cadauera cum poſtridie per pontem in cœmeterium deferre vellent, tanta in eum colle-

collecta eſt turba ciuium, quibus & Prædicantes aliquot mixti, vt is ruptus omnes in alueum excuſſerit, qui fortaſſe nonnullos abſorpſiſſet, niſi ob defluxum maris humilior fuiſſet. Et in duas turres templorum ignem ventus detulit, experti aduerſarii ſingula quæ nobis imprecati fuerant. Scholæ quamuis crebrò exagitatæ, & ſæpius ab iis pueri abſtracti, tum nimia Præconum Verbi dicacitate, tum lapidatione à diſcipulis ludi hæretici inſtituta, proficiunt tamen redeuntibus ad eas poſtliminio abſtractis, & aliunde alijs confluentibus. Præter Latinam linguam & Græcam tradimus etiam vernaculam, cum rudi aliqua cognitione Arithmetices. Quantum in ijs proficiant, probant quandoque datis Dialogis, tanta ſatisfactione ſpectatorum, vt ſatis diſciplinæ rationem extollere nequeant. Hæc propter, & propenſius in nos populi ſtudium experimur, qui etiam nonnunquam munuſculis ſuã erga nos beneuolentiam teſtari incipit. Vtimur & toparcha clementiore, à quo ad Colloquium humaniſsimè inuitati, magna beneuolentiæ ſigna experti ſumus, nouo ſanè exemplo, cum ab anteceſſore grauiſsimè vexati, omnib. ludibrio fuerimus. Cum rerum hoc Spiritualium fructu, temporalium commoditas coniuncta fuit. Largis eleemoſynis proſpectum domui. Hortus coëmpta area ſatis magna dilatatus, ſcpimentum ad Albim columnis decem incumbens, pedes 44. extenſum. Supellex templi inſtrumento ſacro è Dania miſſo locupletata, altari mobili, duabus caſulis, calice vno & Miſſali.

RESI-

RESIDENTIA HAGENOenſis.

HAgenoæ læta Catholicorum incrementa, & augeſcens in dies frequentia, in concionibus, Catechiſmis ſacris, ſupra ſpem opinionemque noſtram fuit, & ipſorum quoque Hagenoenſium. Vidit & ſenſit hunc fructum Reuerendiſsimus Suffraganeus Argentinēſis quando ad paucos dies hic commoratus, pluſquam mille capitibus, ſacrum Confirmationis myſterium impertijt, & in ſolenni Theophoria diuinam Hoſtiam geſtauit. Iam ab annis 40. ex quo hæreſis ciuitatem inquinarat, intra cœmiterij anguſtias ſeſe continuerat anniuerſaria Dominici Corporis proceſſio, at nunc per plateas proximas circumducta eſt pompa, tanta omnium ordinum frequentia, apparatu & ſenſu pietatis, vt ipſimet aduerſarii, qui alias terrori fuerant, mirabundi, ac veluti religione moti ſpectarent: piorum vero multorum oculi lachrymis diffluerent. Præcedebat Crucifixi effigies argentea cum vexillis, ſubſequebantur tædiferi variarum tribuum, diſcipuli Scholarum, pueri angelico ornatu ſalutaris mortis inſtrumenta præferentes, tum chorus Muſicorum & Clerus cum Religioſis; denique Epiſcopus cum Sanctiſsimo Sacramento, claudente latus alterum Proprincipe Illuſtri Comite à Sultz, magiſtratibus vmbellam ferentibus. Proſequuntur Cōſiliarii Auſtriaci, Senatus, multitudo Ciuium.

Fœminę 4. inter grauiſsima partus pericula, inuocatione B. P. N. Ignatii, eiuſdemq; effigie è roſario ſuſpenſa,

ſuſpenſa, leuamen ſenſere, vixque tot horis enixu laborarunt, quot aliàs diebus. Duæ ex his erant ſorores matronæ primariæ, de quarum felici partu cum intellexiſſet maritus tertiæ, ſimulque cauſam didiciſſet, venit obnixè rogatum à nobis ſimile remedium pro vxore, cui iam certum quaſi diſcrimen mortis imminere monuerat obſtetrix; Dedimus, & feliciter enixa eſt mulier, etſi partus paulò poſt, ſacro renatus lauacro in cœlum abiit. Finitimus quidam Comes amplæ ditioni imperitans, tametſi adhuc ipſe à ſacris Catholicis auerſus eſt, Coniux tamen eius, quam recens duxit Catholicam, ſubinde cum gynæceo ſuo huc diuertit, noſtrorum opera diuinis Sacramentis ſe communit, in omnem quoque lucrifaciendi Domini ſui occaſionem intenta. Cum Ludimagiſtro actum à nobis, vt Catholicam Iuuentutem quotidie ad rem diuinam adducat. Huic nihil concedunt pii parentes, qui & ipſi magno ſtudio liberos ſuos matutino ſacrificio ſiſtunt, germanamque pietatem illis vultu, ſermone, geſtibus, exemplo inſtillant. Monaſteriis item duobus extra vrbem, vt alias, ita & nunc opera vtiliter impenſa.

Quæ ſacræ ſupellectili acceſſerunt, ducentis facile florenis æſtimantur, habemuſque iam varia ornamenta pro cultu Sacerdotis, & Sanctarum Reliquiarum thecas affabre factas, quæ piorum oculis admirationem, ſimul & deuotionem pariant. Paupercula quædam æmula viduæ illius Euangelicæ, ſcyphum argenteum, aliaque nonnulla donauit, nec his conten-

contenta ſemiſſem quoque facultatulæ ſuæ legare nobis cupit.

Auget Ciuium erga nos obſeruantiam, tum ditionis pro Cæſare Præfectus, qui & creberrime nos inuiſit inuitatque, & quot menſib. ſacræ Confeſsionis & Euchariſtiæ myſteria obit, tum Principum legati, ſi quando ad hanc vrbem veniant, vt nuper ampliſsimi viri à Cæſarea Maieſtate, & Sereniſsimo Archiduce Maximiliano huc miſsi, qui familiariter propemodum nobis vſi fuere.

ANNVÆ

ANNVÆ LITTERÆ PROVINCIÆ AVSTRIÆ Anni 1606.

HÆc Prouincia iſto anno ac priori, ſedibus Hungariæ atque Tranſyluaniæ hæreticorum armis & potentia excluſa; 428 Socios circa finem anni 1606 aluit: inter quos fuerunt Sacerdotes 167. & in his Magiſtri 36. præter alios 38 Magiſtros non Sacerdotes. Rhetorices item ſtudioſi Fratres 6. Philoſophiæ 35. Theologiæ 46. Coadiutores 110. in quib⁹ 8. Nouitij; ſtudioſi alij Nouitij 29 præter 5. Tertianos, prioribus Sacerdotibus iam annumeratos. Viennæ fuerunt 35. Grætij 84. Pragæ 53. Olomutij 45. Crumlouiæ 19. Comotouiæ 19. Nouodomi 27. Labaci 15. Glacij 17, Clagenfurti 15. in Reſidentia Sancti Bernardi 6 Milſtadienſi 7. Oberndorfenſi 4. Pletriacenſi 4. & Lincenſi 4. in Miſsione Tranſyluanica 4. Hungarica 2. Paſſauienſi 2. Cremſirienſi 2. Zagrabienſi 3. Mezerizienſi 2. In decem omnino Collegia diſtributi omnes, vnam Probationis Domum, quinque Reſidentias & 6. Miſsiones. Vita functi 13. in quorum locum totidem ad Societatem ſunt admiſsi.

COLLEGIVM VIENNENSE.

VIennæ ab initio huius anni Socij 40 circiter numerati ſunt: Presbyteri 18. Magiſtri ſcholarum nondum ſacris initiati 4. Theologiæ ſtudioſi 4. Philoſophiæ 3. reliqui rei domeſticæ curandæ addicti.

Ex hoc numero, immane quantum peſtis teterrima, Menſe Auguſti, in noſtrum irruens Collegium detraxit. Nouem fuêre Socij (quatuor Sacerdotes, quinque operum Adiutores domeſticorum) quos exitiali ſua cõtagione funeſtauit. Ex his duo tantum Fratres euasêre incolumes, reliqui diro eius veneno extincti ſunt. Grauis & nimiũ acerbus Collegio caſus fuit; tot perſonis, quarum opera omnium, multo adhuc tẽpore, fructuoſiſsima poterat eſſe Societati, fato immaturo repentè abreptis, laboratum quidem ſtrenuè, vt morbo depulſo, in vita manerẽt; verùm nec Medicorum induſtria, nec Chirurgorum diligentia, nec noſtrorum ſolicitudo quicquam ea in re promouit. Vt verò de ſingulis aliquid dicatur.

Primus è Sacerdotibus fuit, P. Paulus Chriſtinus, Spiritalis Coadiutor formatus, ab annis 19 patria Olomucẽſis, annos natus 48. E quibus vnum, & triginta, in varijs laboribus munijſque Societatis tranſmiſit. Hoc anno, vt & ſuperioribus, Viennæ Catechiſtæ, & Confeſſoris, in ſacra æde noſtra, ex inſtituto; Concionatoris autem ſæpenumero munus obiuit. Vir ob innatum animi candorem & ſimplicitatẽ nulli non gratus. Submiſsione animi, & ſui contemptu inſignis; & de quo verè illud Apoſtoli dici poterat; mundo illum, & illi mundum fuiſſe crucifixum. Gloriæ Dei propagandæ ſtudioſiſsimus; eiuſque gratia quorumuis laborum patientiſsimus. Charitate in proximos admirabili: qua etiam inflammatus, proximorum cauſa vitam profudit. Recrudeſcente enim ſub finem Iulij peſte, à Sociorum communione, cum altero è Coadiutoribus

ſoribus Fratre ſeiunctus, curam eorum qui peſtifera lue erant infecti (quod etiam anno ſuperiore fecerat) ſuſcepit, quam dum ſolicitè vrgeret, eiuſdem veneni contage ſublatus eſt. Morti iam proximus, totus in Chriſti Ieſu è Cruce pendentis imagine contemplanda erat. Ita verò diem ſuum clauſit extremum, vt, qui aderant præſentes externi, dicerent ſe nunquã vidiſſe tam piè quemquam è corpore migrantem.

Secundus fuis P. Ioannes VVernichæus Marchicus quatuor votorũ profeſſus: annorũ circiter 40. quorum duo & viginti in Societate egerat, quo tempore varia exercuit noſtri iuſtituti munia, ad extremum concionibus dedit operam, in iiſque præclarè verſatus annis II. naturæ tributum perſoluit, relicta non ingrata ſui memoria apud Sereniſsimum Archiducem; ad quem biennio ferè ſecunda & ipſius & aulæ totius voluntate, verba fecerat.

Tertius P. Stephanus Kelbelius Buduicẽſis Boëmus; à morte P. Pauli Chriſtini, ad iuuandos peſtiferos deſignatus; à quibus etiam pernicialem morbum contraxit, & intra triduum enectus eſt, anno ætatis ſuæ 33. Societatis 15. Ad extremum cum veniſſet, vitæ vſuram ſibi tam citò eripi, ſeque nulla re inſigni geſta rude donari doluit: & iamiam penè naturæ conceſſurus, Hem, inquit, iuueni tibi, vix dum labores aliquos in hac militia experto, iam abeundum eſt. Sic ille, ſubmiſſè & de ſe & de ſuis laboribus ſentiens, qui tamen non exigui fuere. Nam præter alia quæ geſsit munia, etiam in hoc Collegio Mathematicam annis aliquot docuit, &

duabus congregationibus Beatæ Virginis ſumma cum laude præfuit. Hoc autem anno Confeſsiones in noſtro templo excipiendi munus, ex profeſſo, per moderatores ſuos ſibi impoſitum, tanto animi ardore ſuſcepit, vt totum ſe ei muneri probe obeundo, diuinæque gloriæ propagandæ impenderit.

Quartus Pater Martinus VVagnerus, Niſſa Sileſiorum oriundus, 4 votorum Profeſſus, annos 37 natus: ætatis in Societate actæ 18. vir Theologicis & Philoſophicis apprimè eruditus litteris, variaque eruditione excultus, & cum aliarum, tum Græcæ linguæ peritiſsimus. Ex ſcholarum exedris non ita pridem ad ſuggeſta ſacrarum ædium tranſierat. Poſtremo in æde ſumma Viennenſi præclarum concionatorem egit. Sanè conciones eius lucernam (quod dicitur) olebant, tantumque illis ab eo datum ſtudij & laboris, vt ſi quis hominem non nouiſſet, eruditionem illi nullam ſuppetere dixiſſet. Sed optimo Patri infixum erat animo illud Beati Patris Ignatij præceptum, qui Societatis hominibus verba facturis, ad populum de rebus diuinis, nequaquam in ore, ſed in pectore gigni volebat ſermonem. Orationis cum ſemper, tum periculi tempore, ſtudioſiſsimus. Paulò antequam in morbum incidiſſet, totus in Diuina ſapientia, prouidentia & bonitate commemoranda erat; illud identidem è Pſalmo vſurpans: non intres in iudicium cum ſeruo tuo Domine: quo etiam tempore adeò diuini honoris zelo æſtuabat; vt eius cauſa nullos non labores perferre eſſet paratus, diuinæ vtique bonitatis illius, de qua ei ſer-

ei ſermo non infrequens, ſingularem expertus fauorem: quæ illi eam mentem indidit; vt quò propius à meta abeſſet, neutiquam conſiſteret; ſed ad anteriora, eorum quæ retrò ſunt oblitus, ſeſe imitatus Apoſtolum, extenderet. Timidiorem natura fecerat eum ad ſubeunda pericula eiuſmodi. Victor tamen ſui generoſus exſtitit; ſeq; ipſum, ad noſtros inuiſendos, qui ex peſte iam decumbebant, ſuis moderatoribus obtulit, enixèque expetiit; vt ſi quid ſimile ſibi etiam eueniret, ſtatim è Collegio aliò mitteretur: maiorem enim ſe aliorum Sociorum ſalutis, quam ſuæ rationem ducere.

E Fratribus primus Blaſius Suntheiner Sueuus natione, Coadiutor tẽporalis, ſextum iam in Societate agens annum, è vita migrauit, anno ætatis ſuæ 36. Ab eo etiam mœroris initium Collegio. Primus enim venenum hauſit, dum Vicariam in templo noſtro Æditimo nauat operam. In ipſo è Collegio ad ſuburbanum diſceſſu, cum ad portam Collegij calculo nomen ſuum, vt moris eſt, notare debuiſſet, ſignum Sacroſanctæ Crucis ſuper tabulam expreſsit; hac ratione & Socijs ſe valedicere, & ad mortem certiſsimam ſe ire commonefaciens. Pietatem ipſius erga diuina, nec ſumma febris peſtilentis violentia deprimere potuit. Erupit illa in morbo cum ſæpè alias, tum illa ipſa die, qua inter viuos eſſe deſiit. Lectulo quippe affixus, cum Sacerdotem noſtrum cœleſtis viatici ſibi conferendi gratia, rem inchoaſſe intellexiſſet diuinam, repentè collectis viribus proſiliens, & ante ſacellum genua ſubmittens, ſacrum audire cœpit; donec à

Fratre noſtro ad locum fuerit reductus ſuum. In quo non multò pòſt, ſacro munitus viatico, ex hac luce deceſsit.

Secundus fuit Luacs Kanne Dantiſcanus, ianitor Collegij, apud cuius portam, dum ſuo fungitur munere, perniciali morbo correptus; ſatiſque diu cum eo luctatus, cum iam euaſurus putaretur, tandem ſuccubuit, ſexto in Societate anno expleto, ætatis verò 30. Mira fuit eius hominis in officio ſuo probè obeundo induſtria, quam ad rem non parum illi profuit, aliquot nouiſſe nationum idiomata. Pauperum, qui ad ædes noſtras victum quotidiè eleemoſynæ nomine præſto/abantur, ſtudioſiſsimus, eiſque cibum vndequaque colligere ſolitus, otij hoſtis acerrimus: ſemperque ad portam (quamuis non adeò firma eſſet valetudine) benè occupatus. Antequam extremum cum morte iniret certamen, præſagiens ſibi abeundum eſſe, à Rectore Collegij per litteras expetiit; vt cum ipſi fatalis neceſsitas vim ademiſſet errata ſua propalam omnibus deprædicandi, ipſe nomine eius omnia publicè recitari iuberet, veniamque ab omnibus ei poſceret. Qua ex re colligere licet, quantum ea in ſecreto cordis ſui confiteretur Deo, qui non vni Sacerdoti tantum, ſed omnibus etiam noſtris, ſi fieri potuiſſet, ea voluit eſſe manifeſta

Tertius Ioannes Lahir Lotharingus, in ipſo ætatis flore, (annorum quippe viginti octo erat) hominem exuit. Dignus vita, ſi Diuinæ Maieſtati placuiſſet, longe diuturniore multis nominibus; maximè, quod ad omnia rei familiaris munia in Societate obeunda effictus à natura videretur. Decennij

cennij eius quo in Societate vixit, hoc Collegium non exiguum percepit fructum. Quinquennium fermè in eius culina & penu curanda poſuit, ſumma cum charitate, animique ſui tranquillitate.

Congregatio Prouincialis menſe Aprili apud nos celebrata eſt; plurimumque ex illa aucta noſtrorum exiſtimatio, quam ad rem plurimum contulit Sereniſsimi Matthiæ Archiducis Auſtriæ ſingularis beneuolentia: qua is pro ſuo erga Societatem fauore, Patres Congregationis humaniſsimè complexus, nihil non egit, vt toti mundo palam fieret, quem noſtri apud ſuam Serenitatem locum obtinerent. Itaque ad Collegium ſub aduentum Patrum carnem ferinam, vinum, pecuniam mitti curauit, nec id ſatis ſuæ Serenitati officij ad declarãdam ſuam in Societatem beneuolẽtiam viſum eſt. Omnes Patres conuiuas in noſtro ſuburbano habere voluit. Dies conuiuio dictus erat Dominicus: eo die mane cum tota ſua aula ad hortum noſtrum deſcendit, quo loci, poſtquam rei diuinæ (quæ non ſine pompa ſolemni, & ſymphoniacorum aulicorum concentu tranſacta eſt) interfuiſſet, familiariter omnes excipiens, ſingulis manum porrexit; regalique planè epulo exceptos, lautiſsimè habuit: inq; eodem cœnaculo cum noſtris (magna ciuitatis parte feſto tubarũ & timpanorũ ſonitu, qui in eo pręter ſolitũ loco reboabat, ad ſpectandũ excita) accubuit, officialibus aulicis dapes inferẽtibus, & noſtris miniſtrãtibus. Demũ mẽſis remotis cũ è noſtris vnꝰ ſuæ Serenitati, oratione tẽpori illi accõmodata gratias ageret, ſtãs ſua Serenitas (fuerit licet illi ſedes

poſita) non ſine multorum etiam aulicorum admiratione perorantem audiuit, quod in tanto Principe non potuit non eſſe maximæ beneuolentiæ ſignum.

Reuerendiſsimus quoque Præſul Viennenſis, hoc eodem Congregationis tempore (vt alia omittam) propenſam ſuam erga Societatem luculentis declarauit argumentis voluntatem, ſubmiſsis Collegio florenis 100. Conuiuio in Domo Epiſcopali omnes Patres excepit, adhibitis ad menſam aliquot primarijs viris, qui noſtros ſimul conſidentes videre expetierant. Quo ex conſeſſu Patrum tantam cepêre voluptatem; vt ex illis quidam, coram aliquot, ijsque præcipuis primariæ ædis S. Stephani Canonicis aſſereret, Angelicum eo tẽpore apud Reuerendiſsimum fuiſſe celebratum ſympoſium: conuiuas fuiſſe viros Angelicos, temperantes, modeſtos: Societatem ob tantam temperantiam, meritò efferendam. Taceo ampliſsimi Viennenſis Senatus, & aliorum ſummorum virorum fauorem & liberálitatem, quam per id temporis Collegio declararunt. Hactenus domeſtica: Iam [illegible] ea, quæ per noſtros foris acta ſunt, decurrat oratio.

Præter conciones, quæ tribus in templis diuerſis à noſtris fiunt; alijs etiam in locis ſæpiſsime conciones à noſtris habitæ ſunt, etiam ex ipſis Religioſorum ſuggeſtis; quo die ipſi Parentis ſuæ Religionis egêre ſolennem diem. Facta præterea copia Reuerendiſsimis Hungariæ Antiſtitibus, Concionatoris, Hungarici idiomatis periti; quem pro eo tempore, quo de pace agebatur, expetierant. Omnes qui de rebus diuinis dicebant, quàm ſecunda auditorum

ſuorum

ſuorum voluntate auditi fuerint, facilè deprehendi potuiſſet; ſi ea omnia, quæ ex eorum concionibus ſecuta ſunt bona, non ſimul etiam cum aliquibus, qui ea notarant, peſte extinctis, intercidiſſent.

A ſchiſmate Græcorum, ad Eccleſiam Romanam Regulus quidam redijt, maleuolorum cauſa exulare coactus. Verè eum redijſſe, fuit argumēto, quòd ſæpius noſtro in templo, publice Sacramenta ritu Catholicorum, magna cum pietate frequentarit. Sectæ Mahometi teterrimæ iuxtaque ſpurciſsimæ, quatuor cum renunciaſſent, & res fidei Chriſtianæ bene percepiſſent, ſacro Baptiſmi fonte ſunt luſtrati. His annumerari quintus poterat, qui cum ipſis cunis ferè in Turcicam abreptus ſeruitutem, poſt plures annos, inde diuino fauore adiutus, rediens, à noſtris veram fidem edoctus eſt. Perfugæ quatuor, qui caſtra deſeruerant Eccleſiæ, ad eadem noſtris impellentibus ſunt reuerſi. Inter hos anus fuit, quæ ab hæreticis miſere ſeducta, graui morbo correpta, non prius ab eo deſerta, quam deſertam ipſa religionem, noſtro auctore iterum ſuſcepiſſet. Duodeni ab hæreſi expiati.

Iam illud ad noui Euangelij buccinatorum in dogmatibus concordiam ſcilicet. In Hungaria aliquot abhinc annis Chiliarchæ equitum, vt & hoc anno preſenti, functus munere, cumprimis illuſtris vir, è primarijs Baronū Auſtriacorum familijs, inter cæteros captiuos, puerulum, necdum formare verba doctum, Turcis parentibus oriundum, acceperat, eumque quàm primum foret opportunum, Chriſtianis (Lutheranam, in qua tunc erat, ſectam intēdit) ſacris initiādum deſtinarat. Accidit autem,

vt cum iam puer aliquo tempore apud eum fuiſſet moratus, in grauem morbum incideret. Opportunum ille tempus ratus, quærit ex puero, num Chriſtianus vellet fieri? Id verò ſe diſcupere puer reſpõdit. Protinus igitur Miniſtrum accerſi, pueroque periclitanti de vita, Baptiſmum conferri curat. Negare hic & cauſam allegare, nondum matura ætate eſſe puerum; poſſe illum, vbi adoleuerit ad vomitum redire, & fidei ſignaculum profanare. Inſtare ille, periculum eſſe grauiſsimum; ſpem vitæ nullam: id ipſumq; cum eo alij duro & immiti homini inculcare, nihil miniſter moueri, interea perfertur nuncius puerum obijſſe, omnes quotquot præſentes aderant, caſum pueri acerbum dolere, vnum ſi demas Prædicantem: nullus tamen auſus condemnare factum, quoniam non pro indocto inter ſuos habebatur, magnique fiebat; illud ſolum in mentem veniebat, aliorum ea de cauſa Miniſtrorum exquirere iudicium. Sex ergo è præcipuis euocat, ſimulque viros aliquot clariſsimos inuitat. Miniſtri poſtquam inter ſe de propoſita quæſtione capita contuliſſent, omnes, vno velut ore, male illum feciſſe pronunciarunt. Non ingrata fuit eorum cenſura, ſed quæ tamen opinionem de eius doctrina in eius animo inſitam, nequaquam euelleret. Rem omnem idcirco VVittebergẽſibus in Saxonia Pſeudotheologis per litteras exponit. Rectè illi factum propugnant. Hæc verò ſententia priori contraria, multo magis illum anxium, cum ijs, qui negotium probè norant, reddidit. Optimum igitur illis viſum conſilium, totius cauſæ progreſſum in Sueuiam ad Tubingenſes perſcribere, quidque ipſi cenſerent

explo-

explorare:qui pro ſuo animi candore(ſi quis tamen in ijs eſt)male factum declararunt. Stupere illi tantam ſuorum paſtorum in re clara diſcordiam; at Prædicantes rixari: dum quiſque ſuam non deſinit propugnare ſententiam. Noſter miſsis eorũ iurgiis, rem ſerio ſecum totã expẽdere,atq; erga Catholicã Religionem, à qua alieniſsimus ante fuit, non male cœpit affici: quominus tamen amplecteretur palam,quam occulte probabat,in cauſa fuit,quod hominum maiorem, quam ſuæ ſalutis duceret rationem. Dum verò de die in diem differt, tempus in Hungariam educendi equitem venerat. Súſpenſo igitur fidei negotio, Budam cum exercitu profectus, in eius oppugnatione graue ab hoſtibus in capite vulnus accepit. Ex quo decumbens, votis fidem Catholicã publicè profitendi, & ædẽ Lauretanam inuiſendi, ſi ſano & incolumi eſſe liceret,nuncupatis;tũ verò cõualuit, fidemq; ſuã poſt Catholicus factus exſoluit, ſpectata inter oẽs conſtantia.

Fuit inſignis matrona, non ita pridem Catholicorum albo adſcripta, quæ cum iam vicina partui eſſet, noſtrorum ſacrificijs ſeſe plurimum commẽdauit, tribuſque ſacris impetratis, ſumma cum animi pietate illis adfuit. Adfuiſſe autem & Deum precibus illud argumento fuit, quod labores doloreſque ſummos, primi fœtus vel maxime comites, ſolito leuiores ſit experta; & infans illo ipſo tempore, quo ſacra illa audierat, incolumis lucem aſpexit. Et hæc quidem prudenter periculum præuerterat, Numenque ſibi diuinum conciliarat; non item alia prægnans mulier etiam honeſto loco nata, quæ tamen ſummum periculum B. P. N. Ignatij patroci-

nio implorato, incolumis euaſit. Narremus rē ordine. Tertium iam diem & noctem ſummos pertulerat dolores, nec tamen quidquam ſpei affulgebat partus: fœtus enim iam pene maturus, mortuus tamen, naturæ vi congenita in tranſuerſum actus, nulla ratione educi poterat, ſic affecta vltimo tandem ad id quod primum eſſe debebat, confugit remedium. Acceſsit noſtrum Sacerdotem: cuius opera, Deo ſtatim reconciliata (periculum enim erat in mora) ſanctiſsimi Chriſti Corporis viaticum pie ſuſcepit. Quibus peractis, noſter in genua procumbens, ſuadet mulieri, ad Diuinę Maieſtatis opem facilius impetrandam, B.P.N. Ignatio, cuius in ſimilibus periculis, præſens multæ perſonæ expertæ eſſent auxilium, deprecatore vtatur, ſeſeque illi seriò etiam atque etiam commendet. Zona præterea, quæ Diui Petri Apoſtoli Cathedram Romæ attigerat, eidem ſe præcingere mandat. Paret mulier, noſtrique præformãtis ſibi preces breuiſsimas, magno cum animi affectu ſui excipit. B.P.N. Ignatium inclamat, diuinum Numen ſibi propitium reddat, præſenſque periculum precibus ſuis depellat. Dictum, factum: liberata illico maximo periculo, fætu iam graueolente edito, ſed & dolores omnes abſceſsêre: tamque bona valetudine poſtridie fuit vt nunquam ſe magis ſoſpitem fuiſſe diceret. Hæc B. P. noſtro; illa glorioſo Martyre Dei Sebaſtiano deprecatore ſunt facta. Quinque morbo Epidemiæ proſtrati, omni prorſus vitæ ſpe ſibi adempta, Diui Martyris opem implorarunt: & potione conſueta, in quam ſagittæ è ſtanno, in modum Crucis decuſſatæ factæ, à tactu granij S. Sebaſtiani (quod in Monaſterio

naſterio Ebrſdorffenſi noſtris Monachiēſibus attributo aſſeruatur) conſecratæ, fuēre coniectæ, hauſta, ſalutem priſtinum recuperarunt. Eodem remedio, ardentiſsimas febres alij duo repulērunt.

Teſtatum etiam reliquit Diuina Maieſtas, quàm ſibi gratæ eæ ſalutationes, quæ glorioſæ Virg. Deiparæ, penſi inſtar quotidiani perſoluuntur. Honeſtus quidam opifex à puero Diuæ Virginis cultui addictiſsimus fuit. Præter cætera autem quæ ſolitus erat in honorem B. Virginis facere, certam quotidie ad eam fundebat precationem: perſuaſus adhuc in ætate tenera, vt qui eam recitaret diebus ſingulis, obitus ſui diem B. Virg. illi reuelante, prænoſceret. Nec falſa fuit precatio, dum enim domi ſuæ poſtridie, quàm cum ſua coniuge apud nos eſſet confeſſus, orat attentius, ſeque ad Euchariſtiam, die à Confeſſario præſcripto, ſuſcipiendam religioſe comparat, audit vocem admonentis, ſeſe vt paret diligenter, vt cui propediem ex hac vita ſit abeundum. Credit ille oraculo; & die inſeqenti, compoſitis rebus cum ſuis creditoribus, domum reuerſus in febrim incidit. Accerſitur noſter; rem illi omnem exponit. Confitetur iteratò, ſumitque viaticum, & decedit.

Ceræ benedictæ à ſummo Pontifice, aquæ item luſtralis vis enituit ſingularis, hac enim infans aſperſus, morbo releuatus eſt, illa militi cuidam, ſub oppugnationē Turcicam arcis Strigonienſis in Hūgaria, ſcuti erat inſtar ſemptemplicis. Sæpius enim quod ipſemet retulit, ferreis globis, ſclopo diſploſis petitus, omnibus aliis commilitonibus circa ſe cadentibus, manſit illæſus.

Hæc

Hæc de noſtris in alios officijs, iam horum viciſſim in nos, aliqua referamus. Atque vt à Viennenſibus, quibus cum viuimus, initium ducamus; ſumma multi ex ijs noſtros cum alias, tum peſtis tempore, ſunt proſecuti beneuolentia. Nam prærerquã quod quidam alexiteria varia, ad veneni vim à ſanis arcendam; quidam diapaſmata, cæteraque id genus odoromenta, fragantiæ cauſa conciliandæ donarũt; & antidota nõnulli & alexipharmaca maximi pretii miniſtrarunt, aliqui etiam incolumes noſtros è Collegio in domos ſuas receptum habere voluerunt; aliqui verò infirmis, extra vrbem ædes ſuas aſsignarũt. Taceo multos, mortem noſtrorum, nõ gemitu ſolum, ſed lacrymis etiam proſecutos, mitto matres liberos, quomodo iam pro huius, iam pro illius Patris vita conſeruanda Deo preces offerrent, inſtruxiſſe: nihil dico ſacra exomologeſi expiatos, copioſis perfuſos lacrymis vix à ſuis Cõfeſſariis diuelli potuiſſe; ſilentio inuoluo, quibuſdam ne noſtrum Sacerdotem, foris iam ad mortem decumbentem, inuiſerẽt, vix perſuaderi potuiſſe: eodemque cum ſe voto fruſtratos cernerent; eidem, morte ipſius intellecta, ſacra mortualia, eo in templo vbi humatũm audirent, procuraſſe, eiſdemque interfuiſſe: hoc breuiſsime dicam; multis vicem noſtram, perinde ac ſi ipſiſmet obtigiſſet, doluiſſe, quin etiam reperta eſt perſõa quædam; quam propter ſtatas preces, quas ſponte ad depellendum à noſtris ædibus malum aſſumpſerat: cum id nihilominus noſtros vrgeret; charitate (non dubium) Chriſtiana ad id eam inflãmante, à Diuina Maieſtate, vt id in caput ſuum verteretur, expetiit; multos

de

de ſuis nobis annos augeri exoptās, quorum induſtria Ciuitati eſſet ſummopere neceſſaria.

Illuſtriſsimus etiam Princeps ab Holſtein, Sereniſsimo Daniæ Regi ſanguine iunctus, ipſo Paſchatis die ſacroſancto, à meridie ad noſtrum Collegiū venit, & concioni interfuit, bonamque Veſperarum partem audiit. Exhibitū ei á noſtris, quicquid poterat (ex improuiſo enim venerat) officij.

Sacerdos quidam in Auſtria Decanus, quo animo in nos, dum viueret fuiſſet, in morte ſua declarauit, magna enim ex parte Viennæ moriens, Collegio ſuum peculium reliquit.

Scholas noſtras, tumultu Hungarico anno ſuperiore exagitatas, hoc anno etiam peſtis magis afflixit, vacarunt nonnullæ propterea vſque ad Quadrageſimam: omnes vix ad initium menſis Septembris perductæ; ſplendoris præteriti, ac frequentiæ vix, ac ne vix quidem in ijs vllum veſtigium. Nec tamen ideo quicquam ex noſtrorum Præceptorum induſtria vel labore deceſsit. Duo ex diſcipulis Societati noſtræ nomina dederunt.

Congregatio Diuæ Martyris Barbaræ, in conuictorum Collegio, in corporis afflictionibus, cæteriſque pietatis actionibus antiquum obtinet. Nōnulli ex Fratribus ipſius experti Diuæ tutelaris ſuæ in maximis periculis præſidium. Res prout eſt geſta deſcribetur. Decanus quidam in Auſtria, Frater olim & Rector eiuſdem Congregationis, ſecundo Danubii flumine, cum multis aliis, inter quos pa- ruelis ipſius erat, deſcendēs, naui in ſcopulum ſub aqua latente impacta, naufragium fecerat. Qui cum eo vehebantur, omnes, nauta vnico excepto, vor-

ticibus

ticibus aquarum abſorpti illico periêre. Ipſe ſummo in periculo conſtitutus, Diuam Barbaram ſupplex precatur: ne ſe ex hac vita ſine pœnitentiæ Sacramento, & ſalutari Corporis Dominici viatico decedere patiatur: huius rei cauſa ſe illi quondam in clientem deuouiſſe; hoc nomine ſe nomen ſuum in album illius Fratrum referri curaſſe. His intentus, cum paulò ante in mediis vndis periclitaretur, repentè ſe in ipſo littore eſſe deprehendit; modi, quo id factum eſſet, prorſus ignarus. Ergo præſentiſsimo defunctus periculo, ita vt ex aquis emerſerat, vuidis adhuc veſtimentis, ſine pileo & pallio (hæc enim vt cætera alia aquæ auexerant) recta ad Collegium conuictorum venit, & in præſentia Sodalium, gratiis Deo prius, & B. Martyri Barbaræ actis, rem eo quo narrata eſt modo expoſuit.

Vndarum hic periculo Diuæ Barbaræ ope ſubtractus eſt, hoſtili alter. Præfectus militum erat in Hungaria, eandem in Cõgregationem olim adſcriptus. Hic palam coram Fratribus aiebat, ſe ſæpiſsime inter pugnandum cum Turcis, vitæ ſupremum adiiſſe diſcrimen; omneſque ſe nonnunquam ſocios circumcirca profligatos deſideraſſe; mortem tamen, qua ſibi nihil iam præſentius videbatur, Diuæ Martyris patrocinio euaſiſſe.

LINCENSIS RESIDENTIA.

PErnicioſa hæreticorum perduellio, haud parum animarum fructum impediuit hoc anno Lincij. Certam enim iam conceperunt ſpem, fore, vt occaſione

caſione illius motus exitialis, plenam peruerſæ ſuæ religionis conſequerentur libertatem, quam ob cauſam minus frequentes quam olim concionibus interfuere. Sed nec defuere aliæ cauſæ, propter quas non parum aucta eſt noſtris difficultas, homines prauis imbutos opinionibus, ad viam veritatis reducendi. Reducti tamen ſunt Deo opitulante, ad Eccleſiæ Catholicæ caſtra viginti quinque circiter, omnes à nobis fidei vera myſteria edocti; & ab hæreſi expiati, duo ex ijs fuêre viri primarii. Eorum alter, cum annis amplius triginta ſummum gradum & dignitatis, & gratiæ, in quodam loco teneret, magnoque impedimento eſſet, ne ſubiecti celeberrimi cuiuſdam Monaſterii imperio coloni, lucem veritatis fidei Catholicæ aſpicerent; multis eorum ſuadendo; vt, aut ſolum potius verterent, aut certè ſimulatè agerent: tandem à nobis non ſine magno tamen labore, ad fidem Catholicam percipiendam perductus eſt. Enimverò coniunx ipſius peſsima hæretica, vna cum amicis quibuſdam nihil prætermiſit curarum, vt eum à Sacerdotis noſtri colloquiis abſtraheret. Qua in re dum ſe operam ludere cerneret, furiis ex animi impotentia velut agitata, mortem Sacerdoti inprimis, tum Marito, ſibi denique ipſi, niſi in perfidia maneret, minitata eſt. Nec his quieuit furioſa mulier, eò vſque vecordiæ progreſſa eſt, vt coniugem grauiter decumbentem, & corpore valde afflictum, non tantum diris deuoueret, ſed etiam percuteret. Sed enim plus diuina gratia virium ægro, noſtroque conſtantiæ tribuit, quàm mulier, malo dæmone agitata, ad eos à propoſito auellen-

dos terriculamentorum exhibere potuit. Igitur ſuperato inſanæ mulierculæ conatu, ſuperiorum annorum perfidiam execratus, fidem Catholicam magna cum animi lætitia, multorum in præſentia ſe amplecti profeſſus eſt. Poſtmodum confeſsione de tota vita præmiſſa, ſacram Synaxim ritu Catholico piè percepit. Etiam non ceſſat grates Deo, & Sacerdoti noſtro agere, cuius operam ſalutarem ea in re ſibi fuiſſe expertus eſt.

Vir quidam tenuioris fortunæ, cum ſpem iam nullam ſalutis medici illi ſupereſſe dicerent, ad animum tunc primum curandum ſeſe conuertit: vocat igitur vnum è noſtris. Animo expiato à noxis, reliqua item Chriſtianæ Religionis myſteria piè ſuſcipit, cumque iam penè in extremis eſſet, mortis horrore perculſus: Eia, inquit, Pater, ſi aliquod præſto tibi eſt auxilium; iam fac quæſo participem. Noſter aquã luſtralẽ homini propinat; vim ei ad morbos pellendos, diuini numinis ſuper eam innocatione docet conferri: iubetque magna cum fiducia bibere. Hauſit ille quantum ſatis viſum, & ſe quieti tradidit. Nocte domũ noſter reuertit; mortuũq; exiſtimãs, pro illo Deo poſtera luce ſupplicat. Iamque duo circiter menſes elapſi erant; cum fortuito in noſtrum incidens, ſanus & bene fortis gratias illi pro medicina adeò ad morbum pellendum efficaci oſtenſa egit: aſſerens, poſt illius potum ſubitò ſe melius habere cœpiſſe, & non multò pòſt integram recepiſſe ſanitatem.

Supplicationem ſanctiſsimæ Euchariſtiæ pompa ſoléni celebrari ſolitam, Germanici rythmi tempori &

ri & perſonis accommodati, quatuor in locis à pueris recitati, auguſtiorem longe reddidêre, eam ad rem etiam hæretici parentes nobis ſuos liberos obtulerunt.

RESIDENTIA SANCTI BERNhardi.

APud S. Bernardum præter Socios hic habitare ſolitos, quatuor anni menſibus poſtremis, Viennēſis etiam Collegij peſte à ſuis laboribus pulſi aliquot Socij, nobiſcum vnâ fuêre: quorum neceſsitatibus, quantum fieri potuit proſpectum eſt; è conſuetis noſtrorum circa proximos functionibus, nihil prrætermiſſum. Binę conciones, altera domi in Monaſterio, foris altera vno abhinc milliario, more ſolito, à noſtris habitæ, fructus ex ijs non tantum ad huius Monaſterij ſubiectos, ſed etiam ad alios è pagis vicinis manâit. Complures. n. cum circa ferias Paſchatis, tum Iubilæi tempore cōſcientiæ maculas pœnitentiæ ſacramento eluerunt. Supplicationem ad B. Virginem hinc duobus milliarib⁹ noſtri comitati, plurimas cōfeſsiones excepêre, quarum aliquæ quinquennes fuere, ab hæreſi Lutherana ad gremium Catholicæ Eccleſiæ vnus redijt. Reliqua cum nil pēculiare contineant, ſuperfluum viſum eſſe commemorare.

COLLEGIVM GRÆCENSE.

SOciorum numerus idem penè erat præſenti anno, qui prioribus. Sacerdotes ab initio tres ſupra

viginti, ſed à ferijs Paſchalibus, acceſsêre ſex, qui tum primam Deo victimam immolarunt, Theologiæ nauabant operam triginta, ex quibus decem vt in vinea Domini laborarẽt, euocati ſunt, Logicę ſeni, Phyſicæ quaterni, Metaphyſicæ noueni incumbebant. Vndeni domeſticæ rei ſatagebant.

In reducendis ad fidem hæreticis, tanto minus laboris fuit, quantò magis ſentina Hæreſeos prioribus annis exhauſta eſt. Erant tamen ſexaginta circiter, quorum aliqui animam iam iam agentes arrepta fidei tabula, ſalutis vt ſperamus naufragium euaſerunt.

Inſtituta eſt hoc anno ſimul cum ſolenni ſupplicatione feſtiuitas S. Angeli Cuſtodis, ſingulis annis 10. Maij cum Octaua, per omnes Sereniſsimi noſtri Prouincias celebranda. Approbatum eſt officium & ſacrum ad petitionẽ Sereniſsimorum, per Sedem Apoſtolicam, conceſſa inſuper per tres priores annos tam ipſa die, quàm in Octaua, plena peccatorum venia: infra Octauam verò, & per ſeptem ſequentes annos, tam ipſo die, quam per Octauam decem annorum, & totidem quadragenarum Indulgentia, omnibus qui præſcripta in Breui Apoſtolico, quod ipſi officio præfixum eſt, præſtitiſſent. Quæ pietas erga S. Angelum Cuſtodem vt magis conſeruaretur, monumentum obſequiorum quæ hominibus impẽdit, inſigni artificio in picta tabula expreſſum, & publice in noſtro templo collocatum eſt.

Libet duo addere, quæ miraculo ſimilia Beati P. Ignatij, & B. Edmundi Campiani gloriam non parum illuſtrabũt. Fœmina nobilis quartum iam diem partus doloribus conficiebatur; nec tamen eniti poterat.

poterat. Cruciatibus igitur confecta, & impos etiam mentis reddita iacebat, omnibus non aliud quám certam mortem breui expectantibus. Vocatur ſacerdos noſter, accedit deſperatam, inclamat penè exanimi, ſed fruſtra. Admouet iconē B.P.N. Ignatij cum Roſario & Lipſanotheca, ingeminat Ieſum & Mariam, nomen & auxilium B. P. N. inuocat, ecce ſubito ægra mulier ad ſe redire, & placida voce, vbi fui? vbi eram? profecto adfuit mihi B. Ignatius, cui me antea enixe commendaueram. Confitetur deinde, communicat, inungitur ſacro oleo, & non multo poſt enititur. Proles quamuis non diu ſuperuixerit, Baptiſmum tamen accepit. Hoc de B.P. Ignatio; quod ſequitur, ſimile eſt, ſed euentu prolis & matris fœliciore. Vir eſt primæ nobilitatis, B. P. Edmundi olim Pragæ diſcipulus, qui tum omnia digna laude de Præceptore ſuo cōmemorat, tum vero peculiari etiam veneratione illum proſequitur, & inter præcipuos Patronos quotidie precibus colit. Accidit vt coniugem pariendi tempus fefellerit. Itaque ſubito dolere ex partu cœpit, cum neque de obſtetrice adhuc cogitaſſet, quòd longius abeſſe partum putauerat, neque intempeſta nocte, ob clauſam Vrbem euocari tam ſubitò obſtetrix poſſet: expediuntur tamen famuli, vt importune admittantur in vrbem. Sed vero ſiue errore illorum, ſiue conſilio diuino factum eſt, vt obſtretrix diutiſsime abeſſet. Interea cum dolor augeretur, nec auxilium humanum adeſſet, maritus & de coniugis, & de prolis periculo ſolicitus, ad opem Diuinam conuertitur, recenſet ex ordine ſæpius Patronorum nomina, ſed ſemper ſibi vnum

ex numero deeſſe animaduertit, neq; tamen quiſnam ille ſit, recordari vllo modo poteſt. Tandem poſt diutinam meditationem, occurrit animo B. Edmundus Campianus, miratur ille, Sanctum quem alias inprimis nominare ſoleret, tam pertinaci obliuione potuiſſe ſepeliri! Itaque nō dubium ratus, Diuinum aliquod omen eſſe: ô Beate, inquit, P. Edmunde Campiane, ſuccure vxori meæ laboranti. Vix edixerat, & ſtatim vxor facilimo enixu maſculum peperit. Iam genuerat, & obſtetrix adeſt, quæ matri & filio reliquam operam præſtet. Maritus & filio & coniuge ſalua lætus, vt beneficio gratus eſſet, Edmundi nomen infanti impoſuit.

Templi ſupellex ſacerdoti veſte argentea quadruplici, & binis, vt vocant, antipendijs, creuit. Ex his veſtem vnam & antipendium Sereniſsima Conſtantia Poloniæ Regina ex nuptiali toga paratum huc miſit.

COLLEGIVM PRAGENSE.

PRagæ cenſi fuimus hoc anno plerumq; quatuor & quadraginta: ſacerdotes viginti vnus; in his Profeſſores quatuor: Auditores ſacrarū lectionum duo; non ſacerdotes Magiſtri, quatuor: Auditor ſacrarum lectionum vnus, Philoſophiæ quinque, reliqui rei domeſticæ adminiſtri, domi & prædijs vndecim. Omnes, Deo gratia, ſalui. Lues ſcholarum florentiſsimam & frequentiſsimam iuuentutem diſsipauit; multos, & in his aliquot ex vno & viginti non multò antè prima Philoſophiæ laurea donatis, è medio ſtudiorum & vitæ curſu ſuſtulit. Sed quaſi reuerita ſacrum attingere cætum,

nouem

noue ex Pontificio Alumnatu Theologos, qui meditationib⁹ B.P.N. Ignatij præculti, ſimul vna die, in ipſa iam contagionis flamma, prima Deo noui Sacerdotes ſacrificia offerebant, immunes dimiſit: ij, ſicut magno deſiderio propter Sacerdotum inopiam, multò antè expetiti fuerant; ita non minori ſtudio excepti ſatisfaciunt, quantum ſcimus expectationi. Vnus quidem, qui cum latêre vellet, & Sacellanum aliquantiſper agere, ſubito & ſatis inuitus ad Præpoſituram Rauonicenſem euectus; ſtatim primis initijs tanta animi magnitudine ſimul & moderatione, in eo munere eſt verſatus, vt non laudem tantum, ſed & admirationem magnorum hominum, licet non ſine quorundam malorum inſigni odio, meruerit; præſertim in abroganda ſicca, quam vocant, Miſſa; & quibuſdam alijs Huſsiticis ſuperſtitionibus. Supra hos nouem, fuerunt & tres alij, qui in ſcholis noſtris ſufficienti doctrina exculti, ſacris initiati ſunt; quibus priuſquam operarētur, exercitia quoque B. P.N Ignatij tradita, ſicut & præterea alijs quatuor. Præter eos, qui Capucinorum, & alias Religioſorum familias adamarunt, ingreſsique ſunt, qui Societatem noſtram expeterent exeunte anno, numerati ſunt triginta amplius: ſed aditus duobus tātum patuit. Ex varia hæreſum colluuie, quibus Praga ſcatet, ad Eccleſiam reducti centum quinquaginta ſex. Eorum vnus totos ſex annos, quid crederet, dubius; omnia obibat templa & conuentus hæreticorum, ſicubi veritatem cognoſcere poſſet: ſed quoquo veniebat, nuſquam potuit animo cōquie-

ſcere; quin vt ipſe dicere ſolitus eſt, ſemper ei vbique omnia fœtebant, tantummodo cum ad noſtrum templum veniret, ibi nihil fœtebat; eamque ſibi cauſam extitiſſe ait, vt in odorum ſponſæ Chriſti Eccleſiæ fragrantiam, totis viribus curreret.

Nec tacenda hic eſt charitas & liberalitas illuſtriſsimi Domini Gulielmi de S. Clemente, ad ſacram Cæſaream Maieſtatem Regis Catholici Oratoris; qui ſub initium eiuſdem peſtis, aduocato ad ſe, eo quem modo diximus noſtro ſacerdote, liberaliter ſe obtulit, ad ſoluendum cenſum Domus, quæ pro eiuſmodi ægris curandis conducenda erat: itemque ad omnem ſumptum, in eorum victum, & medicinas faciendum. Eſt verò idem Illuſtriſsimus Orator Societatis noſtræ ſtudioſiſsimus, ſicut & Illuſtriſsimus Nuncius Apoſtolicus Stephanus Ferrarius Epiſcopus Vercellenſis, qui quotidianis documentis, non deſinit ſuum erga nos amorem teſtari. Sereniſsimus item Tranſiluaniæ Princeps Sigiſmundus, in hac licet prope priuata fortuna, nihil de antiqua liberalitate & beneuolentia erga Societatem remittit. Empta eſt hoc anno tredecim ferè millibus talerorum pars vna latifundij Bernarticenſis, cum domo, quæ aliquibus Collegialibus in hac lue præbuit perfugium.

COLLEGIVM OLOMVCENSE.

HAbet in præſentia Collegium 39. de Societate; præter quinque alios in Conuictu degentes: vniuerſe 44. pauciores 6. reliquo anno numerati ſunt; Sacerdotes modo ſunt 18. Præceptores non Sacerdotes, 4. tantum; alij ſepteni è Sacerdotibus: Schola-

Scholaſtici partim Theologiæ Poſitiuæ, partim Philoſophiæ Auditores 13. præter vnum infirmum continuè. Coauditores 8. in Societatem poſt Rhetorices ſtudium recepti 4. Curſus Philoſophiæ extra ordinem in autumnali renouatione inchoatus, quòd Viennæ & Pragæ graſſante peſtilentia, Scholæ in tempore reſumi nequirent.

Hæreſim reliquerunt centum triginta tres: ſuſpectum ſacri calicis vſum 29. Sacramenta frequentantium numerus quoque prioribus annis haud paulò maior. Illuſtriſsimus Cardinalis aliquoties in templo noſtro ſacram Synaxin populo diſtribuit, magnopere delectatus multitudine epulantium & deuotione. Concionem habuit, & Pontificali cæremonia ſacrum cantauit Feſto die Circumciſionis, & Aſſumptæ Virginis Deiparæ. Sub id tempus promulgatum fuerat Iubilæum Sanctiſsimi Papæ Pauli Quinti: voluitque idem Illuſtriſsimus Cardinalis vnam ex publicis ſupplicationibus, è noſtro templo ad Cathedrale prodire, ipſo geſtante venerabile Sacramentum; quod & in alijs ſupplicationibus fecerat. Dies etiam duos dixit, quibus vellet ipſe communionem præbere cauſa Iubilæi: altero quidem in templo Cathedrali; altero autem in noſtro; qui dies cum eſſet Aſſumptionis B. Mariæ, geminata celebritas eſt.

Beneficio Sacramentorum, ſacratique Agni geſtatione, quidam curatus eſt; qui vi partim morbi, partim ſpectris ſibi vndique obuerſantibus, animi pene impos effectus fuerat. Quidam alius ſignifer, tota nocte à dæmone, quem nec ipſe, nec ſui videbant, tametſi lumine ſemper collucente; audiebãt

autem incedentem frementemque; ſolus autem miles verberantem ſentiebat mire vexatus & colaphis pugniſque contuſus, mane remedii cauſa ad Collegium venit: iuſſuſque in veſperam comparare ſe ad cõfeſsionem, poſtridièque communicare; cereo etiam Agno appenſo, importunum depulit vexatorem. Iudæus quidam in Collegio Catecheſi inſtructus; dum alibi baptizatur, in præſentia virorum nobilium, inter exorciſmos, ad illa verba, exorciſſo te diabole, tanquam fulmine ictus retroactus cadit; dumque baptiſmatis reſpergitur aqua, mire turbatur & tanquam energumenus agitatur. Deprædicarunt ipſi hæretici cæremoniarum Eccleſiæ vim, & multum hoc facto permoti ſunt. In publicum etiam Religionis bonum, illud à Societate profectum. Agebant quidam (& peregiſſent) vt hæreticis indulgeretur facultas, domos in Ciuitate & fundos coëmendi, ſaltem ijs, qui ius antea Ciuitatis haberẽt; quod ipſis per annos iam quatuor, ſaluberrimo decreto fuerat inter alia denegatum: & periculum erat, ne ab hac, indulgentia fieret ad alias gradus, magno Religionis damno. Celabatur noſtros ſtudiosè conſilium iſtud: ſed pari & maiori etiam ſilentio obuiam cuniculis itum; diſcuſſaq; res eſt, & impoſtèrum prouiſum.

COLLEGIVM CRVMLOVIENSE.

SOciorum Crumlouienſium hoc anno numerus fere intra vigeſimum, quo etiam nunc manet, ſtetit Sacerdotes recẽſiti omnino 10. in quibus profeſsor Poeſeos vnus, Syntaxeos alter: Fratres Magiſtri Grammatices duo; valetudinis curãdæ ſtudioſus vnus:

vnus:reliqui rei domeſticæ adiutores. Duo quidem ſanitati reparandæ, huc aliunde æſtate acceſſerant, ſed alter ſanus effectus, ſuis eſt reſtitutus, alter intima tabe pene confectus, cum cæli ſalubritatem, Fratriſque noſtri medendi peritiam vincerent, ad meliorem, vt ſperamus, vitam migrauit.

Solus vnus Sacerdos (mittantur alij) quadringentorum ſexaginta duorum, ſupra ter mille conſcientias, Abſolutionis impenſo beneficio expiauit; computatis ijs, quorum vitæ vniuerſæ maculas eluit: horum enim centum quadranginta octo annotauit. Pari ratione quidam alius quadraginta generales Confeſsiones ſolo Iubilæi tempore excepit. Quod Iubilæum ſane & ſolennius & fructuoſius alijs retroactis accidit annis, cōcionib⁹ vtroq; idiomate Boemico & Germanico, indulgentijs adhibitis. Quinque ſupra ſeptuaginta (in quibus duæ familiæ) calicem deſeruere: & triginta duo, qui partim à Picarditarum, partim à Lutheranorum ſectis, ad Catholicorum Caſtra tranſiuerunt. Quibus non immerito alios coniunxeris duos, quos Deus nouo quodā modo ad amplectendam fidē noſtrā adduxit. Veſcebātur illi eſuriali quadā feria, cibis prohibitis. Licentiam illicò grauis morbus corripit, cui repellendo, cum noſter accerſeretur, occaſione patefactæ cauſæ, veritatem Eccleſiæ Romanæ, cuius lex violata mali tam repentini origo extiterat, breuiter aperit. Credunt illi diſſerenti; exponunt culpas audienti, abſoluuntur ab animæ morte, liberantur à corporis morbo. Ac ne eos vnquam tanti beneficij obliuio capiat: non modo à carnibus, ſed etiam quibuſcunque alijs lacticinijs, Ieiuniorum diebus

bus, abſtinentiam perpetuo firmatam voto, Deo nuncuparunt. Senatus auctoritate, excurſiones, ad vicini cuiuſdam alterius Dominij Prædicantis putaſtia Sacramenta, caro ſatis coemenda, impeditæ ſunt; ac alia eius generis, quæ Religionem tueantur & augeant, plura ſalutariter conſtituta. Quibus tamen efficaciter licet Hydræ iſtius Lutheranæ amputatis capitibus, alia ſubinde noua excreſcunt, & pullulant non parum moleſta Catholicis, quorum virtus in patientia ornatur ac perficitur. Virgo fuit, quæ vbi abſque ſcitu permiſſuque matris, ab vtraq; ad alteram ſpeciem tranſiiſſet, graue odium eiuſdem in ſe immeritæ, ac potus laude imitationeque dignæ, cōcitauerat: adeo vt materna ex domo multis imprecationibus diriſq; deuotam exturbauerit: exturbatamque pro filia inpoſterum niſi reſipiſcat, i. erret, non habituram edixerit. Quæ tantum abeſt, vt virginis emolluerint animū, vt etiā magis in fide ſemel ſuſcepta corroborata fuerit cōſtantia; eligens prudenter præ illa Eccleſiā habere matrem, quo poſſet habere Deum Patrem. Alii ob deſertum á ſe Lutherum, à ſuis cōtribulibus multum diuque vexati, iniuriis variis & nefariis maledictionibus affecti, egregia patientiæ conſtantiæque documenta præbuerunt. Sacramentorum vſus perſuaſus crebrior; quibuſdam ſubtracti libri peſtiferi; nonnullis in fide vacillātibus expoſita aſſertaque veritas: alijs Miſſæ ſacrificium diebus ſacris temerè negligentibus iniecta religio: alteris ieiuniorum leges facilè migrantibus earundem perſuaſa obſeruantia: quāquam cuidam ex hoc genere aliunde ſalutaris planè terror iniectus eſt. Cum enim quarta Cinerum

feria

feria more ſuo, qui apud ſuos Luthericolas, è quibus non ita pridem emerſerat, carnes ederet, tanta ſubitò nauſea correptus, vt male ſanum iam lubens relinquere cogeretur edulium

Ad hæc duobus aduerſus egenos commota miſericordiæ viſcera: alteri quidem, vt morbidis lectuloque affixis tantum erogandam, liberalem ſtipem non facilè exhauriendam exhibuerit: alteri verò, vt quot hebdomadis, centũ omnino panes mẽdicantibus diſtribuendos aſsignauerit. Eos, qui atroces inter ſe lites fouerant, adduximus; vt datis dextris, expiatiſque ſimul confeſsione conſcientiis, acceptiſque ſacræ Euchariſtiæ ſymbolis, mutuam beneuolentiam ſuſciperent. Duo coniugum paria, quorum alterum annis 13. paucioribus alterum, illegitime ſeſe cognouerant, vt in tempus poſterum legitimo matrimonio vtantur, curatum. Duo alii, matrimonio honeſto iuncti; cum inter eos grauis à Zelotypia diſcordià nata eſſet, deque diſcidio iam cogitarent, noſtri Sacerdotis hortatu in ſtabilem gratiam rediere

Quoſdam è carcere liberos eduximus; ægrotis, neceſſariis ad feliciorem ex hac vita diſceſſum, præſidijs adfuimus. Quorũ in numero, ſacro Chriſmate delibutos ſeptem, inter homines adhuc diutius retinuimus, quos inter duo prouectæ ætatis ſenes, qui bis in omni vita ſe Sacramenta ſuſcepiſſe tantũ recordari poterant, quaſi ſanitati idcirco reſtituti, reliquum vt vitæ ſanctius præterita, tranſigerẽt. Duæ quoque vterum ferentes extremo perunctæ oleo, ſuam, ſuorũmq; fœtuum vitam in vltimum diſcrimen adductam conſeruarunt. Dici vix poteſt, quãtam

tam ante hac vix vſitati Sacraméti, recepta eiuſdem beneficio ſanitas, cæteris, quibus res innotuit, exiſtimationé pepererit. Licet Auditores diſcipuli omnes, præcipuo cultu Virg. Deiparā proſequantur; in Diuam tamen quoq; Catharinam ſtudiorum Præſidem miro quodam amore, ſecundum illam, ferũtur, quem & ipſius honori feſti ſacrato die, itidem poëmatibus cõpluribus, ac Dialogo, breui illo quidem, ſed venuſto ac in exornanda ipſius Beatæ ſtatua, declararunt: cui & annulos, frontalia, monilia, teſtes perpetuæ erga eam obſeruantiæ, caſtitatiſque ipſius imitandæ, parentum ſuorum tranſmiſſa liberalitate inſeruerunt. Porrò ad fouendam in litterarum ſtudia alácritatem prēmia, ſub Autumnalē eorundem renouationem, Reuerēdiſsimi D. Abbatis Garſtenſis manu diſtributa plurimum cõtulerunt. Quo tempore in ſcenam dati, Paſtor & Iuſtus Martyres Complutenſes, egregio ſpectatorum guſtu & fructu: vti & Theophilus pœnitens, diebus illis, quibus in anno debacchandi licentia à pleriſque vſurpatur, præclare accommodatus.

Quinquaginta numerantur capita, quæ piorum hominum maxime eleemoſynis ſuſtentantur. Tres hoc anno (vt omittam ea, quę illis cum ſtudioſis cæteris fuerunt cõmunia) inde creati ſacerdotes: quatuor ad Pragenſem ſummi Pontificis Alumnatum deſtinati: ſex ad Ciſtercienſes, totidem vno minus ad Auguſtinianos; tres ad Præmonſtratēſes, duo ad Franciſcanos animum adiecerũt: Quos poſtremos vnus ex ciuitate comitatus. Claudant tandem Annales, Peregrinantes Caiouienſes. Quorum hoc anno tanta ex varijs locis, præſertim aureis, quos vocant,

vocant, Sabbatis, multitudo Caiouiam cōfluxerat; vt ſacerdoti Germano verba facturo (nec Boëmo deerant ſui) extra templum extraque cæmiterium, quæ alioqui ampla ſatis, in late patentem campum exedra fuerit transferenda. Ita licet furentibus & frementibus quamuis in medio nationis prauæ hæreticis, cultus erga B. Virginem, ipſius ope maioribus ſemper pietatis acceſsionibus cumulatur.

COLLEGIVM COMOTOVIENSE.

FVerunt hoc anno in ſupremo noſtrorum numero, duo de triginta: decem videlicet ſacerdotes, 4. Præceptores, operis externi Adiutores 6. Nouitij 8. Humanæ debitum naturæ perſoluit P. Bernardus Ruff Coadiutor ſpiritualis formatus: vir vt imbecillo corpore, ita contra animo ac ſtudio iuuandi proximos, laboribuſq; impigre obeundis perquam fortis. Vixit in Societate annis 27. quorum pleroſque decurrit habendis ad populum concionibus, & excipiendis domi foriſque confeſſionibus: donec diuturna Paralyſi confectus, ea pietatis patientiæque ſigna dedit, quæ Religioſam diſciplinam comitari, & lōga ſolet mortis expectatio afferre. Eius loco in Societatem cooptatus eſt vnus. Iam vero quæ de venditione Dominij, ſuperiori anno diu multumq; agitata fuerant, hui⁹ initio ſuum ſortita ſunt effectum: magno Religionis & Collegij noſtri detrimēto, quippe diſtractum & inter varios hæreticos diuenditum vna cum iure Patronatus, omnem fere ſpem promouendæ deinceps Catholicæ fidei nobis ademit. Ad hæc ſubtracti à Ianuario reddit⁹ annui mille talerorum Domui Pauperum, quin-

quingētorum fabricæ, ac totidem ferè in pios vſus, ita vt ſi vllus ante, hic nobis fuerit annus maxime infelix ac infeſtus. Porro venditionis prim⁹ is fuit fructus, vt Nobilis quidā Lutheran⁹ ipſo die Palmarū, tres Parochos templis ſuis eiecerit, eademque ſecunda Paſchatis feria, conuocatis aliunde Prędicantibus, occuparit, vt nec in hodiernum diem cōſtet, an relictæ ibidem ſacræ ſpecies Euchariſtiæ, deſierint vetuſtate, an à Prædicantibus alijſue perierint profanatæ. Alter fructus fuit, quod Comotouienſes, qui ciuitatē cum pagis aliquot & ſyluis 97470. redemerunt, circa idem tempus renouato Senatu omnes Catholicos eiecerint, illis potiſsimū ſubrogatis, quos ad promouendā hæreſim futuros exiſtimarent promptiores, quo factum eſt, vt ipſo die Paſchatis, cum ex templo Parochiali conſueto more ad hoſpitale inſtituta eſſet proceſsio, templū eius occluſerint, nec niſi in limine, reſurgēti Chriſto ſtationem conceſſerint. Et quanquam pro iure patronat⁹ acriter fuerit decertatum, adeo vt quatuor omnino decreta, Cęſaris ſubſcripta manu, ad Nobilem illum pro omnimoda Parochorū reſtitutione ſint tranſmiſſa: nihilo tñ nimis tergiuerſando hucuſq; tempus extraxit, nec ſe collaturarū iuri ceſſurum profitetur, niſi publico fuerit iudicio conuict⁹. His initijs vſq; adeo in ſua ſe ſententia confirmarūt aduerſarij, vt contempto Cæſaris decreto, quo ante bienniū omni cultu ac veneratione proceſsionem Corporis Chriſti proſequi iubebātur, nullus Senatorum in ea cōparuerit, imo occulte impediuerint, ne vel ante arcem, vel curiam ſolita altaria collocarentur; qua de re depoſitæ quidē apud ſacram Cæ-

ſaream

ſaream Maieſtatem querelæ, ſed indicto propter contagionem iuſtitio, nihil effectũ. Ab hæreſi ad Catholicæ gremium Eccleſiæ traducti 29. Inter quos præter alios adoleſcentes Nobiles, qui vberem ſuo tempore creduntur allaturi fructum; iure primas habet vnus ex magnatũ proſapia 18. circiter annorũ adoleſcens, qui partim Ario, partim Caluino à teneris imbutus, cum de Baptiſmo ſuo dubitaret, priuatim ſub conditione eſt baptizatus, iamq́; Rhetoricis vacans ſtudijs, præclarum & pietatis & modeſtiæ præbet exemplum. Scholarum frequentia, tametſi ſubtractis redditibus ſuperiorum annorum multitudini nõ reſpondit; damni nihilominus reſarciẽdi ratio inita, inſtituto conuictu; in quo, qui honeſtius haberi volunt, triginta: qui cõmuni menſa viuunt, 20. taleros annuè pendunt. Quo factum eſt, vt nunquam tot Nobiles, alijq́; honeſtorum ex Regijs ciuitatibꝰ filij ad nos cõfluxerint: qui licet pares ſemper extiterint in vtriuſque ſtudij conatibus; præcipuã tamen & pietatis & doctrinæ laudem ferunt Parthenij. D. Virgini Crupnenſi Magnificus Dominus Ioannes ab Haſenburg cum coniuge ſua, liberaliter obtulit donaria, hoc eſt, argenteum, ſed mero veſtitum auro calicem, aliaque non leuia ſacrę ſupellectilis ornamenta. Ij verò qui perluſtrarunt Collegium, nõ modo multi, ſed & magni fuêre nominis, perſonæq; primariæ: in quibus, omiſsis alijs, fuit illuſtriſsima Fundatrix Collegij Nouodomenſis cum Filia ac Genero Domino Slavvata, ſacrę Cęſareæ Maieſtatis ſupremo cubiculario: Illuſtriſsimꝰ item Comes Truxeſius Cæſaris in Imperiũ miſſus Legatus, qui carmine & concentu muſico in domo excepti, omne ſuum ſtudium in promouendis re-

bus noſtris promiſerũt, ipſiſq; ſtudioſis pclara beneuolétiæ ſigna reliquerũt: quæ ſi omnia in vnũ conferantur, centũ facile ſuperabũt talerorũ ſummam.

Illuſtriſsimus item deſignatus Archiepiſcopus Carolus à Lamberg, cum ad D. feſtum Catharinæ ſuis è bonis huc excurriſſet, dialogiſmum ſymphonicum, quo iucunda inter ſe artium liberalium concertatione Muſica primas ſalutandi, nec non de ſuſcepta dignitate gratulãdi partes tulit, adeo libenter audiuit, vt propter eum tam domui quam Collegio omne ſuũ ſtudiũ, operamque nõ minus prolixe, quam amanter obtulerit. Et cum apud nos pernoctaſſet, templo arcis ſtudioſos fere omnes, magna ſui conſolatione ſacra Euchariſtia refecit. Inde nobiſcum pranſus, viciſsim dominij Parochis, auditis eorum afflictionibus, non ſe beneuolum modo, ſed ad defendenda quoque ſingulorum iura longe promptiſsimum præbuit. Quare cum magnæ ſit apud Cæſarem auctoritatis, in ſpem venimus fore, vt afflictæ res Eccleſiæ breui per eum conſequantur ſtatum meliorem.

Ad extremum nec temporalibus ſua defuit acceſsio, nonnihil enim ſacro Ornatui adiectum, præclaris voluminibus aucta bibilotheca, multi dono dati hæreticorum libri. Horto ſuburbano coempta magna pars agri & ſiluulæ, quæ vt loco recreationis proxima, ſic oberrantibus ſubinde in ea externis, libertatem noſtris adimebat. Alius item hortus, quẽ olim Collegii fundator ſuis abſtractum bonis, noſtræ inſcripſerat fundationi, iam tandem poſt multas difficultates Cæſaris beneplacito, nobis in poſſeſſionem datus. Denique & Domui pauperum hortum pratumque legauit prouecta ætate vidua

non

non Catholica, plus legatura, vel etiam Catholicam Religionem ſub finem vitæ, vt ex certis indiciis coniici potuit, reſumptura, niſi hæretici illam circũſtantes imminentem eius mortem occultaſſent.

COLLEGIVM NOVODOMENSE.

NOuodomi habitarũt hoc anno 28. circiter: Sacerdotes 6. Præceptores 3. Rhetoricæ Auditores 6. Adminiſtri rei domeſtici cæte i. Adſcripti in Societatem duo facultatis Oratoriæ ſtudioſi. Tranſcriptus in cœlum, vt ſperamus; P. Georgius Cracouius rara Hebraicæ Græcæque linguæ peritia inſignis, qui diutina tabe confectus (dum hinc aëris mutandi cauſa Crumlouium conceſsiſſet) paucis poſt diebus, ibidem religiosè pièq; obiit. Eſt quoq; diligenter nauata à noſtris opera concionando Boemice & Germanice: Sacramenta adminiſtrando; ægros inuiſendo, moribundos ac vinctos, qua licuit ope, iuuando. Ad vndecim, relictis Huſsii aut Lutheri commentis, Religionem Catholicam ſuſceperũt. Perſuaſum Baroni vicino, vt Huſsitico Parocho amoto Catholicum ſubſtitueret. Iubilæum pleriſque anſam præbuit, vt totius vitæ ſuæ maculas eluerent. Paſchalibus ferijs in pago vicino, incolæ rationem peccata rite detegendi, non ſine fructu edocti. Templa duo quæ vetuſtate ac incuria propemodũ collapſa erant, erogatis eleemoſynis inſtaurata. Aræ ſumptuoſæ, tribus locis ſolenni peregrinatione celebrari conſuetis erectæ. Hoc anno in nouum triclinium, quod Illuſtriſsima Domina Fundatrix ſtannea ſupellectili donauit, migrauimus. Cœpta eſt etiam domus Pauperum à fundamentis extrui, & dimidiũ fabricæ perfectum pecunia, quam anno

 ſupe-

ſuperiore Reuerendus D. Martinus Panſorius Parochus moriturus legarat.

COLLEGIVM LABACENSE.

DEgerunt hoc anno Labaci plerunque 19. vndecim Sacerdotes, ex quibus quatuor in Scholis lectores, alij alijs occupati officijs. Reliqui Fratres: ac vnus quidem lector in principijs, alij rei domeſticæ adiutores. Ægritudines aliàs huic loco ſuperioribus annis frequẽtiores, hoc anno plurimũ remiſerê. Vix enim quiſquam periculoſius aut grauius laboràuit, præter vnicum P. Vrbanum Iuniũ Coadiutorem formatum, Collegij procuratorem, qui laboribus tum rei familiaris (octo enim annos hoc munus, vti prius Gręcij, ita hic vtiliter obierat) tum audiendis confeſsionibus fractus, in cœna Domini ægrotare incipiens, 10. poſt die extremũ obijt; vbi annos in Societate 16. religiosè egiſſet. Licet vero videatur ſterilior hic annus, eò quod vix quicquam præter communia protulerit; tñ in his ipſis non contemnendus extitit prouentus. Nã in Natalitijs Chriſti Domini ferijs, maximeque promulgatis in earum Octaua Societatis Indulgentijs, cõfitentium & communicantium longe maior, quam hactenus fuit numerus. Ad Paſchalia etiam feſta maior multò confluxit frequentia, & quidem ob confeſſariorum paucitatem, vltimam maioris hebdomadæ dierum multitudinem ac compreſsionem euitare cupientes, vtiliter & ex huius loci conſuetudine, cõplures illud tempus anteuerterũt. Ex tribus Slauonicæ linguæ Cõfeſſarijs, vnicus pro Paſchate, vltra mille trecentas accepit cõfeſsiones. Ab alijs, eorumq; qui Germanicæ & Italiæ confitẽtur

tur,initus numerus non fuit. Vnus item 24. confeſſiones de tota vita excepit. Ab hæreſi 12. circiter abſoluti. Iubilæum à ſanctiſsimo D. N. Paulo datum, longe maiorem habuit confitentium accurſum ex plebeijs, quam ſuperioribus annis. Magno iuuentutis bono, Catechiſmus paruus pro infima ſchola in Slauonicũ Carnioliæ idioma traslat⁹, hoc anno primum typis excuſus eſt. Graue omnino ſcandalum, quod ex diſſenſione & litigio duarum perſonarum, Eccleſiaſtica in dignitate cõſtitutarum imminebat, noſtrorum interuentu eſt impeditum. Vis concionis noſtri Patris in eo eluxit, quòd cum quidam hoſtili odio in aduerſarios ferretur, vſuq; SS. Sacramentorum abſtineret quartũ iam annum, illum ad dimittendam vindictæ cupiditatẽ, deponendamque ſimultatem, ineundam gratiam, ac denuo ad priſtinum Sacramentorum vſum, permouerit.

Sub finem anni præteriti, Congregationi B. Virginis inter ſtudioſos factũ fuit exordium. Hoc verò anno ita cultu in B. Virginẽ progreſsi, vt plures mẽſes, imo annum integrũ ex præſcripto Regularum Congregationis tyrones ſuos præcolerent; ſolenni etiam vſu candelarum ac ſymphoniæ, vario ac eleganti carmine & communione in templo pręcipua D. Virginis feſta concelebrarent. Eo triduo quo Chriſti Domini ſepulchrum colimus, Sodales horas diuinas ita inter ſe diſtribuerunt, vt ſingulis aliquot ex ijs per vices orarẽt: quibus rebus perfectum eſt, vt Congregationis deſiderium Principes ẽt viri pręſe ferrent. Nam Rm⁹. Labacenſis in eam cooptari voluit, ſupellectilem Altaris D. Virgini obtulit, librum inſuper non modico ſumptu, in quem nomina Congregatorum inferrentur, procurauit. Atque vt

plus alijs tum animi ad dādum nomina ſua, tum ad colendam V. Matrē præberet, prim⁹ eſſe voluit, qui ſua ſe manu inſcriberet. Dynaſta etiam vnus nō vulgari artificio pictam tabellā & 40. florenos: matronæ nobiles, lineā pro Altari ſupellectilem magni valoris obtulêre. Eadem Sodalium laude admodū R. Pater N. permotus huic nouello cætui legitimæ Congregationis nomen impertijt, priuilegijs decorauit, & Romanę aſſociauit. Acceptis verò litteris R. P. N. eas maxima qua poſſent animi veneratione, & publica celebritate proponere libuit: omnes .n. prę-miſsis generalibus Exomologeſibus, ſacratiſsimam Chriſti Dñi Corporis Synaxim die deſtinata obiêre, orationē vnus tempori locoq; accōmodatiſsimam, ſuperiori loco pronunciauit: qua tum Deo & Virgini Matri, tum admodum R. P. N. & Congregationi Romanæ, omnium nomine gratię actæ. Inde ſubſecuta fidei profeſsione, ex ſacroſanct. Concilij Tridentini formula, B. Virg. denuo ſeſe deuouêre oēs; ac demum cōfirmatæ Congregationi ſuæ, in lectiſſima tam religioſa, quā ſæcularium hominū corona Præfectum elegêre. Quę omnia exquiſitus Muſicorum cōcentus ita ornauit, vt non mediocrem feſtæ diei ſplendorem addiderit. Ex quibus incrementa Congregationis in poſterum maiora ſperamus.

Perrexit ſuam in Societatē animi beneuolētiam Rm⁹. Labacenſis declarare. Nam præter impenſas in præmia, nec non auxilium non contemnendum pro excudendo typis Catechiſmo, etiā centum florenos in fabricā pro arena cōtulit. Ex Sereniſsimi Fundatoris veteri munere, ducēti quinquaginta floreni acceſsêre. Semi-nario quoque pauperum ſtudioſorum, huius Collegij ſcholarū præſidio ſingu-

lari

lari, acceſsêre non exigua incrementa, aptatum capacius triclinium, pro quo centum floreni oblati. Mercator Venetus ducentos quinquaginta, ex lite quā cum ciue Labacenſi geſsit, liberaliter donauit. Eccleſiaſtici ſuos et Religioſos ac Alumnos; alij opulentioris conditionis viri, filios in id ob diſciplinam & literas ſuſcipi voluerūt. Vixêre aūt in eo hoc anno fere 60. ea diligentia, vt in ſtudiorum inſtaurátione pleraq; præmia eius Alumnis obtingerent. Ex hoc viles in vinea Carniolæ operarij producentur ſuo tempore, tantoque plures, quanto maior per Dei bonitatem fundatio eius acceſſerit.

COLLEGIVM GLACENSE.

IN Collegio Glacenſi numerati ſunt hoc anno Socii 18. Quod ad externos attinet, primum ſibi meritò locum vendicant quatuor ex Præmonſtratenſi familia, ex S. Vincētij Martyris, VVratislauia miſsi, qui ſpiritualibus exercitijs animum apud nos excoluerunt. Confeſsiones ſunt auditæ 600. circiter; è quibus 14. aut plures de tota vita fuerunt. Crimina lethalia prius occulta, poſtea malo rubore depoſito, manifeſtata ſunt. Sacram Chriſti menſam Paſchæ diebus, adierunt 567. alias totius anni decurſu non defuerūt frequentiores ſolito diuinis epulis cōuiuę.

In concionibus non pœnitendus conſtitit operæ fructus; iactatæ ab Hæreticis contra fidē calumniæ dilutæ; Catholicorum mentes egregiè confirmatæ ſunt; Prima Dominica poſt Paſcha tres rabulæ, tribus diuerſis cōcionibus pro ſuggeſto proclamauerunt, Mechanicum quendam in Euangelii luce & natum & educatum fuiſſe; cui Ieſuitæ quā primum eos incautus acceſsiſſet, tātas errorum tenebras offudiſsēt, vt á veritatis ſemita deflectere, pecca-

ta ſua Papiſtarum more detegere, atque ſub vna pa-
nis ſpecie Euchariſtiam ſumere non dubitarit; quæ
vbi omnia confeciſſet, extemplò ſcelerum vindice
Nemeſi, & capitis vertigine correptum, mox etiam
à dæmone occupatum fuiſſe. Hoc commentum
noſter concionator publicè pro concione detexit,
artificemq; illum, Catholicam veritatem, cum ipſo
materno lacte ſuxiſſe; & longe antequam Sacramē-
ta apud nos percepiſſet, cum morbo & delirio; nū-
quam vero cum dæmone cōflictatum eſſe, adeo lu-
culenter, locupletiſsimis fultus teſtimonijs demō-
ſtrauit, vt palā omnibus Auditoribus factum fuerit,
quā nulla doctrina, ſola mentiēdi libidine, miſeram
plebeculam, in diaboli adigere prædicantes ſoleant
poteſtatem. Eundē concionatorem cum quidā de
patrūfamilias cura differentem audiuiſſet, quam ij
adhibere debent, vt familia diuinis ne deſit officijs,
ita dicta probauit, vt vir domum reuerſus, cōfeſtim
eam familiæ partem quæ ex hæreticis operis confla-
ta erat, numerato ſtipendio dimiſerit; hac vnica de
cauſa, quod Hæreticas vitare, Catholicas viſitare
conciones abnuerēt. A caulis Hæreticorum, ad Ec-
cleſiæ ſepſa tranſierunt 21. In quorum numero re-
ponenda eſt Nobilis ſponſa; cui connubij pariter &
veræ fidei ſponſus auctor extitit. Is fuit Iuriſconſul-
tus, tantum amore Catholicæ Religionis accenſus,
vt pactam Virginem, niſi hæreſeos virus expueret,
deſerturum ſeſe cōſtanter matri eius minitaretur.
Iamque neceſſaria diſceſſui apparauerat, & in craſti-
num nuptijs valere iuſsis, abiturus erat, niſi demum
mater filiam tori ſimul & fidei ſociam ei adiungere
voluiſſet: nunc vterq; vitā in coniugio Catholicam,
ſaneq; piam degunt. Huc referēdus eſt Pagan⁹ ille,
quem

quem lecto affixum, quia Lutheranus miniſter extremi cauſa officij inuiſere recuſauit: ſuaſu alterius ruſtici perfectũ eſt, noſter vt accederet, ægrotantiq́; ſanitatem animæ, & Eccleſię Sacramẽta impertiret, obſtupeſcentibus ijs, qui pręſentes adfuerant, quod pro longi defatigatione itineris, mercedem neq́; requireret, neq, oblatã admitteret. Hi recẽs ad fidem adducti; alij in eadem nutantes & labaſcentes confirmati. Ex quibus eſt perſona, quã ad oblatum ſalutis portum curſu contendentẽ, ad errorũ ſcopulos hæretici impuliſſent, niſi vacillanti animæ noſter opem tuliſſet, ſpirituſque tam uiuidos addidiſſet, vt fidem & ipſa retinere ſtatuerit, & aberranti ſorori perſuaſerit. Fuit alia rur fœmina, quæ depoſitam filiolam ſuam lacrymabunda lugebat, lugentẽ quædam venefica adijt, grauiterq́; transfugij à Luthero iam inde à biennio commiſſi accuſauit, eam ſolam cauſam eſſe, cur Deus filiolã ſuam ſibi eripuerit, neque hic eius vindictã ceſſaturam, niſi ad frugẽ Lutheranam continuo ſeſe recipiat. His veneficæ anus verbis, venefici illi, qui venena errorum miſcere ſolẽt animis mortaliũ Prædicãtes, pharmaca ſua adiecerũt, quibus icta ac victa infelix mulier diẽ calici ſumendo acceptauit. Sed interim cum Catholica vicina, quæ puerperium exegerat, cæteris comitibus fœminis templũ noſtrũ adijt, & cõcionatori de perſonatis prophetis dicenti, aures nõ ſine lacrymarum profluuio præbuit, cuius partim oratione, partim & præcipue induſtria mariti, qui illi oẽm omni diligentia aditũ ad hæreticorum conſuetudinẽ intercludebat, effectum eſt, vt altero tertioue menſe, non ſolum ad priſtinam ſed meliorem ẽt mentem aucto religionis Orthodoxæ zelo ſit reuocata. Ma-

ioris ſane conſtantiæ ſpecimen dederunt eæ Virgines, quæ ab hæreticis ſponſis poſtulatæ, ea tñ lege, nuntium veritati remitterent: hæreticis ſe potius thalamis, quam Chriſto, cui per fidem deſponſæ fuerant, abdicare voluerunt. Iam Catholicæ Religionis exercitia, prout in iſta perfidorum rabie fieri poteſt, conſtanter retinentur & promouentur. Sexennium circiter eſt, ex quo Corporis Chriſti proceſsio inſtaurata, & ex ſacra æde noſtra, per Arcem non minus ſplendide, quam pacifice deduci ſolita eſt. Verum quia hoc anno impedimẽtum quoddam obiectum erat, quo minus vſitatũ viam tenere poſſemus, alia per ciuitatis forũ ad Franciſcanorũ Monaſterium extra mœnia poſitũ, ne Euchariſtiæ venerationi quidquã defuiſſet, ſequenda fuit. Ordine igitur procedentes Glacenſes, certatim in forũ confluunt cunctis ſtipatis viam obſident, è Virginum quarundam capitibus ſerta detrahunt, Catholicos riſui, ſacratiſsimum Sacramentum ludibrio habẽt, & niſi Senatus auctoritate coerciti fuiſſent, vix dubium, quin aliquid grauius attentaturi fuiſſent: imò etiam lapis in ſacram Hoſtiam directus erat; quem tamen, proiicientis error, an Dei placitum, ab Euchariſtia, ad nobilem virum, qui velum ferebat, deuiauit. Furor hic tumultuantis populi, nobis hic inopinatus accidit, nec prius deprehenſus, quam in forum vẽtum fuiſſet. Nihilominus ordine bene inſtructo, per medium effuſæ debacchantiſque multitudinis, ſi minus tuto, tamen intrepide itum reditumque eſt. Non ita multò pòſt fert rumor, conſpirationem in nos & cæteros Glacenſes Catholicos, (vere an ficte) cõpoſitam eſſe, diemq; tumultus ciendo magna auiditate expectari; quod tñ, vt per noſtros

ſtros ad Senatũ eſſet delatũ, facile & rumor cõticuit, & tumultus, ſi quis impendebat, in nihilum abiuit. Defenſant.n. nos Magiſtratus, ſi nõ virtutis amore, ſaltem formidine pœnæ, quia nondum cædis ante biennium perpetratæ pœnas, quas in ſingulas horas animis & timore ſuſpenſi expectant, perſoluerunt.

Scholas aduerſariorum odio metuq; minus habemus frequentes, quã vellemus. Aduertunt.n. homines prauis opiniobus imbuti, noſtram oẽm operam eo ſpectare; vt iuuentute inſtituẽda, nouorum dogmatũ auctoritas prematur, veritas corroboretur. Non tñ omnino deſũt nobis ex vicinis oppidis Catholicorum filij, qui Gymnaſij paucitatem, & & raritatem, acri tum litterarum tum virtutũ ſtudio compenſant. Ex illis complures totum Quadrageſimæ tempus viliori cibo ſannisq; contenti, inter hæreticos exegerũt. Nonnulli impetrata pro interdictis menſis licentia, ſponte ſua ſe abdicarunt, poſtquam abſtinentiã ad maiorem laudẽ & virtutẽ pertinere intellexiſſent. Tres pedib⁹ ægre affectis apud VVarthenſem Dei Matrem, quæ hinc vno medioq; milliari viſitur, præſentiſsimam opem repererunt.

Amicorum ẽt quorundam erga nos affectum, & animũ liberalem non minimũ experti ſumus. Nam Illuſtriſsimus Epiſcopus VVratislauiẽſis ipſo ſtatim anni ingreſſu, ducẽtos taleros, & vas vini, q 80. poſſit æſtimari, Collegio liberaliter donauit; quib⁹ mẽſe Nouẽbri ſequenti ducẽtos alios addidit. Reuer. item Abbas S. Vincẽtij & Suffraganeus VVratislauienſis ſimiliter ducentis neceſsitates Collegij ſubleuauit. Quorũ omnium ſubſidio magnos licuiſſet in fabrica Collegij progreſſus facere, niſi debita ſuperioribus annis contracta, neceſſario ſoluenda, & molen-

molendinum noſtrum collapſum, à fundamentis è lapide erigendum fuiſſet.

COLLEGIVM CLAGENFVRTENSE.

IN Collegio Clagenfurtenſi,hoc anno, 10. & 8.vt plurimum verſati ſunt, aliquanto tẽpore viginti, Sacerdotes 10.reliqui partim pceptores, partim laboris domeſtici adminiſtri. Ex his in Reſidentia Ebrndorfenſi cõmorãtur Sacerdotes 2.quorũ vnus Collegij procurator: Coadiutores totidẽ.In ſcholis, pter iuuenẽ externũ,qui infimę prçeſt; pręceptores è noſtris 4.è quibus duo Sacerdotes. Ex horũm numero vnus Chriſtophorus Fielich operę domeſticę Adiutor hac patria oriũdus, ipſo Aſſumptionis ſanctiſsimæ Matris peruigilio, è vita deceſsit. Exegerat is 4.in Societate annos,cum documento Religioſæ ſimplicitatis,induſtrię ac pietatis nõ vulgari: vt non ſine ſingulari Dei nutu ac diſpoſitione factũ credamꝰ, ꝙ pręter alia ſacramẽta ſub obitũ adhiberi ſolita, immenſi illius,qui ex Iubilæo extitit,theſauri particeps factus (illa enim hebdomade apud nos ſum mi Chriſti Vicarij conceſſu Iubilęũ promulgatur)diem ſupremũ clauſerit.In agro Carinthiaco excolendo, etiam hoc anno noſtrorũ non ſegnis fuit induſtria: eaq; tum alijs in rebus,tùm maximè in hominibus ad Eccleſiæ Catholicæ gremium reuocandis, conſumpta eſt.A varijs.n.hæreſibus 40.circiter abſoluti ſunt: plures in fide nutantes, firmati. Munificentia Illuſtris Dñi Georgij Comitis A Nagaroll', hoc rurſum anno,in templũ noſtrũ exſtitit ſanè egregia; obtulit.n. caſulas ſex, antipendia 4.valoris non exigui & elegantiæ.Binas item Chriſti è Cruce pendẽtis effigies, auro collucentes, Miſſale;& quędam alia ad rem Diuinam faciendam neceſſaria. Itum eſt hoc

anno

anno magna deuotione ſupplicãtium ad templum D. Georgio ſacrum à ciuitate quadrantem milliaris diſsitũ, quod à triginta amplius annis à ciuibus non adibatur. Viſebatur ſupra principẽ ciuitatis portam nuda ac tœda à fœdis quondã hęreticis poſita fortunę ſtatua, magno caſtorũ oculorũ offendiculo. Eam Numini inuiſam, fulmẽ teſtatũ fecit, quo dextrum eius crus tactũ & cõfractũ erat. Cõtra hanc noſtri de ſuperiori loco & familiaribus congreſsibus nõ raro egerant, illam omnino ſublatam cupiẽtes. Ergo vehemens eam turbo in meridie præcipitem, multis ſtupeſcentibus, & minime dubium irati Numinis argumentum affirmantibus, agit & proſternit.

Scholę noſtrę in dies adoleſcunt, & florẽt magis. Iuuentus.n.non numero & nobilitate ſolũ; verum etiam eruditione, pietate, atq; in fide conſtantia nõ parũ creſcit. Tanto Religionis Zelo pleriq; incenſi ſunt, vt cum hæreticis de rebus Religionis congredi, ac rem Catholicam acriter propugnare non dubitent. Quin ſubinde, dum hæreticis quod reſpondeant non ſuppetit, reſponſi loco colaphos ferunt; quod ipſi in Chriſti gratiam æquo tolerant animo. Hortantur eoſdem Sanctorum feſta vt celebrent, à laboribus tum abſtineant, cibis vetitis ne veſcãtur. Ad eſum carnium nulla ſe vi impelli ſinunt, ſatius ducentes hoſpiti nuncium remittere, quã vel latum vnguem à præcepto de ciborum delectu diſcedere. Per illos ſunt quã plurimi pernicioſi libri à ciuibus & ſimilibus adempti, & ad nos flammis abſumendi allati. Viri nobiles hæretici ſatis multi, intelligentes teneram ætatem & morib⁹ homine liberali dignis, & honeſtarum artium diſciplinis à noſtris probe informari, liberos ſuos noſtra diſciplina inſtituendos

tradunt

tradunt. Qui quidem ſenſim ad fidem noſtra morũ facilitate & hortationibus adducti propendēt. Catholicorũ rebus delectantur plurimũ: vt ſunt ſphærulæ precariæ, imagines, cõſecrati agni, & alia id genus: quæ etiam multis precibus à noſtris flagitant. Ipſis inſtantibus à parentibus, licet hæreticis angelico & pereleganti habitu ornantur, vt ſupplicatione illa ſolenni SS. Euchariſtiam venerabundi proſequantur. Sunt non pauci, qui, nî metus nimius parentũ obſtaret; mox ad Catholicorum cœtum aggregarent ſeſe. Emptus eſt anno currenti hortus Collegio percommodus, vario arborũ genere conſitus, ita ciuitati vicinus; vt tamen extra turbas & frequentiam hominum ſit. Tametſi maxima ciuitatis pars noſtri Ordinis ſit amans ac reuerens; nõ deſunt tamen, iiq́; fere è populi fece, quorũ auerſæ à nobis ſunt voluntates: Quod Collegij feneſtræ etiam hoc anno lapidibus impetitæ planum faciunt. Nec mirum; ſiquidem & ipſi Prouinciales hoc rurſum anno, templum cum adiuncto ædificio 1604 anno Societati per Magiſtratum ciuitatis & Archiducales Commiſſarios ritè traditum, in Prouinciali ſuo conuentu, à Sereniſſimo Principe, ciuitati reſtituendum flagitarunt, ſed poſtulatis illorum hucvſq; locus datus non eſt:

DOMVS PROBATIONIS BRVNENSIS.

EOrum, quos ab ineunte anno, ad finem vſque, Domus Probationis Brunenſis aluit, fuerunt plures quinquaginta. Qui numerus videri non debet exiguus, poſt deforme ſuperioris anni vulnus; quod in communi illo Hungariæ turbatæ furore, rei noſtræ familiaris inopiam non parum afflixit. Ex eo numero cenſi veterani ſunt 16. Sacerdotes

ſex:

ſex: præter alios quatuor, qui tertium Probationis annum exegerũt; Scholarum Profeſſores quinque; reliqui rei domeſticæ Adiutores. Ex Schola tyrocinii, ad maturiores labores in varia diuiſi Collegia tredecim: totidem ad nos naufrago mundi pelago enatantes, appulerunt. Quæ verò Dei in nos beneficẽtia ſingularis fuit & præcipua; nemo ex omnibus, toto hoc tempore, amiſit vitam: neminem grauior valetudinis deiecit imbecillitas, res ſatis mira; ſi arma circumuicina, & armatorum crudeliter efferatam in Clericos audaciam, ſi diram peſtiferæ cõtagionis luem, quę nos medios habuit, cõſideres.

Tenebat ciuem tam arctè ante ſibi obſtrictum, hęreſis, vt bene multos annos à nefario illo cõplexu nullis doctiſsimorum ẽt virorum precibus, rationibus, cõſilio potuerit auelli. Sed he ſibi placeret malitia in fortitudine ſua, elegit Deus abiecta mũdi, vt confunderet fortia. A puero tanta debuit impietas vinci. Iacebat ex morbo ciuis ille lectulo affixus: & iam morti vicinus, nec mouere membra cõmode, nec poterat loqui. Ingreditur cubile adoleſcẽs (erat is è noſtris ſcholis, de cœtu Virginis Deiparæ Sodalis, qui tum forte pædagogum inibi agebat) reperit Dominum ipſa media cum morte luctantem, & incondito fletu miſcentẽ omnia. Hic pius adoleſcens pauca pro tempore, de ſalute, de Dei miſericordia, de vera fide commemorans, recitat nonnulla, quæ didicerat in ſchola, doctrinæ Chriſtianæ rudimẽta, tãto animi ardore, vt lapideum illud cor derepente verteret in carneũ. Nã recepta vtcunq; voce: Quis, inquit æger ille, mihi craſtinum promittat? feſtina puer, voca Sacerdotem, qui curet animam, quando corpori medicina nulla ſupereſt. Intelligo parũ temporis

ſuburbanis agris comederat neſcio quid ex terreſtribus nucibus, ita fructum ille vocabat, à peſsimo dæmone an homine inductus, incertũ. Inter edendum, cruentus illi hoſtis apparens & maxillam perforat, & auditum grauiter lædit. Eo tempore infeſtabatur à diabolo, annos plus minus viginti, ſeque ei teterrima illa bellua, canis nigri effigie, videndam ſæpiſsimè exhibebat. Verum æquè ſalutari ac fortunato euentu, incidit miſer ille in noſtrum ſacerdotem: facta igitur confeſsione (cum nunquam antea rem cuipiam, quæ ei cum dæmone interceſſerat, aperuiſſet) efficaciter adiutus, miſeriæ finem accepit.

Placet hic attexere B. P. N. Ignatij beneficium. Cum in partu periculoſè admodum laboraret Illuſtriſsimi Domini coniunx horas penè viginti quatuor, deſperabant omnes de vita & infantis & parentis: omnia tãtũ lachrymis & eiulatu cõplebãtur, occurrit forte in tantũ diſcrimine memoria B. P. N. Ignatij, & quã multis in periculo ſimili opem tulerit, hortatur proinde Sacerdos noſter D. Maritum, nuncupet vxoris nomine votum aliquod S. Patri. Facit ille; voto facto, Coniunx eadem hora, admirabili gaudio & facilitate multum expetitũ & expectatum parit filium: Et hæc quidem Mezericij. Ioslauicium (quæ ſedes eidem paret Illuſtriſsimo) eiuſdem ſumma voluntate ac precibus excurrit Noſter, eo conſilio; vt occulte ſerpentem naſcentis Hæreſeos flammam, in ipſis primis cineribus præfocatã extingueret. Hic ſolũ id effectum eſt, vt dominij prætor, damnata Hæreſi, cum vera fide rediret in gratiam. Cæteri quos pertinacior errorũ teneret improbitas, grauiſsime ſunt admoniti.

ANNVÆ LITERÆ TRANSYLVANIÆ AB ANNO 1604. AD 1606. VSQUE EXEUNTEM.

De noſtris in Tranſyluania Viceprouincia Auſtriæ, Socij primum vndeuiginti, poſt verò duodecim, tum Claudiopoli, tum Albæ Iuliæ commorari ſolitis; Sacerdotes 12. Scholarum profeſſores tres, rei domeſticæ adiutores 4 fuerũt numerati. Mortui ſunt quatuor, vnus per latrociniũ à militib. vita exutus.

ANNVS SEXCENTESIMVS quartus ſupra milleſimum.

POſtquam in Autumno anni ſupra milleſimum ſexcenteſimum tertij, Claudiopolitana Ciuitas, quæ Collegium noſtrum cum templo ab ipſis euerterat fundamentis nobis Parochiale templum, ædes ſcholaſque iubentibus Cæſareanis Commiſſarijs attribuit, ſolius Catholicæ Religionis exercitia obiri cœpta ſunt. Miniſtri enim Ariani fuga ſibi conſuluerant; vtpote qui direptioni, ac calamitatibus innocenti Societati illatis, non modo interfuiſſent, verum etiam præfuiſſent.

Itaque feſta Natalitia non mediocri cõfitentium, communicantiumque frequentia, & magno ad conciones quà Hungaricas, quà Saxonicas concurſu noſtris celebrantibus; ſub Idus Ianuarias P. Prouincialis Auſtriæ, Claudiopolim duobus comitatus Sacerdotibus peruenit: quo Collegium de more viſitante P. quoque Ioannes Argentus ex Polonia

Polonia præſto adfuit. Cæterum quia is tum in diſceſſu è Tranſyluania, per Moldauiam; tum in reditu per Hungariam, multa ſibi Socijſque memoratu digna conſignauit, hic qua fieri poterit breuitate, intexenda cenſuimus. Neque enim hactenus per continuos Tranſyluaniæ motus perſcribi potuere. Cũ noſtri mẽſe Iunio proximè ſuperioris anni, à Claudiopolitanis exturbati, in varijs certiſque verſarentur periculis; decreuerũt Patres, vt eorum pars maneret, pars in Poloniam iret, hac enim ratione Societas nec Prouinciam deſerebat, nec homines amittebat: vtpote quorum tam multorum opera Tranſyluaniæ non eſſet neceſſaria, & vero ibi fœlicioribus temporibus, in animarum ſalute procuranda, DEO deſeruire cum fructu olim poſſet.

Pater itaque Argentus, cum Sociis ſeptem iter ingreſſus eſt; quod fuit longum, difficile & periculoſum. Longum quidem, quia vt pericula vitarent, magnos circuitus fecerunt. Nam cum propoſitum haberent Occaſum; ad Ortum recta perrexerunt, & cum duodecima Iulij diſceſsiſſent, duodecima Auguſti Cracouiam peruenerunt. Difficile vero: quia cum rebus neceſſariis minimè abundarent, interdum pluribus diebus & noctibus continuis, fuerunt in montibus altiſsimis & denſiſsimis ſyluis, quæ etſi vndique Tranſyluaniam cingunt, ex ea tamen parte, magnæ in primis & horridę cẽſentur. Et licet in Siculia equos à ruſticis VValachis, qui eò triticum detulerant, in Moldauiā vſq; conduxiſſent; magna tamen itineris pars, ob difficultatem viarum, arduoſq; ac difficillimos aſcẽſus

pedibus conficienda fuit. Periculoſum denique, vt indicabant plura hominum capita, & cadauera, quæ recens in illis Syluarum ſaltibus, miſerabiliter vel à latronibus mactata, vel à feris diſcerpta conſpiciebantur. Paſſus etiam, quibus tranſeundum erat, adhuc à latronibus obſideri dicebantur. In Siculia porro, in eo pago, vbi triduum poſuerunt plures quotidie peſte confecti efferebantur. Sed illi populi, ſicut & reliqui tam Hungari quã Tranſyluani, non ſolum peſtis contagioné non fugiunt, ſed etiam pro magno ſcelere habẽt, ſi quis timore peſtis, vel ſolum vertat, vel hominum ea lue correptorum familiaritatẽ deuitet. Aiunt enim peſtem eſſe pœnam à Deo inflictam: quare qui illam fugiat, Deum ipſum, cum Iona, fugere velle videatur.

Hinc conijci poteſt cur interdum tam multi ex Noſtris perierint in Transſyluania. Etenim patriæ morem ſecuti; ne hæreticis anſam darent querelæ, quod veluti illegitimi Paſtores, oues in periculo desererent; nullam graſſante peſte ſalutis ſuæ curam habuerunt. Sed vt ad itineris pericula redeamus; ductores ipſi viarum Barbari, quibus parum credi poſſit, quod quidem ſatis declarat præclarã fides eorum qui in hoc itinere per ſyluas illas maiores, duces fuerunt: vt enim pecunias è Patrum manibus extorquerent, ſæpius minas intentarunt: parumque abfuit, quin nocte quadam in medijs ſyluis eos dẽſererent. Deus tamen, qui bonus eſt ſperantibus in eum, illos ita cuſtodiuit; vt ſine vllo detrimento Tranſyluaniæ finibus ſuperatis, Moldauiã ingrederentur. Iam ciuitatem Nemiz dictam

attige-

attigerant: vbi eorum ductor accuſatur, quod ex regionibus propter bella ſuſpectis homines prorſus ignotos in regnum introducat. Reſpondet ille, ſe duxiſſe Sacerdotes Romanos, in quibus nihil mali aduertiſſet. Ciuitatis Gubernator ad ſe Patrē Rectorem accerſit: ex eoque multa ſciſcitatus; quis ſit, vnde veniat, quo tendat inquirit. Ad hęc ille, Italum eſſe & Religioſum, ex Tranſyluania, ad Vaiuodam proficiſci. Opportunè accidit vt Gubernator filium haberet, qui biduo ante domum ex Italia redierat, & Venetijs cum Patre Poſſevino, alijſque Patribus familiariter egerat. Hic fuit interpres parentis, qui Italicè quidem intelligebat, ſed non loquebatur. Is cum alia quædam rogaſſet, honeſtis verbis Patrem dimiſit: cui paulò pòſt nūciauit, vt quam primum inde diſcederet ad Vaiuodam, vti ſe facturum dixerat, quò cum ſibi quoque proficiſcendum eſſet, operam ibi ſuam & auxilium promittebat. Hoc autem eo faciebat, vt Pater diſceſſum maturaret, vno tamen die manendum fuit, ob aduerſàm vnius è Socijs valetudinē, qui propter incommoda, quæ in ſyluis, vbi aliquando nec aqua ſuppetebat, perpeſſus fuerat, ex ſtomacho grauiter laborabat. Hoc eodē in loco fuit commoditas celebrādi: erat enim Sacerdos Catholicus, qui duorum curam habebat templorum. Catholici tamen pauci erant, ijque natione Germani.

Nam etſi Prouincia tota, cum ſuo Principe, à ſchiſmate Græco occupatur; non excludit tamen fidem Romanam, imò habet Catholicum Epiſcopum, qui huic Prouinciæ & Valeriæ præſidet. Ex hoc loco Soſſauam, in qua Ciuitate erat tunc

Vaiuoda Hieremias,ſeſe Patres contulerunt: qui cum ad publicam audientiam, magno totius nobilitatis concurſu Patres admiſiſſet; illi per interpretem P. Rector expoſuit,cum Societati, in Collegio ſuo Claudiopolitano per Arrianos, in reliqua vero Tranſyluania,per armorum ſtrepitus, in tanto quem erat numero,eſſe non liceret, ſe coactum fuiſſe,relictis in Tranſyluania nonnullis, alios ducere in Poloniam,vbi Societas, ſub tutiſsimo Religioſiſsimi Regis patrocinio,miniſteria ſua, ad Dei optimi maximi gloriam libere exercere poteſt: Iter autem per Prouinciã ipſius ſuſcepiſſe, non ea ſolum ratione, quia tutius, ſed multo magis quia ſperauerant in ipſius ditione ſibi non defuturum præſidium illud, quod à Chriſtiano Principe ſuo quaſi iure expectare poſſunt viri Religioſi,Chriſti obſequio mancipati, nullo autem modo prætерire voluiſſe,quin illum debita cum reuerentia ſalutarẽt,eaque obſequia offerrẽt,quæ in Dei honorẽ,& ipſius commodum proficiſci poſſent à ſeruis Chriſti,qui & patria, & domibus proprijs relictis, in illas partes,nulla alia de cauſa veniſſent, quàm vt ad æternam ſalutem conſequendam, iuuarent animas, Chriſti Sanguine pretioſiſsimo redemptas.

Hic primum Vaiuoda gratias humaniter agere, quod illum Patres inuiſiſſent, tum eorum caſum multis commiſerari, demum patrocinium ſuum ampliſsimis verbis polliceri: addidit Arrianorum peccatum omnem malitiæ menſuram exceſsiſſe, neque Turcas ipſos vnquam tam impios futuros, vt templa Deo dicata labefactarent. Idcirco Patres

bono

bono animo eſſe debere, quia de hoſtibus cito Deus vindictam ſumpturus, eoſque in priſtinum reſtitutus eſſet. Etſi Moyſes (nomine hoc vtebatur quidã Tranſyluanus) delicti particeps fuiſſet, fore vt propediem debitas pœnas lueret. Neſcio, inquit, vnde tanta tempeſtas originem habeat. At, dato etiam veſtra culpa ortam eſſe, vobis quidem æquo animo pœnitentia de manu Dei accipienda eſt: attamen ſcelus adeo graue eſt, vt quodcunque peccatum, quod à vobis committi potuerit, ſuperet, & diuinam iuſtitiam excitet, vt quam citiſsimè acerbiſsimas quidem, ſed iuſtiſsimas de illius auctoribus pœnas ſumat. Tum P. Rector, ad ea quæ de Moyſe dicebantur, reſpondit, ſe nihil poſſe affirmare, cum ex vna parte mali impediendi poteſtas penes illum fuiſſet: ex altera vero, Societatem in ſuis caſtris protexiſſet. Quod vero ſpectabat ad cauſam quæ Arrianos ad facinus impuliſſet, aliam non poſſe ferri, quam illam eandem, quam ipſi attuliſſent: nimirum venerationem Sanctiſsimæ Euchariſtiæ, & Sanctorum ſacrarumque imaginum cultum; quas, inquit, Deo ſit laus & gloria, video tam frequentes in tuo regno. Narrauit hic quæ ipſomet oculato teſte fecerant Arriani in templo, in contemptum ſanctiſsimi Corporis Domini, eius Matris glorioſiſsimæ, cæterorumque Sanctorum; propter quorum venerationem, Patres idololatras appellare, eijcere & crudeliſsimè perſequi conſueuiſſent. Quod ad vindictam autem, quæ à Deo expectanda eſſet, affirmauit, ſe & Socios, vtpote Chriſtianos & Religioſos, orare DEVM pro ſuis perſecutoribus;

ſemperque data facultate, fore paratos redire, vt vitam etiam pro eorum ſalute profunderent. Vix audierat Hieremias quæ acciderant circa venerabile Sacramentum, & imagines Sanctorum, cum ſubitò totus commoueri, & lachrymis intumeſcere eius cœperunt oculi: Cum Principe tota Aula infremuit indignabunda. Eſt enim hæc Natio valde ad venerationem imaginum inclinata: apud quam præcipuum illius ciuitatis templum, intus foriſque, omni parte, Sanctorum imaginibus depictum eſt atque ornatum. Supra caput etiam Vaiuodæ duæ paruæ imagines auratæ, de more pendebant affixæ. Ad illud de oratione pro perſecutoribus, animique præparatione, ad eorum commoda procurãda: Hæc, inquit, eſt perfecta charitas, Religioſis hominibus digna, verum credite mihi, cito videbitis Dei vindictam. Et ad hoc propoſitũ retulit recens exemplum quorundam, qui ob rerum diuinarum contemptum, ſeuerißime à Deo caſtigati fuerãt. Multa deinde ſciſcitatus de itinere, alijſq; de rebus, Noſtros dimiſit, cũ prius illi gratias egiſſet Pater, non ſolum nomine ſuo, & Sociorum qui aderant; ſed etiam Societatis vniuerſæ, quæ toto terrarum orbe ſparſa, pro illo ad Deum preces oblatura eſſet, cum eius erga nos charitatem cognouiſſet. Dimiſsis iam Patribus, interrogauit ſecretarium Hungarum Petrum Napoli, virum bonum & Catholicum, qui Patres introduxerat & fuerat interpres: Quare illi eſſent in veſtitu tam tenui? cui cum reſpondiſſet, eos Claudiopoli eiectos eſſe ſeminudos, ſtatim pannum emi, & omnibus veſtes parari iuſsit. Sed pro maiori Patrum merito, pannus

pus niger in tota ciuitate non eſt inuentus, licet multi adeſſent mercatores, nam apud illos populos color niger in uſu nō eſt. Iuſsit prętereaillis dari sũptus, dum ibi morarentur, & viaticum pro itinere, & comites, qui cum curribus per totam ditionem ſuam eos deducerent. Eſt Princeps ille fide Græca imbutus; cæterum natura ad pietatem propenſus, quotidie diuinis officijs intereſt in templo; domi prolixe orat; eſt mitis; ſolaque Romana commu-niō illi deeſſe videtur; neque à Catholicis abhorret: eorum enim templa nonnunquam adit, & in altero eorum, pulcherrimum altare cum egregijs picturis, & ornamentis extruxit. Sunt enim in Soſſauana Ciuitate duo Catholicorum templa, & Sacerdos vnus. Catholici autem ferè nulli, exceptis mercatorib. Polonis. Schiſmatici porrò plura templa, pluresque Monachos & Sacerdotes habent. Hic dum moram per triduum trahunt Patres; ex Tranſyluania venerunt nuncij certiſsimi, qui vniuerſum Moyſis exercitum ab Radulio Valachiæ Vaivoda profligatum, ipſumque Moyſen, cum tota ferè nobilitate trucidatũ eſſe retulerũt. Fuit cõmunis ſenſus in Aula, hanc fuiſſem pœnã à Deo Moyſi inflictã, propter ſcelus admiſſum in Societatem. Nullus enim ipſum ſacrilegij illius vel authorem vel participem fuiſſe non credebat. Principis ergo Hieremiæ liberalitate, ac Nobilis Poloni, Prætorianæ cohortis militibus præfecti, aliorum item Polonorum mercatorum benigna largitate, Soſſaua digreſsi, Kamenetium triduo peruenerunt. Eſt ea ciuitas prima Regis Poloniæ & Metropolis Podoliæ, vna Leuca à finibus Moldauiæ, arcemque ha-

bet celebrem natura, & manu valde munitam. Ibi inuenerunt eiuſdem Ciuitatis Epiſcopum ſumma pietate virum, & Societatis amantiſsimum; qui ſicuti Patrum Religioniſque Catholicæ vicem doluit; ſic illos tanquam Parens filios, incredibili amoris ſignificatione complexus eſt. Poſtridie eos ad quandam Arcem ſuam duxit; & inde cum & pecuniam & alia quibus egebant, humaniſsimus Paſtor illis dediſſet, dedit etiam currus, & equos, & viæ ducem, ac comitem nobilem affinē ſuum, qui eiuſdem Præſulis ſumptibus, eos Leopolim vſque, vbi Societas domicilium habet, deduceret. Illuc peruenerunt die quarto: atque in ciuitate quæ Archiepiſcopalis eſt, & Ruſsiæ prima, à Socijs qui ibi degebant, accepti ſunt ea prorſus charitate, quæ Societatis propria eſt. Inde poſt integri diei quietem, quodam è Socijs qui in itinere grauiter ægrotare cœperat, cum Sacerdote relicto, Faroslauiā, vbi eſt Collegium Societatis, ac tandem Cracouiam attigerunt, vbi Beati Stanislai regni patroni, templum piè viſitarunt, eiuſdemque venerandum caput, ſacratiſsimum clauum, quo Chriſtus Crucifixus eſt, aliaſque multas & inſignes reliquias, quæ in Epiſcopalis templi Sacriſtia, nobiliſsimis, iiſdemque argento, auro, & gemmis pretioſiſsimis thecis aſſeruantur, rite ſunt venerati. Rex autem cum aduentus eorum cauſam cognouiſſet, ſibi à lacrymis non potuit temperare. Eſt enim ſummæ pietatis Princeps; & cum Religionis Catholicæ, tum Societatis patronus & propugnator acerrimus. Die Beatiſsimæ Virgini Aſſumptæ ſacro, P. Rectorem ad ſuum conſpe-

conſpectum admiſit, facti narrationẽ audiuit, indoluit, tutelam ſuam humaniſsimè promiſit. Pecuniam etiã pro itinere eorũ quib. in Germaniã eundũ erat, miſit. A Patre Rege; ad Principẽ filiũ ſalutãdũ duct⁹ eſt Pater, erat puer 8. annos natus, aſpectu nobiliſsimus, Generoſus, prorſuſq; Regiæ indolis proles. Interea dum P. Argenteus Cracouiæ à Nũcio Apoſtolico rogatus, cõciones cũ ſumma ipſius approbatione, & frequentia, quà Italorũ, quà aliorum linguæ Italicæ peritorũ habet; monetur à R. P. Generali, vt in Tranſyluaniã redeat. Itaq; Legato licet inuito, per Hungariam, Claudiopolim rediens, à P. Prouinciali ibidẽ adhuc cõmorante, & Vice prouincialis Tranſyluaniæ, & Rector Collegij pro P. Maiorio cõſtituitur, cũ quib. alijſq; Collegij Patrib. P. Prouincialis multa ad ſtatũ Societatis in hac Prouincia pertinentia vbi deliberauit, diſceſſurus P. Maioriũ cũ vno Sacerdote alioq; Fratre ſecũ abduxit. Qui quidẽ P. Maiorius Caſſouienſis Miſsionis tũc inſtitui cœptæ Superior factus, tertio poſt mẽſe, dierũ & operũ vere bonorũ plenus, vltimum diem ſanctè pieq; obiit. Vir fuit Religioſæ diſciplinæ amantiſsimus: quippe qui à teneris vſq; annis, in Societatẽ, à B. N. P. Ignatio admiſſus, in ea ſemper laudabiliter vixit: & in Gallia, vbi multos ãnos morat⁹ eſt, multa quoq; difficillimis tẽporib. perpeſſus eſt.

Manſuetudo in eo ac patiẽtia eluxit ſingularis: cuius vel illud è multis argumento eſt: cum enim in direptione Collegij Claudiopolitani luculentũ in capite vulnus accepiſſet; nunquam tamen illius auctorẽ, licet probè cognitũ, manifeſtare voluit. Sub idẽ tempus, quo Caſſouiæ mortuus eſt P. Maiorius, Claudio-

Claudiopoli obijt P. Baltazar Girochi, qui ex Noſtris in Tranſyluania antiquiſsimus erat. Fuit enim tum ex illis, qui primum Societatem in Prouincia fundarunt: tũ ex alijs, qui in eiuſdem Societatis reuocatione, ibidem eam inſtaurarunt. Vir ſimplex fuit & rectus; & magna cũ domeſticorũ, externorumq; ædificatione, & fructu, religioſa miniſteria ſemper exercuit. Sigiſmundum etiã Principẽ, dũ adhuc puer eſſet bonis litterarum diſciplinis inſtituit. Cũ vero in laborib. cõſenuiſſet, diuturno hydropis morbo laborauit, quo toto tempore magnum & patientiæ & pietatis exemplum omnibus præbuit. Et tandem morbo confectus, & ſanctiſsimis Sacramentis munitus, ex hac ad meliorem vitam, vt ſperamus, emigrauit.

Hoc anno quadraginta circiter in ciuitate, ad veritatem reducti. Omnium fere primus fuit ciuis honeſtus ex numero Centurionũ, qui poſteaquã de religione ſerio cum Sacerdote egiſſet, grauiter ægrótare cœpit. Quare illum eundem Sacerdotem, vt Eccleſiæ reconciliaretur, peccataque ſua confiteretur, vocari iuſsit. Verum quando Pater acceſſit, infirmus iam animam agere videbatur, vixque verba formare poterat: cum vero ſe Catholicum eſſe, Catholiceque mori velle profiteretur, Confeſsionemque eo quo poterat modo inſtitueret: extemplo vox facilior reddita, pectuſque multa egeſta materia, releuatum. Ille ergo diuinum beneficium agnoſcens exclamauit: Deus bone, ecce etiam corpore iam melius habeo: abſoluta Confeſsione, magna cum animi lætitia, alijs præſenti-

bus,

bus, conſcientiam ſuam antea plurimum æſtuaſſe, modo quietiſsimam eſſe teſtatus eſt. Hic in ſuſcepta veritate tamdiu manſit, quamdiu vixit; vixit autem duos circiter menſes, quibus è lecto nunquam ſurrexit. Eo autem tempore nihil libentius, quam pios ſermones audiebat; & Patres quotieſcunque ad illum veniſſent, gratiſsimo animo excipiebat, atque cum illis de rebus diuinis conferebat. Quare cum infirmitatem æquo animo ferret; eiuſque voluntas cum diuina conſentiret: & Deo pro erratis ſatiſfecit, & omnibus qui illum inuiſerent, bonus ſemper odor fuit. Cum vltimus vitæ dies inſtaret, ſacro viatico, ſacraque vnctione munitus, ad Patremfamilias quaſi vnus ex illis, qui vndecima hora vocati ſunt, mercedem ſuam recepturus abiuit.

Neque uiri ſolum, fœminę etiam ſuam in ſuſcepta religione conſtantiam declararunt: quarum vna, cum poſt agnitam veritatem cuidam Nobili nupſiſſet, qui eam quod Catholica eſſet, argueret, vtque à templo noſtro abſtineret, importunius ſolicitaret: ne me, inquit illa, in religione turbes: te enim accepi, vt Coniunx mihi eſſes, non Deus.

Templo noſtro, vt de illo dicamus aliquid, noua facies à nobis inducta. Olim fuit templum ſummum. Hæretici illud nefariò inuadentes, more ſuo totum deformarant; Altaria ſolo ęquarant: loco Aræ Principis extexerant ſepulchrum è terra eminens, Petrouicio cuidam, qui ex eodem templo Sacerdotes iam olim eiecerat, & in reliqua Prouincia verum fidei lumen extinxerat; ſupra illud magnis

magnis aureorũ characterũ encomiis ornatũ vexillũ collocarāt. Noſtri ſicuti ſacrilego deſtructo ſepulchro, ſacrũ Altare ex lapide magnifice inſtaurauere: ſic deiecto profano vexillo, victriciatriũphātis Christi Crucifixi inſignia à perito pictore expreſſa eidem Aræ, gaudētib. Catholicis, dolentib. Hæreticis impoſuêre. Aliud Altare ciuis quidā ex lapide, in honorem B. Virginis, & Sanctorũ Hungariæ Regũ, opere egregio extruxit. Pauimenti pars illa, quæ ante ſummũ Altare ſita eſt, decorè ſtrata: Sacriſtiæ fornix ruinoſus refectus; & tectum tēpli pluuiis vbiq; peruium, reparatum. Agnouerunt rudes etiā indoctique homines, quātum Catholici ab Hæreticis differant; quanta in templis ædificandis ornandiſque ſit Hæreticorum negligentia. Neque cætero cultui defuit optima cũ vocum tum inſtrumentorũ Muſica, qua diebus feſtis magno cum decoro, diuina cōdiebantur officia, nam præter ſtudioſos adoleſcentes, quos Societas alebat, ipſius Generalis Symphoniaci, aliique Iuuenes Germani, libenter æquè ac diligenter operam ſuam præſtabant.

In ſolennitate Corporis Domini inſtituta eſt ſolennis ſupplicatio, iam ante annos fermè quinquaginta intermiſſa. Erecta 4. Altaria in celebrioribus ciuitatis locis, vbi de more quatuor Euangelia ſunt decantata. Præcedebant diſcipuli noſtri pluſquam ducenti, pulchro ordine diſpoſiti, quorum pars magna, more Angelorum induta erat. Parentes enim etiam Hæretici filios ſuos certatim ornauerāt. Hi autē roſis, aliisq; florũ generib⁹, quos toto itinere ante ſanctiſsimum Sacramētum ſpargerent, erāt onuſti. Vmbellam ſemper ferre voluit comes

Thomas

Thomas Capreolus, qui abſentis Generalis Vicarius Prouinciam gubernabat. Tum iuuerũt nobiliſſimi viri Tranſyluani, iique ſacræ Cæſareæ Maieſtatis in Tranſyluania Conſiliarii, magno totius ciuitatis concurſu: populus enim, cum pietate, tum rei nouitate permotus, vndique confluebat. Nam quamuis noſtri, Collegio adhuc incolumi, has eaſdem ceremoniis anniuerſario ritu peragerent, nũquam tamen Collegii & Seminarii fines excedebant. Quare Catholici ſoli, & videre, & intereſſe conſueuerant. Non defuerunt vtriuſque ſexus ſenes, qui in ipſamet ſupplicatione, ſe antea huiuſmodi Cæremoniam, in eadẽ ciuitate vidiſſe aliis narrabant, illudque addebant, cum hæc fierent, neque Tranſyluaniam à Turcis infeſtatam fuiſſe, neque Tranſyluanos fame ſicuti modo periiſſe. Cum ad caſtra comes Capreolus, ea loco Baſtæ recturus, in Septembri proficiſceretur, firmiſsimis prius ſacræ Confeſsionis & Communionis armis ſe muniuit, atque vexillum Imperiale Prætorianæ cohortis, ritè benedictũ de manu Sacerdotis accepit. Hoc anno multi, inter quos fœminæ aliquot Nobiles, adultique adoleſcentes, virgines et nonnullæ, ſub parentum Arrianorum poteſtate conſtitutæ, iuuantibus vel fratribus, vel aliis cognatis Catholicis, ſacro lauacro ſunt ablutæ. Quod idem factum eſt cum pueris quibuſdã, quorum parentes filios leproſos potius, quàm mundos volebant habere.

Iam vero vt ex templo in forum prodeamus, vix credi poteſt quam ſæpe ciuitas ad Patres, opẽ petitura, & charitatis officia cõfugeret. Quotidie ferè Senatus ad Patrem Viceprouincialẽ certos ablegare homines, illum vnicum ſuarũ calamitatũ refugium appel-

appellare; patriæque parentem amantiſsimum propalam profiteri. Quod ipſum præſtiterunt prolixè ciues, captiui maxime, qui & multi & præcipui erant: ipſi ad noſtrum ſuperiorem miſerunt rogatum, vt eorum patrocinium ſuſciperet apud Generalem.

Quod quidem Pater eò libètius ſe facturũ promiſit; quia pro certo habebat, eorum nonnullos iniuſtè detineri, licet quidã magni criminis, Collegij ſcilicet deſtructi, rei eſſent. Egit Pater cũ Baſta diligenter pro omnibus, multiſque precibus obtinuit omnes; illum etiam, qui Fratrem noſtrum interfecerat: cum enim facinus negare non poſſet (ſiquidem de eo ſæpius gloriatus fuerat) & propterea in extremo vitæ periculo verſaretur; à Patribus tamen defenſus fuit; & à Generali impetratum, ne illi moleſtia vlla inferretur.

Eadẽ ac multo maior Noſtrorum fuit induſtria in amicis à periculo, quod propter proditionis ſuſpitionem adierant, liberãdis. Erant illi Gregorius Bornomozza, Melchior Bogathi, Stephanus Kendius, Sigiſmundus Sarmaſaghius, magni viri omnes, omnes Societatis noſtræ ſtudioſiſsimi, pro quibus Societas ita laborauit, vt non alienam, ſed propriam cauſſam agere videretur. Res tota, opitulante Deo, ex animi ſententia ceſsit. Cum enim Baſta natura clemens ſit, atq; Societatis obſeruantiſsimus: libentiſsime, quicquid Noſtri, quibus cum quotidie agebat, illi dixiſſent, audiebat: & multa ab ijs monitus, ſiue Charitate, ſiue Iuſtitia poſtulante, præſtabat. Laboratum eſt etiam cum vltimo ſupplicio afficiendis. Iuuenis Lutheranus

ranus hæreſi abiurata confeſsione expiatus, cũ ad locum ſupplicii iret, & magno animi ſenſu Deo ſe commendabat, & ſumma pietatis ſignificatione, Chriſtum in Cruce pendentem exoſculabatur. Cuius aliam effigiem nactus, eam in ſinum, itineris comitem habiturus pie collocauit; illud in morte ipſius inſolitum accidit, vt præeunte Sacerdote, vniuerſa ſpectantium multitudo, in ipſo Ciuitatis foro, genibus humi fixis, orationem Dominicam, Angelicamque ſalutationem pro rei ſalute recitaret. Inſolitum dixi; quia Miniſtri hæretici eos, qui ciuili ſententia plectendi ſunt, Dei quoque ſententia damnatos eſſe aſſerunt. Septẽ etiam Valachos, Græca fide imbutos, pridiè Sacerdos Noſter adijt, & vt Romanæ fidei adhærentes, Catholicè morerentur, perſuaſit.

Hoc item anno tanta rerum omnium penuria fuit, tantaque frigoris acerbitas ad reliquas miſerias acceſsit; vt tam acerbæ hyemis ne ſenes quidem meminiſſét: iam pauperes paſsim fame & frigore confecti, emoriebantur. Cum autem noſtri omnibus ſuccurrere non poſſent, ex omnibus ſuis pagis vtriuſq; ſexus orphanis, alijſque ex locis vndique collectis; toto eo tempore, quo fames vrſit eos, numero fere centum aluerunt, in alios pauperes diſtributis Eleemoſynis, prout vires ferebant. Familia interim indies augebatur; quia indies occurrebant pueri, at omnibus deſtituti, quibus omnibus alendis liberalitas Generalis eximia plurimum attulit adiumenti, cum in ſumma annonæ difficultate, tantũ tritici Collegio de ſuo attribuit, quantum Pater ipſe Viceprouincialis cenſuiſſet. Quanta porro rerum omnium penuria fuerit, bre-

uiter cōmemorabimus. Enimuero tātopere in pleroſq; deſœuijt; vt fœminæ lingere ſanguinē ſeu potiꝰ putredinē mortuorū fœtidorū q; equorū; & dētib. ipſis, carnes, ſiue natura ſiue putrefactione teneriores auellere, viſæ abſq; horrore fuerint. Pueri aūt & puellæ, vt voraci fami facerent ſatis, more canū, in eorundē cadauerum ventres ſeſe abſcondebant. Plerique, proprijs parentibus relictis, ſpōte ad Tartaros cōfugiebāt, ſeq; in miſerrimā ſeruitutē redigebāt. Hinc cōquerentib. Tranſyluanis apud Tartaros, quòd cum eos tanquam fratres, & amicos in auxilium vocaſſent; iam in Captiuitate ſuorum hoſtes experientur, illud reſponſum à Tartaris, quod retulerūt, ſe coactos nullos, ſpōtaneos omnes habere Captiuos. Enyedini (oppidū eſt) illud accidit mirū. Homo omni humanitate, famis atrocitate ſpoliatus, propriā ſororē in agrū duxit, eamq; (Cainum imitatus) mactauit, & vel Caino peior, carnib. eius coctis immanē famem ſatiauit: quod reliquum fuit tulit in forum, & vendidit. Scelus inauditum emptores ex mēbris deprehēdentes reum detulerunt: qui captus ſtatim confeſſus eſt, & propterea in partes diſſectus, in celebriorib. locis appenſus fuit teſtis certiſsimus tāti tamq; ſcelerati fratricidii. Cui non abſimile fuit illud, quod cōmiſit voraciſsima quędā in humana figura bellua. Cum enim in pago quidā duos vel tres nepotes haberet; nihil autē ſuppeteret, quo vel propriā, vel paruulorū famē expleret; tandē ferina quadā crudelitate victus, vt ventrē impleret, Nepotes vnū poſt alterū mactatos vorauit. Sed facinus non latuit. Itaq; accuſatus & captus tam diu viuus ſeruabatur, donec ſtatueretur, quo ſupplicii genere afficiendum eſſet tam inauditum

tamque execrandum parricidium. Sigiſmundus Sarmaſaghius, vir nobiliſsimus, omnique fide dignus, narrauit; ſe, cum iter faceret, puerum annos octo vel nouem circiter natum, in pago quodam deſerti inueniſſe ſedentem prope cadauer humanum, cuius caput, pedes, & manus erant integræ, reliquum corpus exoſſatum erat & conſumptum. Interrogatus puer, cuius caput illud fuiſſet? matris, inquit, meæ. Rurſus, quis eam deuoraſſet? cum ipſa, inquit, fame conſumpta obijſſet, canes & ego vorauimus illam, nam ipſe quoque fame conficior. Puerum Nobilis domum ſuam deduxit, optimeque tractauit, & tamen vix per aliquot menſes figuram aliquam humanam recepit. Denigrata enim erat ſuper carbones facies eius, atque ita oculis & reliquo aſpectu deformis factus, vt phantaſma potius, quam verum corpus videretur. Res eo deuenerat, vt ſi quando latro, vel reus aliquis alicubi ſuſpenderetur, vultures præuenirentur à pauperibus, qui cadauer depoſitum, interque ſe quaſi prædam aliquam diuiſum, auidiſsime deuorabant. Canes & equi in ſummis deliciis erant. Milites ipſos vidimus aliquando ſeſe, vt aliquid raperent, manifeſtiſsimo vitæ periculo expoſuiſſe. Quin etiam belluas ipſas in homines hæc fames efferauit. Etenim cũ Claudiopoli, ante portam ciuitatis caſas quaſdã ſibi pauperes ædificaſſent, ſæpius noctũ venerunt lupi, qui filios ex ipſo parentũ ſinu rapuerũt vorarúntq;, ipſorumq; virorũ facies carnib. ibidem à lupis auulſis vidimus deprauatas. In pago noſtro Monoſtorienſi domos ingreſsi ſunt, & ex lecto, vbi cum Parentibus dormiebant, pueros abſtulerunt. Intra ciuitatis Medienſis mœnia, inuentus eſt lupus, qui per loca quædam diruta, ciuitatem ingreſ-

ſus,victũ quærebat. Quib. igitur cumq; fame preſſis licuit ſubuenimus, ordine Charitatis obſeruato.

Sed iam à Charitatis ad litterarum ſtudia tranſeamus. Tres ab initio Claſſes apertæ, ſtudioſi ſexaginta ſupra ducentos numerati. Pauci quidẽ, ſi numerus ſpectetur, multi vero, ſi Ciuitatis, & Prouincię varijs cladib. afflictę ratio habeatur. Magiſtri autem etſi literariis exercitationibus inſtabant; præcipua tamen eorum cura in eo poſita erat, vt pueri primis Chriſtianæ religionis rudimentis, ritu Catholico imbuerentur. Illi ergo ſacris deuoti intereſſe, iiſque certatim miniſtrare; ſalutare Crucis ſignum crebrius efformare; inter ſurgendum orare: veſperi orationes repetere; menſæ ipſo Crucis ſigno alioqui Parentibus inuiſo benedicere; ſacras Chriſti ac diuorum imagines diligenter conquirere, & magno ſibi pretio diuendere; aliaque cõpluria pietatis argumenta propalam quoq; præſeferre, illis vt vſitatiſsimum, ita iucundiſsimum erat. Et cum in templo Altare conſtrueretur, tanta ædificandorum Altarium in puerorum animis excitata eſt cupiditas, vt ille beatior videretur, qui pulchrius erigere poſſet. Neq; hoc ſolum minores, ſed natu grandiores etiam factitabant, ſi qui veſperi, vel in meridie, dum Salutationis Angelicæ ſignum dabatur, in plateis fuiſſent; genibus fixis, glorioſiſſimã Virginem de more ſalutabant, inſpectantibus ſcilicet & irridentibus Arrianis. Cum aliquando inter condiſcipulos contubernales ſermo de rebus Catechiſticis illis nuper à Præceptore explicatis fieret, Catholici iuuenẽ quendã Arrianorũ acriter oppugnatum, non ratione duce, ſed obſtinatione perdi-

tionis viã tererẽ oſtenderunt:ille, vt ab hac ſe moleſtia liberaret,aliorumq; ora clauo,vt aiunt,trabali obſtrueret;conuerſus ad aliũ eiuſdẽ farinæ ſociũ, eidẽ manũ porrexit,&mutua fide,inquit, inuicem obligemur, nunquã fore,vt noſtrũ vllus Catholicã religionem amplectatur. Dilapſis paulò poſt ad ſua ſingulis,aduertit ille cubiculi ſui caminũ ignẽ concepiſſe.Quare cũ & alios,vt auxilio eſſent,monuiſſet,& ipſe accepto vaſe ſuperiorem domus partem conſcendiſſet,vt inde erumpentẽ flammã aqua iniecta compeſceret;dum incautius ambulat,fallente pede, ex altiſsimo pariete in terram præceps ruit, ſopitiſque omnibus ſenſibus,à Sociis ad cubiculum defertur,vbi & anno ætatis ſuæ circiter vigeſimo, adeò miſerè expirauit, vt nec implorandæ diuinæ miſericordiæ poteſtas vlla ei facta fuerit. Sociorũ nullus fuit,qui miſerandum hunc caſum diuinæ iuſtitiæ non attribuerit. Arriana enim mania percitus,& contra Eccleſiaſticam legem cibos vetitos illa ipſa die vorauerat,&pertinaci errore probè factũ aſſerere conatꝰ fuerat.Ille vero,qui ad perfidã obdurationis impietatẽ fuerat inuitatus,ita animo cõſternatus eſt,vt non ante quieſcere potuerit, quam Catholicã Religionẽ ſuſceperit, & Arrianiſmi ſordes ſacra confeſsione eluerit, eam nimirum manifeſtam Dei punitionem fuiſſe cognouit.

In Autumno huius anni(ſic Deo propter peccata noſtra permittẽte)nouæ turbæ in regno excitatæ.Nouis quoque Societas agitari cœpta procellis. Nam cum in Hungaria calamitoſæ illæ defectiones, inſurrectiones,perſecutiones, hominumque trucidationes,accidiſſent,rumor vbique ſparſus eſt,ea omnia propter religionem fieri, & Catholicos Sacerdo-

cerdotes vſque ad vnum, tam in Hungaria, quam in Tranſyluania gladio ſublatum iri, ita vt iá triumphum canerent Hæretici, bellumque Catholicis indicerent atrociſsimum. Sub initium harum calamitatum, Claudiopoli mortuus eſt P. Samuel Banyai, qui ineunte anno in Prouinciam venerat, & operam ſuam optimè collocarat. Non ſolum enim in Marthæ miniſterijs obeundis ſolicitus erat, ſed etiá in audiendis confeſsionibus, animiſque ad pietatem promouendis, miram dexteritatem habebat: nec vero inter concionatores vltimum locum tenebat. Obijt die 8. Octob. 1604. Sed pergamus in inſtituto. In his tumultib. tota ciuitas Claudiopolitana, quæ antea Societatem tāta vt dictū eſt obſeruantia proſequebatur: cœpit alio idiomate loqui, & mala omnia minitari: ita vt non deeſſent amici, qui Patres vt rebus ſuis tempore proſpicerent, ſerio monerent. Aiebant enim Claudiopolitanos nihilo meliores factos, quid in poſterum facturi eſſent, oſtendiſſe. Neque vero deerant Nobiles, qui noſtros ad ſuas Arces inuitarent, operamque ſuam in omnibus offerrent. Sed Socii, vltima expectanda rati, ſuis munijs conſtanter inſiſtendo, multa terriculamenta ſolo contemptu vana reddiderunt: quantumuis res ſemper in deterius ruerent (vnde & ipſimet duo Cæſarei cōmiſſarii, Carolus im Hoff Germanus, & Georgius Hoffmannus Hungarus, qui in Tranſyluania reliqui erant, maioris ſecuritatis gratia Claudiopoli Cibinium cū Cācellariæ Secretario ſeſe receperāt) & iá quo ciuitas inclinaret, manifeſtius appareret. Miſsi è noſtris tres ad Arcem Gerendienſem, vt ibi apud Sigiſmūdum Sarmaſagmum, magnum Societatis amicum

tuti

tuti manerent. Vnus fuit Sacerdos, alter Magiſter ægrotus, tertius Coadiutor. Hi otioſi non fuerunt, Nam & Domini familiam & Pagum concionibus, & familiaribus colloquijs in ſpiritualibus iuuerunt. Et cum ibi nidũ habuiſſet Arrianiſmus, vt Chriſtus quod ſuum erat, recuperaret, effecerũt. Ferè enim oẽs ſunt conuerſi; & Magiſter breui optime cõualuit. Domus vero noſtræ liberalitate, tres in Cãcellaria Cæſareana ſcripturã facientes iuuenes, cum famulo menſes amplius octo adiuti ſunt. Veſtibus quoque Hungarico more inſtructi, ne de vita vel in ipſa ciuitate periclitarentur. Paſsim namque tota Prouincia Germanus ad cædẽ quærebatur. Cœleſti hanc munificentiam noſtram Numini gratã extitiſſe, illud argumento eſt, quod in ſumma annonæ caritate, Societati nihil defuerit vnquam domi. Armenta enim boum cum Botſkaiani tota Prouincia impune vagantes, omniaque diripientes abducerent, noſtris vel maximas ſtruebant inſidias: at Deo nos Noſtroſque protegente, nihil minus incõmodorum, quã nobis inferre potuerunt. Interim exeunte anno, Claudiopoli, in domo quadã priuata, conciones Arriani habere cœperunt. Verũ cum ciuis ille (erat iudex Regius) qui id curauerat, in ſenatu vehementius obiurgaretur, quod priuata autoritate, rẽ maximi momenti aggredi auſus fuiſſet; vt ab incepto deſiſteret, illi iniunctum fuit. Aliã tamen communis implendi deſiderij rationem inierunt. Nam cum à Botskai de deditione ſollicitarentur; ipſi⁹ litteras, in quib. omnem illis libertatẽ promittebat, Cibiniũ ad Cęſareos cõmiſſarios, per legatos ſuos miſerũt, & per eoſdẽ, vt Arrianos Cõcionatores habere liceret, neruos oẽs cõtẽderũt. Annuerunt

runt Commiſſarii neceſsitati cedendũ rati: & vero in ſuo ad oblatũ ſupplicẽ libellũ reſcripto, hæc verba addiderunt: Ita tamen, vt Patres Societatis Ieſu in negotio templi, & exercitio ſui miniſterii, nullo modo impediantur.

ANNVS 1605.

SVb initiũ anni à Claudiopolitanis publicè in domo quadã conciones & Scholæ Arrianæ haberi cœptę sũt. Fuit hic Lapis Lydi⁹, qui aurũ verũ ab adulterino diſcriminauit. Nam ex iis, qui noſtras vel ſcholas, vel conciones frequentabãt, multi nos deſerentes, ad Arrianos confluxerunt. Et fiebat non raro, vt Hæreticorũ diſcipuli, diſcipulos noſtros, & verbis iniurioſis, & alijs varijs modis exagitarent. Monuit P. Viceprouincialis Iudicẽ ciuitatis, vt pro ſua prudentia conſideraret, vtrum huic naſcenti morbo occurrendum eſſet, Eſſe enim periculũ, ne à pueris inter ſe religionis cauſa diſsidentibus, aliquid grauius inter parentes ipſos oriretur. Pro admonitione gratias egit Iudex, & per Decuriones oſtiatim ciuibus omnibus edixit, ne ſub pœna Senatus arbitrio conſtituenda, vllus vlli quicquam ad religionẽ ſpectans obijceret; nêue ea in re, verbo factoúe alter alterum lęderet. Sed dicamus aliquid de concionatoribus Arrianis. Interrogauit aliquando Hæreticum Catholicus, quid illi de Concionatoribus Arrianis videretur? Cui ille, aliud, inquit, reſpondere non poſſum, quã me aliquando Aurigã habuiſſe, qui melior Latinus, quam noſter iſte concionator, eſſet, Delatus eſt propter hæc verba; & à Senatu quadraginta florenis multatus: licet immeritò; quia qui vtrumque, Aurigã ſcilicet & Prędicãtem nouerant, vera ipſum locutũ aſſerebant. Illa iã

leuis

leuis Hęretici Miniſtri calumnia fuit. Primo die Dominico Quadrageſimę, cõtra ieiuniũ & abſtinentiã à carnibus, acriter inuect⁹ pro cõcione Arrianus. Qui vt ieiuniũ non obſeruandũ rudi populo probaret, illud Romani Pontificis inuentum fuiſſe hac ratione docuit. Cum Piſcatores, inquit, ſemel ingentẽ piſcium copiam cepiſſent, ac diuendere nequirent, Romanum Epiſcopum adierunt; eique tum milliũ aureorum ſummam, vt abſtinentiã à carnib. Chriſtianis imperaret, obtulerunt. Ille igitur vt ſibi & Piſcatoribus proſpiceret, pecunia accepta, Quadrageſimale ieiunium indixit. Et ne hæc à me excogitata exiſtimetis, ait, ſupplementum hiſtoriarũ legatis, & quicquid ego dixi, verũ eſſe inuenietis. Quib. alijſq; fabulis perfectum eſt, vt non deeſſent multi qui ad vomitũ redeuntes, ſe vel ſimulãtes, vel inconſtantes Catholicos oſtenderent. Nec tamẽ defuit De⁹ Eccleſię ſuæ, quin noua quotidie fere prole illam recrearet. Atq; vt cæteros ad fidẽ conuerſos trãſeamus: feria quinta ſanctioris hebdomadę (quo tempore, propter varios nuncios, qui de felicibus Botskai ſucceſsibus quotidie audiebantur, maximè exultabant Hæretici) duo honeſti inſigneſq; viri, natione Germani, quorũ vnus Cæſarian⁹ Magiſter annonæ erat, alter eidẽ Cæſari in cancellaria ſeruiebat, ipſomet, quo diximus die publicę in tẽplo, ante Arã maximã, præteritas hæreſes deteſtati, & fidẽ Catholicã ex Tridentino profeſsi, pane cœleſti, cũ reliquo populo refecti fuerunt. Quod ſicut in hac Prouincia fuit omnino nouum, ita & magnũ pietatis exemplum; eo maximè tempore, quo & religio Catholica opprimenda videbatur; & ipſis, vtpote Cæſarianis, propter hoc factum, pericula au-

gebantur.Inſignis fuit pueri in fide conſtantia. Cũ Hæretici Miniſtri,ſingulis cõtionibus, eos anathemate percuterent,qui filios ſuos ſub diſciplina noſtra reliquiſſent,vidua quędam duos filios, quos in noſtris ſcholis habebat, à nobis auocare conſtituit. Maior natu,matri obſecũdãs,ſtatim defecit; minor vero annos 13. circiter nat9,maiore cõſtantior fuit. Cum illi,vt fratrẽ ſeniorẽ ſequeretur,mater imperaret;ille verò ſe facturum negaret;mandauit illa,vt frater grandior, adhibitis ſecum alijs ſocijs, minorẽ poſt ſacrũ, è templo exeuntem caperet,& vi ad Hęreticas ſcholas pertraheret. Fecit ille,ſed hic eorum manus euadẽs mox fugit,& maternis ædibus valedixit. Illum Parens ad ſe adduci curauit,Miniſtroſq; vocauit,qui cum illo agerent & quod ipſa volebat, perſuaderent. Sed ſurdo fabulã. Hinc mater furore acta, à malis verbis, ad peiora verbera progreſſa, illum acerbè verberauit, & biduo catena ligatum tenuit.Sed nihil ipſe de Conſtantia remiſit. Tandem cum Mater omnia tentaret, & ideo ſe illum, nec filii loco habiturã,nec veſtes daturã affirmaret; ſoror aũt,iis ẽt quib.veſtit9erat,illũ ſpoliatũ iri addidiſſet,ipſe ſtatĩ ſuperiorẽ veſtẽ ſibi detrahens, eam in ſororis manus proiecit, & ad Noſtros adijt; aſſerens ſe cũ matre habitare nõ poſſe, q, eũ in religione turbaret, Puerum Parocho commendarunt Patres: mater ipſa ad Parochum venit,& grauiter, ac non ſine lacrymis, de filii inobedientia conqueſta fuit. Parochus illam acriter,vti par erat, reprehendit,illique diuinam & humanam vindictam,niſi ab incepto deſiſteret propoſuit,promiſit ipſa ſe inpoſterum nullã moleſtiam filio illaturam.Ita puer ſua conſtantia adeò matrem,fratres, & ſorores defatigauit;

gauit; vt illũm & ſcholas, & templum frequentare, Catholiceque viuere permitterent. Percrebuerat iam vbique rumor, bellum pro religione ſuſceptũ, omneſque Catholicos Paſtores (Ieſuitas imprimis) de medio tollendos. Propterea Siculi Sacerdotes & de ſe, & de aliis ſoliciti, ex ſuo cætu vnum Michaelem Azkoſi, Claudiopolim deſtinarunt, qui rerum ſtatum à Patrib. cognoſceret (Epiſcopo enim carẽtes, Societatis ſuperiorem, ſuperioris loco agnoſcunt Tranſyluani Sacerdotes) ille igitur ruſtica veſte indutus, Patres adijt. Ad ſuos reuertenti, Pater Viceprouincialis, ſiculicos Sacordotes litteras officii ſui, tempore tam calamitoſo, grauiter obeundi commonefecit. Sacerdos aũt cum iam Siculiæ fines eſſet ingreſſus, in nobilem quendam incidit; à quo qui eſſet, interrogatus, primum acriter verberatus; deinde literis & pecunia exutus, deducitur ad Pagum proximum, vbi tanquam explorator accuſatur. Ad Iudicẽ ergo vt cauſa cognoſceretur, euocati ex pago primarii, vocatus & Prædicans, vt litteras interpretaretur. Quod cum fideliter feciſſet, innocens declaratus, libertate donatus fuit.

Dum hæc fiunt, ecce tibi poſt celebratam Chriſti Domini reſurrectionem, Claudiopoli adſunt noui ex Somlyo legati, qui Sacerdotem à Patre ſummis precibũs contendunt. Eſt Somlyo antiquę illius lineæ Bathoreæ ſedes, ex qua & Stephanus Rex & Sigiſmundus Princeps originem trahunt. Cum ergo hi Bathorei omnes Catholici fuerint, Catholicã religionem Somlyenſes ſemper coluerunt; ſolique in tota Tranſyluania (Siculos excipio) templum ſuum, ad hoc vſq; tempus ab hęreſi inuiolatũ conſeruarunt. Tam pię Somlyenſiũ petitioni vt an-

nueret

nueret Viceprouincialis, Sacerdoté illis licet ægrè, quod eius opera Claudiopoli eſſet neceſſaria, miſit tamen, propterea quod ſperaretur fore, vt fructus, qué ex Somlyéſibus eſſet percepturus, Claudiopolitanũ defectũ abũde cõpenſaret. Sed neſcio qua téporũ iniquitate Sacerdos exturbat⁹, & in eius locũ Hæreticus Miniſter ſuffectus fuit. Nõ potuit tamé à Somlyenſib. impetrari, vt ex oppido vniuerſo, vel vnicus aut Hæreticas cõciones audiret, aut minimum à recto Catholicæ religionis tramite deflecteret. Omnes mori potius, quam à religione diſcedere parati.

Interea in Hñgaria factio Botskaiana magnos ꝓgreſs⁹ faciebat, ſeſeq; in Tráſyluaniã (vt ita dicã) reflectés, maiores indies vires acquirebat. Miſit Botskai Claudiopolim Cõmiſſariũ Ioanné Inireſi, vt cũ illa ciuitate de deditione ageret, q ex itinere Patré Viceprouincialé ſalutans, affirmauit ſibi non poſſe nõ eſſe cordi Societaté, cũ Botskai illi præ omnib. Societaté cõmendaſſet: ſimul rogauit, ne ſe Pater in negotio illo miſceret, vel impediméto illi eſſet. Sed bonus Cõmiſſari⁹ petitionis ſuę immemor, cũ difficiles nonnihil Claudiopolitanos ad deditioné reperiſſet, per Nobilé quendã Patré rogauit iterũ, vt ſuas ipſe partes cũ ciuib. interponeret. Cui bene reſpõdit Pater, ſe hoc præſtare non poſſe, tũ quia hæc politica ad ipsũ nos ſpectabãt, tũ ẽt quia ab ipſomet, vt ab huiuſmodi negotijs abſtineret, paulò ante monitus erat. Quod tamé reſponſum eiuſmodi rationib. téperatum fuit, vt nõ ſolum Inireſi offenſus nõ fuerit, ſed ẽt cũ ad Botskai rediſſet, apud eũ Patré nouis laudib. extulerit. Claudiopolitana igitur Ciuitas ad defectioné ſæpi⁹ ſolicitata, tandé illa deditionis

tionis cōditiones,per Centumviros (hi ciuitatē vniuerſam repręſentāt,&ad eos grauiora quæq; negotia ſpectant) Legatis dandas confecit. Primus articulus fuit,vt ſola Arriana Confeſsio in ciuitate permitteretur. Quod quidē futurū præuiderant ciues Catholici, ideoq; ſuū ipſi quoq; ſupplicē libellum Cētumuiris obtulerunt:quo,ne Catholicæ religionis libertas violaretur,petierunt. Petitionis æquitatē fortiſsimis rationib. probauit Trauſnerus: qui vbi perorauit,ūc quodā primario ciue Catholico,è Senatu exiuit. Eſt n. mos,vt dum de re aliqua diſceptatur,illi quorum ea intereſt,exeāt;ne in ſentētiis dicendis,præſentia ſua diſſenſionum cauſam præbeāt. Illos cōtinuo ſecuti ſunt 4. alii Catholici: é quib. vn9,hic nō de amicitia ciuili agitur,inqt, ſed de cōſciētia,& ali9, Chriſtū meū,ait, nō deſerā in æternū,alii nulli in vniuerſo illo cœtu fuerūt Catholici. Quidā verò Lutherana peſte infecti,cū ſe quoq; vi articuli dānari intelligerēt; licet in ciuitate exercitiū nullū haberēt,ne tamē ſuā ſectā dānare,& Arrianā probare viderentur,exire voluerunt. Sed qa nō contra illos,ſed tātū agi contra Catholicos illis dictum fuit,acquieuerūt. Secūd9 articul9,quē determinarūt,is fuit;vt nō ſolū religionis Catholicæ patrociniū apud Principē non ſuſciperet Senatus,ſed grauiſsima pœna mulctaretur,quicūq; hac de re vel cum ipſo Principe agere præſumpſiſſet. Hæc cum Trauſnerus intellexiſſet,poſtridie in Senatum venit,& vehementer conqueſtus eſt,Senatū vniuerſum accerrime perſtringens,quod iniquiſsimos articulos cōſtituiſſet. Ac inter cætera cum mea, inqt, cauſa iuſtiſsima ſit, quis prohibeat,vt in Hungariā proficiſcens,tibi (ad pręcipuū Legatorū cōuerſus) cauſam

cauſã tuã peroranti corã Principẽ aſsiſtã,atq; in facie reſiſtã?quæ ſi præſtitero,quo iure,qua pœna me mulctabitis?Princeps eſt Pater,duo ſum⁹ filii q petim⁹ panẽ:vni ipſe dabit, alteri negabit,vel ne petat alter,ab altero impedietur?Quis vnq̃ talia vidit?quę Reſpublica ſimilẽ vnq̃ legẽ tulit?Hæc cũ ſũmo Zelo dixiſſet Trauſnerus,Bornomizza ſenator omniũ antiquiſsimus,oĩa veriſsima & iuſtiſsima eſſe grauiſsimis verbis teſtatus eſt.Reliqui obmutuêre oẽs; nec tamẽ ꝓpterea peſsima conſilia ſua mutauêre.A ſenatu ad Patrẽ Viceprouincialẽ venit Trauſnerus; &,in meis,inqt,rebus, lente ꝓcedere ſolitus ſum, ſed hac in re nõ poſsũ nõ accelerare. Video n. finẽ dierũ meorũ,& quotidie oro.Nunc dimittis ſeruũ tuũ domine,&c. Nõ ignoro me ab his odio haberi; ſed nihil curo.Rogarũt interim Patres Iudicẽ Primariũ(erat is Emericus Gelienus Saxo, cũ Collega Andrea Oĩues Iudice regio;q ãbo cũ aliis ante duos annos Societatis eiectionẽ,Collegiiq; demolitionẽ machinati fuerant)Iudicẽ,inq̃,rogarunt Patres, vt bonã voluntatẽ,quã verbis ſępius ſignificauerat,iã re ipſa oſtenderet;& in Senatu efficeret, vt ciuitas Societati patrociniũ ſuſciperet, ne in illa Principis mutatione mali aliquid eueniret.Primũ ille ſe factu rũ promiſit,poſtea varias sẽper, vt eſt vir fictus,prætexens excuſationes rẽ diſtulit;nec eã nũq̃ ſenatui propoſuit.Hoc igitur tẽpore in magno timoris & ſpei quaſi Euripo,iactabantur noſtri. Ex vna parte ſpẽ erigebant nobiles multi;q venientes à Principe, affirmabãt eũ in Tranſyluania, quoad religionem, nihil innouare velle,quoad Societatẽ verò,nõ ſemel eã ſe in omnib. ſaluã & incolumẽ conſeruaturum In gratiã eorum,qui eã cõmendabant,iureiurando confir-

confirmaſſe. Ex altera vero parte timorē incutientes, ſpē deprimebāt alij, qui Principē audierant cōquerentē de Patrib. ꝙ nimirū illius in Tranſyluania progreſſus retardarēt, & quo minus ciuitas Claudipolitana, multò antè ſe dederet impediuiſſent. Vnde amici nonnulli Patrē Viceprouincialē hortabantur, vt vel literis ſe purgaret, vel ēt hominem mitteret, qui pro Societate agens, ne ipſa vel in bonis, vel in perſonis quicquam pateretur, impetraret, ipſe tamen ne illegitimū Principē hunc approbare, ſeq; ei ſubiicere videretur, id nequaq̄ expedire, ſed meliorē occaſionem expectandā iudicauit.

Itaq; cū legatis Claudiopolitanis in Hūgariā ꝓfectis, miſſ⁹ occultè eſt à Catholicis vn⁹, q ad Baltaſarē Syluaſiū, magnę vt erat opinio apud Botskaiū auctoritatis, quē ſibi Patronū adoptauerāt, literas ferret, eūq; vt Catholicorū partes, ꝓ virili tueretur, cōmui ōiū nomine obſecraret. Sed res aliter cecidit. Cū n. Botskai Syluaſiū vinculis cōſtrictū teneret, Catholicorū legat⁹, literas oēs ad Syluaſiū datas, opportunè ſanè diſcerpſit. Nā paulò poſt à Principis ſenatu accerſitur; & an vllas Claudiopolitanorū, Patrūue litteras habeat; & ā quoue, & qua de cauſā à Societate mittatur, diligētiſsimè examinatur. Ipſe ne maiorē ſuſpicionē incurrat; reliquas literas, quas ſeruarat tradit: inter eas erāt nōnullæ à Patre Viceprouīciali ad R.P. Generalē, alioſq; Patres exaratæ: q̄ q nihil ꝙ Botskaiū offenderet, cōtinebāt; ꝓſente ipſomet latore laceratæ fuēre. Porrò Claudiopolitani legati reb. ex animi ſentētia geſtis demū rediēre, A quorū reditu, die 16. Iulii Anni Domini A 505. mane, 4. Senatores nomine ciuitatis, Patrē Viceprouincialē ſalutātes eidē Principis Botskai literas exhibuerunt: ad quas vt antequā ciuiū conuentus dimitteretur reſponde-

ſponderet,petierunt.Pater lectis literis, & re Deo per ſacrificium preceſq; cõmendata, domũ Senatoriam,aſſumpto ſocio,qui & idẽ interpres eſſet,adiuit, loco inter primos Senatores ſibi aſsignato cum veniſſet,conſedit.Reſponſum igitur quod expectabãt daturus,primũ ipſis annuentib. Principis literas quæ ſequuntur voce clara legit.

STEPHANVS DEI GRATIA HVNgariæ Tranſyluaniæque Princeps & Siculorum Comes,&c.

Reuerẽdi & honorabiles domini,grate nobis dilecti,ſalutẽ & fauorẽ. Requiſiti ſumus ab vniuerſitate fideliũ noſtrorũ inhabitatorũ ciuitatis noſtræ Coloſuarienſis humillimè nobis ſupplicantiũ, occupata eſſe ſuperiorib. temporib.ab ipſis quædã bona & hæreditates,quorũ quarũue in pacifico dominio ſe maioreſque ſuos à memoria hominum eo vſque perſtitiſſe clarũ eſt.Porro cũ iuſtis ipſorũ iurib. diutius defraudari iniurioſum arbitrentur,& vniuerſalis iuſtitia,quo amicabilis inter homines cõcordia vegetiore modo conſeruetur, ſuum cuique reddi iubeat. Ideo dominationes veſtras amanter rogandas duximus,vt erepta qualiacunque ipſorũ bona&hęreditates ſpõtaneè ac beneuolè reſtituere velint; atq; eo pacto pacis, cõcordiæq; amãtiores reperti,anſam diſsidii,&mutuæ æmulationis penitus tollere cõtendãt.Qua quidẽ in re,ſi quid noſtri ẽt ob reſpectũ fecerint,rẽ nobis gratiſsimã præſtabũt.Et cũ his eaſdẽ bene valere cupimus. Datũ in libera ciuitate noſtra Caſſouiẽſi,die 7. Mẽſis Iul.1605.

Quib. lectis,quid petat Princeps(inquit Pater)audiuiſtis,quid reſpõdeatur iã intelligatis. Res omninò duas Princeps ſuis literis cõprehendiſſe videtur.

Primum

Primum enim Senatũ apud eum conqueſtum eſſe; noſque tanquam ſuorum bonorum ereptores, & iniuſtos detentores accuſaſſe docet, deinde vt huiuſmodi bona, pacis & concordiæ cõſeruandæ gratia vobis reſtituamus, clementer hortatur. Verum quod ad primum attinet, ignoro prorſus, me aut vllum ex pdeceſſoribus meis, quidpiã vel à ciuitate, vel à ciue; aut vi eripuiſſe aliquando, aut iniuſte detinere. Equidem de me illud affirmare poſſum; me eo ſemper animo fuiſſe, vt amittere mea, quã aliena rapere mallem. Vos igitur obſecro; vt quænam illa ſint bona, de quibus conquerimini, declaretis, ſiquidem hac de re Princeps in ſuis literis nihil omnino ſignificauit. Quod ad alterum literarum caput ſpectat: oro vos & obteſtor; vt quam pacem & concordiam Princeps optare ſe demonſtrat, illã mecum & habere & tueri velitis. Hic à Senatu Patri dictum, vt domum ſe reciperet; eò enim Senatus per ſuos miſſurum reſponſum, renuit Pater, ne mittendis vltro citroque legatis, difficultates augerentur. Quare ſe foris tãtiſper expectaturum, quoad Senatus more ſuo aliquid deliberaſſet. Placuit Senatui. Pater igitur in inferiori conclaui, tres ferè quadrantes expectauit: deinde vocato Senatus in hæc verba reſpondit. Bona, quæ nobis erepta dicimus, ſunt templum, Domus Parochialis, Scholæ, mola, & Domus reliqua, quibus gaudent Reuerendæ Paternitates Veſtræ. Pro his Principem requiſiuimus, hæc nobis hodie reſtitui petimus & volumus. Ad quæ Pater: hæc quidem à Principe Senatum poſtulaſſe me non latuit, verum cum in literis non exprimeretur, quænam illa eſſet, non immerito

meritò dubitaui. Atqui ſatis conſtat, Principem viris nobiliſsimis etiam iuratò promiſiſſe, ſe in hoc grauiſsimo negotio nihil immutaturum, nec vt alii immutét, permiſſurum; quoad ipſemet in generalibus Regni comitiis illud cognoſcat, & parte vtraque audita, cuius bona illa eſſe debeant, de iure decernat. Porrò non video, qua ratione hæc bona à vobis vi erepta dicere poſsitis, cum illa nobis, vobis conſentientibus, à legitimo Principis illius temporis Magiſtratu, vt iuſtitiæ ſatiſfieret, legitimè ſint tradita. Iuſtitiæ enim ratio poſtulat; vt qui rem alienam iniuſte adimit; vt illi fiat ſatis, ſuam ipſe iuſte amittat. Cum igitur templum nobis, Scholas, ædes, alia ademeritis; optimo iure templum pro templo, Scholas pro Scholis, ædes pro ædibus, adiudicata fuere nobis. Alia via ſupereſt nulla; quam vt res vel de iure, vel de facto decernatur, de iure nunc fieri non poteſt abſente iudice: vt de facto fiat, æquitas non permittit. Quocirca per ipſa miſericordiæ Dei viſcera, ne in re tanti momenti præcipitetis, vos rogo; quæ cum ſit coniuncta cum cauſa Dei & Religionis, ego vobis cedere non poſſum. Hæc Pater. Senatus deliberationem inſtituit nouam. Sed Trauſnerus rei indignitate motus, multis Iudicum iniquitatem proſecutus, à Senatu cum ſepté aliis Catholicis diſcedit. Reliqui Senatores poſt deliberationem ſatis longam reuocant Patrem: commemorant bona, de quibus agitur, ſibi non à Patribus, ſed alijs per vim erepta, à quibus tradita ſint Patribus: Commiſſarium Krauſenek à Iudice vi extorſiſſe templi claues; Generalem Baſtam eidem Iudici niſi Domū Parochiæ vicinam procuraret, ſuſpendium

eſſe

eſſe minitatum: habere ſe præterea literas Patrum noſtrorum, contra ciuitatem ſcriptas. Ad hunc Pater, litteras, inquit, libenter videbo. Notarius porrexit, & eas Pater alta voce legit, continebant illæ probra nonnulla in ciues, ob facinus commiſſum contra Societatem, in templi, Collegij, & Seminarij demolitionem, in ipſorumque Patrum tum ſeditioſa exturbatione, atq; etiam trucidatione. Lectis litteris, nomina, inquit, ſubſcriptorum noui, manũ non noui. At Socius Patris, ego verò, inquit, noui manum non eſſe illorum. Nam illorum vterque vſu manuum priuatus erat. Quid quod alter nec ſcribere nouit, nec litteras vnquam didicit? erant hi duo illi ægroti, de quibus in Collegij direptione dictum eſt. Tum verò Pater inique ſecum agi, ſerio monere, ne litteræ ab aliis malitioſe confictæ, per calumniam Societati adſcribantur. Porro fueritne vis illata, necne ipſis à Commiſſario vel Generali, ſe ignorare: certè, ait, Pater, ex comitiis Deuenſibus articulũ hac de re habemus, ab vniuerſa Prouincia, & à vobis qui adfuiſtis confirmatum. Si ergo comitia legitima illa fuêre, non video quo iure id vos auferre poſsitis, quod iure ſemel attribuiſtis. Quod ſi quis illegitima eſſe dicat: illud vero nec mihi, nec vlli conſtare poteſt, niſi Superior, hoc eſt, Princeps, ita eſſe declaret. Expectetur ergo ille, donec veniat, cauſam cognoſcat; & quid tam mihi, quam vobis faciendum ſit, arbitrio ſuo oſtendat. Interim vos obſecro, ne turbetis Societatem, ſed illam ſuis pacificè frui permittatis. Simul illud diligentiſsime hortor & moneo, tria hæc ſedulo cogitetis. Primum omnium, tremendum Dei tribunal;

coram quo omnes nos ſtare oporteat, & de factis propriis rationem reddere. Alterum eſt commune bonum ciuitatis,quæ veſtræ curæ commiſſa,omnia ſuo iure à vobis iuſta, & honeſta petit. Poſtremum quod vobis commendatum volo, eſt; vt quibuſcũ agatis, diligenter & accurate perpendatis,vobis enim negotium eſt cum hominibus Religioſis, qui patriæ veſtræ nunquam obfuerunt, plurimum vero ſæpius profuerunt. Teſtes vos ipſos appello, qui cum operam meam in veſtris calamitatibus requireretis, id non ſemel ſummam vos fuiſſe expertos, vltro faſsi eſtis. Quem animum erga vos ſemper habuimus, eundem hunc conſeruamus adhuc, & quoad vixerimus conſeruaturi ſumus. Vtinam amori noſtro pari vos beneuolentia tandem aliquádo reſpondeatis. Audiuerunt hæc omnia attétè Senatores:& Patri,nõ eſſe cur amplius ibi moraretur, ſe verò domum conferret,quicquid ſtatuiſſent, illi ſignificaturos. Ille igitur omnibus ſalutatis è Prætorio domum ſe recepit. Senatores,cum abeſſe Catholicos viderent, nec amplius Patrem illis coram reſponſurum expectarent, illud palam conſilium ineunt & vrgent: vt nulla via iuris ſeruata, cõtinuo Patres templo,Scholis & omnibus ſpolient, atque etiam ciuitate exturbent. Quare Senatores quatuor ad Patrem expediunt cum mandatis. Significant voluntatem vltimam Senatus eſſe, vt vſque ad horã quintam veſpertinam (iam prima à meridie præterierat)templo,& Scholis excedat,interim res ſuas auferat; ad diem verò Martis(erat tunc dies Sabbathi)domo etiam diſcedat: Senatui autem curæ fore,ne intra hoc tempus damnum vllum aut iniuriam

riam patiatur: ſupra illud tempus, nullam protectionem Patribus ciuitatem polliceri. Pater ſcriptum hac de re decretum petijt; ſed illi ſe habere negarũt; mandata autem ciuitatis ſe referre ſolum. Tum Pater, nõ de veſtra, inquit, relatione dubito: ſed quod de protectione dicitis, explicatius ſcire volo. Cum autem illi ſe nihil aliud in mandatis habere reſponderent: propterea, inquit Pater, decretum requiro, quod cum vrgeret vehementius, dixerunt illi: Senatum iam ſolutum eſſe, decretũ haberi non poſſe. Quamobrem quia iam æquitas omnis exulabat, nullus quoque conſultationi locus erat; è templo res ſacræ omnes (præter imaginem Crucifixi tectã tela nigra Quadrageſimæ, vt fieri ſolet, tempore) ſunt exportatæ, ne tumultuanti plebi occaſio præberetur in eas inuolandi. Denudato igitur templo, ſpoliatis altaribus, facta oratione, & recitato pſalmo Miſerere, Pater Viceprouincialis digreditur ex tẽplo, poſtquam non paucos qui aderant Catholicos, ſolatus fuiſſet eo argumento, quod licet templum amitteremus, Deum tamen, propter quem ſunt tẽpla, non amitti. Vix exiuerat Pater; & ecce tibi cum aliis ciuibus intrat Iudex Regius; homo, ſi quis alius impius, & temerarius. Is cum telam ex altari pendentem vidiſſet, id quod erat ratus; æediles imaginem auferre iuſsit; qui cum inſcio Patre ſe facturos negarent, per eoſdem Patri nunciauit fore, vt omnia lacerarentur: quare ſi charam haberet imaginem, illam aũferri curaret. Quod factum eſt, ſciſſa circumquaque tela depicta: ornamenta enim deponendi neque tempus erat, neque modus. Verum hoc ſpoliationis initium, non etiam finis fuit. In tẽ-

plum enim Arriani irruētes Altaria lapidea, reliquaque omnia, quæ diuini cultus ſpeciem aliquam referebāt, funditus euerterūt. Duo enim ipſi, & præterea nihil in templis requirunt, cathedram pro cōcionatoribus, & ſcamna pro Auditoribus. Magnus Catholicorū ſecutus eſt dolor; magna Arrianorum exultatio, paſsim aduolabant ad templum, ſedes deligebant, & ſibi de reſtituta religione gratulabantur. Erat in choro muſicum inſtrumentum, vulgò Poſitiuum appellant, quod Claudiopoli Báſta reliquerat. Illud Arrianorum diſcipuli perfregerunt, & in ſexcentas partes diſcerpſerunt. Iam orbato licet templo Societas, non tamen ſalutis animarum curam deponebat. Iudices igitur rogauit, vt ſibi ſua miniſteria exercere, & poſtridiè, qui erat dies Dominicus, alicubi concionari liceret. Annuerunt illi, ſed ne concio alibi fieret, quam in Domo Parochiali. Per duos ciues tranſegit negotium iſtud Societas. Quibus etiam primarius Iudex dixit, ciuitatem quidem nulla Principis auctoritate templum recepiſſe; verum ipſius Principis aduentum conſultò præueniſſe; ne ipſe á Catholicis templum auferret, & Caluiniſtis, quos colit, traderet. Quo tempore cognitum eſt etiam, quatuor Legatos, qui iuerāt ad Principem, valde eiectionem noſtram vrſiſſe. Qui primas legationis partes obiuit, contraque Societatem omnium acerrimè pugnaſſe dictus eſt, eſt ille ipſe, quem antea Pater Viceprouincialis à vinculis liberarat: alius iam ab illo, qui dum captiuus eſſet, & facinora in Societatem à ſe admiſſa non negabat, & filio prodigo ſe comparabat, & beneficium á Societate acceptum, in cœlum vſque euehebat. Dederat

rat Senatus nobis milites aliquot, qui domum noſtram illa nocte & ſequentibus diebus cuſtodirent; poſtridie igitur in loco ſatis amplo, poſt Sacrũ habita concio; vbi Auditores opinioni multò plures non ſolum Catholici, ſed etiam aliarum Sectarum hæretici, qui Arrianiſmum deteſtantur. In fine concionis, magna commotio fuit, magnus omniũ ploratus. Cõcionator ſpem bonam omnes habere iuſſit, modeſtiam inprimis illo tempore neceſſariam, humilitatem & pietatem commendauit: & paucis, quæ ad conſolandos animos afflictos facere videbantur, prolatis; concionem lacrymantem dimiſit.

Societati in hac calamitate adfuerunt duo ex præcipua nobilitate viri, Sigiſmundus Sarmſaghius, optimè de Societate merit⁹, & Franciſc⁹ Vas, ſummus & ipſe eiuſdem fautor. Iſtorum hic fortè fortuna ex itinere Claudiopolim deflexerat, ille monitus, ex arce ſua ad ciuitatem aduolarat. Porro Pater Viceprouincialis, nè aliquid intentatum relinqueret, rogatum Iudicem miſit, vt ſequenti luce Senatum, ſi non centum Patrum, ſaltem ordinarium conuocaret, ſe enim habere, quod cum illis neceſſario communicaret. Fecit Iudex; & die Lunę Senatum ingreſſus eſt. Eum ſecutus eſt Pater, cum ſupradictis duobus nobilibus teſtibus futuris, ſi quando opus foret. Vbi poſtquã conſediſſet, ſic exorſus eſt. Nudiuſtertius in Senatu fui: Principis litteras legi: earum ſenſus expoſui: & quia me accuſatum eſſe intellexeram, accuſationem dilui, domum cum iuiſſem, à vobis me damnatum eſſe cognoui. Quo iudice idem factum ſit, & quomodo, nondũ perſpi-

cere potui. Decretum à vobis, vt & iudicem agnoſcerem, & ſententiam perſpectam haberem, petij; negatum id mihi eſt contra oẽm iuris formam. Sed quæſo vos, quæ ſentẽtia iuſta eſſe poteſt, vbi iudex legitimus abeſt, Princeps nimirũ, ab ipſamet ciuitate electus? ad quem ſicuti antea appellaui, ſic nunc iterum & centies appello. Quæ licet ita ſe habeant; ego tamen nè perturbationis cauſam darem, vobis imperantibus obtemperaui; atque templo & Scholis, hora præſcripta ceſsi: ſupereſt vt cras tecto cedam. Verum quò mihi inde migrãdum ſit, prorſus ignoro. Vos igitur, veſtram ſiue iuſtitiam ſiue humanitatẽ experturus, acceſsi. Meminit Iudex, ſe, vt aliquando vitam ſuam à periculo immunem ſeruaret, S. memoriæ P. Maiorũ Prædeceſſorem meum, qui Collegio & templo noſtro dirutis, exiueret in Monoſtor: ſæpius adijſſe, rogaſſeque, vt Pater ciuitatem ingrederetur, ſe Domũ Parochialem Societati tanquam propriam aſsignare, quod quidem bonus Pater fecit tandem: tum vt ciuitati morem gereret, tum vt Iudicem à mortis periculo liberaret. Nunc ego vos rogo, vt hanc eandem Domũ tunc vltrò oblatam nobis inhabitandam permittatis, aut certè, de aliqua honeſta domo nobis in ciuitate proſpiciatis, in qua, ſecundum noſtra priuilegia ſub ciuitatis tutela, miniſteria noſtra exercere valeamus. Nondum eſt annus; cum vos ſæpiſsimè Patrem me, & defẽſorem veſtrum appellabatis; quæſo vos, ne ita mecum agatis: vt ſi iam Patrem habere me velitis, veluti cum hoſte agere videamini. Quia verò in re tanti momenti, decretum à ciuitate factũ quod & antea petij, & nunc denuò peto, habere nõ

poſſum

poſſum; duos hos nobiliſsimos viros teſtes habere volo: vt ſi quando opus fuerit, me nihil aut temerè aut imprudẽter egiſſe, ſed vi coactum ſortem hanc ſubiiſſe, teſtentur. Hic Vas alter è Nobilibus, facta prius à Iudice loquendi copia, vbi multis de ſtatu Societatis queſtus fuiſſet: mirari ſe dixit repentinã hanc ciuitatis deliberationem: ſe iterum ac tertio pro Societate cum Principe egiſſe; reſpondiſſeque Principem, hanc quidem fuiſſe præcipuam Claudiopolitanorum petitionem, vt Patres exturbare poſſent; ſe tamen nihil de ea re decreuiſſe, omnia ad ſuum aduentum detuliſſe. Quare Vas orare Senatũ, vt in negotio lentius atque mitius procedat. Dixit eadem Sarmaſaghius nobiliũ alter duorũ; qui ipſe quoque eam fuiſſe Principis voluntatem, ſe ex ipſomet Principe intellexiſſe confirmauit. Addiditque, vtilem & neceſſariam inter ciuitatem & nobiles communicationem, nulla re magis ſublatum iri, quam ſi præter iuris ordinem, à ciuitate aliquid accideret Societati: læſis Societatis priuilegiis, ipſã nobilitatem lædi; cuius priuilegiorum ſtatus alius non eſſet, quam Societatis ipſius. Ad hæc reſpondit Iudex, rem grauiorem eſſe, quam vt extempore Senatus reſpondere poſsit. Quare ſe domum conferrent; Senatum conſultaturum; quicquid deliberaſſet, per Senatores ſignificaturum. Paulò pòſt duo Senatores, nomine Senatus Patri ſignificant; Senatum ipſum vniuerſę ciuitatis decretum infringere nec poſſe nec velle. Quare craſtina luce Domo emigrandum eſſe, ad illud vſque tempus, tutelam ei non defuturam. Quod autem vrgeret Pater, de habitatione aliqua, ſub ciuitatis tutela impetranda, ea

da, ea de re nihil quod reſponderent, ſe à Senatu habere dixerũt; illud adiicientes, ſibi mandatum eſſe, vt Patrem rogarent, vellet impetare ſilentium Catholicis, execrationes multas in ciuitatem iactantibus, ne grauius aliquid eueniret. Et Pater ſe iã præueniſſe reſpondet. Quod ſi, ait, eſſent ſub poteſtate mea coërcitiua, ſicuti ſub Senatus poteſtate eſt plebs Claudiopolitana, hæc admonitio non fuiſſet neceſſaria. Verũ dabitur opera, vt Catholici ſuã modeſtiam oſtendãt, & nullam diſſenſionis occaſionẽ præbeãt. Tum Senatorum alter, ad illos duos nobiles cõuerſus; Senatus, inquit, vobis in omnibus obſequi vellet; ſed cum hic de Religione & conſcientia agatur, ſe nihil amicitiæ dare poſſe nunciat. Pater vt vidit Senatum id quod præcipuum erat diſsimulare, aliud è re ipſa conſilium cepit. Illi domum ſuã ſatis amplam, & ad munia Societatis accõmodatã obtulerat bonus ille ſenex Bornamizza, ad illum igitur miſit, vt videret, num ſibi Patres hoſpitio accipere liceret. Ille Iudicem adit, & petit, Iudex negat: inſtat ille, hic mutatis loquendi formulis, modò non licere, modò tutum nõ eſſe, modò alijs verbis, quibus hoc illi prohiberi oſtenderet, reſpondit. cum Iudice erat Primarius quidam ciuis Lutheranus, huic res indigna viſa eſt, &, ergonè, inquit, quod omnibus præſtare poſſum, Societati præſtare nequeam? & ſolis viris hiſce honeſtiſsimis hoſpitalitatis iura denegem? Ad quem Iudex, ſi quando ad ciuitatem quempiam illorum venire contingat, illis hoſpitium dare non prohiberis, ſed vt iam aliquem retineas, nec tibi ſuaſerim, nec vlli auctor fuerim. Quæ vt intellexit Pater, ne quid-

quam

quam intentatũ maneret, & adhuc amplius Iudicis animum exploraret, ad eum miſit prædictos duos Nobiles, qui cum eo de ſecuritate Patrum agerent; & intelligerent, an verè Senatus decreto, illis omnino è ciuitate migrandum eſſet. Quibus ille clare reſpondit, omnino eſſe. Et idcirco illos fruſtra laborare, cum ſtatutũ eſſet, vt illo ipſo die (erat enim dies Martis) hora quinta, vel ſexta, vellent nollent, è ciuitate diſcederent. Ad vltimum igitur fere momentum ventum erat; Et ecce adſunt duo è Centumviris, qui domum luſtrant, & ea quæ ad Miniſtrum, qui antea domum habitabat, ſpectarent, ſibi tradi poſtulant. Factum id abunde. Licet.n. quando noſtri domum ſunt ingreſsi, nulla rerum aſsignatio facta ſit, tamen in diſceſſu, longo rerum catalogo, eadem die excogitato, ſatisfacere debuerunt. Sed nulla difficultas, quia non ea ſola, multo plura relicta fuêre; & ſi aliquid defuit, quadruplum reſtitutum fuit. Neq; enim in illa temporis exiguitate potuerũt Patres omnia efferre, & ideo magnā rerum ſuarum iacturam paſsi fuêre. Qua etiam de re cum Nobilem quendam ad Iudicem rogatum miſiſſent, vt ſequenti die quædam efferre liceret, quæ temporis, hominum, & curruum penuria, illo die efferri non poterant, Iudex Regius, qui Primario aderat, homo ſui impotens, Nuncia, inquit, Patribus nobiſcum ne iocentur, tempus præſcriptum ſciunt, intra illud ſibi proſpiciant, ne quid deterius illis contingat. Quod vt audiuit Pater; ſereno vultu ſuos conuocatos, quomodo egrediendum eſſet, commonefecit. Non enim licebat amplius morari in ciuitate, vbi Societas neque proprias ædes habe-

bat,

defenſione expoſitus. Hortantibus igitur amicis, & bono impellente Sarmaſaghio, cum vno die ibi manſiſſent, nocturno itinere, ad ipſius Sarmaſaghij arcem (Gherend appellatur) diſceſſerunt: relicto vnico Fratre, qui Monoſtorienſem Oeconomiam adminiſtraret. Ad Principem etiam, qui tunc ex Hungaria in Tranſyluaniam iter adornabat, litteras dedit Pater, quibus illum de omnibus certiorem fecit, atque rogauit vt Societatis patrocinium ſuſciperet, ne qui proprijs ſedibus ſpoliati erant, vita quoque ſpoliarentur. Quinto decimo poſt die Pater Viceprouincialis cum Socio in Monoſtor concionaturo redijt. Hoc enim Catholici petebant, nec pericula vlla iam imminere videbantur. Diebus igitur feſtis, ex ciuitate tam multi ad concionem confluebant, vt vix in ciuitate plures conuenire conſueuerint.

Sub idem tempus, circa feſtum B. Virginis Aſſumptæ, Botskai Prouinciam ingreſſus eſt. Per Michaelem igitur Kataj Cancellarium, qui cum vxore, ante duos circiter annos, ad Catholicam Religionem Societatis opera conuerſus fuerat, quique pro Societate omnia ſeſe facturum promiſerat, Audientiam petijt & impetrauit P. Viceprouincialis, & Princeps ipſe, per Nobilem quendam Stephano Kendio, vt Patrē accerſeret, nunciauit. Sed P. ciuitatē ingreſſus, cum per Secretariū neſcio qd turbatum fuiſſet, redijt in Monoſtor. Poſtridie māne ad Patres venit Georgius Homonnaij, iuuenis inſignis Catholicus & Principis Conſiliarius, qui à Principe audientia impetrata, Patrem vt veniret, monuit. Iuit Pater; ſed in ipſomet ciuitatis limine,

trābem

trabem quandam demiſerunt cuſtodes, ne currus quo vehebantur, vlterius progredi poſſet. Monitus eſt Homonnaj qui ſtatim iudici ſignificauit voluntatem Principis eſſe, vt Pater ingrederetur: ſed nihil effecit. Pater igitur, re infecta iterum redijt, ſed Homonnai, vt dignitatem ſuam tueretur; ſequenti die cū Principe de iniuria conqueſtus eſt. Cui ille ſe omnino eodem die Patrē admittere velle reſpondit. Tertio igitur vocatus, tandem ad Principem fuit introductus, quo tempore is erat cum omnibus Magnatibus atque Conſiliarijs. Itaque Pater coram omnibus amoliri à ſe primum ſuſpicionem de impeditis Hungarorum, & felicibus Serenitatis ſuæ ſucceſsibus: deinde ſuam vniuersè erga Hungaros voluntatem optimam ſemper fuiſſe, teſtari poſſe tum Nobiles Tranſyluanos, tum ciues Claudiopolitanos: ſe enim; quicquid gratiæ & auctoritatis apud Cæſareos habuiſſet aliquando, totum id in Hungariæ commodum contuliſſe: cōtra Principem nihil vnquam attentaſſe; ſe vtpote Religioſum, religioſa curaſſe; ab ijs omnibus, quæ ſtatum dedecuiſſent ſuum, abſtinuiſſe; in ſpiritualibus laboraſſe, à politicis abhorruiſſe. Tum vero proponere miſerum Societatis noſtræ ſtatum, explicare difficilem ac ſeuerum Claudiopolitanorum animum, qui Patres innoxios eiecerint, domicilium non modo non conceſſerint, ſed nec eos hoſpitium in ciuitate habere permiſerint: rogare proinde ſuo & Societatis totius nomine, vt eiectos in priſtinum ciuitatis locum reſtituat, & in reliqua Prouincia, auctoritate protegere velit. Tum deniq; offerre ſua Pater obſequia Principi, cum in

alijs

alijs,tum p̄cipue in ingenua iuuentutis educatione. Ad hæc Princeps, interprete Cancellario, primum gratias egit pro bona erga nationem ſuam voluntate; deinde Patrem bono animo eſſe iuſsit: ſibi enim ſemper cordi futuram Societatem: demum ea quæ petebantur, reſpondit, vtpote grauiſsima, nō poſſe à ſe ſolo expediri; quare neceſſum eſſe, vt Pater daret in ſcriptis, quæ deſiderabat; vt ea cum conſilio eorum, quorū intererat, determinare poſſet. Tum conuerſus ad ſocium Patris, quem Hungarum eſſe intellexit, patria lingua illi iniunxit, vt Patri diceret, ſe ſemper Societati fauturum, vbicunq; poſſet. Simulabat Botskai ſe bene erga Societatē animatum, tum, ne in illo primo ingreſſu, Catholicos offenderet, tum ēt, quia cum multa à Germanis apud noſtros relicta eſſe exiſtimaret, ea ex eorum manibus extorquere volebat. Verum cum poſtea & Patrem Viceprouincialem per amicos tentaſſet, & quicquid in Gherend habebamus, luſtrari iuſsiſſet, & nihil prorſus, quia prorſus nihil relictū erat, Inueniſſet, minus bonam in noſtros voluntatem oſtēdere cœpit. Claudiopoli habenda erāt comitia; & iam erant indicta, ſed dum tempus pręfixum expectatur, monetur Princeps Nobiles præcipuos adeſſe non poſſe. Cum enim tunc ciuitatem, dictam Segeſuar obſiderent; ibique Simon Moldauus, cum Moldauicis copijs, Turcarum autem Baſſa cum Turcicis adeſſent; non ſine magno caſtrorum incommodo & periculo, tam procul inde diſcedere potuiſſent, quare vel comitia differenda, vel viciniorem locum deligendum. Electa igitur ciuitas alia, Megias ſcilicet, in centro fere Prouinciæ, non procul à Caſtris

collocata.

collocata. Illuc iuit P. Viceprouincialis. At neque ibi prius incepta comitia, q̄ Segeſuarienſe negotiū abſolutum. Eam igitur ciuitatē cum Arce deditione recepit Princeps, dimiſsis qui intus erant, Germanis militibus, cum Polonis Loſacis: quibuſcum etiam permiſsi ſunt abire illi duo Commiſſarij Cæſarei; qui vt alibi diximus, ſupererant in Tranſyluania. Cum ijſdem abierunt etiam, cum alij, tum tres illi Cancellariſtæ, qui per iniuriam in cōpedes paulò antè coniecti fuerant: pro quibus vt abire poſſent, Patres lytrum perſoluerūt. Hic Pater bello iam cōfecto, memoriale, quod Claudiopoli à Principe dare iuſſus erat, illud per Franciſcū Darocium tranſmiſit ad Cancellarium, à quo Principi offerendum eſſet. Eſt Darocius in Hungaria Nobilis magnus, ſed maior Catholicus, & Societatis amātiſsimus, quem ante hos tumultus Tranſyluaniæ Cancellariū conſtituerat Cæſar. Quia verò hiſce turbis excitatis, in Cæſaris fidelitate manebat, ſeque quantum poterat à Botskajanis defendebat; tandem ſtructis inſidijs capt⁹ fuit, & in SZakmár (quæ arx iam in Botskaj manus deuenerat) per multos menſes, in arctiſſima cuſtodia detētus. Verū cum magnis viris pro ipſo intercedētibus liberatus fuiſſet, eum Princeps ſecum in Tranſyluaniam duxerat, huius operà vtebatur Pater, quia fidelis erat, magnæq; apud oēs auctoritatis. Cum offerret Principi Cancellarius ſcriptum Patris, interrogauit Princeps, à quonam illud recepiſſet? à Darocio reſpondit Cancellarius. Tum Botskaj vehementi ira commotus, ſi hoc, inquit, mihi de illo perſuaſiſſem, nunquam ille ex carcere euaſiſſet; Et quomodo, inquit Darocius, me rem

ingra-

rem ingratam Principi facturũ cogitare potui; cum ipſemet Princeps per me cũ Patribus egerit, eorũque cauſam arbitrio Regni ſe relicturum ſignificarit? Ad hæc alter, non amplius, inquit, Princeps huius eſt voluntatis. Iam verò intellexit Pater, verum eſſe id, de quo antea ſemper valde ſuſpicatus fuerat; Principis nimirum voluntatem aliam eſſe, ac Claudiopoli ſignificarat. Oſtendebat illè quidem verbo ſe velle, vt Prouincia de Societate libere ſententiam ferret; quam eandem ſe quoque ratam habiturum dictitabat: re autem vera, vt Societas è Regno pelleretur, volebat. Quod quidem ipſum vt à Regno decerneretur, miro artificio procurabat. Cum enim illud partim hæreticum, partim Catholicũ eſſe non ignoraret, hæreticos & numero plures, & Societati per ſe ſatis infenſos, nullo negotio ad ſe traxit. Catholicos verò varijs cuniculis oppugnare cœpit: nam nonnullos ex præcipuis Societatis fautoribus, varias ob cauſas ne ſibi impedimento eſſent, aliò ablegauit: alijs voluntatem ſuam modo per ſe, modo per alios indicans, talem metum incuſsit; vt iam paucisſimi eſſent, qui ſe Societatis fautores profiterentur; rari, qui cum Patre agere auderent. Dixit aliquando Pater Cancellario, ſe Principem adire velle, ſed ille non expedire renunciauit, melius eſſe, vt ſe domi contineret; dolere quidem, quòd cum illo agere nequiret, ſed aliud fieri non poſſe: Societati omnino è Regno cedendum: attamen non eſſe de vita timendum, vt enim honeſte dimitteretur, conſtitutum eſſe. Itaque Pater omni humano deſtitutus præſidio, magno conatu ſpem in Deo collocandam ratus, ſuos tàm in Gherend, quam in Monoſtor,

ſtor,per litteras, magis quam antea orationi inſtare iuſsit. Quos nihilominus, vt ſe ad iter pararent, omniaque tanquam de manu Dei, ſumma cum humilitate, patientia & ſilentio ſuſciperent, commonefecit. Interim ipſe, ne qua in re cauſæ deeſſet, illum eundem libellum, quem Principi obtulerat, Regno quoque præſentauit. Continebat ille petitionem reſtitutionis in ciuitatem Claudiopolitanam, tutelæ Principis & Regni, rationes nonnullas, quibus Societas cauſæ ſuæ æquitatem oſtendebat. Aderat iam tempus, quo in comitijs de Societate agendum erat; cum ecce tibi in templo, pleniſsima concione, præcipui hæreticorum miniſtri Arianus & Caluiniſta, longiſsimam ambo in Societatem orationem habuêre. Vtriuſque ſcopus erat, vt Societas è Regno amandaretur. Dimiſſa concione, præcipui quique, maxime verò ij, qui ius ſuffragij habebant, adeunt Gabrielem Halerum, Senatorem præcipuum, & magnæ virum auctoritatis, qui ne cum alijs in templo eſſet, podagra fuerat impeditus: adeunt inquam, vt ibi primum de Religione, & cæteros, quos de alijs rebus determinarent, conſcribant articulos. Magna de Societate orta contentio, multis eam acriter oppugnantibus; paucis vero, ſed ſtrenuè propugnantibus. Inter alios Stephani Kendij Zelus enituit, cui cum obijceretur Parens, qui olim cum alijs in ablegamda Societate cōſpirarat; ipſum iā parente ſapientiorē eſſe non oportere, propter illud peccatum, inquit Kendius, eum Deus peſsimo fine puniuit. Fuit parens eius ſummus Senator, & nobilitate, opibus, prudentia totius Regni facile Princeps, quia vero Hæreticus, magnus

gnus etiam Societatis inimicus. Hic cum alijs magnatibus, à Principe Sigiſmundo proditionis nomine notatus, capite plexus fuerat. Cum ſimilia Franciſco Vas obijcerentur; niſi meus parens, inquit ille, accelerata morte ſe ſurripuiſſet, eandem forte cum alijs ſortem obijſſet. Comitijs tunc præerat Trauſnerus (quo munere qui fungitur, Regni lingua, ſeu Orator appellatur) Cum enim Princeps, quem Regnum delegerat, non admiſiſſet; neq; Regnum quem illi Princeps propoſuerat; tertio demum loco à Principe Trauſnerus nominatus fuit, quem Regnum cum applauſu accepit: licet ipſe graui excuſatione, ſeſe ab onere ſubeundo ſubtraheret. Ita factum eſt; vt qui antea ob mutatam Religionem, à plurimis contemnebatur, ſupra omnes extolleretur. Is igitur, cum partem aduerſam adeò concitatam aduerteret, vt illius impetus ſuſtinere difficile nimis eſſet, vt eam refrenaret, quæ in ſcriptis P. Viceprouincialis obtulerat legi iuſsit, rationeſq; ſingulas diligenter ponderando, Societatem iure pelli non poſſe demonſtrauit. Verum illi, quibus pro ratione voluntas erat, in id totis viribus incumbebant, vt quod in animo fixum erat, executioni mādarent: id iuréne an iniuria fieret, nihili pendebant. Parte itaque aduerſa numero ſuffragiorum ſuperante; vt Societas è Regno proſcriberetur ſcriptus eſt articulus. Nimirum videbant Hæretici Religionem Catholicam non prius extirpari poſſe, quam Societas è medio tolleretur. Eſt enim Tranſyluania in tres quaſi diuiſa partes; vnam occupant Saxones, apud quos exulat Catholica Religio: alteram Siculi, quorum aliqua pars eſt quidem Catholica, & non-

nullos Sacerdotes habet, tamen vt plurimum rudes, & ferè vxoratos: tertiam partem, quæ potior eſt, reliqui obtinent Hungari, in qua vix vnum vel alterum Sacerdotem Catholicum inuenias. Cum igitur in tota Tranſyluania, præter Societatis ſcholas, nullæ aliæ Catholicæ reperiantur; Sacerdotes autem ob defectũ Epiſcoporum propagari nõ poſſint, facile cum lumine fidei, ſacerdotalis quoque linea extingueretur. Sed vt ad comitia redeamus, dum hæc fiunt, Nobilis quidam Catholicus, P. Prouinciali refert, Hæreticorum Miniſtros, contra Patres & Religionem Catholicam, in templo debacchatos, nullum fuiſſe, qui reſponderet, eorumq; petulantiam retunderet. Pater, in re tàm graui & iuſta minime tacendum ratus, omnia ſtatim vtriuſque accuſatoris puncta notari iubet; & ne quicquam alicuius momenti omitteretur, tribus alijs viris doctis, qui perorantes audierant, accerſitis, cũ ijſdem illa contulit. Poſt meridiem cibum ſumpturus, & continuo rediturus, domum venit Trauſnerus (hic enim cum Patre ad comitia venerat, & eodem cum ipſo hoſpitio vtebatur) litteras illi Pater ad Regnum dedit, quibus hoc vnum, vt ipſe quoque eodem die audiretur, petebat. Verum quia totum illum diem apud Hallerum conſumpſerunt, nulla dandi litteras occaſio fuit. Poſtridie igitur qui fuit 14. Decembris, ſanctiſsimæ Crucis Exaltationi dicatus, manè templum ingreſſus eſt Pater: vbi ad Proceres congregatos per præcipuum quendam Nobilem literas obſignatas miſit, quibus illud idem, vt nimirum à Regno audiretur, expoſcebat. Literæ alta voce lectæ fuerunt: & cum petitionis iu-

ſtitiam honeſtatemq́; agnouiſſent, annuerunt oẽs; & Patri vt accederet, ſignificarũt. Acceſsit ille, & in ſumma omnium Ordinũ frequentia, quæ illo die, quo Princeps inaugurandus erat, ſolito maior ad templum confluxerat; orationem, pro Societatis defenſione habuit. Orationis capita ſumma fuerãt iſta. Docuit primum, Societatem in Tranſyluaniam à laudatiſsimo eius Principe ac Poloniæ Rege, Stephano Bathoreo vocatam, rebuſque omnibus ad ſua pietatis erga Deum, ac proximos ritè obeunda munia neceſſariis inſtructã, regno vniuerſo per comitiales articulos comprobante, à ſucceſſoribus etiam Principibus fuiſſe conſeruatam. Deinde eiuſdem Societatis homines ita inibi fuiſſe verſatos, vt omnibus ſemper ex animo inſeruierint, atque in rebus tum diuinis, tum ad litterarum ſtudia pertinentibus, pro virili elaborauerint. Poſtremò iugulauit putidas, iamque millies profligatas pueriles Prædicantium argutias, quibus cultum ac venerationem Sanctorum Hæretici ſolent impetere: cum primis autem vitæ noſtræ innocentiam eam ſemper extitiſſe comprobauit; vt fumi inſtar diſparuerint rabularum furioſæ vociferationes, quibus nos cladium Tranſyluanicarum auctores extitiſſe, calumnioſè queſti fuerant.

Hora fermè & media, ſummo omnium ſilentio, atque attentione perorauit Pater: quod ſanè admiratione dignum fuit, cum confeſſus maiori ex parte inimicus eſſet; & propterea illo die tam multa peragenda eſſent, vt vix tempus ſufficeret. Princeps enim inaugurandus erat, cuius inaugurationem non ſolum concio Miniſtri præcedere debebat, ſed etiã

hinc indè, ab Regni, Principiſque oratoribus perorandum erat. Nec parum temporis ſolemnitas ipſa iuramenti, quod Princeps præſtabat, ſibi vẽdicabat. Auditus itaque attentè Pater fuit; ſiue quia rationum pondus animos, ne vagarentur continebat: ſiue quia, vt quidam vir grauis dicebat, nunquam talem agendi formam viderant; ſiue quia, licet Hæretici ſint, Patres tamen magis etiam, quam proprios Miniſtros coram venerantur, nec ab illis vulgatia expectant: ſiue demum, quia Deus hac ratione volebat, vt Societatis innocentia toti Prouinciæ palã fieret. Ne Miniſtri quidem ipſi, tam ſecunda nuper acclamatione fuerunt auditi, aliquoties enim labente memoria, ex ſinu chartam multis diebus elaboratam exrahere cogebantur: nec illam legere poterant, niſi prius perſpicilijs naſum muniuiſſent. Ita garriendi & ridendi potius Auditoribus locum, & ſimul dabant occaſionem vt interpellarentur, cum aperta proferrent mendacia. Dixit Arrianus aliquãdo, Catholicos in Litaniis orare ſolitos. Sancta Maria miſerere nobis, cui Trauſnerus graui & alta voce, vt ab omnibus audiretur, hoc falſiſsimum eſſe reſpondit. Ad concionem porro Patris quod attinet, idem Trauſnerus dixit fore, vt regnum rem totam perpenderet, & quod æquum ac iuſtum eſſet ſtatueret. Multum enim Pater oratione ſua commouit penè vniuerſos. Ioannes certè Petki (Arrianorum fermè caput; & Principi adeò charus, vt eum ſummo cũ imperio Siculis vniuerſis præfecerit) ſe in poſterum cõtra Societatem nunquã locuturum affirmauit, neque defuerunt ex Hæreticis ipſis; qui vt illis ſcripta oratio daretur, valde vrgerent. Ex cõ-

cione

cione ille etiam fructus conſecutus eſt: quòd cum antea Catholici ferè omnes territi, Socetatis partes publicè tueri non auderent; iam quaſi nouæ vires acceſsiſſent, eiuſdem patrocinium magno animi ardore ſuſcipere non dubitarint. Cum enim tertio pòſt die, primores illi, qui, vt ſupradictum eſt, articulos ſcripſerant; de ijſdem ſtabiliendis, atque ad iá inauguratū Principem, vt eos confirmaret, offeréndis, in templo ad cœtum vniuerſum retuliſſent; tanta de Societate, his articulum contra iam factum infringere, illis eundem tueri conantibus, orta eſt contentio; vt tota res Principis arbitrio relicta fuerit. Qua in re non parum accreuit animus Catholicis, quod hoſtes qui triumphum cecinerant, de victoria dubios reddidiſſent. Verutamen cum Botskaij animum in Societatem iniquiſsimum eſſe non ignorarent; magnificam ex præcipua nobilitate legationem ad ipſum deſtinarunt. De qua legatione, antequam verba faciamus, nonnulla quæ in templo acciderunt, abſoluemus. Dum ergo de articulis, tū ad Societatem, tum ad alia ſpectantibus diſputatur, accedunt Miniſtri Caluiniani; & à regno, vt ſibi in ciuitate Claudiopolitana ſua exercitia habere liceat, ſummis precibus contendunt: fierinè poteſt, inquiunt illi, vt Chriſtus ab illa ciuitate adeò proſcriptus ſit, vt in ea nè minimum quidem angulum, vbi quieſcat, habere poſsit? Iudices opponere ſe Caluiniſtis: contra populus Claudiopolitanus acclamare vniuerſus. Fremere iudices: ſed frementibus illud à quibuſdam reſponſum: meritò hoc vobis accidit: bonos eieciſtis; malos habeatis. Meritò autē Chriſti proſcriptionem Arrianis Caluiniſtę obijciunt, de

Chriſto enim apud illos frequentiſsimæ ſunt illæ blaſphemiæ; Chriſtum parum curo: auxilio eius renũcio: Patrem amicum, Filium hoſtem habere volo. A Caluiniſtis in comitijs accuſatus eſt Iordenſis Miniſter Arrianus, quòd pro concione illa verba protuliſſet: etiamſi Chriſtus tantum ſanguinis, quãtus eſt Aranyas (hic eſt magnus fluuius) pro te effudiſſet, nihil tibi profuiſſet: quin etiam, ſi cum moreretur, ſub Cruce ei⁹ fuiſſes, & gutta aliqua ſãguinis veſtem tuam aſperſiſſet; non ſolum eam veneratus non fuiſſes, ſed tanquam ſordes, nè veſtis macularetur abieciſſes. Fuit & illa improba hominis improbi vox, Chriſti ſanguinem Hieroſolymitanis canibus potius, quam hominũ generi profuiſſe. Verum has, Iudæorum potius, quam Chriſtianorum voces relinquamus, & ad Catholicorum legatos redeamus. Itaque Principem accedunt; orant ſupplices, nè quidpiam circa Societatem immutet; ſed illam in regno, iuxta regni ipſius & aliorum Principum decreta, manere permittat: nè ſi aliter fiat, Nobilitas Tranſyluana patiatur. Catholicos quidẽ ſi cum omnibus hæreticis componantur, pauciores eſſe; ſi cum ſingulis Sectis, & numero, & familiarũ ſplendore antecellere: qui quando Prouinciæ minima pars non ſunt, nec aliorum turbant Religionem, ab alijs ſuam turbari, iure optimo eos conqueri. Sũma verborum & ſententiarum grauitate perorauit Dauid Veres, vir prudens & doctus, Bathoreis notiſsimus, qui & à primis annis in Polonia, cum Baltaſare, Stephani Regis nepote, Catholice educatus, diligentiſsimè ſemper Religionem conſeruauit. Ea oratione ſe valde commotum eſſe Princeps diſsimulare

mulare non potuit:id enim vultus & tota oris compoſitio ſignificabat. Dolere ſe autem vehementer; quòd cum alias, quando Prouincia quam plurimis ſapientiſsimis viris prudentiſsimiſque Senatoribus florebat; in articulum,de cuius renouatione dei putabatur, vniuerſa conſẽſiſſet, modo qui nec numero, nec rerum cognitione cum ijs comparandi erant, inter ſe tantoperè diſcreparent. Et cũ,inquit, Societas reuocaretur,ego nè illi decreto intereſſẽ,è conſeſſu comitiali diſceſsi. Atqui temporũ, inquit Dauid,differentia nobis valde perpendenda eſt. Cũ Societas ablegata fuit, Prouincia ſumma pace fruebatur;hoſtes nullos,amicos habebat quã plurimos: at in præſenti,duriſsimo bello ardet;hoſtes multos, pauciſsimos habet amicos. Quod ſi Societatẽ eijciamus,verendum eſt, nè contra nos Chriſtianorum Principum omnium, qui eandem cum Societate Religionem colunt, arma cõuertamus. Quare omnia quidẽ proſpera & felicia tibi & regno optam⁹, precamurque; verum ſi hac de cauſa aliquid graui⁹ (quod Deus auertat)acciderit;id quidem nos præuidiſſe;at nè præcaueremus,aliorum culpa factum, omnibus teſtatum eſſe volumus. Tum Princeps rẽ ſibi cordi fore; vtque illa quantum fieri poſſet,promoueretur,futurum affirmans,eos dimiſit. Sed euentus aliud oſtendit. Enimverò quia Societatem nec pellere audebat,nec ſua auctoritate confirmare volebat; & tamen regni propoſitio alterutrum poſtulabat;homo callidus vt ex huiuſmodi ſcopulis enauigaret, & hoc & alia ſilentio inuoluta, in aliud tempus cenſuit differenda. Nam & Regnicolæ, à Principe, quid reſponſi ad articulos,pridiè ad illum

miſſos daret, expectabant, quibus denunciari mandauit Princeps; ſe, vt in Hũgariã ſine mora aduolet, vrgeri: omnia quidem ex ſententia ſuccedere; attamen perſonam ſuam ibi deſiderari; quippe qui medius inter vtrumque Imperatorem, vt pacem conciliet, gentique Hungaricæ conſulat, fuerit conſtitutus. Ipſos autem res difficillimas, quarum expeditio multum temporis requirat, propoſuiſſe. Se quidem quod eorum expectationi ſatisfacere non poſſet, grauiter moleſtèque ferre; verum vti totum parti, ſic Tranſiluaniæ Hungariam præferendam eſſe. Quod igitur non ex voluntate originem traherent, ſed ex neceſsitate, id eos vt æquo animo ferret, per communis patriæ ſalutem, etiam atq; etiam rogare. Deum daturum, vt breui rebus Hũgaricis, quarum ex euentis Tranſyluania pendet, benè cõſtitutis, ad eos rediret, comitia cogeret, meliori cũ commoditate omnia componeret. Prouincia interim, in quo ſtatu eam repererat, permaneret, nullꝰ in ea quicquam prorſus immutaret. Res quidem noua fuit, non tamen mira viſa eſt ijs, qui conſilij cõſcij erant Botskaiani. Retulit aliquãdo Sigiſmũdus Rakotius, Botskaum, dum in Prouinciam veniret, adeò totum in hac vna Societatis exturbandæ cogitatione defixum fuiſſe, vt nihil aliud diu noctuque cogitaret, de nulla alia re loqui poſſe videretur, quam vt quomodo ſacrilegi voti ſui compos fieri poſſet; prorſus ac ſi propter hoc vnum Tranſiluaniam ſibi occupandam ſtatuiſſet. Cum igitur, quod inprimis poſt ſubactam Prouinciam optarat, non obtinuiſſet; reliqua eum contempſiſſe affirmabat Rakotius; atq; confictis cauſis, ne quidquã

in

in comitijs ſtatueretur; conſtituiſſe. Noſtri porro cum in eo dexteram Domini virtutē feciſſe agnoſcerent, vt pręter omnium opinionem, Societas adhuc in Trāſyluania permaneret; pro accepto beneficio ſingulares Deo, vt par erat, gratias ēgerunt. paucis pòſt diebus diſceſsit Botskai in Hungariam relicto Prouinciæ gubernatore Sigiſmundo Rakotio, magnate Hungaro, & Principe ſuo conſiliario, qui cum Albam Iuliæ ibidem manſurus profectus eſſet; ne Caluiniſtæ, quos ipſe veneratur, occupato iam ſummo templo, noſtrum vel Collegium, vel templum, vel vtrumque noſtris abſentibus inuaderent; illuc ſtatim ſe contulit P. Viceprouincialis cum quatuor è noſtris; quos etiam ibidem vt concionarentur, & Scholas aperirent, ſicuti fecerat aliàs, reliquit. Ipſe verò in reditu ex Gherendienſi exilio, reliquos Patres ſecum in Monoſtor adduxit; vbi diebus feſtis magna ex ciuitate confluente virorum fœminarūque multitudine, conciones ſunt cōtinuatę. Et quidem in ipſo Chriſti nati peruigilio tam multi, vt ſacro media nocte celebrari ſolito intereſſent, ex ciuitate ad Monoſtor venerunt; vt vix ijs hoſpitio accipiendis ſufficeret pagus. Hora autē deſtinata, locum ſatis amplum, vbi & ſacra, & conciones habendæ, compleuerunt. Templi enim nullus vſus; cum eius tectum ſuperioribus annis fulmine percuſſum conflagrarit: fornix autem magna ex parte corruerit; neque poſtea propter bellicos tumultus refici potuerit. Per illos etiam dies, magna confitentium, communicantiumque frequentia fuit.

ANNVS

ANNVS 1606.

POſt dies feſtos ineunte anno 1606. Sacerdos ad noſtros pagos iuit, conciones habuit, confeſsiones audiuit, Angelorumque panem diſtribuit. Adeò autem ſimplices illæ animæ ad pietatem excitatæ ſunt; vt laboribus relictis, totos dies in templo fuerint; cum tamen tantum frigus eſſet, vt eo homines obrigeſcerent, vix vllus fuit, qui animam confeſsione non expiarit. Et cum in vno pago tres á confeſsione ſe ſubtraxiſſent, veniam rogarunt; ſeque non ſubterfugiendi, ſed melius parandi gratia, id feciſſe affirmarunt. Sacerdos in vno è tribus pagis in quibus laborabat, amplius centum (quod in Tranſiluania miraculi inſtar eſſe poteſt) pane cœleſti recreauit. In Paſchate magna ſimiliter in Monoſtor frequentia fuit. Ipſo die Reſurrectionis, in concione numerati ex ciuitate circiter mille. Adfuerunt etiam nobiles multi; quorum aliqui, nè ſacro illo tempore ſacris priuarentur, diei vnius biduiue itinere ad nos confluxerunt. In pago ipſo, à Dominica Palmarum ad tertium vſque poſt Reſurrectionis diem, fuerunt nobiliſsimæ aliquot Matronæ, qui etſi in vicina ciuitate domicilium habent, frequenteſque ad nos Religionis cauſa veniunt; vt cōmodius tamen toto illo tempore ſibi & Deo operam dare poſſent, ruſticanis hoſpitijs contentæ fuerunt; vt nimirum humiles, in humili loco, humilem Chriſtum facilius inuenirēt. Duo etiam inſignes viri Franciſcus Vas, & Lucas Trauſnerus, per illam maiorem hebdomadam, magna apud nos cum diligentia, maiore etiam fructu, primæ hebdomadæ exer-

exercitia peregerunt. Quorum primus quaſi ex hac vita ſibi migrandum eſſe præuideret, vt ſibi apud nos eo tempore eſſe liceret, ſummis precibus, per litteras à P. Viceprouinciali petierat, orationes ſuas acuit nō ſolum debita ciborum abſtinentia, ſed alia etiam voluntariè aſſumpta corporis caſtigatione. Abſolutis exercitijs, factaque confeſsione & communione, totos illos dies feſtos nobiſcum eſſe volebat; ſed aduentante nuncio, qui affinem ipſius Melchiorem Bogátri in oppido Radnoth in extremis laborare aſſerebat; die Martis poſt Paſcha ad eum ſumma cum celeritate profectus eſt; vt illi in ea neceſsitate adeſſet, in ſpiritualibus iuuaret; & ſi tempus vel opportunitas permiſiſſet, Patres ad eundem accerſeret, ſtatim atque illuc peruenit, cum ægroto de ſalute animæ agere cœpit; cum ab eo, ad aliam domus partem diuertiſſet, vehementiſsimo repente morbo correptus mortem ſibi adeſſe cognouit. Ergo vxorem ex arce ſua euocat, accurrit illa, & Fratrem iam Melchiorem mortuum, maritum de vita deſperatum offendit: qui non prius alia de re cum ipſa ſe acturum affirmauit, quam iureiurando promiſiſſet, curaturam, vt Catholicè (eſt enim hæretica) in templo noſtro Monoſtorienſi ſepeliretur. Quod illa & promiſit, & diligenter præſtitit. Patrem etiam Viceprouincialem per quendam Catholicum ſalutauit, eique nunciauit, ſe quieto animo eſſe, quia res ſuas in Monoſtor compoſuiſſet. Et verè compoſuerat, cum enim pridiè quàm inde diſcederet, cum eodem Patre, qui illum exercuerat, de modo ſe à peccatis præſeruandi ageret; inter alia: me moritu-

tum

rum, inquit, ſcio: horam ignoro: ſed operam dabo, vt quacunque hora mors venerit, me paratum inueniat. Ab eo tempore vix octauum attigit diem. Et quia generalia comitia Claudiopoli celebrabátur; Prouinciæ Gubernator magna Nobilium comitante corona, funus ad Monoſtor deduxit, die poſt Dominicam Reſurrectionem decimo quinto. Nos igitur cum Nobilibus Catholicis & aliis quam plurimis, qui apud nos erant, obuiam ad fines vſq; proceſsimus, & more Catholico, facibus, quas Nobiles Catholici ferebant, funus inſtructum, in templum comitati ſumus: vbi á Sacerdote noſtro de mortuo & morte concio habita eſt: cui cum Gubernatore tanta omnium ordinum frequentia interfuit, quantam generalis ipſe regni conuentus præſtare potuit. Quia de comitijs mentionem fecimus, illud addemus; eo tempore facta fuiſſe, vt regnum ipſum reſponderet articulis, quos de pace Botskaius ſibi à Cæſare oblatos, ex Hungaria miſerat; vt Prouincia ea in re ſenſum voluntatemque ſuam explicaret. Comitijs præerat Trauſnerus, qui etiam cum Sarmaſagio Legatus à Nobilitate ad Principem delectus erat. Iam comitia diſſoluenda erant, quando ad Sarmaſaghij Trauſnerique aures peruenit fore, vt de Religione ageretur. Coram Gubernatore ergo proteſtati ſunt, ſi contra Religionem Catholicam agendum fuiſſet, ſe nulla ratione legationem obituros, etiamſi id vita redimẽdum fuiſſet. Iurauit Gubernator de Religiona nè verbum quidũ futurũ; niſi fortè de Arrianis blaſphemis, de quib⁹ Imperator expreſſam feciſſet mentioné. Paulò pòſt regnũ de more conuenit. Hic

pars aduerſa articulum obtulit, ne vlli animarum paſtori bona in Trãſyluania poſsidere liceret, & pro ratione, antiquũ teſtamentũ attulit, cuius Sacerdotes, optimi illi Theologi nunq̃ bona poſſediſſe affirmabant. Nobiles Catholici ſeſe oppoſuêre, nec vlla ratione ſe hoc permiſſuros aſſeruêre: nam cum præter Societatem nulli alij bona poſsiderent (prouentus enim ſuos alij ex certa quadam decimarũ quota habent) manifeſtum erat, articulum illum, in odiũ Societatis & Catholicæ Religionis excogitatum. Trauſnerus ſuæ & Collegæ nomine (qui vt ad iter ſe pararet, ad arcem ſuam conceſſerat) quod coram Gubernatore proteſtatus fuerat de Religione, in facie quoque Prouinciæ proteſtatus eſt. Quare articulus ille deletus eſt. Cum iam nonnulla pace & quiete fruerentur Patres; vt cũ ſingulari ſpiritus renouatione, animos ſuos arctiori charitatis vinculo Deo copularent, exercitia peregerunt: rerum omnium externarum cura in vno collocata, qui tamẽ etiam, poſt alios eundem fructum percepit. Ac licet Iubilæum, cuius vix nomen audierant, conditiones ignorabant, aſſequi non potuerint; non tamen defuit Indulgentia illa, quæ Societati ſuperioribus temporibus, pro Miſsionibus conceſſa fuit, & ante duos annos renouata; ſed de Miſsionibus poſtea.

Hiſce ergo abſolutis cum Pater Viceprouincialis, poſtquam Albæ eadem alijs exercitia tradidiſſet, ad Monoſtor ob alia negotia properaret, Enyedini apud quendam pellionem virum bonum, Catholicum, & amicum pernoctauit; & mane, de more, in loco decenti, antequã diſcederet, celebrauit. Sacro interfuêre duo, qui ſoli in toto oppido ſunt Catholici;

lici, hoſpes & alter quidam Vitriarius. Hoc non latuit Caluinianum Superintendentem, qui ibi, velut in Caluiniſtarum Metropoli reſidet; & eſt ille, qui in comitijs Medgienſibus, vti ſuo loco dictum eſt, contra Societatem egit. Die igitur Dominico ſequenti pro cõcione, in duos illos Catholicos, (cum tamen pellionis vxor propriæ ipſius vxoris ſit ſoror,) adeò populum concitauit, vt concio tota furere inceperit; & vt Catholicorum domos inuaderet, duce Miniſtro, ex templo ſeſe proripuerit. At oppidi Iudex vir prudens, & Patris Viceprouincialis certas ob cauſas obſeruans, cum præcipuorum nonnullis plebem anteuertit, neque permiſit, vt vllus ex arce (templum enim Patriæ more intra Arcis mœnia continetur) egrederetur. Atque vt commodius ſeditionem ſedaret, per ſuos nuncios Catholicos accerſiuit. Erãt illi ſimul in domo pellionis, ſingulis diebus feſtis cõcionis tẽpore conuenire ſoliti, & pellio, qui legere nouit, pios quoſdã in Euangelio, ſiue cõmentarios, ſiue cõciones (poſtillas appellãt) audiente altero, percurrebat. Cum ergo vocati ad portam arcis perueniſſent, & frementem illam turbam non ſine admiratione conſpexiſſent, Iudici ſeſe præſentarunt. Ibi Miniſter eos arguere cœpit, quod domi Patres recepiſſent. At Pellio ad Iudicem conuerſus, tu, inquit, illos ad me diuertiſſe nõ ignoraſti (quia & fœnum ipſe dederat) ſi ergo hoſpitium illis dare non licebat, cur me non monuiſti? monitus enim aliud forte cogitaſſem: cui Iudex, de hoſpitio, inquit, non eſt quæſtio, nam & ego eos, ſi ad me venirent, libentiſsime exciperem. Subdidit Miniſter, ego quoq; libenter domi meæ haberem, mallem-

mallemque vt ad meas quam ad tuas diuerterent ædes. Scilicet, inquit Pellio, adeo illos amas, vt in illorũ fronte perticeas perfringeres nuces (Hungaricè prouerbij venuſtatem hoc habet) verum, ſi hoſpitium illis dare mihi licuit, quare in me tantã procellam excitaſtis, interrogat? Ad hæc miniſter, quia idololatriã exercere nõ licuit: q cũ tu permiſeris, à peccato non excuſaris; & propterea dignus es, qui puniaris. Tũ pellio, non ſunt, inqt, Patres ſicut bruta animalia, qui comedãt & bibant, & nihil de Deo cogitent: Diuino illi ſeruitio ſunt mancipati. Quæ ergo humanitas eſſet mea, ſi illis hoſpitiũ darem, eorum autem Religioſa officia perturbarem? vt ſacrũ facerent permiſi, & inpoſterum permittam; quis me prohibeat? ſemel mihi moriendum eſt: ſed nimirum felix ſim, ſi quod naturæ debeo, Deo perſoluam. Hæc homo ille, & genere humilis, & aſpectu contemptibilis, & quod caput eſt, inquilinus, tanta cum libertate protulit, vt iam aduerſarij non tam iraſcerentur, quam animi magnitudinem admirarentur. Quamobrem Miniſter alio deflectens, non tam, inquit, tibi ſuccenſeo; quã ſocio tuo; qui cum ouis mea eſſet, ab ouili meo, ad Catholicorum gregem tranſiuit, ad hæc ſocius; abſit, inquit, vt vnquam ouis tua fuerim; vtinã te nunquam vidiſſem: non enim diaboli laqueis irretitus eſſem: ſed ſpero fore, vt quibus modis me illaqueaſti, illos breui ſoluat ipſe Deus: illum enim rudem & fere inter Turcas educatum, Miniſter cum fœmina quadam, viro adhuc ſuperſtite, matrimonij vinculo, ſeu potius adulterij ſcelere innodauerat: ille poſtmodum à Patribus veritatem edoctus de illa dimittenda cogita-

bat. Verum enim vero nõ iſta cauſa ſola fuiſſe exiſtimatur ſeditioſi huius tumult⁹, quod Pater ibi tunc celebraſſet; alia, & ſanè fortior affertur. Etenim poſt Paſcha Gubernator Alba Claudiopolim vna cum vxore ad comitia; Sacerdos ẽt noſter, qui tunc Albæ concionabatur, in ipſo Gubernatoris comitatu ad Monoſtor pergens, cum pernoctaſſent Enyedini, mane quia erat dies Dominicus, Gubernatoris vxor Patrem rogauit, vt ſacrum & concionem haberet; quod ipſe in hoſpitio ſuo fecit. Ita dum Gubernator ad hæreticam concionem vadit, vxor ipſius ad Catholicã ſe confert. Res fuit notiſsima. Quamobrem cum bonus ille Miniſter equum, quod eſt in prouerbio, percutere non poſſet, ephippium verberare voluit, populumq; quem ſeditioſè cõtra Principes viros mouere non poterat, contra innocentes illos duos pauperes malitioſiſsime cõcitauit. Interea cũ Legati Tranſyluani Caſſouiã perueniſſent, & Trauſnerus, Sarmaſaghius, & Kendius, (qui pro Conſiliariorum ordine legatione fungebãtur) apud Principem eſſent; cum illis de Societate grauiter cõqueſtus eſt Botskai. Cum vos, inquit, verè Catholicos eſſe non ignorem, ſciatis velim, Patres contra me aliquid machinari, meq; eorum litteras interceptas habere. Deinde Trauſnero, moneas, inquit, illos, vt à ſcriptitando abſtineant; neuè mihi occaſionem ab amicitia diſcedendi præbeant. Illos ego quietos cõſeruo; illi quieſcere nõ poſſunt. Cui Trauſner⁹, actutum faciã. Verũ nõ poſſum nõ vehementer mirari. Perſpectiſsimum.n. habeo, Patrũ conſilia, ab huiuſmodi rebus eſſe alieniſsima: quid ſi litteræ illæ, nõ ab ipſis ſcriptæ, ſed ab alijs malitioſè fuerint confictæ?

eſt, ait

eſt,ait Botskai,vt dixi;ſed ad alia tranſeamus. Ea igitur de re moniti Patres; cum antea ſemper ab ijs ſcribendis, quæ ad publica negotia ſpectarent, abſtinuiſſent;& in cæteris quoque parciſsimi fuiſſent (ſiquidem magnam ſuarum litterarum inquiſitionem fieri nō ignorabāt) deinceps ne vel minimam ſuſpicionis vmbram darent; ab omnibus omninò, neceſſarijs etiam atque priuatis, abſtinere cœperūt. Inde factum eſt etiam;vt faſciculus,in quo Reuerēdi Patris Generalis, & Patris Prouincialis aliorumq; litteræ colligatæ erant, atq; per Patrā Prouincialem Poloniæ mittebatur,in Hungaria veniret ad manꝰ cuiuſdam Nobilis amici noſtri: qui quia tūc litteras tranſmittere nobis non tutum; retinere autem ſibi periculoſum iudicabat, eas omnes exuſsit; ſeq; hoc feciſſe,poſtea per amicum Patri Viceprouinciali denūciauit. Quod ſanè illi grauiſsimum fuit, nec enim à multo tempore iam litteras vllas á ſuis acceperat ſuperioribus. Iam quod ſpectat ad comitia Caſſouiēſia, illud vnum ad rem noſtram facit:quod cùm Hungari Societatem in Hungariæ Regno extinguere vellent;hocque inter conditiones,Cæſari pro ineunda pace offerendas referrent; inſtarentq; vt Tranſyluaniæ nomine, Legati Tranſyluani in hoc negotio ſecum conſentirent; illi non ſolum nō aſſenſerunt, ſed ſibi nihil cum illis quoad Religionem, commune eſſe teſtati ſunt: atque ea de re Tranſyluanorum conſilia ab Hungarorum conſilijs longè diuerſa eſſe confirmarunt. Redeamus in Tranſyluaniam.

Iuuenis quidam, annos viginti circiter natus,patria Siculus,&Religione Caluinianus,è Claudiopo-

litana Arrianorum Schola, paucis diebus veritatem edoctus rogauit Patres, vt ſibi animum à mundi tumultibus colligere liceret, adijt igitur pia exercitia: ab exercitijs confeſsionem fecit generalem. Illum imitatus Arriani Superintendentis filius, ſemel atque iterum ad nos venit: quam etiam ob rem, in Scholis ipſis, tanquam in carcere erat incluſus, à Patre liberatus, ſæpius ad nos ventitabat. Iam ad Baptiſmum ſe præparabat, quod cum Parens animaduertiſſet, eum ad partes prorſus Hæreticas ablegauit, propterea, quod ciuitatis Iudex eum capere, & propter Religionis ſuſpicionem, acerbius aliquid in illum decernere cogitaret. Sed Iuuenis prudens, ac piorum librorum (quos in Collegij excidio rapuerat) ſtudioſus, maximè verò in B. Virginem propenſus; tertio poſt Menſe rediens, à noſtris ritè baptizatus, Religionem Catholicam perpetuò ſe conſeruaturum promiſit. Adiutus etiam eſt Sacerdos ex Siculia, qui non abſque grauis animæ ſuæ & aliorum periculo, multos iam annos Paſtoris officium ſe tractaſſe agnoſcebat. Pagos noſtros Pater ipſe Viceprouincialis (quod alius deeſſet) diebus feſtis adijt cum vno Fratre, ibique Fratre concionante ſacris operatus eſt. Templum Monoſtorienſe ante aliquot annos fulmine, vt diximus, tactum, hoc anno inſtaurare cœpimus, mirantibus multis, quòd cum incertum eſſet, an in Prouincia manſuri eſſemus, huiuſmodi tamen ſumptus faceremus. in eo præter cætera ſtatuimus præclaras iconas BB. PP. NN. Ignatij & Xauerij. Opus vniuerſum illo die abſolutum eſt, quo anniuerſaria B. Ignatij obitus memoria recolitur. Quia verò Monoſtor Reſidétiæ

dentiæ potius aut Miſsionis, quam Collegij formã habet, inde Miſsionũ veluti initium fecimus, quas deinceps hac ratione proſecuti ſumus. Duo è noſtris ad Sarmaſaghũ in Gherend miſsi; vbi & quos ante conuerteramus confirmarũt; & alios de nouo ex eodem & vicino ét pago Catholicis adiunxerũt. Ad pagos etiam noſtros, quia ad alia loca non patebat aditus, conuertimus induſtriam. Miſsionis erat iſte modus, vno in loco tres quatuorué dies manebamus. Manè ruſtici antequam ad labores exirent, dato campanæ ſigno, ad templum conueniebant: vbi ſacrum & concionem audiebant, veſperi cum redirent, iterum concio habebatur. Interdiu verò Sacerdotes confeſsionibus audiendis operam dabant; & Frater vnus, rudiores modo priuatim, modò in circulo erudiebat, dies aliquis feſtus dicebatur pro generali confeſsione. Acceſsit oportuna Sacerdotis Siculi opera, qui ſe quoque huiuſcemodi exercitijs, ad animarum ſalutem procurandam animari ſentiebat. Iuuenis quidam in ijs Hungariæ partibus quæ ſub Turcarum ditione ſunt, honeſto loco natus; vxorem duxerat; quo facto, adeò iram cuiuſdam fœminæ, cuius filiam recuſauerat, excitauit; vt miſerum iuuenem diabolicis artibus in eum ſtatum deduxerit, vt ob continuas dæmonis infeſtationes, eum iam viuere tæderet. Quare inſano errore deluſus Cacodæmonem inuocat, eique corpus & animam dedicat. Ergo furijs agitatus, vxorem in campum blandè euocat; eamque honeſto loco natam, naribus amputatis, turpiſsimè fœdat. Illa domum rediens cœlum clamoribus implet. Parentes accurrunt: re intel-

lecta, armati iuuenem petunt. Ille fuga ſibi conſulit; & huc illucque oberrans, tandem malo dæmonis conſilio, laqueo collum inſerit, ſeque ex arbore ſuſpendit; ſed reſtis rumpitur. Atqui ipſe à dæmonibus cæſus, ſemimortuus relinquitur. Itaque coniugis cognati, qui illum ad mortem perſequebantur, hominem inueniunt illaqueatum, terræ alliſum, anhelantem, prorſus cum morte colluctantem.. Quare ſuſpicati quod erat, iram in miſericordiam mutare, iuuenemque ſolari: qui tandem quaſi reuiuiſcens rem totam aperuit. Domum itaque delatus eſt; & ne manus ſibi inferret, vitæ cuſtodes adhibiti. Sed ille ſæpius à dæmone illuſus, cuſtodes illuſit, duodecies enim fune trabibus alligato ſe ſuſpendit: ſemper tamen vel funis fractus, vel à domeſticis incidentibus liberatus fuit. Semel etiam clibanum pro panibus coquendis accenſum, manibus pedibuſque repens ingreſſus eſt; ab igne tamen præter ſuperciliorum ambuſtionem illæſus, non ſine magna Dei miſericordia abreptus eſt. Conſulti ſunt pro hui⁹ ſalute Prædicãtes hæretici; verùm cum nulla ſit ſalus apud ipſos; nullam dare miſero potuerunt. Quare tandem inſpirante Deo, ex longinquis illis partibus, ad Monoſtor venit, ipſo die B.P. Ignatio ſacro: cum Sacerdote noſtro egit: à quo multorum dierum ſpatio, in veritate Catholica eruditus, generali confeſsione totius vitæ maculas deterſit: ac Deo benè iuuante, ſanitatem mentis conſecutus, è dæmonis eſt faucibus liberatus.

Autumno iam inito Albenſe Collegium inuiſenti Patri Viceprouinciali, litteras à Botskaio red-

reddidit Gabriel Hallerus eiuſdem Botskaij affinis, ac reddituum omnium in Tranſyluania Adminiſtrator, Theſaurarium vulgo appellant. Litteræ erant irarum minarumque refertiſsimæ, quibus imperabat; vt intra quintum decimum diem, ex omnibus totius Prouinciæ locis, nominatim vero ex Alba Iulia, in Clauſtrum de Colos Monoſtora B. Mariæ Virginis, noſtri ſeſe conferrent, à decimo quinto die, Pater Viceprouincialis cum Concionatore Hungaro, Caſſouiam ad Principem proficiſcerentur; vbi coram ex ipſomet Principe, de noſtrorũ ſtatu futuro cognoſcerent.

REVERENDIS AC HONORABILIBVS IOANNI ARGENTO, SOCIETATIS IESV IN Tranſyluania Rectori, ac Georgio Kaldi, cæteriſque Sacerdotibus Catholicis, paſsim in Tranſyluania conſtitutis, &c. nobis dilectis.

STEPHANVS DEI GRATIA HVNGARIÆ TRASYLVANIÆque Princeps ac Siculorum Comes, &c.

Reuerendi & Honorabiles nobis dilecti, ſalutem, & fauorem noſtrum. Significandum vobis per præſentes duximus, certas quaſdam, & occultas machinationes, quibus publicam patriæ quietem haud mediocriter turbare nitere mini, manibus veſtris eſſe deprehenſas, propter quas verendum eſt, ne ob vehementem Regnicolarum, quos veſtra inquietudine ab initio multoties infenſiſsimos vobis reddidiſtis, indignationem, etiam nobis inſcijs, & inuitis certa clades vos maneat. Volentes benignè vitæ, ac permanſioni veſtræ conſulere, ne forte perniciei, ſi contingeret, cauſa minus iuſta à Chriſtianis Principibus nobis inureretur. Deuotiones veſtras ſerio præmonendas eſſe voluimus, vt ſpatio quindecim dierum ab exhibitione præſentium computando, vniuerſos, & ſingulos veſtræ ſectæ, Ordinisq; veſtri Ieſuitici Socios, publicè, vel priuatim eam profeſsionem

nem

nem tenentes, ſiue ſub priuatis, ſiue ſub publicis Patronis conſtituti fuerint, vndecunque intra ambitum Regni noſtri Tranſyluaniæ exiſtentes, ſignanter autem Alba Iulia, oppido Vduarhely, & caſtello Gherend, alijſque locis omnibus, ad illud, quo nunc degitis clauſtrum de colos Monoſtora Beatæ Mariæ Virginis, publico edicto conuocetis, & vt intra limites eiuſdem ſe pacificè contineant, nomine noſtro omnibus iniungatis. Scientes, ſi qui eò ſe ex mandato noſtro contulerint, ſecurè reſolutionem noſtram, & dominorum Regnicolarum de conditione veſtra expectaturos. Alijs vero id præſtare negligentibus, ſi quid ſiniſtri, poſt præfixum terminum euenerit, immunes nos & innoxios ob eorum moleſtatione, & damnificatione, ac ſanguine futuros. Poſt præſcriptum autem diem quindecimum, & congregationem Sociorum veſtrorum procuratam, vos ambo Reuerendi Ioannes Argenta, & Georgius Kaldi ad nos huc Caſſouiam conferatis. Quod vt ſecurius faciatis, literas noſtras ſalui conductus cum præſentibus ſimul accipietis, & de tutâ comitiuâ per Dominum Gubernatorem ſedulo vobis vbique prouidebitur. Coram vbi adueneritis, certius de veſtrâ conditione ſtatuentes, & conſulentes. Secus ſub præmiſsâ tutelâ nullo modo facturi. Datū ex libera ciuitate noſtræ Caſſouienſi 20. menſis Septemb. Anno 1606.

STEPHANVS PROP. SIMON PECHI PRO.

Pater ijs lectis, dum de quibuſdam cum eodem Hallero conferret; nihil Hallerus ipſe de machinationibus, quarum in litteris fit mentio, ſe intellexiſſe iureiurando vltro affirmauit; cum tamen, vt

ſuo loco dicetur, ipſemet earũ auctor meritiſsimo iure exiſtimetur. Pater tum pp itineris ſecuritatem, tum ne timere videretur (qua in re amicorum eitã cõſilium ſecutus eſt) præfixum tempus præuenire potius, quam præterire volens, Albenſia componere cœpit. Ea in re adiutorem optimum ipſum Hallerum habuit; ex cuius mandato, Prouiſor Albenſis bona omnia ſequenti die ita occupauit, vt nequeres, quas in pagis habebamus, efferre, nec pecunias, quas ſubditis mutuas dederamus, exigere poſſemus. Illis enim vt nobis honorem quidem, nulla tamen in re obedientiam præſtarent, mandatum erat. Venit hoc ad aures Gubernatoris; qui vt nobis noſtra ex pagis efferre permitteret, Prouiſori mandauit. Dedit iſte ea de re literas ad hominem, quem in Pagis collocauerat. Verum quia nos poſtridie diſceſſuros intellexerat, alijs litteris priorem commiſsionem reuocauit: nec vel currum ruſticanum, quem nobis vſque ad Monoſtor conceſſerat Gubernator, dari permiſit; vt nimirum hac ratione Patribus gratiam referret, à quibus ſemel à ſuſpendio liberatus fuerat. Cum Hallerus hoc tempore ageret cum Gubernatore, diceretque illi Gubernator, melius facturum Principem, ſi in illa ſua infirmitate (erat enim rumor, eum ex morbo quo laborabat, nequaquam conualeſcere poſſe) de anima ſua cogitaſſet, & Ieſuitas in pace reliquiſſet: reſpondit Hallerus: immo quia in eo ſtatu eſt, antequam decedat, Tranſyluaniam à tribulis expurgare ſtatuit. Gubernator autem, etſi religione diſſentit à nobis; tamen quia eſt æquitatis amans, hoc factum reprehendit, pro quo, eundem

dem cum vxore lachrymatum eſſe, ipſamet vxor Patri Viceprouinciali affirmauit. Diſceſſit igitur Pater cum reliquis relicto Collegij, templique cuſtode antiquo Patrum famulo, viro fideli & pio Hic quotidie templum aperiebat, Catholici diligentius quam nunquam veniebant, deuotas ad Deum preces fundebant: diebus feſtis tamdiu genu flexi in filentio orabant, vt ſolitum tam concionis quàm ſacrorum tempus explerent. Sed Patres proſequamur, qui eo die ad Sarmaſaghium in Gherend; inde poſtridie ad Monoſtor peruenerant, vbi rebus, vt tempus ferebat, conſtitutis, die decimoquarto Octobris, Pater Viceprouincialis in Hungariam cum ſocio Patre diſceſſit. Pro duce itineris dederat illis Gubernator Franciſcum Eaz, virum Nobilem, Catholicum, & ipſius Gubernatoris familiarem. Is cum propter negotia quædam, eo die diſcedere non poſſet, ſed ſe poſtridie eos aſſecuturum promitteret: præceſſerunt Patres, quos trium dierum itinere comitatus eſt Sarmaſaghius, qui ea occaſione, poſſeſsiones quas in Hungaria habet, perluſtrauit. Quia vero diuerſo rectioreq; itinere ſequebatur ductor, eos anteceſsit, & arduum montem, qui Meſzes appellatur, quique Tranſyluaniam ab Hungaria diuidit, ſuperauit. Patres autem ſerius iter aggreſsi, montem eo die tranſire minime potuerunt: quare in quodam Valachorum pago pernoctandum fuit. Intellectum eſt poſtea, latrones quoſdam triduo in ſyluis Patres, vt eos ſpoliarent, expectaſſe: Quos quidem feliciter euaſerunt, vel quia magno facto ambitu, inſolitum iter fecerant; vel certe, quia multos

tos equites, & ipſum Sarmaſaghium videntes, è latebris exire auſi non ſunt. Reliquum iter, etſi per loca periculoſa, tutum tamen fuit. In pago Caſſouiæ proxim › manentes, ductorem præmiſerunt, qui Principem de eorum aduentu moneret. Ex eo mul apercontatus eſt Princeps: poſtea vero quam Patribus eodem die in eodem pago manendum eſſe dixiſſet, Iudicem ciuitatis vocauit; cui, vt Patribus de comm do honeſtoq; hoſpitio prouideret, mandauit. Negante Iudice Patres Societatis in ciuitatem admitti debere; Aliud, inquit Princeps, fieri non poteſt, eos ego vocaui: triduo hic manſuri ſunt. Tu igitur de hoſpitio prouideas. Quod cum feceris, renuncia mihi, vt videam, an commodum delegeris & honeſtum. Interea ſe Patres parabant etiam ad extrema, pro innocentia & religione ferenda. Fuerant enim à primarijs quibuſdam viris moniti, cum illis ſeueriſsime actum iri. Quā opinionem confirmauit ipſe quoque ductor: cui dixerat Princeps, ſupra hominum cogitationes eſſe ea, quæ machinati fuerant Patres. Verum omnium opinionem fefellit euentus. Nam cum die inſequenti (fuit 22. Octobris) ciuitatem ingreſsi eſſent Patres, eoque die quieuiſſent, poſtero de mane ad eos miſit ſuum aulæ Præfectum Petrum Szokoli, qui ſuo nomine eos honorifice ſalutaret, & ad colloquium inuitaret. Iuerunt Patres & eum in lecto decumbentem inuenerunt. Is tanta vultus & geſtuum hilaritate, verborumque humanitate eos excepit; vt non homines ſibi inuiſos, ſed chariſsimos amicos excipere videretur. Illi expoſuit Pater, ſe in Tranſyluania eius litteras accepiſſe; & quicquid in

eis mandatum erat, executum fuiſſe: iamque ad ipſummet vt eius voluntatem intelligeret, acceſsiſſe. Botskai ad ſocium Patris conuerſus. intellexi, ait, quod dixit Pater: at quia latinè reſpondere nequeo; tu chariſsime frater dicas illi; quod ipſe fecit, mihi gratum accidiſſe. Cæterum meminerit ipſe, quantas difficultates anno ſuperiore perpeſſus fuerit, cum eſſem in Tranſyluania: quas omnes hactenus ita ſopiui, vt toto hoc tempore nihil moleſtiæ ſitis paſsi. Iam verò ſcitote, me grauiſsimas ob cauſas vos huc aduocaſſe; quas tamen ego vobis non aperiam, ſed eas, vt ex conſiliarijs meis intelligatis, volo. Per Georgium igitur Szeczium qui præſens erat, & conſilio tunc præſidebat, ad locum conſilij Patres duci iuſsit, vbi conſiliariorum cœtus ille. Michael Kellemeti hæc Principis nomine præfat⁹: Patres nimirum latere non poſſe, Principem iam in Chriſtianorũ Principum numerum fuiſſe cooptatum, neque itidem eos ignorare poſſe, hiſce temporibus Regnum Hungariæ, multas calamitates expertum eſſe; earumque originem fuiſſe articulum quendam de Religione, ſuperioribus annis in Comitijs Potonienſibus concluſum, cuius articuli auctores exiſtimabantur fuiſſe Patres. Addebat Societatem ex vicinis Prouincijs expelli (Poloniam intelligebat, ex qua Societatem eijci ſpargebant eiuſdem Societatis hoſtes) demum, Patrem Viceprouincialem meminiſſe, ab ipſiſmet Tranſyluanis anno ſuperiore tentatum fuiſſe, vt Societas è Tranſyluania migraret: Principem tamen hactenus Patres defendiſſe. Iam verò Regnicolæ ſæpius de Societate opprimenda cogitaſſent, ijs autem Princeps ſemper

ſemper reſtitiſſet, acpropterea non leuem eorum inuidiam incurriſſet; nolens in poſterum aut maiorem ſuorum ſubditorum indignationem, ſi ijs diutius obſiſteret, incurrere; aut iniuſtam aliquam ſibi à Christianis Principibus, ſi ſeipſo etiam inuito Societati aliquid acciderit, notam inuri; hanc vltimam & irreuocabilem ſuam, Regnique ſententiam eſſe; vt è Tranſyluania Societas cederet vniuerſa, quod hic Hungaricè, Latinè expoſuit ſocius, quem Pater Viceprouincialis antequam reſponderet, ſemel, bis ac tertio, num eam vltimam eſſe Principis voluntatem aſſeruiſſet Senator, interrogauit. Quod vt cognouit, ad ſingula hoc pacto reſpondit Pater. Se non latere, Principem iam eſſe Principem; neque ignorare Regnum Hungariæ grauiſsimis calamitatibus afflictum eſſe; atqui vtrum articulus ille miſeriarũ cauſam præbuerit, id ſanè ignorare. Patres autem illius articuli auctores fuiſſe, hoc verò multò magis negare ſe ſcire, illud certè conſtare, Patres in comitijs illis, nullas ſiue Conſiliariorum, ſiue Senatorum partes obire potuiſſe. Sed quicquid ſit, inquit, de rebus Hungaricis; ſcio quid in Tranſyluania fecerim ego: ad illud quod maius põdus habet venio. Fateor me anno ſuperiore difficultates non leues habuiſſe, nec ſine grata memoria recolo, Principis clementia adhuc à multis periculis conſeruatum: atque vt eadem clementia, me ſocioſque meos cõſeruare velit, etiam atque etiam peto. Permittat modò Princeps vt maneamus; reliquorum ſiue odia ſiue moleſtias parum curamus. In Tranſyluaniam enim venimus, non vt pericula fugiamus, ſed vt tanquam in propria patria, pro Dei honore;

anima-

animarumque ſalute extrema quæque ſubeamus. Et verò ſi nihil contra bonum Regni egimus; ſi nulli fecimus iniuriam, quo iure à Regno pellimur? Nos in Prouincia fuimus, vt Principi & Regno ſeruiremus. Quod pro virili fecimus, & in poſterum facturos pollicemur. Quod ſi obſequia noſtra refutantur; & omnino à Principe vt diſcedamus, decernitur; nos quidem precibus agere contra, armis porrò reſiſtere non valemus. Garriebat hic neſcio quis ex Conſiliarijs Hungaricè, nos in ſummo vitæ diſcrimine verſari; proptereaque Principem, vt noſtri rationem haberet, in eam ſententiam, vt migraremus, veniſſe. Huic noſter eadem lingua reſpondit, nos in manibus noſtris animam noſtram ſemper portare, neque de nobis nos eſſe ſolicitos; vbique enim terrarum, Deum quem coleremus reperturos: at vehementer dolere vicem animarum, quæ fidei noſtræ commiſſæ, à nobis deſertæ, dæmonis præda remanerent. Multa alia dicta ſunt, ſed fruſtra, apud quos videlicet nullus eſſet rationi locus. Vno enim verbo ſe ab omnibus expediebant, ita Principem ſtatuiſſe, aliud fieri non poſſe. Bonus ſcilicet Princeps timebat, nè ſi alij nobis iniuriam intuliſſent, iniuſti Principis notam apud Principes Chriſtianos incurreret: ſed illud non curabat, ſi ipſe grauiſsimo nos malo afficeret, & Chriſtiani Principis leges omnes violando, per ſummam iniuriam exturbaret. Verum vti Hæreſi, nè veritatis lucē aſpiceret, excæcatus erat: ſic auaritia (Eccleſiaſticis enim inhiabat bonis) nè iuſtiſsmas ratio-

rationes perciperet, quaſi alter Pharao, cor induratum haberet. Conſiliarij porro ita ſeſe ad ipſius nutum fingebant, vt ne bene agerent plane intelligere nollent; in eoque toti erant, vt ex Hungaria & Tranſyluania Societatem expellerent. Quoniam igitur eã eſſe mentẽ Principis aſſerebãt; vt Societas quam primum, tuto tamen è Regno cederet, interrogarunt conſiliarij Patres, quantum temporis ſatis foret ad parandum iter, poſtquam ad ſuos in Tranſyluaniam peruenissent? vnáne, an duabus hebdomadis contenti eſſent? Præterea quonam itinere proficiſci vellent, in eo Principẽ illis l bentiſsime indulturum. Ad hæc Pater, ſi hoc, inquit, iter mihi ſponte mea ſuſcipiendum eſſet, de tempore & de via cogitarem: verum quia alieno arbitratu ſuſcipiendum eſt, alieno etiam arbitratu ſtatuatur oportet tempus & via. Adiecerunt illi Principis ſententia iter illud tutiſsimum eſſe, atq; expeditiſsimum, quod Claudiopoli in Poloniam tendit Nagybanya, Szakmaro, & Homõna, ac proinde vt illud facerét, cõſulere. Tum Pater ad ea, quæ ipſimet Conſiliarij de noſtrorum ex Polonia eiectione dixerant, alludens; Et quomodo, inquit, tuto Poloniam ingrediemur? At illi, tutiſsime aiunt, iam enim pacatiſsima ſunt omnia. Qua in re, quia mendacia curtos, vt aiunt, habent pedes; in repugnantibus propriorum dictorum laqueis ſeſe inuoluerunt boni Conſiliarij. Quàm porro cautè, ne dicam nequiter Botskai de noſtris tulerit ſententiam, docuit Franciſcus Alaghi Nobilis Catholicus Botskai Cõſiliarius, qui narrauit Socio Patris Viceprouincialis, Principẽ eo die, quo Societatis eiectionẽ concluſit,

eum

eum vocaſſe hæcque dixiſſe; Quia es meus Conſiliarius, mihique ſicut ego tibi iureiurando aſtrictus es, nihil te celare neque poſſum neque debeo. Scias igitur hodie contra Papiſtas agendum eſſe, ſcio te turbatum iri, tuumqne ſuffragium contrarium futurum, quia tamen nihil efficere poteris, vt hodie à Senatu abſtineas, conſultius erit. Digredientibus noſtris à Senatu propoſitum eſt; vt quas difficultates haberent, eas ſcripto comprehenſas Principi exhiberent. Patres igitur præter ea quæ ad bonorum diſpoſitionem ſpectabant, duo petierunt, alterum, vt ſi qui amici ex Tranſyluanis Patres comitari vellent, id illis concederet Princeps. Alterum cum P. Viceprouincialis ſibi conſcius eſſet, neq; ſe, neque quenquam eorum, qui ſub ſua cura in Tranſyluania vixiſſent, vlla in re contra Regnum peccaſſe, quin immo pro viribus, & pro ratione ſui ſtatus, illi ſedulo inſeruiſſe, idcirco Principem propter Deum, & propter illam æquitatem, quã tanquam iuſtus, Chriſtianuſque Princeps colere debet, orabat, vt teſtimonium daret, ſe non dimittere Patres propter crimen vllum; quandoquidem nullum illis obijciebatur, ſed ob illas eaſdem cauſas. Poſtero die Conſiliarij, vocatis ad ſe Patribus, nomine Principis, ad oblatas petitiones, illa vna excepta, in qua innocentiæ teſtimonium petebatur, ita reſponderunt, vt eius auaritiam non obſcure ſignificarent. Nam non ſolum poſſeſsiones, ſed etiam quicquid ibi natum eſſet, vini, tritici, & ſimilium, ſicuti & templi clenodia, ad Principem ſpectare debere aſſeruerunt. Addiderunt præterea, Principem de Patrum in Tranſyluaniam profectione mutaſſe conſilium,

ſilium, propterea quod cum eos redituros ſparſus eſſet rumor, periculum foret certiſsimum, ne in itinere à latronibus interficerentur. Ad hæc Patres, quoad clenodia templi, nihil eſſe, quod ad Societatem ipſam non ſpectaret; quæ cum in Tranſyluaniam veniſſet, templum rebus omnibus nudum recepiſſet. Quoad fruges; quicquid eſſet, id totum ferè propria induſtria & ſumptibus eſſe perceptum; quandoquidem hoc tempore, à nobis ſubditi potius quam à ſubditis noſtri adiuti eſſent. Verum quicquid eſſet de huiuſmodi rebus, Patres more Apoſtolico, fore paratos: amiſſa enim Tranſyluania; de reliquis bonis, immò de vita ipſa parum eſſe ſolicitos. Quoad reditum verò noſtrum, quomodo, aiunt, Patres illi, qui in Tranſyluania ſunt, tutò egredientur, ſi nos redeuntes pericula manent? prouidebit, inquiunt Conſiliarij, Princeps; qui etiam probat, vt præter comites, quos ipſe dabit, amici quoque eos comitentur. Quia de templi clenodijs mentio facta eſt, illud addemus; ante Botskaianas turbas, à Tranſyluanis Patribus, ad Caſſouienſes, ſecuritatis gratia miſſam fuiſſe magnam ciſtam, ſacris, iiſque aureis & argenteis vaſis, ac cæteris ornamentis gemmis & auro ditiſsimis plenam, quam Patres in Caſſouienſi defectione diſcedentes, amico cuidam commendarant. Eam Botskai neſcio cuius opera proditam, fecerat ſibi propriam. Sed vt ad Patrem Viceprouincialem reuertamur, cum aduerteret quare Princeps reditum illi in Tranſyluaniam prohiberet; præuideret autẽ vix fore, vt ſocij, ipſo abſente, pericula itinerum euaderent; vt illis, quantum in ſe

erat,

erat, proſpiceret, primùm famulum dimiſit, qui ſumma cum diligentia in Tranſyluaniam iret, Patreſque, vt rebus omnibus compoſitis, ſeſe ad iter pararent, moneret: ſimul ad præcipuos quoſdam Nobiles litteras dedit, quibus eos rogabat, vt Patribus in ea neceſsitate adeſſent, eoſque ſi opus fuiſſet, comitarentur. Tum Principis Secretarium, Simonem Pechium adiuit, eumque rogauit, vt ſibi auxilio eſſet, pro reditu in Tranſyluaniam. Princeps, inquit, vitæ meæ proſpicere vult, ſed ſciet velim, me cum meis mori malle, quam ſine ijs uiuere. Tria me mouent ad hoc procurandum, mei Fratres; quorum periculum in promptu eſt, tunc Princeps; qui omnes æquitatis leges, non ſine ſua inſigni infamia violat: Catholici denique Tranſyluani; qui meritò ægrè ferent, cum & me detineri audient, & reliquos indebito modo dimitti videbunt; præſertim ſi nè minimum quidem nobis crimen obiectum, ſed innocentes eſſe cognoſcant. Quia verò ex Conſiliariorum verbis, bonis inhiari noſtris aduerti, illud ſcias velim, me non de rebus, ſed de perſonis tantum ſolicitum eſſe. Adiungatur mihi, ſi placet, vir aliquis honeſtus, qui mecum de rebus, Principis arbitrio diſponat. Tu igitur vel cum Principe tranſigas; vel vt cum eo ego poſſim agere, efficias: hocque tibi perſuadeas, te neque in malos, neque in ingratos homines beneficium collaturum. Petitionis æquitatem agnouit Secretarius; operam ſuam promiſit, negotium tractandum ſuſcepit. Quare Pater illi puncta, quæ in charta ſcripta habebat, memoriæ

cauſa tradidit. Inter loquendum autem, cum diceret Secretarius, hanc Societatis eiectiorum, ob VVaradinenſes acceleratam eſſe; quæſiuit Pater, quidnam illud eſſet? Ipſe admirans, nullam, inquit, hac de re vobis mētionem fecerunt Conſiliarij? nullam, ait Pater. At ille, Coronæ in Tranſyluania, inquit, captus fuit quidam Germanus, qui VVaradino in Valachiam, ad Vaiuodam mittebatur. Hic vt retulit Gabriel Hallerus, qui illum adhuc captiuum tenet, faſſus eſt, Patres quoq; qui VVaradini ſunt, eius profectionis fuiſſe conſcios. Quod vbi Conſiliarij intellexerunt, ira commoti, decretam antea Societatis eiectionem, non diutius differendam eſſe ſtatuerunt. Tum Pater, non mirum conſiliarios hanc rationem ſubticuiſſe; nimis enim leuis erat, & Regio Senatu indigna. Sed enim quare toties, inquit, ſpargit Princeps, ſe meas interceptas habere literas, machinationes noſſe meas? ad hæc ille. Nullas ſane tuas vnquam vidimus literas, præter quaſdam, quas ad tuos Patres ſcribebas: in quibus nihil aliud, quam te valere, eoſque vt pro te orarent, rogare ſignificabas, eædem literæ, cum iam apertę eſſent, à me fuerunt laceratę. Hinc vero planum fit Hallerum turpiſsimè peieraſſe, quando in Tranſyluania Patri, ſe nihil de machinationibus, de quibus mentionem faciebant literæ, audiuiſſe iure iurando aſſerebat. Non enim ſolum audierat, ſed machinationum auctor ipſemet extiterat. Qua in re ſuo Principi mirum in modum ſe adaptat Hallerus. Botskai enim, cum Societatem ab initio perdere ſtatuiſſet, ſtatim de nobis conqueri cœpit, vt dum nos ſibi inſidiari aſſereret,

inſidias

inſidias ipſe nobis ſtrueret. Quod idem cum Sylvaſio, aliiſque factum eſſe conſtat. Et Tranſyluani, qui ob tuendam (vt ipſi profitentur) libertatem Botskaio adhæſerũt, libertatem adeo amiſerunt, vt iam ſe non veluti Nobiles ſub Principe liberos, ſed tanquam vilia ſub tyranno mácipia eſſe malo ſuo agnoſcerent. Verum his miſsis, ad noſtra redeamus. Secretarius igitur Principem adijt, qui rationibus victus, vt Patres in Tranſyluaniam redirent, aſſentit, ijſque itineris comitem ac ducem addidit, familiarem ſuum Thomam Dobai, virum Nobilem & modeſtum, atque ad huiuſmodi negotia perficienda aptiſsimum. Huic ſub honoris capitiſque amiſſione mandauit Princeps, ne quicquam incommodi à quoquam Patribus inferri permitteret Et quia Dobai non ſolum eos in Tranſyluaniam euntes, ſed etiam ex Tranſyluania exeuntes, cum alijs comitari debebat; illi ſeuerè iniunxit, vt poſtquam in Monoſtor veniſſet, non ſupra quartum, ad ſummum quintum diem, Patres ibi eſſe permitteret, ac præterea vt ex Tranſyluania egrediens, Principem ipſum moneret, vt ipſe ex aliquo commodo loco ſupra dictos duos Patres ad ſe vocare poſſet. Quod idem Patribus ſignificauerat Secretarius, cum ipſi inſtarent, vt Principi ſaltem valedicere poſſent. Hoc autem, vt docuit euentus, Botskai faciebat, vt & Patrum congreſſum vitaret, eoſdemque, vt in Tranſyluania modeſtè agerent, admoneret. In reditu. etſi per medios Haidones tranſiuerunt: nihil tamen incommodi acceperunt, quod diuinæ prouidentiæ magis, quam humanæ induſtriæ tribuendum eſt. Die quinta Nouembris ſub noctem Clau-

diopolim peruenerunt; ductor enim Principis mãdato, illos prius ad ciuitatẽ, quam ad Monoſtor deduxit; vt videlicet indè, duos alios Commiſſarios Emericum Gelennij & Petrum Filſtek ſibi adiungens, cum iiſdem Societatis bona occuparet, quorum authenticum inuentarium ad ipſum Principem tranſmitteret. Aduentus Patrum, vti inſperatus (famulus enim iam Caſſouia præmiſſus, antè quatriduum peruenerat, eoſque nequaquam redituros nunciauerat) ita amicis omnibus, maximè noſtris, qui reuixiſſe viſi ſunt, chariſsimus fuit. Eam noctem tranſegerunt apud Bornamizzam: poſtridiè verò vna cum Commiſſarijs ad Monoſtor ſe cõtulerunt: vbi noſtris omnibus in vnum locum congregatis; expoſuit Dobai, Principem, vt pericula quę nobis imminebant certiſsima, præueniret, ſtatuiſſe, vt è Regno migraremus; quod idem etiam noſtrorum nonnullos optaſſe affirmauit. Reſpondit Viceprouincialis, ſe vehementer mirari, quod huiuſmodi emigratio optata diceretur à noſtris; quando ipſemet Caſſouiæ pro retinendis omnibus ſupplicarat. Qui omnes quia præſentes erant, & de ſua voluntate certiſsimum teſtimonium ferebant; voluit Pater omnes qui aderant, teſtes eſſe, non Societatem ſolum, ſed ſingulos Societatis homines, contemptis periculis quibuſcunque, paratos eſſe manere, atque adeò inuitos omninò diſcedere. Significauit præterea Dobai, Principis voluntatem eſſe; vt Patres de domeſtica ſupellectili pro voto diſponerent; poſſeſsiones autem, fruges & animalia, ad ipſiuſmet Principis rationem detinerentur; intereaque dum iter pararetur, ab ipſiſmet

Com-

Commiſſariis neceſſaria Patribus ſubminiſtraretur. Luſtrarũt deinde domum, omniaq; in inuentarium redegerunt. Accitis præterea pagorum Iudicibus, diligentiſsimè omnia inquirentes, eos Principi iureiurando obſtrinxerunt. Dum hæc illi tiaul igunt, Pater Viceprouincialis ingreſſus ciuitatem; de rebus noſtris, quæ apud amicos erant, habita ratione pauperum, vt tempus ferebat, diſpoſuit. Sacerdotibus etiam Siculis, qui numero ſunt quadraginta circiter, tantum librorum rerumque ad templum ſpectantium reliquit, vt eorum vnuſquiſque aliquid acceperit. Tres porrò rhedas rebus melioribus onerauit, prætereaque duos currus, qui duo vaſa ſelectioribus libris, alijſque rebus plena deferrent, idque eo conſilio fecit, vt omnia ſecum auferre exiſtimaretur, nèue res Societatis curioſius ab alijs quærerentur, timebat enim libris, cum & Prædicantes, & plerique alij illis inhiarent. Nam & ipſe Secretarius multos petijt, cui etiam ex parte ſatisfactum fuit. Reliqui quiiuſtam bibliothecam inſtruunt, in bono loco collocati: pij tamen libelli omnes inter pios viros diſtributi. Magnus fuit illis diebus Catholicorum ad templum concurſus, quam plurimis, iam quaſi diuinorum myſteriorum penuriam ſentientes, conſcientijs ritè luſtratis, cœleſti pane ſeſe aduerſus futuram famem munierunt: multi etiam Nobiles accurrerunt, vt Patribus adeſſent; eoſq; ſi opus fuiſſet, comitarentur. Inter omnes Stephani Kendij & Sigiſmudi Sarmaſaghij charitas eluxit. Tandem die B. Martino ſacro, qui fuit vndecimus Nouembris Anni 1606. cum reliqui Sacerdotes Sacris ope-

rati, multis diuina diſtribuiſſent, poſtremus celebrauit P. Viceprouincialis, eundemque ſacrum panem Fratribus noſtris diuiſit, tum ad populum cōcionem expectantem (erat enim templum refertiſſimum, & Botskaiani aderant Commiſſarij) conuerſus, latine, quod alter Hungaricè reddebat, tēpus dixit aduenîſſe, quo in ſilentio orandum magis, quam loquendum videretur: iam Ieſu Socijs imitandum eſſe Deum, qui ex patria ſua in Ægyptum pulſus fuit: iam ſe ſuoſque non multo aliter ex patria ſua (patriam ſuam Tranſyluaniam, ſuas vocare ædes) ad alias nationes pelli, quare ſe illis, quos omnes in viſceribus Chriſti complecteretur, valedicere hoc nomine libenter, ꝙ nulla vel minimi criminis vmbra obijceretur ab aduerſarijs, cuius rei locuples teſtimonium eſſet, quòd tanta cum honeſtate dimitterentur. Denique corpore ſe quidem diſiungi ab illis, animis certè manere coniunctiſſimos, pro qua re vt ipſi eandem erga illos voluntatem conſeruent, obſecrare. His alijſque non ſine animi lachrymarumque ſenſu propoſitis, in genua procumbens, litanias reſpondentibus aliis recitauit. Tum verò maxima omnium comploratio eſt cōſecuta. Noſtri ad rhedas ternas, pro foribus templi iam inſtructas, collacrimantibus ipſis etiam aduerſarijs, deducti ſunt: quam cum religioſa cum modeſtia conſcendiſſent, iamque extra Monoſtorienſem pagum ad fines Claudiopolitanos perueniſſent, centum ibi Sclopetarios pedites cum tympanis ac vexillis, nonnullos etiam equites, qui Patres pro ſecuritate deducerent, ab ipſa ciuitate ſubmiſſos repererunt. Hi Nagybaniam vſque itinere

quique

quinque dierum proceſſerunt. Illuc etiam vſque comitatus eſt Patres bonꝰ Sarmaſaghius & Blaſius Camurhus, qui perrexiſſent in Poloniam vſque, ſi vel neceſsitas fuiſſet, vel Patres permiſiſſent: Cracouiam vſque progreſſus eſt Gregorius Bornamizza ſenis Bornamizzę filius. Quod officium cum per ætatem præſtare non poſſet pius Trauſnerus, filium bonæ indolis iuuenem miſit, eumq; Patribus commendauit. Cum enim nullum ditius Religione Catholica patrimonium, ſe vnico vniceque dilecto filio relinquere poſſe intelligeret; vt bene in ea fundaretur, voluit vt in Regnis, in quibus floret, aliquamdiu viueret, ſimulque ſi fieri poſset, intermiſſa ob temporum calamitatem ſtudia recognoſceret. Quod ipſum iuuenis, magno ardore Olomotij aggreſſus iam proſequitur. Nagybania Claudiopolitani redierunt, à qua ciuitate totidem ſclopetarij dati ſunt; quibus Szakmarienſis ciuitas quinquaginta pedites, Arcis verò Capitaneus totidem præſidiarios equites adiunxit, omnes Zemleny vſque: inde enim, ſuperatis iam maioribus periculis, domum à Dobai remiſsi ſunt, acceptis ibi nonnullis, qui deducerét Homonnam. Homonnæ tunc non erat Georgius Homonnai, (qui vna cum Valentino Homonnai cognato oppidum illud poſsidet) diſceſſerat enim vt V Varadienſe præſidium, quod iam Arcem dediderat, ex Hungaria deduceret. Verum cum ex itinere Patres illuc aduentare intellexiſſet; per literas & per famulos, eos obnixè rogauit, vt Homonnæ ſuum aduentum expectarent; ſe Patres Cracouiam vſq; deducturum. Homonnenſis præfectus homo hæreticus, tam beneuole libe-

raliterque eos accepit & habuit, vt planum faceret, ſe nihil gratius ſuo Domino facere poſſe, quam ſi in Patres omnia officiorum genera conferret. Dum igitur Patres Homonnæ morantur (octiduũ enim morati ſunt, non tam vt Homonnaium expectarent, quam quia P. Viceprouincialis nonniſi dimiſſus ex Hungaria egredi volebat) dum inquam ibi morantur; Dobai, qui de lõgiori itinere nullum habebat mandatum, Caſſouiam rediit, per ipſum ad Principem litteras dedit Pater; quibus animi ſui conſtantiam, & ſimul declarabat innocentiam: cuius teſtimonium ab ipſo petebat. Homonnẽſi præfecto imperatum eſt, vt Patres Eperieſinum verſus deduceret, vt cum præſidio VVaradinenſi illuc properante coniungerentur. Verum quia Patres aliud iter magis expeditum habebant; acceptis à Præfecto 50. peditibus ac decem equitib⁹, recta via Poloniam petierunt, cuius fines ſex Hungaricis milliaribus diſtabant. Superatis finibus Hungariæ, duarum horarum ſpatio, primam Poloniæ ciuitatem Jasliska nomine, attigerunt. Hinc vero Cracouiam, inde denique Olomitium, in ipſo Natiuitatis perui-gilio peruenerunt: vbi non ſine magna charitate accepti, non ſolum corporis vires, ſed ſpiritum etiam, renouatis in Circumciſione cum reliquo Collegio votis, reſtaurarunt.

Iter porrò ita Patres inſtituerunt, vt ſimul peregrinorum regulas obſeruarent, & quia commoditas dabatur, quotidie ſuperior celebrabat, reliqui Sacerdotes communicabant. Vbiq; ferme Catholicorum ſemen inuenerunt. Nagybannæ Baltaſar Kornis, qui in Imperatoris fide conſtans perſtiterat;

&c iam

& iam pace facta in gratiam cum Botskai redierat, etiam in Tranſyluaniā proficiſcebatur, cum vxore & ſocru ſacram adijt ſynaxim. Quod idem die ſequenti Varalliæ Sigiſmundus eiuſdem Baltaſaris frater, cum vxore præſtitit. Exercitia Catholica, ex Monoſtor Homonnam vſque nulla inuenerunt: Ibi enim Georgius Homonnai, ſingularis virtutis & pietatis iuuenis, in ſua Arce templum pulchrè inſtaurat: duoſque Sacerdotes, pro Hungaris vnum, alterum pro Sclauis, cum non contemnenda Muſica liberaliter alit. Ipſe vero præter Catholicam Religionem, ad quam Pragæ à noſtris conuerſus fuit, & propter quām á potentiore cognato perſecutionem patitur, adeo modeſtus eſt & verecundus, vt ſi quis ei vel de nuptijs mentionem faciat, erubeſcat, nec ſine pœna quemquam ex familiaribus ſuis verbum minus honeſtum proferre permittat.

Tempus etiam eiectionis noſtræ non poterat eſſe incommodius: tantæ enim fuerunt eo tempore aquarum inundationes, quantas ſenes ipſi nunquam ſe vidiſſe affirmabant. Pedites ſemper fere in aquis vadare, quæ non raro per horas integras, non talos ſolum, ſed genua femoraque ipſa ſuperabant. Interdum rhedæ ipſæ mergi, reſque omnes madefieri. Nonnunquam etiam equi cum rhedis impetuoſiſsimos inundationum torrentes tranare. Hæc tanta cœli terræque intemperies, vnum è Patribus, qui ante duos circiter menſes in Tranſyluaniam venerat, & iam hydropiſi laborabat, adeò grauiter affecit; vt totus intumeſceret, tantaque humoris copia guttur impleret, vt parum omninò quin ſuffocaretur, abeſſet. Dei tamen beneficio fa-

ctum

ctum eſt, vtin fine itineris non multò deterius valeret, quam in principio valuiſſet. In montibus qui Tranſyluaniam ſeparant ab Hungaria, collegerant ſe latrones Valachi; ſed cum Patres multò plures opinione ſua conſpexiſſent habere comites, à voluntate deſtiterunt. Centeni aliquot Haidonum aliquando, dum Patres in Szakmor eſſent, non ſine mali alicuius ſuſpicione relicta, luſtrarunt omnia. Ibidem Prædicans die Dominico, populo, in concione, ne vel Patres ſalutaret, ſeuerißimè interdixit. Sed nullum fuit maius periculum, quam inter fluuios Tibiſcum & Bodrogh, cum enim Germani, qui waradini erant, diſcedere, arcemque dare nollent, niſi ex vicinis locis recederent Haidones, iuſſu Principis mille & trecenti Tibiſcum tranſierunt, eos comitatus Zemlenienſis, nè Bodrogem tranſirent, impediebat. Inter illos igitur fluuio s incluſi manebant. Iter Patribus faciendum fuit per medios Haidones, quos neque biduo, inundationũ fluctibus retardati, tranſire potuerũt; vna etiam nocte nè in pagis cum ipſis verſari cogerentur, in campis ſub Dio pernoctarunt. Sane diuinæ prouidentiæ tribuendum eſt, quod oues lupis circumdatæ euaſerunt. Iuuit etiam plurimum diligentia & prudentia ductoris Dobai; qui præter cætera quæ cum laude geſsit; milites etiam, qui tantis territi difficultatibus, deſerere nos volebant, in officijs continuit.

Atque vt tandem aliquando rerum omnium Epilogum colligamus, ſatis omnibus conſtare poteſt, non tam Tranſyluanorum, maximè verò Nobilium opera, quam perniciosa tumultuantis Botskai voluntate, ac præcipiti furore, deſertam à noſtris Tranſylua-

ſyluaniam, alias quæſitas eſſe ſedes. Certè in comitiis Tranſiluanicis Meggyeſini celebratis,ita Societas apud omnes ab omni crimine purgata fuit; vt non facilè qui contra eam publicè ageret,poſſet inueniri. Deinde verò in Hungaria comitijs Caſſouienſibus,cum de pace cum Cæſare ineunda ageretur; & conditiones illi proponendæ, quarum vna erat, vt Societas in Hungaria locum non haberet, ſtatuerentur; legati Tranſyluanici vt ſuæ Prouinciæ nomine Hungarorum articulo ſubſcriberent, vrgebantur,quod quidem illi ſe facturos conſtantiſsimè pernegarunt.Botskaianum omninò odium in Catholicam Religionem,Societatemque noſtrã, vt noſtros eijceret, effecit. Aliqui etiam proſcriptionis huius cauſam eſſe affirmabant, Annæ Perniesʒi fœminæ Nobiliſsimæ conuerſionem. Nonnulli & fortè verius,hoc indè ortũ exiſtimabant;quod cum Botskai Tranſiluaniã ingredi,& in arce Gyaluenſi(ſunt bona Epiſcopalia)morari vellet,Societatem in Monoſtor eſſe nolebat; tum nè eam in oculis haberet; tum vt bona ipſius,quæ cum Epiſcopalibus coniuncta ſunt, vſurparet.Accedebat conſilium prorſus Caluiniſticum, illi, vt fertur, à Prædicante ſuo datum; vt nimirum ſi tutus regnare vellet, Societatem illico exterminaret.Permiſit Deus iſta omnia ad bonorum pium exercitium, malorum pœnam; ad ipſius Botskai corporis & animi interitum grauiorem. Cæterum res Tranſiluanica eo loco ſita eſt, vt breui Societatem redituram ſperent boni, timeant mali. Dum hæc ſcribimus,nunciatur Stephanũ Botskai ipſo die S. Stephani Protomartyris extinctum, anno 1606. ſic anno 1588.

Giezi,

Gieizi, Gubernator proſcriptæ ex Tranſyluania Societatis auctor, tertia poſt luce expirauit. Ante quatuor vero annos Zekeli Moyſes euerſi Collegij Claudiopolitani diſsimulator, in acie ſecundo menſe; Iudex autem Regius Michael Dethaſius, euerſionis Collegij Dux, in carcere paulò pòſt à Cæſarianis interempti, diuinã experti ſunt vindictam. Botskai denique exturbauit Societatem, poſt annos vndecim à tempore, quo à Principe Sigiſmundo, & communi totius Regni decreto comitijs Generalibus reuocata fuit.

MISSIO HVSTENSIS ANNO 1603.

SEquitur vt quæ circa Miſsiones duas memoratu digna occurrunt, breuiter explicemus. Impetrauit P. Maiorius Viceprouincialis à R. P. Generali, vt præter auxilium quod ex Italia & Auſtria ſubminiſtrabatur, aliæ quoque Prouinciæ ad Tranſyluanicam meſſem mitterent operarios. Ex Belgio igitur tres eo conſilio ſunt deſtinati, vt & militem Valonem iuuarent, & in ſcholis laborarent. Duo alij ex Germania; vt per eos ciuibus Saxonibus, genere, lingua, & moribus Germanis, Claudiopoli panis frangeretur. Hi omnes cum eodem Patre Maiorio Roma redeunte, Prouinciam ingredi debuêre. Verum cum tardius Viennam attigiſſent, præceſsit ille, hi ſubſecuti ſunt cum Ioanne Leonardo Iell Germano Nobili Societatis amantiſsimo, & Arcis Huſtenſis præfecto, qui ante multos annos, Pariſijs noſtrorum opera, à Beza ad Chriſtum fuerat traductus. Iſte noſtros, toto itinere, humaniter æque

æque ac liberaliter habuit. Qui vbi Caſſouiam peruenerunt, & Tranſyluaniam ab hoſte Moyſe occupatam eſſe intellexerunt; eoſdem ſecum ad Arcem ſuam duxit. Quo ſtatim atque venit, ab Epiſcopo, in cuius diœceſi arx illa ſita eſt, Sacerdotes, qui Miniſtris Caluinianis ſufficerentur, petijt. Verum ne quod petebat, obtineret, paucitas Sacerdotum effecit. Ipſe igitur ne quod in ſe erat deſideraretur, moribus prorſus Chriſtianis, omnibus exemplo eſſe cœpit. Quotidie ſacrum audiebat, frequenter orabat, pios libros lectitabat, & quotieſcunq; occaſio dabatur (dabatur autem ſæpiſsimè) primores è Nobilitate ad auitã Religionẽ amplectẽdam hortabatur. At vero cum Baſta, qui tunc Szakmari morabatur, ex Belgio Patres aduenisse intellexiſſet, illos ad ſe vocauit. Verũ cum paucis poſt diebus caſtra in Tranſyluaniam contra Moyſen eſſet moturus, eorum vno, pro ſe, & Valone milite retento; reliquos duos VVaradinum dimiſit. Quorum alter P. Petrus Petitius, quaſi curſus ſui finem præſagiret, eorum inſtar quæ natura, non vi mouentur, animi ſui conatus in Deum vehementius quàm vnquam antea, intendere cœpit. Nam etſi ſemper rerum ſpiritualium amans fuit, extremo tamen illo tempore, ſeipſum in amando Deo ſuperare videbatur. Duos menſes VVaradini vixit, quo tempore libellum exercitiorum è manibus nunquam dimiſit. Multas ſingulis diebus orationi, & meditationi horas tribuit, nulla niſi de rebus diuinis colloquia habuit. Itaq; prius vehementi capitis dolore correptus, tum defluxione quadam, quæ partes vitales occupauit, triduo conſumptus obijt VVara-

VVaradini 2. Septembris Anni 1603. Socius ipſius paulo poſt Claudiopolim conceſsit. Iam ad illos qui cum Huſtenſi Præfecto remanſerunt veniamus: quinque ibi menſes morati ſunt, nec otioſe: diebus enim Feſtis conciones habuerunt; quibus ſemper Præfectus ipſe, & eius iuſſu atq; exemplo, reliqua familia cum præſidiario milite intereſſe conſueuit, capita amplius ſexaginta elutis animi ſordibus, diuinum celebrauêre conuiuium, quod diu neglexerant alij, alij tota vita, vt qui tunc poſita cõtumacia, ſuaui Eccleſiæ iugo ceruices ſuas ſubijciebant. Quos vt magis Præfectus ipſe cõfirmaret, ſæpe domeſtico conuiuio excipiebat; vt conſtantes eſſent, hortabatur. Nec ſolum pietati ſeminandæ, ſed impietati etiam extirpandæ operam dedit. Nam blaſphemias, perp tationes, illicitos luſus, aliaque vitia, quibus malè feriatus miles nimium occupari ſolet, extra fines ſuos amandauit.

MISSIO SICVLICA ANNO 1603.

IN Siculia quoque noſtrorum deſudauit induſtria. Eſt autem Siculia pars Tranſyluaniæ, adeò à reliquo corpore ſeparata, vt quaſi diſtinctã Prouinciam efficiat. Regiminis quoque formam à cæteris partibus valdè diuerſam habet. Diuiditur in ſeptem ſedes, vt ipſi vocant: quarum vna eſt Catholica, hæretica altera, reliquæ mixtæ. Catholici Sacerdotes ſunt 40. circiter; & totidem vel paulò plures Parœciæ. Ex Siculis autem duplo plures creduntur eſſe Hæretici, quam Catholici. Illuc è noſtris tres ex arce Görgenyienſi miſsi ſunt tunc temporis, cum Claudio-

Claudiopoli exturbati in exilio degerent, quibus ſane non defuit ampla de proximo bene merendi occaſio. Nam pagos illos Catholicos viſitantes, & multorum inter ſe diſsidentium animos conciliarunt, & cōcionibus populos ad pietatem, & in primis ad confeſsionem excitarunt, qui iam à multo tempore cœleſtia paſcua neglexerant. Nimirum hoc tēpore auxiliū illud opportunius fuit; quia cū peſtis ibi ſæuiret: multi poſt purgatā conſcientiam, nouamque viuendi formam, ſiue re, ſiue propoſito inſtitutam, animam Creatori ſuo reddiderunt. Inter hos ducenti quinquaginta numerati; qui partim totius vitæ, partim multorum annorum confeſsionem inſtituerant. Dum autem noſtri, toti in proximorum ſalute intenti, pericula nulla timent: ſed ſine diſcrimine, infectos æque ac ſanos viſitant, ſolantur, eorum confeſsiones audiunt, & mortuos etiam magno pietatis Zelo ſepeliunt; alter eorum P. Stephanus Kabes eadem lue correptus eſt, qui tamen non propterea charitatis officijs nuntium remiſit, ſed nihilominus & conciones habuit, & alia munia obiuit. Et cū iam inualeſcēte morbo, lectulo affigi cogeretur, aduentantiū confeſsionibus, vſq; ad penultimum vitæ ſuæ diem, vtiliſsimam operam nauauit. Obijt die 12. Auguſti 1603. in pago, cui nomen eſt Szarkegy in ea ſedis Cikienſis parte, quæ Gyirgyo appellatur. Mors ipſius & illos populos, quib⁹ indefeſſa viri charitas innotuerat, magno dolore affecit, & Societati noſtræ valde incommode accidit. Nam cum eſſet Tranſyluanus, Nobilis, & rerum Hungaricarum multū peritus, in tanta ſacerdotum Hungarorum penuria, videbatur omnino neceſſarius.

COLLEGIVM ALBENSE ANNVS 1603.

PRouinciam cum Turcis & Tartaris ingrediens Zekeli Moyſes, recta Albam Iuliam petiit, ciuitatemque non ſolum obſedit, ſed etiam facto aſſultu acriter oppugnauit. Et licet non expugnarit, Germanum tamen militē propugnatorem eo adegit, vt deditione ciuitatem redderet; ipſe verò incolumis abiret, quo tempore, in Collegio vnus è noſtris, cum domeſtica familia verſabatur. Duo enim Patres in proximam arcem ſe contulerant, vt pluribus prodeſſent, quorū alter paulò pòſt rediit. Hic Frater tempore obſidionis, multa incommoda paſſus eſt, non ſolum in rebus quas milites præſidiarij, qui ferè ſoli in ciuitate manſerant, quotidiè rapiebant; ſed etiam in vita, cum enim ſemel hæreticus homo eū detuliſſet, quod Hungaros in Collegio ex conſilio abſcondiſſet, vt dum hoſtes ciuitatem aggrederentur foris, hi intus Germanos trucidarent; Germani repente in Collegium irruperunt, & pugnis Fratrem verberarunt. Verum cum omnia diligentiſsimè luſtraſſent, delatorem hæreticorum more mentitum eſſe cognouerunt. Eſt ciuitas Albenſis ita conſtituta, vt interior pars mœnijs circumdata; exterior verò, interiore multò maior, ſine muro ſit aperta. Cum ergo Germani interiorem tantum defendere conſtituiſſent, exteriorem incenderunt, ne ſi hoſtis illam occuparet, ipſis facilè detrimentum inferret. Ex altera verò parte Tartari tantum ignis imbrem in interiorem telis ignitis immiſerunt; vt ciuitas ſtatim conflagraret

vni-

vniuerſa. Collegium fere ſolum in medijs flammis integrum conſeruatum fuit. Nam licet vno die ſexies ignem varijs in locis conceperit; domeſticorum tamen diligentia ſemper extinctus fuit. Eo vero tempore, quo ciuitas in Hungarorum manus deuenerat; noua pericula, nouaſque moleſtias, ab irruentibus militibus noſtri perpeſsi eſſent; niſi à Capitaneo quodam milites, qui eos tuerentur, impetraſſent. Illi ergo, qui vt omnia prædarentur venerant, cibo & potu contenti abierunt. Poſt trimeſtre ſpatium, profligato Moyſe, cum Cæſarianum exercitum adeſſe audirent, reliquoſque omnes tum ciues tum Nobiles fugam parare viderent noſtri, ne ſoli manerent, & primo impetu opprimerentur; ad aliquem tutiorem locum ſe recipere decreuerunt. Verum cum è ciuitate egrederentur, moniti ſunt, in vicino loco illis inſidias eſſe paratas à quibuſdam, qui illos omnino ſpoliare, & occidere cõſtituiſſent. Illi igitur in oppoſitam partem iter vertentes, ad montes altiſsimos, & præruptis vijs à periculis militum tutos, vna cum ruſticis præſertim Valachis ſe receperunt: vbi per aliquot dies, lacte caprino tantiſper victitarunt; donec rebus iam pacatis, cum alijs Patribus Claudiopoli ſeſe coniungerent. Interim Germani, qui in alijs præſidijs erant, Albanam ciuitatem vacuam eſſe intelligentes, eorum octoginta circiter, illam occuparunt. Excurrentes illi quotidie, vt Moyſis milites palantes fugienteſque interciperent, in tantum aliquando hoſtium numerum inciderunt; vt viribus impares, non ſolum pedem referre, ſed etiam arrepta fuga, ſeſe conferre in ciuitatem cogerentur. Cum eam ingredi non

poſſent,quin hoſtes quoque cum ipſis ingrederentur;tam diu, & tam acriter, cum in porta, tum in Principis Aula pugnatum, donec Germani omnes ad vnum ceciderunt. Sed neque victores hi diu fuerunt. Nam Cæſarianis aduentantibus illico abeuntes, magna accepta clade, maiori ex parte interierunt. Iterum ergo ciuitas ſanguine & cadaueribus redundans, tam diu vacua remanſit, dum receptis in gratiam à Baſta Hungaris, ciues alijque redierũt, ciuitatem purgarunt, eamque incolere cœperunt. Recuperata Alba à Cæſarianis poſt Moyſem interemptum, ex noſtris miſſus eſt illuc Sacerdos vnus, qui non inutiliter laborauit. In concione enim plures, quám antea Auditores fuerunt: ſiquidem eiectis Hæreticorũ Miniſtris, ciues Catholicum templum frequentarunt: quorum etiam nonnulli veram lucem agnouerunt. Procuratum, vt dies feſti obſeruarentur:neue ijſdem diebus,antequam concio abſolueretur, res vllæ venales exponerentur. Diſſenſiones etiam inter Nobiles quoſdam ſedatæ. In ſchola defectum noſtrum ſuppleuit Iuuenis quidam ſæcularis, qui ſemper in ſcholis noſtris educatus, docendi rationem optimè tenebat. Ab eo diſcipuli cum bonis literis, pias fidei Chriſtianæ inſtitutiones didicerunt.

ANNVS 1604.

AD vnicum illum Sacerdotem acceſsit ſecundus,is fuit P. Michael Mardt, ſub exordium anni in Fogaras miſſus. Eſt vero Fogaras arx cum oppido,qua hoc tempore Priouincia forte nec meliorem habet, neque munitiorem. Fuerat inibi aliquot

aliquot annis ante Catholica Religio poſtliminio reſtituta, Balthaſaris Bathorei nepotis Regis Stephani opera, atq; à Sereniſsima Maria Chriſtierna conſeruata eo tempore, quo ipſa Sigiſmundo Principi deſponſata, illum locum poſſedit, eiuſq; templum ſacra ſupellectili, alijſque pretioſis ornamentis inſtruxit: huc itaque profectus Pater, vt Parochi paulò antè demortui vices obiret, laboris ſui haud exiguum fructum retulit: Siquidem nonnullos Eccleſiæ reconciliauit, generaliter confitentes audiuit, & populum illum concionibus, religioſæque vitæ exemplo, in pietate confirmauit. Poſt bimeſtre vero ſpatium, Parocho iam nouo præſente, Claudiopolim redijt. Hinc Albam Menſe Martio miſſus eſt, vt Zelo ſuo rem Catholicam promoueret, quod cum præſtare cœpiſſet, caſus accidit illi miſerabilis: cum enim inter duos præcipuos Magnates, Hungarum vnum, Germanum alterum, grauem ortam eſſe ſimultatem intellexiſſet, timeretque, ne deinde ſcandalum aliquod magnũ ſequeretur; voluit ipſe, qui apud vtrumque amicitia & auctoritate plurimum valebat, huic naſcenti malo occurrere. Poſt Paſcha igitur, vt illorum alterum, qui Hungarico milliari in Arce quadam diſtabat, conueniret, magiſtrum ſcholæ iuuenem optimũ ſecum duxit. Tranſito Maruſij ponte, faciebant iter per ſyluulam quãdam, quæ olim ferarũ Principum Viuarium fuit, nunc latronum receptaculum eſt, ibi obſeruati ſunt nonnulli nomine quidem milites, re autem prædones, qui illos inſequebantur. Ab eo autem tempore nuſquam Pater aut Socius comparuit. Exiſtimant propter equos & ſpem forte alicuius pecu-

niæ, fuiſſe in flumine ſuffocatos ſimul & ſepultos; neque enim vllum eorum veſtigium reperiri vnquam potuit. Caſus iſte acerbus valde Societati fuit; quia neque erat, qui locum ipſius commodè ſuppleret; & ipſe ob præclara talenta, ætatem, vires, linguarum varietatem (nam præter Hungaricam & Germanicam, quas veluti maternas tenebat, Græcæ non ignarus, Italicam, Polonicam & Latinam optimè callebat) & ſingulares virtutes, Societati in animarum ſalute procuranda, poterat quàm optmè deſeruire. Mortuus eſt die vigeſimo ſecundo Aprilis Anni 1604. Alter tamen eius loco Sacerdos, Magiſtri quoque loco ſuffectus eſt iuuenis alter, qui tota æſtate in noſtris miniſterijs laborarunt. In Autumno nouæ turbæ excitatæ fecerunt, vt vnus tantum è noſtris Magiſter Albæ maneret, & cum Parocho Albenſi ita labores diuideret; vt hic ſacra miniſtraret; ille verò (quod cum ſumme laude & ædificatione fecit) conciones haberet.

ANNVS 1605.

POſtquam ad partes Botskaianas ciuitas defecit, Haiduci in eam frequēter irruentes, ſæpius à Collegio noſtro muneribus placandi fuerūt. Quia verò Magiſter ille noſter per idem tempus grauiter ægrotare cœperat; Pater Viceprouincialis, nè hominem amitteret, egit cum Sarmaſaghio, vt eum in Gherend, ad valetudinem recuperandam admitteret. Eſt autem Gherend, ſi nonnihil à recta via declinetur. in medio ferè inter Albā & Claudiopolim itinere. Sarmaſaghiꝰ illicò aliquot famu-

famulos ſuos viros Nobiles, qui illum Albaad ſe deducerent, expediuit. Diſceſſurus noſter Collegium commendauit tum famulis noſtris, tum Parocho, tum etiam bono cuidam viro, qui ante multos annos, à noſtris conuerſus, ex hæreticorum Miniſtro, factus eſt Concionator Catholicus. Sacerdos quidem, ob vxoris impedimentum fieri non potuit: ſed tamẽ ſemper, ſiue in noſtris, ſiue in alijs Catholicis pagis, concionandi munus expleuit. Hic ergo in Collegio manſit; tum vt rerum noſtrarum curam haberet, tum vt Parochum, ſi opus fuiſſet, ab onere concionandi ſubleuaret. Parochus, cui diximus commendatum Collegium, ita ad nos venit. In interiori ciuitate duo ſunt templa, noſtrum, & alterum olim Epiſcopale, nunc Parochiale, hoc autẽ cum rebus omnibus ſpoliatum eſſet, miſerèque deformatum, non erat quidem in vſu, quia Parochus omnia in noſtro peragebat, in poteſtate tamen Catholicorum erat. Templum hoc Principis auctoritate Catholicis ademerunt Caluiniſtæ, qui in ciuitate concionari, & Scholas aperire cœperunt, Parochumque, vt è Domo Parochiali migraret, coegerunt. Qui quidem non è domo ſolum, ſed ex ciuitate ob pericula quæ cum illi, tum Catholicis iminebant, ſæpius emigraſſet; niſi ſemper ita Deo diſponente, fuiſſet impeditus. In Collegio igitur noſtro manſit, donec illuc noſtri redirent. Lepida res accidit aliquando illi, nam cum litteras, in quibus de hæreticorum Miniſtris conquerebatur, ad Patrem Viceprouincialem dediſſet; litteræ ad ipſorũ Miniſtrorum manus peruenerunt. Cum ergo tum in alijs, tum maximè in eo offenſi eſſent, quod illos

hæreticos appellaſſet, eum ad Senatũ Albenſem, vt puniretur, detulerunt. Lectæ ſunt in Senatu litteræ, iam de Sacerodte capite plectendo agebatur, ſed Sacerdotis partes ſuſcepit Iacobus quidam litterat⁹ vir in ciuitate facilè primus; qui licet hæreticus ſit, naturæ tamen facilitate, & in bonos propenſione Catholicos amat; eorumque partes, ſi quando opus eſt, tuetur. Hic igitur Sacerdotem defendit hac ratione. Neminem, inquit, veſtrum latet, Regium Iudicem Cibinienſem, tanta eſſe doctrina & prudentia ornatum, vt eius auctoritas, non ſolum apud ſuam, id eſt Saxonicam gentem, oraculi inſtar ſit, ſed apud noſtram quoque, hoc eſt Hungaram, plurimum valeat. Ille igitur cum nuper ſuas ad Principẽ dediſſet litteras, eæque caſu quodam ad manus meas perueniſſent: in earum ſuperſcriptione Principẽ ab eo Heroëm appellari animaduerti; iam verò cũ ab Heroe hæretici deducãtur; ſi Principem illi Heroem appellare licuit (vti ſine dubio licuit) alijs quoque, nos eius ſubditos hæreticos appellare licebit. Hoc vno argumento victus Sapientiſsimus ille Senatorum conſeſſus, Sacerdotem latinè propriéque locutum pronunciauit. Quam ſententiam cum neſcio quis, qui alijs doctior videri volebat, improbaret; fortiſsimo eandem argumento confirmauit iuuenis quidam, cum enim Calepinum protuliſſet, & ex eo hæreſim electionem ſignificare docuiſſet, ſi vos, inquit, veſtram religionem liberè & non coacte elegiſtis; quis illã hæreſim appellandam inficietur? Hic ille conticuit; & tandem cum alijs ſententiæ ſubſcripſit. Abſolutis comitijs Medienſibus, Albam Patres redierunt: tam in templo, quam in ſcholis,

ſcholis, Societatis miniſteria reſtaurarunt. Accidit hic quod Claudiopoli alias accidiſſe diximus: multi enim ciues tempori magis ſeruiendum, quā Deo parendum cenſentes, ad vomitum reuerterāt. Illorum tamē loco, alii ſuffecti ſunt; ac inter eos inſignis quidam Nobilis, cum vxore à Caluino ereptus, per ſacram confeſsionem Chriſto eſt reſtitutus. Sed inſtar omnium fuit Gubernatoris vxor; fœmina vt genere Nobilis, ita educatione Catholica, & pietate prorſus ſingularis. Hæc quotidiè eſt in templo; omnia ſacra, conciones omnes, reliquaque officia omnia audit, frequenter confitetur, & communicat; magnas eleemoſynas facit; & charitatis officijs omnibus antecellit. Vix dies tranſit, quo noſtris beneuolētiæ & charitatis ſignū aliquod nō exhibeat, & quia Maritus illam, ob virtutem & Nobilitatem ſingulariter amat & obſeruat; inde fit, vt noſtri, rerumque noſtrarum ratio habeatur. Si aliquid nobis accidat, in quo Gubernatoris beneuolentia, & auxilio ſit opus; ſatis eſt vxori indicare; & uerò omnia pro voto impetrantur. A Marito illa, vt in Natiuitatis peruigilio tota aula à carnibus abſtineret, ipſe verò etiam ieiunaret, obtinuit.

ANNVS 1606.

NObilis quidam Catholicus, ipſo die Circumciſionis vxorem antea Arriana labe infectam, ad ſacrum lauacrum, cū filio recens nato duxit, & quia alios grandiores liberos, ex priore Marito ſuſceptos habet; illos quoque iam in Catholica Religione inſtructos, ad baptiſmum prima occaſione ſe miſſurā promiſit. Miſeri nonnulli, qui ſuperioribus annis

vel fame victi, vel iniurijs laceſsiti, furta & homicidia comiſerant, à laqueo liberati ſunt; intercedente quaſi altera Heſter, Gubernatoris videlicet vxore, apud Aſſuerum maritum. Claudiopolitanus quidam inter Saxones, magnus ſemper Societatis hoſtis fuit, noſtrumque exilium in primis vrſit, quiq; cum paucis ante menſibus abſentis Iudicis vices gereret; vt è Patribus vnus, qui in Monoſtor ægrotabat, tantiſper ciuitatem ingrederetur, donec Tartari, qui illac faciebant iter, tranſirent; nulla ratione permittere voluit; Hic, inquam, cũ homicidi reus, in carcere Claudiopoli detineretur, & in eius cauſa, iuris forma magno ipſius præiudicio non ſeruaretur, Albam, vt à Gubernatore ad Iudices mandatũ quoddam impetraret, affinem ſuũ miſit. Quia verò interceſſore, quo maximè egebat, prorſus carebat, eum ad Patres direxit; quos vt ea in re patrocinium ſuum ſuſciperent, enixè rogauit. Negotium vtpote iuſtum & pium, ille idem Pater, qui ab eo Claudiopoli excluſus fuerat, Gubernatoris vxori, hoc nomine commendauit; quod cum ille hoſtis eſſet noſtris infẽſiſsimus, nos vt Carbones Euangelicos, ſupra caput illius accenderemus, illum modis omnibus iuuare cupiamus. Illa Charitatem Societatis admirata, ſtatim cum marito egit; & quod petebatur, impetrauit. Captiuus beneficio victus, antiquum in Societatem odium depoſuit; & iam liber, Patres Monoſtorienſes, amicitiæ cauſa inuiſere cœpit. E noſtris Fratribus M. Andreas Paulichicz poſtquam continenti quadam hectica, & à multis annis inueterata tuſsicula laboraſſet, grauiſſimum morbum hyeme tota patientiſsime pertuliſſet;

eſſet, tandem viribus iam defectus die 23. Maj, poſt ſaluberrimá ſacri viatici refectionem, ſacramque inunctionem, extremum vitæ ſuæ edidit ſignū, cum in commendatione animæ ad eum locum peruentum eſſet: ſubuenite Sancti Dei. Fuit vir planè religioſus, humilis, obediens, & magnus mundi, ſuique contemptor. In ſcholis & in concionibus, quando opus fuit, optime ſemper ſe geſsit. Dum ex Boemia per Hungariam in Tranſyluaniam iret, per ciuitatem quandam iter fecit, quæ á Patria ſua adeo prope aberat; vt duabus vel tribus horis ire & redire potuiſſet: ipſe tamen licet ibi diem fere integrum ſubſtitiſſet, ſineque vllo incommodo, parentem quartum ſupra centeſimum annum agentem, inuiſere valuiſſet; id non ſolum non curauit, ſed ne verbum quidē ea de re, vel cum ſuperiore, vel cum Socijs fecit minimum. Croata natione fuit, omnia tamen idiomata ſuo finitima Polonicum, Sclauonicum, Raſcianum callebat. Præter Latinam etiam ita Græcam & Hungaricam linguam nouerat; vt hiſce æque facile & eleganter, ac materna, & loqui & ſcribere valeret.

Magnum hoc tempore cum Anna Perneſzi Catholicæ Religioni lucrum acceſsit. Eſt hæc fœmina, ob ſingularem prudentiam in primis celebris. Parentes habuit, vt nobiliſsimos, ita & Catholicos, quarum cum lacte veram quoque Religionem imbibit. Verum cum in gynæceo vxoris Chriſtophori Bathorei Tranſyluaniæ Principis eſſet, ſecuta eſt Dominam Caluini labe infectam, ne ab ea, cui ſanguine coniuncta erat, Religione diſcreparet. Quia vero primis Regni proceribus nupſerat, eo pluri-

bus

bus erroribus ſe obruit, quò magis illis placere ſtuduit. Zelum igitur fidei quam colebat, non vulgarem ſemper oſtendit: nam magnis ſumptibus (ditiſſima enim erat) ſtudioſos alebat in Germania; vt ij emenſo ſtudiorum curriculo, venena latius diffunderent Caluini in Tranſyluania. Ex illis aliqui tantum profecerunt; vt inter Caluiniſtas primi habeantur hodie, & primas in Tranſyluania cathedras obtineant. Iam verò cum ſecundo marito orbata eſſet, primæque educationis ſcintillæ reuiuiſcerent, non ſolum Catholicorum conciones audiebat, ſed dies feſtos etiam ac ieiunia (quæ maxime odio ſunt hæreticis) ſtudioſe obſeruabat. Quod vbi aduerterunt hæreticorum Miniſtri, primum illam, ne & puſillos offenderet, neue ſuo nomini inconſtantię notam inureret, monuerunt. Deinde cum ſe contemni cernerent, eam ob Quadrageſimalis ieiunij obſeruantiam, pro concione publicè notarunt, conuitijs & maledictis proſciderunt, anathemate ferierunt, atque à cætu fidelium ſepararunt. Cōmune eſt hoc telum hæreticorum contra eos, qui ſpretis eorum ſomnijs, veritatis lumen intueri incipiunt. Verum illa non ſolum ab incepto nō deſtitit; ſed etiam cum noſtris de rebus ad Religionem, animęque ſalutem ſpectantibus, priuatim agere cœpit: atque vt ſuæ erga Religionem Catholicam voluntatis ſignum aliquod præberet, caſulam pro noſtro templo curauit, cuius crux gemmis, margaritis auroque adeo diues erat, vt hac tēpeſtate, vix quicq̄ in eo genere ditius potuerit ſperari. Porro dum nihil aliud expectatur, quam vt cōuerſionis eius fructus, diuino Spiritus S. calore matureſcat; en Botskai, qui cum ea

tertio

tertio cognationis gradu coniunctus erat, rerũ potitus in Tranſyuaniã venit, eamq; ſeueriſsimè monet, vt ab incepto deſiſtat, rebuſq; Papiſtcis nunciũ remittat, ceſsit fœmina, & ad ingeniũ rediens, hæreticos fouere, Catholicos infeſtare cœpit. Interea cũ magnam familiaritatem cum vxore Gubernatoris contraxiſſet, ei ſignificauit, ſe ab auita quidem Religione nõ abhorrere, ſed ob temporis iniuriã id profiteri non audere. Eam verò grauiſsimis verbis hortata eſt Gubernatrix, ne agnitam veritatem occultaret; neve Dei voluntati, ꝑ hominum gratiam reſiſteret, fore aliquãdo tempusq́, quo mortaliũ nullus eam vel excuſare poſſet, vel defendere: nunc Iudicem omniũ ſibi conciliandum, eum coram hominibus cõfitendo, vt ipſe quoq; coram Patre cœleſti, eam nõ erubeſceret confiteri. Pendebat igitur animo, neutrique parti adhærebat, ſed tandem, vt diuinis rationes poſtponeret humanas, effecit Balthaſar Syluaſius; qui poſteaquam è duro carcere Botskaiano liberatus, in patriam rediiſſet; tertias illi nuptias ea conditione obtulit; ſi Princeps Botskai matrimonium probaſſet, ipſa vero palam ad Catholicorum caſtra ſeſe recepiſſet. Aſſenſum autem Botskai requirebat, non ſolum, quia cum fœmina ſanguine iunctus erat; ſed multo magis, quia vt nulli magis in Tranſyluania, quam fœminæ illi credebat; ſic nemini minus, quam Syluaſio fidebat, quem etiam tanquam Principatus æmulum ſuſpectum habebat. Nuptias Botskai indigne quidem tulit: verum nullum honeſtũ titulum, quo matrimonium inter primariam fœminam, primariumq; virum impediret, reperire potuit. Sed cũ eorũ de Religione

ligione conſilium cognouiſſet, prorſus excanduit: ſeque fœminam adeo deplumaturum (vt eius verbis vtamur) minatus eſt, vt eam facti pœniteret. Quæ minæ tantum abeſt vt currentem in bono retardarint; cum potius mirum in modũ excitarint. Quamobrem ad metam bene cœptæ viæ properans templum adijt; diuinis interfuit; ſæpius cum Sacerdote egit; apud quem, tempus à ſe confeſsioni deſtinatum anteuertens, in S. Matthæi peruigilio, totius anteactæ vitæ crimina depoſuit: ipſo vero die Apoſtolo ſacro, publice ad ſacram Synaxim acceſſit, comitante cum alijs pijs fœminis Gubernatrice, & lætãtibus Angelis, vt ipſe Gubernator aſſerebat; qui cum fœminæ conuerſionem audiuiſſet, Angelos cum vxore ſua lætari ſe exiſtimaſſe homo Caluiniſta affirmauit. Verum enim vero Miniſtri hæreticorum, ab ipſo tantæ conuerſionis initio, nè tantam Patronam amitterent, omnia tentarunt, vt eam à propoſito abducerent. Quare vbi Catholicã factam eſſe intellexerunt, vehementer commoti conueniunt; quidque facto opus ſit, conſultant. Et quia necdum ſibi, quod diſplicebat, penitus perſuaſerãt; rem melius explorare ſtatuunt. Vnus igitur (hic eius Alumnus fuerat, cæteris vt doctrina celebrior, ita & audacia impudentior) tempore veſperarum, attonito ſimilis, templum ingreditur. Tum vero ſubitò omnium oculi in eum conuerſi, quid lupus in ouili quærat, obſeruant. Ille obambulans, huc illucque oculos circumferens, cum ad eam, quam ob plurima in ſe collata beneficia, matrem vocare conſueuerat, veniſſet, ibi vero conſtitit, totuſque admirabundus in eam obtutũ defixit. Ora-

bat

bat illa media inter Gubernatricem, Gubernatricíſque ſororem & filiam in genua prouoluta; quæ rei indignitate nihil mota, in cœpto perrexit. Miniſter vero Nobiliſsimarum fœminarum auctoritatẽ veritus; tam mutus è templo, tamque confuſus, quam intrauerat audax, exceſsit. Non tamen quieuit; ſed poſtquam illam, diuino officio peracto, domum ſe recepiſſe cognouit; alijs eiuſdem farinæ complicibus ſecum aſſumptis, eam adit, complet domum clamoribus, experitur omnia. Videres ouem coram frementibus lupis conſtitutam nihil moueri; ſed modeſtè quædam refellere quædem prudenter ſurdis auribus præterire, factique ſui rationem reddere conſtanter. Nimirum hoc præmium retulerunt proci iſti, vt ipſa aromatum contuſorum inſtar, latius Chriſtianæ pietatis odorem cœperit diffundere. Ab eo tempore prima quotidiè templum adibat, multas horas precibus dicabat; parata pro Chriſto bonorum omnium iacturam facere, quæ certo illi imminebat à Principe, è cuius gratia penitus exciderat. Peracto igitur Catholicæ Religionis quaſi tyrocinio, nuptias celebrauit; & iam magno bonorum exemplo, piam cum viro vitam inſtituit. Hîc noſtrũ bonorum operũ curſũ, Botskai, vt alibi dictũ eſt, interrupit, quando litteris illis ſuis edixit, vt Alba adeoque vniuerſa Prouincia pulſi, in Monoſtor concederem⁹. Nos ſub diſceſſũ, Albenſib⁹ Catholicis, à mærore quantum fieri potuit recreatis, largiſsime pro noſtræ paupertatis ratione, in egentiores quà domeſticos, quà externos diſtribuimus etiam illa, è quibus commode diuenditis, niſi ſubita neceſsitas compuliſſet, haud exiguum pretium con-

conquirere potuiſſemus. Sed enim ſatius eſſe duximus, illa in pauperibus ſuis ei reſtituere, à quo acceperamus.

RESIDENTIA VVARADINENSIS OBSIDIONIS TEMPORE, quæ fuit ab anno 1604. vſque ad annum 1606. exeuntem.

VVAradini ſi vnquam antea, hoc maxime tempore, quo circũſeſſa ab hoſtibus Arce, omnia per circuitum armis ſtrepebãt, conſtitit noſtris operæ non minimꝰ fructus. Siquidem præter 500. Hungaros, qui noſtros de rebus diuinis extra & intra arcis mœnia diſſerentes audiebant, adeo frequẽtes, ad pœnitentiæ Sacramentum, veramque fidem properabant; vt ſpes haud dubia affulſerit, proximo venturo biennio, ſi tranquillum à belli motibus habuiſſemus otium, vniuerſos tandem VVaradinenſes ad Chriſti iugum reuerſuros fuiſſe. Licet enim tres Sacerdotes noſtri, qui cum tribus circiter millibus hominum, in tertium vſque annum obſidione cincti, nullo ſuorum, aut ſcripto aut nuncio ſalutari, vel ſolatium aliquod habere potuerint; non ita tamen animo fracti fuerunt, vt ſuam militibus alijſq; paterentur deeſſe induſtriã. Quare Germanis iuxta ac Valonibus ſtrenuam nauantes operam; conſilio & auxilio temporali ſimul, ſimul ſpitituali adfuerunt. Nam & conciones habitæ, & Sacramẽta miniſtrata, & reliqua charitatis opera non ſunt deſiderata. Ab hæreſi ſupra centum Eccleſiæ ſunt reſtituti. Pars militum vagæ aſſueta libidini, vt intra legitimi tori

mi toti fines ſe contineret, inducta: pars à diſcordia inueterata, ad ſtabilem concordiá reducta; pars denique, à blaſphemiæ licentia; ludendi etiam potitãdique conſuetudine abſterrita, ac noſtri quidem obſidionis tempore ſeceſsione Hungarorum à Cæſarianis facta; non ſolum vſu fructu rerum omnium à ſubditis capiendarum; verum & poſſeſsionibus pagorum priuati iam penitus erant: Deus tamē qui ſuorum curam habet, ita de omnibus prouidit nobis; vt in pauperes quoq;, quorum ingés ſemper numerus, ex omni genere eduliorum ac vini etiam partem liberaliter erogaremus. Et quanquam non ſemel in manus Haidonum prope iam noſtri inciderant; ſemper tamen Deus optimus à periculo ſeruauit immunes. Neque denegatum eſt officium ijs, qui ob maleficiá plectendi erant. Animatæ ſunt aliquando ſagæ ad rogum ſibi deſtinatum vltrò cōſcendendum: de quibus, quia multa ſunt admiranda, dicemus aliquid. Toto propemodum biennalis obſidionis tempore, poſtquam fame ſtimulante, equi, canes, feles, mures, lora cum pellibus ac viuo gramine abſumpta fuerant; vt calamitas calamitati, vulnus vulneri adderetur; ecce tibi fœminæ plures quadraginta, malè omnes feriatæ, ex Sueciæ potiſſimū fœcibus, cæteriſque terrarum lacunis, VVaradinum confluunt; dæmonem principem ſuum, nocte intempeſta, ritu veneficarum ſolemni, in curru triumphali tanquam Regem ſpecie viſibili & gratulabunda, vt ipſis videbatur, in Arcem ad milites deducunt. Hic ergo illę toto biennio in exitium omnium aërem coniuratæ, communem, cum vijs publicis & aquis infecerunt. Inde vero repente mi-

les cæcitate percuti; veneficio oris ac pedum; contractione item, ſeu colliſione ſubita membrorum omnium intorqueri, diuturna capitis, pectoris, totiúſque corporis ægritudine conflictari, duo prorſus millia atque eo amplius carnificina iſta extinxit; vno quandoque die quatuor aut ſex, nonnunquam decem vndecimuè, eadem ſtrigarum lue ſimul infectis ac è medio ſublatis; cùm vix quiſpiam in Arce extiterit, cui immunem eſſe ab hoc malo daretur. Noſtris quoque, poſtquam febri Hungarica laborauerant, cum inſueto iſto oris pedumque malo colluctandum fuit. Tantus porro biennali hac obſidione morientium fuit numerus; vt cum initio mille quingenti milites eſſent, vltimo qui egrederentur, vix 150. reperti fuerint. Quo tempore noſtri ſui obliti, charitatis memores, quam diu pedibus conſiſtere, aut inniti ſcipionibus dabatur, ægris ac moribundis nunquam deeſſe; Confeſsiones Catholicorum excipere; hæreticos, & in his belli Duces aliquot ad Eccleſiæ caſtra aggregare; languidos verbo & ope in ſpem erigere; refractarios in officio continere; extremæ Vnctionis & alia Sacramenta, quibus oportebat, promptè & gratis (quod multi mirabantur) impartiri. Cùm itaque furente hac lue, iam res eo vergeret; vt de capite ſingulorum ageretur, vnanimi noſtrorũ & Magiſtratus ſupremi conſenſu coactis in vnum ſingulis; de præſenti Dei vindicis in peccata animaduerſione commoniti omnes, de vita quoque efficaciter in melius commutanda, inſtructi ſunt. Supplicatio etiam ſolemnis ad omnia Arcis propugnacula decreta eſt ꝑ loca ſingula, per quæ tranſeundum; quoniam infecta fuerant;

rāt; vnâ cū puteis; aqua, ſale, cera benedictis, luſtrata ſunt & expiata; adiunctis exorciſmis & precibus, ab Eccleſia tali tempore fieri ſolitis. Mira res viſa omnibus. Vix ſacra hæc exercitia peracta; & illico aquæ ante peſtiferæ, ſalubres effectæ ſunt, aër purgatior redditus; ægrorum vultus ad valetudinem viſus ſerenior; morientium numerus in dies imminutus; tandemque omne ſublatum vitus, paulò pòſt recenti ex tabe confirmandis corporibus, boues ex præda opima adducuntur tanto numero; vt inde & equis aliquibus, in ſumma panis inopia, ad finem vſque obſidionis, victitare valuerint. Tandē poſt diuturnæ obſidionis labores, in rerum omnium penuria, tradita Hungaris Arce, nobis cum præſidio Cæſariano migrandum fuit 22. Nouembris Anni 1606. Superior noſter prope V Varadinū rogatu cuiuſdam viduæ magnificæ remanſit; alter ad Tokai apud Catholicum virum Magnificum, uî morbi detentus; tertius Germanus cum militibus diſcedens rediјt in Auſtriam.

PVNCTA ANNVA PROVINCIÆ BELGICÆ Anni 1606.

NVnquam aliàs per Belgium ſe diffudit Societas aut latiùs, aut lætiùs; argumento ſint Socij, quos ſupra ſexcentos ſeptuaginta duos recenſuit. Ex his bis centum & ſeptuaginta duos in Sacerdotum functionibus; in ſcholarum munijs viginti & centum; in domeſtico opere nouem ſupra centum & quadraginta habuit occupatos.

Ad hæc Societatis tirones omnino vnus ſupra centum & triginta: Sacerdotes nimirum nouem; inter non Sacerdotes ſtudijs humanioribus addiſcendi ſeptuaginta ſeptem; laboribus domeſticis quadraginta quinque numerantur. Hos omnes viginti familiæ diuino obſequio aluerunt.

Collegium Louanienſe quinquaginta: in his Sacerdotes quindecim, quorum duo cum alijs viginti duobus non Sacerdotibus Theologiam audiunt. Tornacenſe 25. & ibidem Domus Probationis numerauit vnum ſupra nonaginta. Collegium Audomarenſe triginta ſex; Anglicanum in eadem vrbe Seminarium duodecim. Duacenſe quadraginta nouem. Antuerpienſe excreuit ad quinq; & quinquaginta; ex ijs tamen quindecim in literis humanioribus recognoſcendis perpoliuit. Hollandica Miſsio tenuit ſex. Collegium Traiectenſe duos

&

& viginti. Leodienſe triginta octo. Iprenſe viginti. Cortracenſe triginta quinq; accenſitis duodecim, qui effluente anno ſtudia humaniora recolere cœperunt, huc litterarum Seminario ex Antuerpienſibus translato. Brugenſe Collegium nutrit viginti ſex. Gandenſe viginti duos. Duobus plures Vallencenenſe. Inſulenſe viginti octo. Cameracenſe vnum & viginti. Montēſe viginti ſex. Bruxelenſe ſeptem & quadraginta. Atrebatenſe viginti quatuor. Luxemburgenſe nouendecim. Bergenſe vno minus.

E viuis exceſſere ſex. In Societatem recepti ſeptuaginta duo.

COLLEGIVM LOVANIENSE.

VT à ſacris communicationibus ducatur exordium, ad has adeò multi ſanctioris vitæ deſiderio venêre, vt nunquam fere plures, ſiquidem numerati ſūt octoginta tres, qui tāto animi ſenſu, fructuque eas obiêre, vt multi dicerent, nihil in vita ſe percepiſſe vel vtilius vel iucundius, eaſque vniuerſo mundo anteponere. Nec illi ſolum, ſed & Collegiorum præſides à noſtris inſtitutis alieniores tantam morum mutationem admirati, eas etiam inuiti laudarunt, diſciplinæ legumq; obſeruantiam acceptam retulerunt Societatis induſtriæ. Ex his alij ad Religionem cupide euolarunt, alij ad animorum curam pietate bene inſtructi, cuius antea ſe vix vllum habuiſſe guſtum confeſsi ſunt. Sed præcipuus in excolendis Religioſis fructus enituit.

Sodalitia B. Virginis ſacra numero pietatiſque ſtudio florent. Maius enim Sodales ducentos quinquaginta numerauit ſelectos, & in his multos ſum-

mum penè Theologiæ gradum adeptos. Ex eo varijs religioſorum familijs adiuncti complures: ſeptem in noſtram Societatem cooptati. Illud commemoratione dignum videtur. Nobilis Anglus hæreſi imbutus à puero, poſteaquam opera noſtrorum eam eurauit, ſanamque doctrinam & ſalutis viam edoctus eſt; ecce, parentis litteris è veſtigio reuocatur in patriam: verebatur improbus parens, ne ad auitam Religionem traduceretur. Dubius, & quid agat incertus, tandem redire conſtituit: ſed ne præſidio deſtitutus quod eiecerat, venenum reſorberet, ad Collegium feſtinauit, patronamque B. Virginem tanto adoptauit ardore, vt Patrum aſtantium nemo à lachrymis temperaret: tum maxime cùm votiua precatione Deiparæ autoratus exultans gaudio dixit: In Domina mea tranſgrediar murum, nō timebo, quicquid inſidiarum hoſtis faciat, quicquid admoueat machinarum: ita abijt Deo Duce, B. Virginis tutela firmatus.

Obijt mortē iuſtus Lipſius editis operibus clarus, non vulgare huius Sodalitatis ornamentū. Vixerat Louanij annos tredecim, interim ad Deiparæ cultum ita propenſus, vt ſicut ab eo virtutis & eruditionis, ſic merito cultus Dei matris exempla peterentur. Sacris exhortationibus ita paſcebatur, vt omnes aſsiduitate ſuperaret: ita legum obſeruans, vt nihil religioſius faceret, ſiue confeſsione aperienda peccata, ſiue ſacra ſynaxis adeunda, omnes denique perfecti Sodalis numeros accuratiſsime expleuit. Sed qui fuerit vir, in morte vel maxime claruit. Quaſi illam præſentiret animo, ſimul ac in morbum incideret, illud extremum vitæ temporis futurum

eſſe

eſſe prædixerat. Nec temere: vt enim morbo teneri cœpit, paucis diebus eſt mortuus. Feliciter ſane: nam ſub initium morbi, mirum quanta fuerit in ſacris omnibus Chriſtiano ritu procurandis ſolicitudo. Bibliothecæ, literarum, teſtamenti mirum ſilentium, nulla cæterarum rerum querela: ſed vel tacitus ſecum meditabatur æterna, vel pijs de Chriſto Crucifixo, vel de B. Virgine colloquijs animum intendebat. Cum noſter Sacerdos ad omnem curam in eam patronam, quam ſtylo coluiſſet & mente, collocandam hortaretur, languidis manibus nocturnum pileolum capiti detraxit, iunctiſque manibus cœlum ſuſpiciens; Vtinam, inquit, mater omnium, mihi his temporibus meis, ſit mater. Vt autem hoc impetraret, litanias recitandas curauit, quas vna recitauit cum cæteris: in medio ſubinde inſiſtentes, vt quieti eius conſulerent, reuocabat ad curſum. Erat enim illi de Virgine ſermo voluptati: quodque illam à primis annis coluiſſet ex animo, iam morituro maximum aiebat eſſe ſolatium. Monitus vt cum B. Stephano diceret illud: Domine Ieſu accipe ſpiritum meum; Dico, inquit, Domine, dico cum B. Stephano: Domine Ieſu accipe ſpiritum meum: addiditque nonnunquam, quanta potuit vi, oculis cœlum ſpectantibus: In manus tuas Domine commendo ſpiritum meum. Rurſus cum altius cogitationi cuipiam inhæreret, rogatus quid mente volueret; Promiſſam, inquit, diuinitus laborib⁹ mercedem. An exiſtimas opum gratia me feciſſe quæ feci? Aliam mihi propoſui mercedem: illa animo meo hæret infixa. Denique facta dictaque eius Chriſtianum Philoſophum &

verum Sodalē arguebant. Quoties Crucifixum rogauit ſibi ad oſculandum dari? quoties eum patientiæ Magiſtrum pro aſpectu ſe audire teſtatus? hortantibus quibuſdam, vt, de qua ſæpe tractaſſet, Stoicam patientiam oſtenderet; iſta ſunt, inquit, deliramenta ſtultorum, digitoque in Crucifixum intento, illa eſt vera patientia inquit: Domine Ieſu doce me patientiam Chriſtianam. Vt indulgentiarum particeps eſſet, vicies iterauit dulciſsima Ieſu, & Mariæ nomina fractis & intermortuis vocibus, inter quas felicem animam edidit. Expiatam ſiquidem omninò credimus, tum ſacrificijs (quæ ſi quando offerebantur à noſtris exultabat) tum doloribus patienter ferendis, tum B. Virginis patrocinio, quam de æternitate decertans ſæpe inuocauit: tum largitionibus & pijs legatis. Nam & græcam Bibliothecam Societati, B. Virgini pellitam veſtem pretioſam legauit. Addo contemptorem eorum fuiſſe quæ hominum vulgus ſuſpicit. Sæpius inuitatus à Rege Galliæ magnis opibus, & honorario mille nummûm aureûm & ampliori, vt in ei⁹ diſciplinam Delphinus ipſius Regis filius traderetur, modeſtiæ cauſa excuſauit, humiliori ſorte contentus. Et hæc maiori Sodalitio memoria digna contigere.

Minus, quod conſtat è cœtu Philoſophorum, ſuos etiam fructus extulit. Nam plurimos Religioſis Ordinibus peperit, qui quadraginta numero, vel etiam plures definiri poſſe creduntur.

Eſt & aliud omnibus Sanctis conſecratum, nec illud infrequens, numerauit enim ſeptuaginta, omnes ferè Sacræ Theologiæ ſtudioſos, qui vel Paſtora-

ſtoralem animorum curam, vel Religionem cogitant. Magna flagrant in eo virtutis & ſalutis propriæ & aliorum ſtudia. Quocirca nonnulli opulenta beneficia vel deſeruerunt, vel oblata refutarunt. Ii ſoliti ſunt Noſocomia luſtrare, villas, pagoſque vicinos concionibus habendis, & rudioribus ſalutari doctrina inſtituendis, præmioque excitandis peragrare. Duo præterea ex ijs à Sodalitatis Præfecto deſignati ſunt, qui collatam à voluntarijs pecuniam in egentes honeſtioreſque pauperes ſingulis menſibus diuidant. In perfectioris vitæ ſtudium ita incumbunt, vt à Religioſis maiora non exigantur. Horam multi præter attributum lectioni & examini tempus, in pijs exercitationibus animi ponunt, & vni alicui vitio quotidianum bellum indicunt. Veſperi plures qui communiter habitant leguntea, quæ ſpectant ad incitamenta virtutum, tum colloquuntur: Eucharistiæ Sacramēto in hebdomade ſemel minimum reficiuntur: in eadem ſemel & iterum voluntariam inediam ſuſcipiunt: denique ad tolerandum pro Chriſto ſic inardeſcūt, vt in ciliciorum, & flagellationum vſu cohibendi fræno potius, quam incitandi eſſe videantur. Cætera quia longa ſunt, prætermitto.

Miſsiones aliquot inſtitutæ. Diſtemium oppidum eſt quinque milliaribus Louanio diſtans, ſitu percommodum, ideoque hyeme militibus in hyberna dimiſsis frequens. Huc excurſum flagitante Senatu, in primiſque Domino Præpoſito noſtræ Societatis amantiſsimo, cui etiam ipſe Senatuſque iunctis animis Collegium parant. Ad milites habitæ Gallica lingua conciones, ad ciues Flandrica, tra-

dita Chriſtiana doctrina mira negotioſis etiam diebus ciuium frequentia, & audiendi cupiditate.

Abeſt inde milliario locus miraculorũ B. Mariæ gloria clarus, cui nomen Aſpricollis: Hic mira peregrinorum frequentia, à ducentis etiam milliaribus venientium, ſuſcepta votiua peregrinatione celebratur. Itaq; Dominus Præpoſitus, cuius proxime memini, Sereniſsimos Archiduces adijt, loci dignitatem expoſuit & ſanctitatem, nullaq; re conſeruatum iri melius, quã ſi noſtri cõfeſsionibus audiẽdis illic operam darét: viros probos & eruditione præſtantes eſſe debere, quorum fidei populi ſalus commendaretur. Pium ſtudium laudauere Principes, & cum Archiepiſcopo re communicata, vt è noſtris duo mittentur à R. P. noſtro Prouinciali impetrarunt, qui ſua aſsiduitate peregrinos iuuarent. Eſt enim eorum tantus appulſus, plebeiorum, nobilium, & virorum Principum, ac pœnitentium, ſacroq; conuiuio animos reficientium tanta frequẽtia, vt ſinguli dies ferię quędam Paſchales eſſe videantur. Eſt enim B. Virgo miſerorum perfugium, quibus ſimul accidunt res aduerſæ, votũ concipiũt, & leuationem ſentiunt. Ruſticũ infeſtabat dæmon, ſurripiebat inſtrumenta quibus victum merebat. Erat ei filius agens annum decimum ſextum, quo familiariter dæmõ vtebatur, cum eoq; mentitis variorum hominum formis colloquebatur. Nam vbi laterent inſtrumenta paterna, non ſine tamen indicij mercede, modo aperiebat, modo furti vicinos inſimulabat; inde iurgia naſcebantur: tandem & filium in agro lateri patris adhærentem eripuit, nuſquam veſtigiũ erat, licet matutino rore cuncta albeſcerent:

beſceret: biduum fruſtra quærit Pater, mœſtus domum redit; B. Virgini peregrinationem vouet, in viam ſe dat: ecce puerum redeuntẽ familia ſtupẽte, dæmone loco, vnde ſubduxerat eum, reſtituente, varijs modis eluſum, & fruſtra vt deſertâ paternâ domo, ſe illi addiceret, ſolicitatum. Interea reditus filij pater ignarus, pergit quo intendebat: à noſtro Sacerdote accipit cerei agni effigiem, vt ſuſpendat è collo filij confeſsione expiati. Dum imperata facit, ecce mentiri formam deſiit mendacij parens, ſed horrifica ſpecie obtulit ſe filio: verum vt ad ſacram menſam acceſsit, liber à ſpectris euaſit, & ad Aſpricollem acturus Diuæ Virgini gratias contendit.

Sed & fraudes hominum, qui ſe malo dæmone afflatos, ſeq; furere ſimulabant, detectæ: profanum carmen pronuntiatum, reliquiæ in eam rem, & ſcopæ à ſetis porcinis latenter admotæ, torqueri ſe vehementer, eiulatu, & incompoſitis motibus fingebat mulier: diſsimulata res fuit, ipſaque ad illuſtriſsimum Archiepiſcopum cum viatico ablegata, quàm male habitam dimiſit.

Miſsi ſunt ferijs Paſchalibus & noſtri Levvas, quod oppidum eſt in Brabantiæ finibus. Ibidem Galli milites in hybernis agebant, omni animi ſubſidio deſtituti: nullus erat Sacerdos linguæ peritus, nullæ conciones habebantur, quibus homines efferati bellis, & duri ad Chriſtiani hominis officiũ flecterẽtur. Dictum eſt de immortalitate animorum, de hominis fine, de Sacramentorum neceſsitate, ad extremum cœleſtes iræ denuntiatæ. Principio auditores pauci, quia à luſibus irretiti ſeipſos expedire non poterant: mox amice compulſi, frequentes affuerunt,

fuerunt, & paulatim ita ſacræ concionis voluptatę capti, vt vberes fructus ſint cõſecuti. Nam ab ijs impetratum, vt inueteratũ odium, & inimicitias, quarum cauſa multis annis ſacra ſe communione priuarant, deponerent, confeſsione peccatorum non ſine lachrymis animos expurgarent, repudiarent cõcubinas, aliena reſtituerent, omnem iurandi licentiam præſcinderẽt; quod & tanta facilitate fecerũt, vt in ſtationibus multam iurãti, ſublatâ omnes manu, vnâ voce decernerẽt: multa verò fuit quinquies iterata recitatio orationis Dominicæ, pariterque ſalutationis Angelicę, ante crucifixi imaginem, quam in ſingulis ſtationibus propoſuerunt.

COLLEGIVM TORNACENSE ET Probationis Domus.

VEtus eſt caſtrum in Domo Probationis in antiquæ vrbis mœnibus, vulgo Gracculorũ & Gaiũ ab amœnitate ſic dictum, quod quia erat à communi noſtrorum habitatione ſeiunctum, cum hortulo, & cubiculis aliquot deſtinatũ ijs fuerat, qui ad primam probationem, & exercitationes B. P. N. ventitant. A multis autem annis compluribus idoneis è numero noſtrorum authoribus, auditi in eo loco ſtrepitus & fragores varij de nocte. Viſa nonnunq̃ ſpectra, quæ locum illum ſuſpectum & terribilem reddiderunt. Ornatæ plerumque mulieres viſæ de nocte, alias verò nudæ. Is qui tum erat nouitiorum magiſter, contempſit, eiuſmodi falſas imagines turbatorum arbitratus eſſe tironum. Alias ſtaturâ gigantis vmbra quædam apparuit, & mox ex oculis aſpicientis euanuit. Aliquoties expiatus eſt locus,

ctus, ſed non adeò ceſſauit infeſtatio; quin ſubſequentibus annis iterum graſſari cœpit, frequentius & omnia, maiori quam antea ſtridore complere. Anno milleſimo ſexcenteſimo quarto, Sacerdotem quendam ibi dormientem ſuſcitauit nō ſemel: diſcedens cubitum depoſuerat in menſa roſarium, quod acceptum dæmon in abſtruſum angulum cubiculi cōijcit, inde graui ac lento gradu pauimentū cubiculi pulſans inambulat, precarios roſarij globulos putaſſes decurrere: tāto ſtrepitu & ſtridore alia ex alijs grana demittebat. Anno item ſubſequenti Sacerdos alter, ſacris commētationib⁹ dans operā, importunis laruæ huius eiulatibus, & crebris nocturni ſpectri occurſibus adeò agitat⁹ fuit, vt iterata ſæpe Ieſu & Mariæ nomina inclamans, execrationes etiam quanta potuit vocis mentiſq; cōtentione addiderit, tergū inſuper flagro diuerberarit, vt ſic vel dæmonē à ſe vel timorem propulſaret. Affirmauit idē ſæpi⁹ ſe conſpicatum canē fuiſſe, vel felem è lecto ſuo in cubiculum deſilientē, ac ſe puncto temporis (occluſo tamen cubiculi oſtio) ex omni aſpectu ſubducentem. Vertente anno milleſimo ſexcenteſimo ſexto, ob nimiam tironum aliquādo frequētiam diruta ſuprema veteris illius caſtri ruinoſa parte, exædificata ſunt aliquot peropportuna cubicula, magno cum domus vſu, tum eorū qui ad primā probationē veniunt, commodo: tunc multò quam antè ſpiritu locus infeſtior, & certò inuiſę ſuę præſentiæ argumento tragædiæ telam orditur, ſub horā veſpertinā cum cubitū conceſsiſſent omnes, ſtrepit⁹ videlicet inſolitos & variū cōcitat murmur, nūc acri⁹ inambular, nunc violēto vngularū artritu

ladit

radit oſtia cubiculorum, cuius vlulatu perſonant omnia, velut feræ, quæ caueæ includatur anguſtiis: E nouitijs quidam experrectus eſt, qui vt peſſulum moueri, oſtiumque vngulis impeti violenter animaduertit, extimuit; & quod ſolent timore perculſi confugit ad preces. Deum Diuoſque omnes inuocat, Authorem metus dæmonem vi nominis SS. Trinitatis remittit ad Magiſtrum Nouitiorum. Nō paret nequam, ſed maiore quam vnquam ſtrepitu grauiſsimæ molis in terram deturbatæ immanem edidit fragorem. Hic arma iuuenis rapit, altera manu Deiparæ imaginem lecto affixam, flagellum altera, illam premit ore, hoc tergum diuerberans ſocios inclamat: ſurgite, inquit, Fratres, & fidenter accedite, nihil hic quod extimeſcatis. Expergiſcuntur duo tandem & aduolant, vt Fratrem ſua præſentia, iunctiſque precibus pauore iacentem erigant. Inde recitatis litaniis ad Magiſtrum Nouitiorum ſe conferunt, á quo confirmati reliquum noctis in quodam cubiculo trānſegere. Subſequenti luce rumor hic totam domum peruagatus, multorum turbauit animos. Ergo Magiſter Nouitiorum frequentibus Auditoribus, iuuenem nocturnis terroribus exagitatum, rei geſtæ hiſtoriam iubet exponere: qua intellecta ridet nimiā timiditatem, dæmonis terriculamenta ijs præſertim, qui Dei eſſent obſequio mancipati, contemnenda demonſtrat: & vt ex omnium animis impreſſas imagines, & timorem expellat, ex D. Antonij vita dæmonis imbecillitatem docet, Religioſos decere animi magnitudinem atque conſtantiam, maiorique in Deum fiducia eſſe debere, quam vt nocturnos dæmonū

monum rugitus exhorreſcant. His erecti tirones aliquot petunt in caſtro pernoctādi facultatem, inter quos animoſior cæteris Coadiutor quidam, puſillo aliorum animo reprehenſo, ſe contra malos ſpiritus ducem fore, non alacrius pollicetur, quam exequitur. Audacter enim caſtrum introiens animo ſecuro, altoque ſomno, cum reliquis ibi primā noctem exegit. Poſtridiè antequam luceſceret, ex domo petita decentiori veſte, qua ad ſacram menſam accederet, reuerſus pedem caſtro vix intulit, & ſenſit omnia repentino ſtrepitu commoueri, ambulationes concuti, ſtriduloque murmure totam domum perſonare, ſubſiſtit, & admota lucerna cūcta penitus explorat, cum ecce viſu horrendum animal hirci figura nigerrimi è turris gradibus in infimum caſtri locum præceps deuoluitur. Tum vero perterritus ad Magiſtrum Nouitiorum regreditur, qui eum magno animo eſſe iubet. Inde ſic excitatus & erectus eſt iuuenis, vt loco noua ſacrorum carminum vi munito, ereptum dæmoni imperium crederet: & repetita latinè, vt poterat, apud ſocios exorciſsimi formula, dæmoni ſi reuerteretur ſinapi obtruſurum ſe, non minus lepide, quam conſtanter aſſereret. Iniquiſsimè tulit dæmon tantos iuuenis ſpiritus. Quamobrem ſequenti nocte importuno pulſu ianuas impellit, quo omnibus ſuſcitatis è ſomno, timideq; auſcultantibus ad Coadiutorem, qui Ducem ſe contra ſpiritus præbuerat, ſub horam tertiam matutinam omnis dæmonum vis conuertitur. Oſtium primo violentius nequam impetit, pulſat frequentius, peſſulum agitat, ſimulat ſeſe aperire non poſſe: iuuenis è lecto vociferari quis eſ-

ſet?

ſet? quid vellet? ad Magiſtrũ Nouitiorum mitteret: ille contra pulſando oſtio perſeuerare, & agitando peſſulo: tandem cum iuuenis nominis Ieſu & Mariæ vi pelleret à ſeſe; ſumma vi in cubiculum irrumpens omnia huc atque illuc diſcutit, laternam velut chartam complicat, veſtẽ lecti ſtragulam, lecticã loco violento impetu dimouet, eamq; toga implicatã oſtio arctiſsimè alligat: feneſtram in medium cubiculi, veſtem in hortum projcit, pendentem è feneſtræ cruce thoracem relinquit, nihil denique, excepta ſacri Agni cera, ſuo nõ deturbat loco: tandẽ ſulphuris, nitriue grauis fœtor, & ingens quaſi lapidum fragor tragœdiam concluſit. Tantus ſtrepitus & concuſsio fuit, vt labefactis fundamentis, domus tota præcipitem caſum à culmine minitari videretur. Alij qui ibidem dormiebant, celeriter aduolant, ad Fratrem prope timore exanimatum, dulciſsimumq; Ieſu Mariæque nomen iteratum ſæpius exclamantem, quem verbis & ſua præſentia conſolantur. Ille vix vllius ſolatij capax, adeo graui terrore perculſus erat, vt malum redundaret in corpus, tertioque aperta vena nè ſanguinis quidem gutta manaret. Vt reſpirare per tempus licuit, multò quam ante generoſior, eodem in loco, exigere, ſi permittatur, totam hyemem conſtituit, vt reſũpto ſpiritu imbelles dæmonum conatus eludat. Audita hac tragœdia communi Patrum conſilio, poſtridè ſacrum in primario cubiculo factum, deindè proceſsio, per omnia cubicula & ambulationes inſtituta, in eaque delatum venerabile Sacramentum, indictæ preces quadraginta horarum. Inter quæ mirum quantus in omnium animis excreuerit ardor &

dor & fiducia decertandi cum dæmone. Tanto ſpiritu fuit quidam incitatus, vt intempeſta nocte, nemine conſcio, faſtigium ſolus conſcenderit, prouocaritq; dæmones ad ſingulare certamen: deſcẽderent modò & ſi quid eſſet virium liberè exercerent, paratum ſe diuinaq; ope tectum, tenebricoſæ poteſtatis furias, & inanes dæmonum ſibilos contemnere. Sed non ſunt auſi Principes tenebrarum cum filio lucis in arenam deſcendere. Pulſi tandem victique, vt ſperamus, terga verterunt, quietemque nobis vel inuiti conceſſerunt.

Sed præcipuum nomen Societati peperit Mildeburgi vrbe Flandriæ in milites illic in hybernis agentes labor impenſus. Eo namque ablegati ſunt Sacerdotes è Probationis Domo, quorum primus congreſſus fuit cum hæreticis quadraginta, vel circiter, ad fidem conuerſis, duobus exceptis maiori opinionis ſuæ pertinacia obduratis: quorum alter Sacerdotem noſtrum prouocauit ad publicum de fide certamen: ſed vbi deſcendit in puluerem, nihil potuit, niſi ex Ariſtotelis Ethicis pauca depromere: abſoluta verò diſputatione vel noſtris vel alijs nuſquam apparuit. Edocti ſigno ad Angelicam Salutationem dato, genu flexo B. Mariam ſalutare. Pijs colloquijs, ab vſu carnium ipſis Quadrageſimæ tẽpore conceſſo, ſponte ſe abſtinuerunt. Iuramenta magna ex parte ſublata, nemine cuiu cunque ordinis cum iuraſſet propoſitam pœnã recuſante, multis etiam eam ſponte exigentibus. Reconciliatis multorum gratijs, ortum eſt vnum de principatu certamen. Anceps & ad componendum difficile partibus obſtinatis, & factioſi nonnulli maiores e-

tiam admouebant faces. Nihil Sacerdotum (qui plurimum ſemper apud Hybernos valent) interceſſione moueri, nihil religione noctis, qua Chriſti paſſio recolebatur, ab impio furore cohiberi: iamque alter duorum cum tota cohorte, expeditis armis & tormentis igniuomis, haſtiſque obuerſis alterum vna cum ſocijs ex aduerſo maturantem præſtolabatur ad necem. Hora vndecima noctis aduocati Patres, eo propè nudi conuolant, quorum tamen eos obſecratio, nihil commouit oratio. Iacens igitur alter ad pedes, flenſque Chriſti Paſſionis memoriam proponit, commemorandiſque verberibus & vulneribus, quæ Chriſtiani ea nocte ſponte acciperent, totius anni crimina vindicantes, adeò efferatos mitigauit animos, vt in terram abiecti duces inde vltro citroque in amplexus ruerent: quoque firmior eſſet fides reconciliatæ gratiæ, in oculis ſuorum Euchariſtiam, pignus pacis, lachrimãtes ſuſcepere poſtridiè. Leuata grauis etiam eorundem Hybernorum inopia, ſumptis ab Epiſcopo Burgenſi, & quatuor membris Flandriæ acceptis commodato duobus florenorum millibus, quoad perſolueretur militare ſtipendium, datis præterea à Comite Federico quadringentis florenis ad emendos ſulphureos pulueres.

COLLEGIVM AVDOMARENSE.

VBeres animorum fructus Pauli Pont. Max. liberalitas attulit, cum Eccleſiæ theſauros aperuit fidelibus vniuerſis. Numerata ſunt ſex eorum millia, qui in ſacra æde noſtra pane cœleſti reficerẽtur. Ad pietatem excitandam decretæ ſupplicationes

nes quadraginta horarum, quæ magna populi celebritate peractæ, & vocum & omnium inſtrumentorum voluptate, multique teſtati ſunt, ſe nihil vnquam aut vidiſſe ſplendidius, aut audiuiſſe iucundius. Poſtremò imago B. Virginis Aſpricollis de quercu ab Epiſcopo ſolenni ritu conſecrata, populoque ad venerandum propoſita. Excitauit illa Religionem multorum, ac liberalitatem: nec defuerunt adhuc populi benignitate votiui cerei, qui cõtinenter arderent.

COLLEGIVM ANGLICANVM.

MVlti magni ingenij & expectationis Adoleſcẽtes ſtudia ob inualetudinem & immodicos calores naturæ ſuæ aduerſos, intermittere, & regionem deſerere coacti, hic tamdiu benignè diuerſati ſunt, donec ipſis alibi prou ſum eſſet. Quidam è noſtris Sacerdotibus pro fidei propagatione in magnum diſcrimen adducti, huc confugientes à nobis recreati ſunt, & ad tutiora tranſmiſſi. Ex eo numero is, qui grauiſsimis laboribus exhauſtus, & ita morbis agitatus, vt animam penè ageret, diligenti cura & charitate paucis hebdomadibus ita conualuit, vt idoneus eſſet ad conficiendum iter longiſſimum.

Duo de triginta, quâ Sacerdotes, quâ Laici, multique canitie venerandi, pro fide Catholica in exilium è carcere deportati, cum primũ vnâ accubuere nobiſcum, diſciplinam domus eximiam, & exercitationes literarias vehementer admirati ſunt. Horum qui natu maximus videbatur, tanta voluptate perfuſus eſt, vt in familiam aſcribi enixè contende-

ret; exiſtimabat enim ſe beatum futurum, ſi voto potiretur, & vitam apud nos terminaret ſuam. Idē paulò pòſt incidens in morbum Collegiū hoc largis muneribus donauit, quaſi Symbolo amoris ſui. Eas laudes alij prædicabant, quas verecunda modeſtia ſcribi non ſinit. Sed cum Domus arcana habent ſpectata & cognita, cum eos qui vix humanitatis limina ſalutarunt, de quauis re nec præparata, nec meditata Græcè & Latinè (quod ipſum apud hæreticos, qui de cognitione linguarum gloriari ſolent, admirabile eſt) diſſerentes audiunt, tum demum mirari non deſinunt. Iam ſi Muſicā ſpectes, voce & neruis, omnes ad vnum ferè canunt: nec eſt vllum inſtrumentorum genus, cuius vſum non percalleant. Quamobrem omnis ordinis, nationis, & Religionis homines, qui hac iter faciunt, populares, Nobiles, Legati Principum horum permoti gloria, prius vrbe diſcedere nolunt, quam huc ad iſta viſendā & audienda diuerterint. Neque ſatis mirari queunt Adoleſcentes alioqui doctos, & ſtudio litterarum deditos, tot & tam variorum inſtrumentorum ſcientia præſtantes.

Neque ſunt minus à bonis moribus, & pietate laudandi; tanta modeſtia, tantum ſilentium ſiue in Muſeo communi, ſiue conclaui, ſiue cubiculo, vt ibi neminem putes: tam frequens Sacramentorum vſus voluntariæ vitæ aſperitas, tam ſancta contentio miniſtrandi rebus diuinis, vt à Religioſo vix aliquid maius expectes. Quare non eſt mirandum, ſi tam multi nuntium rebus humanis remittant, & ad accuratiorem vitæ normam ſe conferant.

Hoc anno præterea in ſolennia ſacra, preceſque veſper-

veſpertinas conſuetudinem Romanarum cerimoniarum induximus, quibus & rebus diuinis ſplendor additur, & iuuenes ijs exercendis pietatē multorum accendunt. Hinc ſacra ſupellex multum augetur, dum his permoti plures hac iter facientes in eam liberaliter conferunt. Hinc Nobilis Anglus inauratum calicem pulchrum & elegantem dedit. Mulier Angla Nobiliſsima pretioſiſsimam caſulam argento intertextam, aliaque id genus ornamenta: alij vniuerſum ſacerdotis & altaris ornatum.

In familiam admiſimus plures viginti, nonnullos grandioris ætatis, & annorum penè triginta, qui relictis parentibus, ſpretis opibus, ſummis precibus huc ſe recepere, vt liberius Deo ſeruiant, & ſubueniant oppreſſæ patriæ. Et quidem adeo demiſsi & obſequentes ſunt, vt obedientia, modeſtia, & obſeruatione diſciplinæ minimis etiam omnibus præſtent. Alij contra minores ſunt, quam vt per ætatem huius diſcliplinæ capaces eſſe videantur, ſed viſa indole, & nè vitio fortè noſtro perirent, in communē cœtum aſcripſimus. Ex his vnus, qui in fabulis Regi Galliæ & Principibus datis, inter cæteros Anglos laudabiliter partes ſuas egerat, ab hoc vitæ genere magno faſtidio alienatus, iter in patriam inſtituit, manifeſto fidei periculo, ſed incidit forte in quoſdam Belgos, qui eum ad Collegium noſtrum rectà deducunt, eoque ibi relicto ſuſceptum iter perſequuntur. Puer notatis & obſeruatis omnibus, ſupplicauit in Collegium admitti, qui quia videbatur ingenuus, vnâ omnium voce in alumnorū cœtum cooptatus eſt, omninoque videtur miſſus ad gerendas olim res magnas, atque præclaras.

Ex ijs noſtræ Societatis hominibus, qui pene ſingulis annis ex Italia, Hiſpania, Germania venientes ad tempus hoc in loco ſubſiſtunt, vt à longa itinerum defatigatione releuentur, & auxilio iuuentur, antequam vel aliò, vel in Angliam tranſeant, prouinciam periculoſam, grauem & duram, tres ablegauimus, viros doctos, & pios & ad munia Societatis aptiſsimos, duos in Angliam, quorum alter cæteris præficiendus eſt, tertium ad caſtra, cui mors paucis menſibus, quam qui eſt in hac vita, meliorē ſtatum attulit.

Ex his Patribus qui nuper exularunt, hic commorantur duo, vſitataſque Societatis functiones obeunt quorum alter, cum ſit pietatis & ſanctitatis gloria clarus, quid egerit, paſſus ſit, lubet pauca ex literis eius aſcribere. Ego, inquit, cum in arctiſsima cuſtodia multis conuitijs & iniurijs exagitatus annum exegiſſem, repente à cuſtodibus meis eductus è carcere, & in ripa fluminis, vbi nauis ad me & alios exules exportandos in exilium, parata ſtabat, poſitus ſum: ibi licet frequentiſsimum vulgus in nos omne maledictorum genus petulantiſsime non modo iactaret, ſed lapidibus etiam appeteret, tamen multi Catholici nihil horum veriti, ſed quodammodo ſui & ſuæ ſalutis obliti, adeo fortes & conſtantes fuerunt, vt in cymbas, & nauigiola ingredientes nos ad nauem deducerent. Hæc licet parua, longiuſque diſtabat à littore, tamen quotquot illo modo potuerunt, Ignobiles, Nobiles, tum viri, tum fœminæ, nobiſcum eam conſcenderunt, vt nobis valedicerent, & ſolum genibus omnes contingentes fauſtá precationem acciperent. Cōplures

plures præterea viri inſignes, ac matronæ ſummo loco natæ Thameſim nauigarunt, vt nos ſalutarent, recrearent, & ad celerem nos reditum inuitarent. Viginti pene milliaria noſtram comitati nauim, ad eius latus nunc blande colloquebantur, nunc in ipſam egredientes vinum & alia neceſſaria inferebāt. Hæc de parte litterarum illius.

Mulier Nobilis diuturna febre iactata, nulla alia medicina, quam confeſsione peccatorum, omninò præter omnium ſpem & expectationem conualuit. Alius hac iter conficiens Eccleſiæ reconciliatus eſt, qui tantos inter confitendum ſuſtinuit impetus dæmonis, vt reſpirare, interrumpere ſæpius cogeretur, tametſi bene validus eſſet atque robuſtus, ſed conſilio opportuniſque remedijs rē perfecit magno ſuo gaudio, perfregitque vim dæmonis.

P. Henricus Garnettus apud bonos in Anglia decus & ornamentum noſtræ Societatis, cum Londini ante D. Pauli templum ciuitatis maximum productus eſſet ad mortem, & in ſublimiore theatro, ad maioris infamiæ notam ab hæreticis poſitus, Adoleſcens tunc mercator, iam alumnus Anglicani noſtri Collegij, magna tum à ſe, tum à pia quadā martona cupiditate incenſus eſt, aliquid aut corporis, aut ſanguinis ipſius Martyris auferendi, quod reliquiarum loco veneraretur. Atque vt deſiderio ſuo faceret ſatis, induſtria diligentiaque perfecit, vt per mediam turbam ad ipſum theatrum euaderet, vbi incredibili animi ſui voluptate Martyris ipſius maximam partem factorum notauit, atque dictorum. Multis egit, inquit iſte, Deo gratias, quod reſeruatus eſſet ad obeundum genus hoc

mortis eo die quo memoria Sanctæ Crucis, cui maximè ſemper addictus fuerat, recoleretur à Sancta matre Eccleſia; quin etiam impenſe Deum rogauit in ipſo mortis puncto, vt nunquam pateretur eam à corde diuelli. Nec irritas fuiſſe preces apparuit; nam deijciédus è ſcalis ita brachia complicauit, vt formam Crucis exprimerent, altera manuum in corde poſita, & contra naturæ ordinem eandem figuram, non ſolum vſque ad extremum ſpiritum, ſed etiam poſt mortem retinuerunt. Eo mortuo dum carnifex, vt mos eſt, corpus in quatuor partes in ſtramine diuidit, & partes eaſdem, caputque & ſtramen in vas conijcit, ſubitò cruenta ſpica cum calamo dimidij pedis, in manum huius Adoleſcentis incidit, vnde vel quo modo cecidiſſet ignari; quam ille magno perfuſus gaudio, religiosè ad illam mulierem detulit, quam & ipſa pari honore ac reuerentia incluſit in vas cryſtallinum. Tribus inde, quatuorue diebus ad eam ſalutandam vir bonus & Catholicus venit. Huic illa pretioſum quoddam domi ſuæ pignus habere ſe dixit, eique videre cupienti cryſtallo ſpicam incluſam exhibuit. Hic ille intentis oculis intuens, quod prodigium, inquit? nihil enim video præter ôs hominis, & vultum. Illa cum viro & eodem Adoleſcente, qui domi fortè tum aderat confeſtim aduolat, & ita ſicut ille dixerat, ſeſe rem habere perſpicit.

De hac eadem ſpica vir quidam grauiſsimus teſtiſque locupletiſsimus, ad P. N. Rectorem in hanc ſententiam ſcripſit. Vnum propè exciderat lectu digniſsimum, & ad aduerſariorum dedecus, Dei, Patriſque Granetti gloriam ſempiternam. Hic Lõ-

dini

dini Matrona quædam proba & Catholica, ſtramen habebat ex ijs vnum, quæ ſanguine Martyris tincta ſunt, quod dum acriter intuetur, & amicis quibuſdam ſuis religioſe oſtendit, animaduertunt in ſpica os & effigiem hominis, oculos, nares, barbam, collum, & in fronte crucem, ac ſtellam, tam accuratè expreſſa, vt melius nullo artificis penicillo quicquam adumbrari poſsit. Viderunt innumeri Catholici, viri, fœminæ, Nobiles, Sacerdotes, nec non & hæretici quidam, omneſque qui Patrem Grannetum norant, eum hac imagine deſignari perfectiſsimè dicunt. Vidit Legatus Hiſpaniarum, qui pro ſtramine voluit ſexcêtos aureos nummos perſoluere. Vidi & egomet inter cæteros hiſce oculis author harũ litterarũ, Deumq; in hoc opere ſummè laudandum exiſtimo, qui facit mirabilia magna ſolus. Iam ad Regis aures & conſiliariorum huiuſce rei fama peruenit, ſolicitique & anxij ſunt admodum Catholici de illius theſauri cuſtodia. Hæc ille.

Commemorat etiã idem Adoleſcens naſci gramineam coronam in area domus illius, in qua captꝰ fuit Beatus hic Martyr, & licet à pecoribus ibidem cætera depaſcantur omnia, illa tamen ab ijs nunquam attingitur, quæ res locupletiſsimis multorum & magnorum teſtimonijs eſt comprobata.

Expetita multis annis, ſed varijs modis impedita, demum hoc anno Authore R.P. Prouinciali B. Virginis inſtituta Sodalitas, ſed quia res aliter perfici non poterat, ſuaſit vt omnes in eandem aggregarentur. Eò Collegium donauit eleganti B. Virginis Aſpricollis imagine, quam ipſemet ſub ſacrifi-

ita ſanus, & incolumis redijt, vt morbi veſtigium non appareat.

COLLEGIVM DVACENSE.

ACceſſere quatuordecim Chriſti Domini Deiparæ, Apoſtolorumque ſtatuæ ſecto lapide ſacræ ſupellectilis additamentum, quibus multum illuſtrantur templi columnæ: ſingulę ſeptem pedum magnitudine, & artificio pereleganti viſendæ. Præterea, inſigni opere picturæ tres, quarũ vna quadringentis florenis, aliaque ornamenta, quę vniuerſa quatuor florenorum millibus æſtimantur. Propoſita eſt effigies Deiparæ de quercu eiuſdem Virginis Aſpricollis, quæ magna ſupplicantium ſtudio, donarijs etiam quamprimum coli cœpta eſt, et eius in dies cultus augetur.

Extitit in militẽ quendam ſingulare diuinæ prouidentiæ, & benignitatis argumentum. Cum in exercitu perditiſsimam vitam egiſſet, omni flagitio coopertus, de ſua ſalute deſperans omnibus modis odioſam vitam ſæpius conatus amittere. Aut enim in medios pugnantium gladios ſe conijciebat, aut adibat aperta vitæ pericula, quæ in vrbis obſidionę in qua ſtipendia merebat, plura occurrebant: triginta nonnunquam, ſæpe etiam plures è commilitonibus hoſtium telis in eius oculis & aſpectu cadebant, ſolus ipſe qui mortem quærebat, viam mortis inuenire non poterat. Deus enim, qui non vult mortem impij, oblatis mortis occaſionibus reſtitit, Tandem aliquando cœlum ſuſpexit, & Dei clementiam, quam infinitis ſceleribus irritaſſet admirans, O Deus, inquit, perire volentem non ſinis,

vt ad

vt ad frugem me recipiam. Itaque militaribus poſitis inſignibus Duacum abuolauit, vitaque omni ſumma dolentis animi ſignificatione Sacerdoti noſtro expoſita, religioſæ militiæ ſe mancipauit.

Diuæ Virginis è Studioſis conflata Sodalitas licet maiori frequentia iam olim fuerit in duas diuiſa partes, ſic tamen excreuit, vt in tres diuidi neceſſe fuerit: vnam quæ Theologiæ & Iuris, alteram quæ Philoſophiæ, tertiam quæ Rhetorices, & minorum facultatum Auditores complecteretur. Illa ſuprema centum quadraginta numerat, è quibus eam expetere quidam hac felici neceſsitate compulſus eſt. Iter faciebat cum Socio, quo repentino morbo laborante, ſubſiſtere cogitur, & imminente iam morte per ſyluam latrocinijs infamem, & tum maximè infeſtam in viam ſe dare. Hic humanis deſtitutus præſidijs diuinam opem efflagitat, vouet, ſi incolumis euadat, Sodalitati nomen ſe daturum: & ecce velut hoſtibus inuiſus medios hoſtes pertranſiit, ſummoque omnium ſtupore, periculo ereptus eſt, & voti reus, in Sodalitatem aſcriptus.

Poſtrema Humanioris litteraturæ centum quinquaginta. Eſt & alia Societas, quæ Religioſos habet triginta quinque; aliæ omnium Sanctorum nomine è Sodalium B. Virginis flore collecta: nam è viginti in Societatem ingreſsis vnus duntaxat in hoc cætu non fuerat.

Ea verò quæ eſt ciuium, primarijs centum & quinque viris conſtitit, qui Noſocomijs adeundis, reficiendis ægris, hiſque ad ſuſcipienda Sacramenta incitandis, componendis ſua auctoritate diſcordibus, egregiam nauarunt operam. Horum deniq;

tam

tam vtilis & fructuoſus eſt labor, vt in vniuerſam ciuitatem redundare nemo non intelligat.

Scholæ frequentia, & Nobilitate floruerunt. Theologicæ centũ ferè; Philoſophicæ habuêre ſexcentos, aut non multò ſecus: inferiores circiter quingentos. Effingendis ad probitatem horum animis, præter vſitatam Catechiſmi explanationem, varijs in Scholis, & Sodalitijs, Latinæ exhortationes habentur.

Artium Magiſtri, quot antea nunquam, centum & ſeptuaginta quatuor facti ſunt: & ſenſim exoleuit illa opinio, qua vt quiſque optimo loco natus eſſet, ita Magiſterium maximè dedignaretur. Etenim multorum primæ Nobilitatis exemplo, qui tum ſuperioribus, tum hoc anno Philoſophicam palæſtram ſuis certaminibus publicis, vt priuatis ornarũt, & noſtra diligentia ſuam apud omnes ordines obtinuerunt dignitatem.

Octo ex eorum numero ad Capucinorum cœtũ aggregati, triginta duo ad Societatem animum appulerunt, quorum viginti ad tirocinium ſunt miſsi, omnes corporis animique dotibus, etiam plerique fortunæ munere præſtantes. Iucundiuſnè porrò nobis, an mirabilius toti Academiæ fuerit ſpectaculum, non facilè dixerim; cum poſtridiè ſuſcepti Magiſterij quindecim lectiſsimi iuuenes in Tornacenſem Probationis Domum profecti ſunt?

Noſtros labores ſibi probari luculento teſtimonio declarauit ciuitas: cum enim ad leuandas rei domeſticæ difficultates, ſubſidium Magiſtratus imploraſſemus, vnaq; nociſcum plures, ac potiſsimũ tres è Mendicantibus Ordines, nobis ſolis octingetos

flore-

florenos annuos ad triennium liberaliter conceſſit.

COLLEGIVM TRAIECTENSE.

VNam & alteram Domum diu quæſitam, nunc tandem aliquando poſsidemus, huic ædi ſacræ quam extruimus aptam & neceſſariam. Noſtris autam deliberantibus, quis eius initium duceret, Illuſtriſsimi Marchionis Spinolæ Catholici Ducis Exercitus opportunus in hanc vrbem aduent⁹, omnẽ dubitationem ſuſtulit. Nam à P. Rectore ſalutatus, rogatusq;, num futuri templi initium facere vellet, ille facturum libenter ſe recepit. Quia verò feſtinabat, & exercitum ducebat in hoſtem, punctoque temporis maximarum ſæpe rerum momenta vertũtur, prætermiſsis dramatis & ſolenniori pompa, Dux Marchio primum fundamenti lapidem, non ſine geſtientis animi ſignificatione iecit. Ciues quoque rerum aduerſarum, & fortunæ tenuioris obliti quoddammodo, conceptam inde lætitiam ſua benignitate declararunt.

COLLEGIVM LEODIENSE.

VT à Parthenio ducam exordium, quidam Sodalis vt à probitate vitæ commendatus, ita mirabili quadem morte defunctus eſt. Cum graui diutornoque morbo fuiſſet afflictus, ea nocte quæ ſupremum vitæ diem anteceſsit, eius cubiculum ingreſsi ſunt frequenti numero dæmones tetri aſpectuq; deformes; omneſq; ferè ſedentes in equis. Vt formidoloſ⁹ fuit eorum introitus, ita magnus animo terror iniectus eſt: maximè cum duo vel tria

obie-

obiecerunt crimina, quæ ſeſe iam olim admiſiſſe cognouerat. Sed magna vis eſt pœnitentiæ, vt qui rectè peccatorum maculas deleuerint, in eius præſidio lateant atque tutela. Igitur poſtquam recordatus eſt horum, dixitque ſe omnia repetitis confeſſionibus expiaſſe, ita ſubitò ex oculis turba omnis euanuit, vt omnis animi perturbatio ſubmoueretur. Nam ſucceſſere candidati, qui cœleſti ſine dubio lumine circumfuſi, ita recrearunt ægrotum, vt iam particulam diuinæ lucis prægustare videretur. Cæteri quidem ex illo cœleſtium numero, neque ſignum dabant, neque vocem mittebant, ſed is, qui aſsidebat ægroto, qui & Angel⁹ Cuſtos fuiſſe creditur, clara voce moriturum eum dixit eodem illo die, cum hora ſexta iam inſtaret. Ille interpretatus horam quæ hyberno tempore dici poſtrema eſt, vt monitus erat, ita ſe parauit ad mortem. Nam Sacramentis munitus, ita rerum humanarum curis fuit ſolutus ac liber, ac ſi nunquam vixiſſet in terris. Fatigabantur omnes, qui aderant monendo & conſolando, ſolus audiendo non fatigabatur. Sacerdotem ſubinde reſpirantem incitabat, monebatque nè ſe deſereret tali in re ac tempore, horam imminere, qua certo nuntio ſe moriturum acceperat. Crebriores interea preces iterabat, ſed potiſsimum ad B. Virginem; identidem recitabat illam ſolennem Sodalitij formulam, quam memoria tenebat, atque ita diem exegit. Denique vt ante viſis conſtaret fides, ea ipſa hora quam denunciarat Angelus, animam tranquilliſsimè cæpit agere, & imminente ſexta diſceſsit è vita. Mirati ſunt quicunque viſerunt ægrotum

tum, dicti veritatem atq; conſtantiam. ſimulq; didicerunt quantũ interſit humanæ ſalutis rectè laudabiliterque vixiſſe.

Foſſæ Leodij ſunt immenſa quadam altitudine depreſſæ, è quibus eruitur atra quædam ac lapidea, ſulphureaque materies ad ignem aptiſsima, ſed aquis ſemper infeſtæ. Iis igitur hoc anno ſubitò erũpentibus, qui ſe eo demiſerant, homines omninò centum oppreſsi, ſequuta eſt viduarum atque pupillorum tota vi belamentatio: noſtris authoribus excitati Sodales ad leuandam miſerorum egeſtatem: & qui locupletiores fuerunt, primum de ſuo tribuêre ſubſidium, ijdem ipſi deinde vicatim corrogauere ſtipem, magna omnium comprobatione & publico gaudio, ac inopiæ miſerorum abunde proſpectum.

Nec illud memorabile Religionis exemplum ſilendum puto. Erat imago Crucifixi in ponte domui noſtræ vicino poſita cuiuſdam Sodalis impenſis. Illam hæreticus homo non maledictis tantum, ſed famoſo etiam libello violarat. Nam congeſtis vndique deprauatiſque ſcripturę locis idololatriam Catholicorum notabat, &, quod auditu deteſtabile, Crucifixum idolum vocabat. Dominicus dies opportunus aderat, viſum eſt P. Rectori vt concionator in æde ſumã, frequentiſsimo populo immane ſcelus, & minime ferendum in ciuitate Catholica grauiter accuſaret, Magiſtratus omnes ad vlciſcendum incitaret, reſtituendumque honorem Deo debitum. Non iudicarunt expedire tunc illius Eccleſiæ Principes, nec erat illo die commodum. Cum ergo diluxiſſet dies, qui conceptæ Virgini

gipi ſacer eſt, quo frequentiſsimo ciuium, ac Sodalium Conuentu Domus noſtra celebratur, duo è Sodalibus ardentes faces ad Crucem vtrinque tenuere à prima luce in veſperam. Peractis vſitatis ipſius parthenij cærimonijs, ſolenni pompa, ad pontem & Crucifixi imaginem proceſſum eſt, & collectis vndique optimis ſymphoniacis, quibus abundat ciuitas; diuina pene ſymphonia data eſt. Nunquam antea Leodij in vllo publico Conuentu, vel ciuium frequentia maior, vel pietas ardentior. Erumpebant ex oculis multorum lachrymæ, & quamuis acerrimum frigus vrgeret, & tenebræ; defixis in terram genibus, collucentibus facibus; maximo ſilentio horam orando traduxerunt. Cum cœtus ille dimiſſus eſt, fauſtæ precationes & acclamationes auditæ, voceſque gratulantium, quando ſceleris auctor proferri non poſſet, eſſe Deo debitum tamen honorem reſtitutum. Sed neque finis hic fuit, vrbis enim Paſtor quidam proximo Epiphaniæ feſto die, cum ad Sodalitatem veniret, ſuos omnes duxit, qui eaſdem illas Cærimonias omnes inſtaurauit. Quod ſane mirum fuit eo die, quo ſolet more patriæ homines agitare cōuiuia.

Veniamus ad Scholas, fuit enim quoddam iuuentutis noſtræ facinus probatum ciuibus, vehementerque laudatum. Habitarant in noſtra vicinitate meretrices, annis fortè quadraginta, cum noſtro Adoleſcenti gratiem feciſſent iniuriam, tota ad vltionem vicinia cōuenit, facinus indignum clamitans, ingenuum Adoleſcentem à meretricibus tam indigne tractari. Illæ parietibus ſe tegunt, ſed effracta ſecuribus ianua, fit impetus in domum,

male & ipſæ multantur: iubentur ſi vitæ conſultum velint alio tranſmigrare. Illæ contra vim repellunt, iactantque contumelias, ſed aduenientibus tenebris res differtur in poſterum diem. Cum igitur illuxiſſet, ſigno ad ſcholas dato, adſunt frequentes iuuenes: tum illæ diſpoſitis impuris hominibus eos adoriuntur, ſed facile paucorum impetum ſuſtinuit frequentia multorum, atque propulſauit. Denique irritata iuuentus ante coërceri non potuit, quam tota colluuies illa, non ſolum vicinia noſtra, ſed vrbe etiam eſſet eiecta. Nunc itaque latent illæ meretrices in famiſi loco vix extra vrbem tutæ, ſcholaſque noſtras meretriciâ vicinitate liberarunt.

Veniamus ad cætera. Ad mulierem phreneticam Sacerdos vocat⁹ è noſtris, hortatur vt Ieſu Mariæq; nomen pronunciet, & ſe crucis ſigno muniat. Sed inanis eſt labor: habebat ſacrum forte numiſma quod illi promiſit, ſi vel Ieſu vel Mariæ nomen, quod erat impreſſum numiſmatis, proferre vellet, quod ſubito mirantibus omnibus protulit, & ſignum Crucis formauit. Sed illud mirabilius, eodem numiſmate ſuſpenſo de collo, rediit ad ſeſe repente, animoque ſedato cum aſpexit effigiem Ieſu Mariæ vtrinque impreſſam, vix fecit oſculis & lachrymis finem. Vt loqui potuit, vnde mihi, inquit, hæc imago? Qui aderant, à Sacerdote, inquiunt Societatis Ieſu, at illa: Seruabo, inquit, nam mihi ſalutē peperit. Nec temere locuta eſt: nā paulatim cōualuit mirantib⁹ medicis, qui ab eius ſalute penitus deſperarant.

Singulare verò quiddam in quo ſalus vniuerſæ ciuitatis incluſa ſit, R. P. Prouincialis fecit. Diu Leodio Princeps abſuerat, populo iuſtiſsima de cauſa, magi-

magiſtratibuſque vehementer infenſus. Negabat in vrbem venire ſe poſſe, niſi arbitrio ſuo multorum è potentioribus qui offenderant, capita ceruicibus abſciderentur, aliaque grauia decernerentur cõſenſu ciuium, ad confirmandã Principis auctoritatẽ. Senatus verò populuſq; Imperatorijs ſeſe priuilegijs tuebantur, nihil dignũ morte cõmiſſum videri, nõ eſſe Principis gratia priuilegijs derogandũ. Grauis controuerſia & ad tollendum difficilis, alieno præſertim tempore, cum Belgium bello flagraret. Non deerant qui libere defectionem loquerentur. Vrgebat Princeps, nec conſulibus quidem licebat cauſam dicere. Sed illud Senatui populoque fuit longe acerbiſsimum, quod non Leodij, ſed Hui vrbe proxima comitia celebraſſet. Cum ſe deſpici Leodienſes viderent, ſic exulcerati ſunt eorum animi, vt eò præſentius exitium vrbi imminere videretur, quò propius à ſeditione res aberat. Neque deerant tali in re ac tempore, nouarum rerum ſtudioſi, & (quod poſtea planum factum eſt) hæretici in ſpeculis erant. Euocati paſsim multi viri magni nobiles & Eccleſiaſtici, qui ſuam auctoritatem interponerent, atque inprimis ipſe Nuntius Apoſtolicus, qui tum in Italiam tendebat è Belgio: fruſtra tamen omnium ſuſcepti labores. Venit illis in mentem R. P. Prouincialis, quem ſciebant multum valere apud Principem gratia: qui licet Inſulis vrbe Flandrię vſitatis negotijs diſtineretur, vocatus officium tamen à ſe deeſſe noluit ſuis ciuibus. Igitur biduo magnis itineribus hyberno tempore ad Principem venit, arduumque negotium ſuſcepit. Iuſta erat ira Principis, nec ciuium videbatur iniqua

defenſio, cum præſertim optimates vocarentur ad mortem. Perfecit hoc Pater, vt ſua Principiſque fide partes conuocarentur, vt cum vtriſque coram agi poſſet: Sciebat enim quibus modis regenda tractandaque eſſent Leodienſium ingenia, diu multumque ſpectata & cognita. Dictis ſententijs hanc eis mentem iniecit, vt errati veniam poſtularent & vitam. Princeps verò commemoratis offenſionibus ſuis, animo flexus tamen ac fractus, omnia rogantis precibus dixit ſe velle concedere. Affuit his vniuerſa nobilitas, ijque qui ad arcem negotiorum cauſa venerant, omnibuſque in Patrem familiaritas ac humanitas Principis fuit viſa iucunda. Eccleſiaſticis, nobilibus, optimatib9 nudo capite, ſolus operire iubebatur, quo benignè modeſtiæ cauſa recuſante, monitus tandem, vt, ſi obedientiam ſaluam vellet, imperio iubentis pareret. Vnus ad Principem, inde ad nobilitatem, tum ad populum ſecedebat, reoſque ad Principis tribunal manu ducebat, vnus loquebatur impetrabatque omnia: cui Princeps agendas dixit gratias, quem Deus illo die velut pacis Angelum miſiſſe videretur. Quid multa? omnino ſtatuerat eo die Princeps nō adire Leodium preſſus anguſtijs temporis, eumque comitijs alibi expectantibus, victus tamen eiuſdem precibus, eò ſe contulit recreaturus animos ciuium. Leodienſibus antea nunquam lætior illuxit dies, nunquam Princeps maiore ciuiū celebritate acceptus, nunquam alias æquè lætari viſus eſt, neque tam beneuole ac familiariter vnumquemque appellare: quin etiam inuitauit ad cœnam qui offenderant, & depoſitis animi doloribus celebrauit

cum

cum iis omni hilaritate lætitiaque conuiuium. Sed hoc excelſi fuit animi & inuicti, ſic iniurias condonare, vt nullam iracundiæ partem in ſe reſidere pateretur. Tam incredibilis fuit omnium lætitia cum Principe reconciliatæ gratiæ, vt centies morti vitam obiecturos pro eo teſtarentur. Taceo fauſtas acclamationes, & miram expectationem aduentus vtriuſque in vrbem: incertum enim eſt, vtrum ille populus ſe tanta celebritate effunderet, vt P. Prouinciali bene precaretur, an vt Principi gratularetur. Nec inique tulit Princeps hunc alteri tributum honorem, imo lætatus eò magis, quo maiorem ad promouendam ſalutem populi noſtris hominibus putaret auctoritatem. Poſtremo lætus hic dies ex S.C. relatus in faſtos conſulares, ad memoriam rei ſempiternam.

De Miſsionibus vnum atque alterum ſubijciemus exemplum. Huum Leodio proximum eſt oppidum ad Moſam fluuium: vbi ſolebant cum ciues, tum Sacerdotes in templo cœnare, die Iouis cœnæ Domini ſacro, tum verò temulenti, non ſine multorum offenſione domum redire. Inſtructâ cœnâ frequenti populo Sacerdos noſter in concionem aſcendit, cunctis rei nouitate mirantibus; curauitque non corpora, ſed animos, ac ſobrios dimiſit, atque ita vetus illa cœnandi conſuetudo, alieno tempore ac loco ſublata eſt.

Eſt & Dionantum aliud oppidum ad idem flumen non infrequens: Catholici quidem ciues, ſed vigilantiſsimus dæmon tres nefarios hæreticos, vnum medicum, alterum Ludimagiſtrum, tertium concionatorem, ad certam ciuitatis perniciem ex-

citarat. Fuit hic concionator monachus, poſtea verò fugitiuus. Hi tres ipſi, cum eſſent ad nocendum aptiſsimi, conſpirauerant etiam inter ſe, quo melius & facilius cogitata perficerent. Noſter Sacerdos, quâ priuatim cum ijs agendo, quâ quæ publicè dicerent, agerentve inquirendo, fraudem patefecit eoſque conuicit. Illi conſtrictam iam omnium conſcientiâ teneri machinationem ſuam cum viderẽt, relatamq; ad Senatum, turpi fuga prius elapſi ſunt, quam vel comprehenſi tenerentur, vel in exilium pellerentur. Hæreticos verò libros quos diſtribuerant, omnes retulerunt, & erroris ſui veniam petiuerunt.

COLLEGIVM IPRENSE.

HOc anno viam illam perduximus ad exitum, quâ Collegium à Virginum ſacrarum domo ſeiungitur. Pridie verò nonas Maias ab eiuſdem viæ latere iacta ſunt fundamenta nouarum ſcholarum, quæ noſtris ædibus cohærent magno ſtudiorum commodo, & omnium noſtrûm gaudio. Ædificium verò non confectum quidem, ſed tantum affectum, & non modo firmum, ſed etiam elegans, ad quod perficiendum non modicam pecuniæ vim magiſtratus attribuit, ad quam liberalitas etiam vicinorum aliquot oppidorum acceſsit.

Quod attinet ad templum: eius celebritatem auxit imago è quercu B. Virginis Aſpricollis exciſa: quam admodum Reuerendus Antiſtes Domus S. Ioannis dedicauit. Socij verò dedicationis & adminiſtri fuerunt è Sodalitio maiore Canonici Sodales, antiphonas alternoſque Pſalmos à ſymphoniacis ex

cis ex odeo canẽtibus. Inſtituta deinde ſupplicatio per ambitum templi, vniuerſa ciuitate ad ędem noſtram confluẽte. Præibant diſcipuli noſtri è minore Sodalitio bini, faces manibus præferentes: ſequebantur è maiore primarij ciues; deinde Eccleſiaſtici tædis collucẽtes. Hos Symphoniaci vocibus alternis litanias B. Virginis Lauretanæ modulantes: tum pueri Angelico veſtitu luminaria geſtantes. Imminebat his Præfectus ipſe Sodalitatis, aureo pluuiali indutus, ipſam Deiparæ imaginẽ in ſerico puluino circumferens: poſtrem⁹ Antiſtes ſacrã Euchariſtiã in Hierotheca populo oſtendens, quẽ noſtri Patres & digniores ciues proſequebantur. Expleta ſupplicatione ab eodẽ Antiſtite, dũ canticũ Te Deũ, alternis organis, vocibuſq; decãtatur, in ſpecioſo pegmate, & in aurata quercu collocata eſt. Ea res magnum populi in Deiparam ſtudium excitauit, & ad precandũ in ædem noſtram conuocauit, ad conſequẽdas indulgentias, quas Nuntius Apoſtolicus, ijs qui ante Deiparæ imaginem certis precationibus vterentur, antea impertiuerat.

Hic incitatus eſt Sodalis quidã è diſcipulis, qui grauioribus calculi doloribus torquebatur, vt antequam ſecaretur, profecturum ſe ad Aſpricollẽ voueret, cumq; vacationum diebus voto ſe liberaſſet, omninò ſanus redijt. Accepti beneficij publicum inſtrumentum ad Aſpricollem miſit, quod ibidem aſſeruatur.

COLLEGIVM BRVGENSE.

NOuem hoc anno eiurata hæreſi Eccleſiæ reconciliati ſunt: ex his quidam dum fidei Catholicæ ſummam profiteretur, tantam cepit animo

voluptatem, vt morbi cruciamentis liberaretur, & ſenſim viribus deſtitutus, ac Sacramentis inſtructus migraret in cœlum.

Mahometicam ſuperſtitionem depoſuit, & in Eccleſiam cooptatus eſt Turca, quem fidei myſterijs aliquot menſes à noſtris excultum, Brugenſis Pontifex in æde ſolenni baptiſmo initiatum, etiam chriſmate delibutum, confirmauit. Octo ſequentibus diebus ad templum noſtrum canditatus venit, & ſacrificio interfuit cereum ardentem tenens.

Sacer Domini cruor, Hieroſolymis à Comite Flandriæ iſtuc allatus, anno Chriſti nati milleſimo centeſimo quadrageſimo octauo, religiosè in D. Baſilij æde ſeruatur. Huic propinqua domus intépeſta nocte fortuito arſit incendio. Prodigij ſimile eſt, licet enim vicina tecta flagrarent, & flāma turrim ſacelli attingeret, in ijs tamen inſtitit, neque eſt progreſſa longius. Interea ciuitas perculſa magno timore quem ſic auxerunt quæ ſeruabantur in eadem vicina, pulueris tormentarij ſeptem vaſa vel octo, vt vix vllus ad extinguendum incendium auderet occurrere, ſed omnes vniuerſæ pene vrbis exitium metuētes, in remotiora ſecederent. Solicitus interea ſurrexit & (quod nunquam fieri ſolet, niſi turbulentis temporibus & defectione populi) de efferendis hiſce reliquijs collocandiſque in tuto cum primoribus Eccleſiæ conſilium cepit: tū ad ædem noſtrā velut ſecuriſsimā deportauit, & in ara depoſuit. Eo repēte noſtri cōuenêre, & in precationibus, quoad occurreretur incendio, reliq̄ noctem duaſq; conſequentes euigilarūt. Tertio demū die idē Antiſtes è tēplo multo lumine illuſtrato diſcipulis

ſcipulis pene cunctis faces ardentes geſtantibus, ſacrum pignus retulit, & magna ſolennique pompa, ſupplicatione ac celebritate reportauit, & in ſuum ſacrarium reſtituit.

COLLEGIVM ANTVERPIENSE.

PAulus Schodæus quadrageſimum in Societate agens annum, dies quatuordecim graui calculi cruciatus dolore, exceſsit è vitâ, poſteaquam magna ſuæ in B. Virginem pietatis documenta præbuit.

Acceſsit ad ornatum templi Crux eximia, ſeptingentis auri ſcutatis æſtimata, ſeptem pedum, materia pariter, artificioque viſenda.

Reſipuerunt hæretici minimum viginti, quorum ſeptemdecim errorem cum lacte nutricis ſuxerant, & in eodem conſenuerant.

Diſsidentibus quidem multorum animis reſtituta cōcordia, ſed illa maioris videtur eſſe momēti. Duo illuſtri genere nati, & præſtantes militari gloriâ, frequenti nobilium cœtu deſcēderunt in equeſtre certamen; ardentes irâ cohibere difficillimum videbatur: Ecce noſter Sacerdos auctor pacis interuenit, & (quod omnes nobiles ſpectatores in admirationem traduxit) iræ temperauit modum, diremitque certamen.

Noſtris auctoribus B. Virgo Apricollis more ſuo multis eſt opitulata. Virginem copioſus humor allapſus, & collectus in oculo in diſcrimen vocauit, veſpere ſe voti religione obſtrinxit, & ſalus eſt oculo reſtituta poſtridie.

Primarij cuiuſdam viri filia, quartum agens ætatis

tis annum, quaſi quadam paralyſi & omnium penè reſolutione neruorum affligitur, gemitus eiulatuſque continui parentes exanimant, adhibent fomẽta quæ poſſunt, remedium in facienda medicina nullum vident, ambo pro ea vota ſuſcipiunt, quidam ad Aſpricollem iterum ac tertio ad hæc exſoluenda mittuntur, tertiũm iam exſolutis puella repente ſanam ſe confitetur. Sciſcitantibus ex ea recuperatæ ſanitatis modum, reſpondet illa, aduenisſe nocte matronam nobilem honeſto decoroque habitu, ac hilari vultu, qua leniter perfricante latus, dolorẽ ceſsiſſe de corpore. Chirurgus ad ægrotum vocatus, venenum ipſe vna cum famulo hauſit imprudens; obit famulus, paulatim & ipſe tabe conſumitur, medicus non diuturnam illi vitam pollicetur, propterea quod lingua eſſet euulſa radicibus & interciſum operculum, quo tegitur oſtium aſperæ arteriæ, ne ſi quid cibi forte in eam inciderit, impediatur ſpiritus. Ergo morbo languidus expalluit, macieque corpus extabuit: mortem præſentem videt, viaticum ad emigrandũ ex hac vita comparat. Hominem Sacerdos noſter adit iacẽtem excitat, ad vota B. Virgini Aſpricollis pro ſalute faciẽda hortatur, ligneamq; effigiem ex eiuſdẽ quercu porrigit, quam auidè amplex⁹ & in optimã ſpem rei melioris adductus, votum concipit: ecce ſuus ori color redditur, membra diuturno morbo debilitata priſtinum robur accipiunt, & omnia loquendi inſtrumenta firmantur.

MIS-

MISSIO HOLLANDICA.

ANnus hic ob frequẽtes proditorum inſidias, non tam laborandi quam latitandi materiam dedit. Ergo huius initio, prodito à quadam perfidioſa muliere Catholica noſtro Sacerdote, is cui erat talis cura mandata cum Adminiſtris ſuis in domum, quo Catholici non infrequentes conuenerant, armatus inuaſit. Inquirit Sacerdotem, materfamilias eius ſaluti conſulens, prodit conuentum, in quem nondum ingreſſus erat, vt haberet interea latendi opportunitatem. Eo non inuento fremit, refert in tabulas omnium qui aderant nomina partim vera, partim ficta. Sacerdos interea morbo afflictus ſe ſubducit, & in domus tectũ euadit rei euentum præſtolans. Aſcendit ille ſuperiora cubicula domus, magnam pecuniæ vim ſperans capto Sacerdote, ſed incidit in quendam iuuenem optimo loco natum, & audacem, grauiterq; comminantẽ niſi periculo maturè ſe eripiat, gladio trãſfoſſum iri. Inde timore perculſus petijt deſcendẽdi facultatem, quam facile impetrauit, Sacerdotẽ fuga elapſum exiſtimans. Neq; hic conquieſcit, per oppida et vicina quærit Sacerdotem, prodenti nõ exigua merces promittitur. Sed paulò poſt infelix ille, factâ cæde, omnibus inuiſus eiectus eſt è patria, grauiori pœna multandus niſi hæreticus fuiſſet. ſed tamen ne ſine fructu annus abiret, laboratum eſt. Itaque multi cuiuſuis ætatis homines ad baptiſmi, & confirmationis & pœnitentiæ ſacramenta venere: atq; in his nonnulli decrepiti ſenes, qui ſine confeſſione, volutati in cœno vitiorum ætatem exegerant.

rant, Alij reuocati ad Eccleſiam: alij legitimo matrimonio iuncti: ij verò, qui ſe cœleſti pane refecerunt quamplurimi.

COLLEGIVM CORTRACENVM.

FRater ex ijs qui domeſticis operibus addicti ſunt, morte nobis ereptus eſt: qui cum videret Paſchalibus ferijs inaudita ventorum vi, magnum tecto Collegij damnum illatum, cum diu iacuiſſet languidus, officijſque membrorum deſtitutus, erexit animum, & domum feliciter ſatis reſtaurauit. Operè perfecto, inquit, quæ pro virium debilitate præſtare potui, eorum nihil à me defuit. Inde ſe præparauit ad mortem, & paucis diebus magno cæteris ad virtutem incitamento eſt mortuus.

Hoc anno litteris humanioribus repetendis inſtitutum eſt noſtrorum ſeminarium, liberalitate honeſtiſsimæ Virginis Mariæ Smits, quæ mortua matre in id mille quadringentos florenos annuos deſtinauit. Eius autem parens Pater Nicolaus Smits à multis annis in Societate noſtrâ vitam degit. In eo duodecim iuniores à tribus magiſtris inſtituuntur; plures etiam expectantur.

Omiſsis vſitatis templi laboribus, pauca quædam alia breuiter exponemus. Adiutus nobili quidam loco natus, & ad meliorem frugem receptus eſt. Priuſquam ad id bellum proficiſceretur, in quo ſtipendia meruit, vt erat optimâ patris diſciplinâ inſtructus, ita ſalutaria quædam præcepta ab eodem accepit quotidie, vt Beatam Virginem pie &

religioſe

religioſe coleret, ſi à periculis eſſe vellet immunis & liber. Quamdiu paruit optimi patris monitis, vſus eſt rebus ſecundis, poſteaquam memoria dilapſa ſunt; omnia membra debilitata ſolitum officium negauerunt. Ingemuit ergo culpamque tacitus agnouit, Deum iuſtas à ſe flagitiorum pœnas repoſcere non ignarus. Inſequenti nocte cum propter domus anguſtias, ſub tecto quo ſcalis aſcendebatur, cum eoque duo famuli, Centurio vero in cubiculo inferiore dormirent: Viſa quædam acriter eius mentem ſenſumque pepulerunt. Cernebat in ſomnis matronam in monte pulchrè eleganterque veſtitam; ipſum ſe indicio manus ad ſeſe vocantem. Ilico tantæ matronæ vocantis imperio parendum cogitauit. Itaque dormientibus famulis, ſurgit è lectulo, qui antea officio membrorum vti non poterat, quique nec deſcenſum aut ſcalas nouerat; per eaſdem benè anguſtas periculoſaſque deſcendit. In inferiore loco conſtitutus ad ſeſe redijt, vbinam eſſet ignarus, gemebundamque vocem miſit, quam audiens Centurio, qui iacebat in lecto vicino, famulos exclamauit, ægrotum eis commendans. Illi experrecti citato greſſu lectum adeuntes inde abeſſe deprehenderunt; & ex gemitu quem edebat, in inferiore loco eſſe cognôrunt. Eodem confeſtim properant; & ecce repente ſanitas ei reſtituta eſt; quam gratiam Beatæ Virgini acceptam retulit, quam per quietem antea matronæ forma ac figura viderat. Quamobrem ſolito more debita reuerentia & cultu proſequutus eſt; eique interim cuncta proſperè fæliciterque euenerunt. Sed

paulò

paulò poſt (quæ eſt humana fragilitas) eiuſdem & beneficiorum eius cum cepit obliuio, præcipitemque ſe dedit in omne flagitium, atque omnibus ſceleribus notatus aliquot annos dum viuit, in idem recurrit incommodum, ſeque immemoris & ingrati animi crimen luere ſecum cogitat. Rurſus eius opem implorauit, atque iterum recuperauit ſanitatem, & nunc reſtitutus in viam virtutis, piam ac religioſam vitam degit.

Alius velut alter filius prodigus, deſertor parentum & patriæ, vitijs omnibus habenas laxauit, ſed Deo patrique reconciliatus ad meliorem frugem redijt. Alius in deteſtabilis voluptatis cœno diu volutatus, aliud ſcelus adiecit, dæmoni animum deuouit: continenter ad ſeſe tres menſes allicere fruſtra conatus eſt: honorem quem ſpecie ipſa venerabili Sacramento, & imagini Beatæ Virginis exhibebat, mente & cogitatione transferebat in dæmonem: eum inuocabat, chirographum ſuo inſcriptum ſanguine ei frequentius offerens: ſed Deo vetante dæmon non comparuit. Hoc admiratus, diuinituſque permotus, & flagitium deteſtatus, ipſo ſacro Beatæ Virgini die, totius vitæ à ſe rationes exegit, & à morte ad vitam excitatus eſt.

Mulier nocte media pium libellum legerat: oculis poſtea conniuentibus & imaginibus earum rerum, quas legerat, animo impreſsis, ſub tum diſceſsit: e ſomno excitata cubiculum cœleſti quodam lumine collucere vidit, viſionem admirata

magnaque

magnaque voluptate perfuſa, acrius & ardentius virtutis ſtudium ſuſcepit.

Beatæ Virginis Sodalitium ſuos fructus extulit. Aliquot honeſti pagani, huius inſtituti Sodales, dum ad locum habendæ congregationis veniunt, modo hos, modo illos è cœno peccatorum educunt, & ad pœnitentiæ ſacramentum adducunt. Dum ordinatim domum redeuntes, ac pijs rebus inter ſe colloquentes, in ſeipſos obuiorum ora conuertunt, ab ijſque ridentur, tum in ipſos ab alijs, qui in cauponis potitant, conijciuntur ſales, lætiores & acriores in ſtudio pietatis exiſtunt, communique omnium conſenſu & fama maiores in excolenda Domini vinea labores, quam ipſimet paſtores ſuſcipiunt.

Nonnulli conſilio noſtro Beatæ Virginis opem ſenſerunt. Mulier in primis lapſu crus graui offenderat, ante imaginem Beatæ Virginis è quercu Aſpricollis factam precata, temporis puncto ſanitatem recuperauit, omneſque in admirationem rei nouitate traduxit, & Beatæ Virgini gratias egit.

Cuidam defluens humor ita fauces præcluſerat, vt nihil cibi nec potionis in ſtomachum poſſet illabi: imaginem eiuſdem Virginis contemplata, ita ſecum cogitabat: Egone, ô Maria, digna cui tantis in doloribus & anguſtijs opitulere? Da quod potes & iube quod vis. Vix hæc precata, confeſtim omnis humor abſceſsit è faucibus, & in terra in qua afflicta iacebat, læta ſurrexit.

Puer calculi doloribus, ſenſuum & linguæ vſu

vſu priuatus erat: ſed aſpectu ſimilis imaginis, linguæ & ſenſuum vſum momento temporis reſtitutum ſenſit.

Medicus fauces graui humorum copia ſenſit occludi. Sanitatis nulla ſpes erat, nulla ratio tranſmittendi cibi in ſtomachum; cumque humanum deeſſe videret auxilium, confugit ad diuinum, votum B. Mariæ Aſpricollis à ſe vel ab alio ſoluendum nũcupauit, & momento temporis vis morbi ſe remiſit, pulſo humore cibum ſumpſit, & B Virginis ope conualuit.

COLLEGIVM VALLENCEnenſe.

Fvneſtus hic annus ob immaturam P. Bernardi Oliuerij mortem fuit, vtpote quem Collegij huius auctorem & conſeruatorem magni doloris ſenſu eluximus. Habuerat hic ſacras ad populum è ſuperiore loco conciones ipſos vndecim annos, dominicis, feſtis, ſingulíſque ieiunij verni diebus, ſaltua eiuſdem ieiunij lege, inuictus à labore, nauans operam hominibus ad verum Dei cultum pietatemque reuocandis. Illud inprimis conſtat, vix vllam eſſe in hac vrbe familiam nomine pietatis illuſtrem, quam non inſtituerit, educarit, fouerit. Quare non tantum domus noſtra defleuit, ſed eum luxit omnis ordo, deſiderarunt eum ſummi, medii, infimi, tantoque ardentioribus votis, quanto ſperabant certius grauioris iam prouinciæ adminiſtratione perfunctum, breui reſtitutum iri. Itaque vt renunciata mors ciuitati fuit, publico Senatus decreto iuſta ſunt perſoluta. Parentarunt ei quoque priuati,

nati, & qnem viuum dilexerunt, mortuo lachrymas, ſacrificia diuina & preces impẽderunt.

Excurſum eſt cum in varia loca, tum in oppidum, in quo noſtri iampridem ad ſacras conciones aditum patentem ſæpe quæſierant, ſed prohibiti ſemper à Canonicis affirmantibus, è Societate neminem in æde ſua vnquã è ſuggeſtu ad populum verba facturum. Decanus nobis beneuolus cognita obſtinatione multorum, pium artificium excogitauit. Captauit tempus idoneum, in conſeſſum Canonicorum ingreſſus, cum abeſſent ij qui nobis acrius obſiſtebant, in eoque retulit de concionibus à quopiam è Societate habendis ſacro auguſtiſsimo Corporis Chriſti die, & cæteris eius feriis; probarũt omnes. Prima concione frequentiſsimo populo habita, præſentibuſque qui nobis aduerſabantur, quærit ex aduerſarijs Decanus, quid de Societatis concionatore cenſeant. Illi probare, commendare, errorem ſuum ſiniſtramque de noſtris opinionem ponere, velle inſuper atque optare vehementer, vt in eo templo cœptum opus proſequeretur, confiteri ſe non admiſsuros alium per eos dies oratorem. Itaque per eas ferias ante meridianum tẽpus inſtitutionis auguſtiſsimi diei feſti, explanationi, pomeridianum Catechiſmo & Sacramenti pœnitentæ explicationi datum.

COLLEGIVM GANDENSE.

IActa ſunt noui tẽpli & illuſtris fundamẽta, magno omnium ordinum concurſu, fauſtiſque acclamationibus, vel ob id potiſsimum, quod in fũdo nefarij cuiuſdam hæretici eſſent poſita, cuius

ſtudio & opera multa antiqua iam olim in hac vrbe ſunt diruta.

Puellam ætate & annis duodennem cũ parentes hæretici noſtris rationibus inſtitutam, per ſummam iniuriam in terras perduellium eſſent abrepturi, ſic ea animum obfirmauit, vt in nullam partem nec minis nec precibus, nec lachrymis, quæ ad mouendos hos animos ſolent eſſe potentiſsimæ, impelleretur, adeo pertinax fuit, vt egeſtatem ignotis in terris opibus opulentiſsimæ domus ſuæ anteponere, & ne grauius ætati periculum (quod iuſte timeri poteſt) crearetur, in Monaſterium confugit, expectans diem votis nuncupandis idoneam.

Septem vel octo hæretici ad auitam Religionem traducti. Hic prodigij quiddam pene ſimile commemorandum putaui. Ob latrocinia damnatus hæreticus ad crucem iam ducendus erat, omnium diuinarum rerum ignarus. Nihil prætermiſſum quo ad peccata expianda poſſet adduci. Inſtat moriendi tempus, obſtinatus tamen perſiſtit. Ab eius ſalute deſperatum videbatur, cum ecce ſubitò affuit Deus, atque ita ſuperbum & pertinacem fregit, vt ad pedes Sacerdotis caderet, aureſque præberi ſcelera ſua confitenti benigne poſtularet. Sacerdos ergo pœnitentem complexus, totius vitæ crimina excepit, purgatumque ſacro viatico inſtruxit, ac demũ, vt creditur feliciter vitam clauſit.

Difficilis cum Nobili matrona fuit & diuturna luctatio. Olim à Catholica fide ad ſectam Caluinianam transfugerat, & quo maiori ætate conſilioque noſtram fidem abiurarat, eo pertinacior, in eius cõ-

uerſione fuit ponendus labor, multos dies quæcũque ſtudia, quæcumque officia debebantur eius ſaluti præſtita ſunt, ſed nullo fructu. Vicit tamen aliquando Deus. Nam cum argumentis conuictam ſæpius noſter videret, neque veritati cedere, hac eam voce compellat. Age Domina, aude, ſi confidis tuæ fidei quod me dicentem audieris: inferis omnibus furijs me deuoueo, luciferoque mei corporis poteſtatem facio, ſi fidem mẽtitam ac falſam tueor. Abnuit illa, adeoque vox iſta noctes aliquot in ſõnes attulit fluctuantemque iactauit, vt auctore Deo victa, præſente curię Eccleſiaſticę Iudice, perfidiam ſuam eiurarit.

E Miſsionibus libet vnũ modo exemplnm commemorare, ad acuendam deinceps noſtrorum prudentiam. Deprehenſus vir quidam, non infimæ ſortis, qui ſæpius perhumanè ſalutatus nunquam reſalutauit. Hac igitur noſter ſuſpicione perculſus eſt, aliquod ſcilicet inueteratum in eius animo vulnus inſidere. Opportune hominem occupat, omnia ſtudia, omniaque humanitatis & amoris officia promittit. Hic ille defixus admiratione ſimul ac benignitate victus, paulum mutauit animum. Sermo bene longus producitur: videris, inquit, Sacerdos, alienus à nobis. Plane, inquit, ille, Pater conieciſti, iam enim annis triginta & amplius vobis inimicus atque infenſus fui; grauiſsime enim & imprudenter à veſtris in confeſsione increpitus ſum, atque dimiſſus, ac licet me ſontem agnoſcerem, non tamen negabam me pœnitentem. Nudato vulnere noſter medicinam facit, multis noſtrum inſtitutũ docet, aurem confitenti præbet, diſcuſsiſque ex a-

animo totius vitæ ſordibus, hominem dimittit oblitum doloris ſui.

COLLEGIVM INSVLENSE.

ANno ſuperiore Senatus inſigni munificentia, & magno in Societatem beneuolentiæ argumento, locum ædificando Collegio non modo conceſſerat, ſed etiam ære publico extruendum ſuſceperat. Hic autem annus tam domicilij quam templi iacta fundamenta conſpexit. Non vno tamen eodemque tempore inchoata ſunt, ſed geminꝰ hac in re magiſtratui labor acceſsit, & geminata celebritas geminauit lætitiam. Peperit hunc laborem Pontificis Tornacenſis infirmitas, cuius opera ad loci templo deſignati conſecrationem nobis erat neceſſaria. Itaq; dilata conſecratione iactus eſt primarius domicilij lapis, ab Illuſtriſsimo Domino Comite de Anappe Inſulenſis Vrbis Gubernatore, cui vices ſuas delegarat Sereniſsimus Princeps Albertus Archidux Auſtriæ, qui ſibi gloriam hanc reſeruarat. Interim cum alterius loci cōſecrandi tēpus extraheretur, & Antiſtitis inualetudo templo moram afferret, impetrauimus ab eo alterius opera vtendi facultatem, exciuimuſq; Arebatenſem, qui ſummis beneuolētiæ indicijs rem totam ad exitum perduxit. Locus erat vndique periſtromatis, verſibus, emblematiſq; ornatiſsimus, ara ſplendidiſsimo peripetaſmate, cæteriſq; ad ſacrificiū neceſſarijs decorata, mediū tenebat locum, quam cingebāt magiſtratus ſedilia appoſitè, concinneq; diſtributa, vt impetus irruentis populi facilius frangeretur. Ecce dum perſonāt omnia, vocum neruorum, tibiarum

cantu, & tubarum ſono, iacitur fundamenti lapis ab eodẽ, qui domicilio initiũ fecerat. Poſtea circumfuſis vndiq; turbis ab Antiſtite ſolennia ſacra peraguntur: ad circumſtantem populum Sacerdos è noſtris concionatur, laudatq; Magiſtratum, & eius operam optime collocatam docet.

Sacram templi ſupellectilem auxerunt primum argentea candelabra ſex, alia ab illis quatuor, quorum anno ſuperiore fecimus mentionem, deinde argentea lampas penſilis, mole artificioque nobilis, aliaq; ornamenta. Poſtremò è quercu B. Virginis Aſpricollis imago cult u exornata magn.fico, ſed illuſtrior indulgẽtijs à Nuncio Apoſtolico, Archiepiſcopo Cameracẽſi, & Tornacẽſi Antiſtite datis, populi frequẽtia, & quotidiano concurſu percelebris.

Quatuor hæretici, rationibus argumentiſq; conuicti depoſuerunt errores, & fidem profeſsi ſunt, deletiſq; totius vitæ maculis, ad bonorum cœtum aggregati. Sexaginta & eo amplius in medijs hæreſibus nati atq; educati, quiq; in tantis iacebãt ignorantiæ tenebris, vt nullum numen, nullam Religionẽ eſſe crederẽt, Chriſtianis dogmatibus inſtructi, diſcuſſa caligine lucem viderunt, & nunc vitam Chriſtianis hominibus dignam viuunt.

Anno vertente dum Hyberni in hybernis agerent, vtilis fuit ad illos & gratus noſter aduẽtus. Diuini Numinis in eorũ animis excitatus timor, ſublatæ libidines meretriciæ, concubinæ legitimas nuptias partim inire compulſæ, partim è communi Societate excedere. Quos hæreſis excœcarat, omnes lucem vidêre, ſi duos è numero viginti trium bubones demas, qui tenebricoſo ſuo lumine delectati

animo pertinaciori in erroris ſui perſtitêre ſentētia.

COLLEGIVM MONTENSE.

DVos nobis eripuit hîc annus, P. Guilielmum Samei, & P. Petrum Carlerium, quorum ille remiſſo, ſed in rebus afflictis conſtanti animo, febri continenter in oſsibus hærente, ſeptimo poſt ingreſſum in Societatem anno cōſumptus eſt: hic autē viceſimo quinto vita deceſsit. Tres annos Montenſem domum, circiter vndecim Vallecenſe Collegium adminiſtrarat, in laboribus acer, gratus ſuis, alienis acceptus. Omnium enim nō domeſticorum modo, ſed & ciuium maximam collegerat morum ſuauitate gratiam. Magnam animi demiſsionem præ ſe tulit, ſuperioribus ad nutum pręſto ſemper fuit: nec eorum ſolum dicto audiens, ſed & operum domeſticorū adiutori Nouitio eius curam gerenti, quādiu morbi vis afflixit, nec ei in vlla re vnquā repugnauit. In primis verò charitate floruit, ſtudioſiſsimus integritatis & innocentiæ fuit: quamobrem in morbo legēdam epitomen legum noſtrarum ſibi poſtulauit dari, vt ſi forte in ea tanquam in ſpeculo aliquam vitæ ſuæ maculam adhærentem videret, eluere poſſet, conſtitueretq; ſi vita longior eſſet, operam dare, vt nulla deinceps adhæreſceret. Sed ingraueſcente morbo Sacramentis omnibus munitus fæliciter expirauit, deſiderio ſui relicto nō ſolū domeſticis, ſed ēt omnibus ciuibus.

Miſſus eſt noſter Sacerdos opportunè Saugneſium, quod oppidum tertio milliario abeſt Montibus Hannoniæ. Ardebat diſſenſionibus inter populum, Canonicos, & Prætorem; hic primariorum

etiam Canonicorum ſæpius appetitus inſidijs, ſed ex eorum manibus elapſus, & è periculo mortis euaſit. Noſter ibi per honeſtam cauſam concionum ſubſtitit paucos dies, vt ſenſim præparatis animis, ad concordiam inclinarentur. Moram diſſuadebant etiam amiciſsimi quiq; , ne quod incōmodum Societas incurreret. In ſententia nihilominus perſeuerauit, & ecce concitati animi frangi paulatim flectique cœperunt, tandemque inferiores à ſuperioribus veniam petiuerunt. Itaque immortales egêre Societati gratias, clareque teſtati nunquam perituram tanti beneficij memoriam.

COLLEGIVM BERGENSE.

TAndem optatus aliquādo nobis illuxit ille dies, quo ſummo Magiſtratus ſtudio, noſtro populique gaudio, ex antiquis ædibus in nouum domicilium commigrauimus, iure perpetuo nobis addictum. Quamobrem maiori quam adhuc in reliqua exædificatione laboratum induſtria Magiſtratuſq; ſtudio, ſimul etiam auctus magno Senatus approbatione Sociorum numerus.

R.P. Prouincialis auguſtiori ſacrificio nouis ſcholis initium fecit: quæ cum in tres antea, nunc in Ordines quinque diſtributæ ſunt, aſsignato cuiq; Magiſtro ſuo. Templi ſupellex adhuc tenuis, ſed nunc exiguo calici, in quo venerabile Sacramentum aſſeruare ſolebamus, Hierotheca magni ſane ponderis argentea ſucceſsit, eleganter elaborata, piorum nobis liberalitate donata.

Dunckereis vrbe Flandriæ maritima, ad hæreticos in carcere frequentes habitæ conciones. Ex his

ægroti duo ad noſocomium translati ſunt, quorum alter quidem pertinax & obſtinatus efflauit animam: ſed interrogatus alter, an ad inferos collegam ſequi vellet, ſeſe colligit, poſcit exponi ſibi ſumma fidei noſtræ capita, quibus expoſitis fidem profeſſus, grauiterque de peccatis dolens, paulò poſt felicior & lætior expirat. Adoleſcens Batauus annus natus octodecim, Anabaptiſmi tenebras, agnita fidei luce diſcuſſit ex animo, ſacroque baptiſmo initiatus eſt.

COLLEGIVM ATREBATENSE.

FVerat ſuperioribus annis inter Paſtorem & Societatem non leuis excitata Duaci controuerſia de lege, ſacra Parochorum feſtis diebus audiendi, ferijſque Paſchalibus iiſdem cõfitendi. In ea Paſtor magni nominis ferocior & impotentior fuerat, non ſine offenſione multorũ, quem nolentem culpam agnoſcere; ſeptem annos tum Duaci, tum Atrebati, malo pediculari multiſque alijs, & grauiſsimis morbis Deus afflictum reuocauit ad mentem. Igitur accerſito ſua ſponte noſtro Sacerdote veniam petijt, maculaſque vitæ totius abſterſit, paratus illam notam publicè delere, quin etiam incitato quodam mẽtis impetu, rem curauit palam è ſuggeſtu Duaci gregis olim ſui precibus cõmendandam. Ad hæc ſi cõualeſceret ex morbo, cogitabat iter dirigere ad B. Virginem Lauretanam, inde Romã ad Apoſtolorum limina, ſeque admodum R.P.N. Generali ſiſtere, vt reliquam vitam in Societate noſtra degeret, ſed mors vetuit cogitata perficere.

Sed

Sed iſtud fortè mirabilius: Religioſus ætate pro-uectus in multorum munerum functionibus, præfecturiſque verſatus, incidit in morbũ diuturnũ & grauem, qui mortem præſentiens impetrat ab Antiſtite Sacerdotem è noſtris, cui confeſsione totam vitam aperiat: ſed cum eſſet bene nummatus, auctore Sacerdote quidquid æris habebat, libens relinquit Antiſtiti, quod multorum ſermone fuit ac fama vulgatum. Interim in dies inualeſcẽte morbo, Pater qui dies ipſos quinque ab ægri lectulo non diſceſſerat, ab Antiſtite viatico & vnctionis extremæ Sacramento muniendum curauit, animamque ſuæ breui interuallo ſatis quietus efflauit. Quadrageſima lux ab eius morte nondum erat, cum ecce tintinnabulum, quod inter diuina myſteria pulſari ſolitum, & è regione ſepulchri poſitum erat, ſonare cœpit, hora ferè poſt concubiam noctem media ſub quartam veſpertinam, plerumque ſub horam ſextam matutinam, adeoque clarum efficiebat ſonum, vt ab omnibus quotidiè audiretur. Sed cum omnes id ab aliquo domeſtico fieri ſuſpicarentur, prouiſũ eſt vt omnes aditus templi occluderẽtur: cumque ſoni conſuetudo ſeſe non intermitteret, æs illud campanum loco mouetur, obſerantur ianuæ, cuſtodes excubant, auditoque ſono, confeſtim aduolant, tintinnabulum ſuo loco repoſitum plectro adhuc ſeſe agitante, conſpiciunt. Quid agerent Religioſi? alterum menſem iam durarat ſonus. Antiſtes horum conſcius noſtrum Sacerdotem vocat ad ſeſe, rem aperit, quid hoc portendat, inquirit. Ille vt pro defũcto ſupplicetur, monet, & quamuis vſitatæ preces, eſſentque pro more iuſta perſo-

luta, tamen inſtaurari triginta ſacrificia ſuadet. Primus Antiſtes omnibus præit: ſinguli denique ſingulis diebus Religioſi ordine ſubſequuntur, prodigioſus continuatur ſonus. Sacerdote religioſo trigeſimum peragéte ſacrificium, æs illud campanum ſuo tempore conſuetum efficit ſonum, ſed vehementiorem, quo repente fractum obmutuit, ſonique iam expers eſt, omnibus in admirationem conuerſis. Bene feliciterque animæ cedat.

Sacerdos è Collegio grauiſsimis iſchiadis & podagræ, quam vulgus medicorum vagam appellat, decimum menſem doloribus ardet, dies conſtituitur inurendis de ſententia medicorum duobus ſtigmatibus, eo ipſo, conſentiente Rectore, peregrinationem ad S. Leonardum ſub eius feſtum diem vouet exſoluendam, cum primum per valetudinem liceret, vix concepto voto, magnam leuationem morbi percipit, liberaturque omni dolore poſtridiè. Medicus in ea ratione bene exercitatus exclamat; quod nequicquam arte noſtra medicinisque tentamus, id precibus Sancti momento conſequuntur. Noſter voti reus iter ad Beatum Leonardum pedes conficit, & votum exſoluit, ſanuſque in ſolitis functionibus perſeuerat, affirmatque ſe quidem interdum, quaſdam quaſi reliquias mali ſentire, ſed ab officio non retardari, morbumque minari quidem interdum, ſed identidem videri precibus eiuſdem Diui reprimi.

Adhuc ſex ipſos annos alieno ſatiſque incomodo ſacello nobis vtendum fuit, tum quod à noſtro domicilio iuſto interuallo diſiunctum eſſet, & quotidie non ſine religioſæ quietis damno, per aliquot vias,

vias vltrò citroque ad obeunda Societatis miniſteria commeandum, tum quod ob loci anguſtias fructus ad plures manare non poſſet. Quocirca viſum eſt amicis, vt in aula perampla ſcholarum publicè nobis primum ædificata, eo vſque noſtras exercitatiões obiremus, quoad de templo nobis prouiſum eſſet, cuius fundamenta iacere cogitat Deo propitio Vedaſtinus Antiſtes, Societatis noſtræ ſingularis Patronus & parens amantiſsimus.

COLLEGIVM CAMERACENSE.

AVcto diſcipulorum numero, ſtudia demum hoc anno in debitos ſuos ordines diſtributa ſunt. Duas ſcholas perelegantes, quarum ineunte vere fundamenta ieceramus, pene ad exitum perduximus, maximaque in nos Antiſtitis, Gubernatoris, & ordinum Cameracerij ſtudia in ſpem nos adducunt, fore, vt tres alias non inferiore ſplendore videamus.

Inſtituta eſt Sodalitas B. Virginis ipſo feſto Purificationis die, & ſingulari admodum R.P.N. Generalis beneuolentia, primariæ Romanæ cognomento Conceptionis adiuncta. Huius beneficij literas approbatas, pro concione frequenti populo recitauit P. Rector, præſentibus & audientibus Illuſtriſsimo Archiepiſcopo, Gubernatore, viriſque primarijs, multa de Sodalitiorum per vniuerſum orbem fructu diſputauit, vnde ſolennis iſta publicatio, admirationem ſimul & amorem in magnatum, populariumque animis excitauit.

Natali B. P. N. die, R. P. Oliuerius ſolenne de Beata

ata Trinitate ſacrum cantauit: inter mediam rem diuinam, habita ſacra concio ad primores vrbis de rebus geſtis B. Patris. Denique conſtitutus eſt templo nouus cenſus, liberalitate quorundam ad fouendum lumen ante Venerabile Sacramentum.

COLLEGIVM BRVXELLENSE.

DVo Sacerdotes deſiderati de noſtris, quorum alter P. Ioannes Lononius, qui quam ſummis & infimis ciuibus gratus fuerit, ſatis illi teſtati ſũt, cum funus eius frequentes honeſtarunt. Fuerat olim domeſticis laboribus addictus, ſed ob quaſdam virtutes in Sacerdotij dignitate poſitus ſuperiorum iudicio ac voluntate. Adeptus hunc honoris gradum, ſe nunquam extulit, ſed prioris cõditionis memor, certos ſibi terminos fineſque conſtituit, quibus nunquam excederet. Licet vero perpetuis doloribus fractus, & continenter in eo morbus hæreret, animus tamen in debili corpore magnus & fortis fuit, & ad omnes labores paratus. Alter P. Andreas Schapmannus Anglus, vir modeſtiæ ſingularis & tranquillitatis animi, miſſus ad caſtra, laboribus militibus impenſis animam lubens edidit.

Poſuimus noui Collegij ac templi fundamenta; illius quidem primos lapides, P. Rector & veterani duo, quibus magna cum B.P.N. Ignatio neceſsitudo fuerat. Huius autem Sereniſsimi Principes Auſtriaci Albertus, & Iſabella, qui rogati Societatem libenter tum hoc honore dignati. Rituum ſacrorum & Cærimoniarum auctor fuit Mechlinienſis Archiepiſco

epiſcopus Belgij Primas, qui expiato lapide deſcẽdit in foſſam, eumque ſecuti ſunt Principes, & oblatum lapidem cui impreſſa erant Auſtraicæ gentis & eleganter depicta inſignia, ſolenni ritu capientes à Pontifice, terram genu tangentes collocarunt. Nunquam videntur aliàs ſignificationem lætitiæ dediſſe maiorem: ſed mirum in modum Sereniſsima Nobilitatemque plebemque recreauit, cum trulla inaurata calcem confundere cœpit, & oblitũ lapidem firmare. Nummos in vrnam in eo loco poſitam, coniecerũt paucos quidem, ſed præfectum palatij ad Rectorem miſerunt, qui nunciaret pro veteri more tantum fuiſſe coniectos in ædificationem benigne largituros. Porrò tãta fuit in lapidem religio populi, indulgentiarum cauſa, quas Antiſtes conceſſerat, vt terram genu contingentes oſculandi modum non facerent.

Hæretici duo ad Chriſtiana ſacra conuerſi. Primũ mulier præcipitata iam ætate Caluinianis opinionibus imbuta. Licet autem Matrona Nobilis eam ad noſtrum Sacerdotem perduceret, ſtatuerat tamen errores non deponere, nec confiteri peccata, tamen edocta veritatem, agnitiſque Stigmatiæ fœdiſsimis moribus, ad Catholicos perfugit, & nũc Eccleſiæ Sacramenta Catholico ritu frequentat. Vir alter à puero mala diſciplina deprauatus, & obfirmatus in hæreſi iudicum ſentẽtia damnatus eſt, priuſquam tamen ad crucem trahatur, de more præſtò ſunt noſtri, lucem veritatis aperiunt, fidemque ſatis edoctus, ſuperiorẽ vitam deteſtatur, cõmiſſaque facinora, & vitam beato fine concludit.

COL-

COLLEGIVM LVXEMBVRGENSE.

HÆreticus Lutheranus Sacerdotem noſtrum de veris Eccleſiæ notis pro concione ad populum differentem audiuit: cuius oratione permotus ſtatuit non ante redire in patriam, quam reconciliatus Eccleſię, & Sacramentorum eius fieret particeps. Itaque luce veritatis illuſtratus, ſuperiorem vitam confeſsione aperuit, Euchariſtiamque percepit, & Deo primum, deinde concionatori maximas egit gratias. Eiuſdem ſectæ miles poſteaquam plures annos cum concubina familiarius vixiſſet, perfidiam ſuam execratus eſt, & concubinam in legitimã duxit vxorem. Deniq; late patet illud eorũ genus, qui in Archiducis exercitu Duce Spinola ſtipendia faciẽtes, amplexi ſunt Catholicam fidem.

Quia Scholæ propter anguſtias erant nobis incõmodæ, tria millia florenorũ laxioribus ædificandis ordines Prouinciæ anno ſuperiore deſtinarant: harum quarto Idus Aprilis auctore Deo fundamenta conſtituta ſunt: & nunc creuit exædificatio, cuius & altitudinem mirantur omnes & artificium, & commoditatem: faxit Deus vt anno ſequenti ad faſtigium felicemque exitum perducatur.

Mirum in modum Societatem hic ſuſcipiunt omnes & beneuolentia complectuntur, optimeque de nobis hoc anno meriti ſunt, ſacram præterea ſupellectilem auxerunt duobus argẽteis calicibus, caſulis & alijs id genus ornamentis: tum quadam acu picta altaris, & artificioſa tabula, auro argentoque diſtincta. Poſtremo reliquiæ præſtantiſsimæ, quas Treuiris obtinuimus, magnum ſacello noſtro ſplendorem afferunt.

ANNVÆ LITTERÆ PROVINCIÆ POLONIÆ SOCIETATIS IESV Anni 1606.

NVmerauit hoc anno Prouincia Poloniæ, Socios viginti & vnum ſupra trecentos; ijs exceptis qui ad Viceprouinciam Lituaniæ pertinent. In Domo Profeſſa Cracouienſi 20. ex quibus tredecim Sacerdotes, & ſeptem ſunt temporales Adiutores. In Domo Probationis ibidem conſtituta 50. inter quos demptis antiquioribus vndecim, quinque videlicet Sacerdotibus, & ſex Adminiſtris temporalium, reliqui omnes Tirones ſunt. In Collegio Poſnanienſi 64. Sacerdotes nimirum nouendecim, quorum nouem docendi munere funguntur: nam duo ſcholaſticam, & duo moralem Theologiam; quintus ſcripturam ſacram ac quæſtiones fidei cõtrouerſas; ſextus Hebræam; ſeptimus Philoſophiam, octauus Rhetoricam, nonus Grammaticam ſecundæ claſsis profitentur: quibus alij Profeſſores tres non Sacerdotes addendi. Auditores deinde ſcholaſticæ Theologiæ noſtri viginti quinque, Moralis, 10. Adiutores denique ſeptem. In Collegio Caliſsienſi ſimiliter 64. & ex Sacerdotibus octodecim, ſeptem ſunt Profeſſores. Primus videlicet quæſtionum ad conſcientiã pertinentium, controuerſiarum de fide ſecundus, tertius Metaphyſicæ, quartus Phyſicæ, quintus Logi-

cæ, ſextus Mathematicæ, ſeptimꝰ Rhetoricæ. Cum his præterea docent ſcholarum inferiorum Magiſtri quinque, Auditores Philoſophiæ ex noſtris viginti octo; negotiorum verò adminiſtri ſunt tredecim. In Collegio Lublinenſi ſeptem & triginta. Patres ſcilicet duodecim, Magiſtri ſcholarum quinque, Academici noſtri duodecim; Coadiutores octo. In Collegio Iaroslauienſi 32. Sacerdotes viginti & vnus; ex ijſque vnus Rhetoricam profitetur, & duodecim alij tertium probationis annum expediunt. Magiſtri non Sacerdotes quatuor, Adiutores ſeptem. In Collegio Torunenſi quod ſuperiori anno ſcholis initium dedit, vndecim. Patres quinque, Magiſtri tres, Adiutores tres. Reſidentia Leopolienſis alit ex noſtris Patres nouem, & Adiutores quatuor. Sēdomirienſis quatuor Patres, & 4. Coadiutores, Gedanenſis Patres quinque, cum duobus Adiutoribus. In Aulica Miſsione Sacerdotes tres, & tres eorum ſocij Adiutores. In Luceorienſi duo Patres. In Moſchouitica duo Patres, cum duobus ſocijs laicis. His omnibus ſi adiungatur Prouincialis cum duobus ſocijs, Sacerdote vno, & Coadiutore altero, numerū initio poſitum conficient. Deceſſerunt ex hac vita tres, acceſſerunt verò ad inſtitutum noſtrum viginti tres. Quoniam porrò in ſingulis ferè noſtrorum locis iam relatis, aliqua mentio fit grauiſsimarum tempeſtatum, quæ hoc anno Regnum Poloniæ mirificè afflixerunt, ideo non abs re viſum, à Miſsione aulica, in quo totius rei ſeries ex profeſſo deſcribitur, annuarum initium ſumere. Nec mirum eſſe debet ordinem nos nonnihil immutare, in tanta Ordinum

dinum omnium huius Regni perturbatione.

MISSIO AVLICA.

AVctus fuit ad finem anni ſuperioris numerus noſtrorum in hac Aulica Miſsione, Patre vno ac ſocio fratre. Nam cum hactenus duo ſoli Patres in ea cum ſingulis ſocijs fuerint occupati; quorum alter ſenior, iam inde à primo ingreſſu in Regnum Sereniſsimi Regis noſtri; hoc eſt à viginti annis, à concionibus ipſi eſt, alter ab annis aliquot proximis à confeſsionibus: hoc tempore occaſione nuptiarum Regiarum, ac nouæ Reginæ Sereniſsimæ Conſtantiæ Auſtriacæ, ſororis Germanæ Reginæ Hiſpaniarum, tertius ijs adiunctus Sacerdos, qui eidem Sereniſsimæ cum ſuis, ad confeſsiones ſacras deſeruit. Facta ſimul fuit & deuotionis in Sereniſsimis acceſſio. Nam præter conciones, quibus continuo feſtis omnibus, ac Dominicis diebus, noſtris verba facientibus interſunt; præter Sacramentorum frequentationem continuam, Confeſsionis inquam & Communionis, quibus ſingulis menſibus, iterum iterumq; refici ſolent; hoc anno etiam feria quinta maioris hebdomadæ in memoriam Dominicæ Cœnæ epulum præbuere duodecim pauperibus lautum, quibus ipſimet Reges in perſona ſua ſeruiuêre ad menſam, nemine admiſſo ad miniſterij eius Societatem, præter vnicum Regium Filium Principem, ac duos Patres è noſtris adiunctis; etiam ad finem prandij Eleemoſyna ampla, quam ſinguli Principum proprijs manibus ſingulis pauperum inſinuauêre.

Sed & noſtri Patres ad ordinaria Societatis mu-

nia,his temporibus vnum illud adiunxêre, quod in illorum diſtributione poſitũ eſt. Occaſionem enim ſaluberrimæ Eleemoſynæ quæ in tale pietatis officium confertur,aduertentes ſibi datam,in tot Principum virorum familiari conſuetudine ac notitia, toti ſe eò applicuêre,vt maximã cõpararint ſpiritualium librorum copiam,conducto in id etiam,promotoque proprio Typographo,& conquiſitis varie varijs eleemoſynis,quibus illud effectum eſt, vt intra annum vnum,ac paucos menſes,vltra triginta millia librorum piorum varij generis procurarint, ac bona iam parte,per omnes vicinas Prouinciæ diſperſerint. Fuêre autem libelli de imitatione Chriſti Thomæ de Kempis. De quatuor Nouiſsimis Franciſci Coſteri. Edmũdi Cãpiani Rationes decẽ. Vincentij Lirinenſis & alij ſimiles deuotioni promouẽdæ,aut fidei Catholicæ inter hæreticos confirmandæ ſeruientes. Conſtitit verò hoc anno etiam alia quadam occaſione fructus operæ, aulicæ iſtius Noſtrorum miſsionis. Cum in Comitijs Regni, primo vere ineunte celebratis,gliſcẽtibus iam tum turbis, de quibus infra agemus, hæretici occaſione vtẽtes, magno æſtu conatuq; ſua procurarent ; remq; eò deduxiſſent,vt iam iamq; decreto publico,ijs confirmata eſſet pax quædam, ac concordia generalis, quò plura ijs concederentur, quam conſcientia integra concedi poſſent,ſed ita tectim,vt ne Eccleſiaſtici quidem,qui Senatui intererant, id ſatis initio aduerterẽt; Pientiſsimus Rex nihilominus rem ſuſpectam habuit, ideoq; multa iam nocte, ante vltimę diei concluſionem,Decretum ita vt ſcriptũ iam erat, cõceptis verbis ad nos ſecretò miſit,diligenter exami-

examinari cupiens, vt ne qua conſcientiæ ſuæ labes aſpergeretur. Fecêre Patres ac deprehendêre fraudem. Inuenêre.n.poſita in ijs quædam, quibus non ſolum de pace hæreticis ſeruanda curaretur, ſed ipſi Catholici ad eos in hæreſi ſua defendendos obligari cenſerentur. Ergo & Regi ipſi rem vti erat commonſtrantes, & ſummo mane is, qui ſenior erat inter noſtros Concionator Regius, ſingulos Senatores Eccleſiaſticos obiẽs, ſumma diligentia ita eos inſtruxit, vt tãdem vnanimi conſenſu omnes decreto reclamarent, nec quicquam tale poſtmodum conſtitueretur.

Iam extraordinaria non pauca contigêre anno hoc ad recordationem longiorem digna memoratu. Fuit enim annus iſte ob varios motus ab hæreticis potiſsimum concitatos in Regno hoc Poloniæ, cumprimis memorabilis, qui propterea ſimul etiã Societatem noſtram cum vniuerſam Prouinciꝫ huius totius, tum eos vel maximè qui circa aulã ſunt, haud parum exercuit, prout cõparatum iam communiter videmus, nullæ vt hæreticorum molitiones in Catholicos prodire poſsint paulò acriores, quin ijs ſimul prꝫ cæteris ét omnibus Societatis nomen ac perſonæ impetantur. Initium motuum à viro quodam Regni Primario ac Catholico cœpit, qui cum libertati Regni (cui gens Polona, ſi qua alia vel maximè eſt addicta) occaſione nuptiarum Regiarũ cũ Auſtriaca Principe, neſcio quid periculi imminere à Germania fuiſſet ſuſpicatus, & alioqui pridẽ iam nonnulla emendari cupiuiſſet in Regni adminiſtratione, in vulgus ſpargere cœpit hyeme ſuperiore, varias ſuſpicationes, quibꝰ imminere Regno,

ac nobilitati eius notabilem aliquam oppreſsionem inſinuabat. Quæ cùm auidè à plurimis acciperentur ac crederentur, etiã á Catholicis viris; Hæretici qui pauci quidem ſuperſunt numero, ſi Catholicis cõparentur, ſed mira tñ omnes ẽt diuerſiſsimarum ſectarum contra Eccleſiam cõſpiratione, inter ſe colligati, occaſionem rati ſibi datam, ad res ſuas conſtabiliendas promouendaſq; ſub alis Catholicorũ, primi omnium nomina ſua dedêre, quaſi ad publicæ libertatis defenſionem parati. Factaq; ſubitò fuit eo titulo confœderatio haud exigua, tum Catholicorũ tũ Hæreticorũ, ad ſimile ſi quod inſtaret periculum auertendum. Simul vero etiam paſsim in Catholiciſsimũ Regem Regno toto peruolitare libelli famoſi, omnia carpentes, omniaq; quæ Regem concernerẽt in odium trahentes, & vera & falſa, interque ea nonnulla etiam quæ ex genere ſuo maximè videri poterant laudabilia. Res mira fuit dictu. Tanta enim inde inuaſit tentatio plurimos Regnicolas, vt impetu quodam abripi viderentur in ſiniſtras opiniones de optimo Rege concipiendas, nihilque paulatim fieret communius, quam peſsima quæq; de eius Maieſtate & ſentire & obliqui, ita vt ſimillima quædam tempora noſtra viderentur illis Dauidis, de quibus in ſcriptura: Facta eſt coniuratio valida, populuſque concurrens augebatur &c. Nihil iam in domibus Nobilium, nihil in plateis, nihil in compitis frequentius in ore omnium, quam de Rege, de Regni proditione, de Nobilitatis libertatibus viribuſque labefactatis. Falſa quidem omnia. Eò tamẽ res paulatim deuenit vt apud quã plurimos mortalium, nil iam odioſus, nil contem-

ptibilius

ptibilius videretur, quam Optimi Regis nomen. Omnia ſcilicet iſta miro artificio machinantibus maximè hæreticis, quibus ſudes eſt in oculis pietas Catholiciſsimi Principis, qua ſe in omnibus Regni officijs & dignitatibus diſtribuẽdis, perpetuò ab eo, dum põt præteriri animaduertunt. Quia verò idem Sereniſsimus Rex Societatis noſtræ, vt & Cleri atq; Eccleſiæ Catholicæ totius, ſingularis ſemper fuit Patronus, vtpote à Societatis hominibus, ab ipſis prope cunabulis in omni pietate Catholica inſtitutus, ita vt nunquam alijs ordinariè Patribus ſpiritualibus, ſiue ad Conciones, ſiue ad Confeſsiones, vſus fuerit, quam noſtris: inde paulatim ijſdem quos dixi hæreticis maximè connitentibus, & inuidia magna cum in Clerum omnem, tum maximè omnium in Societatem noſtrã deriuata fuit, ac mirificè incenſa. Nempe primũ, quidquid vſpiam forte in Rege erratum videretur, id totum Ieſuiticæ eſſe educationis calumniati, id concionatorum culpam qui non docuiſſent, id Confeſsariorum qui nõ monuiſſent. Acuebantur verò eadem etiam vndiq; contractis calumnijs & occaſionibus obloquẽdi varijs, quas ipſum quaſi temp⁹ offerre videbatur. Hic enim præter antiquas illas Gallicas criminationes; quæ paſsim reuocabantur in lucẽ, etiam Anglicæ, etiam Hungaricæ, etiam Venetorum, quin etiam Moſcouiticę turbę horum temporum exaggerabantur, atq; vnis Ieſuitis, tanq̃ malorum omnium authorib⁹ adſcribebantur. Ideo. n. recenter iterum hoc ipſo anno proſcriptos Ieſuitas ex Anglia, quia pudendæ illius nuperrimę coniurationis in Regem Parlamentumq; illud totũ incentores fuiſſent. Ideo

clamare Hungaros, nec Collegium illis permittere vllum intra fines ſuos, quia omnium motuū Hungaricorum, his annis proximis illi inuentores. Ideo Venetos excommunicatos, quia ipſi Pontificem ad id inflammaſſent, ideoq; etiam omni Venetorum ditione penit⁹ eſſe excluſos. Denique et triſtiſsimæ Demetrij Principis Moſcouiæ ruinæ (quæ eo ipſo tempore iam paſsim ſpargebatur) Ieſuitas in cauſa fuiſſe, eò quod vnus eorum à Demetrio miſſus Romam iuiſſet, & alioquin nimis apertè Religionem Catholicam latinam, populis illis vtpote Græcorum ſchiſmati tenaciſsmè addictis, maximè inuiſam, in regionibus illis promouere cœpiſſent, vnde extrema in Principem illum cōcitata fuiſſet inuidia. Hæc inquam atq; his ſimilia vbiq; in Ieſuitas iactari, vbiq; exaggerari, paſsim verò etiam tanq̄ probabilia credi, fiebatque inde etiam apud vulgus Nobilium, vt ſicut Sereniſsimi Regis, ita Ieſuitarū nomine nihil videretur contēptibilius, quin iam à multis conclamaretur elminādos eos eſſe Regno toto, hæreticis vbiq; frigidam ſuperfundentibus, atque iſta omnia amplificantibus in infinitum. Cum motus interim Regni contra Sereniſsimum Regem in dies ſerperent longius, Rege fruſtra rationem dante, atque innocentiam ſuam in ſuſpicata illa proditione commonſtrante ; res eo deuenit, vt cum tribus diuerſis temporibus aduerſa illa pars, diuerſis in locis conuentus ſibi ſuos indixiſſet, quaſi de libertatum ſuarum defenſione deliberatura, tertia tandem vice ad initium Auguſti , anni huius , ad Sendomiriam notam Poloniæ ciuitatem , pluſquam triginta hominum millia magna ex parte Nobilium

Regni

Regni coiuerit: plurimi quidem animo recto atq; integro, nullam ſubeſſe fraudem ſuſpicantes, plurimi tamen etiam, interque eos hȩretici potiſsimum, obſtinato conſilio Regem ipſum loco mouendi, totumque Regni Clerum in ordinem redigendi, ac Ieſuitas inprimis toto etiam Regno exterminandi. Subolfecerat tales eorum molitiones tempeſtiuè primarius quidam Regni Senator, Illuſtriſsimus Stanislaus D. Zolkierolsci, vir prudentiſsimus, atq; integerrimus, & Regni Poloniæ Exercituum pro tempore Dux Campeſtris, ideoque iam ad ſecundam eorum coitionem quam Lublini celebrarant, accurrerat, pro Reipublicæ bono cauſam acturus, vt motus componeret, ipſomet Rege tum etiam nihil hoſtile ſuſpicante, vtpote conſcientia ſecura atq; integra ab omni illa imputata proditione, warſauiæ abſque exercitu commorante, cum tamen iam tum aduerſarij hæretici copias nō contemnendas contraxiſſent, quibus Regem inopinatò opprimerent. Dux ille copiarum, quem diximus, cum tentatis omnibus quæ ad pacem ſpectarent, inaniter ſe laborare aduertiſſet, Regem tandem fideliſsimè ac tempeſtiuè admonuit de omnibus huiuſmodi machinationibus hæreticorum. Monuit vero illud potiſsimum, vt in tutiora ſe aliqua loca Rex è veſtigio reciperet, ſi opus foret poſtmodum, ſe quoque breui cum exercitu affuturum. Et paruit Rex conſilio confeſtim, VVarſauiaque diſcedens, rectà Cracouiam Regni caput contendit, tanta induſtria, vt aduerſarij prope non ante intelligerent, quam viam VVarſauia diſcedens iniuiſſet, quàm Cracouiam ipſam Rex ingrederetur. Eluſo illo primo im-

mo impetu hoſtili, cum tandem vt diximus Sendomiriam ingens numerus malè contentorum coiuiſſet: Rex quoque interim Regnum vniuerſum de toto rerum ſtatu commonuerat, conueneretq́; ideo etiam ad ipſum ſanioris conſilij plurimi, interque eos Senatus Regni totius pars potiſsima, tam Epiſcoporum, quam Palatinorum & Caſtellanorũ (qui hic vocantur) ita vt quadraginta circiter Senatores circa Regem inuenirentur. Nobilium etiam magna multitudo, ac militis ſelecti Exercitus iuſtus, vnà cum Duce illo, quem diximus, qui omni hoſtili incurſioni aduerſariorum ſufficeret. Cum ijs Rex quidquid difficultatũ obijceretur conſuluit, quidquid in Reipublicæ ſtatu immutandum videretur, contulit definiuitque, nihil ex parte ſua omittens, quod ad animos omnium ſibi conciliandos, omnemque ſcrupulum Regnicolarum de iuribus ſuis violatis eximendum conferre poſſet.

At non eo contenti aduerſarij, ſed ſummo aſtu ſua tractantes, vtpotè quos inter primas tenerent hæretici: cum vidiſſent plurimos in tanta multitudine quæ ad Sendomiriam erat, confluxiſſe viros bonos & Catholicos, qui conſenſuri non eſſent in apertas illorum fraudes, initio nihil aliud tractauêre, quam vt omnes in genere conſpirarent, ac nomina ſua ſubſcriberent, ſe quidquid in eo conuentu ad publicam tuendam libertatem (eo enim nomine gerebantur omnia) conſtitutum fuiſſet, ratum habituros. Cum verò tempus inde extraxiſſent, donec ſenſim maxima pars ſaniorum diſceſſiſſet, hîc demum decreta ſibi ſcripſêre, quæ Regi offerrentur, atque ita offerentur, vt niſi ea omnia

etiá

etiam ipſe rata haberet, confirmaretque, omnem ei obedientiam in poſterum renunciarent. Inter ea multa iniquiſſima erant, & contra Religionem Catholicam vniuerſam, & contra libertatem omnem Eccleſiaſticam, ac Clerum etiam totum: & nominatim contra Ieſuitas, quos quidem omninò Regio etiam decreto in ordinem redigendos definiuêre, ea conditione, vt quoniam Regni ſe negotijs publicis miſcerēt (ita enim eorum habebat definitio) Regemque in Regno licet liberrimo ad abſolutam tamen Monarchiam inducendam condocerent; pro concionibus publicis Regni quædam iura ac leges receptas condemnarent: turbas denique tumultuſque vbique locorum concitarent: propterea ex aula primum Regia penitus eijcerentur: externorum vero nationum homines, ſi qui eſſent inter eos, intra duodecim hebdomadarum ſpatium totis Regni finibus exire iuberentur; nullam vero facultatem haberent in poſterum vllum in Regno nouum locum Collegiumuè Fundationemuè acceptandi: quin ex pleriſque etiam ita occupatis ac poſſeſsis, puta Cracouia, Varſauia, Sēdomiria, Leopoli, Torunia, Dantiſco, Polocia, Riga, Derpato penitus excluderentur: & denique niſi omnibus iſtis decreti huius partibus ad extremum vnguem ſatiſfacerent; omnes ſimul etiam Regno toto exulare compellarentur. Hæc omnia iſti de Ieſuitis vniuerſim.

Perſenſerunt vero ea pleraque iam indè ab initio inualeſcentiuum motuum iſtorum Patres, qui circa Regem erant: ideoque etiam tempeſtiuè præmonuerant R. P. Prouincialem, vt & ipſe ne in-

ſcius eſſet, quid fieret, deque remedijs opportunis pro ſua parte cogitaret. Qui quidem remedia humana ſola videns flaccida eſſe, in tanta rerum omnium fluctuatione communicato conſilio cum reliquis Patribus Senioribus, qui interim ad congregationem Prouincialem conuenerant, ad diuina confugit, indictis per totam Prouinciam cum pœnitentijs ac ſacrificijs hebdomadarijs, ad finem vſq; turbatum harum duraturis; tum quotidianis etiã orationibus certis, præter alias voluntarias oblationes, ad quas omnes hortabantur. Qui vero circa aulam erant, illud maxime ſatagebant, vt Proceres Regni, Nobileſque, quibuſcunque agendi dabatur occaſio, ritè informarentur, de omnibus quæ Societatis eſſent, ac potiſsimum ementitas hæreticorũ in nos calumnias, omnium generum detegerent. Allato vero tandem iniquiſsimo illo decreto, Pater noſter aulæ concionator, etiam ex profeſſo ea de re coram & Rege ipſo, & bona parte Senatorũ illorum, quos diximus, nec non & Nobilium Regni, verba habuit, oſtendens tum innocentiam Societatis in ijs quæ obijciebantur, tum indignitatem talis condemnationis, tam in genere (eò quod & in abſentes ſententiam dixiſſent, & in omnes, cum non niſi aliqui potuerint peccaſſe cõtra iſta, & longe grauiori pœna quam pro delicto: & denique meris ex calumnijs) quã in ſpecie ad ſingulas ſententiæ partes reſpondendo. Quam quidem defenſionem poſtmodum in lucem edidit, Polonica qua habita fuit lingua, minimè contemnendo fructu. Sed potiſsimum auxilium noſtrum fuit à Domino, qui fecit cœlum & terram. Qui quidem ſuaui ſua pro-

uidentia

uidentia ita diſpoſuit omnia, vt omnes iſtę molitiones tanquam nullo fundamento ſubſtructæ, ex ſeipſis quaſi collaberentur.

Iam toto Regno percrebuerat cōdemnatio iſta, longè enim ante etiam quam ad Regem ea veniret, (vtpote pridem hæreticis meditata) & conſcripta fuerat & ſparſa paſsim. Iam vbique hæretici plaudere & triumphare, contraq; amici noſtri & boni Catholici mirari, ac nobis timere: iam hæreticæ quædam ciuitates, in quibus ſedē poſueramus, vt Dantiſcum, Toruniaq; in Bruſsia, noſtros etiam perſequi, ac neſcio quo iure prætenſo, templis ac Domō quibus vtebamur, extrudere: iam ipſi etiam nonnulli, qui circa Regem erāt Senatores, viri alioquin boni & amici, nobis ſuadere, ferremus ad tempus ſententiam, nec magnopere reniteremur, cedendū enim tempori ac furori populi, rebus iterum pacatis facilem fore medicinam. At ecce antequam ferè ſperari poterat, totus ille aduerſariorum conatus concidit, diuina ſine dubio prouidentia omnia iſta ſuauiſsimè diſponente. Expectabat Sereniſsimus Rex vna cum Senatu, & qui circa ipſum erant magna cum patientia, vt tandem reſipiſcerent, qui ex aduerſa parte erant, ne ciuili ſanguine tellus Polona aſpergeretur. Monebat interim omnes identidem, vt pacifica conſilia agitarent, & talia tandem concluderent, quæ ferri poſſent, omnia ex æquo & bono ſe conceſſurum. Et ſperabantur ad extremum id facturi, cum inaudiretur viginti quatuor ex ſuis decreuiſſe ad Regem nuntios, qui eorum poſtulata proponerent. Communis enim erat opinio, ad pacificā illos tractationē compoſitionemq;

ineun-

ineundam miſſos. Quod ſi factum fuiſſet, de ſingulis placitis eorum diſputandum putabatur, & vtrinque ſaltem aliquid remittendum, vt tandem pax ſine ſanguine conſtitueretur. Eo verò rerum ſtatu, etiã circa nos, ne occaſionẽ videremur dediſſe ſanguini, multorũ erat opinio parti aduerſæ permitti ſaltẽ aliquid debuiſſe. Et ratio videbatur dictare, vt ipſi etiam nos tali tempore cum Iona diceremus: ſi propter nos iſta eſt iactatio, mittite nos in mare; vtque Aula ſaltem Regia ſponte dimitti peteremus, quantumuis id tali conditione, abſque Societatis nota minimè fieri potuiſſet. Quanquam Sereniſsimus Rex pro ſolita ſua in nos beneuolentia, ita obfirmato erat animo ad ea deneganda, quæ contra nos vrgebantur, vt palam vni ex noſtris qui in Aula verſantur, dixerit, ſe in articulum contra nos nulla ratione conſenſurum, etiamſi totus Senatus eum probare vellet. At ecce dum Legatio ipſorum auditur, nihil prorſus habere in commiſsione ad vllam tractationem pacificam inueniuntur, ſed obſtinatè poſtulare omnia, vt Rex Senatuſq; acceptaret, prout ab illis concluſa fuerant. Id verò indignum videri omnibus, cum multa vt diximus alia non contra Regiam ſolum dignitatem, ſed & contra Religionem, contra Clerum vniuerſum, contra Eccleſiam inter ea inuenirentur. Ergo ne examine quidem egere viſa, ſed magno conſenſu vniuerſim reſponſum datum, iniqua peti, concedi non poſſe. Non ita multo poſt Rex cum exercitu aduerſus illos tanquam rebelles mouit. Qui quidem cum ſe longè iam inferiores aduertiſſent, cedere loco ſubito cœpere, ſed inſecutus eos

tus eos Rex, tãdem paucos poſt dies ſupra fluuium magnum Iſtulam, ad ciuitatem Caſimiriam ita eos concluſit, diuina ita prouidentia diſponente, vt ſi cruenta conſilia conſectari placuiſſet, ne vnus quidem illorum facile euadere potuiſſet. Verum benignißimus Rex cum iam in acie conſtitiſſet, ac penitus illos, omni ex parte præter fluuij latus corona cinxiſſet, tum quoque miſit primùm pacem offerens, tantum vt armis poſitis ſponte ſe traderent. Et factum fuit, acceptauêre qui factionis capita fuerant conditionem, ac cum Rege in caſtra ea ipſa nocte pacificè rediêre. Quo quidem tempore quantum illis terrorem iniecerit Deus, facile inde eſt intelligere, quod cum compoſitio tarda iam hora, nempe prima noctis inita coiuiſſet, ſtantibus vtrinque in ordine aciebus, & inde qui proximi in conſpectu erant, magna lætitiæ ſignificatione altum vtrinque conclamaſſent, pacem pacem factam, nonnulli qui vltimi ſupra flumen ipſum conſtiterant, exiſtimantes clamorem eum prælij eſſe initium, conſternati toti, recta ſe ita vt erant in equis & in armis, in aquas demiſerint, vt in aduerſam ripam euaderent, nonnullique et perierint aquis abrepti adſorptiq;. Duos poſt dies dimiſit à ſe Rex & exercitum, & illos ſuos aduerſarios, ſponſione tantũ ab ijs accepta, qua obligabant expectaturos ſeſe quiete Comitia Regni, nec quidquam noui tentaturos, ſtupentibus omnibus tam benignum cum illis proceſſum. Et in hunc quidem modum tantum incendium ſopitum quodammodo erat, non tamen penitus extinctum: nam ſequenti anno iterum exarſit, de quo ſuo tempore: nihilominus ciuilis belli

atro-

atrociſsimi iam iam imminentis inſperatum finem, nullus erat qui non ſummæ diuinæ Clementiæ acceptum referret.

DOMVS PROFESSA CRACOVIENſis ad S.Barbaram.

OB grauiſsimos totius Regni Poloniæ motus hoc anno excitatos, omnes quidem reliquę ciuitates, ſed potiſsimum Cracouia Regum Polonorum ſedes ac domicilium, extremam videbatur aleam ſubitura. Hinc & noſtra S.Barbaræ domus, in cõmuni tempeſtate, ad ea quæ imminebant toleranda, ſeſe cõparabat, indictis noſtris omnibus in hac Prouincia ad hunc finem ſupplicationibus, & iam corporis afflictionibus, iam cõtinua diurna oratione per totum temp⁹ iſtarum tempeſtatũ perdurante. Nec defuit benigniſsimus Deus precibus afflictorũ: nam ſine cruento conflictu, præter omniũ expectationem, & perturbatio illa tum temporis ſedata, & Rex ipſe tum grauiſsimis ereptus periculis Cracouiam incolumis rediјt, totamq; ciuitatem aduẽtu ſuo maximopere exhilarauit. Porro quamuis hoc anno, vix tutum noſtris eſſet in hoc Cracouienſi diſtrictu, in quo hæ procellæ maximè vigebant, lõgiores, vti alijs annis fieri ſolebat, obire Miſſiones, ob animos contra nos exacerbatos non hæreticorum tantum & Pſeudopoliticorũ, ſed etiam multorum Catholicorum de nobis malè perſuaſorum, ac omni noſtra in peſsimam partem explicantium: in ipſa tamen hac ciuitate haud contemnendum per Dei gratiam animarum prouentum habuimus. Inprimis enim ij qui opera noſtrorum hæreticæ perfidiæ eiecerunt peſtem, triginta nouem

erant,

erant, duo inſuper ſchiſmatici Chriſti Vicario & eius Eccleſiæ reconciliati. Et quidem ex hæreticis reſipiſcentibus, non pauci erant Nobiles, quorum ad Eccleſiam reditus, non paruo plurimis alijs ſperatur fore incitaméto. Eratque in hoc negotio ſingularis feruor, tum cuiuſdam Pſeudominiſtri vxoris, quæ marito omnibus modis reluctante ad Catholicam redijt Eccleſiam; tum alterius Ludimagiſtri, qui magno ſtipendio apud ſuos relicto, tenuem potius apud Catholicos delegit vitæ rationem, vt ex fidei naufragio emergeret: tum in quadam Anabaptiſtarum veneno infecta fœmina, quæ diuino lumini obicem remouens, & errorem gemebunda agnoſcens, ſalutari baptiſmatis fonte iam ætate profecta abluta eſt. Occaſione etiam perturbationum Regni, ob quas bellũ ciuile omninò imminebat, in varijs templis per duos ferè méſes, continuæ cum fuiſſent inſtitutæ quadraginta horarum ſupplicationes, noſtrum S. Barbaræ templum ordo tribus vicibus attigit. Toto vero hoc tempore tantam animarum meſſem habuimus, quanta imminente naufragio, omnibus ſaluti ſuæ proſpicientibus, fieri ſolet, præſertim cum valde opportunè ſub idem tempus ampliſsimum ex vrbe Iubileum huc fuiſſet delatum.

Quidam noſter in Collegio Caliſsienſi diſcipul⁹, ſed ſcholis ob peſtis metum magna ex parte diſsipatis, huc Cracouiam à parentibus ſtudiorum in Academia cõtinuandorum gratia miſſus erat. Statim vero poſt ſuum in hanc ciuitatem ingreſſum, cum noſtrum, qui congregationis Dei Matris curam habuit, adijt, & ſibi iã antea Caliſsij Sodalib⁹ adſcripto, vt,

vt adeundi Sodalitatem copiam concederet, maximopere petijt. Annuit facilè noſter, iuuenis verò diligentiſsimè conſuetis exercitijs intereſſe, & omnibus ſingulari exemplo prælucere perrexit. Interim ad nuptias Regias toto ex Regno varijs ad hanc ciuitatem confluentibus, dum ex ſuo hoſpitio egreſſus in ignotum militem incidit, ab eo ne verbo quidem compellatus, lethale in capite vulnus accipit, exanimiſque in terram corruit. Re cognita frater germanus excandeſcens, perditum homicidam, aliquot ſocijs adiunctis inueſtigat, & tandem inuentum, catena ligatum domi detinet, vt ſequenti die extremo ſupplicio pœnas luat. Saucius porro iuuenis vt ad ſe redit, & mortem ſibi iminente aduertit, apud fratrem ac alios ſupplicibus continuò agebat precibus, homicidam vt dimitteret: Illud in tenera ætatula (erat enim annorum quatuordecim) maturè ſubijcés, & ſibi morituro mortem eius nullum commodum allaturum, & Chriſto iniurias ignoſcenti conformius ſeſe ex hac vita, tali modo deceſſurum. Difficilem hac in re expert' eſt fratrem, cum tamen finem precibus non faceret, & ob id non obtentum anxietate mortem acceleraret, fictè tandem pollicetur frater ſe eum liberaturum. Sed iuuenis veritus quod erat, nè hæc tantum in ſpeciem dicerentur; petijt vt eum ad ſe catenis ſolutum adducerent, idque cùm ſæpius repeteret, & lachrymas precibus miſceret, tandem adductus ad eum eſt. Hunc ille vt vidit, ſtatim coram omnibus, quantum potuit clara voce liberum pronuntiat; & proteſtatur ſe necem propriam, nulla ratione vindicare velle; cõuerſuſq; ad eum illa ſubiecit

iecit verba: Deus tibi ignoſcat, ora pro me Deum, & Beatiſsimam Virginem, ſicque ſolutum vinculis abire iuſsit. Pòſt die & nocte integra qua ſuperuixit, nihil aliud præter Angelicam Salutationem in ore habens; munitus omnibus Sacramentis maximò cum pietatis ſenſu, & ſingulari ſui relicto deſiderio; tandem ex hac vita diſceſsit. Non defuit etiam noſtris in tempore adeò difficili piorum munificentia ac liberalitas. Moriens enim Matrona quædam, ſexcentos florenos Domui noſtræ reliquit. Proceres pariter Regni & nonnulli Cracouienſes ciues; dum in his turbis obſidio timeretur, victualia pro tanto tempore ſubmiſerant ſufficientiſsima. Templi quoque ſupellex aucta veſte ſacra ducentis florenis æſtimata. Rex etiam Sereniſsimus ijs eleemoſynis quas ordinariè huic Domui mittere conſueuit; non paucas alias inſuper adiecit, qui etiam ſolitã beneuolentiã nobis oſtendens, bis hoc annò templũ noſtrum inuiſit, vnà cum Sereniſsima coniuge ſua, eiuſq; ſorore ac fratre Maximiliano Archiducibus, & cum filiò proprio ipſo Circumciſionis Feſto die. Altera verò vice cum ijſdem omnibus, ac inſuper cum Matre coniugis ſuæ Sereniſsima Archiduciſſa Maria, quæ nullo modo in Auſtriam redire voluit, niſi prius nos inuiſiſſet. Inter hoſpites varios noſtros, qui in hac Domo ferè perpetui eſſe ſolent, iucundiſsimi acciderunt noſtri exules ex Tranſyluania, poſtrema hac vice pulſi, huc enim in Auſtriã contendentes diuerterant ad dies aliquot, cum Patre Ioanne Argenti Viceprouinciali. Tanta eorum fortitudo & alacritas in calamitatibus toties iteratis, piæ cuidam lætitiæ mixtas lachrymas elici-

ebat. Augebat eaſdem ſingularis diuina vbique eos proſecuta cura & prouidentia, quæ tum in eorũ per tot hæreticorum Regiones felici deductione apparebat; tũ in parte Stephani Botskai qui nuper Tranſyluaniam occupauerat, & qui ex eo poſtquam noſtros exturbaſſet, ipſe etiam vix duobus menſibus exactis, hac ex vita exturbatus eſt; illud moribundum ingeminans, vt ex certis litteris cognitum eſt: en Ieſuitas ſuaſu quorundam ex Tranſyluania innocentes expuli, & ipſe morior.

DOMVS PROBATIONIS CRAcouienſis apud S. Stephanum.

EX tironibus, in hac Domo, duo in alteram vitam commigrarunt, pro quibus tamen Dominus copioſo ſanè fœnore, duos ſupra viginti ad noſtrum tirocinium miſit. Porrò ex vita functis primus erat Daniel Martini, natione Sileſius, Patria Brigenſis, maturus iam, & qui ob egregias naturæ dotes, eximijs virtutibus coniunctas, ad Societatis noſtræ inſtitutum natus videbatur. Et quidem inter cætera quæ in toto quo hic verſatus eſt tempore magis elucebant, prompta erat obedientia, & ſingularis paupertatis amor, & vtriuſque in morbo ſupremo non exigua reliquit argumentã. Cũ enim grauem ciborum nauſeam pateretur, ita tamen alacriter cibos nomine Superiorum porrectos ſumere tentabat, vt præſentibus admirationi eſſet. Dum propterea quidam ei infirmo libellum exercitiorũ, quem propria manu ſcripſerat, offerret, illa verba adijciẽs, en tuus libellus; magno quodam animi ſenſu ſubiecit:

iecit: auferte illum, non eſt meus, ego quòd meum ſit nihil habeo. Morte deinde imminente, ad extremum vſque ſpiritum Sanctiſsimum nomen Ieſu identidem vſurpans, & Beatiſsimam Virginem ac B. Aloyſium Gõzagam, cuius reliquias è collo ſuſpenſas gerebat, deuotiſsime inuocans, placidiſsime in Domino obdormiuit 18. Februarij, cũ pluſquam ſeſquiannũ in tirocinio poſuiſſet, & annis ferè 30. vixiſſet. Alter erat Carolus Knott hæreticis, iiſque opulẽtis parentibus Hedani in Pruſsia natus, à quibus multas, ob Catholicam fidem noſtrorum opera ſuſceptã pertulit moleſtias. Hi enim poſtquam intellexiſſent, eum hęreſim reiecisse, varijs inprimis modis è Collegio Poſnaniẽſi in quo litteris operam dabat, eum educere ſunt conati; qui cum non proceſsiſſent, iam ſumptus pro ſtudijs detrahere, iam exhæreditationem minitari, niſi eorum dictis morem gereret, cœperunt. Sed vt faces ventis non ſolum non extinguuntur, ſed potius magis inflamantur, ita ille tantum abeſt vt eiuſmodi minis à fide Catholica abduceretur, vt potius ijs, tanquam incitamento quodam, ad vitæ ſtatum Religioſũ in noſtra Societate ſuſcipiendum, vti voluerit. Itaq; cum inſtanter ad noſtræ Societatis tirocinium admitti petijſſet, voti compos factus eſt, & egregijs virtutum progreſsibus dum inſudat, non multum poſt ſuſceptam Societatis noſtræ probationem, in morbum grauem incidit, in quo magnam luctam cum dæmone expertus, dum ex ea diuina gratia victoriam reportaſſet, animam Deo feliciter reddidit, anno vno probationis exacto, & cum ætatis ſuæ vigeſimum primum annum attigiſſet.

De tironibus reliquis in conſuetis Socitatis experimentis alacriter pergentibus, nihil attinet iam dicere. Duo tantum memoratu nō indigna acciderunt , vnius ſcilicet graui afflictione probata conſtantia, & in alterius vocatione admiranda Dei benignitas. Et quidem is Nouitius Scholaſticus, cuius tantopere vocatio probata fuit, ſuperiori anno tirocinium noſtrum inierat; cum antea ab hæretico Domino & hæreſi imbutus, & ad eandem docendam deſtinatus fuiſſet. Aduertens enim dictus Dominus in iuuene acre & viuidum ingenium, eum in Germaniam cum ſuo nepote mittere, & in Miniſtrum verbi (ita enim ſuos falſos Magiſtros vocāt) ibidem formare conſtituerat. Cum tamen ſuaſu alterius Pſeudominiſtri, qui ſuum filium ad hoc iter obtruſerat, hic iuuenis à ſpe itineris Germanici deiectus fuiſſet, Deo omnia ſuauiter ordinātè, ex aula Nobilis hæretici ſubduxit ſeſe, Cracouiamque venit. Inde ab vno noſtro Caliſsium ad noſtras Scholas miſsus, in quibus breui egregie proficiens in litteris, hæreſim etiam abiurauit, & poſtmodum Societati nomen dedit. Cum ergo in Domo Probationis aliquot menſes ſupra annum ; magno ſpiritus feruore & profectu exegiſſet, Lublinum à Superioribus ſtudiorum cauſa miſſus eſt. In hoc itinere cum illum ſuum Dominum hæreticū caſu obuium habuiſſet, & ab eo agnitus fuiſſet, ſtatim ab eodem à reliquis Fratribus itineris comitibus, vi abripitur, & currui iniectus ad quoddam oppidum deuehitur, ibique catena ferrea conſtrictus, duobus famulis cuſtodiendus traditur. Tranſibat illac tunc temporis quidam Academicus Cracouienſis noſtris

male

male affectus. Re cognita Nobilis ille hæreticus Academicum accerſit ad noſtrum, & diſputatione confundendum, & à Societate alienandum. Noſter ergo ad certamen adductus breuiter reſpondet, ſe ad Philoſophicas quæſtiones, quas nondum audiuiſſet, diſcutiẽdas nullo modo deſcendere poſſe; ſi tamen ad aliqua alia meo ſtatui competentia, bone Academice, inquit, quæſtionem cõuerteris, libenter quæ ſciam dicam, meum tamẽ non eſt aliquam mouere quæſtionem. Excipiens hæc Nobilis hunc in modum ait: Cum tu nullam velis mouere quæſtionem, ego mouebo, & conuerſo ad Academicum ſermone: Oſtende, inquit, Ieſuitas eſſę pacis publicę turbatores, qui Regi abſolutum ſuadẽt dominium. Annuit dictis Academicus, & inſuper addit, Ieſuitas ad illud dominium abſolutum promouendum, ingentes pecunias Regi dediſſe mutuas. Tum noſter: Vnde tibi iſta bone vir? ſi tu verus eſſes Catholicus, non hæc contra homines, quibus nihil negotij cum ſæculo, effutires: proinde comprime vocem & ad Confeſſarium te confer, ſapit enim crede mihi, infernum iſta tua locutio. Poſt hæc propoſuit Academicus inſtante Nobili, quæſtionem de Actione & paſsione, quæ ob eius in proponẽdo parum congruam Grammaticis Regulis locutionẽ, riſu diſſoluta eſt. Poſtridiè diſceſsit inde Nobilis, & venit ad ſuum oppidum, ſecum Fratrem noſtrum captiuum ducens, quem per oppidi plateas, à duobus ſatellitibus inſtar latronis alicuius, vt ab omnibꝰ oppidanis conſpici poſſet, deduci iuſsit. Hunc omnes Catholici qui in eo oppido multi erant, (nam in eo parentes habuit) & eum nouerant, & compaſsione

ob præſentem miſeriam, & ſimul gratulatione ob eiuratam hæreſim proſecuti ſunt. In aulam deinde ducitur, coramque eius parentibus Nobilis eum ſiſtit, quos ante ob illius ex aula diſceſſum, diuturno carcere vexauerat, & ita eos alloquitur. En videtis proditorem meum, cuius cauſa vos grauiter afflixi, domo ſpoliaui, oppido eieci, & quem vos lachrymis reuocare nequiuiſtis, ego Deo ſic volente caſu reperi, cui præterea non eſt quod compatiamini, dum proditionis dignas luet pœnas, & auricularum abſciſione, & compedibus quos ad finem vitæ, niſi reſipiſcat, non deponet. Ad has minas parentes, nihil præter lachrymas, noſter tamen ne mutato quidem vultu, & eos & Nobiles intuebatur. Poſtera die vocat Nobilis Pſeudominiſtrum Apoſtatam cuiuſdam Religioſi Ordinis, & ad eum noſtrum educere iubet. Eductus ſalutat Miniſtrum Nobili præſente. Ad quem Miniſter. Mi Frater quid te compulit vt fidem veram relinqueres? Ego vero, inquit noſter, verã fidem amplex⁹ ſum. Quærit iterum num eſſet Ieſuita, & num vota feciſſet? Reſpõdet noſter ad vtrumque affirmatiue, fecerat enim Nouitiorum vota. Tum Miniſter. Hæc vota in baptiſmo feciſti, cum promitteres te immunem ab omni corporis turpitudine cuſtodire. Cui ille, hæc vota in baptiſmo non fiunt & ſi fierent, valida non eſſent, vtpote facta ſine iudicio & deliberatione; ego vero & deliberatè, & recto ac ſano ea feci iudicio, quæ ad extremum vitæ ſpiritum ſeruare volo, & per Dei gratiam ſeruabo. Hic auditis Nobilis protulit in medium volumen hæreticarũ concionum, quas noſter, dum in hæreſi eſſet, conſcripſerat,

pſerat, & eas Miniſtro oſtendens, aiebat noſtrum quōdam fuiſſe feruentem Euangelicæ veritatis ſectatorem. Has deinde noſter ſibi à Nobili porrectas, nihil reſpondens ad ea quæ dicebantur, clauſit. Nibilis videns ſe nihil proficere, conſilium à Miniſtro capeſsit, quid cum illo faciendum cenſeret. Miniſter conſulit, vt eum compedibus ferreis mitiorem reddat. Placet conſilium, compedibus itaque ferreis, & catena ferrea vincitur, & cuidam ex famulis, Catholico tamen commendatur, qui eius curam gerat, & nemini ad eum aditum præbeat. Hunc famulum tamen noſter non hoſtem, ſed amicum fideliſsimum toto captiuitatis tempore expertus eſt. Hic eum animabat, ei cibum & potum miniſtrabat, ac quocunque de ſe à Nobili ſub ſecreto dicta audiuerat, fideliter referebat, & quomodo ſe gerere, quos homines fugere deberet, edocebat. Die quadam Dominica iubetur à Nobili ſynagogam, audiendæ hæreticæ concionis gratia ingredi. Conſiſtit ad ianuam concionem hæreticam obſeruans, qua finita, ſynagogam intrare compellitur, vt à Miniſtro quocum antea vixerat, conſpici poſſet: quo viſo & ſalutato, Miniſter oculis in compedes coniectis, lachrymari cœpit, lachrymis nempe Crocodili noſtrū ad perfidiam ſuam inflectere cupiēs, quandoquidem verbis ſe aliquid poſſe non ſperauit. Sed nec illo fallaci fletu quidquam factum. E ſynagoga vt in aulam noſter rediji, varias iniurias expertus erat. Colaphis videlicet, loramento, & framea concuſſus, vnde duo in capite vulnera excepit, ob quæ caput adeo debilitatū ſenſit, vt vix triduum eo liberè vti potuerit. Ab vxore quoque

Nobilis illius variè ſæpius vexatus fuit. & ſponſa ob oculorum modeſtiam continuò per ludibrium appellatus, Hæc, occaſione commoda arrepta, eum acceſsit, & compaſsionem fingens ita eum aggreditur: Vndique miſer derelictus es. In Ieſuitis ſpes amplius nulla, nam & ipſi iam de ſeipſis ſunt ſoliciti, & Rex quem illi liberatorem fore arbitrantur, eos relinquet. Quò te contuliſt? Ad homines peſsimos, qui Regnis & Vrbibus vndique pelluntur, vt pacis publicæ turbatores: qui tantorum in Regno noſtro tumultuum authores ſunt. Reſpōdit noſter. Si horum tumultuum Ieſuitæ fuêre authores, digni ſunt vt pereant, & tanquam infames Regno eijciantur, ſin minus, vtinam diſpereant, qui contra eos inſurgunt. Subiecit illa. Non Euangelicorum tantum ea eſt de Ieſuitis ſententia, ſed etiam Catholicorum. Num ignoras quæ contra Regem Galliæ ſint moliti? Ad hæc noſter breuiter oſtendebat, quam atroces calumniæ ſub hoc Gallico figmento laterent, & cum quidam aſtantes Catholici, his auditis nihilominus Dominæ hæreticæ dicta contra nos approbarent, expedit ſe tandem noſter ab illis his verbis: Etſi res ita ſe haberet, non tamen ob vnum Iudam Apoſtoli omnes laqueo perire debent, nec ſequitur omnes Ieſuitas eſſe tales, qualis vnus de quo dicitis, fuit, ſi fuit. Famulo etiā hæretico ad noſtram religionem deſerendam, & miniſterium verbi apud Pſeudoeuangelicos obeundum inuitanti, reſpondit noſter, ſi cuſtodem pecorum vel Tortorem ageret, feliciorem ſuam fore conditionem, quam ſi impium munus Miniſtri obiret, ac proinde potius ſe malle ex Polonia cum Societate eijci, quam cum

illis viuere. Contigerat etiam quędam Catholicum ad Nobilem illum veniſſe, cùm quo certamen noſtrum inire iubet, ea conditione, vt noſter Caluini partes tueretur,& ille fidem Catholicam defenderet. A tali leuitate vt ille Catholicus abſtineret, noſter nutu hortatus eſt, cui ille morem geſsit, imo & ad conſtantiam noſtrum præſenti Domino hæretico excitabat, illud addens, minas vt nullas timeret, nam ſi te in his miſerijs contigerit mori, verus eris Martyr. Reſpondenti noſtro, ſe pro fide Catholica mori paratum: ſubiecit ille. Sic fac & viues. Poſt aliquot dies venit eò quidam Pater è noſtra Societate literas ad Nobilem, ab illuſtriſsimo Cardinali Maciouio Cracouienſi Antiſtite, & ab Illuſtriſsimo Domino Hieronymo Goſtomslci Palatino Poſnanienſi deferens, quibus cum illo de dimittendo fratre noſtro ſerio expoſtulabant. Excepit Nobilis hic Patrem humaniſsimè, fratrem tamen dimittere noluit, imo ad maiorem contemptum curta veſte militari indutum, in Patris conſpectum produci imperauit, & poſt diſceſſum Patris catenis ligari mandauit, ne aliqua ratione clam à Patre tolleretur. Obtulit quadam vice noſtro Nobilis hic librũ de Tranſubſtantione à Miniſtro quodã editum. Sed noſter vt titulum aſpexit, librum abiecit, ac pro ſimplicitate, (necdum enim de hac materia quidquam audiuerat) reſpōdit Chriſti verba: Hoc eſt Corpus meũ, non poſſe intelligi de ſpirituali manducatione, valde enim, inquit, rudis eſſet iſta Metaphora, ſi ad locutionem : Hæc eſt veſtis mea : Hic pileus meus &c. ſignum tantum veſtis & pilei intelligeremus. Hoc reſponſum dum noſtri frater germanus, qui

huic hæretico fuit ab obſequijs, in ſcripto detuliſſet & legiſſet; ille dentibus frendens, & pugnis calcibuſque legentem concutiēs illud ingeminabat: Etiam tu perdite vis eſſe Ieſuita. Noſtro verò ad compedes pro tali reſponſo iuſsit adiungere catenas Sex interea continuis menſibus, dum compedibus ferreis conſtrictus noſter in cuſtodia detinetur, & de ſua conſtantia nihil remittit, nec vllam accedēdi ad hæreſim, aut hæreticę prauitatis Miniſtrum agendi, quę duo ab illo perpetuò exigebantur, ſpem ſaltem apparentem aut daret, aut dare vellet: Nobilis hinc exacerbatus durius cum eo agere perrexit, iam frigore intenſo affligendo, iam cibum denegādo, iam varijs alijs modis agitando. Famuli tam illius Nobilis, imo & virgines hæreticæ, quæ vxori dicti Nobilis ab obſequijs erant, cibum ſufficientem clam, quotidie ſubminiſtrabant. Et præcipuè quædam hæretica, ipſi Dominæ præ cæteris valde chara, antequam alij quicq̃ de cibo attigiſſent, Noſtro prius quantū neceſſariū erat ocultè mittebat; & quia non paruam ad fidem Catholicam inclinationem præ ſe ferebat, à noſtro dum eum cum quibuſdam aliquoties inuiſiſſet, varias pias orationes edocta; Cui etiam perſuaſit, vt ſalutationem Angelicam, à qua antea ob ſpiritum hæreticum abhorrebat, recitaret quotidie, examenque conſcientiæ faceret. Imo & modum meditandi à noſtro ſibi præſcriptūm libenter accepit, & pollicita eſt ſe quamprimum poſſet, eiurata hæreſi Catholicæ fidei adhæſuram. Alios præterea in illo carcere manēs noſter, eos videlicet qui eum cuſtodiebant, & alios qui ad eum viſitandum identidem ventitabant, doctrina Chriſtiana

imbue-

imbuebat, ſeipſum interim non negligendo, ſed & meditationes, & examina conſcientiæ, & alia pia ac Tironibus noſtris conſueta exercitia, quotidie diligenter expediendo. Nec deerat ei diuina bonitas, cum in alijs, tum potiſsimũ in aduerſis magno animo & libêti tolerandis, de quibus ſic in quibuſdam ſuis ad Patrem Rectorem Domus Probationis ex vinculis datis perſcripſit. Compatitur mihi R. V. Gratias ago, verum iſte dolor non tangat R. V. Scit enim bene qualis fuerim, quomodo vixerim, laus ergo Deo, quod pro commiſsis peccatis eodem in loco me puniat, quæ pœna (ſi eo nomine digna eſt appellari) loco ineffabilis gratiæ à Deo eſt recipienda. In perferendis omnibus quæ mihi accidũt, adeo mirabiliter Dominus Deus me ſuſtentat, vt nunquam triſtis extiterim, imo verò inuictum animum ſemper prætulerim, pro quo dono dilecto Ieſu, qui me in Societatem ſuam vocauit, pares gratias referre non valeo. Hæc ille. Ex his calamitatibus, tandem Dei benignitate, ipſemet die ſacro S. Thomæ, va'edictione quam carmine Rithmico conſcripſerat, ipſi nobili & omnibus eius domeſticis ad valuas ſynagogæ relicta, fuga euaſit: compedibus ſecum acceptis, quos duobus ante diebus, limam ſibi ſubminiſtrante quodam aurifabro, contriuerat: & rationem cur illos ſecum acciperet, in ſcripto relictoNobili illi reddidit, quod videlicet eos ſibi ab eo dono datos, non dubitaret: quanquam potiſsimum illam ob cauſam eos acceperat, ne ex ijs lima diſſectis, aurifex qui limam ſubminiſtrarat, deprehenderetur. Dum fugeret, conciones hæreticas (quas dum in hæreſi eſſet deſcripſerat, & quas diu ſeruatas Nobi-

lis illi dederat, vt ſupra diximus) diſcerptas & dilaceratas per viam oppoſitam viæ in fuga tenendæ diſſeminauit, vt per illam ſi inſequutores habuiſſet, fugiſſe exiſtimaretur. Interim ad Parochum facti conſcium, & Societatis noſtræ amicum, duobus milliaribus ab oppido ex quo fugiebat diſtantē, noctu peruenit, à quo humaniſsime exceptus, cibo & calore recreatus, eques cum ductore ad pagum Nouitiatus Stempocienſem dimiſſus eſt. Vnde ſequenti die lætus & incolumis ad Nouitiatum peruenit. Eum in vinculis cōflictum Illuſtriſsimus Palatinus Siradienſis quinquaginta militum manu liberare iam conſtituerat. Alius idem vir perilluſtris, rebus quibuſdam non parui momenti impio Nobili oblatis, redimere cupiebat. Sed & Superiores ſub idem tempus certum hominem propoſita mercede deſtinarant, qui eum vinculis ſolutum nobis reſtitueret, nam litibus cū illo Nobili agere, præſertim ſub hoc tempus, quo in hoc Regno omnia erāt perturbata, non expediebat. Benigniſsimus tn̄ Deus his pijs licet variorum conatibus non admiſsis, ipſe eum liberare voluit, vt totum ei acceptum referremus. Et hæc de iſto tirone, cuius vocationem Dominus ita voluit probare.

Alius à prima ætate ad Societatem ſe vocari ſentiens, prauorum conſortio illos diuinos motus ferè in ſe extinxerat, vnde inſtabilis iam ad litteras, iam ad aulam animum applicuerat, & aula iterum relicta litteras repetebat. In locis varijs, nempe Cracouiæ, Olomucij, Viennæ, Grecij; vbi tandem nonnihil ſubſtitit, & non pœnitendum in litteris profectum eſt aſſecutus. Ibidem aggreſſus ſpiritualia noſtræ

ſtræ Societatis exercitia, plurimis quæ illi Religionis ſtatum perſuadebāt,inordinatum parentum amorem ac vehementiores carnis moleſtias opponebat.Tandem poſita tēpeſtate, & ſerenitate reddita, qua diutius euocanti Numini obluctatus eſt, & feruentius in Societate iam poſitus, ſolidarum virtutum ſtudium eſt complexus.

Non parum prætereà deuotionis & conſolationis attulit omnibus tironibus,& ijs qui aderant veteranis, ſolennis reliquiarum B.Aloyſij Gonzagæ, & B. Stanislai Koſtlia ad Sacellum B. Matthiæ Apoſtoli, quod in Domo Probationis eſt,translatio, octaua Martij celebrata. Cui tamen ſoli noſtri aderant, & foribus ſacelli clauſis; tota illa ſolennitas peragebatur, accedentibus ad ſacrum epulum omnibus tironibus, & per exhortationem vnius Patris ad res ſimiles imitatione exprimendas excitatis.

COLLEGIVM POSNANIENSE.

NVmerauit hoc anni decurſu Collegium perſonas 64. vt initio diximus. Ex ijs P. Hieronym. Stephanorolsci ad Cōgregationem Prouincialem Vilnam in Lituaniam profectus, ob itineris moleſtias in febrim incidens, ob eadem victus in ſupernam congregationem, vti ſperamus, locum ſuum tranſtulit.

Philoſophiam quadriennio; ſacram ſcripturam biennio: Theologiam Scholaſticam quinquennio, cum magna eruditionis laude, & ſingulari in defendēdo dexteritate profeſſus eſt. Et licet talis tantuſque eſſet, caſuum tamen lectionem, quietem auerſatus à Superiore in ſequentem annum, ſi per

vitam licuiſſet, impetrauerat. Zelum ipſius litteræ ad R. P. N. teſtante quibus Indicam miſsionem poſtulauit. Nec vero domi languidior: nam ex pœnitentibus, non tam multis quam paucis, optime ex eius directione in via Domini procedentibus, colligere id erat. Peſtis tempore duobus annis, non ſine deuotionis peculiaris guſtu, nauũ Catechiſtam ruſticorum egit, hocque ſi quando in miſsione verſatus eſt, ſemper obſeruauit.

Huc ſpectat labor in exſcribẽdis epiſtolis S. Bernardi contemptũ mundi inducẽtibus, pulchro quem habuit charactere, quas ijs adoleſcentibus quos ad diuinos ſatus progenerandos aptos iudicabat, impertiebat, quibus hoc conſequebatur, vt non pauci Societatis noſtræ aliorumque Religioſorum inſtitutum complecterentur. Colloquia illi ſuper menſa ſecularium, de rebus ad ſpiritum pertinentibus fuêre, tum vero quę conciliandis Societati maleuolis, ignariſque rerum noſtrarum inſtituendis cura potiſsima. In recreationibus domeſticis, Fratribus Coadiutoribus fortitudinem patientiamque in laboribus ſtrenue perferendis, futuræ felicitatis præmio condiebat. Hæreticorum hoſtis acerrimus è libris Polonico idiomate editis internoſcitur. Nec vero circa ſe rem.. ſſus, quod liber manuſcriptus ab ingreſſu Religionis piarum illuſtrationũ fructuumque orationum indicat, aſylum hoc illi fuit in ſpiritus ariditate, & incẽtiuum ad maiorem alacritatem in vbertate conſolationis. Charitate præſtans erga valetudinarios, dum lectos ſternere, & alia officia exhibere pro commoditate non detrectauit. Obſeruatum in eo argumentum humilis ſubmiſsiq;

animi

animi non exile, quando veniam ab inferioribus, ſi quæ offenſa interceſsiſſet, precibus euincebat. Abſolutis curſus Philoſophici prælectionib⁹, Cracouiā tertium annum probationis facturus venerat, cum aduentus ipſius fama exciti Patres Dominicani & Academici ſalutatum illum, rogatumque vt actus publici celebritatem oppugnatione theſium adornaret, conuenerunt. Vocatus itaque per ianitorem ad portam, è culina veſte attrita, ſordidaq; indutus venit, quibus poſt multa ſe non ad diſputandum, ſed ad diſcendam humilitatem miſſum eſſe atteſtatus eſt. Sicque bene contentos à ſe dimiſit. Mirum eſt quàm Cracouienſem Academiam ædificationis odore impleuerit. In ſumma, deſiderium ſui, non apud incolas ſolum, ſed etiam apud Nobiles relictū, quantus fuerit abundè oſtendit. Equidem vna grauis matrona, pro more patrio ad eius animam iuuādam, agapen lautam pauperibus dedit, centum & amplius Miſſarum Sacrificijs adiunctis. Non defuit & alterius officium, quæ per multum temporis Miſſas defunctorum à ſeculari Sacerdote impetrauit.

Iniquæ hæreticorum calumniæ, non mediocriter quietem domus, exiſtimationiſq; integritatem hoc anno non tantum labefactare, ſed etiam expugnare attentarunt; at irrito conatu maiori labore, maxima verò ſua infamia. Exuſta etenim ſynagoga Lutheranorum nocte concubia diei Cœnæ Domini, abactis excubitoribus ab hominibus, ob habitum ementitum peregrinum ignotis. Noſtri mox autores facti cum ſtudioſis conſilio planè temerario pronunciantur, proinde nō modicum, hoc præſertim

tim tempore, quo voluntates Nobilium maximè inter ſe diſsidebant, hæretici; nouis rebus ſtudebant, & omnes ferè contra nos ſtatus inſurgebant, perhorreſcebamus calamitatem, & eo magis quod pro Comitijs res exaggerari cœpta ab hæreticis & Pſeudopoliticis. Res certè triſte quidpiam portendebat, verum à P. Rectore litteris ad R.P. Prouincialem datis, Regique & alijs Senatoribus oſtenſis, quę modum conficti facinoris; & alitæ perperam infamiæ explicabant, effectum eſt, vt Regia authoritate, & procerum fauore; furor, veſanaque rabies vtcunque coercita deferbuerit. Inſtantibus tñ Sectarijs apud Regiam Maieſtatē, ne eam iniuriā ſuæ profeſsioni infligi impunè pateretur: neue omnio Rex diſsimulatione tantū cum ſui nominis inuidia probare videretur, iudices qui rem diſpicerent deſtinauit, vtq; in Principes harū turbarum pœna animaduerent, poteſtatem fecit. Cumq; plurimi & varij in iudicium vocarentur, mirum fuit, quod noſtri atq; ſtudioſi; qui tamen initio claſsicum exuſtioni cecinisse propalam iactabantur, tunc alto ſilentio preſſi ſint. Accidit hic diuini præſidij tutelæque ſuorum non leue indicium. Nam ex duobus acerrimis falſitatis ſectatoribus; ad hoc iudicium cum alijs deputatis; in quibus omnis ſpes Lutheranorum vindictæ conſequendæ recumbebat, vnus è nobilitatis ordine inter pręcipuos non vltimus, gremio S. Matris Eccleſiæ eiurato errore, & perfidia damnata, reſtitutus eſt, qui tanto magis fraudulentas machinationes illorum confudit, quo firmius in eo ſuę inſaniæ fundamentū ſtabiliuerant, ob prudentiam qua pollebat, & praxim oīm tranſigēdorū ex voto; quam

quam tenebat non mediocrem. Adiuuit eius conuerſionem plurimum morbus; quo grauiter periclitabatur. Poſt multa ergo cum autorem excitati incendij, omni humana diligentia adhibita ignorarent, vno publice cæſo qui ſpectator ſuſpicionem incurrerat, damnum pudore conſequenti terminare debuerunt. Addendum hoc tamen, quod Catholicorum vicinorum nullo damno incendium ſopitum ſit. Et quoniam Paſcha celebrandum fuerat, quo ſuę prædicationis Pſeudoeuangelicæ & deuotioni magis ſatisfieret, cœlo aperto, non ſine plebeculæ ſarcaſmis & popiſmatibus, ſolennitatem eaxegerunt.

Singularis etiã cœleſtis patrocinij cura circa nos apparit in eo; quod dum Nobilitatis ordines ferè omnes contra nos, non ex nobis odij cauſa, aut maleuolẽtiæ ſuſcitata inſurgebant, nihilq; aliud quam expulſionem ex toto Regno acriter perurgebant; vnus ex ijs ſingulari pietate & Religione motus; rerum noſtrarum vitæque penitus ignarus, ruri ſuo, quoad malum peſtis extingueretur, ad habitandum aulam conceſsit, neglectis proprijs anguſtijs. Omnia hic nobis peruia, nihil clauſum, quin & animus ipſe quem æſtimare, non videre poteramus, plenus officiorum apertus. Magno ſuam felicitatem æſtimabat; quod tot ſeruos Dei domi ſuæ habere potuerit; ædificabat illum plurimum animorum licet diuerſarum nationum ſumma coniunctio, tum vero regularis diſciplina & modeſtia, adeo vt noſtram Angelicam vitam alijs etiam vicinis Nobilibus perſuadere ſtuduerit. Optima ſane data occaſio nobis patrum fauentium conciliandorum, vt colligere ex

certis à liberalitate profectis indicijs potuimus. Locus hic (Prhybinæ nomen eſt) in finibus Sileſiæ ſitus, olim Catholica Religione ſacer. Verum poſtq; vt fit à vicinis malis virus Lutheranæ perfidiæ hauſiſſet, profanatus eſt, quo factũ vt ſylueſcente agro quondam Euangelico, ob inopiam Sacerdotũ Catholicorum, ſpinæ & Zizania opera miniſtrorum dia boli conſita, ſementem optimam extinxerint. Hòc itaq; acrius ſeſe opera exercuit noſtrorũ, quò hæreticæ rubigini abſtergendę erat incumbendum enixius. Nec vano temporis aut laboris diſpendio. Nam in primis ea in ipſo loci domino eiuſq; coniuge (licet Catholici ſemper fuerint) vitæ ſecularis in ſpiritualem cõmutatio ſubſecuta, vt ex frequẽti vſu orationis & Sacramẽtorum, interna conſolatione deliburi, in aceruandis virtutibus obuias difficultates victores facile proterant. Præter concionẽ Polonicam vnam, & Germanicã aliam, duplici quoq; idiomate doctrina Chriſtiana rudib⁹ maiori, quam anguſtiæ oratorij paterentur, cõcurſu propoſita explicataque eſt. Natalitia feſta non abſimili ſpiritus feruore tranſacta.

Amplus alius labori campus oblatus eſt, qui pręter ſepta monaſterij, Prometenſis oppidi incolas, ad vicinos quoque pagos quatuordecim ſeſe extendit. Hic itaque inprimis cuſtodia clauſuraq; melior procurata, abuſu mulierum in perambulando ſublato. Reuerendiſsimus Abbas ad alia beneuolentiæ argumenta confeſsionem publicam in templo vni ex noſtris addidit, hocque vt fratres religioſi imitarentur, perſuaſit, ad oſtium Capituli, quoad omnes abſoluerentur, expectando.

COL-

COLLEGIVM CALISSIENSE.

REditus noſtrorum in fine Menſis Ianuarij ex diſperſione ob peſtem ſuperiori anno graſſantem, gratiſsimus fuit ciuitati, noſtris tamen minus tutus: peſtis enim quæ ſedata omnino videbatur, iterũ aliquot capita proſtrauit: amouit tamen Deus omne periculum à noſtris, ſiquidem hortatu noſtrorum Magiſtratus diligentiam adhibuit in perpurgandis, domibus rebuſque Infectorum. Clauſa adhuc erant templa alia ciuitatis, cum veniſſemus propter, ſepulturam tumuloſque cadauerum ex contagione. Quare in templo noſtro inſtitutæ & habitæ conciones cum magna auiditate audientium, quam ex diuini verbi fame diuturna conceperant. Communis vox erat, ciuitatem, templa, pietatem reliquaſque res ſpirituales, ob noſtrorum reditum reuixiſſe. Prima Dominica Quadrageſimæ Scholæ apertę, intraque breue tempus ad ſexcenti diſcipuli numerati.

Porro vt ab initio huius anni nos; noſtraſque Scholas; diuina bonitas tutata eſt; ita & toto autumno, quando iam octingenti diſcipuli continerant. Nã cum rurſus peſtilentia aliquot dom⁹ occupaſſet, eadem & Studioſos aliquos in ijs commorantes non præterijt. Vnus ex illis cum à Magiſtratu clauſus domi retineretur, nec ſigna peſtis ad certum tempus appareret, liber tandẽ dimiſſus fuit. Ergo lætus ſequenti die ad Scholas properat, ſed tunc caſu manente Patre Præfecto in Collegij ia-

nua, ingreſſu ſcholarum prohibetur. Deo procul dubio ſuggerente, qui etiam illi ſtatim iniunxit, vt domum ſeſe quamprimum ad parentes conferret, ſcholis tantiſper relictis. Paret ille nonnihil inuitus, & ecce duo milliaria progreſſus in itinere peſte extinguitur, quæ ſcholas omnes nullo negotio inuaſiſſet, ſi iuueni eas frequentare permiſſum fuiſſet. Alter ex alio hoſpitio pariter peſtilenti, de quo nec Magiſtratui, nec noſtris conſtabat, periculoſior fuit; nam peſte correptus ſcholas adibat, tertioque tantum ante obitum die eas reliquerat, ſed Deo protegente nulli inde ſtudioſorum periculum creatum, licet omnes morte inopinata conſternati fuerint, & nonnulli ad certum tempus ſcholas reliquerint.

E Sodalibus ciuicis vnus oppidum hæreticum pijs perſuaſionibus ad confeſsionem pertraxit. Alter conuitijs inter ſe agentes, per viſitantis B. Virginis diem, & patronum, quem illi ſors illo menſe obtulerat, obſecrans compoſuit, & vt ſacra exomologeſi peccata deleret, perſuaſit. Sanctiſsimũ Sacramentũ ad infirmos deferentes, pulchro ordine, multos à ſua congregatione ante alienos, ita permouerunt, vt ad eandem quamprimum admitti expeterent. Inuſitatam in hac ciuitate ſupplicationem, pro Regni tranquillitate, ad ædẽ B. Virginis in pago Dembe ſitam, pluſquam vno milliari Polonico diſtantem inſtituerant. Ibant primo oẽs ſcholæ orantes & cantãtes, prælata effigie Chriſti ex Cruce pendẽtis; ſequebatur deinde minor ſtudioſorũ cõgregatio, ante quam effigies B. Virg. in palta ſede locata, vndiq; ſericis circũducta, à quatuor pueris ornatis ferebatur.

tur. Tum maior Sodalitas eiuſdem Dei Matris, cui vnus ex Sodalibus deauratam & altiſsimam Chriſti Crucem cum inſignib⁹ paſsionis præferebat, quam iuuenes quatuor faces geſtantes cingebant. Vltimo ciuiũ ſodalitiũ procedebat, ante quod, veluti quædam Arca, Imaginibus Chriſti & B. Virg. vndiq; collucens portabatur, expanſo ſupra eam velo damaſceno, quod latiſsimè explicatum duo tenebant. Deniq; Clerus cum populo toti⁹ ciuitatis ibat, quibus Chriſtus è Cruce pendens obiectus. Ibant verò ſummo cum ſilentio, & cum oratione continua in tanta multitudine, inſtar Religioſorum modeſtiſsimorum. Vbi ventum ad locum, ſacra tum in tẽplo, tum in cœmiterio, ob ingentem populum peracta, concio inſtituta, Litaniæ decantatæ, cæteræque de Chriſto & B. Virgine orationes recitatę. Poſtquã in loco duabus horis deuotioni vacatum, redire cœperunt domum: eodem quo venerant modo, & ieiuni tertia poſt meridiẽ hora, cum ſexta mane exiuiſſent, ad templum noſtrum deſcendentes, gratijs Deo perſolutis finem ſupplicationi fecerunt, ac domos proprias repetierunt. Miſsi ex Auditoribus externis hoc anno ad Tirocinia Societatis noſtræ decem, ex quib⁹ 4. Philoſophi, reliqui Rhetores. Domi noſtræ ſpiritualibus commentationibus eruditi vndecim, vbi & multi deſiderium cõſtans Religionis ſuſcipiendæ conceperunt, & in poſterum modũ bene orandi & meditãdi, ſingulis diebus didicerũt. Ex hæreſi extracti 36. Nec defuerũt moleſtiæ, qbus Dñs noſtrum hoc Collegium viſitauit, tũ ob limites hortulanorum noſtrorum per quoſdam ciues diſturbatos, tum ob noſtros ſtudioſos Notarios publi-

cos vulnerantes, tum ob nonnulla alia. Sed illud hac in re accidit acerbius. Magiſter noſter diſcipulum vagum ipſemet ad hoſpitium pergens ad ſcholas adducere tentat. Ille aduentum Præceptoris ſubodoratus, ſclopum onerat, & in noſtrum dum ianuam hoſpitij aperit, exonerat, brachiumque dextrum in partem vtramque globo traijcit. Omnis iuueni audaci culpa cōdonata, pacificeq; à ſcholis dimiſſus eſt. Huc ſpectant Prælati Gneſnenſes à Capitulo miſsi, Burſæ Karnkouianæ regimen tollere à nobis hoc anno volentes, putantesq; hac in re nos difficiles futuros. Verū cum noſtros ſine cūctatione id onus deponere velle aduerterent, & illud tantum obnixe rogare, ne iterum illud imponerent, obnixe petentes, vt in eo permaneremus, diſceſſerunt.

Nec illud videtur omittendū. Liber Patris Pladi de bono ſtatus Religioſi, in hoc Collegio per vnum è noſtris in Polonicā Linguam cōuerſus, & hic Caliſij impreſſus, multarum Religioſarum familiarum deſiderio ſatisfecit. Domus etiam pro pauperibus ſtudioſis liberalitate vnius Virginis empta, nō paucos alit pauperes, magno & illorum & aliorum emolumento.

COLLEGIVM LVBLINENSE.

ACerba totius Regni procella noſtros Lublinenſes ſpeciali quadam ratione hoc annó diuexauit, ob milites ſub hac ciuitate conuentus ſuos celebrantes. Conſtans tamen & erectus in tanta rerū dimicatione omnib⁹ animus, precum vs⁹ freques, ac afflictionū voluntariarū anguſtiæ reb⁹ noſtris acciſis fortiter toleratę. Adeoquippe prędia p hoſpitium militū exhauſta, vt niſi multa quæ prudé-

prudentiam raptorum effugerent, aſportata ante fuiſſent, vix aliquid nobis ſuperfuiſſet. Alebantur in proximo prædiolo ferociſsimi, hoſtiliterque à nobis diſsidentis viri militares copiæ, quæ in omnia obuia inuolabant & ſpoliabant. Domui noſtræ ſæpe multi male ominabantur, dum vel agmina militariter inſtructa per campum Collegio vicinũ procederent, vel à conuentu, quem in altera ciuitatis parte agebant, redirent, & omninò niſi ab Illuſtribus viris tempori ſubuentum fuiſſet, nulla vis periculo nos exemiſſet, quanquã diuino potiſsimum præſidio tunc noſtri armare ſeſe contendebant, in ſacello domeſtico expoſita ſacra hoſtia, imminentia pericula deprecãtes, & Beato Stanislao Koſtka propugnatore apud Deũ vtentes. Dilapſi demum Proceres, nulla quidem rerum conſtituta, præter conuentum ad Sẽdomirſam toti Regno indictum: cuius cauſa, dum belli vires ad armandam audaciam comparantur, milites quinquageni ſupra centenos in prædijs noſtris ſtatiua delegerunt. Sex hebdomadis re frumentaria cum reliquo commeatu ſuſtentati, carpentibus interim bona alijs incerti ſtipendij militibus. Quare & contentionum alieniſsimo tempore, & detrimentorũ affatim fuit. Stimulabat egentiores milites depoſitæ apud nos innumerabilis pecuniæ opinio; iactare paſsim omnes, templi ſupellectilem immenſi ponderis aſſeruatam, regium theſaurum defoſſum, domeſticum æs in fornices abditum, effeciſſetq; falſa ſuſpicio non parum mali, niſi diſpoſitorum in ſuperiore templo bellicorum tormentorum, conſcriptiq; militis deterruiſſet inanis opinio; nec defuerunt, qui palam experiendi cauſa venirent, quive ſua nomina ad mi-

litiam nobis darent, ſi vellemus. Si quando porro digredi extra domum contigit, conuitijs plerumq; obuiorum excepti ſumus, & nonnulli domo euocati cum contumelia dimiſsi, ob hanc cauſam domi nos continere aliquot menſibus debuimus, proximis tamen, quantum iniquitas temporum patiebatur, non defuimus. Hæretica labe infecti ſeptemdecim reconciliati, quorum vnus Arianis parentibus procreatus, ac in ea peſte educatus, cum ambigeret, eſſetnè ſalutaribus tinctus aquis nec nè (quadragenario enim maior erat) illam baptiſmi conditionem, quæ in tali caſu conceditur, acceptauit. Fœmina propoſito præmio ac dote, & ſplendidi matrimonij illecebra, ad Caluini errores, à Iudæorum perfidia inducta, poſtquam Patronam ſuam inopina mors oppreſsit, ad Romanam fidem ſe contulit. A Græcorum pertinaci ſchiſmate ad pacem Eccleſiæ ſeni reducti. Sacramentorum vſus mirũ in modũ increbuit, indigenis loci mirãtibus, & gratulãtibus.

Vocatio adoleſcentis ad Bernardinorum ſacram familiam inſignis fuit, nec miraculo caruit, nam offerente Miſſæ ſacrificium Sacerdote, attollenteque Sanctiſsimum panem, Monachus S. Franciſci habitu ſupra hoſtiam illi apparuit, tam diuque perſtitit, donec ea reponeretur in altare. Conſpecto ergo iuuenis ille Monacho, recurrit ad quendam Magnificum, qui propè aderat, percũctaturus videretnè viſum illud diuinitus oſtenſum; cum ille reſponderet, nullam huiuſmodi ſpeciem ſibi oblatam eſſe, intellexit à Deo vitæ genus Religioſum, in S. Franciſci familia inchoandum ſibi inſpiratum. Quare poteſtatem ineundæ Religionis conſtanter petit &

expe-

expectat. Ad ſacros aliarum Religionum Ordines ſex ſe contulerunt, vnus ad noſtram Societatem.

Inuentus rei litterariæ dedita ingenio ac virtute pariter excellit. Exhibiti ab ea Dialogi cũ laude priuatim. Publice vero inductus B. Stanislaus Koſtka mundo renuncians, in ſcenam cultu & apparatu ſplendidiſsimam, Auditorumque nobilitate & frequentia inprimis illuſtrem, quam mira omnium ſecuta eſt approbatio. Præceſſerat paucos ante dies laudatio eiuſdem, cum cantu & ſymphonia puerorum genere, forma, ſtudio præcellentiſsimorum, acclamationibus. Orator conſcenſa pergula illuſtria Diui facinora Auditorib⁹ non ſolum oratione propoſuit, ſed etiam libellos de eiuſdem B. laudibus typis mandatos diſtribuit, in quos trecenti ante ab eo erant collati floreni, carminum etiam affixio de eodem Beato palam in templo data varijs picturis elegans. Nec B. Aloyſius meritis caruit honoribus, cuius laudes Auditore frequente relatæ, oratione poſt prælo ſubiecta, & Supremo Regni Marſalco, iam pridem in familiam Gonzagarum aſcito, dedicata. Cuius viri quoniam mentio incidit, non abs re erit publicum eiuſdẽ hic inſerere teſtimonium, quo morbum miraculoſè per preces Beati Aloyſij à ſe remotum, iureiurando interpoſito teſtare voluit. Eius autem verba hæc ſequuntur.

In nomine Domini Amen. Vniuerſis & ſingulis quorum ſcire intereſt, per hoc publicũ inſtrumentum manifeſtum volumus. Quomodo Anno à Natiuitate Domini ſexcenteſimo ſexto, indictione Romana quarta, Pontificatus Sanctiſsimi D.N.D. Pauli Diuina prouidentia Papæ quinti, die vero vn-

decimo menſis Februarij, Sabbatho hora tertia pomeridiana, in medio horologio Cracouiæ Metropoli Regni Poloniæ, in curia Illuſtriſsimi Domini Sigiſmūdi Myſshoroslki Gonzagę, Marchionis de Miron, Supremi Regni Poloniæ Marſalci, corā Reuerēdiſsimo Domino Paulo Dembski Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Epiſcopo Laodicenſi, Suffraganeo, Canonico, Vicario in ſpiritualibus, & Officiali Generali Cracouienſi, in mei Notarij publici, ac teſtium infra ſcriptorum ad hunc actum ſpecialiter vocatorum & rogatorum, præſentia, perſonaliter conſtitutus prædictus Illuſtriſsimus Regni Poloniæ Marſalcus, & ad inſtantiam admodum Reuerendi Patris Decij Striuerij Prouincialis Societatis IESV in Regno Polonię legitime ad perhibēdum teſtimonium veritati, ad futuram rei memoriam inuitatus, viuæ vocis oraculo, beneficium quod per inuocationem B. Aloyſij Gonzagæ Societatis IESV à diuina maieſtate obtinuit, ſub iuramenro coram Reuerendiſsimo ſupra nominato Suffraganeo, & Officiali Cracouienſi, & alijs hiſce conceptis verbis luculenter confeſſus eſt. Anno Domini milleſimo ſexcenteſimo quinto. Cum eſſem à Sereniſsimo Poloniæ Rege Domino meo Clementiſsimo, nuntius in Carinthiā deſignatus, in ipſo itinere die decima Octobris, in oppido Bohemiæ Budroas, ſumo mane Sacro Miſſæ ſacrificio aſsiſtentem, quidā repēte inſolitus dolor inuaſit, ipſis medicis inexpertus, qui & in lectum me proſtrauit. Proxima nocte media dum dolor ſomnum excuteret, venit in memoriam, quoddam ſcriptum, quod in tranſitu Pragæ ab Illuſtriſsimo Domino Guilelmo de Sancto Cle-

Clemente Regis Hiſpaniarum oratore penes Cæſaream Maieſtatem degente, acceperam; in quo Beati Aloyſij Gonzagæ Societatis I E S V nonnulla ſanctitatis teſtimonia continebantur. Collegi me nonnihil legendo, & imaginem Beati impreſſam, ipſiusque mei ita contemplando, auxilium ipſius implorare cœpi. Res miræ! ſopor repente membra occupat, & ad horas aliquot diurnæ lucis protractus, ita dolorem ſuſtulit, vt experrectus Deo & Beato gratiis actis, perfectè ſanus iter ſuſceptũ proſequerer. De quibus omnibus præfatis admodum R. Pater Decius Striuerius Prouincialis Societatis I E S V per Poloniam, petijt à me Notario publico ſibi inſtrumentum ſeu inſtrumenta vnum aut plura conſici aut conſcribi, prout confeci & conſcripſi rogatus & multoties requiſitus, præſentibus Venerabilibus & Nobilibus admodum Reuerendis D. Staniſlao Skarſſeroſlki Canonico Cracouienſi. Staniſlao Radzinſlki Societatis I E S V Presbytero, & alijs teſtibus vocatis, & ad præmiſſa rogatis. Huc vſque teſtimonium recuperatæ per preces Beati Aloyſij valetudinis.

Domeſticæ res in tanta militum deprædatione non caruit pecuniario auxilio. Data enim tria millia florenorũ magno domui ad exoluenda debita commodo fuerunt, diuina videlicet prouidẽtia in rebus perditis proſpiciente. Bibliothecæ inſuper acceſſio facta, libertalitate Magnifici D. Ioãnis Koniocpoſlki Iudicis Terreſtris Lublinẽſis, qui moriturus libros ſuos nobis teſtamento legauit, ſexcentis florenis æſtimatos. Cõtrouerſiæ inter nos & D. Præpoſitum templi noſtri oppidani, cõditionibus optimis compoſi-

poſitæ. Fundus quidã perpetua certaminum ac cædium ſeges limitibus circumductus, in quo cum ducentis prope annis perpetua eſſet cõtentio, neutraque pars haberet exploratũ, ad quam pertineret, ac nulla monuméta ſupereſſent, iurgia ſunt vniuerſa depoſita, diſtracto in duas partes agro, quarum vna nobis addicta, altera conceſſa aduerſarijs.

COLLEGIVM IAROSLAuienſe.

REdditi ſunt Eccleſiæ Catholicæ 38. inter quos ab hæreticis 19. defecerunt, ab ſchiſmaticis totidem. Permulti in iis erant annorum 60. alij quinquageſimum attingebant. Certè è ſchiſmaticorum numero egregiè fœmina quædam probauit cõſtantiam; vbi enim ſemel Catholicorum inſtitutum arripuit, nè verborum quidem aſperitate, aut munerum amplitudine, deijci de propoſito potuit. Exterarum nationum duo eiurarunt ſuos errores. Prior Anglus erat miles ſtrenuus, poſterior Turca annorum 30. Hic captus ad Budam Dominoque ſectæ Anabaptiſtarũ traditus, cum ad baptiſma ritus Anabaptiſtici tũ precibus, tum pollicitationibus (aiebat enim fore vt in hæredem ſuorum bonorum eum adoptaret, ſi ſibi morem gereret) ſolicitaretur, fortiter reſtitit, adijciens; ſibi quidem Religionem Catholicam cordi eſſe; ſed non Anabaptiſticam, proinde ſi illi ſectæ adhæreſceret, non ſecus ſe facturum, ac ſi è profundo ita emergeret cœno, vt profundiori ſe immergeret lacunæ. Poſtmodum Domino Anabaptiſta relicto, ad Catholicum ſe contulit, qui poſtquam quadriennio conſtantiæ hominis periculum

culum feciſſet, cum deſiderium ſacri lauacri indies creſcere & augeri in eo cerneret, voti compotem fecit. Euocat itaque vnum è noſtris ex Collegio, qui Turcę baptiſma conferat; renuebat noſter, quod id munus Parochi eſſet, verum vicit Magnifici voluntas, qui vnà cũ vxore Turcã de ſacro fonte leuauit, pręmiſſa à noſtro, prout res exigebat, de Sacramento Baptiſmatis concione. Vbi menſæ accubuerunt, nouum Chriſti athletam, in capite collocat ipſe Dominus; illud adijciẽs, hoſpiti Regi meritò hunc hoſpitem, qui Chriſto hodie natus eſt, eſſe præferendum. Eodem ſacro lauacro pueri ſeptem tincti in locis hæreſi infectis, quibus acceſsit octauus, qui Arianum profeſſus erat, annos iam 30. natus.

Res quædam caſu quidem, non tñ ſine quorundam ædificatione duobus noſtris extra Collegiũ accidit. Dederant ij lineas veſtes ad lauandum, eaſq; laceras, paupertas celari non potuit, tota id ciuitate percrebuit, Societatis homines ſic veſtiri; quæ res multis admirationi fuit, atque eo magis attonitos reddidit, dum poſtridie multæ oblatæ, modeſtiæ ac ædificationis cauſa, paucæ ſolum eſſent ſuſceptæ. Eiuſdem generis eſt aliud. Nobilis quidam non poſtremæ conditionis, peſsimè de Societate noſtra perſuaſus, ſiniſtram de noſtris opinionem depoſuit, dum noſtros videret feria quinta maiori pedes pauperum abluere ac exoſculari: complures primarios viros exemplo noſtrorum ductos, hoc idem factitare: imò quendam erga pauperes Chriſti acconſum amore, coegiſſe noſtros, vt illarum Cærimoniarum ritus, faſcijs lineis auro ſericoque depictis, præcincti peragerẽt: ſimilibus linteis pedes ab-

ſterge-

ſtergerent: ſubito prorumpit in lachrimas, ſe indignam bono homine de Societate opinionem habuiſſe profitetur, velle ſe omnem ſub re ſatisfactionem promittit, errorem ſuum omnibus palam facere vult, quod perfeciſſet, niſi á noſtris prohibitus fuiſſet. Res hæc multum potuit ad conciliandum infenſum animum, cum animaduertêre, noſtros in tantum ſuorum aduerſariorum parcere famæ, vt propriæ ſubire iacturā malint, quam pati vt aliquid de aliorum apud homines exiſtimatione decedat.

B. Stanislaus Koſtka quantis apud Deum meritis eſſet, vno alterove exemplo patuit. Adoleſcens quidam è Sodalitate B. Virg. eo die globo bombardæ traiectus, quo ſolitas ad Sanctiſsimā Virginem fundere preces propter occupationes Scholaſticas intermiſerat, acribus ex vulnere premebatur doloribus, in quibus & in ipſa euulſione oſsium à chirurgo facta, cum nomen B. Stanislai inuocaſſet, ſpemque totam recuperandæ valetudinis in ipſo fixiſſet, ſubitò vim morbi remiſiſſe, ac domum ſe perfectæ ſanitati reſtitutum eſſe affirmauit. Senſerunt & alij duo, nō ſe fruſtra preces ad Beatum fudiſſe, quorum alter aquæ hauſtu, quæ reliquiam B. Stanislai abluerat, ex ardentiſsima febri conualuit; alter dum ſe facturum recepiſſet, vt præcipuo cultu B. Stanislaum coleret, grauibus tentationibus liberatus fuit.

Aucta eſt nonnullis templi noſtri ſupellex donarijs. Illuſtriſsima Duciſſa thecam argenteam gemmis lapidibuſque pretioſis diſtinctam, & centum ſexaginta florenis æſtimatam, ad includendum B. Staniſ-

Stanislai Koſtka reliquias donauit. Velum item penſile duplex, alterum in vſum aræ maximæ, auro argentoque intertextum filo, ſexaginta ſupra centum florenis conſtans, alterum quod à lateribus ferculi quo Sanctiſsimum Sacramentum populo exhibetur, fluat, quadragita aureis æſtimatum. Alij pij homines varias eleemoſynas tum in rebus, tum in pecunijs Collegio contulerunt, quæ ad ſexcẽtos viginti florenos creuerunt. Ex altera vero parte non deerat varia patiendi materia, ob motus in Regno excitatos, qui id agere videbantur, vt & ſtatum Reipublicæ funditus euerterent, & Societati noſtræ incommodarẽt vel maximè. Militi per ſummam licentiam omnia debebant eſſe ad diripiendum peruia, horrea, prædia, tota demum ſupellex domeſtica; certè cum magna bonorum noſtrorum iactura, miles aliquoties ſua in noſtris pagis fixit tentoria, damnaq; ea ſuſcepimus, quæ vix ſexcẽtis florenis æſtimarentur, & præter milites pecora ac alia id genus diripientes, acceſſerat etiam atrox lues, qua pecudes extinctæ, ducentorum quinquaginta florenorum æſtimationem æquarunt. Quidam atrox militum Præfectus, cum frequenter in factione hæretica Ducem egiſſet, & infeſtum Catholicorum hoſtem ſe præbuiſſet, hoc vel maximè anno in Spirituales omnes vires ſuum exeruit, & à Collegio noſtro primam occœpit rapinam; prædium enim noſtrum ſic diripuit, vt omnia pecora abegerit, externorum militum manu ſub veſperam, clam eius rei gratia, ſubmiſſa. Non pepercit ſupellectili, cibarijs & cæteris huiuſmodi, quibus famelicus miles indigere ſolet, factricem noſtram vſque

adeo

adeo male acceperunt milites eius, vt ſemi necem ſauciamque reliquerint, famulos in vincula coniecerint; ab ijs curioſius perquiſierint, num P. Procurator alicubi lateret; ex eius enim tergo ſe cingula velle incidere iactitabant. Inuaſerat eadem militum cohors alterum noſtrum prędium; ſed cùm Illuſtriſsima Duciſſa ſuos contra eam milites expediuiſſet, illico ex prædio ſtatiua ſummouit. Præfectus horum rapacium militum cùm paſsim diaboli nomine conuenienti factis ſuis nuncuparetur, & omnes eo nomine potiſsimum illum accuſarent, quod externum militem in Regnum introduxiſſet, volens aliquam ſui in nos furoris prætendere cauſam; hoc vtrumque in illum iactatũ; à nobis profectum aiebat. Erat ſane cur noſtris rebus metueremus, ſi penes turbulentos victoria ſtetiſſet. Egimus quod ad diuini numinis iram tali tempore placandam facere videbatur: præter orationẽ quadraginta horarum crebrius inſtitutam; ſingulis diebus feſtis; expoſito Sanctiſsimo Sacramento diurna durabat oratio, quæ concione & voluntaria pluriũ diuerberatione communiter claudebatur. Annuit diuina bonitas precibus, cùm ij tumultus præter ſpem omnium ſine ſanguinis effuſione fuiſſent ſedati. Quod vbi certis nuncijs ſignificatum fuiſſet; publica ſupplicatio in gratiarum actionem indicta, ad ædem D. Virgini ſacram in campis extra ciuitatem ſitã. Eam Illuſtriſsima Duciſſa cum omnibus ſuis ſubſecuta, magno deuotionis ſenſu, præcedentibus omnibus noſtris ſtudioſis. Ad templum poſtquam ventum fuiſſet, veſperæ, quibus Deus in nos noſtramque patriam tam beneficus; collaudaretur; decantã-

cantatæ, concioque in eum finem habita.

In reditu è conuentu Nobilium præter Epiſcopum Kijouienſem, qui ſacro Miſſæ officio in templo noſtro peracto, familiariſsimè & humaniſsimè multis de rebus contulit nobiſcum; & Illuſtriſsimum D. Caſtellanum Cracouienſem, Oſtrouienſem Ducem, qui à ſtudioſa iuuentute ſalutatus eſt; diuerterat ad nos Illuſtriſsimus D. Adamus Stadnislki Caſtellanus Caliſsienſis, Capitaneus Præmiſlienſis, homo de noſtri Ordinis hominibus optimè meritus, & Illuſtris D. Stanislaus Stadnislki Caſtellanus Præmislienſis Societatis noſtræ ſingularis amicus, & Collegij inſignis benefactor; prioris germanus frater; redibat vterque nouis tunc dignitatibus, ob egregia in Rempublicam & Regiam Maieſtatem merita; auctus. Hic cum placuiſſet in noſtro Collegio prandium ſumere, tertium iniiſtarunt ſecum magni nominis hæreticum; qui in noſtram prædium cohortem immiſerat; vt ſupra diximus: erat enim de eadem familia, de qua tanti noſtri fautores; & in conuentu contra Regem, & conſequenter contra nos fuerat. Excuſabat ſe is primò, dicebatque metuere ſe, ne ſibi venenum Ieſuitæ propinarent, poſteà tamen libens acquieuit. Hoſpites ergo excepti nō epulis tantum, ſed etiam verſibus & breui oratiuncula; multa tūc de fide & de alijs rebus perutilibus colloquia habita, & id effectum, vt hæreticus ille humanitate & beneuolentia noſtrorum victus, & libellos aliquos pios legēdos à noſtris dono acceptauerit, & is damna omnia per militem ſuum illata compenſaturum pollicitus fuerit. Verum ſat fuit illi promiſiſſe.

COLLEGIVM TORV-nenſe.

SCholæ noſtræ præterito anno inchoatæ, magis florere, & egregia incrementa ſumere, magna cum admiratione cœperant. Floruiſſent ſane illæ, niſi dæmonis & hæreticorum inuidia obſtitiſſet. Iam ducentorum numerum ſtudioſi noſtri exceſſerant, & in pietate eximios progreſſus fecerant, per congregationem à R. P. Prouinciali hoc anno inſtitutam. Erãt in illam adſcripti ſelecti iuuenes vltra quadragíta, qui frequenti communione & confeſsione, morumque honeſtate alios ad pietatem alliciebant.

Hæc cauſa fuit hæreticis nos magis diuexandi, & grauioribus iniurijs, quam antea afficiendi, ita vt nec domi nec foris vnquam tuti fuerimus. Tota enim hæc ciuitas hæretica eſt, & egentiores tantum in ea Catholici quidam morantur. Itaque nos primo quidem domi in ipſa recreatione ex vicinis domibus petulantiores ancillæ & pueri lapillis, putridiſque pomis ac ouis petiuerunt, feneſtras domus & ſcholarum aliquoties excuſſerunt: foris vero iam clamoribus & ſcomatibus, iam lædorijs quas contra nos iaciebant, iam famoſis libellis & paſquillis contra nos impreſsis, affixis, recitatis, nos diuexare non dubitarunt. Proceſsionem Sanctiſsimi Sacramenti ipſo Corporis Chriſti die, plateis circa forum catenis ferreis clauſis, & manu armata impediuerunt; opifices ad reparandas ſcholas & domum denegarunt, ſtudioſos ad tumultum & ſeditionem excita-

excitarũt, familiæ ſuæ Catholicæ templi noſtri aditũ interdixerũt. His tamen iniuriis non cõtenti vltra perrexerũt. Hoſpitia nimirum noſtris ſtudioſis denegare, falſiſsima quæque de nobis confingere & in vulgus ſpargere, apud omnes, ac inprimis apud Nobilitatem & Senatores, atque adeo apud ipſum Sereniſsimum Regem, aliquoties ſupplicare & vrgere cœperunt, vt Torunio quamprimum amoueremur. Sed cum nec Senatorum, nec ipſius Regis Sereniſsimi reſponſa ac mandata ijs arriderét, multis cõſultationibus inter ſe cũ aliis ſuarũ partiũ hominibus habitis, & occaſione arrepta ex diſsidio inter Nobilitatem, multoſque Proceres ac Regem hoc anno excitato, deſcenderunt tandem in eã ſententiam, vt nos domo, ſchola, ac templo pellerent, ijſque nobis omnibus interdicerent. Itaque ſexta Octobris citant nos intra vnam horam trina citatione ad prætorium. Reſponſum ijs eſt, nos ad illud forum non pertinere, ideoque nec poſſe, nec debere hac in re morem gerere, ſi quid nobiſcum haberent, agerent coram Reuerendiſsimo, cui nos hac in re parati eſſemus ſubijcere: Quo reſponſo accepto; ſequenti die edictum calumnijs plenum ad fores Prætorij affixerunt, eiuſque exemplar nobis per ſuum Secretarium domum miſerunt, cui' ſumma erat. Quod nos violenter, & contra pacta Scholas & Eccleſiam Parochialem occupauerimus, quietem & pacem ciuitatis turbauerimus; Magiſtratum ex ſuggeſto & publice traduxerim' & priuatim: priuilegia eorum violauerimus: per ſtudioſos noſtros turbas dederimus, ac proinde ab ijs citati fuerimus: Quoniam ferè non compatuimus, ideo totum Se-

natum & Ordines ciuitatis mandare, vt intra dies tres domo, ſchola, templo cedamus. Addiderant in fine ſui edicti, ſe ad talia contra nos non odio Religionis, ſed ſtudio pacis conſeruandæ in ciuitate, ac ſuorum priuilegiorum, deſcendere. Huic edicto ſicut non debuimus, ita nec paruimus, ſed mortem potius expectauimus. Tertio igitur poſt die famuli Reuerendiſsimi Epiſcopi Culmenſis, hui⁹ loci Ordinarij, ab eo ad defenſionem noſtrã miſsi, in prætorio proteſtationem fecerunt, de violata iuriſdictione Reuerendiſsimi, ingerendo ſe in res Eccleſiaſticas, & regimẽ Sacerdotum, ac pœnam ſibi vendicando. Idem fecit Parochus (cuius tamen cauſam ciues ſe agere & promouere aſſerebãt) Reſpõſum ad hæc diſtulerant ciues, ad duodecimũ Octobris, promiſſa interim nobis ſecuritate. Eo die aduenienti, miſerunt per Secretarium ſuum reſponſum in ſcripto, quod nobis audientibus legit, idque per modum Reproteſtationis. Lecto reſponſo mox Secretarius cum alijs ad Scholas properat, & eas occupare conatus, verum quia ob vacationes eius diei occluſas repererunt, nec aperire potuerunt, re infecta abiere. Sequenti die, quæ fuit tertiadecim Octobris, ſummo mane veniunt quidã ex prætori à Senatu miſsi, comitante eos ingenti plebe, & plu rimis ſclopetarijs, quibus totam domum noſtra cinxerunt, plateaſque vicinas repleuerunt, occlu interim portis ciuitatis, ne aliqui ex Nobilibus, a Catholicis ſuburbanis, nobis in ſubſidium venir Dum ergo porta Parocho pulſanti aperiretur, d mum noſtram magna vi ingrediuntur, claues ia tori violenter, nec ſine man⁹ læſione, eripiunt, N
b

biles iuuenes inde exturbant; demum vociferantur, ſe non inde egreſſuros, niſi nos ceſſerimus. Nos è contra cum aliquot Nobilibus, qui tunc adeſſe poterant (non enim ingredi permittebantur) inter quos etiam fuit vnus Regius cubicularius, totam tragædiam lachrymabundus ſpectans, exclamauimus, ac poteſtati ſum⁹ vim nobis inferri. Interea plebs inſana, quæ & templum & cœmiteriũ impleuerat, ſacerdotibus celebrantibus illudere, ora in illos intorquere, mala omnia imprecari, imagines & altaria conſpuere, pedibuſque proculcare; mappas ex altaribus detrahere, Sacerdotes ab altari redeuntes protrudere, & in ſacriſtia clauſos inſectari non deſinebat. Per quatuor horas domi noſtræ cum illis egimus, qui eam impleuerant, illius violentiæ atrocitatem oſtendentes & inculcantes. Sed demum impetum illorum diutius ſuſtinere nõ valẽtes, cedere furori coacti ſumus. Cumque ad alteram domum Parochi ipſo conſentiente migrare vellemus, nec hoc nobis conceſſum eſt. Ideo coacti ſumus Magnificum & Generoſum D. Fabianum Plemiechi, inſignem benefactorem noſtrum (qui ob eandem cauſam Torunium aduenerat) rogare, vt nobis ſuas ædes ad tempus pro habitatione concederet, quod ipſe ob iniuriam noſtram lachrymabundus, non tantum libẽtiſſimè fecit, ſed & equos & currus ad res deuehendas, vltrò obtulit. Conuiuantibus igitur & potantibus illis domi noſtræ (eò enim potum ac cibum pro ſe afferri curarant, ne inde niſi nobis pulſis deſcederent) res noſtras colligere atque componere cœpimus, iuuantibus nos fideliſſimè ſtudioſis Nobilibus, qui dum currus, qui-

bus res noſtræ deuehebantur, comitari, & ne quid eriperetur, aut periret, cuſtodire nō dubitāt, luto, & ſaxis ab hæreticis petuntur, ſed omnia æquiſsimo animo tolerant. In domū ergo Generoſi Domini Plemechi noſtri commigrarunt, ibique deinde quíque tantū morati ſunt, alijs ex R. P. Prouincialis ordinatione, poſtquam rem quæ acciderat cognouiſſet, aliò miſsis. Et hi quidē qui Torunij manſerāt, in templo ſacrarum Virginū, extra mœnia ciuitatis ſito, confeſsionibus audiendis, concionibus & ſacris faciendis occupabantur, quod vt hæretici impedirent, diebus Dominicis omnes portas ciuitatis claudebant, vnica tantum eaq; remotiſsima aperta, vnde nec nos, nec alij ad illud templum ſine magno labore, & moleſtia recedere potuerunt. Interea Nobilitas Catholica vicina, ea videlicet quæ in diſtrictu Cuiauienſi, qui Torunio adiacet, moratur, poſtquam tantum facinus agnouiſſent, Dei, Religionis, noſtram & ſuorum librorum tam atrocem iniuriam iniquiſsimè ferentes, ex conuentu ſuo aliquos ad Torunenſes amandarunt, qui ob tantam audaciam iura vicinitatis Torunenſibus, eorum nomine denegarent, niſi nos ſtatim reſtituerent. Perculit ea res aliquantulum Torunenſes, & ideo reſponſum in re, vt aiebant, adeo graui differentes, legatos eluſerunt. Non minus etiam Sereniſsimus Rex de nobis ſolicitus, ſerio cogitauit & effecit, ne vltra duos menſes templo & domo noſtra priuaremur. Secretarium enim ſuum 29. Nouemb. ad Torunenſes miſit, præcipiens & mandans, vt locis noſtris reſtitueremur. Proterui hæretici reſpondērūt, ſaluis ſuis priuilegijs ſe id non poſſe facere, niſi prius

cum aliis ciuitatibus, Gedanenſi videlicet, & Elbingenſi, quæ cum illis ſunt confæderatæ, rem conferrent Quod reſponſum licet Nuncius Regius non acceptaret, pergere tamen vlterius non potuit. Noſter tamen Reuerendiſsimus, qui tunc cum nonnullis proceribus Torunium venerat, authoritate paſtorali, inuitis & reclamantibus hæreticis, introduxit nos inprimis in domũ nõſtram, in qua ipſe hoſpitatus; deinde die ſequenti, quæ in Dominicã primam Aduẽtus, & 3. Decemb. inciderat, nos Cathedram in templo cõſcendere, verba ad populũ facere, ſacra celebrare, & cõfeſsiones pœnitentiũ excipere iuſsit, cum oĩm Catholicorum, qui aderant ſumma gratulatione, & hæreticorũ obgannientiũ ac impedire conantiũ, concurſu. Nihil tñ tunc ſunt auſi, niſi quod vim ſibi fieri, & priuilegia ſua infringi clamitarent, publicè proteſtantes, ſe poſt diſceſſum Reuerendiſsimi noſtros iterũ expellere velle, quod proculdubio feciſſent, niſi diuina prouidentia affuiſſet. Eodem enim die, dum adhuc in templo cum Reuerendiſsimo & aliis proceribus maneremus, allatæ à Sereniſsimo litteræ ſalui & vocant conductus, quibus Sereniſsimus ſignificabat, ſe nos noſtraque omnia in ſuam protectionem & defenſionem recipere, ſeuereque prohibebat, ſub pœnis grauiſſimis, ne quid iniuriæ aut moleſtiæ nobis inferrent; mandabat præterea Magiſtratui Torunenſi, vt eas litteras publicarent. Læti omnes tanquam de manu Domini haſce literas excepimus, eaſque quinto Decembris ciuibus ad prætorium miſimus. Non libenter quidem, ſed tamen reuerenter eæ à Torunenſibus acceptæ, & lectis illis, cum neſcirent quid

agerent, ſtylum mutare, ac ſe intra limites contine-re debuerunt. Et publicarunt quidem eas, ſed non ſine noſtra iniuria, ſcripto quodam ſigillo ciuitatis munito, & conuitijs in nos pleno addito, in quo aiebant ſe per noſtros apud Regẽ traductos, & nos per malam informationem ſaluum cõductum obtinuiſſe: præterea ſe ad Regiam Maieſtatem prouocare, eique meliorem informationem dare velle, ſe priuilegijs ſuis cedere nolle, Addebant tamen in fine eiuſdem ſcripti, veriti videlicet, ne tanquam rebelles poſtea iudicarentur, ſe à fidelitate & obedientia erga S. Regiam Maieſtatem & Regnum vniuerſum, ne in minimo quidem recedere velle. Et his omnibus necdum contenti, cum alijs Pruſſię ciuitatibus hæreticis, iam ab vno & amplius menſe agunt, vt ſecum in noſtram expulſionem conſpirent, extrema volẽtes tentare potius, quàm nos ſecum habere.

Nos interim in tãtis tempeſtatibus conſueta Societatis munia obire non deſiimus, in concionibus, confeſsionibus, infirmorum viſitationibus, non ſine maximo afflictorum Catholicorum ſolatio. Nec deerat aliquis in agro ſterili per Dei gratiã prouentus. Abſoluti ab hæreſi quindecim. Diſsidia inter Nobiliſsimos quoſdam coniuges, & nonnullos vicinos extincta.

Puella quædam Catholica, cum ab hæretico parente ad Miniſtri ſui concionem audiendam impelleretur, maluit ei ceruicem amputandam porrigere, quam hæretici Miniſtri concionem audire, quo exemplo mater eius permota, hæreſim etiam abiurauit. Alia Catholica hæretico inſeruiens Domino,

cum

cum intellexiſſet Iubileum in templo noſtro promulgatum, petijt à Domino licentiam, templum noſtrum adeundi ad conſequendas indulgentias; ſed cum à Domino bis repulſam pateretur, impetrauit id tertia ſeptimana ab ipſa Domina, ea conditione, vt dum abeſſet domo, aliam in locum ſuum ſubſtitueret, quod & fecit. Porro tempore Iubilei in templo Parochiali D. Ioannis, quingenti ſupra duo millia confeſsi ſunt, & communicârunt, quo tempore etiam duorum Monaſteriorum ſacrarum Virginum confeſsionibus excipiendis, aures datæ ſunt. Spem porro magnam in Domino habemus, & Scholas breui reducendas, & hanc tempeſtatem tranquillitate terminandam.

RESIDENTIA LEOPOLIENSIS.

Redditi Eccleſiæ vndecim. Schiſmatici quatuor; Turca vnꝰ; Iudæus vnus; Armena vna; Hæretici quatuor; inter quos inſignis fuit vnius Anabaptiſtæ ad Eccleſiam acceſsio. Miles is erat nobiliſsimis natus parentibus, poſtea tamen & vitæ ſuperioris, & militiæ, & hæreſis pertæsꝰ, vt faciliorem ad Catholicos acceſsũ haberet, baiulum viliſsimum ſtrenuè agere non dubitauit, & ita incognitus, liber ad noſtrum aduolat, ſacras Baptiſmi vndas ſupplex petens. Noſter collaudato eius ſtudio, diem certum cõſtituit rei quam optauerat perficiendæ. Interea hoſtis euigilat, auum Adoleſcentis perfidum contra nouum Chriſti militem euocat, diu varia molitur, ſed fruſtra, & cum deinde ne alloqui quidem fortem Chriſti athletam poſſet,

neci eūdē dare cōſtituit, ſed irriti & irriſi conat⁹. Poſtridiè ergo ſūmo manè, ſacris vndis abluitur miles Chriſti, auus verò pudore ſuffuſus, vanas minas intentans, & ingemiſcens abijt. Non minus grata fuit Turcæ cuiuſdam ad Chriſti fidem conuerſio, qui audita vnius noſtri concione, ad eum illicò accurrit, & vt ſacro lauacro ablui poſsit, vehementer rogat, quod & poſtea impetrauit. Iudæus etiam, rerum ſectam ſuam concernentium, valde perit⁹, cum ad fidem Chriſti aſpiraret, in conſpectu præcipuorum Iudæorum elementis fidei primum inſtruitur, & poſtea ſalutaribus aquis tingitur. Hîc vix Baptiſmo expedito, magno zelo ad ſuos Iſraëlitas, ſtupentes & attonitos, de omnibus fidei articulis ſermonem habuit, cupiens videlicet aliquem ex ijs ſuum imitatorem habere.

Cum varijs Nobilibus, qui ſub hoc tempus Regias partes oppugnabant, & caſtra caſtris, militem militi opponebant, Societatemque noſtram opprimere iniquiſsimè laborabant, actum à noſtris non infeliciter. Multorum enim animi ad Regem conuerſi, & ex hoſtibus noſtris amici effecti adeo, vt iniqua contra noſtros decreta reſcindere non dubitarent, erroremque ſuum gemebundi agnoſcerent, & ob noxas per Sacramentum pænitentiæ eluendas, ad nos accurrerent. Declarauit tum horum tum aliorum, tunc animum in nos prolixa liberalitas, qua Domui Leopolienſi noſtræ, eleemoſynæ nomine quatuor millia florenorum & quingentos contulerunt.

Deuoluta etiam hoc anno ad nos Synagogæ Iudæorum ex decreto Regio poſſeſsio. Hinc vigeſima

ma octaua Menſis Februarij, in eam à noſtris iuridicè factus ingreſſus. Aderant Nobiliſsimi quiquę cum Magiſtratu & Regio & ciuili, Plebs ēt. tota ex ciuitate ad id ſpectaculi ſeſe effuderat. Vbi ergo ad Synagogam ventum, Iudæi Synagogæ portam reſerant, claueſque noſtris magno ſuo dolore in manus tradunt. Vulgus acclamat, gratulatur, & quod viſu non iniucundum erat, accenſos cereos in arã, in qua ſuum antiquũ, vt appellant, teſtamentum Iudæi recondere ſolebant, aceruatim proijciunt, vel hoc indicio aram vero Meſsiæ Chriſto ac noſtræ Societati conſecratam eſſe cupientes. Et res quidem hæc poſt tot contentiones nõ omninò adhuc ex ſententia ceſsit; adegit tamen Iudæos ad varia quærenda media, quibus noſtris in hac ciuitate locus commodus inueniretur & coemeretur, de quibus ſequenti anno.

RESIDENTIA GEDANENSIS.

ANnus hic noſtris Gedanenſibus benignior in ingreſſu, quam in progreſſu fuit. Dederat enim magnam ſpem certi alicuius loci potiundi, pro reſidentia hac in futurum ſtabilienda, verũ indefeſſa diaboli inuidia, hæreticorumq; malitia non ſolum locum, quem ſperabamus, ſed etiam templum quo iam fruebamur, nobis eripuit. Rem breuiter narrabo. Eſt Gedani Monaſterium S. Brigittæ, cui adiacet templum, in cuiꝰ anguſtiſsimo angulo (ipsũ enim templũ ante vigiti annos, ad circũſtãtes vſque muros ignis absũpſerat) Patres noſtri à duodecim annis, iuſsu loci Ordinarij ſacris opera-

rabantur, concioneſque ad populum faciebant. Contigit igitur, vt ante ſexennium Illuſtriſsimus VVladislauienſis Epiſcopus Ioannes Tarnatoski felicis recordationis, ſuam viſitando diœceſim, Gedanum quoque diuerteret: vbi cum edoceretur, quo fructu ac animarum lucro, in anguſto illius templi angulo conciones fierent, adiecit animum ad totius templi reſtaurationem, ac duodecim millibus florenorum Polonicorum perfecit. Cum reſtaurato templo, cœpit ſenſim reſtaurari populus Chriſtianus, reuertebantur profugi, timidioribus nouus acceſsit animus, tantuſque fiebat indies hominum concurſus, vt intra breue tempus notabile damnum ſenſura crederetur hæreſis. Imo ad ipſas adiacentes moniales, quarum duæ vtcunque vetulæ ſupererant, fructus concionum promanauit. Cum enim antea ſine ordine viuerent, & noſtrorum conſuetudinem vehementer deteſtarentur; ſuperiori anno animum ad nos applicuerant, & apud vnum è noſtris totius vitæ confeſsionem fecerant. Hoc ergo modo ipſæ innouatæ, Zeloque lucrandarum animarum tactæ, plurimum referre putabant, ſi certo loco, & quidem templo huic proximo, noſtri reſiderent. Atque adeo re pertractata cum admodum R.D. Officiali, qui omnia ad nutum loci Ordinarij expedit, Virgines ſupradictæ locum noſtris aſsignant, qui quondam erat Monachorum Brigittanorum. Non ita diu pòſt noſtrorum opera, & plures Virgines ad Profeſsionem diſpoſitæ, & Monaſterium reformatum, & fores eiuſdem, quæ vtrique ſexui promiſcuè patebant, arctius cuſtoditæ eſſe cœperunt. Aduertit

hunc

hunc ſucceſſum Magiſtratus hæreticus, ac qua ratione conatibus Sanctimonialium obuiam eat, ſeriò deliberat. Itaque ſine mora Secretarium ciuitatis vnâ cum duobus ciuibus ad Moniales ablegat, ſciſcitatum; an earum ſcitu ac conſenſu Ieſuitæ locum Monaſterij iuxta templum ſitum occuparint. Reſponderunt illæ: non ſolum noſtro ſcitu, ſed etiam rogatu huc migrarunt, annuente loci Ordinario, ſupra hanc rem à nobis per litteras requiſito: tum illi: at Magiſtratus noſter, cum ius Patronatus ſibi vendicat, id factum veſtrum reprobat; negatque Ieſuitas ſine Senatus licentia hic reſidere poſſe. Rogamus, inquiunt Sanctimoniales, vt Magiſtratus Gedanenſis noſtris priuilegijs ac legibus nihil derogare attentet: regulæ enim noſtræ huiuſmodi negotia ad ſpiritualem Magiſtratum remittunt, cuius eſt ouibus de paſtore prouidere. Hoc reſponſo accepto Secretarius abijt; alteraque die reuertens, vbi intellexiſſet perſtare Virgines in priſtina ſententia, minas iacere, terrores promere, excidium totius Monaſterij proponere cœpit: quibus tantum abfuit vt frangerentur Virgines, vt & poſtmodum arctiſsimam clauſuram ſeruare, ac ne ipſos quidem nuncios à Senatu miſſos, intra ſepta Monaſterij amplius admittere conſtituerint. Magiſtratus igitur animaduertens Sanctimonialium conſtantiam, & vt ipſi vocabant, pertinaciam, ad extremum mittunt monitum Sanctimoniales, vt nihil innouent circa clauſuram Monaſterij, ſed morem antiquum à tot annis vſurpatum ſequantur, ni faciant, inuenturum Magiſtratum viam aperiendi Monaſterium. His & ſimilibus minis Virgo ſupe-

tio

rior timidior reddita; à primo propoſito & conſtantia concepta deſilit, reclamanteque toto ſororum conuentu, fores Monaſterij reſerat, & ad veterem diſſolutionem relabi patitur. Quamuis autem Magiſtratus hæreticus perſuaſus erat, hiſce auſibus ac motibus omnia ruitura, tamen Deus miſericors nihilominus Sanctimoniales pleraſque, ex quibus vna eſt, quæ Priorissa dicitur, tanta fortitudine armauit, vt à feruore ſemel cōcepto, & ſpiritu hauſto ne latum quidem vnguem diſcedant, ſpeſque ſit, vbi motus Polonici quieuerint, omnia rurſum Gedani conualitura. Animoſis deinde & varijs ſcriptis ac reſponſis ad Magiſtratum datis, partes noſtras Sanctimoniales propugnabant. Suſpicans ergo Magiſtratus inexpectatam hanc Virginum mutationem, ac maſculum animum, relictis Monialibus, Superiorem Reſidentiæ ad Prætorium, vbi tum conſidebat frequens Senatus, vocat, idque ſemel atque iterum factitat, Superiore nunquam domi reperto. Omnium enim ſententia erat, abſtinendum eſſe à congreſſu, donec palam fieret apud populum, cur ad Prætorium Ieſuitæ vocarentur. Cum enim populus maximè pronus ſit ad malè loquendum de omnibus hominibus, tunc vel maximè occaſionem nacti fuiſſent, quiduis Societatis hominibus ſiniſtri imponendi, cum maximo detrimento bonæ famæ, quando nec author quidem in tanto populo ſiniſtri rumoris inueniri potuiſſet. Interim recuſanti Magiſtratui cauſam reddere vocationi Patrum ad Prætorium, Admodum R. D. Officialis Patrum nomine reſpondet, ſe ſalua auctoritate ac iuriſdictione loci Ordinarij permittere nō poſſe,

poſſe, vt Patres Societatis apud Senatum comparerant: omnis enim nouatio periculoſa, conſuetudinem nunquam fuiſſe Gedani, vt ſpirituales in Prætorio iudicentur. Præterea negotium præſens, inquit D. Officialis, non ad Patres ſpectat, ſed ad loci Ordinarium, ac ad ipſas Sanctimoniales, quarum iuſſu ac conſenſu Patres Societatis Ieſu tàm templi, quàm adiacentis loci vſum hucvſque tenuerunt: ſe rogare vt ſpectabilis Senatus tamdiu negotium præſens differat, donec copia ſit Reuerendiſsimi Epiſcopi, qui tunc publicis Regni negotiis detinebatur, conueniendi. Quod ſi mora diſplicet, tum Ampliſsimus Senatus vnum aut alterum è ſuo ordine ad Domum D. Officialis deſtinet, qui poteſtatem habeant coram Officiali, de omnibus cum P. Superiore tractandi & decernendi. Sed ne hoc quidem impetratum fuit. Pater Superior nihilominus adiit vtrumque Conſulem, & quid circa templum ac locum tẽplo adiacentem fuerit actum, expoſuit: tum quidem alter coram reſpondit, ſe nihil priuatum, quod agat cum ſuperiore, habere, oportere illum comparere in Prætorio, alter verò cœpit excurrere in noſtrum Ordinem, perniciem vocans Chriſtiani orbis, turbarum ac inprimis Polonicarum authorem. Cui reſponſum fuit humaniter à Superiore Reſidentiæ, turbas maiores multò quam nunc, orbem ac ciuitates tenuiſſe, antequam nomen Ieſuitarum audiretur; circa nos agi hoc, quod contra primitiuam Eccleſiam, in quam quidquid cladium orbis ſentiret, reijciebatur. Sic ab inuicem diſceſſum eſt. Haud multò pòſt quando vel maximè diſsidia Polonica feruebant, Senatus Gedanen-

danenſis ad valuas templi affixit ſcriptum, quó ſub graui pœna, templo, habitationeque intra triduum diſcedere, Societatis homines iubebantur. Continebat autem ſcriptum has præcipuè cauſas eius in noſtros latæ pœnæ. Primum quod inſcio Magiſtratu Gedanenſi Patres templum occuparint: deinde quod ſine facultate eiuſdem Magiſtratus ibidem exercitia, ſacraque ſua peregerint, tum quod in adminiſtrationē Monaſterij ſeſe ingeſſerint, atque in Senatu comparêre detrectauerint: denique quod vbique gentium nouis rebus & motibus ſtudeant. Purgandi locus non dabatur, alioquin oſtenſum fuiſſet, rationes allatas partim fictas eſſe ab aduerſarijs, ad exturbandos Patres de poſſeſsione ſua, partim contra iuriſdictionem Epiſcopalem militare, cuius vt fuit Patres in eo loco conſtituere, ita inde amouere. Paruimus tamen, quia vi non iure agebatur, rem Deo commendantes, ac hucvſque adhuc in Domo R. D. Officialis pacificè habitantes, priuato ſacello ad ſacra peragenda vtimur. Sanctimoniales iniquitate rei vehementer commotæ, legationem paulò pòſt expediuêre ad Senatum, petentes humiliter, nè in ſuis ſacris impedirentur, idque bis terue factum, ſed fruſtra. Interea Caluiniſtæ libellis famoſis apud populum Societatem noſtram traducere nituntur, ſed quia per Dei gratiam horum nihil in nobis, qui multis annis familiariter illis vtimur, deprehendunt, ſenſim criminantium mendacia in lucem prodeunt, eaque ipſimet erubeſcunt.

Etſi itaque ob huiuſmodi turbas in vinea Domini non tantum laboratum fuit hoc anno, ac ſuperiori-

rioribus, abſque fructu tamen omnino non abijt. Ad Eccleſiam ab hæreſi reducti ſunt triginta, multi nutantes in fide confirmati, inimicitię recōciliatæ, exhortationes in varijs Monaſterijs magno cum fructu habitę, exercitijs ſpiritualibus, tam Religioſi quam ſeculares imbuti, libelli controuerſi in populum vtiliter ſparſi; & quod mirum eſt in hac ciuitate, pedetentim is feruor ac amor erga Deum in animis quorundam inſedit; vt primitiuæ Eccleſiæ Chriſtianos referre videantur. Adoleſcens viri primarij huius ciuitatis filius Eccleſiæ reſtitutus, apud parentem in ſuſpicionem venerat; de ſecta patria deſerta. Licet enim iuuenis mirè quod in animo gerebat tegeret: tamen prodebat eum indies magis magiſque morum integritas. Parens tandem iuuenem varijs interrogationibus aggreditur, ſi qua ratione verbo lapſum deprehenderet Catholicum. Subinde etiam abducens eum ad recreationes extra ciuitatem; ſciſcitabatur apertis verbis, numnè iam imbibiſſet Ieſuitarum ſpiritum. Sed Adoleſcens tam dextrè reſpondebat; quàm vafrè Parens interrogabat. Vbi interrogatiunculis nihil proficeret, iubet filium ad confeſsionem ac cœnam faciendam Lutheranam; oſtendit ſe filius promptum; ventum eſt ad templum D. Catharinæ, vbi conſidebat Prædicans. Dumque parens primum accedit; filius clam ſe ſubtrahit ex templo, domumque abit. Parens Perfecto ſuo operę circumſpicit (inſtruxerat enim Prædicantem, quid ageretur circa filium) quærens iuuenem; quo non inuento, plenus ira domum properat; verberaque minatur filio, ni ſine mora ad Prædicantem redeat.

Iuuenis cauſatur ægritudinem, & ingentem pedis vnius dolorem, qui non eſt diutius eum in templo remanere paſſus. Calua, inquit parens, excuſatio, vade nî manus meas experiri velis. Accepta ergo à parente certa pecunia (nam Gedanenſes Lutherani ad ſuos Miniſtros confeſsionis cauſa, ſine ea non veniunt) ad templum properat. Non inuento Prædicante, ibi domum illius petit, hiſque affatur hominem verbis : Domine Prædicans, ſcito me propter conuerſationem quam habui cum Ieſuitis, quoſdam articulos noſtræ fidei non approbare, cupereque primum à te inſtrui ac conuinci, antequam tibi confitear. Tum Prædicans: Fili mi, non vacat modò tecum de his rebus agere, eſt enim craſtina die mihi habenda matutina concio. Miror adhuc te hæſitare in ijs, quæ toti mundo nota ſunt. Quis neſcit Papiſtas pluſquam in Cymmerijs tenebris verſari ? tum Iuuenis. Bene habet, differam ergò cœnam meam & confeſsionem, vſque dum witenbergam venero, & hæc dicens pecuniam quam parens dederat, Prædicanti tradit. Accepta pecunia, iuuenis domũ abijt, ac quæ geſta erant Parenti ſignificauit. Breui pòſt dum iam iter witembergenſe Adoleſcenti immineret, inſigni epulo omnes Prædicantes parens excipit, qui conuiuio ad mediam vſque noctem detenti, à diuexando iuuene omninò abſtinuerunt, eò præcipuè nomine, quòd witenbergam pergeret, quo in loco omnes Papiſticas opiniones eum nullo negotio depoſiturum arbitrabantur. Itaque die ſequenti onerant Prædicantes Adoleſcentem infinitis litteris ad amicos & Profeſſores witembergenſes datis, qui-

quibus acceptis iuuenis, ad decem milliariá à parente, qui metuebat ne clam Gedani maneret, deducitur. Peruenit iuuenis Witembergam, ibique hæſit per octiduum, quo exacto ait ſe in mandatis habere à parente, vt antequam ordiatur ſtudia, prius videndum Lipſiam excurrat. Annuentibus Profeſſoribus, rebuſque ſuis acceptis diſceſsit, & rediit in Poloniam ad noſtras Scholas, in quibus hodie Philoſophica ſtudia tractans, ignotus verſatur, probitatis ac profectus in litteris magnum de ſe præbens ſpecimen.

RESIDENTIA SENDOMIRIenſis.

ANnus hic non ciuitati tantum Sendomirienſi, ſed vniuerſo huic diſtrictui & memorabilis & miſerabilis omninò fuit, ob incredibiles depopulationes militum, quorum ex toto Regno ingentes copiæ, à Nobilitate & à multis Proceribus adductæ, Sendomiriæ ſtationem per quatuor ferè menſes habebant, atrocia quæque contra Regem, Senatum, ſtatum Eccleſiaſticũ, & noſtram Societatem minitantes, & decernentes. Noſtri toto hoc tempore non ad res magnas agendas; ſed ad omnia acerba toleranda, ſeſe comparabant. Deus tamen Clementiſsimus ita aduerſarios contra nos frementes cohibuit, vt & in bonis noſtris vix aliquod detrimentum ſubierimus, quod à multis tanquam miraculum quoddam habitum fuit, & ipſorum noſtrorum hoſtium, non exiguum fauorem aliquoties fuerimus experti. Et quidem

ille qui tantorum motuum author erat, contraque noſtram Societatem grauiter exacerbatus, multorum falſis contra nos delationibus credebat, non tantum humaniſsimè nos excepit, dum ad eum ſalutandum veniſſemus, ſed etiam facti ſui rationem fuſiſsimè nobis reddebat, iudicium noſtrum requirebat, facilem aditum ad ſe quoties vellemus, offerebat, & noſtra bona defendebat. Illuſtriſsimus vero D. Hieronymus Goſtomslci Palatinus Poſnanienſis, in his tumultibus ſemper Regi fideliſsimus, licet eò quod partes Regias ſequeretur, ingentia damna ſubierit, quæ ducentis millibus florenorum æſtimata ſunt; in tantis tamen ſuis anguſtiis, nam militum præterea multas cohortes in gratiam Regis ſemper fouebat ſumptibus maximis; & damnorum & ſumptuum propriorum immemor, noſtri nolebat obliuiſci, præter varias eleemoſynas, ornamentaque altaris trecentis florenis æſtimata, nobis miſit. Ciues etiam noſtri, eius montis, in quo Collegiū ſitum habere debemus, egregiam partem ad Iſtulam fluuium ſeſe protendentem, poſt primam noſtram poſtulationem liberaliſsimè nobis donarunt. In ripa porrò eiuſdem fluuij obſtaculum hoc anno noſtri poſuerunt, ad aquam auertendam, quæ montem in quo Collegij fundamenta ſunt iacta, non leuiter labefactabat.

MISSIO LVCCORIENSIS IN VOLINIAM.

MVlta contra nos ſub hoc turbulentum tempus per Voliniam à maleuolis ſparſa, magnam alienationem à nobis variorum effecerant: ſed Dei auxi-

auxilio, qui malorum diſsipat conſilia, falſæ narrationes ita efficacibus rationibus conuulſæ manſerunt, vt præcipui quique conceptam de nobis opinionem, qua ob famoſos libellos paſsim contra nos volitantes imbuti erant, depoſuerint, & cognita Inſtituti ratione, vehementer illud probauerint, petierintque, vt aliquo libello in lucem edito, tantas contumelias in nos iactatas dilueremus, quod & factum eſt. Sub idem tempus aliquot excurſionib⁹ duo millia hominum ad pœnitentiæ Sacramentum adducta, inter quos ſeptingenti reperti, qui à plurimis annis confeſsionem intermiſerant, nec aliam tantæ negligentiæ cauſam dabant, præter Sacerdotum in hac regione defectum. Quod audientes quidam Prælati eius Diœceſis, obortis lachrimis petebant, vt aliquantò plures operarij Societatis ad frangendum paruulis panem eò venirent. Offerebat vnus ex illis certam pecuniæ ſummam, pro noſtrorũ perpetua miſsione in illis oris, ne animæ Chriſti ſanguine acquiſitæ, deficiente cibo ſpirituali, fame & inedia miſerè pereant. Exaggerabat hãc compaſsionem, multorum ſingulare ſtudium, quorum alij à ſeptem, nouem, decem, & duodecim milliaribus Polonicis confeſsionis cauſa ad noſtros accurrebant. Plurima enim in Podolia & Volinia vaſtiſsimis regionibus, talia extant loca, in quibus populus, ſine altari, ſine Sacerdote, ſine Ephod, ſine Teraphim, miſerabiliter remanens, nullam Dei ac diuinorum cognitionem habet. Ibidẽ viginti ſchiſmatici, & ſeptem hæretici Eccleſiæ ſunt redditi. Matrona quædam Nobilis, dum videndi noſtri cauſa ex curioſitate ad templum Catholicum veni-

ret, bono dolo ad fidem Catholicam eſt adducta, ſubornato videlicet Magnifico, qui nos ad ſe vocauerat, vt eam in domum ſuam inuitaret, & ad colloquium de Religione cũ noſtro adduceret, quod vtrumque cum fuiſſet factum, eiecta per confeſsionem hæreſi, cum alijs totius vitę noxis, domum alia quàm diſceſſerat, redijt. Magnificus quidam, & Regni Poloniæ Senator, ſemper antea alienum à nobis gerens animum, & in varijs Regni conuentibus noſtros perſtringens, odium noſtrorum in magnum amorem & beneuolentiam commutauit hac ratione; inuitauerat amico quodam noſtro ſuadente, ad Feſta Natalitia, noſtros: ob primam ſolennitatem, quam in templo recens à ſe magnis ſumptibus extructo, peragere conſtituerat. Non recuſarunt noſtri, libenterque hanc occaſionem conciliandi ſibi hominem, in quo illis in partibus nõ parum momenti eſſe poſitum ſciebant, arripuerunt. Manentes ergo ibi noſtri, toti concionibus & confeſsionibus omnium, quicunque accederent, etiam egentiſsimorum, pro more Societatis, occupabantur. Hoc dum ille accuratiꝰ illis diebus obſeruaſſet, non tantum conceptam de nobis malam opinionem depoſuit, ſed etiam viginti millia florenorum, pro fundando in ſuis bonis Collegio, offerre non dubitauit; & duos milliones laterũ, quos ad extruendam arcem connexerat, ſtatim Collegio extruendo applicare voluit, bonaque nonnulla immobilia in eandem rem deſignauit, idque planè eò tempore, quo in toto Regno de noſtris è varijs Collegijs pellendis agebatur. Concludam hanc miſsionem mirabili quadam Miniſtri hæretici blaſphemi pæna

diui-

diuinitus immiſſa, quæ in hac Luccorienſi Diœceſi contigit. Cum Dominus Niemiera, Venator Podlachiæ, cum ſorore ſua cadauer matris ſuæ hæreticæ in templũ Catholicum, quod ipſorum eſt iuris Patronatus, inſcio Epiſcopo, & fruſtra reclamante Parocho, introduxiſſet ac ſepeliuiſſet; duos ſecum Miniſtros Lutheranos pro funere adduxerat. Ex his vnus ſaxagenarius, magnæ apud hæreticos reputationis, cum funebrem concionem haberet, vehementer in ſacras imagines, ac præcipue in imaginem B. Virg. Cheſtochonienſis, quæ in Regno Poloniæ ſumma Religione colitur, inuehebatur, & blaſphemis iocis eam proſcindebat. In eum ſtatim dum è templo egrederetur, & ſecurus inter alios incederet, ſex equi Domini Sadoroslci Catholici viri, qui tunc currui iuncti, aurigis etiam inſidentibus, non longè à templo ſtabant, ſumma ferocia incurrerunt, & dentibus dilaniarunt, nec prius, niſi mortuum reliquerunt, fruſtra prohibere conantibus aurigis, & alijs circumſtatibus. Hoc poſtquam equi feciſſent, quietè nemine alio læſo, cum ſuo curru conſtiterunt. Et licet Deus præpotens ita iniuriam ſuam ſit vltus, Reuerendiſsimus tamẽ violationem Eccleſiæ, pro exemplo impunè abire non patietur, acturus de ea cum dictis Nobilibus ſuo loco & tempore.

ANNVÆ LITTERÆ VICEPROVINCIÆ LITHVANIÆ ANNI 1606.

SVnt in hac Viceprouincia de Societate 250. In Varſauienſi Profeſſorum Domo 12. Sacerdotes 8. Temporales Coadiutores 4. In Collegio Vilnenſi 59. Sacerdotes 16. & ex his in Miſsionibus duo occupantur. Prælectores 12. nempe Grammatices 4. in totidem Claſsibus. Humaniorum literarum vnus; Rhetorices 1. Mathematicarum 1. Philoſophiæ 1. Scholaſticæ Theologiæ duo; Scripturæ & Controuerſiarum 1. Caſuum conſcientiæ 1. Scholares Theologiæ 16. Philoſophiæ 7. Coadiutores 14. In Vilnenſi Probationis Domo 36. Sacerdotes veterani 3. Scholaſtici 24. Coadiutores 9. è quibus tres ſunt veterani. Ad Profeſſorum Domum Vilnenſem, vbi D. Caſimiro Templum ædificatur, manent ſeptem, Sacerdotes 3. Coadiutores 4. Brunſpergenſe Collegium alit ex noſtris 35. Sacerdotes 16. ex eorum numero tres ſunt Præfecti, vnus Pontificij Seminarij; alter Diœceſani; tertius Conuictorum curã habet. Præceptores ſeptem, nempe Grammatices 3. in totidem claſsibus; Poetices 1. Rhetorices 1. Philoſophiæ 1. controuerſiarum & caſuum conſcientiæ 1. Scholaſticos in Philoſophia 8. Coadiutores temporales 7. Collegium Pultouienſe habet perſonas 28. Sacerdotes 11. quorum vnus Seminarium regit. Prælecto-

lectores grammatices 4. Humaniorum 1. Rhetorices 1. Philoſophiæ 1. Controuerſiarum 1. Caſuum conſcientiæ 1. Philoſophiæ Scholares 8. Coadiutores 6. In Collegio Nieſuiſienſi manent 33. Sacerdotes 13. inter hos tres in Miſsionibus frequentibus occupantur, profitentur grammaticam 2. in totidem Scholis; Humaniora 1. Rhetoricam pro Academicis noſtris 1. Scripturam & controuerſias 1. Caſus conſcientiæ vnus; Audiunt caſus, ſcripturam & controuerſias quinq; noſtri; Rhetoricã totidem, Coadiutores habentur 8. Polociæ numerantur 19. Sacerdotes 9. Præceptores grammatices 2. Humaniorum 1. Coadiutores 8. In Collegio Rigenſi ſunt 13. Sacerdotes 7, vnus Prælector poetices, alter grammatices; temporales Coadiutores 5. Derpati habitant 5. Sacerdotes 3. Coadiutores 2. Agunt tertium probationis annum in Collegio Iaroslauienſi, 5, Sacerdotes. P. Viceprouincialis habet penes ſe Sacerdotem vnum, & Coadiutorem alterum. Admiſsi in Societatem hoc anno 16. vita functi 7. Sacerdotes 6. temporalis Coadiutor vnus.

DOMVS PROFESSA VARſauienſis.

PRæter conſuetas Eleemoſynas, acceſſerunt hoc anno è liberalitate vni⁹ amici, & Benefactoris inſignis, pro templi ſtructura floreni 500. tum pro ſacroſãcta Euchariſtia aſſeruãda, & diſtribuẽda, ferculũ opere perelegãti elaboratũ, florenos 100. circiter conſtans. Duæ quoq; pro ſacrificio veſtes ſacræ ex auro ſerico intertextæ. Ad Eccleſiam opera noſtro-

rum reducti 12. vitam impuram abiecêre 18. è quibus vnus fuit, qui noſtrum Concionatorem, peccati damna explicantem, audiens, meliorem deinceps vitæ curſum tenere inſtituit. Duæ proſtitutæ fœminæ & quæſtum reliquêre, & locum mutauere, nec porrò vllis pollicitationibus, miniſue reduci ſe ſunt paſſæ.

Quædam graues pedum dolores perpeſſa, ſacras Sanctorum reliquias Varſauiæ viſere ſpopondit, & ſanitatem recepit, vt quæ ſe ſponſione exolueret, pedibus ab octo milliaribus Varſauiam venit, vbi animæ quoque ſalutem, per pœnitentiæ, & Euchariſtiæ Sacramenta percepit. Iniuriam acceptam quidam, quinque annis fouit in animo, vindictæ occaſionem quærens, ob idque & Sacramentorum vſum poſtpoſuit. Cum verò voti compos fieri non poſſet, de ſemetipſo vindictá ſumere, ſibique mortem conſciſcere ſtatuit, aquas adijt, profundum petijt, mergi obſtinatè cupiuit, ac intra aquas ſeſe abijcere laborauit, ſed adfuit auxiliatrix Dei manus, quæ illum opus cœptum perficere, profundumque ingredi prohibuit, tamdiu, quoad interuenirent, qui illum cum aquis luctantem compererunt, & à propoſito depulerunt. Id beneficium poſtea retulit acceptum vni poſt Deum Virgini Matri ſanctiſsimæ, cui ſeipſum in tutelam offerre, ſalutationiſque ſexagenariæ penſum, nunquam omittere conſueuerat. Fuit quoque qui è vulneribus in extremo verſabatur vitæ diſcrimine, quem Sacerdos noſter adijt, & ad pœnitentiam hortatus eſt. Differebat ille, nullius noxiæ habere ſe conſcientiam aſſeuerans: tum Sacerdos inſtare, & ſolicitè obſecrare, ne vna

cum

vna cum corpore animam quoque perditum iret. Victus tandem cohortationibus illis, magna humilitatis, & contritionis ſignificatione, ſeipſum accuſauit, & ad meliorem vitæ frugem ſe recepit.

Numerata ſunt vltra quinque millia pœnitentium; Et quamuis in tam conferta turba alter alterum comprimeret, ac præuenire ad Sacerdotem contenderet, nemini tamen mora, quamuis diuturna moleſta fuit, dum certò haberent, ſpem & expectationem ſuam vanam non futuram, qua aſsiduitate, multorum ex animis ſublata eſt illa opinio, nos non dignari pauperes noſtra conſuetudine, & opera in obſequijs ſpiritualibus, ſed eam nonniſi magnatibus, ſolitos eſſe impēdere; Ex qua re Societis nomen illuſtrius, & commendatius vulgo eſſe cœpit.

COLLEGIVM VILNENSE.

HOc anno Socios ſexaginta numerauit. Sacerdotes 18. Magiſtros 6. Auditores Theologiæ, & Philoſophiæ 22. Alij rem domeſticam procurarunt. Ex his omnibus Sacerdotes duos, optimè de Eccleſia & Societate meritos, ad cœleſte præmium, poſt multorum annorum labores, Deus euocauit. Primus Laurentius Manikievvich, Lithuanus, aliquot ſupra 40. annos habens: In Societate annorum 24. quos exegit in magna manſuetudine, humilitate, ac obedientia: optimèque munus Procuratoris Collegij Vilnenſis, Concionatoris Lithuanici, & Confeſſarij obiuit, pauperum potiſsimum, ac ſimplicium hominum, peccatorum exomologeſes excipiendo, eorumq; ſaluti ſecundum

dum vires aduigilando. Alter P. Gaſpar Moraris, Vilnenſis, Profeſſus quatuor votorum, eximiè doctus, in virtutibus ſolidus, quas multis annis, quibus Rectorem in Societate egerat, multaque alia officia ac munera præclarè obiuerat, licuit aduertere. Duæ virgines Nobiles, ad Catholicam fidem conceſſerant, quia verò parentum offenſio erat maxima, ſuccubuerunt minis, fidem deſeruerunt. Hanc Deus perfidiam diſplicere ſibi euidenter oſtendit. Alteram enim vt corrigeret exemplo, alteram acerba inualetudine afflixit. Vnus quia parentum facultate ad Eccleſiam redire non potuit, quod potuit fecit, ſimulque & hæreſim, & parentes deſeruit. Vnus Schiſmaticus, cui morbus auditum & ſermonem interceperat, ſolis nutibus conuerſionem fecit, & nutibus peccatorum explicuit confeſsionem. Alij ſex Nobiles, & alij octo ſupra centum, Deo & Eccleſiæ ſe reſtituerunt. Alij non pauci, qui ad fidei ruinam inclinabant, noſtrorum doctrina & monitis, iterum ſe ad conſtantiæ grauitatem, firmitatemque erexerunt.

Quendam Deus peculiari exemplo à crapulæ vitio abſterruit. Totos ille decem dies potui impenderat, non minori temporis, quam ſalutis diſpendio. Dies enim feſtos Pétecoſtes adeò poculis violauit, vt nec templum ex pietate adierit, nec ex debito Miſſam audierit. Præterfluxerat decimus dies, qui ſanctiſsimæ Trinitati ſacer erat, cuius noctem cum vigilaſſet, ſub gallicinium procubuit, & vigilabat adhuc homo miſer, quando Æthiopes quatuor tumultuaria vi feneſtras effringere, & domum irrumpere. Sed ille potu & terrore amens, alios qui

proximè

proximè in eodem conclaui erant, inclamare non potuit: æthiopes verò miſsis alijs hunc ſolum occupant, quia enim, inquiunt, multis diebus tu Deum reliquiſti, Deus viciſsim dereliquit te, & tuis te Dominis commendauit: nobis tu fideliter ſeruiſti, penſabimus tibi nunc mercedem. Nunc à nobis laniandus es, nunc inferuis, æternisque ignibus, vſtulandus. Dixerant, & corripiunt hominem, reluctatur initio ille, ſed eluctari nequit tantas vires. Ergo abripitur, raptus vocem, & mentem, diuinitus recepit. Dolet de peccatis, & ſalutare nomen ingeminat, vociferantem domeſtici audierunt, excitantur, ſuppetiantur: iſtorum acceſſu æthiopes ſaluo homine diſparuerunt, mox homo periculum æſtimans, & beneficium venerans, proſternit ſeſe, atque perpetuam abſtinentiam à cereuiſia vouet. Deinde ad Sacerdotem noſtrum properat, votum cum peccatis ſuis aperit, ac etiam num benè perſeuerat. Accidit vt hæreticus aliquis generoſa domo natus, in capitalem carcerem cogeretur, prius tamen, quàm pœna decerneretur illi, menſes abiêre aliquot. Tempus hoc & occaſionem noſter vnus non neglexit. Adit hominem, & monet & docet, ſed ille primum contumax, ridet omnia; Cum noſter iterato illum adiret, ſemper illi conſcientiæ aliquid, & religionis inſtimulauit, donec ille ex integro Catholicam videret, & acciperet fidē: quod vbi factum, lachrymis anteactam vitam repetijt, & cōfeſſus eſt, tamq; aſperè pœnituit, nihil vt ſolatio concederet, cilicium quod à noſtro ſuſceptum, induerat ſemel, quatuor ſeptimanis depoſuit nunquam, vſque adeò vt in cilicio toto, humani vermiculi

culi

culi nidificarint, & ipſum corpori accreuerit, auelliq; ante obitum ægrè potuerit, rogatus vt nonnihil ſibi indulgeret, reſpondit, conſentaneum eſſe, vt vitam quam per indulgentiam ſui vendidiſſet, cum dolore redimeret. Nobilis quidam ſenex, & parens cuiuſdam ex noſtris, raræ erat virtutis & ætatis, centum enim viginti annos ſuperauerat. Is benè adhuc validus, nihil in vita deſiderabat magis, quàm vt filium in Societate ſacris initiatum videret, ab ipſoque diuina myſteria perciperet, ſic deinde mortem in lucro ponebat. Petijt ergò obnixè filium in quadam tunc miſsionē, non procul inde verſantem, & obtinuit: venientem eo affectu accepit, vt lætitia abſorptus videretur. Præter res diuinas, nihil ipſe loquebatur vel audiebat, mox confeſsionem, communionem ſacram, apud filium inſtituit. Nō multò pôſt, morbo corripitur, in lectum proſternitur, & cū extremum ſēſiſſet, atque dixiſſet morbū, rogauit filius, an extrema vellet vnctione muniri? Ego quidem, inquit ille, de hac vnctione nihil ſcio, ſed tu fili ſcis omnia, quæ mihi ſalutaria, tu fac quæ tuo arbitrio libent. Breuiter igitur de hoc Sacramento doctus, ſpontè illud petijt à filio, & accepit, ita animoſus, vt omnes articulos vngendos, ipſe porrigeret. Venerat hora, quæ illum vita eriperet, alijs adhuc extra periculū videbatur: ipſe verò Cereum benedictum popoſcit, & monuit omnes, vt in genua procumberent, ſibique opē à Domino implorarent. Eodem fere temporis momento obdormiuit, tam piè & ſanctè, vt homo quidam opibus & hæreſi potens, qui tunc aderat, non aliam ſibi mortem cuperet. Sed finitimis locis, vel maximè

mè ruſticis auxilio itum eſt. Ea enim inter illos eſt barbaries & inſcitia, vt ſi non omnes, permulti ſaltem à diuinis exorbitét, ſolo Baptiſmo aut nomine Chriſtiani, Dei notitiam vel tenuem habent, vel omnino nullam, vel ita impiam, vt religioſas aures blaſphemijs inceſſent. Qua ignorantia Deus illis nulli eſt religioni, & alienis Dijs ſacrificant. In hoc igitur campo noſtrorum induſtria exercita frugiferè. Obibant noſtri pagos, in quibus ſingulis elementa doctrinæ Chriſtianæ explicata, & ne ad ſolatium eorum qui aderant, abeſſet aliquid, propoſitæ ſunt illis Chriſti Cruce pendentis imagines & diſtributæ, vt illarum obtutu, & Dei meminiſſent, & Deum orarent. Hæ imagines magnam hominum frequentiam vndique ad noſtros ciebant. Eo exercitio noſtri adultos duos, alios vndecim longè extra infantiam, & infantes 263. ſalutari fonte luſtrarunt. Audiendis & abſoluendis peccatis impensè laborarunt; Septingenti die vno ad Confirmationis Sacramentum in quodam oppido eruditi, quos omnes confirmauit Reuerendiſſimus Vilnenſis Epiſcopus, magno quidem ſuo labore, ſed maiore cum lætitia, quam & verbis affatim, & humaniſsimo Patris noſtri amplexu ſignificauit. Fuit ibi Adoleſcens, qui cum vertiginis ſpiritu vehementer eſſet agitatus, nec diem, neque noctem liberam habuit. Is poſtquam fidei articulos perdidiciſſet, & conſcientiæ maculas expiaſſet, quietem à Deo impetrauit. Vna ſuperſtitio pro felici ſtuge apud plures communis erat: ſeruabant lapidem ſuper orificium foueæ, cui quicquid in eſculentis aut poculentis habebant, promiſcuè ingerebant. Fecit

Pater

Pater vt domo lapides exturbarent, & foueas humarent. Similes alios erroneos ritus, & gentilitias conſuetudines quotidiè dediſcunt, & iam multis in locis, nulla impietatis veſtigia. Sed Dei beneficentia, vt rebus alijs curandis, ita medicandis corporibus efficax. Fœmina vna trimeſtri affixa per morbum lectulo, manus & pedes immobilis, & humanitus omni ope deſtituta, vix animum peccatis emancipauerat, quando & corpus ægritudine liberauit, vt intelligeret, non prius potuiſſe morbo corpus, quàm religione animum liberari. Altera fœmina in extremo poſita periculo, nec ſperare vitam potuit; fœtu enim intus emortuo, magno dolore & inani labore parturiebat. Suggeſsit illi Confeſſarius, vt ſpem preceſque ad Patrocinium B. Xauerij & S. Caſimiri erigeret, paruit miſera, Sãctos orauit, opem exorauit, mox enim partum enixa, & doloribus ſoluta valere cœpit. Nobilis vir noſtrum Patrem domum ſuam accerſerat, vt filiolum deploratè febricitantem inuiſeret. Diſcedens ab illo Pater, obliuione quidem ſua, ſed Dei prouidentia, capſulam reliquiariam apud illum reliquit, quam mater piè ſeruatam filio applicuit. Vix factũ, & filius matrem blandè inuocat, ſuámque valetudinem teſtatur.

Omnes hoc anno quantum & pietatem, & patriam colerent, multis argumentis probarunt. Laborabat patria, & aduentitio hoſte, & inteſtinis multorum diſsidijs. Hæc tamen periculoſa magis, quia non Regi tantum, ſed Regno, ſed Religioni etiam Catholicæ exitium portendebant, tunc Sodales ſe ad Deũ conuertêre, & vt à ſe iram ei⁹ auerterent,

terent, illum voluntaria oratione, inedia, afflictione deprecari; ex instituto dies ſingulos litanias Sanctorum orabant, prouoluti genibus ante Sacroſanctam Hoſtiam; ſabbathum ieiunio dabant, Dominicos dies maculis eluendis, & Chriſtianis epulis decreuerant, quintam feriam in reuerentia & Patrocinio D. Caſsimiri colebant, eius ſepulchrum viſitabant, & Miſſæ Sacrificium ibi perſoluebant. Alios feſtos dies diurnis & ſucceſsiuis precibus, atque diſciplinis in oratorio peragebant, quibus modis, longe feſtiuius, dies Virgini Natæ & Aſſumptæ ſacros celebrarunt, vertente octauo Aſſumptionis die, ad Diuam Trocenſem, quæ milliaribus quatuor abeſt, peregrè iuerunt, vbi vires non tam corporis, quam animæ repararunt, ſupplicationes alias, quæ varijs in templis Antiſtitis iuſſu quadraginta horales erant, pientiſsimè ſunt venerati. Eadem ſupplicatio cum templum noſtrum ex ordine attigiſſet, induebāt ſe ciues, & corpus verberationi apparabant, præmoniti ſunt Sodales, vt pro ſua moderatione & valetudine hac vice à verbere abſtinerēt; facere tamen multi non potuerunt, quin alijs ſe ſociarent, & in ſe ad ſanguinis profluuium ſæuirent. Triduum ante diem Ciṅeralem feriari moris eſt, quibus diebus vti olim bacchari & inſoleſcere conſueuerant, ita nunc ad omnem quietem & Sanctimoniam ſe componunt; cauſa eſt exhortatio, quam diebus illis nouo decreto omnes auſcultant. Anniuerſariam Quadrageſimam optimis ſtudijs impenderunt; quintis ferijs hoſpitialem & valetudinariam domum adierunt, quo loco egregia Sodalium conſtitit pietas; & quantum ſuæ pietati, tantum

miſerorum animis, atque inopiæ faciebant ſatis. Rudibus rudimenta fidei tradita, egentibus ære collatitio opitulatum. Magna feria, quæ Cœnam Domini recolit, ipſi etiam quà poterant, Domini exemplo ſe conformarunt. Pauperib⁹ in pauperum domo, liberale adornarunt epulum, cui non alieni, ſed ipſi miniſtrabant, eo obſequio, quo omnibus magnam Religionem inſpirarent; neque illotos pauperes reliquerunt, omnibus pedes emaculati, cum humili pedum oſculo, & quia quilibet has partes ſibi depoſcebat, eas tantum lectiſsimi è primaria virtute & nobilitate Adoleſcentes obtinuerunt. In ſequenti feria ſexta, multi Ordines nudi pedes, ſaccis inueſtiti, proceſsione longa per rigidam glaciem & gelans lutum, acriter ſe diuerberarunt, nūquam intermiſsis ictibus; videre erat, multorum terga ad liuorem macerati, & in multis rorare ſanguinem. Certabat flagellantium ardor, cum lacrymoſo ſpectantium imbre, imò ſuperabat ille, & quod iſti vix videre poterant, illi faciebant. Idem jiſdem animis iterarunt, octauo poſt Paſcha die, qui dies inprimis Annunciatione Virginis, deindè oratione quadragenaria in templo noſtro ſolemnis erat. Multi prætereà ex hac Sodalitate luculenter oſtēderunt, quid in iſta virtutis palæſtra atque officina profecerint, quando ſe Deo & Religioni conſecrarunt. Octo ad Societatem tranſierunt, vndecim alij ad alias familias. Alij multi Religionem habēt in votis, ſed eorum propediem maturantur deſideria: ita ſimul & Matri, & filio filij accreſcunt. Atque hic eſt hoc anno noſtrorum labor, hæc ſeges & vbertas, quam perpetuam quotannis velit Deus.

COL-

COLLEGIVM BRVNSBERGENSE.

TRiduo Bacchanaliorum, inſtituta fuit oratio quadraginta horarum, cum promulgatione Indulgentiæ plenariæ, quo tempore præter omnem ſpem & expectationem, miram licuit videre populi deuotionem, tam in peccatis per confeſsionem expiandis, ac ſacra Synaxi ſe alieno licet tempore reficiendis, quàm in dicta oratione frequentanda, haud aliter ſanè, quam feſto aliquo ſolenniore conſueuêre. Ad excitandam ac alendam deuotionem populi habitæ ſunt conciones, ac exhortationes, primo quidē die quatuor, altero tres, tertio, quod tempus aliter nón ferret, duæ: acceſsit & aſsidua ſub veſperum ſeipſos flagellantium proceſsio, ex congregatione Virginis Annunciatæ. Ab hæreſi tam domi, quàm in vicinia ad vnitatem Eccleſiæ Catholicæ reducti 42. inter quos vnus præſertim vir Nobilis Polonus, idemque magnatibus multis admodum charus, mirum quanto feruore lumen, quod ipſe magna cum animi conſolatione hauſit, & familiæ ſuæ toti communicare ſatagat.

Congregatio ciuium B. V. Mariæ in Collegio ſuperioribus annis inſtituta, ſenſim effloreſcit, ac Sacerdotū frequentiore vſu excellit. In diuerſis Miſſionibus, aliquot millia confeſsionum ſunt audita. In his generales multæ, maximè tempore proximo Iubilei In quadam Miſsione cum duobus Prædicantibus hæreticis, altero Polono, Germano altero, de veritate, & firmitate Eccleſiæ Romanæ, coram viris nobilibus, ac oppidi primoribus, &

plebe vtriuſque ſexus actum eſt. Reſponderunt palàm aliquoties viri ſeductores, tanti ſe non eſſe, vt ad dictam propoſitionem reſponderent, exiguamque laudem Ieſuitas relaturos, ſi ſe coram eo cœtu confudiſſent. Placuit Catholicis Miniſtrorum temonium; contra admodum diſplicuit hæreticis, contrarium enim in cathedris palam aliquando deblaterarat, vnuſque eorum eò arrogantiæ deuenerant, vt Cardinalem Bellarminum publicè refellendum ſuſcepiſſet,

Reuerſus eſt hoc anno è Scotia quidam Pater qui Anno 1588. ex Collegio Brunſpergenſi in Scotiam diſceſſerat. Inter alia quæ hic narrat, hæc lectu, audituque digna viſa ſunt. Reperiuntur in Scotia quàm plurimi Magnates, Comites, Barones, Equites, Plebeij homines Catholici, ad numerum ſcilicet aliquot millium. Ex his nōn pauci poſt ipſius in Scotiam aduentum hæreſim exuerunt, & ad Catholicos laborante illo ſe aggregarũt. In Scotiam cum è Polonia appulit, ſtatim proditus à Mercatoribus Scotis vnà Gedano abeuntibus, captuſque à Comite Boduallio, Regni Admiraldio, fuit. Perſuaſus à mercatoribus fuit, Patrem onuſtum diuitijs à Papa & Hiſpano, ad euertendum Caluiniſmũ Scotiæ, veniſſe: quare eum in honeſta cuſtodia poſt multa verba vltro citroq; habita detinuit, arbitratus ꝗ dictam gazam in ſuam poteſtatē redigeret, ſed eum fefellit Patris pauperies, apertis namq; vaſis, nihil auri repertum eſt. Dimiſit igitur poſt aliquot hebdomadas Patrem, non tamen ſine ſpe lucri, cum enim eum dimiſſurus erat, dixit: Magiſter Roberte, eram in hac opinione, te attuliſſe,

liſſe,

liſſe magnas ſummas pecuniarum, quandoquidem vno anno aut altero, ante tuum acceſſum, venerunt aliqui ex Gallia, tuleruntque ſecum magnas ſummas, diſtribueruntq; inter præcipuos Principes; ſi ex illa poteris mihi aliqd procurare, nec Rex, nec Miniſtri te videbūt. Reſpōdit Pater facturum ſe quod poſſet abs ſe fieri, & ſic abijt. Vexatus eſt nihilominus Pater ab Aulico eiuſdē Admiraldi, qui res Patris, quas iubēte Dn̄o reddi ab ipſo oportuit, per bienniū fermè detinuit, ſibiq; ex ipſis p̄ſtantiores delegit. Nauclerus etiam poſt liberalitatē noſtri Patris ſingularem, præcipua quæq;, dum ea Admiraldio proponit, ex rebus Patris ſubtraxit, vixque amicorum importunis perſuaſionibus flexus eſt.

Paſſus eſt hic Sacerdos per tot annos, graues admodum Caluiniſtarum, maximè Miniſtrorum, perſecutiones; ex quibus aliquas retuleram. Aduenerat in oppidum, dicitur Dumfarmlinum, vt Catholicam fidem clam promoueret; exceptus eſt à Cognato; Subolfecerunt aduentum Prædicantes Caluinici duo, quare ingreſsi domum, aggrediuntur hoſpitem, & cum eo de Ieſuita ſeductore, furiosè expoſtulant. Noſter his in ſuperiori cubiculo auditis, parat ſe ad diſceſſum. Interea hoſpes Miniſtros, vt poteſt à ſe abigit, at illi acrius inſurgunt, & vt alter conſulem aduocet, ab altero monetur, abijt vnus, alter interim oſtium apertum dorſo ne claudatur impedit, tum hoſpes accepto gladio, Miniſtrum inuadit, & fugat, oſtiumque occludit. Concurrit mox tota ciuitas, cingitur domus, aduolant etiam Catholici plebeij, Nobiles, Aulici Reginæ; Noſter, cuius petebatur caput, in infimo

abſconditur penu in ciſta vaſta, in qua farina ſeruabatur. Venit tandem Conſul cum quatuor Socijs, quos baliuos vocant, venerêque Miniſtri furijs acti, Conſulem, qui occultus fuit Catholicus, cum ſocijs, & alijs Catholicis hoſpes ad ædes admiſit, Miniſtros reiecit. Luſtrauit Conſul domum, nihilque ſe tale quid, quod ſpargebant Miniſtri, reperiſſe teſtatus eſt.

Erat Regina in eodem oppido puerpera, cui Aulici tumultum præſentem retulerunt, quem moleſtè tulit, Miniſtriſque grauiter comminata eſt, nî deinceps à cœptis deſiſterent. Sub noctem obſcuram, venit Marſalcus Reginæ, cum aliquot aulicis. Erat is Patris conſanguineus, eumque veſte aulica indutum abduxit.

Alio quodam tempore, ad Comitiſſam quandam, quæ in oppido Sancti Ioannis degebat, aduenit hic Sacerdos, vt eius & ſororum pediſequarumque Catholicarum ſaluti operam nauaret, Comite Marito inſcio, qui cum ſuis hæreticus erat, domique continuo agebat; poſt triduum Pater diſceſsit. Erat in eadem ciuitate tunc conuentus Miniſtrorum, intellexerunt hi factum Patris; mox tanquam in rabiem verſi, aggrediuntur dictas Dominas, vexant, exagitant, ad ſuas conciones & cœnas compellere nituntur, ſed fruſtra; nec ſatis hoc erat. Impetrāt commiſsionem à Cancellario Regni hæretico cum 16. Equitibus, quos Guardiam vocant, qui varijs in locis extra ciuitatem domos, cubicula, angulos, caminos, Patrem quærendo, cum exploraſſent, irrito conatu redierunt. Poſtquam autem

autem percrebuit, Ieſuitam hunc in Regno agere, hominem videlicet ætate, & iudicio maturum, rerumq; vſu præſtantem, fermè inſanierunt Miniſtri, eoque negotium perduxerunt, vt ſingulis ſemeſtribus, vel trimeſtribus ſpatijs aliquod ſeueriſsimũ edictum Regium in ciuitatibus contra Patrem promulgaretur, præmijs amplis propoſitis, ſi quis eum Regi aut Concilio ſiſteret. Hoc verò potiſsimum anno vltimo quàm diſcederet, patuit: euulgatum enim fuit edictum Regium, vt omnino Pater caperetur, lataque fuit ſententia, vt captus in carcerem teterrimum compingeretur, nulloque cibo reficeretur, præterquam particula proprij corporis. Animaduertẽs Pater tot ſe indicijs appeti, & nunquam, nec interdiu, nec noctu, vitæ ſuæ ſecurum eſſe, faciendum ſibi putauit, vt omni induſtria fraudes Miniſtrorũ eluderet: mutauit quocirca perſæpe habitum. Et ne in man⁹ Miniſtrorũ captus deueniret, (ſexcentis namque technis eum intercipere deceptores moliebantur) noctu plerumque iter faciebat, non abſque magnis vitæ ſuæ periculis. Bis enim dum peruadere fluuios altos, & rapidos, nititur, à vado aberrans, vi aquarum, vna cum equo in gurgites abreptus eſt, ſed DEI auxilio incolumis euaſit, non tamen ſine valetudinis graui iactura, vltimo præſertim caſu, cum eſſet acris hyems, & ipſe ætatis prouectæ.

Eueniebat etiam non raro, cum Catholicos in ciuitatibus hæreticis iuuare vellet, vt aut noctu, per poſticum appoſitis ſcalis ad tertiam ædium contignationem ſcandere debuerit, aut ipſi

Catholici, ſic ad eum conſcendere coacti fuerint, Omnes tamen has difficultates Pater animo ingenti ac hilari pro amore Chriſti ſuperauit, præſertim, quod fructus animarum, laborum diuturnitatem, & numerum longè excederet, permultos enim his viginti annis, Chriſto lucratus eſt, non ſolum ſortis inferioris, ſed etiam generis nobilioris, Comites, Barones, Vicecomites, ſexus vtriuſque.

Vno in loco, ſpatio duorum menſium, ſexaginta ſex homines, fidei Catholicæ adiunxit. Hinc colliger e licet, quid per viginti annos varijs in locis acciderit. Senio igitur, laboreque confectus, quia per edicta Regia, ac Comitiorum prohibitum erat, nè vllus vllibi admitteretur Sacerdos, qui in tranſmarinis partibus educatus fuiſſet, ſub amiſſione fortunarum & vitæ, R.P.Noſtro Generali annuente, Brunsbergam poſt miſsionem vigiti annnrum reuerſus eſt.

Excurrerant hoc anno in Daniam duo exploraturi occaſionē promouendæ rei Catholicæ, ſed cum viderent negotium omninò adhuc differri, opportunè Brunsbergā redierunt, ad fidem Catholicam duos adduxerunt, vnum reconciliarunt. In itinere apud quendam Canonicum Catholicum verſati, ipſum multis inſtruxerunt, eius confeſsionem cum familia exceperunt, Sacramento Euchariſtiæ refecerunt, intra domeſticos parietes, ſolus enim hic Catholicus in ea ciuitate reperitur. In Dania hoſpitem Catholicum nacti, eum cum vxore Sacramentis munierunt, in hoſpitio Regiæ ciuitatis, multi Nobiles, & alij honeſtiores viri, eos conuenerunt, inter quos aliqui in fide Catholica inſtructi, Mini-

ſtri verbi valde eorum aduentum extimuerunt, effeceruntque vt noſtri redire compulſi fuerint.

COLLEGIVM PVLTOVIENSE.

EXceſſerunt è vita in hoc Collegio quatuor, quorum primus P. Ioannes Gerardinus Belga, Leodięſis, Profeſſus votorum quatuor, morbo quam vocant lienteriaco, quadrageſimo tertio anno ætatis ſuæ confectus, vir & virtutum ſtudio, & ſcientia conſpicuus, vtpote, qui Philoſophiæ & Theologiæ totum emenſus curriculum, Philoſophiam, & ſacram ſcripturam non paucis annis profeſſus eſt. Ac virtutum ille quidem ſuarum, quibus in vita deditus fuerat, imminente morte, argumenta luculenta reliquit. Non timeo, aiebat, mori, habens à Chriſto Syngrapham ad cœlum, duplici eius ſigillo munitam, ſigilla intelligebat, Amen, Amen dico vobis; Syngrapham verò; Qui reliquerit domum, patrem, matrem, rem, vitam æternam poſsidebit. Iam verò ad Deiparam Virginem ita exclamabat: O MARIA certè tribularer nimium, ſi neſcirem tuum patrocinium, quæſo Pia Mater, Clemens Patrona, Dulcis Virgo, in hora mortis, tuo præſidio fulciar, tuo munimine protegar, tu quaſi terebintus extende ramos, & me laſſum refocilla. Animam porrò propriam, iam propèmodum animam agens, ſic alloquebatur. O anima mea, iam hic malè tractaris, iam pelleris, iam non noſceris, en domicilium tuum iam quaſſatur, baſes nutant, & vacillant, fundamenta diruuntur, parietes finduntur, & per rimas & fiſſuras,

iam ſpiculis dolorum infirmitas te pellit, quid igitur moraris, exi ocyus, exi læta, inſtar columbæ miſſæ ex Arca, reditura poſtmodum cum virenti ramo oliuæ. Iam ardens deſiderium videndi Deum, illa verba Dauidis recitans, indicabat: Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus &c. Quid præterea de virtute obedientiæ ſentiret, circumſtantibus expoſuit. Qui vult, ait, lætus eſſe in agone, ſit obediens Superioribus, & reſignatus ad omnia officia. Alter peſte extinctus eſt, Pater Florianus Gozlinski Subſyluanus, formatus Coadiutor Spiritualis, propè quinquagenarius, vir ſingulari obedientia, humilitate, caritate, ac zelo animarum præditus, & in exaudiendis hominum, pauperiorum potiſsimum, ad Sacramenta pœnitentiæ accurrentium, peccatis indefeſſus, rebus item ſpititualibus ab ingreſſu Religionis ad ipſum diem mortis ſuæ, apprimè deditus. Hic cum in membris conceptum virus ſæuire, & mortem ſibi iamiam impendere perſentiſceret, humi toto corpore proſtratus, manibus in modum Crucis expanſis, animam Deo reddidit. Eadem lue extinctus P. Thomas Radoſicenſis Polonus, aliquot annorum ſupra trigiuta. Hic in zelo animarum enituit, in quo vitam finiens, à Chriſto cœleſtem mercedem recepit. Denique Laurentius Shorunicenſis, Mazouita, annorum ferè quinquaginta, ſocius prædictorum Patrũ, in peſte relictorũ & ab eadem extinctorum, extinguitur & ipſe, ſanctè & religiosè, vtpotè qui Religioſam & ſua vocatione dignam vitam, viuus exegit. Homo humilis ſemper, fidelis, manſuetus, laborum patiẽtiſsimus, & de-

& deuotus, atque in gradu Coadiutorum temporalium à decem annis collocatus.

Ciues noſtri ardenti in Chriſtum pro nobis paſſum amore flagrantes, tum feria quinta hebdomadæ maioris, in æde Virgini Deiparæ dicatæ, tum in templo noſtro, die Paraſceues egregiè ſeſe flagellis diuerberarunt. Baptiſmatis fonte abluti, frater cum ſorore, Arrianorum proles, & ad Eccleſię gremium reducti. Liberati ac ſoluti ab hęreſeos vinculis alij tres.

Toto eo tempore, quo peſtifera lues grauiter & diu ciuitatem noſtram infeſtabat, plurimoſque incolas enecabat, noſtri qui in Collegio reliquis ad pagum ſecedentibus, manſerant, egregiam ſaluti proximorum nauarunt operam, peſte infectos permultos, & in ſupremo vitæ diſcrimine poſitos adeuntes, eoſque tum per Sacramentum pœnitentię, tum per ſacras exhortationes, ad mortem diſponentes. Tertius Sacerdos qui ſuperuixit, tam in ciuitate, quam in pagis vicinis, nondum ceſſante peſte, ad duo hominum millia, per ſacram Exomologeſin, Deo reconciliauit, in defectu Sacerdotum, periclitantes de vita pueros, aliquot baptizauit. Excurſiones frequenter factæ tempore peſtis, ab his qui in pago degebant, ad vicinos pagos Nobilium, magno cum fructu proximorum, vt & ante ad duas ciuitates Regias, Praſneſium, & Lomzam pro feſtis Paſchalibus miſsio facta, fructu non pœnitendo. Lomzæ definitus ad confeſsionem adeuntium numerus iniri non potuit. Nam à Sabbatho Palmarum, ad feriam quintam poſt Paſcha, nullus erat dies, quo non plures eius gratia accurrerent, quàm

eis

eis potuerit ſatisfieri,ex Parœcijs etiam longius diſſitis, à proprijs huc ſubmiſsi Curionibus. Machinationes in cuiuſdã infamiã, & graue admodũ detrimentũ exhæreditationis impeditæ,cui⁹ authoritate nitebãtur cæteri;lis diuturna iuris proceſſu iniquiſſimo producta, affictis criminibus innocentiſsimis hominibus vt tandem abrumperetur,effectum eſt, & compenſatio detrimentorum interim acceptorum, per compoſitionem procurata. Satisfactio vulneratis pleriſque, per iniuriam & inuaſionem in temulentia, mutuaque conciliatio gratiarum ad effectum deducta. A vaga libidine abſtracti minimum 13. adiutus vir quidam Nobilis, carceri addictus, cui ea à Magiſtratu gratia facta eſt, vt occultè in Sacriſtia noſtro Sacerdoti confiteretur,ſacramq; Synaxim perciperet, & à feria quarta hebdomadæ ſacræ, per omnes feſtos illos dies diuinis in eodem loco intereſſet officijs, & concionibus magno ſuo ſolatio. Additum ad pręcedentium annorum deuotionem, haud parum in frequentia eorum, qui diſciplinas vt vocant fecêre. Primo crepuſculo nocturno diei Paraſceues, confluxere plurimi, productique ſunt quinque ordinibus ſibi ſuccedentibus, ita vt in ſingulis ſedecim ſeptemdecimuè paria eſsẽt, durauit rẽs ad vndecimã noctis, neceſſeq; fuit alios prohiberi omninò, qui dolẽter paſsi ſunt repulſam.

COLLEGIVM POLOCENSE.

Mille hoc anno, & ſexcentorum,ex homologeſes exceptæ, inter quas ſeptingentæ eorum numeratæ, qui in decrepita ætate, ad primam huius Sacramenti perceptionem ſunt adducti:

adducti: eorum aliqui ab annis viginti ſua peccata Sacerdoti detegere neglexerant. Hæretici quatuor ſacræ Romanæ Eccleſiæ ſunt recôciliati. E Ruthenis amplius viginti noſtris potius, quàm ſuis Popis, conſcientias aperire maluerunt. Frequentes ad vicinos pagos inſtitutæ miſsiones, in quibus præter doctrinam Chriſtianam, nonnullis Baptiſmi, alijs Matrimonij Sacramenta collata. In hiſce miſsionibus magna cum apparatione, & emolumento proximorum P. Felix Pozihalius Lithuanus verſatus, è viuis exceſsit, abſorptus in reditu ſuo à flumine. Annorum fuit ſupra triginta aliquot tantum. Vir obediens, humilis, deuotus, ac mortificationi addictus, poſt repertum corpus, in templo Collegij, in quo viuus in confeſsionibus & doctrina Chriſtiana ſingularem nauauit operam, ſepultus. Duo præſertim alicuius notæ fratres germani, qui ſeſe capitalibus odijs proſequebantur, lite dirempta, in priſtinam concordiam ſunt reſtituti. Quidam alij Nobiles non minus graues à ſe habebant ſimultates, ſed ſuaſu noſtrorum, eò ventum eſt, vt inimicitias ſibi donarent. Aliorum item, qui Magiſtratum habebant, lis quædam plena periculi erat, quippe capitis agebatur, ea tamen noſtrorum interpoſitione, eſt compoſita, vt propterea non minus illi ſibimetipſis beneuoli, quàm nobis redditi fuerint affecti: & quamuis plerique addictos ſeſe nobis, rebuſque noſtris fauentes exhibebant, ſubinde tamen maleuolorum debacchata eſt in nos licentia, minitari illi bonorum Collegij direptionem, quin & noſtri ipſorum, ex ædibus in quibus nunc degimus, exturbationem. Quidam eò audaciæ proceſſerat, vt

Pa-

Patrem Procuratorem Collegii vice quadam in aperto campo, additis equo calcaribus, armatus adoriretur, probriſque & maledictis vexatum, ferro inſuper cogitaret transfigere, vbi tunc quidem Pater deflexit de via, & furori ceſsit, modeſtiaque Religioſa, & ſermone leni, mitem reddidit; ſed digreſſus inuaſor, paucos intra dies, multis vulneribus eſt affectus. Cuipiam alteri homini temulento idem prorſus infortunium accidit, poſtquam è limine Collegij pedem extulerat, prius in nos acerbiſsimis conuitijs iactatis.

COLLEGIVM NIESVISIENſE.

TAm Villanæ, quam Vrbanæ genti, obſequia noſtra benignè contulimus. In varijs pagis multi aquis ſalutaribus abluti; confeſsione & Euchariſtia expiati: à flagitoſo toro ad legitimum, à diſcordijs ad concordiam, à Schiſmate Græco, ad Romanam Eccleſiam ſunt traducti. Sedecim pagi, recepto Calendario reformato, cui pertinaciter ſemper reſiſtebant, ſe deinceps per omne vitæ ſpatium, in fide & obedientia Pontificis Romani futuros promiſerunt. Doctrina Chriſtiana paſsim rudibus explicata, & qui in ea profecerunt, aliorum Doctores per domos conſtituti. In abſtruſioribus locis, templo & Sacerdote deſtitutis, vbi ſæpè infantes ſine Baptiſmo moriebantur, modus baptizandi pueros in extrema neceſsitate fœminis prudentioribus traditus. Nec defuerunt clariora nonnulla, in homines ſimplices & ruſticanos, diuinæ

bonita-

bonitatis argumẽta. Quidam iuuenis, cui nũquam confeſsio delictorum fuit curæ, cum lapides ex agro die quodam Dominico colligeret, & cœlum fragore ac fulminibus perſonaret, ita ſubito animo corporeq; conciderat, vt vix ad domunculam ſuorum parentum, quæ agro proxima erat, adrepere potuiſſet. Hunc affixum lecto, quarto poſt die inuiſit noſter, & vt Deum vi pœnitentiæ redderet ſibi propitium, admonuit, fecit quod erat monit⁹, poſt factum cum liberiorem ſe ab infirmitate ſentiret, tum cauſam ſuæ infirmitatis eſſe neglectam ſemper confeſsionẽ affirmauit. Non abſimile huic eſt, quod Ruſſa mulier, annos ſexaginta ferè nata, cum in afflicta valetudine, Sacerdotem Græcæ Religionis confeſsionis cauſa vocari ad ſe iuſsiſſet, atque is non inuentus, vel malè diſpoſitus repertus, non veniret, pertæſa moræ, & de morte ſolicita, noſtrũ quantocius, qui miſsionis munere fungebatur, quæri mandaſſet, ſtatim in hoc ipſo pio propoſito, vt ipſamet retulit, leuamen quoddam cruciatuum ſenſit, ac deinde adiuta Sacramentis, melius habere cœpit, tandemque perfectè conualuit, & grates, quam potuit maximas, pro collato beneficio Deo egit, Romanè facta Chriſtiana In ciuitatibus, à Lutheri Secta quatuor deterriti, quorum vnus reclamantibus multis, pœnitentiæ & Euchariſtiæ præſidio munitus, Catholicè magna conſtantia in aliam vitam commigrauit. Tres diſcipuli noſtri, ſunt minimè iam commentitiæ fidei Lutheranæ addicti, Caluiniſtæ etiam quinque, Arrina vna, in poteſtatem Eccleſiæ redacti, diuinas Chriſti leges complectuntur. Vna omnium infelix

mu-

mulier, dum in morbo graui Confeſsionem procraſtinat, linguæ impos, mentis vix compos, in hæreſi vt putatur mortua eſt. Aliqui præterea in populo falſis dogmatibus dementati; ſpem non dubiam exhibent conuerſionis.

COLLEGIVM RIGENSE.

SPectabilis fructus reportatus ex varijs huius anni Miſsionibus, habitis per Liuoniam atque Samogitiam, adeò vt ſalutari confeſsione animarum ſuarum maculas expiauerint, *4695*. ex quibus 1020. prouectę ætatis homines, nunquam alias vita ſua confeſsi, *231*. pluribus annis confitendi vſum prætermiſerant. Plurimi præteritas confeſsiones plurium annorum non integras, repetière. Sacra ſynaxi refecti *2875*. Ab hæreſi abſoluti, ad Eccleſiæ gremium rediere *113*. Inter quos nobiliores perſonæ octo. E ſchiſmatę 8. in miſsionibus Baptiſmate initiati 274. paria 150. Matrimonij vinculo iuncta. Plures quæ matrimonij vincula ruperant, cum maritis in gratiam reductæ. Non pauci qui in necem aduerſariorum conſpirauerant (inter quos quidam, quominus à tam immani facinore deterreretur, ne templa iam quidem frequentabat) odium cum charitate commutarunt, ſuorumque maculas ſcelerum expiarunt. Sacerdos quidam noſter, diu multumque cuiuſdam Arcis Liuoniæ præfectum adhortatus, ne populum (qui Beatiſsimæ Virgini, tota Liuonia, etiam ſub Dominis hæreticis deuotiſsimus exiſtit; vtpote qui à maioribus ſuis didicit, Liuoniam Mariæ terram ſemper nuncupatam, omnium rerum abundantia Mariæ patrocinio

olim

olim vſam) Aſſumptæ Deiparæ die ad labores cogeret, ac inde aliud nil, præter contumelias reportauit, manifeſtam diuini Numinis iram, Sanctiſsimę Matris ſuæ iniuriam vindicantem, expertus eſt, cum priuſquam duarum hebdomadarum tempus elaberetur, fulminis ictus, omnia Præfecti præfati, ac ſubditorum eius frumenta planè in nihilum redigeret, quo miraculo Præfectus attonitus, ſerò tandem promiſit Sacerdoti noſtro, ſe nunquam in poſterum ſuos diebus Beatiſsimæ Virginis ad labores coacturum. Eodem feſto ante paucos annos Nobilis quidam ſubditos ſuos ex malitia impediens, nè templum Beatæ Virginis Aſſumptæ in Vbner celebre, viſitarent (vbi tunc quidam ex noſtris diuina peragebat) cogens tunc illos maximè ad labores meſsis, effecit vt ſereniſsimo cœlo, extemplò ſeſe denſiſsimæ nubes, cum tempeſtate ac tonitruis miſcerent, ac domo illius tacta, ipſum cubiculum in quo præfatus Nobilis tunc meridiè quieſcebat penetrarent: ignis quidem maturè lacte extinctus, ſed ipſemet Nobilis immobilis, mortuo ſimilis lecto inhærebat, quo poſt plures ſeptimanas vix leuatus eſt. Matrona item Nobilis, cum eodem die Beatæ Virginis ſacro, diras quaſdam in Glorioſam Deiparam blaſphemias ore hæretico euomuiſſet, inſanabili labiorum morbo illicò correpta, nullibi remedium inuenire potuit, donec labijs exeſis, dentes patentes, linteo, pœnam diuinam cęlare cupiens, opprobrium hominum ipſamet effecta, tegere inſanabilis cogeretur, quæ omnia homines fide digni, ſe ita vidiſſe, coram Sacerdote noſtro teſtati ſunt. Æſtiuo tempore peragrauit quidam ex

noſtris Sacerdotibus loca circa Poſsiten & Ludzen, in finibus planè Moſchouiæ ſita, quæ ad viginti milliaria, denſiſsimis ſyluis, ac horrore plenis paludibus ferè inuia, incolas habent ab antiquis temporibus idololatriæ & veneficijs deditos, qui pro varietate creatarum rerum, varios Deos in certis arboribus(potiſsimum tamen in quercu & tilia, quarũ iſtam maſculum, hãc fœminam nuncupant)quas ſanctas dicunt, coluntalium Deum cœli, terræ alium, quibus reliqui ſubſunt, vti Dii piſcium, agrorum, frumentorum, hortorum, pecorum, equorum, vaccarum, ac ſingularum neceſsitatum proprii. Equorum Deum vocantes Vſeling, vaccarum Moſchal, agrorum ác frumentorum Cereklicing, in quorum ſacrificia offerre ſolent, in certis lucis, alijs magnum panem in forma ſerpentis aperto ore, & prominente cauda : aliis panem paulò minorem, formam canis aut porci referentem: alijs duo oua (quæ certis temporibus quercui ſupponunt)butyrum alijs, lac, caſeum, aut adipem in rogo cremantes, alijs bouem, aut gallinam, aut porcellum, aut hircum, ſingula nigri coloris. Sacrificulos habent aliquos ſenes, quorum Primas oblaturus aliquam prædictarum hoſtiarum, adiunctis ſibi duobus ſenioribus, conceptis verbis, ſubmiſſa voce murmurando, ſub aliqua ſanctarum arborum, oblationes offert, quo facto accurrunt aliquot, qui cum præfatis arreptum vas cereuiſiæ, in altum eleuant, in quam demum fronde tiliæ intincta, populum aſpergit: tum variis ignibus accenſis, adipeque ſingulis iniecto, crematoque(ſine qua Ceremonia nullam hoſtiam faciunt) per gyrum

ſan-

ſanctarum arborum choreas ducendo & concinendo, ad ebrietatem beſtialem (ſine qua nefas eſt oblationem conſummare) cereuiſiam haurientes, gratiſsimum talibus Diis obſequium præſtant: Epicuri vitam meritò imitantes, vtpotè qui reſurrectionem mortuorum non credunt, quæ omnia ac alia plurima, ſenex quidam nonagenarius illius loci Sacrificulus (in quem cæteri huius idololatriæ cauſam conijciebant) Sacerdoti noſtro populo ibidem catechizanti, manifeſtans, ac culpam tantæ ignorantiæ, atque idololatriæ in defectum Sacerdotum conferens (quorum in locis iſtis à ſeptuaginta annis, iam tertia vice, noſtrum aliquem viderunt) ipſe tandem ſacra confeſsione expiatus, ſpem fecit aliorum conuerſionis. Nec minor illorum ſuperſtitio circa ſepulturas, ac animas defunctorum: ſepeliendis quidem mortuis panem alterum ſupponunt capiti, futuræ famis remedium: alterum manui imponũt, quem Cerbero offerant, ante paradiſum alligato, addentes duos ſolidos, ſoluẽdos ei qui illos per fluuiũm tranſuehat. Brumali tempore, etiam plauſtrum lignorum ſepulchro ſuperimponunt, vt anima habeat, quo ſe calefaciat. Die vero animarum, in domos ſuas animas ſuorum aduocantes, nominatim quamlibet, paratoque prandio eis exprobrant, quod ab eis non fuerint defenſi à beſtijs, tonitru, & aliis damnis, quo facto proponunt eis panem cum cereuiſia, inuiſibiles tractantes, quæ tandem in ignem abijcientes, ſcopis domum vndique verrunt, animas accerſitas inde expellentes, arreptaque ſecuri, hinc indè parietes domus ſecant, nè quæ alicubi hæreant: qui-

bus hoc modo pulſis, ipſi ſine menſura, ethnico more epulantur. Spes facta eis à noſtro Sacerdote, commodiore tempore eos inuiſendi, animoſque illorum doctrina Chriſtiana plenius imbuendi, admirabundi contentos ſeſe declararunt. Cum hoc autumno Suecus Volmariam, vna cum alijs minoribus Liuoniæ caſtris, hoſtili manu iterum occupaſſet (eodem planè Dominico die, quo Sacerdos noſter ibidem Iubileum SS. D. N. Pauli Papæ V. promulgare voluit, qui hoſtium agminibus Volmariam vndique cingentibus, fluuium Gouiam tranſmittens, vix vno equo cum ſocio, curru cum rebus relicto, euaſit, tanto dolore hoſtium, vt Manſfeldius Dux eorum centum taleros promitteret ei, qui Ieſuitam ei traderet, ſed fruſtra) ac ciues Volmarienſes omnibus fortunis orbati, cum liberis ſuis fermè nudi, die S. Michaëlis Rigam veniſſent, intra ſepta Cœmeterij noſtri, ab hæretica ciuitate, eò quod Catholici eſſent, nihil humanitatis experti, recepti, charitatis obſequijs, per aliquot ſeptimanas refocillati ſunt, donec Dux Exercitus noſtri, ex Lithuania cum recente milite rediens, hoſti occupatas arces denuò eriperet; in quo quidem opere, Sacerdos noſter cum ſocio, militi noſtro, auditis ante inſultum illorum confeſsionibus, multum animi addidit, ad opus illud (vti factum eſt) ſtrenuè & feliciter ad mœnia vſque, tempore aſſultus, eos deducendo, peragendum. Quin toto hoc anno crebrius per noſtros, exercitui noſtro, animæ miniſteria exhibita, pauperes ab illorum direptionibus defenſi, ipſi milites à libertate ſpoliandi deterriti, qui frigidi erant in fide Catholica, ad feruorem accenſi;

multi

multi qui hæreſeos peſte infecti erant, ad Eccleſiam reducti, fructuſque varius ex eis reportatus. Duo quoque iuuenes Rigenſium filij hoc anno cum Eccleſia Romana, in gratiam rediere, quorum alter certis diebus cum alijs quibuſdam per æſtatem P. Rectorem adiens, ac præcepta quædam Mathematices diſcens, ſimul præcepta veritatis agnouit. Alter quoque familiarius noſtrorum conuerſatione vſus, quodam die apoſtatam quendam Monachum audiens, inſultantem Catholicis, ac doctiſsimum quéuis Ieſuitarum prouocare haud erubeſcentem, ſtipulata manu promiſit, in craſtinum ſe in domum maternam Rectorē ipſum Collegij adducturum, quo cum peruentum eſſet, apoſtata quidem promiſsis minimè ſtetit, cum domeſticis ibidem tamen de fide fuſius actum, ipſe iuuenis præfatus ſolus, paulò pòſt confeſsione facta, publicè communicauit. Vterque conſtans, plurima tum à ciuib⁹; tum à parentibus ſuſtinere propter fidem haud verentur. Hac æſtate quoque prodigi filij hiſtoria, publicè coram multo populo, in Cemeterio S. Iacobi exhibita. Eleemoſynis etiam piorum militum Eccleſia atque Collegium aucta, quę ſeptuaginta florenorum ſummam fermè attingunt, quas ſua liberalitate auxit Illuſtriſsimus D. Carolus Chothievvich Dux exercitus Lithuanici, ac Generalis S. R. Maieſtatis per Liuoniam Commiſſarius, qui pro inſigni caſula, (cum noctu Natiuitatis nobiſcum in Collegio diuinis officijs nocturnis nati Domini, intereſſe cupiens, egiſſet) materiam pretioſam, Deo & Eccleſiæ noſtræ donauit. Cum pauperib⁹ ac paruulis crebrius doctrina Chri-

ſtiana cum fructu tractata. Ædificia benedictione ſacra, ac domus tam nobilium quam aliorum, exorciſmis Eccleſiæ, ab infeſtationibus dæmonum, ac maleficorum nocumentis grauibus, liberata ſunt.

COLLEGIVM DERPATENSE.

HÆretici quatuordecim ad Eccleſiæ gremiũ reuocati: ad vnionem reducti Schiſmatici ſex. Concubinariorum vel ritè copulata, vel ſeperata paria quĩdecim; duæ à turpi vita reuocatæ: diſcordiæ graues partim inter coniugatos, partim inter alios compoſitæ ſeptem. Communicarunt autem in vniuerſum hoc toto anno 1745. Quod ad miſsiones attinet, etſi per hoſtiles metus quotidianos, & frequentes eorundem incurſiones, qui itinera minus tuta reddebant, voto ſpeque rariores fuerint, non tamen pro ea miſsionum paucitate pœnitendus relatus eſt fructus. In ſeptem namque miſsionibus, generali confeſsione expiarunt conſciẽtiam ſuam 63. particulari 408. Schiſmatici quinque, Hæretici octo, Eccleſiæ Catholicæ adiuncti, 41. baptizati ſunt, præter 26. infantes; clandeſtina matrimonia ritè iuncta 18. communicarunt autem in his omnibus miſsionibus 405.

DOMVS PROBATIONIS VILnenſis.

DOmus Probationis Vilnam, cum approbatione R.P.N. translata, Deo incremẽta dante, multò melius, quàm in alijs duobus, in

quibus

quibus fuerat aliquandiu locis, ſuccedit, habent enim Vilnæ non infrequentes & percommodas occaſiones tirones Societatis noſtræ, excitandi ſeſe in varijs noſtræ Religionis experimentis.

DOMVS PROFESSA FVTVRA VILnenſis ad S. Caſimirum.

IN hac Domo ſeptem ex noſtris manent, Sacerdotes tres; Coadiutores temporales quatuor. Sacerdotum vnus ædificio templi præeſt, & Ordinarium templi S. Ioannis Concionatorem Lithuanis agit. Alter Procuratorem domeſticum agit. Tertius eleemoſynis conquirendis attendit, ita vt vterque nihilòminus Confeſsionibus in æde Collegij excipiendis det operam, reliqui re domeſtica familiari, & ædificio templi occupantur. Toto iſto anno ex eleemoſynis 2489. floreni percepti ſunt: perceptique plures fuiſſent, nî motus Regni, inſolitaque rerum perturbatio impediuiſſet. Plurimi ſunt, qui vehementer id optant, vt D. Caſimiri Patroni M. Ducatus Lithuaniæ in hac Metropolitana ciuitatè, ædes ante biennium ſolenniter, non minus feliciter inchoata, quàm citiſsmè in altum creſcat, & perficiatur. Quare numen diuinum, patrocinium que D. Caſimiri imploramus, vt operi huic auxilia ferre dignentur.

Iam proximè prætetita æſtate, notabilis muri ſtructura erecta eſt. Sequenti Vere Sacellum 70. pedum, in parte eiuſdem Eccleſiæ, Deo dante, aperietur.

A0114-4306

F I N I S.